

STATISTIK

ÖFVER

SVERIGE,

GRUNDAD PÅ

OFFENTLIGA HANDLINGAR.

JEMTE EN KARTA

ÖFVER DEN NORDISKA HALFÖN,

AF

CARL AF FORSELL.

Fjerde Upplagan,

Tillökt och förbättrad.

STOCKHOLM.
Hörbergska Boktryckeriet, 1844.

På C. A. BAGGES Förlag.

TILL

HANS MAJESTÄT

KONUNGEN.

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Att jag vågar tillegna Eders Kongl. Majestät detta arbete, oaktadt dess många brister, härleder sig derifrån, att det, ibland annat, är ämnadt utgöra en, på statistiska uppgifter grundad, öfversigt af Eders Kongl. Majestäts Store Faders regeringsåtgärder och på samma gång en utgångspunkt för

Eders Kongl. Majestäts egna. Att en vis, kraftfull och välgörande anda ledt den Nordiska Halföns öden under loppet af de sista tretio åren, bevisas bäst deraf, att Sverige, i fråga om folkmängd, jordbruk, näringar, kommunikationer, med ett ord, i allt hvad som ligger inom civilisationens område, hvaribland förståndsodlingen, som ej i siffror kan beräknas, icke gjort de minsta framstegen, vunnit en större förkofran under denna epok, än under något föregående lika långt tidskifte.

Den Statistik, som härhos till Eders Kongl. Majestät underdånigst öfverlemnas, innehåller fakta, som tillförlitligt bekräfta denna uppgift. Den djupa sorg, hvarmed 4½ millioner undersåter emottogo underrättelsen om Konung CARL XIV:s bortgång, vittnar äfven att desse väl insågo deras stora förbindelser till den Konung, som förstått framkalla dessa lyckliga förhållanden.

En skickligare hand än min skall en dag uppteckna hvad Eders Kongl. Majestät förmått uträtta för ett älskadt Fäderneslands ära och sällhet. Dess öden må blifva hvilka som helst, så skola likväl alla instämma deruti: att aldrig har Sveriges Thron varit prydd af en Konung med ädlare afsigter, än de som lifva Eders Majestäts hjerta.

Med djupaste undersåtlig vördnad framhärdar

Stormäktigste Allernådigste Konung
Eders Kongl. Majestäts

Underdånigste och Tropligtigste
Tjenare och Undersåte

Stockholm d. 1 Okt. 1844.

CARL AF FORSELL.

INNEHÅLL.

system icke haft någon synnerlig framgång i Sverige, s. 182. Om behandlingen af fabriksarbetarne, s. 183. Huru stor del af Engelska folket som är sysselsatt vid jordbruket, vid fabrikerna, vid handeln, s. 184. Om husfliten i åtsk. delar af Riket, s. 185. Om gårdfarihandeln, ib. Om manufakturerna i Riket 1824 och 1827, s. 186. Klädestillverkning nämnde år, ib. Stoftsfabrikerne, Bomulls- och Linneväfnadsfabr., mekan. Bomullsspinnerierna, s. 187. Segel- och Tältduks-, Siden- och Bandfabr., Kattunstryckerierna, Färgerierna, Sockerbruken, Tobaks- och Snusfabrik., s. 188. Läder- och Saffiansfabr., Glas- och Pappersfabr., s. 189. Oljeslagerierne, Porslinsfabr., Såpsjuderierne, Mekan. verkstäderne, Porterfabrikationen, s. 190. Väfnadsindustrien och tillverkningsbeloppet deraf, s. 191. Tabell, utvisande de vid Manufakturierna befintliga stolar och arbetare samt tillverkningsvärdet för år 1842, s. 193. Tabell, utvisande hvad som tillverkades vid ofvannämnde fabriker, ib. Om Skråväsendet i Preussen, dess upphäfvande och fabrikernes utmärkt hastiga förkofran derstädes, s. 194. Om förbättring i machinerierna och följderna deraf, sid. 195.

Om Handtverkerierne och Näringarne, s. 196. Antalet af mästare, gesäller och lärlingar m. fl. 1842, ib. Om Privilegia exclusiva m. m., s. 197. Om nyttan af folknäringar, not. ib. Om fördomen af det s. k. intränget i näringarne, upplyst med exempel från andra länder, s. 198. Om Technolog. Institutet i Stockholm och Chalmerska Slöjdskolan i Göteborg, ib. Om Kreditivet till manufakturernes och ullkulturens förmån, s. 200. Om klädes- och bomullstillverkningens förkofran i Riket, ib. Engelska Parlamentslagen mot missbruket af att använda små barn i fabrikerne, s. 201.

Om *Handeln*. Allmänna reflexioner. Handelns mäktiga inflytande på civilisationen. Om handelsbalansen och om importen af guld och silfver eller det s. k. Merkantil-systemets felaktiga grunder, s. 202 ff. Allmänna satser rörande handelns natur, upplysta med exempel, s. 203 ff. Om en egen slags underbalans i handeln, s. 204 ff. En märkvärdig Petition rörande friare handel, inlemnad af Londons köpmän, d. 8 Maj 1820, s. 205—208. Rikets export och import från och med 1824 till och med 1842, s. 208, 209. Tabell öfver inkomne och utgångne fartygs antal och lästetal år 1842, samt af hvilken nation de varit, s. 209. Tabell eller specifikation på de betydligaste inkomne och utskeppade varor år 1842, s. 210 ff. Tullinkomster m. m. 1826 och 1842, s. 213. Nederlags- och Kreditrörelsen, ib. Reflexioner öfver Sveriges till utseendet ofördelaktiga handelskonjunktur åren 1826—30, ib. M'Cullochs klassiska yttrande om den s. k. handelsbalancen, s. 214. Ett märkvärdigt exempel, huru lätt det är att begå misstag vid beräkning öfver handelsvinsten, not. å s. 215. Jemförelsetabell öfver förhållandet mellan Sveriges export- och importhandel år 1842. Handeln med Finland och Norrige samt reflexioner derom, s. 218. Inrikes sjöfartens belopp 1831 och 1842, s. 219. Ta-

---

---

bellen å sid. 382. Smålands Privat-bank, Östgötha dito, sid. 383: Örebro Privat-bank, Wermlands dito, sid. 384. Stora Kopparbergs Läns och Bergslags enskilde Bank, sid. 385. Om Statens befogenhet att till någon del vara med-intressent i Privat-bankernes vinstgifvande penningerörelse *ib.* Om Privatbankerne i England, Amerika och Frankrike, *ib.* Beloppet af årliga omkostnaderne för Bankens, Riksgäldskontorets och Diskontens förvaltning, sid. 386.

Om *Sveriges Domstolar och Lagskipning.* Om Svenska lagens lättfattlighet och popularitet sid. 386. Domstolsinrättningen på landet och i städerne, dess olika instanser, Härads-, Lagmans- och Hof-Rätt, Konungens Högsta Domstol, Kämners- och Rådstufvu-Rätt, sid. 387—8. Om mundtlig och skriftlig framställning vid Domstol, sid. 388. Om Process-formen; om Jury-inrättningen; om Justitie-Canzlerns och R. St. Justitiæ-Ombudsmans åligganden sid. 389. Om Justitiæ-ärenders föredragning och beredning sid. 389. Om förmynderskapsmål, sid. 390. Om de administrativa målens behandling, sid. 391. — Om Kommunala myndigheter, *ib.* Om syftesenligheten af det samband Sveriges lagar bestämma mellan verldslig och andelig myndighet, serdeles i fråga om äktenskapsrätten, sid. 391. Om Krigsrätt och Krigs-Hofrätten, Krigs-Kollegium och Förvaltningen af Sjöärenderna, *ib.* Antalet af Civila mål och ärender vid Öfver- och Underdomstolar samt verkställande myndigheter 1841, sid. 392. Tio års medium af de förres antal, sid. 393. Genom Kon:s Befalln.hafvande afgjorda mål; utsökningsmålens antal; brottmålens dito sid. 393. Fångar, anklagade och angifna brott 1841. De gröfre brottens beskaffenhet m. m. sid. 394—5. Förlikta mål. Om sjelfmorden sid 395. Brottens tillväxt 1830—40. Mål, hos Just.Revis.Expeditionen, deras belopp; hos Domkapitlen. Verkställde dödsdomar nämnde år, sid. 396. — Fångarnes antal i Riket vid 1844 års slut, progressionen deri sedan 1834 sid. 396—7. Reflexioner derom sid. 398. — Om den nya Strafflagen, sid. 399—400. Fångarnes underhållskostnad i Riket serskildta år, under perioden 1816 till 1841. Deras arbetsförtjenst vid korrektions-inrättningarne 1841. Fångarnes årliga underhåll, hvar det stått lägst och högst, sid. 401. — Om brottens tillväxt och anledningarne dertill sid. 402—3. Om Domstolarne i Norrige och deras enkla organisation, sid. 403.

Om *Fattigvården, Lazaretterna och flere andra offentl. Inrättningar.* Antalet af Fattige öfver hela Riket 1844, och deras tillväxt i sednare tider, sid. 405. Om orsakerne dertill, sid. 406—411. Om Lösdrifveri-förordningen af den 29 Juni 1833 och följderne af dess tillämpning, sid. 411. Lösdrifvarnes antal i Juni 1844, och underhåll, sid 412. Ytterligare orsaker till pauperismen, *ib.* — Rofdjurens förödelser 1827. Antal af dödade rofdjur 1839 och 1842, sid. 413. — Om Hemmansklyfningen och dess verkningar sid. 415—16. Om Folkökningen och dess betänkliga följder; om Förmynderskap, såsom ett verksamt kor-

rektif mot fylleri, lättja, oförstånd och misshushållning, *ib.* — Om Socknenämnder och deras åligganden, sid. 418. Ordningsnämnder, sid. 419. Om Tiggeriet och dess hämmande; praktiska bevis derpå lemnade af åtsk. Svenska Städer; Om Englands Fattiglagsstiftning, sid. 420. Om eländet och fattigdomen i Stockholm sid 420—421. Kommunalvården och dess rätta, oändliga fält, noten sid. 421. Yttrande derom af en annan känd författare sid. 422. Om de bättre lottade samhällsklassernas föresyn i flärdfri vandel och ädel oegennytta *ib.* Om de arbetande klassernas årliga lefnadskostnad, sid. 423. Tvenne Torparfolks stat innev. år i medlersta Sverige och nära hufvudstaden; det förras skyldigheter till Herregården underhållskostnad för en mindre Landtbrukarefamilj i Preussen och Scottland; dito för en mindre Handtverkarefamilj i London, Paris och Stockholm sid. 424—5. Lefnadskostnad å sistn. ställe för ett mindre Tjenstemannahushåll, sid. 425. Slutreflexion om Fattigvården, sid. 426;

Om *senare tiders många förbättringar i Sjukvården* sid. 426. Stockholms stads sjukvårdsanstalter, sid. 427. Länens dito, sid. 427—30. Tabell öfver de å Lazaretten m. m. i hvarje Län årligen intagna sjuka, antalet underhållsdagar och kostnaden för hvarje sjuk dagligen, sid. 428. — Om Danviks hospital, sid. 431. — **Om Sparbankerne,** deras tillgångar vid 1844 års slut och om deras nytta sid. 431—432. Förslag af en Församling i Blekinge om afsättande till en del af hvarje Torpares, Tjenstehjons och lejd Arbetares förtjenst, att genom Fattigvårds-direktionen förräntas; Prof. Geijers motion (1840) i samma anda; Stockholms Sparbanks deponenter, insatser och förvaltningskostnad 1843, sid. 433.

Prins Carls Inrättning för fattiga, vanvårdade och vanartade barn; dess fastigheter och fonder samt årliga inkomster; barnens antal 1843, Kostnaderna å dem och kapitaltillvexten, sid. 433—4. — **Institutet för Döfstumma och Blinda;** dess statanslag, inkomster och utgifter 1842, samlade fond, elevernas antal, sid. 433; **Stockholms Stora Barnhus;** dess fond, årsinkomster och utgifter, de derstädes vårdade barnens antal 1842, de understödstagandes utom huset; årl. underhåll åt barn af olika ålder, vårdade af fosterföräldrar och hvar de äro utackorderade m. m. sid. 434. Årl. kostnaden för hvarje barn inom Barnhuset och i landsorterne. Årl. summan, för hvilken barn inlösas å Barnhuset; antal döda och sjuka barn m. m. sid. 435. Om allm. välgörenheten och dess märkbara tillväxt, med afseende på nödvändigheten af ett syftesenligt hämmande af pauperismen, sid. 435.

Om *förhållandet af Sv. Mått, Mål, Vigter och Mynt till andra länders,* såsom i Norrige och Danmark, Preussen, Ryssland, Holland, Österrike, England, Frankrike, Spanien, Portugal, Italien, Turkiet, sid. 436—438. Svenska silfvermyntets halt, samt huru det, äfvensom guldet och kopparen, utmyntas, sid. 438.

Om den Skandinaviska Halföns geografiska läge samt allmänna beskaffenhet.

Emedan Norrige och Sverige äro af Gud så landfast sammanfogade och af ålder i kärlek och sämja sammanvarit: "thy är ther ingen vån till, att thessa tu Rijke skole någon tidh i tvedräght åthskiljes med vår villie."

Norrske Ständernas och Allmogens bref till Christiern om Konungavalet i Norrige; utfärdadt d. 24 Novemb. 1449.

Den Nordiska eller Skandinaviska Halfön, belägen emellan 55° 20′ och 71° 11′ 40″ i Latit. samt 22° och 49° i Longit. *), innehållande i vidd 6652 Svenska qvadratmil, och bebodd af omkring 4½ millioner menniskor, bildar 2:ne Riken — Sverige och Norrige — under en gemensam Konung. De Gamles Skandinavien innebegrep en ännu större vidd, ty då räknades Danska Öarne, Jutland och Schleswig intill Eiderströmmen, samt Finland intill Nevaströmmen, såsom dithörande **). Hvad som nu återstår af detta Välde utgör kärnan af den Skandinaviska Statskroppen, och är detsamma, så väl i anseende till dess naturliga gränsor som vidd, folkmängd och belägenhet, mer än tillräckligt att i många kommande sekler icke äfventyra något i sin politiska

*) Longituden är räknad från Ferrö 20° vester om Paris.

**) I Hedniska tiden möttes nästan alltid de Nordiska och Sydligare Länders Sändebud, såsom flera gånger i Carl den Stores tid, vid Eiderströmmen, hvilken då ansågs som gräns på denna sidan för Skandinavien. För att trygga Norden mot Barbarernas ströftåg från öster anlade Torkel Knutson 1298 en fästning vid Nevaströmmen, som kallades Landskrona. En gammal Folksägen från dessa trakter innehåller, att man i skogen vid Neva hörde ett beständigt knackande likasom af stenhuggning. Slutligen hade en af invånarne mod att tränga fram för att se hvad det var, och fann då ett Rå som högg på en sten. På tillfrågan hvad det hade att betyda, svarades: "att denna sten skall vara råmärke mellan Skandinavien och Moscoviternas land."

frihet, så vida det icke genom inre söndringar banar väg för inkräktaren.

När man på kartan betraktar bilden af den Skandinaviska Halfön visar den sig såsom ett långsträckt näs. Förändringarne på ytan af detta näs likna närmast en stormvåg, kommande från öster, som stelnat i samma ögonblick den skolat bryta sig. Om denna stelnade våg bestått af ett ämne som krumpit tillsammans och spruckit under torkningen, eller också, om man föreställer sig en från jordens inre kommande kraft, som höjt henne ur vattnet, hvarigenom de Norrska smala, långa och djupa fjordarne danats likt sprickor i den stelnade massan, så torde detta begrepp vara det som i få ord närmast uttrycker verkliga förhållandet med formerna och förändringarne på hennes yta.

Den Nordiska Halfön är ett ganska bergigt, skogigt och vattenrikt land, af hvilket minst 500 qvadr. mil utgöras af insjöar, kärr och strömmar. Af hennes yta är 2,315 qvadr. mil, eller omkring ⅓, upphöjd mer än 2,000 fot öfver Hafvet *), 3,814 qvadr. mil mer än 800 fot, samt 4,954 qvadr. mil mer än 300 fot, hvilket tydligare synes på den lilla medföljande kartan. Sverige är i afseende på landets upphöjning öfver hafvet vida bättre lottadt än Norrige **), ty af de 3,868 qvadr. mil, som utgöra Sveriges yta, äro icke mer än 329 qvadr. mil belägne mer än 2,000 fot öfver hafvet, 1,438 qvadr. mil mer än 800, samt 2,600 mer än 300 fot. Det vill säga, att 1,268 qvadr. mil, eller nära ⅓ af hela landets yta, är mindre upphöjdt än 300 fot, och njuter följaktligen den mildare temperatur, som af denna ringa upphöjning öfver hafvet är en naturlig följd. Af den på nästa sida förekommande Tabell öfver Länens Lat. och Long. upphöjning öfver hafvet, samt areal-vidd, inhemtas så väl hvarje Läns matematiska läge som de större karakters-dragen eller allmännare formerna af deras naturliga beskaffenhet. Om man, vid beräkningen af antal

*) Af dessa 2,315 qvadr. mil höjä sig omkring 84 qvadr. mil öfver den gränslinia der den eviga snöregionen vidtager. Af Skandinaviens 84 qvadr. mil snö-yta, belöper sig 16 på Sverige, och 68 på Norrige.

**) I Norrige beräknas brukbar eller odlingsbar mark belägen under 300 fots höjd öfver hafvets yta = 647,480 tunland (hvarje tunland=10,000 qvadr. alnar); emellan 300 och 600 fot 583,190 tunl. emellan 600 och 1,000 fot 284,710; och öfver 1,000 fot 155,512 tunland.

Länens Namn.	Beläget emellan nedanstående grader i				Till huru stor del hvarje Län är upphöjdt öfver Hafvet				Arealen i Svenska Qvadrat-Mil.					Antal Invånare på □ mil. år 1844.
	Latitud.		Longitud.		Mera än 2000 fot.	Mera än 800 fot.	Mera än 300 fot.	Mindre än 300 fot.	Åker.	Äng och Betesbagar.	Utmark, Skog och Berg.	Insjöar och Kärr.	Summa.	
Malmö Län . .	55°20′	56°18′	30°00′	31°40′	0	0	0	1	11.34	11.34	15.17	2.70	40.55	5780
Christianstads	55. 23	56. 32	30 18	32. 15	0	0	1/2	1/2	4.98	6 47	35.50	8.40	55.35	3130
Halmstads. . .	56. 20	57. 38	29. 35	31. 5	0	0	1/6	5/6	2.27	4.54	32.17	4.26	43.24	2230
Carlskrona . .	56. 0	56. 30	32. 3	33. 42	0	0	4/11	7/11	1.21	2.42	20.17	2.00	25.80	3980
Wexiö	56. 22	57. 19	31. 0	33. 32	0	1/10	9/10	0	1.84	6.44	64.86	13.00	86.14	1480
Jönköpings . .	56. 52	58. 19	30. 43	33 20	0	1/2	1/2	0	2.77	8.31	74.44	12.13	97.65	1598
Kalmar	56. 12	58. 17	33. 10	34. 50	0	0	3/10	7/10	3.85	15.40	70.35	7.20	96.80	2000
Linköpings . .	57. 43	59. 2	32. 13	34. 47	0	0	1/3	2/3	5.69	14.22	63.14	13.70	96.75	2220
Mariestads . .	57. 48	59. 2	30. 7	32. 24	0	1/15	6/15	8/15	7.01	10.51	48.39	9.02	75.43	2470
Wenersborgs .	57. 20	59. 17	29. 20	31. 32	0	1/25	15/25	9/25	3.80	9.50	90.00	11.20	114 50	1958
Göteborgs . . .	57. 33	59. 7	28. 46	29. 55	0	0	0	1	2.04	4.08	34 86	2.33	43.31	3980
Wisby	56. 55	57. 59	35 47	37. 5	0	0	0	1	1.54	3.08	19 93	3.36	27.91	1510
Stockholms . .	58. 44	60. 32	34. 57	37. 10	0	0	0	1	3.52	7.04	51.83	3.87	66.26	1700
Upsala	59. 23	60. 40	34. 26	35. 53	0	0	0	1	4.10	6.15	33.53	3.71	47.49	1820
Westerås . . .	59. 13	60. 17	33. 2	35. 4	0	0	1/7	6/7	2.65	3.97	46.88	6.97	60.47	1550
Nyköpings . .	58. 38	59. 30	33 19	35. 22	0	0	0	1	3 07	4.60	40.96	8.39	57.02	2050
Örebro	58. 43	60. 6	31. 53	33. 29	0	1/19	17/38	1/2	2.08	3 12	57.72	11.30	74.22	1738
Carlstads . . .	58. 54	61. 3	29. 21	32. 8	0	1/16	7/16	1/2	4.50	9.30	119.39	24.70	157.89	1290
Falu	59. 52	62. 16	29. 46	34. 20	1/10	2/5	9/20	1/20	6.45	12.90	228.04	31.37	278.76	503
Gefle	60. 20	62. 20	32. 21	35. 18	0	1/6	1/3	1/2	1.25	5.00	145.44	19.49	171.18	654
Hernösands . .	62. 8	64. 25	32. 31	36. 55	0	1/8	3/8	1/2	1.28	6.40	186.10	22.22	216.06	404
Östersunds . .	61. 32	65. 8	29. 35	34. 39	11/45	32/45	3/90	1/90	0.65	3.90	378 85	51.60	435.00	108
Umeå	63. 24	67. 10	32. 0	39. 28	1/5	1/5	1/2	1/10	1.00	6.42	593.47	67.11	668.00	90
Piteå	65. 5	69. 4	33 40	41. 50	1/5	2/5	1/5	1/5	0.47	2.40	671.70	76.50	751.00	63
									Wenern, Wett., Mäl. o. Hjelm.			81.44	81.44	—
Hela Riket . .	55°20′	69°4′	28°46′	41°50′	1/12	6/19	7/16	13/38	79.29	167.51	3123.39	497.97	3868.16	836

inbyggare på hvarje qvadr. mil, gör afdrag af den af sjöar och kärr betäckta marken, så belöper sig på qvadr. milen 960 menniskor.

Den märkeligaste, längsta, högsta och bredaste bergsrygg som genomstryker den Nordiska Halfön och bestämmer grunddragen af hela hennes bildning, kallas *Kölen*. Den utgör, i en ansenlig längd af sin sträckning, gränsen emellan Sverige och Norrige, och, ehuru han i allmänhet icke uppnår merà än omkring 4,000 fots höjd öfver hafvet, finnes det likväl enstaka fjelltoppar, i hvilka han höjer sig ända till 6,000 fot, såsom Sulitelma i Luleå Lappmark 6,342, Syltopparne och Helagsfjellen på gränsen emellan Jemtland och Herjedalen 5,920. Vid 63° Latit. böjer den väldiga bergsträckningen sig inåt Norrige och får der namn af Dovre, Langfjeld, Sogne, Fille och Hardangerfjellen, samt slutar vid Norriges sydligaste udde Lindes Näs. Inom Norrige äro fjellen både högre, bredare, ödsligare och vildare än inom Sverige, och störta sig med tvärbranta afsatser i Westerhafvet *). Från den mäktiga bergknut, der den Nordiska fjellsträckningen böjde af inåt Norrige, fortsättes visserligen en förgrening, utgörande gräns dels emellan Sverige och Norrige, dels emellan Sveriges landskaper såsom emellan Dalarne och Wermland; men den sänker sig

*) Såsom något ganska anmärkningsvärdt i frågan om den Nordiska Halföns bildning må väl anföras, hvad som icke finnes på någon karta upptaget, men icke desto mindre existerar i verkligheten, neml. att långs Norska kusten från Bergen allt till Nordcap, på några sjömils afstånd (6 à 10), träffas en sammanhängande *Bank* af ett par mils bredd, bestående dels af sand, dels af bergbotten, väl känd af Norriges Fiskare, emedan ett betydligt fiske å densamma hvarje sommar idkas. Denna bank, hvilken utgör likasom ett trappsteg, *under hafvets yta*, till den stora Norrska fjellsträckningen, benämnes i dess sydliga rigtning *Storeggen* och i dess nordliga *Havbroen*. Dess djup omvexlar från 40 à 50 till 100 famnar. Den synes närma sig Lofodens öar på blott en mils afstånd, men skiljer sig sedan, närmare mot Nordcap, på 6 à 8 mils afstånd från kusten. Norrska Regeringen har, på Professor Hansteens anmälan, beslutat, att redan innevarande år medelst utrustande af ett fartyg på Statens bekostnad, låta anställa en noggrann undersökning om denna märkvärdiga naturens danelse, hvilken den så mycket mer förtjenar som Norrige, utan denna banks tillvaro, troligen skulle sakna sin förnämsta rikedomskälla: *fiskerierna*. Huru långt banken sträcker sig i söder är icke bekant. Man har såsom en hypothes antagit att han sammanhänger med Jutska Refvet. Se härom vidare pag. 30 i Amtman Bloms förträffliga Statistiska Beskrifning öfver Norrige, tryckt i Leipzig 1843.

så småningom, blir skogbevext och för odling tjenlig. Der Göta kanal genomskär stamåsen eller landthöjden är den blott 310 fot öfver hafvets yta.

Den medlersta delen af Sverige, med sina ansenliga insjöar Wenern, Wettern, Hjelmarn och Mälaren, har på sätt och vis ett annat och mildare skaplynne än större delen af hela det öfriga Riket, men om man, oaktadt Kolmorden, Tiveden, Käglan och andra stora skogstrakter, skulle vara frestad att glömma de egenheter som vidlåda Nordens sträfva natur, så skulle vi genom den Småländska bergskedjan, hvilken likt ett bredt bälte sträcker sig tvärt öfver hela det sydliga Sverige, tillräckligt påminnas att vi ännu befinna oss på Skandinavisk botten. Det är blott i Skåne, Sveriges sydligaste udde, och Sveriges herrligaste och rikaste landskap, som vi i någon mon närma oss sydligare och mera lyckligt lottade länders beskaffenhet.

I geologiskt hänseende är Sverige af en stor märkvärdighet, dock icke till dess invånares fördel eller i afseende på landets frugtbarhet, ty vi sakna denna djupa, feta svartmylla eller mergelartade lera hvarmed våra sydligare grannar blifvit begåfvade, och som så rikligen belönar den möda jordbrukaren på henne nedlägger. Deremot ha vi otaliga gråberg, som i ett vackrare språk kallas granit eller gneis, men hvilkas skarpa och ofrugtsamma beståndsdelar, söndersmulade, vittrade eller upplöste, blifvit utbredde öfver våra dalar och kullar och sedermera på sina ställen sparsamt betäckte med ett tunnt lager af vextmylla, fordrande, för att aftvingas en medelmåttig skörd, en arbetsamhet och ansträngning, som, klimatets stränghet oberäknad, vida öfverstiga hvad andra länders invånare behöfva använda. De flötsbildningar som öfverallt annorstädes anträffas, och som medföra de vigtiga och för national-rikedomen högst fördelaktiga deposita af stenkol, saltlager, och flere slag till mineralriket hörande dyrbara alster, saknas helt och hållet i Skandinaviens berg. Väl finnes på yttersta sydliga udden af den Nordiska Halfön, vid Höganäs i Skåne, ett stenkolslager, men det förekommer så sparsamt att det ännu icke synes vara fullkomligt afgjordt, huruvida det med någon vinst kan arbetas eller ej. Sverige har många Flöts- eller Flolägriga berg, hvaraf somliga äga en både ansenlig vidd och mäktighet, ty Kinnekulle innehåller i perpendiculaira

flötslager icke mindre än 780 fot, och Gottland, Öland, Billingen, m. fl. innehålla många mil i vidd, (se härom Professor Wahlenbergs afhandling om Svenska Jordens bildning, i Tidskriften Svea, 1:sta häftet, andra upplagan, tryckt 1824) men de äro alla af en så uråldrig beskaffenhet, hörande till hvad Geologerne kalla öfvergångs-bildningen, att man i dem, med undantag af vid Höör i Skåne, saknar alla nyare till flötserne räknade alster *).

De stora framsteg Geologien i senare tider gjort, tillåta oss att framställa, icke blott en hypothes, utan ett på säkra iakttagelser grundadt ganska sannolikt omdöme om våra öfvergångsbergs tillkomst och beskaffenhet. Således antager man, att sedan öfvergångsbergen, som blifvit afsatte på de kala urbergen och jordytan, genom klotets afsvalning krumpit tillsammans, hafva sprickor här och der uppkommit, genom hvilka jordens inre smälta massa uppträngt och hastigt afsvalnat. På detta sätt hafva de olika lager, hvaraf öfvergångsbergen bestå, blifvit bevarade för den förstörelse och bortspolning som eljest, genom senare dem öfvergångna våldsamma naturkatastrofer, skulle hafva inträffat. Lagren i Kinnekulle och Billingen äro så helt och hållet sammansatte af enahanda ämnen och beskaffenhet samt försedde med

*) I Billingen börjar flolägrigheten på 327 fots höjd öfver hafvet med ett sandstenshvarf af 79 fots tjocklek, derofvanpå ett alunskifferlager af 80 fots mäktighet. Detta betäckes af ett kalklager om 207 fot, hvarefter följer ett lerskifferlager om 125 fot, och slutligen trapplagret af 106 fots mäktighet.

Kinnekulle står icke på så hög bas, utan börjar närmare Wenerns yta, vid ungefärligen 50 fots höjd öfver vattnet. De derpå följande 2:ne lager äro af samma tjocklek som i Billingen. Sedermera följer kalkstenslagret af 254 fots mägtighet, och slutligen Högkullen om 482 fot, bestående nederst af ett lerskifferlager och öfverst af trapp.

I Halle- och Hunneberg förhålla de begge nedersta lagren sig ungefärligen på samma sätt som i Kinnekulle, men alunskifferlagret är blott af 54 fots tjocklek; derofvanpå kommer trappen, i Halleberg 166 fot tjock, och i Hunneberg 128, så att kalklagret och lerskiffern saknas i dessa begge berg, hvadan deras höjd också blir ringare än Kinnekulles och Billingens.

Stenkolslagret i Skåne, af omkring 4 fots mägtighet, ligger på 40 à 50 famnars djup. Ett mindre lager af en fots tjocklek träffas på 27 till 33 famnars djup. I frågan om en vertikal genomskärning träffas öfverst mylla och derunder sandblandad lera till några famnars djup; hvarefter den vanliga sandstenshällen med talrika variationer af skifferlera vidtager, o. s. v.

likartade utdöda organiska lemningar, att man är berättigad till den mer än sannolika förmodan, att hela afståndet mellan dessa begge berg fordom bestått af likartade flötsbildningar, men som blifvit af någon häftig flod sönderbrutne och bortförde.

Att trappen varit i smält tillstånd den tid han uppflöt, styrkes deraf, att det alunskifferlager hvarpå han hvilar i Hunneberg är till några fot genombrändt straxt under trappen och af röd färg alldeles såsom alunskiffer än i dag förändras i eld. Närmast trappen är den genombrända alunskiffern blifven så hård genom hettan, att han eldar mot stål. På Kinnekulle hvilar trappen på ett svartaktigt lerskiffer-lager, som blifvit af den starka hettan till ett par fots djup nästan hvitbrändt. Blott på ett enda ställe i Sverige vet man att den öppning, genom hvilken trappen utflutit, blifvit blottad, nemligen på Halleberg *).

Flolägriga berg, hörande till öfvergångsformationen, finnas i Jemtland omkring Storsjön, i Dalarne omkring Siljan, i Nerike, i Wester- och Östergötland, i Skåne, samt Gottland och Öland, hvilka senare begge till hela deras vidd utgöras af kalkbäddar. Som kalk ingår såsom en hufvudbeståndsdel i Svenska flolägriga bergen, och kalk vid jordblandningar befordrar vextlighet och bördighet, så äga äfven alla ofvannämnde trakter, i mon af kalkens större eller mindre närvaro, en deraf härflytande större frugtbarhet **).

---

*) Se härom vidare en af Professor Berzelius skrifven ganska upplysande afhandling i *Läsning för Folket*, 5:te årgången, 4:de häftet, under titel: *Om beskaffenheten af Sveriges Berg och Mark*.
År 1808 anbefalldes Författaren af Baron B. v. Platen att recognoscera Hunne- och Halleberg. Ofvanpå det sistnämnda befanns nära intill kanten af dess vestra sida några 70 à 80 fot djupa hål, af samma storlek som de basaltpelare hvaraf hela berget består. Huru dessa hål tillkommit, eller hvart de trapppelare tagit vägen som fordom fyllde dem, är icke så lätt att förklara. Af allmogen kallades de: hin ondes hål, i anseende till att kreatur, som betade ofvanpå berget, stundom nedstörtade i dem och förlorades.
På Hunneberg befunnos elfva små insjöar, hvaraf en, med afseende på bergets volkaniska ursprung, hade af Folket det betydelsefulla namnet: *eldmörjan*.

**) Herr Hisingers nyligen utgifna ganska förtjenstfulla Geognostiska Karta öfver Sverige, i en 800,000:del af naturliga storleken, lemnar i dessa afseenden högst intressanta upplysningar. Likaså dess Minérografi öfver Sverige, samt 6 Häften anteckningar under resor i Sverige och Norrige.

Begagnandet af den hårda, vackra, gröna och hvita Marmor, som brytes, hugges och poleras vid Marmorbrottet på Kolmorden, och det i senare tider vidtagna bruket att till allmänna byggnader mera begagna vår flolägriga, lätt åtkomliga och lätt brutna kalksten, såsom det nu sker vid Carlsborgs fästning der förnämsta byggnadsmaterialen utgör kalksten från Westerlösa kalkbrott vid Omberget, äfvensom Kungsholms fästning vid Carlskrona bygges med kalksten från Öland, borde kunna ännu vida mera utsträckas, och, med mera drift och omtanka handhaft, bidraga dertill att kalkstenen blefve en afsättelig vara rundt omkring Östersjön, och kanske äfven i längre bort belägna trakter.

Näst kalken förtjenar alunskiffern i våra flolägriga berg, såsom varande af nytta för national-industrien största uppmärksamhet. Den förekommer vid Hunne- och Halleberg, Kinnekulle och Billingen, m. fl. i Westergötland; vid Garphyttan i Nerike; vid Andrarum i Skåne; på Öland, gent emot Lowers alunbruk. Huru stor den årliga tillverkningen af Alun är, synes å tabellen öfver Bergshandteringens produkter. På en del ställen användes sjelfva alunskiffern, såsom innehållande omkring 14 à 16 proc:t brännbart ämne, att dermed koka alun, och äfven att bränna kalk. Att de ofantliga lager af brännbar skiffer, som finnas på åtskilliga ställen i Landet, icke vunnit ett mera allmänt bruk, kan förmodligen icke tillskrifvas något annat skäl, än brist på uppmärksamhet och kapitalstyrka att verkställa de erforderliga preliminaira försöken *). Det är högst sannolikt, att den skulle

*) Att bränna tegel med skiffer är försökt, men vill icke lyckas, ty sådant tegel blir mera benäget att suga till sig fukt än annat tegel. När Garphytte Alunverk anlades på 1760-talet inkallades CommerceRådet de Brounk från Dannemark, för att inrätta eldstäderna så att sjelfva skiffern kunde till alunpannornas uppvärmande användas. Efter flera månaders träget arbete och många kostsamma försök, med konstigt inrättade ugnar, kunde likväl ingen panna bringas till kokning, ehuru eldningen hela 14 dagar fortsattes. Sådant medförde en ganska bekymmersam utsigt för hela Verkets bestånd, utom förlusten af flere hundrade tusen daler, hvilka redan för denna anläggning blifvit påkostade, då man beslöt taga sin tillflykt till vår förtjenstfulle landsman Sv. Rinmans rådighet och bepröfvade erfarenhet. Nu började, att, efter theoretiska grunder, och skifferns från stenkolen något skiljaktiga art, inrätta eldstäderna, och inom få veckor hade Rinman den tillfredsställelsen att, efter 4 timar från eldningens början, kunna bringa pannorna till kokning, hvarigenom såle-

kunna användas till flere andra näringar och behof, der en jemn och uthållande värme fordras. Att man af skiffern kan bränna en utmärkt god pozzolana, är allmänt kändt, och månne man icke skulle kunna använda samma brännmaterial, att dermed värma stora jernplåtar på hvilka spannemål kunde torkas, eller uti så kallade Rior, äfvensom i allmänhet till alla slags distilleringar m. m.? Den dag varder säkert kommande, då vigten af dessa naturrikedomar skall bättre inses.

Anmärkningsvärd är den slösande hand hvarmed naturen utdelat jernmalmen i de Svenska bergen. Ifrån Lappland ända ned till Skåne träffas den, med få undantag, öfverallt. Ett bälte tvärt öfver landet, innefattande Wermland, Dalarne, Nerike, Westmanland och Upland, innehåller våra bästa, rikaste, outtömligaste och mest bearbetade jerngrufvor. Taberget i Småland, som består helt och hållit af en särdeles mjuk och smidig jernmalm, är, såsom gifvande blott 25 proc:t, nog fattig att ensam brytas och smältas. Gellivare i Lappmarken, ett 1,800 fot högt berg, består äfven helt och hållet af en 70 à 80 proc:t rikhaltig, ypperlig jernmalm, och vore ensamt tillräckligt att för evärderliga tider förse hela jorden med jern; men dess belägenhet inom polcirkeln, långt ifrån hafvet, i en ödslig, folkfattig och nästan obeboelig nejd lägger stora hinder i vägen för dess begagnande *). Dannemoras väl bekante malm, som smält liknar silfver i brottet, är synnerligen tjenlig till ett förträffligt stål. Att de Svenska bergen hysa så ymnigt med jern, föranleder till den slutsatsen, att också Svenska jorden är nog mycket blandad med jernpartiklar, hvilka, som man vet, ha den egenskapen att förtaga vextligheten, och följaktligen fordrar så mycket mera arbete för att aftvingas en sparsam skörd. Det är icke osannolikt att bildandet af jernmalm på vissa ställen i Riket ännu fortfarer, ty i de Småländska Insjöarne, ur hvilka myrmalm upphemtas, finner man, efter 100 års förlopp, å nyo malm på sådane ställen der den förut synts vara alldeles uttömd.

---

des Verkets framtida bestånd var grundlagdt och dess utvidgande inskränkt endast inom den gräns, som möjligheten till afsättning kunde utstaka. Se härom: Minne öfver Bergs-Rådet Sv. Rinman. Stockh. 1829.

*) Gellivare-berget är 8000 alnar långt och 5000 alnar bredt, men det ligger 22 mil norr om Luleå och 10 mil norr om gränsen för all skogvext.

Af koppar äger Sverige tillgång i Falu Län vid Falun och Garpenberg; i Nerike vid Håkanbo och Nya Kopparberget; i Westerås Län vid Riddarehyttan, m. fl.; i Nyköpings Län; i Linköpings Län vid Åtvidaberg; i Jemtland vid Areskutan, samt på flere andra ställen i Riket, men tillverkningen af koppar var i fordna tider vida större än nu. Enahanda förhållande är med silfver, hvars tillverkning icke går till mer än 3,000 marker årligen (förnämligast vid Sala med 2,500 ℔), men äfven denna ringa tillverkning är förbunden med så stora omkostnader, att fråga lärer varit, om ej, i likhet med hvad som skedt med Guldtillverkningen vid Ädelforss, största vinsten skulle uppkomma om den nedlades.

Hvad Bly, Svafvel, Kobolt, Stenkol, Brunsten, Rödfärg, m. fl. mineral-rikets produkter angår, så synes å Tabellen rörande Bergshandteringen, uti hvilka Län och till huru stort belopp dessa ämnen för det närvarande bearbetas.

I afseende på Sveriges ytas beskaffenhet, så, när man granskar den bifogade kartan och betraktar landets insjöar, strömmar, skogrikhet och upphöjning öfver hafvet, i förening med de i hvarje Län, å pag. 3, uppgifna qvantiteter å den under odling varande jorden, jemte arealen af insjöar, kärr, skog och utmark, bör man derutaf kunna erhålla ett någorlunda riktigt begrepp om hvarje Läns allmänna utseende; men det som icke å någon karta synes, är den otroliga mängd af större och mindre stenblock hvarmed landet är liksom öfversålladt *). Detta oaktadt är den Nordiska Halfön ett af de mest omvexlande och vackra länder på jorden. De fleste utlänningar, som besöka vår Nord, öfverensstämma uti att berömma de gigantiska och sublima natur-scener som Norrige erbjuder, eller de mera milda och behagliga, som öfverallt i Sverige anträffas. Härtill bidrager väsendtligast landets skog- och vatten-rikhet samt omvexlande höjder, som utestänga

*) Såsom ett bevis på isens förmåga att kunna förflytta ansenliga stenblock, får jag återkalla i minnet hvad som inträffade för några få år sedan, neml. att ett stenblock, uppskattadt till 17,000 ℔:s vigt, blef med isen flyttadt från Finlands södra kust, till Nordvestra sidan af ön Hogland, hvarest det strandade ganska nära land, och ligger nu der en förut okänd klippa. På detta sätt har ofta det, säger Berzelius, som ser alldeles obegripligt ut, ganska enkla och naturliga orsaker, när vi lyckas att utgrunda dem.

enformigheten af de annorstädes så ofta förekommande oföränderliga, eviga slätterna. En vik af en insjö, några skogbevexta höjder, emellan dem åkrar och ängar, här och der en kulle, från hvilken man har utsigt öfver det hela, strödda boningar: detta är det allmänna utseendet af Sverige *).

De i våra Öfvergångs-berg befintlige snäckor (Orthoceratiter, Entomostrakiter och Trilobiter) af jättelik storlek, hvilka nu mera icke finnas lefvande på jorden, och som förekomma till en sådan mängd att det ser ut som hela berget en gång varit lefvande, antyda, att andra krafter än dem vi nu varseblifva, fordom varit verkande på jorden. Att dessa jordens ur-krafter i många årtusende ostörde utöfvat deras mäktiga inflytande på jordens bildning, innan hon emottog sin närvarande organiska verld är utom allt tvifvel, men när och huru de våldsamma katastrofer inträffat, hvaraf Sverige i dess på dess yta öfverallt kringströdde stenkastningar bär så många omisskänneliga spår, är svårare att förklara. Wahlenberg och v. Buch antaga att dessa stenkastningar, som sträcka sig äfven öfver en del af Norra Tyskland, äro tillkomne genom öfversvämningar och isgång, som kommit norrifrån, och ryckt med sig dessa stenblock ur den Skandinaviska

---

*) Ingen förkärlek, ehuru förlåtlig den än vore, för den jord der Författaren sett dagens ljus, vid hvars moderliga sköte han är uppvext och i hvars famn en dag hans stoft skall tryggt och obemärkt hvila, har grundat detta omdöme. Gerna medgifves att Sveriges och Norriges kuster mångenstädes har ett kalt, vildt och alldeles icke inbjudande utseende, hvilket är förorsakadt genom skogarnes totala nedhuggning eller afbränning i fordna fejder, men innanför dessa nakna klippor anträffas goda och säkra hamnar, och litet längre in i landet vidtager det allmänna förhållande som här ofvan är beskrifvet.

De gamles sinne för naturens skönhet är högst anmärkningsvärdt, ty hvarhelst man ser någon Ättehög skall man nästan alltid finna, att han är belägen på det vackraste stället i nejden. Allmogen vårdar sig dock i allmänhet föga om forntidens minnesmärken, en följd af att den ingen annan kunskap äger om de minnen som sammanbinda det närvarande Slägtet med de försvunna, än den högst obetydliga som traditionen lemnar. Dessutom, när den ser de mera upplyste och bildade klasserna utan all skonsamhet råna de Gamles Ättehögar och Grifter, utan att ens gifva sig mödan att återställa dem i samma skick sedan nyfikenheten blifvit tillfredsställd, eller rättare gäckad, helst det sednare oftast inträffar, så har Allmogen äfven häruti ett ingalunda hedrande efterdöme att följa. De Gamles grifter ha rättighet att vara äfvenså fridlyste som våra egna.

Stam-åsen, Kölen, som skiljer Sverige och Norrige åt. Andre Lärda Män, såsom Pallas m. fl., som funnit Elefanter med hull och hår inbäddade i isen vid Lena och Oby-flodens mynningar i Ishafvet antaga med lika sannolikhet, att en öfversvämning eller störtflod, som kommit söder-ifrån, sopat med sig dessa blott i varmare klimater lefvande men af floden fördränkta djur. Berzelius säger: "att då jordens nyss stelnade skorpa begynte skrynklas, här och der lyftas eller sänkas, var allt ännu endast kalt berg och vatten, och erfarenheten har visat att öfvergångsbildningen lade sig på kal botten. Hvarifrån materialierna till denna kommit, låter icke med någon slags sannolikhet gissa sig. Så mycket se vi, att den ej härrörde från urbergen, emedan dessas beståndsdelar dertill äro för mycket skiljaktiga. Lika litet kunna vi förklara hvarföre i öfvergångstiden, under en tiderymd öfverallt i fördjupningar anlades sandsten, som tvärt slutade och sedan följdes af den dermed så fullkomligt olika alunskiffern, hvilken lika tvärt afbröts, för att öfverallt ersättas af kalksten. Detta är och förblifver oss troligen för alltid obekant."

Neptunister och Volkanister *) söka, hvar och en på sitt sätt, att förklara alla de olika jordlagers och bergsbildningars tillkomst hvaraf jorden består, och oaktadt att, af dessa begge meningar, den senare synes blifva den allmännast gällande, så hörer det till egenheterna af den Nordiska Halföns geologiska beskaffenhet, att det phénomen som blifvit iakttagit i de Tyska, Franska och Engelska grufvorna, neml. att värmen i det inre af jorden ökar sig en grad för hvarje hundrade fot som man nedtränger, icke kan förmärkas i de Svenska grufvorna **). Falu

*) Neptunister, till hvilka Linné, Bergman och den berömde Tyske Mineralogen Werner hörde, anse alla de olika jordlagren vara tillkomne genom vattnets verkan, i form af deposita. Hutton, Cuvier, och vår utmärkte landsman Berzelius anse dem förnämligast bildade genom eld eller värme inifrån jorden.

**) I Saxen befinnes värmen i de fyra djupaste grufvorna vid 862 fots djup=17°; i Giromagny bland Vosgerna på 1453 fots djup =23,7; och vid Killingworth i England på 1232 fots djup=25°. I England synes värmen på djupet öka sig en grad för 81 fot, i Saxen en grad för 102 fot, och i Frankrike en för 115. Efter denna progression borde kokhett vatten finnas på 5000 alnars djup. Det är besynnerligt nog att, ehuru knappt någon dårskap blifvit lemnad oförsökt af Jordens Mäktige, ingen fallit på den idéen, att låta slå ett schackt rakt ned i jorden så långt man

grufva är 213 famnar eller 1,278 fot djup, så att om ett dylikt förhållande verkligen egde rum i Sverige, borde det der, i anseende till denna grufvas stora djup kunna observeras Grufvans medeltemperatur är icke högre än 13°+; i Sala grufva, som näst Falu är den djupaste och går till 900 fot, hvaraf 850 äro under Östersjöns yta, är temperaturen likväl något högre. Sverige äger också ingenstädes några varma källor, hvilka förnämligast tala för en inuti jorden bestående värme. Om det således ser ut som den mils-tjocka skorpa, Volkanisterna antaga såsom basis för jordens närvarande organisation, vore synnerligen afkyld i Skandinavien, eftersom inga varma källor, inga eldsprutande berg, inga eller åtminstone ganska svaga jordbäfningar och inga af våra grufvor angifva ett annat förhållande, så synes likväl hafvets botten ha någon känning af jordens inre värme, ty om man vid Nordkap nedsänker en thermometer på djupet visar den hela året om minst 2° varmt *).

Ett faktum, som vid Svenska kusterna är anmärkt, men mycket bestridt, är vattenminskningen. Den är likväl genom hundraåriga säkra iakttagelser så tillräckligen bestyrkt, att den icke kan dragas i tvifvel. Vattnets minskning är störst i Botten-Viken, der det sänkt sig omkring 4 fot på 100 år. Från Botten-Viken aftager minskningen så småningom ner till Blekinge och Skåne, der den icke vidare förmärkes, men i Halland börjar den ånyo att skönjas, och är större i BohusLän, ungefärligen svarande mot hvad som belöper sig för samma latitud på östra kusten

kunnat komma. Flere ganska märkeliga och intressanta observationer skulle dervid vara att vinna öfver luftens tryckning, magnetens och elektricitetens förhållande, och slutligen, hvad som icke vore minst intressant, om jorden verkeligen består af ett eldklot, hvars yttre skorpa svalnat så mycket att hon blifvit tjenlig för dess närvarande organisation. Blott den enda omständigheten, att t. ex. i Skandinavien erhålla naturliga, varma bad, vore icke att förakta. Kostnaden till ett sådant företag är dessutom icke så öfverdrifven, att ju äfven en privat man skulle förmå bestrida densamma. När man vid grufbrytningar är nödsakad nedsänka nya schackt, som icke sällan händer, brukar man beräkna kostnaden för hvarje famn till 200 R:dr.

*) Uti Dumont d'Urvilles resa kring jorden 1827 förekommer på flera ställen berättelse om, att när han under eqvatorn nedsänkte thermometern på 800 famnars djup, så utvisade han blott 4° plus, ehuru att vattnet vid ytan innehöll en temperatur af 28 à 32 grader.

af Sverige. I Norrige är vattenminskningen, i brist af observationer, icke fullt medgifven; likväl har man tyckt sig märka att södra delen af Norrige höjt sig 10 fot på 1000 år *). Svårigheten att nöjaktigt förklara detta phenomen har gifvit anledning till den icke osannolika förmodan, att den Nordiska Halfön, genom någon från jordens inre härrörande kraft skjuter så småningom i höjden. Skåne synes dock icke vara delaktigt af denna upphöjelse; tvärtom har man tyckt sig märka, att kusten kring Trelleborg årligen aftager. Linné omnämner i sin Skånska resa på 1740-talet att han mätte afståndet emellan Stafsten och stranden. Professor Nilsson lät 87 år senare uppmäta samma afstånd, som då fanns förkortadt med 380 fot.

Att Sverige, utom de senare stora natur-katastrofer af hvilka det varit hemsökt och hvarom våra stenkastningar bära ojäfaktiga vittnesbörd, äfven fordom varit helt och hållit betäckt med vatten, som, i likhet med hvad som ännu sker vid våra kuster, så småningom dragit sig undan, är, enligt Författarens tanke, utom allt tvifvel. Jag stödjer denna mening på de å flere ställen i Riket förekommande, och på olika höjder öfver hafvet, belägna Jettegrytor. Vid Baramossa på Hallands Ås är en jettegryta flere hundrade fot öfver nuvarande vattenyta; straxt söder om Nortorps gästgifvaregård i Mariestads Län finnes en, af mer än tre alnars diameter, belägen omkring 250 fot öfver Hafvet; vid Kolarehemmet Stensjön på Tiveden äro 2:ne jettegrytor mer än 400 fot öfver Hafvet; och i Bergvattensberget på Tiveden är en stor jettegryta, kallad Jettestolen, belägen mer än 500 fot öfver Hafvet. På inre stranden af Hästholmen midtför Blockhusudden, d. v. s. inne i Stockholms hamn, finnes en ganska betydlig jettegryta, omkring 13 fot djup, samt början till flera

*) Se Amtman Bloms Norriges Beskrifning 1843, pag. 115. I del. Kapten Bertil Liljehöök, som bevistade den för några få år tillbaka företagna Franska Nordpolsexpeditionen under Herr Gaimards ledning, har berättat, att på vestra kusten af Norrige förekommer flerestädes långa vågräta linier, hvars utseende tydligen tillkännager att de fordom varit sqvalpbäddar för hafsvågorna. Vid Altenfjord finnas tvenne sådana, en vid 60 och en vid 90 fots höjd öfver hafvets nuvarande yta. Det synes såsom hafvet vid olika tider hastigt dragit sig tillbaka, emedan mellan den nuvarande stranden och de fordna vattenlinierna ej sådana spår finnas som antyda någon långvarigare inverkan af vågorna.

mindre. Denna märkvärdiga gryta besöktes af det Skandinaviska Naturforskare-Sällskapet under dess sammanvaro i Stockholm i Juli månad 1842.

Den tanke, som en del fornforskare hysa, att dessa i alla Sveriges provinser och till alla höjder öfver hafvet förekommande Jettegrytor skulle vara genom konst eller menniskohand tillkomne, för att tjena till offerställen och dylikt, synes icke antaglig; ty när man än i dag å Bohuslänska kusten betraktar naturens sätt att bereda dessa håligheter, så öfvertygas man till fullkomlig visshet, att de tillkommit endast och allenast genom vattnets eller vågornas åtgärd, som under en lång tid af år fått tillfälle falla på någon dertill tjenligt belägen sten och dymedelst utsvarfva dem *). Ingenstädes finner man detta på ett intressantare sätt bekräftadt än vid Ronneby i Blekinge. Ronneby-ån störtar, straxt vid ingången till Köpingen, utför en sluttande granitklippa, der den bildar ett af de skönare vattenfall. Under sommartiden ger den ej stort mer vatten, än som fordras för driften af ett bredvid anlagdt qvarnverk; granithällen blir då bar och kan undersökas. Här träffar man flera runda, med vatten fyllda, från 8 till 10 tum vida, men flera fot djupa, likasom svarfvade hål, från hvilkas botten rundslipade små stenkulor kunna uppfiskas. Förklaringen häraf är, att den tid då vattnet med häftighet for-

*) Ofvannämnde Jettegrytor äro således att anse såsom naturliga vattenmärken, inhuggne af Skaparens egen hand, och ådagaläggas genom dem att vattnet fordom stått öfver hela den Skandinaviska Halfön, hvilket dessutom af våra kullriga, afnötta och liksom med sand och grus skurade bergknallar öfverallt antydes. Vid de mätningar som Författaren år 1803 anställde i BohusLän blef han mer än en gång varse, att när en eller flere stenar lågo tjenligt belägne, helst på innerkant af någon holme, så att vågorna endast vid storm nådde dem, så vredos de genom vågens fall omkring och svarfvade dymedelst dessa aflånga eller runda håligheter, som fått namn af Jettegrytor. Äfven på kustens yttre sidor fann man ofta början gjord till dylika Jettegrytor, men när storm med högt vatten vankades, så spolade vågorna bort eller refvo ned med sig de stenar som måhända redan i många år tjenat att börja en uthålkning. Att dessa Jettegrytor på BohusLänska kusten stundom ligga så högt öfver hafvets nuvarande vattenyta, att icke en gång yr, mycket mindre sjelfva vågen, räcker dem, bevisar blott att vattnet fortfarit i årtusenden att draga sig undan från Svenska kusterna. Straxt i vester om Käringöns Fiskeläge (beläget i yttersta bandet af Skärgården utanför Uddevalla) ligger en Jettegryta, högt öfver hafvet, som är 17 fot djup o. s. v.

sar öfver ytan af granitklippan, sättes vattnet i dessa hålor äfven i rörelse, men som det endast kan svänga sig omkring, så rollar det stenen, eller stenarna, i bottnen, som rundsvarfva sig sjelfva under det de djupare nedborra hålet.

En annan omständighet som icke mindre antyder den verkan ett länge öfverströmmande vatten utöfvat på Svenska jordens bildning, äro de ganska märkvärdiga Sandåsar, som till många mils sträckning och stundom 100 fots höjd samt deröfver, i nordlig och sydlig rigtning genomstryka Upland, Westmanland, Nerike, m. fl. landskaper. Man har trott sig märka spår till dem äfven i Småland. Norrmalm, eller Stockholms Norra Förstad är byggd på en sådan sandås. Att vattnet, den tid dessa åsar formerades hade en ganska olika höjd mot nu, faller tydligt i ögonen. Att de befinnas äga samma rigtning som de största elfvar å dessa trakter ännu innehafva, är ett skäl mera att anse dem vara tillkomne genom dessa samma elfvars verkan, ehuru under helt olika omständigheter än de närvarande. Den tid då Dalelfven, genom vattendraget förbi Sala, afgaf sitt vatten till Mälaren, i mera rak direction än som nu sker genom utloppet vid Elfkarleby, tillhörer sannolikt icke någon långt aflägsen forntid. Detta förhållande har en likartad öfverensstämmelse med Glommen, som än i dag vid hög flod, afgifver en del af sitt vatten genom Wrångselfven och Byelfven i Wenern, samt vidare genom Göta Elf i Hafvet, hvilken rigtning synes vara naturligare än att vid Kongsvinger göra en skarp böjning, hvarigenom hon afbördar sig vid Fredriksstad.

Uti en afhandling, införd i Vet. Akadem. Handlingar för år 1836, har Professor Sefström väckt uppmärksamheten på de Svenska bergens refflade beskaffenhet samt afrundning på deras norra sida, sannolikt förorsakad af en både häftig och långvarig störtflod, som kommit från nordost och gått åt sydvest. Om man blottar bergen från deras jordbetäckning finner man dem refflade till ett betydligt djup, äfvensom till 800 fots höjd öfver nu varande hafsytan. Så högt har således denna märkvärdiga flod gått. Norrmännen påstå att i deras land synas tydliga märken efter samma flod, men att den gått vida högre än 800 fot.

Huru stora förändringar den Svenska jorden undergått, *äf-*

ven

ven efter den historiska tiden, kan bäst skönjas deraf: att när Trollhätte Kanal skulle anläggas, togs vägen genom en liten insjö, kallad Åkerssjön, nära nog af samma höjd med vattenytan i elfven ofvanom fallen, men derifrån afskiljd af en bergås, som måste genomsprängas. Sjön var ej djup nog för fartygens behof, och måste således uttappas för att kunna tillräckligt fördjupas. Vid den ena sidan af denna sjös botten, hvarpå begynt bilda sig ett lager af bränntorf, fanns i detta torflager en myckenhet af ekvirke, till utseende lemningar af en skeppsbrygga. Ett stycke utanför denna låg ett skeppsankare af jern, af den storlek, som nyttjas till seglande storbåtar eller kustfartyg, samt, emellan detta och lemningarne af bryggan, en icke obetydlig myckenhet uråldriga guld- och silfvernipper, bestående af ringar, spännen, hakar, m. m. dels af rent guld eller rent silfver, dels af silfver med guldbeläggning *), glas-perlband uppträdda på silfvertrådar m. m., tydligt utvisande, att, i en aflägsen forntid, detta ankare och dessa nipper förlorats från ett vid bryggan liggande fartyg. Till denna sjö gafs likväl nu mera ingen vattenväg äfven för den ringaste farkost. Granitåsen skiljde sjön från elfvens öfre lugnvatten och öfver det nedre hade den alla de följande många slussarnes sammanlagda höjd. Detta bevisar, att i denna aflägsna forntid Göta Elfs dal varit en vik af hafvet, och Åkerssjön en liten hamn deri **).

Högsta berget på den Skandinaviska Halfön kallas Skagstöls Tind, är beläget i Norrige bland Sognefjellen nära intill Sogne-

---

*) Se Öfverste Nordevalls beskrifning i Vet. Akadem. Handlingar för år 1832.

**) Ett bevis att Bohuslänska kusten höjer sig icke så obetydligt, erfor Författaren vid anställda hydrografiska mätningar, åren 1803 och 1804. Midt för Fjellbacka fiskeläge, blott ett par hundra alnar från stranden, ligger en öfvervattens klippa, om hvilken Folket visste att berätta, att på densamma en prest i Konung Gustaf I:s tid seglat ikull och drunknat. Den var då ett blindskär.

I yttersta hafsbandet, på Storön bland Väderöarne, vid en Sjöbod hvarest besökande båtar vanligtvis lägga till, lät Författ. år 1804 inhugga ett vattenmärke, enligt medföljande pålitliga Lotsars utvisande af vattnets medelhöjd. Detta märke, såsom varande redan 40 år gammalt, kunde väl förtjena att undersökas.

nedgräfvas i jorden, för att icke slungas bort *), och intill Skåne, der Mulbärsträdet, Kastanien, och Valnötsträdet vexa, planterade ute på marken, är skilnaden ganska stor. Vid Nordkap höjer sig medeltemperaturen icke öfver fryspunkten, när den vid Götcborg är 7,97, vid Lund 7,25, och på Gottland mellan åren 1817 och 1822 höll sig vid 8,66+, eller högre än medeltemperaturen i Berlin; samt steg under loppet af år 1822 ända till 12,6 d. v. s. varmare än i Paris (allt Celsii thermometer).

Den beständiga Snöregionen vidtager i Skandinavien, enligt gjorda iakttagelser, under 60:de latitudsgraden på omkring 5,800 fot öfver hafsytan (Hardangerfjellen), under 61° vid 5,600 fot (Fillefjell), under 62° 5,300 (Dovrefjell, alla i Norrige), under 64° 4,800 **), under 67° 3,900 (Sulitelma), under 70° 3,600

---

*) Fiskrarnes Boningshus kring Nordkap, Alten och Porsangerfjorden, kallas Gammer. De utgöras af små timrade hus, alldeles öfvertäckte med jord, så att de utanpå icke se ut annorlunda än som en en jordhög, bevext med blommor och gräs I de 3 alnars tjocka väggarne inpassas ett litet fönster, som om vintern alldeles tillstänges. Öfverst i taket är en öppning, genom hvilken röken har utgång, och som tilltäppes om nätterna med en oxblåsa. Dorren består af en 3 fots fallucka. Inuti dessa jordkulor, som stundom icke hafva mer är 8 fot i tvärlinia och der ett helt hushåll endast genom iakttagandet af den största ordning kan rymmas och sköta sina göromål, trotsa invånarne den långa, mörka och rysliga vintern, och de förfärliga stormar som då rasa, utan att ha någon känning af väderlekens stränghet. Äfven andra mera vanliga hus finnas, i hvilka Presten, Länsmannen och Köpmännen bo; men om dem säger Leopold v. Buch i sin resa genom Norrige 1807, att vintrarna fruktas mindre för kölden än för stormarne; ty dessa stormars våldsamhet öfvergå all beskrifning. Ifrån Nord och Nordvest störta de med raseri utför fjellen. Allting uppröres och kommer i skakning; intet ljud kan förnimmas under detta dån och hvinande, ingen mensklig röst kan upphöja sig emot stormen. I en stum väntan söker man att, med dubbla klädesplagg och pelsverk, förvara sig emot kylan; ingen eld brinner, och med knappaste nöd stå de darrande husen fast på sina grundvalar. Och sådane stormar räcka ofta flera dygn å rad. Vid Vardöehus, berättar Astronomen P. Hell, att thermometern icke kunde observeras framför fönstret, emedan ingen vågade sig utom hus, för att icke blifva slungad i den temligen aflägsna sjön.

**) Åreskutan i Jemtland, af 4,919 fots höjd, beläget något ofvan om 63°, anses icke uppnå den höjd, som erfordras för den beständiga snögränsen. På detta berg ligger likväl snöfläckar qvar hela sommarn utan att smälta.

Under Eqvatorn anträffas den beständiga snögränsen först vid 15,621 fot; i Mexico vid 14,903; i Pyreneerna vid 10,147;

(Alten), samt under 71° 2,400 (Nordkap). Som blott en ringa del af den Nordiska Halfön uppnår de höjder, hvilka erfordras för att räcka inom den eviga snöregionens område, så bestämmes klimatets verkliga beskaffenhet mindre häraf, än af den beständiga luft- och jordtemperaturens förhållande. Den har blifvit observerad på följande ställen:

Jord-temperatur.		Luft-temperatur.	
Nordkap	+ 2.0	Nordkap	+ 0.07
Umeå	+ 2.9	Enontekis	— 2.76
Trondhiem	+ 4.4	Umeå	+ 1.90
Lyster, norr om Bergen	+ 6.0	Hernösand	+ 2.34
Upsala	+ 6.6	Stockholm	+ 5.66
Stockholm	+ 6.7	Christiania *)	+ 6.20
Laurvig i Norrige	+ 7.5	Göteborg	+ 7.97
Söderköping	+ 7.7	Wexiö	+ 6.95
Sölfvitsborg	+ 8.8	Lund	+ 7.25

Utom ofvannämnde förhållanden, nemligen Snögränsens höjd öfver hafvet, och jord- och luft-temperaturen, bör ännu ytterligare anmärkas 3:ne omständigheter, som inverka betydligt på klimatets beskaffenhet, neml.: Landets allmänna upphöjning, grannskap med större vatten, eller vestliga läge mot hafvet. Kölden har t. ex. varit lika stark i Wexiö som i Stockholm, ehuru att Wexiö ligger nära 2½ grader sydligare i latitud. Högsta kölden har på begge ställen gått till 32°. Ofvanför 61° börjar qvicksilfret att under stränga vintrar frysa, så att man icke längre kan observera thermometern. Det faller då helt och hållet ned i kulan, och denna köldgrad anses svara mot 40°. Stockholm har i allmänhet mildare klimat än dess Nordliga läge synes medgifva; hvartill dess nära insulära och föga upphöjda belägenhet vid Mälarens utlopp i Saltsjön förnämligast bidrager. Göteborg har ett betydligt mildare klimat än det sydligare belägna Wexiö, hvartill orsaken synes vara Göteborgs grannskap med stora verlds-

i Schweitz, bland Alperna, vid 8,878; på Island vid 3,055; under 45° bredd i Norra America, vid samma latitud som Montreal, straxt söder om Quebec, 8,244 fot öfver hafvet, o. s. v.

*) Enligt en senare uppgift här längre fram, skulle medium af Luft-temperaturen i Christiania icke vara mera än 5.07.

hafvet samt Wexiös belägenhet ofvanpå en 500 fot hög, vidsträckt, skogrik och, i afseende på jordmonen, mager platå *).

Den vestliga kusten af Sverige, från Strömstad till Skåne, har ett mildare och ostadigare klimat, än den motsvarande östra från Stockholm till Carlskrona. Likaså har hela den långa vestliga kusten af Norrige ett mindre kallt men mera fuktigt och föränderligt klimat än den motsvarande Svenska kusten från Torneå till Stockholm. Vid sjelfva Nordkap lägger sig hafvet icke om vintern, hvilket visserligen i någon mon torde härflyta från hafvets sälta samt de oroliga vågorna, men också från hafsvindarnes inflytande, som merändels medföra dimma och fukt. Huru

*) Gamla verlden (Europa, Asien och Afrika) har i allmänhet ett mildare klimat än den nya (Norra och Södra Amerika), hvilken series Humboldt bestämt på följande sätt:

Årlig Medel-Temperatur.
Cels. Term.

Lat.	Gamla Verlden.	Nya Verlden.
0°	+ 27.5	+ 27.5
20	+ 25.5	+ 25.5
30	+ 21.5	+ 19.4
40	+ 17.5	+ 12.5
50	+ 10.5	+ 3.4
60	+ 5.0	— 3.8
70	+ 0.06	— 17.7

Medel-Temperatur.

Köpenhamn	Lat. 55.4	+ 7.92.
Berlin	„ 52.53	+ 8.15.
Prag	„ 50.5	+ 9.62.
Wien	„ 48.12	+ 10.88.
Paris	„ 48.50	+ 11.34.
Marseille	„ 43.17	+ 15.60.
Neapel	„ 40.50	+ 18.95.
Vera Cruz	„ 19.12	+ 27.00.

En jemförelse emellan den månadtliga medel-temperaturen på Nya Zeland, i Södra Hemisfèren, och Paris i den Norra, utdragen ur Dumont d'Urvilles resa kring jorden 1826—1829, är icke utan sitt värde för hvar och en som forskar i dessa ämnen, och torde således i en not förtjena att intagas.

	Nya Zeland Lat. S. 35°.30'	Paris Lat. N. 48°.50'
Januari . .	+ 19° . . .	+ 5°
Februari .	+ 21 . . .	+ 6.5
Mars	+ 20 . . .	+ 8.5
April	+ 18 . . .	+ 16.
Maj	+ 13 . . .	+ 18.
Juni	+ 12 . . .	+ 21.
Juli	+ 12 . . .	+ 25.
Augusti . .	+ 14 . . .	+ 23.
Septemb. .	+ 14 . . .	+ 21.
October . .	+ 17 . . .	+ 15.
November	+ 17 . . .	+ 9.
December	+ 18 . . .	+ 8.
Med.temp.	+ 14 7 . .	+ 16.7

Dessa thermometer-observationer äro dock icke såsom de böra vara, tagne trenne gånger om dagen, neml. om morgonen från 6 till 8; middagen 1 till 2, och aftonen från 7 till 9, utan blott

mycket ett högre läge öfver hafvet inverkar på temperaturen synes bäst deraf, att vid Enontekis, som ligger 2½ grad sydligare men 1,467 fot högre än Nordkap, är medeltemperaturen 2 grader lägre än vid sistnämnde ställe. För öfrigt är icke vintern den årstid, som för Svenskarne faller sig besvärlig. Deremot hörer den mörka, regniga och djupa hösten, samt den gallblåst, som nu mera än fordom vankas om vårarne, till vårt klimats olägenheter. En frisk vinter, likasom fordom vår obeskrifligt sköna sommar, har för oss ett stort behag. Vintern i Sverige medför en alldeles egen liflighet, hvarom Söderlänningen svårligen kan göra sig något begrepp. De bryggor, naturen då lägger öfver sjöar och strömmar, öppna kommunikationer emellan äfven aflägsna Landsorter: alla hvimla af folk, i synnerhet bergslagerne, för hvilka en god vinter är af yttersta vigt. Den härdar dessutom och stärker kroppen och sinnets krafter, hvarom vår landtmans friska hy raskhet och glädtighet bära ett ojäfaktigt vittne. Vår strängare köld, somliga vintrar, är mindre besvärande, derföre att den är ren och torr, än de sydligare ländernas mindre skarpa, men fuktiga; våra boningshus och eldstäder äro vida bättre inrättade, så att då vi inträda i våra rum, vinterns besvärligheter alltid stanna utanföre, som icke är fallet i de nyssnämnde länderna.

Man har tyckt sig finna, att för de sydligare trakter af Skandinavien verka 500 fots höjd öfver hafsytan lika stor förändring

---

vid middagstiden, hvilket betydligt höjer medel-temperaturen. Huru stor denna skillnad är inhemtas bäst af nedanstående observationer på temperaturn i Jemtland.

	Morgon.	Middag.	Qväll.
Januari	— 13.49	— 11.66	— 12.77
Februari	— 12.33	— 4.97	— 10.53
Mars	— 6.78	+ 0.33	— 4.02
April	— 2.61	+ 4.43	— 0.10
Maj	+ 3.93	+ 10.48	+ 4.56
Juni	+ 9.68	+ 17.58	+ 10.74
Juli	+ 12.21	+ 18.04	+ 12.93
Augusti	+ 10.12	+ 17.48	+ 12.32
September	+ 5.05	+ 10.36	+ 6.65
October	+ 3.04	+ 5.82	+ 3.48
November	— 2.54	— 0.12	— 2.20
December	— 6.70	— 5.43	— 6.29
Medel-temp.	+ 0.02	+ 5.18	+ 1.28
Med. för Morg., Midd., Aft. =			+ 2.16

eller aftagande i klimat och vegetation som 20 à 25 mils horizontaldistance mot Norden; 1,000 fots höjd = 40 à 50 mil; och 2,000 fots höjd omkring 90 mil. Denna förändring blir likväl mindre och mindre mera norr ut. Man har äfven sökt beräkna detta noggrannare, och antagit (d'Aubuisson, Humboldt, Ehrenheim) att för hvarje 575 fots élévation faller temperaturen en grad, och för hvarje latituds grad norr-ut ½ grad på thermometern. Den å nästa sida förekommande tabellariska uppgift, utdragen från Ehrenheims tal om klimaternes rörlighet, upplyser tydligast medium af köldens och värmens förhållande i hvarje månad å olika latituder af Sverige. I samma mon som åkerbruket och trädgårdsskötseln förkofra sig, skall man säkert fästa mera uppmärksamhet, än man hittills gjort, på hvarje ställes temperatur, och då kan ifrågavarande tabellariska uppgift öfver värmens och köldens månadtliga förhållande å de olika trakterna af Riket, bli af verkligt värde *).

Som Brödrarikets Hufvudstad, Christiania, ligger vid nära samma latitud som Stockholm och Carlstad, är det icke utan intresse att för jemförelse skull känna dess medeltemperatur. Derföre har den blifvit här införd. Observationerna äro af Professor Hansteen.

Högsta värme inföll i Stockholm den 3 Juli 1811=36°, och högsta köld den 20 Januari 1814=32°. De sydvestliga och vestliga vindarne råda mycket öfver de Norra och Ostliga, så att när det, efter medium från år 1800, belöper sig 74 dagar om året för SV. vinds blåsande, har det blott varit 33 à 34 dagar som

*) Författaren har varit angelägen att genom enskild brefvexling förskaffa sig thermometer-observationer från flera delar af riket. De för Carlstad äro benäget meddelade af Lektor Söderberg; de från Falun af Bergmästaren Wallman, och från Jemtland af Komministrarne Veit Joh. Söderberg och E. Nordenberg.

Bruks-Inspektoren Björkman har tillsändt mig af honom iakttagne thermom. observat. för Tolffors bruk nära intill Gefle, Wikmansbyttan i Dalarne, och Hedvigsfors i Norra Helsingland; men som dessa observationor blott varit gjorda tvenne gånger om dagen, neml. morgon och middag, har jag icke velat införa dem här emedan de skulle angifvit en för hög medeltemperatur, jemförd med alla öfriga ställen, der observationer varit gjorde trenne gånger om dagen. Skilnaden i temperaturen är stundom förvillande stor när jemförelse göres blott emellan några få år, så att till erhållande af en orts sanna medeltemperaturen böra observationerna vara oafbrutet fortsatte i 20 à 30 års tid.

Månader.	Christiania i Norrige. Vid 59° 54′ 42″. Från 1827 till 1839.	Carlstad. 59° 23′, 180 fot öfver Hafvet. Från 1815 till 1824.	Falun. 60° 39′, 400 fot öfver Hafvet. Från 1830 till 1838.	Östersund. 63° 24′, 1050 fot öfver hafvet. Från 1823 till 1828.	Enontekis. 68° 30′, 1467 fot öfver Hafvet. Från 1802 till 1806.	Umeå. 63° 50′, vid Hafvet. Från 1796 till 1804.	Hernösand. 62° 38′, vid Hafvet. Från 1787 till 1816.	Stockholm. 59° 20′, 128 fot öfver Hafvet. Från 1808 till 1822.	Wexiö. 56° 53′, 500 fot öfver Hafvet. Från 1786 till 1821.	Göteborg. 57° 42′, vid Hafvet. Från 1787 till 1832.	Lund. 55° 42′, omkring 60 fot öfver Hafvet. Från 1765 till 1818.
Jan. . . .	− 6.32	− 3.56	− 7.40	−12.64	−17.77	−11.33	− 8.72	− 4.27	− 2.30	− 1.12	− 1.94
Febr. . .	− 7.41	− 1.99	− 4.84	− 9.28	−16.72	− 9.45	− 8.30	− 3.41	− 2.12	− 1.05	− 1.61
Mars . .	− 2.10	− 0.41	− 1.92	− 3.49	−11.38	− 5.45	− 4.58	− 1.34	− 0.74	+ 1.25	+ 0.20
April . .	+ 2.76	+ 4.24	+ 3.02	+ 0.56	− 3.25	+ 1.10	− 0.54	+ 2.65	+ 4.39	+ 6.58	+ 5.15
Maj . . .	+10.28	+10.17	+ 8.59	+ 6.32	+ 2.89	+ 6.27	+ 5.77	+ 9.04	+11.74	+11.68	+10.94
Juni . . .	+15.20	+15.19	+14.06	+12.49	+ 9.45	+12.50	+11.84	+13.00	+16.78	+16.13	+15.73
Juli . . .	+17.17	+17.46	+15.75	+14.39	+14.50	+16.24	+14.80	+17.48	+18.91	+17.32	+17.36
Aug. . .	+14.19	+16.00	+14.08	+13.31	+13.74	+13.73	+13.47	+16.90	+17.29	+16.82	+17.02
Sept. . .	+11.91	+12.32	+10.34	+ 7.35	+ 5.59	+ 8.71	+ 8.60	+12.05	+12.39	+13.28	+13.43
Oct. . . .	+ 6.97	+ 6.61	+ 6.49	+ 4.11	− 2.53	+ 3.47	+ 4.02	+ 6.77	+ 6.94	+ 9.26	+ 8.34
Nov. . . .	+ 0.20	+ 1.85	− 0.99	− 1.62	−11.25	− 2.73	− 1.95	+ 1.88	+ 1.90	+ 3.69	+ 3.28
Dec. . . .	− 2.67	− 2.61	− 4.36	− 6.14	−16.42	−10.20	− 7.39	− 2.69	− 1.86	+ 1.34	− 0.55
. . .	. . .	Me-	di-	um	för	al-	la	å-	ren	. . .	. . .
	+ 5.07	+ 6.27	+ 4.40	+ 2.11	− 2.76	+ 1.90	+ 2.42	+ 5.66	+ 6.98	+ 7.97	+ 7.28

Nordlig vind rådt; dock har östanvinden sedan 1812 märkeligen förökat sig. Den 3 Nov. 1801 och den 18 Nov. 1824 rasade orkanlika stormar. Medium af Mälarens islossning, sedan år 1712, infaller på den 24 April. Medium af svalans ankomst till det medlersta Sverige infaller sedan 1802 på den 16 Maj. Dessa senare åren hafva löfträden omkring Stockholm icke varit utspruckna förrän den 20 Maj, och aflöfvades den 18 October. I Göteborg voro vintrarne 1831 och 32 så blida, att begge årens medel-temperatur steg till +9.033, eller högre än Berlins vanliga medel-temperatur.

De meterologiska iakttagelserna äro enligt Författ. öfvertygelse af en så stor vansklighet, att man åt dem icke kan egna den tillförlitlighet som man så gerna skulle vilja tillerkänna hvad som fordrat så mycken möda och noggrannhet att utforska. Ett bevis bland tusende är den ovanligt stränga köld i sistlidne Febr. månad, som vi nyligen öfverlefvat, och som af inga märken eller förutsägelser gaf sig tillkänna. Medel-temperaturen i Febr. för Stockholm är enligt tabellen, se pag. 25, $=3^{0}.41$ köld, men i år var den icke mindre än 10.72. Också frösο flera personer ihjäl, eller blefvo lemlytte, i alla Sveriges provinser, än som förut inträffat under loppet af många år. Äfven Mars månad fortfor att vara kall, neml. i stället för att medium af kylan brukar vara 1.34 var den nu 4.15. (Se StatsTidn. för d. 4 April 1844.)

När man granskar medel-temperaturen för de på tabellen å pag. 25 uppgifne ställen, kan man icke annat än tveka om riktigheten af den som står anförd för Carlstad; ty det är icke sannolikt, att en platå, höljd af skog, och belägen 150 fot högre än Stockholm och Christiania, samt nära vid samma latitud, skulle hafva mildare klimat än dessa begge. Om observationerna i Carlstad blifva fortsatte i 20 à 30 år, torde man erhålla ett sannare resultat.

Enligt iakttagelser på vindarne mellan 1787 och 1791 blåste på vestra kusten af Sverige 56 dagar NV., 13 dagar N., 63 NO., 14 O., 38 SO., 18 S., 77 SV., 43 V. och 36 dagar lugnt. Äfven i Umeå lemna observationerne mellan 1809 och 1823 det resultat, att medel-temperaturen borde vara +2.26, och således medium från 1796 till 1823 =+2.08 i stället för 1.90 som tabellen innehåller. Vid Wardöehuus går Solen icke

under horizonten ifrån den 21 Maj till den 21 Juli, samt höjer sig icke deröfver ifrån medio af November till slutet af Januari. Vid ÖfverTorneå på berget Ava Saxa kan man se solen hela midsommarnatten. Vid Torneå är längsta dag 21½ timme, kortaste 2½. I Stockholm är längsta dagen 18½ timme, samt den kortaste 5 timmar och 54 minuter. I Lund är längsta dagen 17 timmar 28 minuter samt den kortaste 6 timmar 56 minuter.

Nederbörden utgör årligen, i medlersta Sverige, enligt medium af 36 år, 17½ decimaltum *). Den är vanligtvis alltid störst i Augusti månad och minst i Mars. År 1843 var nederbörden i Stockholm så ringa, att den för hela året utgjorde blott 8.45 dec. tum. I Falun har den, enligt Bergmästaren Wallmans 11-åriga observationer, utgjort per medium 15.2 dec. tum, dock så olika, att den, under de 6 månaderna från och med Maj, till och med Oktober, utgör 11.6 dec. tum, samt under de öfrige 6, neml. Nov., Dec., Jan., Febr., Mars och April blott 3.6 dec. t. Uti Falun regnar det per medium hvarje år 65 dagar, eller 2 månader 5 dagar.

Ett lands vextlighet anses bero hufvudsakligen af dess latitud, i förening med dess mer eller mindre upphöjda läge, jordmon, samt omgifning af större vatten. Att flere andra omständigheter inverka derpå är obestridligt, ehuru att de undfallit vår uppmärksamhet. Skandinavien är i allmänna skrifter omnämndt såsom ägande det mildaste klimat och den största vextlighet af alla land under en lika hög latitud **); men att denna vextlighet,

---

*) I England räknas den årliga nederbörden = 36 Eng. tum (troligen något för hög), i Paris = 19½. Humboldt har generaliserat detta och uppgifvit, att under eqvatorn eller 0° utgör den årliga nederbörden 86 tum, vid 19° latit. = 80, vid 45° = 29 och vid 60° 17 tum.

**) I Asien upphör allt åkerbruk ofvan om Tobolsk under 60°; i Obdorsk, vid 63° latitud, blifver trädgårdsrofvan ej öfver 4 lod; och i Canada i Amerika kan under 51 graders latitud omkring Fort Nelson ingenting sås.

Humboldt har sökt att generalisera för de olika Kontinenterne så väl deras medelhöjd öfver verldshafvet, som förhållandet af deras kuster till det inre qvadrat-innehållet af hvarje kontinent. Han uppgifver således såsom medelhöjd för Europa 105 toiser eller 205 meter; NordAmerika 117 t. eller 228 met. SydAmerika 177 t. eller 345 met.; Asien 180 t. eller 351 met. (Se Berghaus's Physikalische Atlas, utgifven i Gotha 1842).

I Europa svarar en mil kust mot 31 geograph. qvadr. mil;

Länens namn.	Medel-afkastning sedan utsädet är afdraget.						
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter.	Potates.
	Kornet.	Kornet.	Kornet.	Kornet.	Kornet.	Kornet.	Kornet.
Malmö eller Malmöhus Län	$8\frac{1}{6}$	$6\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{4}$	4	$5\frac{1}{6}$	$5\frac{1}{4}$	$7\frac{5}{8}$
Christianstads . . . . , . . .	7	5	$4\frac{5}{8}$	5	$5\frac{2}{3}$	$5\frac{1}{2}$	9
Halmstads eller Hallands . .	$4\frac{1}{8}$	$3\frac{1}{4}$	$3\frac{7}{8}$	$3\frac{3}{4}$	3	$3\frac{5}{8}$	$7\frac{3}{4}$
Carlskrona eller Blekinge .	$6\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{8}$	5	$3\frac{7}{8}$	$3\frac{7}{8}$	$8\frac{3}{4}$
Wexiö eller Kronobergs . .	$3\frac{1}{6}$	$3\frac{1}{8}$	$3\frac{1}{3}$	$3\frac{3}{8}$	3	$4\frac{1}{4}$	$6\frac{1}{2}$
Jönköpings	4	$4\frac{5}{8}$	$3\frac{1}{8}$	3	$2\frac{5}{6}$	$4\frac{1}{8}$	6
Calmar Län med Öland . .	$6\frac{1}{3}$	$6\frac{1}{3}$	4	$4\frac{3}{8}$	$4\frac{3}{8}$	$3\frac{3}{4}$	$5\frac{3}{4}$
Linköpings eller Östergötl.	$5\frac{2}{3}$	$5\frac{3}{8}$	6	$4\frac{5}{8}$	$4\frac{5}{6}$	$4\frac{5}{8}$	$7\frac{2}{3}$
Mariestads eller Skaraborgs	$4\frac{5}{6}$	$4\frac{5}{6}$	$3\frac{7}{8}$	$2\frac{7}{8}$	$3\frac{3}{8}$	4	$5\frac{2}{3}$
Wenersborgs eller Elfsborgs	5	$5\frac{5}{8}$	$3\frac{1}{4}$	$2\frac{7}{8}$	$2\frac{5}{6}$	$3\frac{1}{2}$	$6\frac{1}{4}$
Göteborgs och Bohus . . .	$7\frac{1}{4}$	$7\frac{5}{6}$	$4\frac{1}{2}$	$3\frac{7}{8}$	4	4	9
Wisby Län eller Gottlands	$4\frac{7}{8}$	$4\frac{1}{2}$	$3\frac{7}{8}$	$4\frac{3}{8}$	$4\frac{1}{2}$	$4\frac{5}{8}$	$5\frac{5}{8}$
Stockholms	$6\frac{7}{8}$	$5\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{8}$	$5\frac{5}{6}$	5	$6\frac{7}{8}$
Upsala	$6\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	$5\frac{5}{6}$	$5\frac{1}{2}$	$5\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{8}$	$6\frac{1}{2}$
Westerås eller Westmanl.	$5\frac{1}{3}$	$5\frac{3}{8}$	$4\frac{3}{4}$	$4\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{8}$	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{6}$
Nyköpings eller Södermanl.	9	$6\frac{2}{3}$	$5\frac{1}{2}$	$4\frac{7}{8}$	$5\frac{1}{2}$	$4\frac{7}{8}$	7
Örebro eller Nerike	6	$5\frac{5}{8}$	$4\frac{5}{8}$	$3\frac{3}{8}$	$4\frac{3}{8}$	4	$5\frac{7}{8}$
Carlstads eller Wermlands	$5\frac{1}{6}$	$6\frac{1}{8}$	$5\frac{1}{3}$	$3\frac{1}{8}$	$3\frac{1}{4}$	$6\frac{1}{8}$	$6\frac{2}{3}$
Falu eller St. Kopparbergs	6	6	6	5	5	5	5
Gefle eller Gefleborgs . . .	$4\frac{3}{4}$	$6\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	$4\frac{1}{3}$	$4\frac{1}{2}$	4	6
Hernösands ell. W. Norrlands	$5\frac{3}{4}$	$7\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$6\frac{5}{6}$	$7\frac{1}{4}$
Östersunds eller Jemtlands	—	6	$4\frac{1}{8}$	$4\frac{1}{2}$	5	$4\frac{2}{3}$	7
Umeå eller Westerbottens .	$5\frac{1}{3}$	$8\frac{1}{3}$	$3\frac{5}{6}$	3	$4\frac{3}{8}$	—	$6\frac{1}{2}$
Piteå eller Norrbottens . .	—	$11\frac{2}{3}$	$4\frac{5}{8}$	6	$7\frac{1}{8}$	—	9
Medium för alla Länen . .	$6\frac{2}{3}$	$5\frac{3}{8}$	$4\frac{5}{8}$	$3\frac{3}{8}$	4	$4\frac{3}{4}$	$6\frac{7}{8}$
Medium för alla Städerna .	$6\frac{3}{4}$	$6\frac{1}{3}$	$6\frac{1}{6}$	$4\frac{1}{3}$	5	$5\frac{1}{6}$	$8\frac{1}{2}$

beskattning. Det är nästan fullkomligt säkert, att spanmålsafkastningen är något större än den här blifvit beräknad, ty jorden skötes nu för tiden bättre än fordom, och åkerbruket har i allmänhet gjort icke obetydliga framsteg. För öfrigt har man i afseende på klimat och vextlighet tyckt sig finna detsamma hos oss som i Frankrike och Tyskland, nemligen att ömtåligare trädgårdsvexter få allt svårare och svårare att komma fort och att gräsvallen får en större benägenhet för mosslöpning. Äfven i Norrige har samma fenomen som på Alperna blifvit iakttaget, nemligen att Glacièrerna, så väl vid Justedals-bræn eller Sneebræn som på Folgefonden, skjutit längre ned i dalarne än förut, ända till 1,000 fot nära vattenytan. Intensiteten af så väl köld som värme synes ha ökat sig utan att klimatet deraf blifvit bättre. Tvärtom har det märkeligen försämrats i det fall att våren inkräktat mer af sommarens område än hösten af vinterns, och att årstiderna i allmänhet blifvit ostadigare. Huruvida denna försämring i klimatet står i någon förbindelse med den 1815 till 1818 lossnade polar-isen *), jordbäfningar, eller de i senare åren talrikare vordne norrskenen: om den är periodisk, m. m. är för oss ännu okändt.

Af hvad här ofvan är anfördt rörande klimatet, synes följa, att den Nordiska halföns bebyggare nödgas iakttaga en arbetsamhet och ansträngning, för att under den korta tid af året jorden är åtkomlig, hinna bereda sig och sina hjordar uppehälle för den långa vintern, som vida öfverstiger hvad de fleste andra länders innevånare behöfva använda.

Det är redan sagdt (se pag. 27), att Skandinaviska halfön är det blidaste och mest beboeliga land på jorden, under en så nordlig bredd. Häruti synas äfven dess vext-alster böra inbegripas. Till stor del måste detta tillskrifvas inflytelsen af ett insular-klimat, utom andra geologiska förhållanden. Derföre, likasom en förf. yttrar sig om mångfalden i beskaffenhet af Sveriges landskaper, att detta land, med sina fjell, bergsträckor, skogar, slättland, stora sjöar och öar, "kan betraktas som ett litet Europa för sig:

*) Kapten Scoresby har beseglat de haf som blefvo fria från is derigenom att polarisen dref ned i mildare klimater, hvarest den smälte, och han uppskattar den yta som sålunda befriades till icke mindre än 4,500 geografiska qvadrat-mil.

en afspegling, en nordlig hägring af de skiljaktiga länder, som utgöra hela verldsdelen" *); skulle man äfven kunna tillägga, att rikedomen af våra vilda vexter och deras återfinnande på Tysklands och norra Frankrikes fält, Schweitz's och Tyrolens bergshöjder, lätt nog förklaras häraf. Sannolikt innesluter icke något land, hvars gränsor stanna inom Europa, så många vext-arter som Sverige, då både Phandrogamer och Cryptogamer sammanräknas. Vanligen upptagas af de förra 1,165 och af de sednare 1,166, tillsammans 2,331 arter (specier), inom 463 slägten (genera) **). Andra författare räkna ännu flere. Bland dessa arter utgöra visserligen de egentliga gräsen en stor och nyttig klass; mossor och lafvar en ännu större. Men få länder kunna skänka anblicken af en sådan mångfald i färgskiftning, och äfven stora blomformer, som våra naturliga ängar vid midsommarstiden. Bland dessa finnas flere praktblommor, och detta icke blott i det sydligare Sverige. Knappast finnes någon Europeisk trädgård, som icke inom sig hyser våra Aconiter från Lappland och Dalarna, Polemonium från Kengis och Tamarix från Ångermanlands-elfven ***).

Beträffande Svenska vexternas utbredning, så skulle man kunna antaga vissa regioner, och få temligen bestämda gränsor, inom hvilka deras fortkomst stannar; men sådant skulle leda till ett vidlyftigt uppräknande af botaniska föremål, vida flere än som ännu hunnit få Svenska benämningar.

Åtskilliga landskap förete likväl på detta sätt hvar sin, med egna alster, utrustade Flora. Begynna vi norrifrån, så kan antagas †), att

*) *af Pontin.* Anteckningar öfver Natur, Konst och Vetenskap, på en Resa i Tyskland, 1830.

**) *Wahlenberg.* Flora Suecica, 1826.

***) Åtskilliga Svenska fjellvexter hafva i sednare tider blifvit mod-plantor i de stora Engelska Drifverierna, såsom Menziesia coerulea, Rhododendron lapponicum och Saxifraga oppositifolia. Af den sednare funnos, 1834, i ett Drifveri, planterade uti icke mindre än 600 krukor. Sv. Trägårds-föreningens Årsskrift, 1835, ss. 75 och 79.

†) *Wahlenberg.* Fl. Su. Conspectus vegetationis p. LXI et sequ. Kapt. B. Liljehöök säger, att i de större floddalarne i Norrige, ehuru belägne nära Nordkap, såsom Altens och Tanas, utvecklas på den korta sommaren en vextlighet, som i prakt kan täfla med Södra Sveriges.

att Alperna vid snögränsen frambringa blott 93 vext-arter, Björkregionen 125, Lapplands skogbygd 269, Norrland 310, Wermland 390, Upland 738, Södermanland, Strengnäs-orten, 529, Östergötland mellan 7 och 800, Westergötland 645, Småland 400, Gottland 711, Blekinge 728, Halland 796 och Skåne 915 arter. Jemföra vi nu folkmängden med vext-alstringen inom samma ort: t. ex. Skåne som har 4,356 personer på qvadratmilen och 915 vexter, Gottland 1,621 p. och 711 v., Upland 1,812 p. och 738 v., Norrland 405 p. och 310 v., och Lappland knappt 74 personer och blott 93 vext-arter; så vill det synas som om folkmängden och den vilda vext-produktionen stode i ett temligen analogt förhållande. Dock lärer landets uppodling och isynnerhet de artificiella ängarna, som betydligt inkräkta på de vilda vexternas område, snart rubba vilkoren för dylika jemförelser.

För att förstå ett folk är det nödvändigt att betrakta den natur hvari det lefver. Det är så mycket nödvändigare, ju mer denna natur äger någonting utmärkt, outplånligt af menniskohand, och derigenom yttrar en så mycket mäktigare inflytelse, med hvilken menniskan har att kämpa eller hvilken hon måste underkasta sig. I de mildare luftstrecken äger naturen inom sig den största mångfaldighet, och går genom sin bildsamhet menniskans konst och flit villigt till mötes. I Polar- och Equatorialländer återtar den deremot sitt välde och herrskar med en sträng, ofta förskräcklig spira, under hvilken menniskan måste böja sig; hvarjemte allt här tillika får en mäktigare enformighet. Den heta sandöknen är ej mera beboelig än den eviga snön; och om äfven en lågande sol framkallar ett öfvermått af det fysiska lifvet, så är detta i de varmaste länder ej sällan lika hinderligt för menskliga odlingens framsteg, som naturens förskräckliga fattigdom och vildhet i de kallaste. Den Skandinaviska Halfön är redan till en del ett polar-land; ehuru tillika det blidaste och mest beboeliga på jorden under en så nordlig bredd. Om härutinnan naturen varit bevågen, så påminner hon oss likväl, att vi äro grannar till de nejder, der hon ensam herrskar, och föraktar all mensklig konst och allt främmande herravälde *).

*) Se vidare härom Prof. Geijers ypperliga Inledning till Svea Rikes Häfder.

en afspegling, en nordlig hägring af de skiljaktiga länder,
utgöra hela verldsdelen" *); skulle man äfven kunna tillä
att rikedomen af våra vilda vexter och deras återfinnand
Tysklands och norra Frankrikes fält, Schweitz's och Tyro
bergshöjder, lätt nog förklaras häraf. Sannolikt innesluter
något land, hvars gränsor stanna inom Europa, så många v
arter som Sverige, då både Phandrogamer och Cryptogamer s
manräknas. Vanligen upptagas af de förra 1,165 och af de
nare 1,166, tillsammans 2,331 arter (specier), inom 463 slä
(genera) **). Andra författare räkna ännu flere. Bland dessa a
utgöra visserligen de egentliga gräsen en stor och nyttig klass; r
sor och lafvar en ännu större. Men få länder kunna skänka
blicken af en sådan mångfald i färgskiftning, och äfven s
blomformer, som våra naturliga ängar vid midsommarsti
Bland dessa finnas flere praktblommor, och detta icke blo
det sydligare Sverige. Knappast finnes någon Europeisk t
gård, som icke inom sig hyser våra Aconiter från Lappland
Dalarna, Polemonium från Kengis och Tamarix från Ängerr
lands-elfven ***).

Beträffande Svenska vexternas utbredning, så skulle man
nu antaga vissa regioner, och få temligen bestämda gränsor,
hvilka deras fortkomst stannar: men sådant skulle leda
vidlyftigt uppräknande af botaniska föremål, vida flere
ännu hunnit få Svenska benämningar.

Åtskilliga landskap förete likväl på detta sätt hvar sin, r
alster, utrustade Flora. Begynna vi norrifrån, så kan an

---

*) *af Pontin.* Anteckningar öfver Natur, Konst och
på en Resa i Tyskland, 1830.

**) *Wahlenberg.* Flora Suecica, 1826.

***) Åtskilliga Svenska fjellvexter hafva i sednare t
mod-planter i de stora Engelska Drifverierna, såso
coerulea, Rhododendron lapponicum och Saxifraga
Af den sednare funnos, 1834, i ett Drifveri, plant
mindre än 600 krukor. Sv. Trägårds-föreninge
1835, ss. 75 och 79.

†) *Wahlenberg.* Fl. Su. Conspectus vegetationis p.
Kapt. B. Liljeblad säger, att i de större floddal
[illegible] belägne nära [illegible] Altens och [illegible]

skall vara nyttig för den Nation, hvars öden hon upptecknar, så bör hon troget afmåla denna Nations både moraliska ståndpunkt och politiska ställning, samt derjemte utpeka de misstag framfarna generationer begått. Något sådant får man dock icke vänta i de här efteråt förekommande alltför korta, allmänna reflexioner.

Svenska Folket härleder sitt ursprung från en folkstam, beboende Svarta Hafvets stränder vid mynningen af Don, som för omkring 1,800 år tillbaka, under Odens anförande, gjorde en utvandring och bosatte sig i vår Nord *). De första tio tide-

*) Om Sverige för längre tid tillbaka och dess inbyggares bildning vittna bland annat deras Runor och runristade Minnesmärken. I äldre Runor, ett eget slags bildlig eller Hieroglyphisk skrift, förekomma enklare anteckningar på många ställen i landet, men större tankebilds-taflor eller fullständigare uppsatser af denna art hufvudsakligast på klippor vid sjökusterna. Dylika fornskrifter äro anmärkte uppe i Norrland, i Östergötland, i Blekinge och serdeles i BohusLän, utan att man ännu kunnat med fullkomlig säkerhet reda innehållet i dessa qvarlefvor af en urminnes-bildning af helt annan beskaffenhet än den närvarande.
Såsom Bokstäfver utgjorde de nu bekanta Runorna Svenska skriftecken under de första 300 åren efter Kristendomens bekantskap här i landet (ungefär emellan åren 830 och 1180), innan Munkstilen ännu vunnit insteg. Deras bruk visar sig då serdeles i inskrifter efter med döden afgångne personer, ristade för att, i brist af kyrkor och kyrkogårdar, förskaffa de aflidne af efterlefvande de förböner, hvilka då ansågos så väsendtliga till själahugnad och hvilka ofta i inskriften vid slutet med orden: Gud (och Guds moder) hjelpe hans själ, ande, honom bättre än han gjort sig förtjent af, till ljus och paradis, o. s. d. läsaren förestafvas. De omförmäla sin tids personer, och då uppodlade och bebyggda ställen, då af Svenskar företagna färder åt Gardarike, till Grekland, till Lombardiet och till England, samt lemna oss således skrifteliga upplysningar redan från en tid, då ännu inga Sagotäljare eller Krönike- och Historieförfattare inom hela Norden begynt göra några anteckningar. Dessa minnesmärken förekomma hufvudsakligen såsom vanliga i Svearike på Mälarekusterna och serdeles i Upland, som således vitsordar sig såsom deras egentliga hemland: de blifva ock glesare i den mån de ifrån denna deras hufvudort äro aflägsne. De gå i Norr med några få upp till Storsjön i Jemtland och Ångermanland, samt i söder den östra halfön utföre och sluta likaledes med några få i Holstein och England, jemte det å vestra kusten en och annan i Norrige förekommer. I Sverige följa de i allmänhet de förnämsta vattudragen något inåt landet, serdeles på slätbygden, men upphöra alldeles i bergs- och skogstrakter. På sina ställen tala de således om en härstädes för deras tid i lika riktning gående befolkning och odling samt derifrån utgående färder.

hvarfven efter främlingarnes hitkomst, eller ända till dess att kristendomen hunnit intränga och förmildra sederna, utmärka sig

Dessa gamla minnesmärkens vanlighet i Sverige i jemförelse mot hela den öfriga verlden sätter det utom all fråga att denna litteratur i detta dess bruk är hufvudsakligen Svensk. Detta allt synes tydligare af följande:

Öfversigt af jordfasta Run-monumenternas antal på olika orter.

	Äldre.	Obestämde.	Yngre.	Hällristn. Främ. Run.	Sammanräknade.
Svea Rike (1139)					
Upland	797	14	9	2	822
Södermanland	202	3	3	2	209
Westml. m. m.	50	2	9	—	61
Norrland . . .	44	—	3	×	47
Göta land (434)					
Östergötland .	112	5	14	×	131
Westergötland	90	14	40	—	144
Småland	90	4	22	—	116
Öland	34	7	1	1	43
Gottland (161)	—	20	141	—	161
f. d. Danm. (71)					
Blekinge	1	3	3	6×	13
Skåne	37	[illegible]	8	××	46
Hall., Bohuslän	—	6	5	1×	12
Norrige (90)	18	27	42	3	90
Danmark (112)					
Öarne	27	5	11	—	43
Jutland . . .	56	2	11	—	69
Island, Grönland	—	21	10	—	31
England, m. fl. .	—	1	8	—	9
Summa	1558	135	340	14	2047

Det torde härvid förtjena nämnas att äfven sedan munkar för sig och sin skrift här i landet vunnit burskap, den gamla inhemska likväl icke så snart upphörde. Runorna, hvilka ännu kring medlet af 1000-talet (åren 1042—1074) begagnades på en mängd Danska Konungarne Magnus den Godes och Sven Estridsons i Skåne slagne mynt, samt åtskilliga andra anteckningar äfven af tidens lärde, fortforo länge serdeles i Göta land såsom allmänhetens skriftecken, medelst hvilka t. ex. på Gottland ett fattadt beslut säkrast kunde allmänneligen kungöras och tecknades dermed inskrifter å vanliga grafstenar på sistnämnde ort ännu i början af 1500-talet, utom det att allmogen öfver hela Sverige vanligen beräknade tiden på den i vissa orter ännu ej alldeles bortglömda Runstafven ända intilldess de tryckta Almanackorna i sednare tider hunnit intaga dess ställe.

Öfver fosterjordens äldre odling och befolkning afgifva dessutom många andra från en aflägsen forntid ännu bibehållna lemningar ojäfaktiga vitsord. — I hvarje landsort qvarstå ännu från hedenhös ofta stora flockar af högar, vanligast af jord, stundom af sten, allmänneligen kallade ätthögar, ättkullar d. ä. ättfädrens grifter. Såsom uppkomna genom fleres förenade krafter till en gärd för en bortgången aktad mans åminnelse erinra de på det tillförlitligaste om ortens verksamma odalmän och betydande friborne innehafvare, hvilkas aska vanligen derinom förvaras. Den resta stenen, bautastenen, en minnesvård af någon på tiden utmärkt handling och ett offentligt hederstecken åt dess upphofsman, vitsordar på otaliga ställen att det icke saknats drif-

föga från de öfriga Europeiska nationernas, om icke deruti, att Svenskarne, i förening med Norrmän och Danskar, gjorde många

---

tiga och utmärkte män, hvilkas ära och minne deras samtid ansett förtjena öfvergå till senaste efterverld, eller efter deras uttryck, fortvara så länge stenen varar och menniskoslägtet lefver.

Svenska jordens redan i dessa aflägsna tidehvarf samtidigt talrikare folkmängd anvisa de många der förekommande till sammanträden för allmänna och enskildta angelägenheters afgörande, medelst uppreste stenar utmärkte tingsställen eller så kallade Domaresäten, Domarestenar, Domringar af från 5 till 48 à 96 stenar i kretsen, vanligast 12 à 13 för Domare och Nämnd; så ock ofta i grannskapet utefter marken lagda jemna stenlager i rundform (Lodakretsar), i trekantig ofta med serskildt rest sten (Harg, Horgar) eller i fyrkantig (Hof, tempel), hvaraf hemmanen deriutill bära namn af Harg, Horja (Horga), Hof, Hofva; äfvensom af helgedomarne Wi, Wæ, Wiby m. m., samt någon på mindre stenar hvilande större häll (forntidens offeraltare) m. m., utgörande delar af de gamles helgedomar (vi, ve) eller ställen till gudstjenstliga förrättningar, äfvenledes omgifne af forntida grifter, helst på tingsplatsen då förehades hvad nu förekommer vid vårt tingsställe, kyrka, kyrkogård och marknadsplats. För större områden äro sådana mera bekanta såsom Upsala för Allra Svea Ting af Svea Rikes fylkén, för Götaland tros ett motsvarande Ting (Allra Göta) hållits i Westergötland, och för Skåne utanför Lunds stad. För de mindre fördelningarne äro de i allmänhet mindre uppmärksammade än de det förtjena, äfven som de i skogar och marker förekommande smärre stenhopar, sammankastade för markens odling eller de så kallade odlingsrören. — Ett uppmärksamt antecknande af alla dylika qvarlefvor från forntiden skulle gifva mycken upplysning så väl om vidden, beskaffenheten och sträckningarne af den fordom odlade Svenska jorden, som anvisa dess äldsta bolbyar, samt då varande serskildta kommuner eller mindre samhällsfördelningar med deras serskildta samlingsställen — allt grunder till en öfversigt, så mycket mera kärkommen och vigtig, som den grundar sig på bestämd verklighet under en tid så fjerran att den af inga häfdeanteckningar kan upplysas. Jemte dessa vittna de ofta med stor kraft och på ett oss obekant sätt uppförda stora jättegrafvar och kumlar, som å Rikets Sydvestra och Vestra kuster äro mera vanliga, om några i en fjerran ålder serdeles inrättningar, hvilka hafva förvantskap med dem, som tillhöra de i sydvestliga Europa befintliga till Druidiska culten hörande likartade stenställningar. De förtjena äfven för sin ålder sin serskildta uppmärksamhet och torde komma att gifva både uti Historien och Geografien vigtiga upplysningar rörande fordna förhållanden, af hvilka de nuvarande äro utvecklade.

Denna korta öfversigt af Sveriges urgamla minnesmärken är hemtad ur CanzliRådet Professor Liljegrens *Runlära* och *Run-Urkunder*, tryckte år 1832 och 1833. Samme förtjenstfulle fornforskare har på en större karta öfver Sverige inprickat alla hittills kände runstenar och ålderdoms-minnesmärken, och är det högst anmärkningsvärdt att se sträckningen, vidden och gången af förfädrens bosättning i landet.

lyckliga Vikingafärder till Frankrike och England, och äfven till längre bort belägna länder. Det byte, som på detta sätt förvärfvades, förslösades lika lätt som det var kommit, och mången vill uti Svenskarnes än i dag mindre sparsamma lefnad, eller rättare obenägenhet att samla, se en lemning af dessa på rof och plundring begifna tider. Att ett folk, som lefver i ett hårdt klimat, och som skall förskaffa sig sin bergning från en väl icke otacksam, men icke heller gifmild jord, der blotta tillvarelsen redan fordrar betydlig ansträngning, nödvändigt måste vara högst ömtåligt om sin frihet, sådant ligger i öppen dag. Der man, för att värja lifvet mot nöden, dagligen måste gå till kamp med en sträf och omild natur, der låter man icke gerna förtrycka sig af en like. *Begäret att vara en man för sig*, är ett arf från våra hedniska förfäder, och fastän detta arf väl icke till fullo har bibehållit sin fordna höga syftning, så är det på långt när icke förskingradt ännu, och har icke förlorat sin betydelse i folkets sinnen. Från den tid kristendomen mera allmänt antogs, och allt intill Kalmar-unionen, eller Sveriges, Danmarks och Norriges förening 1397, stridde den sig så småningom utbildande Hierarkien med en icke mindre förtryckande Aristokrati, om hvilkendera som väldet öfver folket skulle tillhöra. I slaget vid Fotevig i Skåne år 1134 lågo 5 Biskopar och 60 Prester på valplatsen *). Tjugufyra Herrar valde 1363 Hertig Albrekt af Mecklenburg till Konung öfver Sverige, utan att de ens vårdade sig fråga efter Folkets röst **). Så länge Allmogen fortfor i bruket att beständigt gå beväpnad både till Kyrka och till Tings, var han icke lätt att underkufva och förtrycka, men han öfvertalades så småningom att aflägga bruket af vapen, och härifrån härleder det sig att vestibulen i våra kyrkor än i dag kallas vapenhuset, emedan Allmogen nödgades der afväpna sig innan han fick inträde i Helgedomen. Detta Allmogens afväpnande förklarar möjligheten af hvad som inträffade under den för Svenskarne så ytterst förhatliga Kalmar-unionen. Denna förening kunde, om den varit styrd af skicklighet och rättrådighet, haft oberäkneligt stora och för de 3:ne Nordiska Rikena fördelaktiga följder. Nu deremot gaf den Svenskarne till pris åt en djup förnedring under Danskt förtryck.

*) Se Lagerbrings Historia, 2:dra del. pag. 108.
**) Se Hallströms Svenska Historia, pag. 66.

På Faxaholms slott i Helsingland låt Fogden spänna 2 bönder för arderu, 6 för harfven och 8 för plogen. Befallningsmannen öfver Dalarne och Westmanland, Jösse Ericson, en Dansk, låt, sedan dragarne voro utmätte för Krono-utskylder, spänna bönder för plogen och hafvande qvinnor för hölassen! *)

Landets utarmande bedrefs systematiskt under Unions-Konungarne. Eric den XIII:s financier, Henric Königsmark, en Dansk, föranstaltade att hvarje härad och socken skulle kollektivt svara för utskylderna, hvilka alla förvandlades i penningar. De rika fingo betala för de fattiga, så långt det räckte. Välmåga och befolkning aftog så starkt, att mångenstädes der förut 100 bönder voro väl bergade, funnos nu knappt 20 fattiga stackare. Christopher, med det bistra tillnamnet *Barke-Konung*, emedan flere års missväxt tvingade folket att lefva af bark, reste ofta omkring landet så blott till hans stall måste gratis levereras hvarje dag 5 läster korn, oaktadt att allmogen sjelf led verklig nöd. Christian den förste, hvars rofgirighet och omättliga penningbegär på intet sätt kunde stillas, kallades af folket *ena bottenlös taska*. När Svenskarne yrkade skydd af deras Barke-Konung, Christopher, mot den afsatte Eric, som hade sitt tillhåll på Gottland och derifrån bedref sjöröfveri samt förstörde deras handel, blef dem svaradt: att Kung Eric skulle väl ock hafva något att lefva af. När Margaretha, som liknas, Gud vet med hvad för skäl, vid Nordens Semiramis, påmindes af Svenskarne att bättre hålla sina till dem gifna ofta förnyade skriftliga försäkringar, rörande landets styrelse, svarade hon: göm ni väl mina pergaments-bref, jag skall nog bevara edra fästningar och slott. Hon pålade en årlig afgift på hvarje boskaps-kreatur, som blef så tryckande och förhatlig, att folket på spe gaf den namn af Drottning Margarethas rumpskatt. Hennes finans-operationer — denna pierre de touche på en god och välvillig styrelse — hade eljest mycken likhet med de turkiska **). När t. ex. Erkebiskopen Henric Carlsson, som

*) Se Strinnholms Historia, 1:sta del.

**) Det var en tid då hatet emellan tvenne närboende nationer underhölls på alla möjliga sätt. Sådant var förhållandet fordom mellan Svenskar och Danskar, och mellan Svenskar och Norrmän. De ofördelaktiga omdömen om Unions-Konungarne, som, i enlighet med våra bästa häfdatecknares uppgifter, äro yttrade i denna korta öfversigt af Svenska Historien, hafva visserligen icke för afsigt att underblåsa något national-hat emellan oss och

efter tidens sätt att tala, var en penninggömsker man, hade testamenterat allt sitt löst och fast, till Upsala Domkyrka, så satte sig Domprosten, ett Svea Rikes Råd, på den jernkista som innehöll alla Erkebiskopens klenodier, när de skulle till kyrkan afföras, men då kom Margarethas fogde, kastade Domprosten till marken och grep skatten å Drottningens vägnar. Den afväpnade och i katholsk vidskepelse försänkta allmogen gaf 1435, genom sin uppresning under Engelbrekts anförande, sitt frihetssinne och sin fordran på mildare Regerings-åtgärder tillkänna, men den lättnad eller rättelse, som härigenom vanns, kan icke liknas vid annat än solens korta framskymtande middagsstunden på en i öfrigt mulen och regnig dag.

Sedan Kalmar-unionen räckt i 123 år och sedan Svenskarnes hämndkänsla blifvit retad genom det öfvermått af grymhet och hån som den fruktansvärde Christian den II utöfvade mot dem, så afskuddades, under Gustaf Wasas anförande, det förhatliga Danska öfverväldet. Denne sistnämnde utomordentlige Mans historia förtjenar att af hvarje Svensk djupt begrundas, ty för den frihet och upplysning vi äga, och det anseende vi i verldshistorien förvärfvat, hvilket vida öfverstiger det anspråk, hvarpå vår afskiljda geografiska belägenhet och vårt ringa antal säsom nation synes berättiga oss, äro vi i första rummet, näst Försynen, skyldige Gustaf Wasa tack och välsignelse.

våra, till seder, bruk, religion och språk likstämmige, samt till samma mål som vi sträfvande grannar, Danskarne. Den styffaderliga hand hvarmed UnionsKonungarne styrde Sverige, och den afsigtsmässiga försummelse af Sveriges sanna intressen, som syntes stämpla de fleste af deras styrelse-åtgärder, torde snarare böra anses såsom ett uttryck af den tid hvari de lefde, än såsom ett system, bygdt på förstörandet af Sveriges välstånd. Om vi granska deras samtidas handlingssätt, finna vi bekräftelse på den bedröfliga sanningen, att känslolöshet, orättrådighet, lättsinnighet, råhet och egoism utgjorde grunddragen af de fleste Styrandes karakter. Påfven Alexander d. VI, dess son Cesar Borgia, en Visconti i Milano jemte mångfaldiga andra, bestyrka den anförda satsen. Den sistnämnde förordnade 1365 (se Histoire de la liberté en Italie, par Simonde de Sismondi, pag. 274, vol. I) att hvarje så kallad statsförbrytare skulle afrättas under 40 dagars fortsatt tortur. I denna ohyggliga förordning står noggranut specificeradt hvilken lem hvarje dag skulle sargas eller stympas på de olyckliga offren allt intill den 40:de dagen, då först döden fick befria dem från deras plågo-andar. Det vore nästan ursägtligt, om man, efter en djupare blick i Historiens källor, intogs af förakt för hela vårt slägte.

Man genomletar förgäfves historien för att träffa en likartad karakter som Kung Gustaf den I:stes. Hans 40-åriga regering var en oupphörlig strid mot ett mäktigt, förderfvadt, katholskt Presterskap *), med anhang af Munkar och kloster, som både de facto och de jure undandrog sig att erkänna och lyda någon annans auktoritet, än Påfvens och sin egen vilja. På samma gång hade han att kämpa med en tilltagsen och förtryckande Aristokrati, som icke sällan förbisåg fäderneslandets bästa, för att tillfredsställa sin regeringslystnad, eller att vinna egna fördelar; och slutligen var icke en styfsint och i papistiskt mörker försänkt allmoge, hvars väckta frihetssinne gerna ville urarta till en orolig upprorsanda, den som gjorde Gustaf minsta bekymren. Att under sådana omständigheter befria ett utarmadt land från utländskt förtryck, företaga och lyckligen genomdrifva en religionsförändring, kufva och inskränka ett rikt och mäktigt Presterskap, hålla i tygeln en tilltagsen Aristokrati **), och bringa till lydnad och hörsamhet ett oroligt, stridbart Folk, öfverstiger i sanning vanlig

---

*) Biskoparne omgåfvo sig med en talrik hofstat, oftast yppigare än sjelfva Regentens: Rikets förnämsta familjers barn voro deras kammar-, bord-, dörr- eller stall-pager: de höllo ordentlig garnison på deras befästade slott, och tågade ikring landet på deras resor åtföljde af en i deras sold varande ansenlig tropp väpnadt krigsfolk. Att de vetat förskaffa sig intägter svarande häremot var naturligt. Erke-Biskopen Gustaf Trolle fordrade för 4 års inkomster af sin biskopsstol icke mindre än 144 tunnor guld, o. s. v. Se Strinnholms Historia, 2:dra delen. Hvad de andligas sedlighet beträffar så var med honom, om man skall tro samtidiga anteckningar, slätt beställdt, ty på många ställen, såsom vid Alvastra, Wadstena, Nydala, Skokloster, m. fl. der murarne refvos, brunnarne uppgräfdes eller ihåliga trän på klostergårdarne kullhöggos, funnos, enligt sägen, i dem undangömda, en stor mängd med små barnkroppar eller barnskallar.

**) Adeln bodde och regerade alldeles som suveräna Furstar på dess Slott och Säterier, till hvilka icke en gång Konungen fick komma utan att förut lemna gisslan. Nils Classon till Wik förklarade 1493 Konungen i England krig genom ett öppet fejdebref. Nils Christerson Vase förklarade Johan d. II öppet krig i anseende till laxfisket i Elfkarleby. Ivar Axelson förklarade krig åt Christian d. I, och slog hans fältherrar Johan Oxe och Olof Get. När Riksföreståndaren Sten Sture den äldre instämde Ivar till en herredag i Telge, svarade han: Riksföreståndaren kan med sitt Råd komma till mig, och om de tala vackert och sagta vill jag höra hvad de ha att säga. Se Strinnholms Historia, 1 del. pag. 32.

Historieskrifvare vårdas som en helgedom, på det ädla, unga Furstar måtte finna och se, att arbetet för allmänt väl har sin lön *).

Den ära, Sverige tillkämpade sig på främmande botten, vanns icke utan kännbara uppoffringar å Folkets sida. Flere af de Skatter, som än i dag af hvarje hemman utgår, under namn af Boskapspenningar och Hemmantals-ränta, beviljades denna tid i form af krigsgärder, men hafva sedan blifvit permanente. Aristokratien utbildade sig till det öfvervägande elementet i Samhällsbyggnaden, genom den krigsära, det anseende och de rikedomar Svenska Befälhafvare förvärfvade i Tyskland. Flere af Rikets vackraste sätesgårdar förskrifva sin tillkomst från byte ur tretti-åriga kriget. Genom Skatte-hemmanens omåttliga förskingring, som i synnerhet egde rum under Drottning Christinas och Carl XI:tes Förmyndare-regering, började Rikets inkomster att icke förslå till utgifternas bestridande, och när Bönderna, som trycktes allt hårdare och hårdare af de beständigt ökade skattebördorna, vågade vid 1642 års Riksdag klaga öfver detta förhållande, då svarade dem Axel Oxenstjerna i vredesmode: *att han skulle låta dem förnimma att Adelsmän funns i landet.* När Bönderna vid Riksdagen i Göteborg 1660 yrkade att Carl X:s testamente skulle gå i fullbordan, och Hertig Adolf Johan (Konungens Bror) erhålla säte och stämma i regeringen, då frågade dem Riksdrotset Grefve Peder Brahe i hårda ordalag: *om de väl ville akta sina hufvuden?* **) De bönder, som anförde klagomål, bjöd man till att få ansedde såsom upprorsstiftare; men allting har en gräns, och Bonde-Ståndets rättvisa yrkande på en reduktion af de på ett eller annat sätt skingrade kronogodsen vann slutligen gehör, så att Carl XI fann sig befogad att företaga en sådan.

Sedan Sverige, genom den manlige och dristige Carl X:s segrar, hade förvärfvat Bohuslän, Halland, Skåne och Blekinge, och dess gränsor genom denna betydliga landvinning ***) blifvit

*) Som Rühs säger IV del. sid. 325.

**) Rühs V del. pag. 164.

***) Vid freden i Roeskilde 1658, der ofvannämnde provinser afträddes af Danmark till Sverige, yrkade Dalberg att Konungen skulle begära Norrige i stället för Skåne, Halland och Blekinge, sägande: att dessa senare nog skola tillfalla Sverige framdeles; men en Coyet afmålade med så fördelaktiga färgor ifrågavarande provinsers frugtbarhet m. m., att Konungen bestämde sig för dem. Carl ångrade likväl flere gånger att han icke följde Dal-

tryggade, samt dess yttre form, om jag så må uttrycka mig, mera kompakt, så företogs till upphjelpande af Rikets förfallna finanser den reduktion, hvarom ofvanför blifvit nämndt. Denna reduktion, af behofvet och billigheten påkallad, blef genom sättet af dess verkställande orättvis och förhatlig, och häruti torde man få söka enda skälet hvarföre Carl XI:s minne än i dag icke hedras så som hans för Sverige utmärkt nyttiga och ärorika styrelse i så fullt mått förtjenar. Genom Gustaf I:s reduktion tillföll Riket omkring 20,000 hemman, som det Andliga Väldet vetat förskaffa sig, och genom Carl XI:s räfst vann Staten 10 Grefskaper, 70 Friherreskaper och en stor mängd Säterier och Kronohemman (blott i Liffland 4,110 hemman, Rühs V del. sid. 350), som Adeln slagit under sig *). Att 1680 års reduktion, i hvars utförande enskildt hat och partisinne fick tillfälle inblanda sig, vållade många utmärkta familjers undergång, är allmänt kändt, men Carl XI:s Förmyndare hafva till en god del att för denna olycka skylla sig sjelfva. Den machiavellism som rådde i deras förfarande, att liksom Mazarin gjorde med Ludvig XIV:de, låta Carl XI:s uppfostran totalt försummas, afvände Konungens hjerta ifrån dem **). Carl XI:te var, oaktadt denna försummelse, genom sitt oförskräckta sinne, sitt sunda förstånd och sitt välvilliga hjerta, utan all förfining och med få kunskaper, en ypperlig Konung.

bergs råd. Hade Norrige den tiden blifvit förenadt med Sverige under samma vilkor som Skåne, Halland och Blekinge blef det, så hade de 4½ millioner menniskor som nu trampa den Nordiska Halföns jord, helst Norrmännen i alla deras förhållanden mera öfverensstämma med Svenskarne än med Danskarne, i denna stund haft samma språk, religion, lagar, seder och litteratur, och deras intressen hade i intet fall varit splittrade.

*) Att en jemkning i de myndige, aristokratiskt sinnade Embetsmännens inkomster var behöflig kan skönjas deraf, att t. ex. Lagmannen öfver Westergötland uppbar årligen 1221 daler, 50 oxar, 1221 får, 2442 höns, 300 L℔ kött, 300 L℔ ost, 300 L℔ bröd och minst 3000 tunnor säd af alla slag, o. s. v. Se Rühs IV del. pag. 513. Samma Författare säger pag. 131, att Adeln rustade sällan ordentligt för sina hemman; utan knecktar, hästar, rustningar, etc. voro ofta dålige, och nästan alltid kommo de för sent, så att tiden att bryta in i fiendens land gick förlorad.

**) Vid 20 års ålder kunde Carl hvarken läsa eller skrifva, utan när han emottog någon ansökning vände han på papperet fram och tillbaka och låtsade läsa, men rodnade och bleknade ömsom af harm och förtrytelse öfver sin okunnighet. Under kampagnen mot Danskarne lärde han sig läsa och skrifva, hvarföre han ofta sade: jag har lärt i krig det andra pläga derunder glömma bort.

Utan att frukta krigets faror, hvilket han tillräckligen bevisade i slaget vid Lund och slaget vid Landskrona, förstod han att under sin återstående lefnad undvika krig. Sverige hade sedan Gustaf I:s död, eller i 116 år, varit inveckladt i oupphörliga krig och derunder ofta skördat ära och anseende. Det behöfde nu lugn och detta lugn använde Carl XI icke till veklige nöjen, utan till beredande af landets sanna välstånd. De fleste af våra fästningar, anläggningen af Carlskrona, byggnaden af Stockholms slott, som i förening med sin utomordentligt sköna belägenhet är bland de vackraste slott i verlden, allt, är genom denne Konungs sparsamhet och drift tillvägabringadt. Om den föregående tidens segrar gjort Sverige fruktadt men afmattadt, blef det nu ansedt och i sig sjelf mäktigt. Under missvexten 1695 och 96 skänkte Carl till de fattige 110,000 tunnor säd, och vid hans död fanns flere millioner R:dr i Skattkammaren, som voro samlade, icke till hans enskildta afsigters befrämjande, utan till Rikets gagn och nytta.

Carl XI:s Son och efterträdare på thronen har det alldeles egna med sig, att, oaktadt han genom sin oböjliga herrsklystnad, med deraf föranledde krig, som räckte under hela dess regering, utmattade Nationen till den grad, att den ännu 100 år derefter knappt hunnit repa sig, så är dock hans minne af Folket vördadt och älskadt. Ifrån år 1700 till slaget vid Pultava uppställde Sverige 400,000 man, och innan Konungens död inträffade, voro sannolikt nära en million af den manbara befolkningen genom kriget bortsopade. När man ihågkommer huru föga talrik Svenska Nationen då var och ännu är, så kan man häraf sluta till vidden af de uppoffringar och lidanden hon tåligt bar. I Westerås län, som nu äger omkring 90,000 menniskor, fanns 1712 icke mer än 6,290 män af alla stånd sammantagne, och 2,718 pojkar. Att Sverige, efter oerhörda ansträngningar, under 18 års blodtömmande segrar och förluster, sedan pest och hungersnöd i roten angripit Nationens grundstyrka, sedan två segerrika Svenska härar voro tagna till fånga, sedan hälften af dess landrymd var härjad och förlorad, sedan invånarnes nödbröd, sista förmögenhet och sista folkstyrka redan tycktes vara tillgripna, ändå förmådde uppsätta en krigshär af 70,000 man, så stridbar, vacker, beklädd och försedd med alla förnödenheter, att den ådrog

sig både utlänningars och inhemskas stora uppmärksamhet *), kan icke annat än väcka vår högsta beundran. Detta faktum bär ett oomkullstötligt vittnesbörd att Carl XII förstod identifiera sig med sitt folk, och förvärfva sig dess tillgifvenhet och förtroende, likasom att detta Folk förstod uppskatta hans nordiska sinne, redbarhet, orubbliga ståndaktighet och trofasthet, hans aldrig svigtande mod, hans Gudsfruktan, enkla lefnadssätt och nedlåtande förtrolighet mot Menigheten. Rühs säger om honom i V delen pag. 664, af Svea Rikes Historia: *Med honom utslocknade Carl Gustafs ätt. Han är den siste i raden af de stora Konungar, hvilka gifvit Svenska thronen en glans, som ännu kastar sina strålar på de följande slappa och ödsliga tiderna* **). Ack! om denne underbare, oförskräckte Man, med sin bergfasta vilja, haft riktigare begrepp om hvad som utgör sann storhet, eller om han fästat något mera afseende på den Nations välgång, som han af ödet var kallad att vårda, huru olika skulle icke Sveriges skepnad då hafva varit? Han var likväl född på thronen och följaktligen omgifven af alla de faror, hvarmed smickret och lycksökeriet nästan aldrig underlåta att förgifta Furstarnes ungdom; men hvad skall man väl då säga om den man, som 100 år senare, född i privatståndet, utrustad med snillets hela förmåga, med 18:de seklets upplysning, med den orubbliga viljans förenade krafter, svingade sig upp på en af Europas förnämsta throner, och genom en omåttlig ärelystnad, efter 15 års förlopp, förlorade densamma? Hvart hade den sans och moderation tagit vägen, som man hade rätt att fordra af denne mans skarpsinnighet sedan han vetat bemäktiga sig ledningen af så många millioner menniskors öden? Svaret kan icke bli annat än: *att vi alla äro verktyg i en högre makts hand, eller alla måste skatta till den menskliga svagheten.*

*) Se Franska Ministerns m. fl. tryckta relation härom af år 1718.

**) Det är en serdeles motsägelse deruti, att med likgiltighet anse de Regenter, som lägga band på sin äregirighet och låta folken i ett stilla lugn njuta fredens frugter, och att lofsjunga och beundra en Alexander, Cesar, Carl d. XII, Napoleon — hvilka blott genom sina krig förhärjat verlden. Hvarken jordbäfning, pest eller orkaner inverkar så skadligt på ett land som krig; men så länge folken, och deribland äfven de som mest lidit deraf, fortfara att uteslutande hylla krigsäran såsom den högsta af all förtjenst, så skola vi hvarken sakna krig eller dem som ha håg att tillställa sådana.

Ifrån Carl XII:s död 1718 till Gustaf III:s Regementsförändring 1772 var Sverige, med undantag af några korta mellanstånd, en tummelplats för de partistrider, som då vid våra Riksdagar, under ömsom Franskt, Ryskt eller Engelskt inflytande utkämpades, och hvarvid Landets väl sällan eller aldrig utgjorde egentliga syftemålet. Man har sökt benämna denna epok frihetstiden, men sjelfsvåld är icke frihet, och de 2:ne nesliga krig Riket då förde, neml. 1741 och 1757, intygar ytterligare att mångvälde icke är den Styrelseform som passar för Sverige. Å andra sidan synes en oinskränkt makt vara lika vådlig. Svenskarne hafva förvärfvat en dyrköpt erfarenhet af de faror, för hvilka en förnuftig frihet i ena som andra fallet är blottställd *). Vi behöfva icke forska i andra folkslags annaler, för att anställa betraktelser öfver striden emellan de olika elementer hvaraf samhällsbyggnaden består. Vår egen Historia är i detta ämne rik på vigtiga tilldragelser. Svenska folkets liksom medfödda frihetssinne, vårt hårda klimat, vår mindre gifmilda natur, vårt lefnadssätt och våra historiska minnen fordra en lagbunden frihet, såsom ett oeftergifligt vilkor för vår belåtenhet. Härigenom förklaras det omvexlande skick, utbildningen af Statsmakternas förhållande till hvarandra hos oss varit underkastadt. Statshvälfningen 1809, ensam i sitt slag, har, efter hvad jag hoppas, för mitt fäderneslaud slutat den långa striden emellan envälde och mångvälde, och under det hon stadgar tillförlitliga och omsorgsfullt beräknade garantier mot maktens utsväfning eller ingrepp i Folkets fri- och rättigheter, har hon likväl lemnat tillräckligt utrymme för Konungamakten att stifta och utöfva allt det goda äf-

ven

*) Förmyndareregeringarne under Drottning Christinas och Carl XI:s minderårighet, samt det oligarkiska väldet under den så kallade frihetstiden, äro icke hos nationen i någon kär åminnelse. Det envälde som Carl d. XI 1680 och Gustaf III 1772 och 1789 ryckte till sig, ehuru i en kraftfull, förståndig och rättrådig mans hand det bästa af alla regeringssätt, var dock på vägen att redan under deras närmaste efterträdare Carl d. XII och Gustaf d. IV Adolf störta Riket i fullkomlig olycka. Om man också ville antaga hvad som Pope har uttryckt i nedanstående rader:

For forms of Government let fools contest,
What ever is best administered, is best;

fordrar likväl klokheten och försigtigheten att för framtida händelser omgärda sig med garantier.

ven den varmaste fosterlandskänsla, eller ett brinnande begär efter ära och ryktbarhet, skulle vilja åstadkomma. Man förledes lätt att tro, att Sveriges urgamla representation borde vara folkets stöd mot maktens missbruk, men sådant är icke förhållandet. Den har under tidernas längd urartat så mycket, att den, i likhet med flere andra af våra åldriga inrättningar, tarfvar att förändras, till mera öfverensstämmelse med tidsandans stegrade fordringar. Historien har mångfaldiga exempel att framvisa, der afvund och korruption paralyserat alla representationens bemödanden, mot ett, då de blifvit krönta med framgång. Deremot eger en uppmärksam Styrelse — efter hvad erfarenheten i de fleste Konstitutionella Stater intygar — tillräckliga medel att verka på representationen till befrämjande af sina afsigter, så att det alltid ytterst hvilar på Regentens vishet om landet är väl eller illa styrdt. Det är från Styrelsen den anda och de principer utgå, som, först genom Hofcirkeln och sedan genom Embetsmännen, uppenbara sig inför Nationen. Är Styrelsens princip: rättvisa, klokhet, allvarlighet, sparsamhet, och en sann, icke blott skenbar, välvilja mot folket, så förkofrar sig nationen utomordentligt hastigt; men om en motsatt anda har bemäktigat sig de Allmänna Ärendernes ledning, såsom: slöseri, småsinne, favorit-välde och militär-prål, då undertryckes eller förslappas allt, i mon af den Nations större eller mindre inneboende kraft, hos hvilken detta olyckliga förhållande äger rum. Hvad Svenskarne angå, så äro de vane att se på thronen Män med utmärkta egenskaper, och de hafva från urminnes tider egnat sina Konungar vördnad och kärlek. Denna känsla är liksom medfödd och har i Folkets sinnen slagit så djupa rötter, att det nästan aldrig tillräknar Konungen, utan Rådgifvarne de misstag som begås, eller de olyckor som inträffa.

Om Sveriges framfarna öden många gånger hårdt pröfvat Nationens mod och ståndaktighet, så böra vi likväl å andra sidan tacksamt erkänna, att en mild Försyn ofta liksom mellanträdt att vårda och bevara Land och Rike, och bland dess välgerningar är icke den minst, att då Wasa-stammen efter en 300-årig, i många afseenden ärorik, regering utslocknat, hvilket gjorde ett nytt thronföljareval nödvändigt, har Sverige varit lyckligt nog att berga

utur Franska revolutionen — denna i alla tider märkvärdiga katastrof — en af dess utmärktaste Härförare. Denna nya dynasti, som 1810, genom enhälligt val, och 1818 efter Carl XIII:s död, uppstigit på Carlarnes och Gustavernes thron, har redan under den korta tid som förflutit sedan hon beträdde sitt nya Fäderneslands jord haft tillfälle att förvärfva sig Nationens omisskänneliga tillgifvenhet. Det är den nya Ättefadrens visa förutseende, som Europa har att tacka för den fred och det lugn hon i 30 års tid njutit; ty det var Han som gaf henne initiativet, huru hon skulle 1812 och 1813 återförvärfva sin dels hotade, dels forlorade frihet; och hvad Svenskarne beträffar, så hafva de honom att tacka för att de, genom föreningen med Norrige, vunnit en af naturen lika tydligt utstakad, som af behofvet högt påkallad gräns.

---

*Om Sveriges närvarande Statsförfattning samt Administrativa indelning *).*

Vår tid älskar talrika stående Armeer äfven i Embetsväg och Statens organisation blir med hvar dag mer och mer invecklad. — — — —
Af alla konster är ingen som gått så helt och hållit förlorad, som enkelheten i Statsstyrelsen.

Tegnérs Tal på Wexiö Gymnasium 1826.

Vid 1809 års revolution blefvo såsom Grundlagar antagne: 1:o Regeringsformen af den 6 Juni samma år; 2:o Successionsordningen af den 26 Sept. 1810; 3:o Riksdagsordningen af den 10 Febr. 1810 och 4:o Tryckfrihetsförordningen af den 16 Juli 1812. Till dessa 4 Grundlagar bör ytterligare räknas Riksakten af den 31 Juli 1815, hvarigenom Sverige är med Norrige förenadt under en Konung.

*) Författaren har i ett par recensioner blifvit klandrad för den korthet och ofullständighet, som i de föregående upplagorna af denna Statistik rådde i frågan om Rikets Grundlagar och Administration, hvarföre han trott sig i denna böra införa ett sammanträngdt utdrag af de fyra grundlagar här ofvan blifvit nämnde. I detta utdrag äro de tillägg och förändringar iakttagne, som ifrån deras stiftelse intill närvarande tid blifvit af Konung och Ständer gemensamt vidtagne.

Regeringsformen.

Sveriges Rike styres af en Konung och är ett arf-rike med den Successionsordning för en afliden Konungs manliga efterkommande, som af Riksens Ständer fastställd är (R. F. §. 1); Konungen skall bekänna sig till den rena Evangeliska Läran (§. 2); Konungens Majestät hålles i helgd och vördnad, och Hans gerningar äro emot allt åtal fredade (§. 3); Riket styres af Konungen allena, på sätt R. F. föreskrifver; inhämte dock i de flesta fall råd af ett Stats-Råd, hvartill Konungen kallar och utnämner kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade infödde Svenske Frälse- eller Ofrälse-män af den rena Evangeliska Läran (§. 4). I detta Stats-Råd, som består af Tio Ledamöter, kunna icke fader och son eller bröder, på en gång vara Ledamöter (§. 5). Af Stats-Rådets Ledamöter äro sju Chefer, hvar för sitt Departement, nemligen: Justitie-Stats-Ministern; Stats-Ministern för Utrikes Ärendena; En Chef och Föredragande Stats-Råd för Landtförsvars-Departementet, hvilken tillika är Konungens Rådgifvare i Kommando-mål för Armeen. En för Sjöförsvars-Departementet, som jemväl är Konungens Rådgifvare i Kommando-mål för Flottan; En för hvardera af Civil-, Finans- samt Ecklesiastik-Departementerna. Den närmare fördelningen af Ärendena, Departementerna emellan, bestämmes af Konungen. Bland de Trenne Stats-Råden utan Departement skola minst Två hafva förvaltat Civil Beställning (§. 6). Alla Regerings-ärender, med undantag af Ministeriella mål, eller de som angå Rikets förhållande till främmande makter, äfvensom Kommando-mål, hvilka Konungen afgör i närvaro af den Embetsman, åt hvilken han allmän befattning dermed uppdragit, skola inför Konungen i Stats-Rådet föredragas och afgöras (§. 7). I de mål, hvaröfver Stats-Rådet höras bör, äger Konungen icke att fatta beslut derest icke minst Trenne Ledamöter deraf, utom Föredraganden, äro tillstädes. Dock böra Stats-Rådets samtliga Ledamöter öfvervara alla mål af mera vigt och omfattning som röra Rikets allmänna Styrelse, såsom: Frågor och Förslag om nya allmänna Författningars vidtagande; om upphäfvande och förändring af de förut gällande; om nya allmänna Inrättningar uti särskilda Styrelsens grenar, med flera dylika (§. 8). Stats-Rådets tillstädesvarande Ledamöter åligga, att till Protokollet yttra sina

meningar uti alla de mål dem föredragas, vid den påföljd här nedan nämns; och att i den oförmodade händelse att något af Konungens fattade beslut skulle befinnas stridande emot Rikets Grundlag eller Allmän Lag, sig deremot till protokollet äfvenledes reservera, vid äfventyr att eljest anses så som de der tillstyrkt beslutet (§. 9).

Konungen äger att i Afhandlingar och Förbund med främmande makter ingå, sedan Stats-Ministern för Utrikes Ärendena jemte en annan tillkallad Stats-Råds-Ledamot deröfver blifvit hörde (§. 12). Vill Konungen börja krig eller sluta fred, inhämte han förut samtlige Stats-Råds-Ledamöternas tankar. Konungen likväl obetaget att fatta och utföra det beslut, Han för Riket nyttigast finner (§. 13).

Konungen äger Högsta Befälet öfver Rikets krigsmakt (§. 14).

Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, ingen förderfva eller förderfva låta, ingens fred i dess hus störa eller störa låta, ingen från ort till annan förvisa. Fri Religions-utöfning är i Sverige tillåten. Ingen må blifva dömd af annan domstol än den, hvarunder han rätteligen hör (§. 16).

Konungens Domsrätt i Lagskipningsärender är uppdragen åt Tolf Lagkunnige Män, Sex Frälse och Sex Ofrälse. De kallas Justitiæ-Råd och utgöra Konungens Högsta Domstol (§. 17). Konungen äger tvenne röster i de mål, hvilkas afgörande Han i Högsta Domstolen öfvervar, äfvensom Dess röster såsom frånvarande beräknas i alla frågor om förklaringar öfver Lagen (§. 21). Uti Högsta Domstolen kunna ringare mål afgöras af Fem Ledamöter, så ock af Fyra der alla äro om beslutet ense. Uti vigtigare mål skola minst sju döma. Ej må flera än Åtta Ledamöter, hälften Frälse och Ofrälse, på en gång vara tjenstgörande. Och skola i alla mål minst Två Frälse och Två Ofrälse Ledamöter vara närvarande (§. 22). Alla Högsta Domstolens beslut utfärdas i Konungens Namn och med Dess Höga Underskrift eller Dess Secret (§. 23).

Konungen äger att i brottmål göra nåd, mildra lifsstraff samt återgifva ära och till Kronan förverkadt gods (§. 25). Vid föredragande af Justitie-Ärender i Stats-Rådet, skola, jemte Justitie-Stats-Ministern och Två Stats-Råd, äfvenledes Två af Högsta Domstolens Ledamöter dem öfvervara och sig i ämnet yttra (§. 26).

Till Justitie-Canslcr nämner Konungen en lagfaren, skicklig och oväldig man, som i Domare-värf varit använd. Honom, såsom Konungens Högste Ombudsman, åligger förnämligast, att föra eller låta föra Konungens talan i mål, som röra allmän säkerhet och Kronans Rätt samt hafva tillsyn öfver rättvisans handhafvande (§. 27).

Till alla de Embeten och Tjenster inom Riket hvarå Konungen fullmakt meddelar, äger Han att i Stats-Rådet, efter upprättadt förslag, der sådant förut ägt rum, utnämna och befordra infödde Svenske män. Konungen likväl obetaget att uti Militära Embeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, utom till Kommendanter i fästningarne. Vid alla befordringar skall afseende endast fästas å den sökandes skicklighet och icke på dess börd. Alla Civile Embetsmän i Riket samt Domare, skola bekänna sig till den rena Evangeliska Läran (§. 28).

Till Ärkebiskop och Biskopar utnämner Konungen en af de Tre som föreslagna blifvit; äfven som det är Konungens rätt att tillsätta Kyrkoherde-beställningar i Regala Pastorater (§§. 29, 30).

Städernas Borgerskap åtnjuter framgent den rätt att till Borgmästare-tjenster föreslå trenne behörige män, hvaraf Konungen en utnämner. På lika sätt förhålles med Rådmans- och Magistrat-Sekreterare-sysslorna i Stockholm (§. 31).

Vid besättande af de tjenster, hvartill förslag upprättas och af Konungen nämnes, böra Stats-Rådets Ledamöter yttra sig öfver den sökandes skicklighet och förtjenster. Äge de äfven rätt, att emot Konungens utnämningar till andra Tjenster och Embeten underdåniga påminnelser göra (§. 33).

Stats-Ministrarne innehafva Rikets högsta värdighet, och Stats-Råden den närmaste derintill. Ledamot af Stats-Rådet eller af Justitiæ-Rådet må icke tillika annat Civilt Embete bekläda (§. 34).

Stats-Rådets Ledamöter, Presidenter och Chefer för Collegier, eller i dessas ställe inrättade Verk, Justitiæ-Canzleren, Cheferna för Tullstyrelsen och Postverket, Expeditions-Chefer i Stats-Departementen, Öfver-Ståthållaren, Under-Ståthållaren och Politie-Mästaren i Hufvudstaden, Landshöfdingar och Ståthållare i Landet, Fältmarskalkar, Generaler och Amiraler af alla grader, General-Adjutanter, Öfver-Adjutanter, Stabs-Adjutanter, Kommendanter i Fästningarne, Capitaine-Lieutenanter och Officerare vid Lif-Dra-

banterna, Öfverstar vid Regementerna, Sekund-Cheferna för Gardes-Regementerna till Häst och Fot samt Öfverste-Lieutnanter vid Lif-Regements-Brigaden, Cheferna för Artilleriet, Fortifikations-, Fältmätnings- och Sjö-väsendet, Ministrar, Sändebud och Agenter för Handeln hos främmande Makter, samt de Embets- och Tjenstemän, som uti Konungens Kabinett för Utrikes Brefvexlingen och vid Beskickningarne nyttjas, som innehafva Förtroende-sysslor, kunna, när Konungen så för godt finner, genast skiljas ifrån sina Embeten, på det att, om Konungen finner en sådan person mindre duglig, densamma då må kunna genast entledigas. Deremot kunna alla andra Embetsmän, så väl de civila som militära och ecclesiastika, till förekommande af våld och förföljelser, och såsom innehafvare af Tjenster af mindre vigt för Riket, om de väl eller illa skötas, icke skiljas från sina Embeten utan laga ransakning och dom; äfvensom de icke till andra platser kunna förflyttas utan på egen begäran (§§. 35, 36).

Konungen äger i adeligt stånd upphöja, samt till Friherre- eller Greflig värdighet utnämna de män, som genom trohet, tapperhet, dygd, lärdom och nitiska tjenster gjort sig af Konungen och Riket synnerligen förtjente (§. 37).

Alla ifrån Konungen utgående Expeditioner och Befallningar, utom i Kommando-mål, skola, för att blifva gällande, vara försedde med Konungens underskrift och kontrasignation af Föredraganden, hvilken sednares rättighet och pligt det är att, derest något af de fattade besluten skulle befinnas vara stridande emot Rikets Grundlagar, vägra sin kontrasignation, och i följd deraf nedlägge han sitt Embete, intill dess Rikets Ständer hans förhållande pröfvat. Varande han emellertid bibehållen vid alla tjensten åtföljande inkomster (§. 38).

Då Konungen, i händelse af resa till utrikes orter eller af sjukdom, är hindrad att Regeringsärendena vårda, förvalte Stats-Rådet Styrelsen (§§. 39, 40).

Vid fyllda aderton år är Konung myndig. Dör Konung innan Thronföljaren denna ålder uppnått, förvaltas Styrelsen af Stats-Rådet med Konungslig makt och myndighet, i Konungens namn, intill dess Förmyndare-Styrelse blifvit af sammankomne Rikseus Ständer förordnad och Regeringen tillträdt (§. 41).

Gifter Prins sig af det Kongl. Huset utan Konungens vetskap

och samtycke, har han förverkat arfsrätt till Riket både för sig, barn och efterkommande. Hvarken Kronprins, Arffurste eller Prinsar får hafva något Lifgeding eller Civilt Embete. Titlar af Hertigdömen och Furstendömen må dem dock efter gammalt bruk kunna tilläggas (§§. 44, 45).

Konungens Hof står under Dess enskilda styrelse (§. 48).

Riksens Ständer, som utgöres af 4 Stånd, neml. 1:o Ridderskap och Adel, 2:o Preste-, 3:o Borgare- och 4:o Bonde-Ståndet, sammanträda till Lagtima Riksdag hvart Femte år, och kunna äfven under tiden till Urtima Riksdag sammankallas (§. 49).

Riksdagarne skola hållas i Rikets Hufvudstad såvida ej särdeles omständigheter det förhindra; i hvilket fall Konungen i samråd med Riksens Ständers Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Kontoret utsätter en annan ort der Riksens Ständer böra samlas. (§. 50).

I de fall, då Konungen eller Stats-Rådet sammankalla Riksens Ständer, fastställes tiden till Riksdagens begynnelse efter trettionde och inom femtionde dagen från den, då kallelsen blifvit uti Hufvudstadens kyrkor kungjord (§. 51).

Konungen utnämne Landtmarskalk och Talmän för Borgare- och Bonde-Stånden. Ärkebiskop är sjelfskrifven Talman för Preste-Ståndet (§. 52).

Sedan Riksdagen blifvit öppnad, väljas af Riksens Ständer de Utskott, hvilka skola Ärendena bereda. Dessa vid hvarje Riksdag nödiga Utskott äro: ett Constitutions-Utskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i Grundlagarne och yttranden deröfver till Riksens Ständer afgifva, samt att granska de i Stats-Rådet förda Protokoll; ett Stats-Utskott, att utreda och för Riksens Ständer uppgifva Stats-Verkets och Riksgälds-Verkets tillstånd, förvaltning och behof; ett Bevillnings-Utskott, att föreslå Bevillningens fördelning; ett Banko-Utskott, att öfverse Bankens Styrelse och tillstånd samt föreskrifter om Banko-förvaltningen gifva; ett Lag-Utskott, att utarbeta de ifrån Riksens Ständers Plena remitterade Förslag till Civil-, Criminal- och Kyrko-Lagarnes förbättring; samt ett Allmänt Besvärs- och Ekonomiskt Utskott, att, i anledning af i Ständen väckta frågor, anmärka bristerna i de allmänna Hushållnings-anstalterna och förändringar deruti föreslå (§. 53).

Äskar Konungen ett särskildt Utskott, att med Honom öfverlägga om Ärenden, hvilka icke till andra Utskotts befattning böra och Han pröfvar böra hemliga hållas, utvälje Riksens Ständer ett sådant; hvilket Utskott har att endast afgifva yttranden öfver de mål Konungen detsamma meddelar, utan rätt att något beslut deröfver fatta (§. 54).

Ej må Riksens Ständer i Konungens öfvervaro öfver något ämne besluta. Andra Riksens Ständers Utskott, än det i föregående §. omnämnda, kunna icke inför Konungen några öfverläggningar hålla (§. 55).

"Allmänna frågor, som uti Riksens Ständers Plena väckas, må ej till ett omedelbart afgörande der upptagas, utan skola öfverlemnas till behörigt Utskott, som äge att dem utreda och deröfver sig yttra. Utskottens Förslag skola först i Ständens Plena framställas till antagande eller förkastande utan förändringar eller tillsatser. Göras dervid i Ståndens Plena sådana Anmärkningar, som hindra antagandet, erhålle Utskottet del af dessa Anmärkningar, för att derefter Förslagen ytterligare granska och jemka. När ett sålunda beredt Förslag till Stånden återkommer, då äge de makt, att detsamma oförändradt eller med förändringar antaga eller ock alldeles förkasta."

"Frågor om förändringar af Stadganden i Grundlagarne varda på följande sätt behandlade: Tillstyrker Constitutions-Utskottet hvad en Riksdagsman hos detsamma i sådant afseende föreslagit, eller utlåter sig Utskottet med till- eller afstyrkande å en af Konungen i lika ändamål gjord Proposition; varde Utskottets yttrande vid samma Riksdag öfverlemnadt till Riksens Ständer, hvilka vid densamma må derom kunna öfverlägga; men icke vid densamma besluta. Göras i Riksens Ständers Plena icke några anmärkningar emot Constitutions-Utskottets yttrande; hvile detsamma såsom ett Riksens Ständers Utlåtande, hvaröfver först vid nästa Riksdag, och då endast med Ja eller Nej, skall kunna beslutas, och gälle då föreskriften i 75 §. Riksdags-Ordningen. Göras åter i Riksens Ständers Plena emot Utskottets yttrande anmärkningar, blifve de, hvilka hvarje Riks-Stånd särskildt förklarar utgöra dess gemensamma tankar, till ConstitutionsUtskottet hänvisade. Utskottet åligge då, att samtliga Riks-Ståndens tankar till ett helt utlåtande i möjligaste måtto sammanjemka, och, om oförenliga

skiljaktigheter finnas, dem derjemte till samtliga Riks-Ståndens behandlande anmäla. Förena sig derefter samtliga Riks-Stånden om ett enahanda utlåtande, hvile det till slutligt antagande eller förkastande på tid och sätt, som ofvan föreskrifne äro. Blifva åter något Stånds tankar i någon eller några delar skiljaktiga från de öfrigas, och samma Stånd sig icke efter de öfriga fogar; varde Constitutions-Utskottet, genom val af Riks-Ståndens Plena, till slutlig jemkning förstärkt till ett antal af Tjugu personer af hvarje Stånd, hvilka, genom samfälld omröstning, skiljaktigheterna förena, och det dymedelst fullständigt beredda utlåtande hvile sedan till Riksens Ständers afgörande, som ofvan sagdt är." (§. 56).

Svenska folkets urgamla rätt, att sig beskatta, utöfvas af Riksens Ständer allena vid Allmän Riksdag (§. 57).

Vid hvarje Riksdag låte Konungen uppvisa Stats-Verkets tillstånd, så till inkomster och utgifter som fordringar och skulder, för det Stats-Utskott, som Riksens Ständer utvälja. Skulle genom Traktater med främmande Makter några medel Riket tillflyta, skall för dem på lika sätt redovisas (§. 58).

Efter Rikets och Stats-Verkets tillstånd och behof låte Konungen till Utskottets öfverläggning framställa hvad Staten kan tarfva utöfver de ordinarie inkomster, och hvilka behof genom Bevillningar böra fyllas (§. 59). — Till dessa sednare räknas Tull- och Accis-medlen, Postmedlen, Chartæ-Sigillatæ-afgiften, Husbehofs-Bränneri-medlen, samt hvad Riksens Ständer dessutom särskilt hvarje Riksdag såsom Bevillning sig åtaga (§. 60). — Alla afgifter, som Riksens Ständer under ofvannämnde Titlar beviljat, skola utgöras intill slutet af det år, under hvars lopp den nya Bevillningen af Riksens Ständer fastställd blifver (§. 61).

Sedan Stats-Verkets behof blifvit uppgifne och af Riksens Ständer pröfvade ankommer det på dem att en deremot svarande Bevillning sig åtaga samt fastställa huru medlen skola användas (§. 62). Dessutom böra för oförutsedda händelser tvenne särskilda tillräckliga summor anslås, och till utbetalning å Riksens Ständers Riksgälds-Contor anvisas; den ena att vara tillgänglig, då Konungen, för högst vigtiga ändamål och sedan Stats-Rådets tanka deröfver blifvit inhämtade, finner den vara oundvikligen nödig; den andra, att, vid infallande krig, af Konungen lyftas, sedan

Han Stats-Rådet in pleno hört och Riksens Ständer sammankallat. Riksens Ständers förseglade anordning å sistnämnde summa må ej förr brytas, eller summan af Fullmäktige i Riksgälds-Contoret utbetalas, än sedan Riksdagskallelsen blifvit i Hufvudstadens kyrkor kungjord (§. 63).

Såväl Rikets ordinarie Statsmedel och Inkomster som äfven de af Riksens Ständer anslagne Bevillningar, vare under Konungens disposition, att till de af Riksens Ständer pröfvade behof anordnas; och må dessa medel icke annorlunda användas än fastställt blifvit. Varande Stats-Rådets Ledamöter ansvarige, om de låta afvikelse derifrån äga rum utan att sig till protokollet reservera (§§. 64, 65).

Riksgälds-Contoret förblifver, såsom hittills, under Riksens Ständers styrelse, inseende och förvaltning (§. 66).

Riksens Ständers valda Bevillnings-Utskott åligge, att opåmint vid hvarje Riksdag uppgifva de allmänna grunderna för den blifvande fördelningen, samt sedan summans belopp blifvit fastställd, författa förslag till Bevillningens utgörande (§. 70).

Rikets Ständers Bank är ställd under Riksens Ständers egen garantie och vård och förvaltas af de Fullmäktige, hvarje Stånd dertill förordnar, enligt utfärdade Stadgar och Reglementen; ägande Riksens Ständer uteslutande rätt att genom Banken utgifva Sedlar, som för mynt i Riket gälla (§. 72).

Genom Deputerade af alla Riks-Stånd, nämnde på det sätt hvarje Stånd för sig särskildt föreskrifver, upprättas de årliga Markegångs-Taxorna (§. 75).

In- eller utrikes-lån kunna icke, utan Ständernas samtycke, af Konungen göras (§. 76).

De under Kongl. Maj:t och Kronan lydande Kungsgårdar och Kungs-ladugårdar med dertill hörande hemman och lägenheter, Krono-skogar, Parker och Djurgårdar, Krono- och Stall-ängar, Lax-fisken och andra Krono-fisken, äfvensom Kronans öfriga lägenheter, må Konungen icke utan Riksens Ständers samtycke på något sätt Kronan afhända (§. 77). — Ej heller må någon del af Riket derifrån afsöndras, genom försäljning, förpantning, gåfva eller å annat dylikt sätt (§. 78).

Ingen förändring i Rikets mynt, det vare sig till förhöjning

eller afslag, må äga rum utan Ständernas samtycke; Konungens rätt att låta slå mynt dock oförkränkt (§. 79).

Rikets Grundlagar kunna icke ändras eller upphäfvas utan genom Konungens och alla Riks-Ståndens sammanstämmande beslut *). Frågor derom må icke uti Ståndens Plena väckas, utan

*) Ett kort utdrag af det nya Representationsförslaget, som hvilar på Ständernes bord, har jag trott förtjena att omtalas, hvarföre det finnes här nedan anfördt.

1 §. Svenska folkets representanter kallas rikdagsmän och utgöra riksförsamlingen, hvilken sammanträder till lagtima riksdag hvart tredje år på två afdelningar, kallade *Första* och *Andra Kammaren*. Till urtima riksdag äger Konungen att, när så nödigt finnes, riksförsamlingen kalla.

Första Kammaren består af Etthundrade sjuttiofem riksdagsmän, valde på sätt här nedanföre i korthet stadgas.

Andra Kammaren består af Sjuttiofem riksdagsmän, dem Förste Kammaren utsett.

Till riksdagsman i Andra Kammaren kan väljas hvar och en, som till riksdagsman i den Första valbar är; dock att, der han icke fyllt 35 år, han bör hafva bevistat minst två riksdagar före den, då uppdraget tillträdas skall.

2 §. Valrätt tillkommer Svensk man, som bekänner sig till Christna läran, fyllt 21 år och varit 5 år i riket bosatt; samt

1) å landet, med Krono-åborätt, eller ock i stad eller köping, äger, eller för embete eller tjenst, Kronobetjent dock undantagen, innehafver, jord, bergsbruk, hus, tomt eller annan lägenhet; eller

2) medelst kontrakt, som icke godtyckligt kan häfvas, för lifstid eller minst för 5 år legt jord eller bergsbruk, af minst 1000 R:dr B:ko uppskattadt värde å landet, så vida han samma egendom fulla 2 år innehaft och ännu innehar; eller

3) annat lofligt yrke, än jordbruk eller bergsbruk, för egen räkning, med en uppskattad behållen årlig inkomst af minst 200 R:dr, de tre sista åren idkat och ännu idkar; eller

4) i ordinarie embete eller tjenst är anställd, härföre njuter ständig lön, samt icke, utan egen ansökning eller ransakning och dom, derifrån kan skiljas; eller

5) från embete eller tjenst af anförde egenskap, efter egen ansökning, erhållit afsked med pension, som icke utan eget förvållande kan förloras.

3 §. Rösträtten beräknas sålunda:

1) enligt 2 §. mom. 1, för ett uppskattadt egendomsvärde från och med 1000 till 3000 R:dr B:ko, en röst; från och med 3000 till 10,000 R:dr, två; från och med 10,000 till 25,000 R:dr, tre; från och med 25 000 till 50,000 R:dr, fyra; från och med 50,000 till 100,000 R:dr, fem; samt för fulla 100,000 R:dr och deröfver, sex röster, hvilket är det högsta röstantal någon vid ett val får beräkna; hvaremot, då värdet understiger 1000 R:dr, för hvarje fulla 10 R:dr uppskattningsvärde en hundradels röst beräknas.

anmälas de hos Riksens Ständers vid hvarje Riksdag valda Constitutions-Utskott, som åligger att Grundlagarne granska, och att

2) enligt 2 §. mom. 2, för ett uppskattadt egendomsvärde från och med 10,000 till 30,000 R:dr, en; från och med 30,000 till 100,000 R:dr, två; samt för fulla 100,000 R:dr och deröfver, tre röster; hvaremot, då värdet understiger 10,000 R:dr, för hvarje fulla 1000 R:dr uppskattningsvärde en tiondedels röst beräknas.

3) enligt 2 §. mom. 3, för en uppskattad inkomst från och med 200 till 600 R:dr, en; från och med 600 till 2000 R:dr, två; från och med 2000 till 5000 R:dr, tre; från och med 5000 till 10,000 R:dr, fyra; från och med 10,000 till 20,000 R:dr, fem; samt för fulla 20,000 och deröfver, sex röster.

4) enligt 2 §. mom. 4 och 5, en röst.

4 §. Valrätt får icke utöfvas af den, som

a) står under förmyndare; eller

b) sedan hans egendom till borgenärer afträdd är, icke kan styrka, att han är från sin vid afträdelsen varande skuld fri; eller

c) för nesligt brott så misstänkt, att domstolen förklarat saken böra till framtiden lemnas; eller

d) utur riket afvikit; eller

e) förvärfvat medborgarrätt i främmande land;

f) gått i utländsk tjenst.

5 §. Valrätt är för alltid förverkad af den, som är förvunnen till nesligt brott, eller till köp eller salu af röster för valmanna- eller riksdagsmanna-val, eller såsom fullmäktig förledt någon till oskälig rättegång, emot bättre vett drifvit orättfärdig sak eller brukat veterlig falskhet.

6 §. Valbar till riksdagsman i riksförsamlingens Första Kammare är hvarje valberättigad, som bekänner sig till Protestantisk lära samt fyllt 25 år; och får ingen här invald undandraga sig detta förtroende, så vida han icke antingen fyllt 60 år eller två riksdagar bivistat eller laga förfall hafver.

7 §. Af det antal riksdagsmän, som i Första Kammaren säte och stämma eger, välja städer och större köpingar, d. ä. sådana som ega minst 500 innebyggare, tretio, och landsbygden samt mindre köpingar, Etthundradefyratiofem.

Å hvar femte lagtima riksdag bestämmes, huru Rikets städer och större köpingar, på grund af folkmängd, uppskattningsvärde af fast egendom, samt direkta skattebidrag till statsverket, må indelas till val-distrikter, samt huru många af de för landsbygden här ofvan nämnda riksdagsmän hvarje Läns landsbygd, efter sin folkmängd, må till Första Kammaren utse.

För riksdagsmannaval må annan stad, än Stockholm, icke i serskilda val-distrikter fördelas, och bestämmes, enligt af riksförsamlingen fastställde grunder, denna indelning af stadens Pröfnings-Comitté, likasom indelningen af landsbygden i valdistrikter af hvarje Läns Pröfnings-Comitté bestämmes.

8 §. Hvarje val-distrikt väljer en riksdagsman. Med undantag af Stockholm, skall dock stad, hvilken ensam eger välja på mer än en riksdagsman, äfvensom distrikt, hvilket innehåller sådan stad, genom ett val välja så många riksdagsmän, som staden eller distriktet eger att till Förste Kammaren utse.

sedermera hos Rikets Ständer föreslå de ändringar deruti, som det anser nyttiga. Ej må dock å den Riksdag, då sådan ändring föreslås, utan först å den nästföljande, något beslut derom fattas. Om vid Riksdag, då Grundlagsfrågor kunna afgöras, ytterligare uppskof föreslås, får det ej äga rum utan Konungens och alla Fyra Riks-Ståndens medgifvande (§. 81).

Riksdagsman, hvars Förslag till förändring eller förklaring af Grundlagarne icke blifvit af Constitutions-Utskottet gilladt, äger att deröfver erhålla Utskottets yttrande med tillstånd att detsamma, jemte Förslaget, få genom tryck allmänt göra. Svare han dock, i egenskap af författare, för Förslagets innehåll (§. 84).

Genom den Tryckfrihet, som den 16 Juli 1812 blifvit medgifven, äger hvarje Svensk Man rättighet att, utan några af den offentliga Makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, för hvars innehåll han endast inför laglig Domstol kan tilltalas och dömas, såvida detta strider emot tydlig Lag. Äfvensom alla Handlingar och Protokoll i hvad mål som helst, förutom de Protokoll, som uti Stats-Rådet och hos Konungen i Ministeriella Ärenden och Kommando-mål föras, samt Banko- och Riksgälds-Verkens Protokoll, och Handlingar rörande ärenden, som böra hemliga hållas, kunna genom trycket utgifvas (§. 86). — "Till Tryckfrihetens vård skola Riksens Ständer vid hvarje Riksdag förordna Sex för kunskaper och lärdom kände Män jemte Justitie-Ombudsmannen, som bland dem föredet. Dessa Committerade, af hvilka två, utom Justitie-Ombudsmannen, skola vara lagfarne, äge sådan befattning, att, i händelse någon Boktryckare eller Författare, innan tryckningen, sjelf öfverlemnar dem en skrift och begär deras yttrande, huruvida åtal derå lagligen kan äga rum, skola Justitie-Ombudsmannen och minst trenne Committerade, hvaraf en lagfaren, ett sådant yttrande skriftligen afgifva. Förklara de deruti, att skriften må tryckas, vare då både Författare och Boktryckare från allt ansvar frie, och ligge det å Committerade. Dessa Com-

9 §. Riksdagsman njuter för resan till och ifrån riksdagsorten och för vistandet derstädes af statsmedlen ersättning efter de grunder, som å föregången riksdag blifvit bestämda.

Anm. Öfrige hithörande speciella stadganden och föreskrifter, samt i följe deraf nödige ändringar och tillägg i Regeringsformen, m. m., kunna af de flera från trycket till Allmänhetens upplysning i ämnet utgifne Skrifter närmare inhemtas.

mitterade skola väljas af Riksens Ständer, genom Sex af hvarje Stånd utsedde samfäldt röstande Elektorer. Afgår emellan Riksdagarne någon af de Committerade, välje de öfriga en behörig man, att det lediga rummet upptaga" (§. 105).

Riksens Ständer äge gemensamt med Konungen makt att stifta allmän Civil- och Criminal- samt Kyrko-Lag, och att sådan förut stiftad Lag förändra och upphäfva. Ägande ej Konungen, utan Ständernas samtycke samt dessa ej utan Konungens, rätt att någon ny Lag stifta eller gammal afskaffa. Frågor härom skola, sedan Lag-Utskottet blifvit hördt, af Riksens Ständer afgöras; hvarefter, och sedan Ständerna härom öfverenskommit och genom Talmännen dess proposition till Konungen afgifvit, Han äger att, sedan Stats-Rådets och Högsta Domstolens tankar deröfver blifvit inhämtade, Sitt beslut fatta. I alla dylika Lagfrågor utgöra Tre Stånds mening Riksens Ständers beslut och då två Stånd stadna emot två förfaller frågan, och förblifver vid hvad förut stadgadt är (§. 87).

Frågor om förändring, förklaring och upphäfvande af Lagar och Författningar, som röra Rikets allmänna Hushållning, skola uti Rikets Ständers plena väckas och sedermera till utredning af Allmänna Besvärs- och Ekonomie-Utskottet förvisas. Uti dessa frågor äga Riksens Ständer endast att underställningsvis uttrycka deras önskningar, utan rättighet att deröfver besluta, hvilken rätt Konungen, sedan Stats-Rådet blifvit hördt, tillkommer (§. 89).

Då Konungen, efter företagen resa utöfver tolf månader ur Riket blifver, eller af sjuklighet Sig icke, under lika lång tid, med Regeringsärendena befattat, åligge det Stats-Rådet att genom öppet påbud Riksens Ständer till allmän Riksdag sammankalla, samt låte kallelsen inom Femton dagar efter berörde tids förlopp uti hufvudstadens kyrkor samt så fort sig göra låter i de öfriga delar af Riket kungöra (§§. 91, 92). Och i den oförmodade händelse att Stats-Rådet uti ofvan omförmälte fall uraktlåter detta, då åligge det ovilkorligen Riddarhus-Direktionen, Dom-Kapitlen i Riket, Magistraten i Hufvudstaden samt Landshöfdingarne i Länen, att, genom offentliga Kungörelser underrättelse härom meddela, på det val af Riksdagsmän, der sådant varit brukligt, må kunna anställas och Riksens Ständer sammankomma, för att hand om Rikets Styrelse taga. Sådan Riksdag öppnas å Femtionde

dagen efter den, då Stats-Rådet sist ålegat kallelse dertill i Hufvudstadens Kyrkor låta kungöra (§. 95).

Genom Tolf af hvarje Stånd af Rikseus Ständer valde Elektorer väljes vid hvarje Riksdag en för Lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att såsom Rikets Ständers Justitie-Ombudsman hafva tillsyn öfver Lagarnes efterlefnad af Domare och Embetsmän samt föranstalta, att den som uti sin Embets-utöfning någon olaglighet begår, må vid vederbörlig Domstol blifva under tilltal ställd (§. 97). Åliggande honom derjemte att vid hvarje Riksdag, för Riksens Ständer redógöra för sitt Embetes förvaltning, samt utreda Lagskipningens tillstånd i Riket, anmärka Lagarnes och Författningarnes brister och uppgifva förslag till deras förbättring (§§. 99, 100). Vid samma tillfälle då Elektorerne Justitie-Ombudsman utse, böra de på enahanda sätt välja en man af de egenskaper, som hos denne Embetsman erfordras, att honom efterträda, i fall han, innan nästpåföljande Riksdag skulle med döden afgå; och i den händelse att både Justitie-Ombudsman och hans utvalde efterträdare skulle afsäga sig detta förtroende eller med döden afgå, och detta inträffar emellan Riksdagarne, utöfvas Riksens Ständers rätt härutinnan, genom deras Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Contoret (§. 98).

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att någon Ledamot af Konungens Högsta Domstol af egennytta, vrångvisa eller försumlighet finnes hafva så orätt dömt, att derigenom någon utan laga skäl mistat eller kunnat mista lif, frihet, ära och egendom, åligge det Riksens Ständers Justitie-Ombudsman samt Justitie-Canzleren berättigad, att vid Riks-Rätt den felaktiga under tilltal ställa (§. 101).

Denna Domstol består af Presidenten uti Konungens och Rikets Svea Hof-Rätt, hvilken deruti förer ordet, Presidenterna uti alla Rikets Collegier, Fyra de äldsta Stats-Råd, Högste Befälhafvaren öfver de i hufvudstaden tjenstgörande trupper, Högste närvarande Befälhafvaren för den vid hufvudstaden förlagde Eskadern af Arméens Flotta, tvänne de äldsta Råd i Svea Hof-Rätt och det äldsta Råd i hvarje af Rikets Collegier. Kallelse å den eller dem som skola vid Riks-Rätt tilltalas äger Justitie-Ombudsmannen eller Justitie-Canzleren att hos Presidenten i Svea Hof-Rätt utverka, hvilken sedermera föranstaltar om Riks-Rättens sammanträde. Hafva en eller flera af Riks-Rättens Ledamöter laga förfall eller

jäf emot någon af dem förekommer, är Rätten ändock Domför om Tolf deruti sitta. Den dom som af Riks-Rätt blifvit fälld och emot hvilken intet vädjande äger rum, skall för öppna dörrar afkunnas. Konungen dock obetaget att göra Nåd, hvilken dock ej får sträcka sig till den dömdes återinsättande i Rikets tjenst (§. 102).

En så kallad Opinions-Nämnd, som äger att döma, huruvida Högsta Domstolens samtlige Ledamöter gjort sig förtjente att i deras vigtiga kall bibehållas, eller om vissa af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, likväl kunde anses böra ifrån utöfningen af Konungens Domsrätt skiljas, väljes af Rikets Ständer för hvarje Riksdag och består af Tolf Ledamöter af hvartdera Ståndet. Denna Nämnd träde tillsammans samma dag den blifvit nämnd. Frågor härutinnan afgöras genom röstning med slutne sedlar; och då en eller flera af Konungens Rådgifvare, genom af denna Nämnd gjord anmälan, af Konungen medelst Nådigt afsked blifvit ifrån Embetet skiljde, äger Han att tillägga hvardera en årlig pension, svarande mot lönens halfva belopp (§. 103).

De i Stats-Rådet förda Protokoll, utom dem som angå Ministeriella ärenden och Kommando-mål, skola för Riksens Ständers Constitutions-Utskott vara tillgänglige; och om Utskottet af dessa Protokoll finner, att någon Stats-Rådets Ledamot, eller någon för tillfället förordnad Föredragande, eller Konungens Rådgifvare i Kommando-mål, uppenbarligen handlat emot Rikets Grundlag eller allmän Lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf m. m., då skall Constitutions-Utskottet ställa en sådan under tilltal af Justitie-Ombudsmannen inför Riks-Rätten, hvaruti i stället för Stats-Råd, Fyra de äldsta Justitie-Råd, tvänne af Frälse- och tvänne af Ofrälse-stånd, i dessa fall komma att säte taga (§. 105, 106).

"Ej må Riksdag räcka längre än trenne månader från den dag, då Konungen låtit om Stats-Verkets tillstånd och behof Riksens Ständer eller deras Stats-Utskott underrätta. Skulle likväl vid nämnde tids förlopp, Riksens Ständer ännu icke hafva Riksdags-ärendena afgjort, anmäle de det hos Konungen och äske, att Riksdagen måtte fortfara någon viss tid af högst en månad derefter, hvilket Konungen ej äge makt att vägra eller förhindra. Der så oförmodat hända skulle, att, vid den sålunda förlängda

ti-

tidens utgång, Riksens Ständer icke hade Staten reglerat eller någon ny Bevillning till bestämt belopp sig åtagit, då skall Konungen kunna Riksens Ständer åtskilja, och fortfare den förra Bevillningen intill nästa Riksdag. Är åter Bevillningens hela belopp bestämdt, men Riksens Ständer icke om fördelningen deraf ense, då skola efter den fastställda Bevillningssummans förhållande till den, som vid föregående Riksdag blifvit fördelad, de i den sista Bevillnings-Förordningen stadgade Artiklar jemlikt ökas eller minskas; och uppdrage Riksens Ständer deras Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Contoret, att en ny Bevillnings-Förordning på sådan grund uppgöra och utfärda (§. 109).

Ingen Riksdagsman må kunna under tilltal ställas eller sin frihet beröfvas för dess gerningar och yttranden uti Riks-Stånden eller något Riksens Ständers Utskott, utan att det Stånd till hvilket han hörer, sådant tillåtit genom ett uttryckligt beslut, deruti Fem-sjettedelar af Ståndets vid omröstningen in pleno tillstädesvarande Ledamöter instämt. Ej eller någon Riksdagsman förvisas från den ort, der Riksdag hålles (§. 110).

Blifver Riksdagsman under påstående Riksdag eller under dess resor till och ifrån Riksdagen, på något sätt ofredad, sedan han tillkännagifvit i hvad ärende han stadd är, straffas detta såsom Edsöre-brott (§. 111).

Om någon Embets- eller Tjensteman med sin Embetsmyndighet uti Riksdagsmanna-valen obehörigt verkar, gör han sig förlustig sin innehafvande syssla (§. 112). "Taxeringsmän, som Riksens Ständers Bevillnings föreskrifter å deras vägnar tillämpa, skola ej för Debitering eller Taxering kunna till något ansvar ställas (§. 113).

Utdrag af Kongl. Maj:ts och Riksens Ständers fastställde Successions-Ordning; dat. Örebro d. 26 Sept. 1810.

Då Hans Kongl. Höghets, Kronprins Johan Baptist Julii, redan ingångna äktenskap med manliga bröstarfvingar välsignadt är och ännu framdeles kan välsignadt varda, skall efterträda Hans Kongl. Höghet i Regeringen Hans Kongl. Höghets förstfödde son och efter honom denne sednares manliga efterkommande, i rätt nedstigande led, efter förstfödslorätt (§. 1).

Dör Konung i Sverige utan att lemna manliga bröstarfvingar, men hans efterlemnade Drottning sig i välsignadt tillstånd befinner, före Stats-Rådet Regeringen med Kongl. makt och myndighet, till dess Riksens Ständer, enligt Regerings-Formen, hunnit sammankomma, då dem tillkommer att om Regeringens förande förordna. Blifver Drottningens lifsfrukt af mankön, förordne då Riksens Ständer Förmyndare för den omyndige Konungen, på sätt i Regerings-Formen stadgadt är. Blifver Drottningens lifsfrukt af qvinnokön, träde den af ätten, som efter förstfödslorätt den aflidne Konungen i arfföljd, enl. 1 §. (§. 2).

De af Kongl. Huset af qvinnokön, och deras efterkommande, ändock desse äro af mankön, hafve ingen rätt till Sveriges Krona och Regering (§. 3).

Prinsar af det Kongl. Huset skola uppfödas i den rena Evangeliska Läran. Den af Kongl. Familjen, som ej sig till samma Lära bekänner, vare från all Successions-rätt utesluten (§. 4).

Prins af det Kongl. Huset må ej gifta sig utan Konungens samtycke. Sker det ändock, hafve Han förverkat arfsrätt till Riket för sig och efterkommande. Lag samma vare om Han tager till Gemål enskild Svensk och Utländsk mans dotter. Dock vare Honom ej förment att med Konungens vetskap och samtycke taga Gemål af Svenska Konungahuset, inom ej förbudna leder (§. 5).

Prinsessor af det Kongl. Huset må ej utan Konungens vetskap och samtycke träda i gifte, eller någonsin sådant tillåtas med Svensk man utom det Kongl. Huset (§. 6).

Prinsar och Prinsessor af det Kongl. Huset må ej anträda utrikes resa utan Konungens vetskap och samtycke (§. 7).

Prins af det Kongl. Svenska Huset må ej, utan Konungens och Riksens Ständers samtycke blifva regerande Furste af utländsk Stat, vare sig genom val, arf eller gifte. Sker annorlunda, vare han och hans efterkommande ej berättigade att succedera till Svenska Thronen (§. 8).

Skulle den olycka tima att hela Konungahuset, antingen på manliga sidan utginge, eller genom uraktlåtande af hvad denna Successions-ordning uttryckligen föreskrifver, förlorat Successionsrätt, vare Thronen ledig till nytt val, och utkore då Riksens Ständer ett nytt Konungahus (§. 9).

Utdrag af Riksdags-Ordningen.

Rikets Ständer äro Svenska Folkets Representanter och kunna dervid icke bindas af andra föreskrifter, än Rikets Grundlagar (§. 1).

Rikets Ständer skola hvart femte år sammankomma. Uti hvarje Riksdags-beslut bestämmes dagen då de åter sammanträda, med nödiga föreskrifter i afseende på Riksdagsmanna-valen. Konungen obetaget att Riksens Ständer derförinnan till Urtima Riksdag kalla (§. 2).

Riksdagarne skola hållas uti Rikets hufvudstad, der ej hinder derför möter. I sednare fallet utsätter Konungen, i samråd med Banko- och Riksgälds-Fullmäktige, en annan ort der Riksens Ständer böra samlas (§. 3).

I händelse Konungen utöfver Tolf månader ur Riket blifver, eller en Konungs sjuklighet fortfar längre tid än tolf månader, sammankallar Stats-Rådet genom öppet påbud, Riksens Ständer till Allmän Riksdag och låter, inom femton dagar efter berörde tids förlopp, kallelsen kungöra (§. 4, 5).

Då Konung dör och Thronföljaren är omyndig, utfärdar Stats-Rådet kallelse å Rikets Ständer (§. 6). Utgår Konunga-ätt, kalle likaledes Stats-Rådet, inom ofvan stadgade tid, Riksens Ständer till Allmän Riksdag (§. 7).

Tiden till Riksdags begynnelse är fastställd till 30:de och inom 50:de dagen från den, då kallelsen blifvit i hufvudstadens kyrkor kungjord (§. 9).

Om, i de fall 4, 6 och 7 §§. utsätta, Riksens Ständer ej genast sammankallas, åligger det Riddarhus-Direktionen, Domkapitlen, Magistraten i hufvudstaden samt Landshöfdingarne, att, genom offentlig kungörelse ifrån predikstolarne underrättelse härom låta meddela, på det Riksens Ständer må sammankomma och deras samt Rikets rätt iakttaga och skydda. Sådan Riksdag öppnas å femtionde dagen efter den, då Stats-Rådet sist bordt kallelse dertill i hufvudstadens kyrkor låta kungöra (§. 10).

Vederbörande korporationer och Embetsmän äro skyldige att besörja, det valen till Riksdagsmän i laglig ordning verkställas; med särskild föreskrift från Landshöfdingarne, att samma dag, då i kyrkorna Riksdagskallelsen kungöres, skall Socknestämma till

påföljande Söndag för Elektors-val af allmogen, utlysas. I de Härader, der Domhafvanden är af Frälse-stånd, förordnas af Hof-Rätterne Ofrälse valförrättare för Bonde-Ståndet (§. 11). Ridderskapet och Adeln infinner sig till Riksdag och representerar enligt Riddarhus-Ordningen (§. 12).

Ärkebiskopen, Biskoparne och Pastor Primarius i Stockholm kallas af Konungen till Riksdag. Hvarje Stift väljer på sätt dess Presterskap öfverenskommer (§. 13).

Universiteterne utse till Riksdagsman i Preste-Ståndet hvardera minst en Professor i verldsliga Fakulteterne, med rättighet att ställa två fullmäktige. Af Vetenskaps-Akademien väljas tvenne ofrälse Civile ledamöter till fullmäktige i nämnde Stånd (§. 13).

Stockholm välje Tio Riksdagsmän, tre af Magistraten, 2 Grosshandlare, 1 Fabrikör, 1 minuthandlare, 3 af Embeten och Handtverkerier. — De öfrige Rikets städer äge att sända Fullmäktige af stadens Borgare eller Magistratspersoner och Fahlu Bergslag af fjerdepartsägare som äro brukande Bergsmän. Götheborg sänder tre egna Fullmäktige. Städerne af första klassen hvardera två; de af andra klassen med rätt att ställa två, hvardera minst en, samt städerne af tredje klassen äfvensom Fahlu Bergslag hvardera en Fullmäktig; med rättighet att förena sig 2 högst 3 om en person. — Riksdagsfullmäktig för stad af tredje klassen må jemväl kunna emottaga fullmakt för en annan stad af lägre klass. Ingen får för städerna till Riksdagsman utses som icke minst tre år varit Magistratsperson eller Borgare, och ej för Fahlu Bergslag någon som icke lika tid varit brukande Bergsman. — Utom Fahlu Bergslag äge ock de öfriga Bergsbruken att inom sig till Borgare-Ståndet utse fem Fullmäktige, som ej till annat Riks-Stånd höra och ej annan beställning i Rikets tjenst innehafva. Valen skola ske inför den Magistrat inom val-distriktet, som Styrelsen öfver bergverken, genom Kon. Befallningsh. inom Länet, derom anmodar, å den dag som för hvarje val-distrikt af samma Styrelse, härtill utsättes och, genom dess försorg, inom distriktet allmänneligen kungöres. Ingen må å val-längden upptagas, som icke minst 3 år varit Bruksägare i Riket (§. 14).

Allmogen i hvart Härad välje, efter hemmantalet till Riksdagsman af Bonde-Ståndet, en inom Häradet boende och besuten Krono-, Kronoskatte-, Frälse- eller Fräkseskatte-hemmansägare,

hvilken icke tillförene hört till annat Riks-Stånd eller ordinarie beställning i Rikets tjenst innehaft. Flere Härader, hörande till samma domsaga, få förena sig om en, inom dennas område boende besuten Fullmäktig. Innehåller någon Domsaga färre än Etthundrade valberättigade hela hemman, får den med annan Domsaga sig förena. Till förrättande af valen för alla Härader inom en Domsaga, skola Elektorerne på samma dag och ställe sammanträda (§. 15).

Underläter Universitet, Prosteri, Stad, Bruksdistrikt eller Härad att ställa Fullmäktig, vare förfallet till det vite Ståndet pröfvar skäligt utsätta och som svarar mot den omkostnad, som på Riksdagsman göras måste. Ett sådant vite skall uti Ståndets kassa inflyta. Försummar den valde att sig till Riksdag i rättan tid inställa, vare sitt arfvode för den tid han uteblifvit förlustig, och böte derutöfver en lika summa, tillfallande Ståndets kassa (§. 16).

Ingen obehörig äge att valförrättningen bevista; valförrättaren vare pligtig att sjelf föra Protokollet vid Riksdagsmannaval för Bonde-Ståndet. Vid Riksdagsmannaval skall den vara Riksdagsman som de flesta rösterne undfått; hafva två eller flere erhållit de flesta och lika många röster, afgöres frågan genom lottning dem emellan (§. 17).

Till Riksdagsman må ingen väljas som ej fyllt 25 år, som står under förmynderskap och som ej från sina borgenärers kraf fri är sedan cession är gjord, eller som förklarats ovärdig medborgerligt förtroende eller att föra andras talan, eller för nesligt brott straff skyldig. Personer af någon annan främmande Lära, än den Reformerta, kunna ej vara Riksdagsmän; men valrätt förvägras ej andra Christna trosförvandter (§. 18).

Vill någon klagomål anföra emot Riksdagsmannaval, äske af valförrättaren inom påföljande dag behörigt Protokollsutdrag, och ingifve, om han är af Borgare- eller Bonde-Ståndet, inom 8 dagar sina besvär till Landshöfdinge-Embetet som genast meddelar utslag derå. Besvär emot Landshöfdingens utslag inom 8 dagar till Landshöfdingen, ställda till Konungen. Klagomål öfver val till Riksdagsman af Preste-Ståndet ingifvas till Stiftets Consistorium samt för Universiteterna och Vetenskaps-Akademien hos Konungen (§. 19).

Den Riksdagsman, som till Riksdagen sig i rättan tid ej inställer, äge ingen makt att tala å de förut närvarandes beslut. — Ingen vare likväl förvägradt att vid Protokolls-justeringen få anmärkt, att han varit frånvarande och i beslutet ej deltagit (§. 20).

Riksdagsmän af alla Stånd skola dagen efter den, hvartill Riksdagen pålyst blifvit, sina fullmakter uppvisa. Ridderskapet och Adeln, enl. Riddarhus-Ordningen, de öfriga 3:ne Ståndens Ledamöter inför Justitie-Stats-Ministern. Granskningen af fullmakter skall inom 4 dagar derefter vara fulländad. Vid anteckningen och då inträdes-polett erhålles, tilldelas hvarje Ledamot ett exemplar af Rikets Grundlagar (§. 21).

Valförrättare är skyldig att val-protokollet, före sin afresa från förrättningsstället, utlemna (§. 22).

Konungen utnämner Landtmarskalk för Adeln samt till Talman för Preste-Ståndet Ärkebiskopen. Borgare- och Bonde-Stånden, hvart för sig, begära hos Konungen, medelst deputationer, deras Talmän, hvilka Konungen då förordnar. Landtmarskalk och Talmän aflägga inför Konungen föreskrifven ed (§. 23).

Uti hvart Stånd skall vara en Sekreterare, som der förer Protokollet och ansvarar för vården af ingifna Handlingar, hos Adeln Riddarhus-Sekreteraren, hos Preste- och Borgare-Stånden den de sjelfve öfverenskomma, samt hos Bonde-Ståndet en skicklig, lagfaren och i landthushållning kunnig ofrälse man, den Konungen förordnar. — Bonde-Ståndets Sekreterare åligger att biträda Talmannen vid målens behandlande och göra påminnelser, utan att i Ståndet äga röst. Ståndens och Utskottens Sekreterare jemte biträdande betjeningen, erhålla vid Riksdagens slut lämplig vedergällning af Statsmedlen hvilken i sammanhang med Statsregleringen af Ständerne bestämmes (§. 24).

Riks-Stånden utnämna sina Deputerade, hvilka med Landtmarskalk och Talmän, hvar för sig, uppvakta Konungen och Drottningen. Stånden utse derjemte deputationer att inbördes hvarandra hälsa och lyckönska (§. 25).

Konungen, eller i vissa fall Stats-Rådet, låter genom en Härold utlysa dagen då Ständerna, efter förrättad Gudstjenst, sammankomma på Rikssalen, och uppträda derefter på Rikssalen först Bonde-Ståndet, vidare Borgare-Ståndet och sist Preste-Ståndet,

anförde hvar för sig af deras Talmän. Adeln, anförd af Landtmarskalken, vare Konungen följaktig (§. 26).

Propositionen angående Stats-Verkets tillstånd och behof, öfverlemnar Konungen, inom 14 dagar vid Lagtima Riksdag, och inom en månad vid Urtima, efter dess öppnande, till Riksens Ständer eller dess Stats-Utskott. Riksdags början räknas alltid från den dag, berörde Proposition emottagits. Ständerne äga ej att i Konungens närvaro rådplägning härom å Rikssalen hålla. Kongliga Propositioner tillställas Ständerne genom ett Stats-Råd, hvarje Stånd i dess Plenum (§. 27).

Ständerne välja, inom 8 dagar efter Riksdagens öppnande, Ledamöter, lika många af hvarje Stånd, till de i Grundlagen stadgade Constitutions-, Stats-, Bevillnings-, Banko-, Lag- samt Besvärs- och Ekonomi-Utskotten. Hemligt Utskott väljes då Konungen sådant äskar (§. 28).

Constitutions-Utskottet, som utgöres af 24 personer, tillkommer att granska Rikets Grundlagar m. m. och äger att utbekomma de i Stats-Rådet förda protokoll med undantag af dem som röra Ministeriella Ärenden och Kommando-mål (§. 29). Stats-Utskottet, som skall bestå af 36 personer, bör granska och utreda Stats- och Riksgälds-Verkens förvaltning och behof, samt efterse och granska huruvida utbetalningar af Statsmedlen icke öfverstigit beloppet af de Hufvudtitlar hvilka af Rikseos Ständer blifvit fastställda. Om så skett, skall Utskottet genast göra anmärkning och anmälan emot den Embetsman, som anordning derom kontrasigneradt, hvarefter förfares enligt 106 och 107 §§. R. F. Detta Utskott skall derjemte pröfva och föreslå hvad som till Stats- och Riksgälds-Verkens behof erfordras, sedan nödiga indragningar och besparingar blifvit iakttagna, m. m. enl. 69 §. R. F. (§. 30).

Bevillnings-Utskottet skall bestå af 48 Ledamöter, valda från alla Rikets provinser. Detta Utskott uppgifver de allmänna grunderna för den blifvande Bevillningens fördelning samt att författa förslag till Bevillningens utgörande (§. 31).

Banko-Utskottet, som utgöres af 36 Ledamöter, skall öfverse Bankens styrelse och tillstånd samt gifva föreskrifter om dess förvaltning (§. 32).

Lag-Utskottet, bestående af 36 Ledamöter, äger utarbeta de från Riksens Ständers Plena remitterade Förslag till stiftande,

ändring, förklaring eller upphäfvande af allmän Lag. Lag-Utskottet skall ock granska Justitie-Ombudsmannens, vid hvarje Riksdag afgifvande, allmänna Redogörelse samt Berättelse, äfvensom hans Embets-diarier och Registratur, samt utlåtande deröfver till Riksens Ständer ingifva (§. 33).

Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, sammansatt af 48 Ledamöter, skall anmärka brister i de allmänna Hushållnings-anstalterna och förändringar deruti föreslå, samt upptaga alla hos Riksens Ständer uppkomna frågor om förändring, förklaring och upphäfvande af Lagar och Författningar som Rikets allmänna hushållning röra. Vilja Riksens Ständer remittera sådana mål, som till visst Utskott icke höra, antingen till Besvärs- och Ekonomi-Utskottet eller något af de förut tillsatta Utskott, vare samma Utskott pligtigt att med dess utlåtande inkomma (§. 34).

Hemliga Utskottet, som utgöres af 12 Ledamöter, äge att med Konungen öfverlägga om de ärenden, hvilka icke till andra Utskotts befattning höra och dem som böra hemliga hållas. Sekreterare och annan betjening i detta Utskott förordnas af Konungen (§. 35).

Riksens Ständer äge att välja och förordna ett Expeditions-Utskott, bestående af 12 Ledamöter, för att uppsätta Expeditioner och Riksdags-beslutet, och de författade Handlingarne till Riksens Ständer öfverlemna; en Stats-Rådets Ledamot äger rättighet att öfvervara Riksdags-beslutets justering, i de delar deraf, som röra Konungens yttranden.

Hvarje Stånd kan nedsätta ett Utskott, för upptagande af dess enskilta besvär och angelägenheter (§. 36).

Utom Hemliga Utskottet, skola alla Riksens Ständers Utskott sist inom åtta dagar, ifrån den, då de utsedda blifvit, sammanträda och sättas i verksamhet. — Inga Utskott, Constitutions- och Banko-Utskotten undantagna, vare berättigade att väcka frågor till afgörande i Ständernes plena, eller att upptaga andra ämnen, än de från plena remitterade (§. 37).

Alla omröstningar i Utskotten ske per Capita, utan afseende på Stånd. Inom Banko-Utskottet skola, i de mål Utskottet med Ständernas rätt besluta, två tredjedelar af hvarje Stånds Ledamöter vara närvarande (§. 38).

Riksens Ständers Utskott före den bland Adeln ordet, iddarhus-Ordningen dertill berättigad är (§. 39).

lken och Talmännen njuta oförvägradt tillträde utan röst eller deliberations-rätt. I Hemliga ...tten aflägge de tysthets-ed (§. 40).

..ådets och Högsta Domstolens Ledamöter, Justitie-Kan... ...ch Justitie-Ombudsman kunna ej säte och stämma i sitt ...ds Plena förnekas, enär de dertill berättigade äro, för Stats-Rådets Ledamöter dock undantaget, då dem uppdraget är, att med Konungslig makt och rätt styra. I Utskott eller val till Ledamöter deri, må ingen af förenämnde personer deltaga. Ej må någon, af hvilken redovisning och ansvar för egna Embets-åtgärder kan fordras, inväljas i Utskott (§. 41).

Utskott begäre, genom sin Ordförande, Konungens befallning till vederbörande Embetsmän och Verk om underrättelsers meddelande när sådana erfordras. — Stats-Contoret, Banko- och Riksgälds-Verken böra alla äskade upplysningar omedelbarligen meddela (§. 42).

Ett Utskott äger rätt att med ett annat Utskott sammanträda, antingen in Plenis eller genom Deputerade. Emellan Hemliga Utskottet och annat Utskott äger ej sammanträde rum (§. 43).

Konungens Propositioner skola först öfverlemnas till behörigt Utskott innan de i Riks-Ståndens Plena till afgörande upptagas. Hvarje Riks-Stånd är obetaget att till vederbörligt Utskott förvisa ett i dess plenum framställdt förslag; dock må alltid med-Stånden härom underrättas. Vill Utskott återlemna något från Riks-Stånd remitteradt mål, åligge Utskottet att sist inom 8 dagar afgifva sitt utlåtande, med deruti anförde skäl, till Riks-Stånden, hvilka derefter yttra sig under hvilket Utskott de anse målet höra. Äro de fleste Stånden härom ej ense, eller stanna två Stånd emot två, afgöre Constitutions-Utskottet hvarthän frågan bör förvisas (§. 44).

Landtmarskalk och Talmän vare berättigade att utfärda kallelse, hvar för sitt Stånd, till plena; deltaga i beredningen till målens föredragning; dem i Stånden föredraga; upptaga, framställa och reda de yttrade meningarne, göra propositioner och vidmakthålla ordning vid sammankomsterne; men äge ej sjelfve någon röst i deliberationen eller voteringen och kunna ej annat

föreslå, än hvad Grundlagarne, Riddarhus-Ordningen eller Ståndens ordningar och beslut föreskrifva (§. 45).

Ståndens Plena, som angå Riksdagsmål, böra hos alla Stånden på samma tid hållas. Skulle ett Stånd tarfva flera Plena, vare det Ståndet obetaget att, innan slutet af ett plenum, utsätta dag till det nästföljande, utan att Utskottens vanliga sammanträden derigenom hindras.

Ständernes gemensamma Utskott få ej sammanträda på samma tid då i ett Stånd plenum hålles. Landtmarskalk och Talman hafva ej makt att, utan Ståndets samtycke, åtskilja ett plenum (§. 46).

Uti plena föredragas först Riks-Ståndens gemensamma ärender och sedermera hvarje Stånds enskildta. Landtmarskalken och Talmännen böra, då Konungens Proposition till öfverläggning förekommer, samfäldt, i närvaro af tvenne af hvarje Stånd utsedde Ledamöter, i ett serskildt rum å Riddarhuset öfverenskomma om följande dagens föredragningsämnen på det desamma må hos alla Stånden tillika afgöras (§. 47).

Föredragnings-ämnen äro: Konungens Propositioner; mål, som från med-Stånden kommuniceras; Utskottens Betänkanden och Förslag; motioner, gjorde i plena af någon Ståndets Ledamot (§. 48).

Hvar och en allmän fråga, som första gången i något Stånd förekommer, skall, såvida ej Ståndet enhälligt genast densamma till vederbörligt Utskott förvisar, ligga på bordet till nästa plenum, då Remiss bör ske. Dock äge hvarje Ledamot att öfver samma mål sig yttra, hvilket yttrande äfven skall till Utskottet remitteras. Om en genom muntligt anförande gjord framställning lägges på bordet, bör anförandet till Protokollet dikteras och afskrift deraf sednast i nästa plenum till bordet aflemnas. Uppstår fråga om eller hvart remitteras bör, kan denna fråga blott för den pleni-dagen läggas på bordet, men i nästa plenum skall beslut fattas. — Då saken från Utskott återkommit, blifve den, efter första uppläsandet, liggande på bordet; den kan vid nästa föredragning, på begäran, åter hvila; men då saken tredje gången förekommer, skall den till afgörande företagas. Fråga af allmän beskaffenhet och preliminära hemställanden från Utskotten, kunna genast afgöras, såvida de ej begäras på bordet. Uti Ståndens Canzlier skall alltid finnas en öppen förteckning öfver alla

på bordet laggda mål, med dertill hörande akter och handlingar. Återförvisar Riks-Stånd ett beredt mål till Utskotts utlåtande, åligger Utskottet att dermed till Ståndet inkomma (§. 49).

Hvarje Stånds-Ledamot äge rätt att i Plenum, stående och från sin plats, till Protokollet fritt tala och sig utlåta i alla frågor, som under öfverläggning komma. Hvar och en yttre sig öfver ett ämne, i den ordning han anmält sig och uppropad blifver; ej må någon vara berättigad att tala utom Protokollet. Ingen tillåte sig personligen förolämpande uttryck; sker det, pröfve Ståndet huruvida den Ledamot må af Landtmarskalken eller Ståndets Talman erhålla föreställning och varning, eller om saken bör behandlas enligt 78 §., eller ock förfalla (§. 50).

I en skrift böra ej flera mål af olika beskaffenhet sammandragas eller ett memorial, som flere än en Ledamot underskrifvit, emottagas, med mindre det är tecknadt af Ståndets Ledamöter från Stift, Stad eller Län, och sådan orts angelägenheter angår (§. 51).

Utaf memorial och anföranden, som böra till Utskott remitteras, skola till Ståndet ingifvas två exemplar, hvaraf det ena stadnar vid Protokollet och det andra till Utskottet afgår. Begäres kommunikation med öfrige Stånd, aflemnas tre exemplar för att dem tillställas (§. 52).

När ett ämne slutligen skall afgöras, inhämte Landtmarskalk eller Talman huruvida Ståndet anser öfverläggningen fulländad, hvarefter Propositionen, justerad, framställes. Besvaras propositionen med Ja, må erinringar göras, men ingen Ledamot försöke att beslutet genom ny öfverläggning upprifva. Besvaras propositionen med Ja blandadt med Nej, och ej votering begäres, låte de öfverröstade sin serskilda mening i Protokollet anteckna, som ej kan förvägras. Begäres votering, då skall voterings-proposition jemte kontra-proposition genast författas, justeras och anslås samt voteringen straxt för sig gå; och må proposition ej göras om det voteras skall, ej eller votering derom tillåtas. Omröstningar skola med tryckta och omärkta, slutna och hoprullade sedlar verkställas, och beräknar hvarje Ledamot en röst, änskönt han vore fullmäktig för flere korporationer. Förr än sedlarna uppräknas skall Ordföranden, vid hvarje omröstning, en deraf uttaga och förseglad aflägga. Befinnas rösterne lika delade, må denna sedel öpp-

nas och gifva decision. Är pluralitet vunnen, förstöres genast, ouppbruten, den aflagda sedeln (§. 53).

Landtmarskalk eller Talman må ej kunna vägra proposition, utom i de fall, då han finner en väckt fråga strida emot Grundlagarnes lydelse; anföre förut skälen för sitt vägrande. Yrkar Ståndet ändock proposition, äge han förklara öfverläggningen hvilande och målet förvisas till Constitutions-Utskottet, hvilket åligger att inkomma med motiveradt och bestämdt utlåtande öfver frågans stridighet eller enlighet med Grundlagen. Hvad Utskottet förklarar icke vara deremot stridigt, derå må proposition sedan icke vägras. — Pröfvas det vara af motsatt beskaffenhet, må den, som motionen gjort, vända sig till ConstitutionsUtskottet, på sätt som Regerings-Formens 84 §. föreskrifver (§. 55).

Intet ärende må nedläggas utan Ståndets uttryckliga beslut. Ej eller få, med undantag af Grundlagsfrågor, nya ämnen af Riksdagsmän väckas, sedan en månad från Riksdagens början, enligt 27 §., tilländalupit, såvida icke sådana frågor af redan fattade beslut eller upptagne ärender omedelbarligen föranledas (§. 56).

De allmänna beslut som ett Stånd fattar, meddelas de öfriga Stånden genom utdrag af Protokollet. Af Protokolls-utdragen böra alltid fyra exemplar utskrifvas, af hvilka 3 afgå till med-Stånden, för att derstädes qvarblifva, och ett fjerde kringsändes och påtecknas i hvarje Stånd af Sekreteraren samt stannar slutligen hos Ridderskapet och Adeln, för att i dess Arkiv förvaras. Dessutom bör, enär målet något Utskott angår, ett exemplar detsamma meddelas. Stånden må jemväl, genom utskickade Deputationer, sina beslut för hvarandra tillkännagifva; dock bör Protokolls-utdraget derom alltid åtfölja och af Ordföranden för Deputationen i de andra Stånden högt uppläsas (§. 57).

Vid justering af Protokoll kan ett beslut icke ändras, men sådana tillägg göras, som ej ändrar beslutet (§. 58).

Alla hos Riks-Stånden hållna Protokoll skola, så tidigt ske kan, genom trycket utgifvas. Bihang till Riks-Ståndens Protokoll utgifvas under Expeditions-Utskottets uppsigt (§. 59).

Vilja Riksens Ständer till Konungen framföra någon deras allmänna önskan i hvilket ämne som helst, förhålles dermed på sätt Regerings-Formens 89 §. utstakar; och göre derå Konungen, sedan Stats-Rådet blifvit hördt, det afseende Han för Riket nyt-

ligt finner. Vid svars afgifvande å Konungens Propositioner förfares enligt Regerings-Formens 87 §. (§. 60).

Då val till Konung eller Thronföljare skall förrättas, skola Riksens Ständer, genom allmän omröstning, välja, till en Nämnd, sexton personer för hvarje Stånd, med uppdrag att, vid förefallande skiljaktigheter emellan Riks-Stånden, bestämma valet. Dagen efter sedan Nämnden är vald, skride hvarje Stånd särskilt till val af Konung eller Thronföljare. Förena sig alla Stånden om en och samma person, vare han utkorad. Äro Ståndens röster delade emellan flere, afgöre Nämnden; dock må ej hos densamma komma under omröstning andre, än de, som flesta rösterna i hvarje Stånd erhållit; och må ej något Stånd flere än en Kandidat framställa. Ledamöter af Nämnden må ej uteslutas från utöfningen af deras Riksdagsmannarätt i Stånden, men träde tillsammans dagen efter den, då valet i Stånden förrättadt är, och skiljas ej åt förr, än de fleste rösterna om en person sig förenat. Nämnden skall väljas inom tionde dagen efter den, som i Riksdagskallelsen till Ständernes sammankomst är utsatt, och Riks-Stånden skride till Konungaval dagen efter sedan Nämnden är vald (§. 61).

Skola Riksens Ständer tillsätta Förmyndare för en omyndig Konung, sammanträde de sist dagen efter den, då Riksdagen å Rikssalen blifvit öppnad, och utvälje, genom omröstning i deras särskilda Plena, en Nämnd af 16 personer för hvarje Stånd, hvilka rösta per Capita, om de af Plena till antalet bestämda Förmyndare, som skola vara antingen en, tre eller fem. Hvarje Ledamot af Nämnden uppteckne, å en sluten vallista, de män dem han anser förtroendet värdige, och så många, att de med en person öfverstiga det af Ständerne utsatta antal. Af dem som dervid kommit i åtanka, ställes, på sätt i 53 §. stadgas, först den, som flesta rösterna erhållit, under ny omröstning, då Nämndens pluralitet gifve utslaget. På samma sätt fortfares med den, som näst honom af de flesta blifvit kallad o. s. v., till dess det föreskrifna antalet af Förmyndare varder uppfyldt; Nämnden kan ej åtskiljas förr än valet gjordt och fulländadt är; och valet gälle såsom Riksens Ständers beslut. Åsämjas Riks-Stånden inom tre dagar om Förmyndarnes antal, förordne då genast genom sina Elektorer ett Utskott, 16 af hvarje Stånd, att jemlikt 53 §.,

denna fråga inom 2 dagar afgöra; och skall den utsedde Nämnden inom 2 dagar hafva valet förrättat (§. 62).

Riksens Ständer skola vid hvarje Riksdag förordna en för Lagkunskap och utmärkt redlighet känd man, att, såsom deras Ombud hafva tillsyn öfver Lagarnes efterlefnad af Domare och Embetsmän samt att inför Riks-Rätt i laga ordning tilltala dem, som i sina embetens utöfning hafva någon olaglighet begått eller underlåtit att sina embetspligter behörigen fullgöra.

Denna R. St:s Justitie-Ombudsman väljes af Riksens Ständer genom 12 af hvarje Stånd nämnda Elektorer, hvilka sammanträda samma dag då de af Stånden blifvit utsedde, och åtskiljas ej förr, än valet är fulländadt. Desse Elektorer skola samfäldt, medelst sedlar hvar för sig, uppgifva den man de anse böra komma under omröstning. Då någon af de under omröstning ställde, blifvit af Elektorerne antagen, varde han af Riksens Ständer till Embetet förordnad. Den sålunda antagne kan vid följande Riksdagar, i ofvan föreskrifne ordning, dertill ånyo väljas. Justitie-Ombudsmannen njuter under sin embets-tid full säkerhet för sin person, och anses lika med Konungens Justitie-Cansler. Afgår emellan Riksdagarne Justitie-Ombudsman, skall Riksens Ständers rätt, vid återbesättandet af Embetet, genom deras Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Contoret utöfvas (§. 63).

Vid hvarje Riksdag skola Riksens Ständer i deras särskilda Plena, genom omröstning, välja 12 Ledamöter af hvardera Ståndet till en Nämnd, som äger att döma huruvida Högsta Domstolens Ledamöter må bibehållas vid deras vigtiga kall, eller om någon af dem bör derifrån skiljas. Denna Nämnd sammanträder samma dag den blifvit vald (§. 64).

Till Tryckfrihetens vård skola Riksens Ständer, vid hvarje Riksdag, förordna sex för kunskaper och lärdom kände män, jemte Justitie-Ombudsmannen, som bland dem förer ordet. Desse Committerade, af hvilka två utom Justitie-Ombudsmannen skola vara lagfarne, väljas af Riksens Ständer genom sex af hvarje Stånd dertill utsedde Elektorer, hvilka enligt föreskrefne sätt röste samfäldt. Afgår emellan Riksdagarne någon bland de Committerade, välje de öfrige, till det lediga rummet, en behörig man (§. 65).

Riksens Ständer välje vid hvarje Riksdag, genom slutna sed-

lar, hvart Stånd för sig, samfäldt och ej medelst Elektorer, sina Banko-fullmäktige, tre af hvarje Stånd, så tidigt att de under Riksdagen kunna tillträda sin befattning. Dem åligger att förvalta Bankens medel och tillhörigheter, samt inför Ständerne eller deras Revisorer redovisa. Yppas vid deras öfverläggningar skiljaktiga meningar, böra de till Protokollet afgifva sina röster, hvilka per Capita beräknas; i de fall då rösterna äro lika, äge Ordföranden afgörande röst (§. 66).

Efter förenämnde grunder må vid alla Riksdagar, Fullmäktige i Riksgälds-Contoret af Ständerne utses. Desse skola äfven vara tre af hvarje Stånd, med åliggande att uti allt ovilkorligen sig rätta efter Riksens Ständers för dem utfärdade instruktioner; och gälle för dem, i händelse af skiljaktighet, hvad i nästföregående §. för Banko-fullmäktige stadgadt är (§. 67).

Derjemte skola Riksens Ständer, i den ordning Stånden hvart för sig lämpligast finna, vid hvarje Riksdag förordna om Revisorer, att emellan Riksdagarne, enligt af Ständerna utfärdad instruktion, öfverse och granska Stats-Verkets, Bankens och Riksgälds-Contorets tillstånd, styrelse och förvaltning eller förändringar besluta. Desse Revisorer, sex af hvarje Riks-Stånd, böra emellan Riksdagarne sammanträda så ofta, att hvarje Revision må kunna omfatta tvänne års afslutade räkenskaper, och tage derföre alltid Revisions-förrättningen sin början den 15 September; skolande så väl Riksens Ständer, som afgående Revisorer, utsätta tiden till nästpåföljande Revision, till hvilken Revisorerne böra af Konungen kallas. Och må ingen Revision öfverskrida en tid af tre månader. Med Revisorernes röstberäkning förhålles enligt de uti 66 §. utstakade grunder (§. 68).

Uppkomne ledigheter af Fullmäktige eller Revisorer må, emellan Riksdagarne, ersättas genom nya val af de Stånd, der ledigheterna inträffat, på det sätt Stånden lämpligast finna (§. 69).

Till Fullmäktige för ett Stånd i Banken och Riksgälds-Contoret samt till Revisorer för Stats-Verket, Banken och Riksgälds-Contoret, skola ej andre väljas, än sådane af Ståndets Ledamöter, hvilka kunna i detsamma vara Riksdagsmän och Ledamöter af Utskott. Ej eller må dertill utses någon person som, vid ett ett eller flere af dessa verk är redovisande, njuter lön eller annan inkomst. Sker vid Revisors val annorlunda, skola Reviso-

rerne om en annan persons utseende skyndsamt föranstalta. Fullmäktige och Revisorer kunna ej i och för deras befattning emottaga befallningar utan af Rikseus Ständer allena; ej eller till redo och ansvar ställas, utan efter Ständernas beslut och i laglig ordning. De njuta för sina gerningar och yttranden den säkerhet, som Regerings-Formen Riksdagsmän tillägger (§. 70).

Vid alla tillfällen, då personer komma under omröstning, iakttages att namnsedlarne, så framt de skola gälla, böra vara enkla, hoprullade, omärkta och fria så väl från tvetydighet i anseende till personernes namn, som från oriktighet i anseende till deras antal (§. 71).

Intet Riksens Ständers beslut må utgå förr, än detsamma blifvit uppsatt af Expeditions-Utskottet och derefter uti Stånden behörigen justeradt och underskrifvit. De från Ständerne utgående akter och handlingar undertecknas af Landtmarskalken och Talmännen allena, undantagande Riksdags-beslutet, hvilket af samtliga Riksens Ständer underskrifves och beseglas. Expeditioner från Utskotten underskrifvas af den främste närvarande Ledamoten af hvarje Stånd (§. 72).

Stadna Riks-Stånden i sina beslut uti skiljaktiga meningar, skall hvarje Stånds beslut, genom Protokolls-utdrag, remitteras till det Utskott, som med målet befattning haft, hvilket åligge att meningarne sammanjemka och med förslag öfver denna jemkning inkomma till Ståndens Plena, som öfver frågan definitift besluta. Skulle detta försök till jemkning fruktlöst aflöpa, utvälje Riksens Ständer, i sina särskilda Plena, en Nämnd, att förstärka det Utskott, till hvars handläggning målet hört, så att Ledamöterne blifva tretio af hvarje Stånd, hvilka samfäldt röste och äge att densamma med Ständernes rätt afgöra (§. 73).

De allmänna Stadgar och Förordningar, hvarom Konung och Ständer under Riksdag gemensamt beslutit, skola dock endast i Konungens namn och med dess underskrift utfärdas (§. 74).

Till Grundlags stiftande, upphäfvande, förändring eller förklaring fordras alla Riks-Ståndens sammanstämmande beslut och Konungens sanktion. För beslut i alla öfriga ärenden, de mål undantagna, hvarom Regerings-Formens 66, 69, 70, 71 och 72 §§. särskildt förordnadt är, gälle, jemte Konungens samtycke, tre

Stånds

Stånds mening; men skulle två Stånd stanna emot två, förfalle frågan och blifve vid det som förut stadgadt varit, utan att samma fråga kan vid den Riksdagen ånyo väckas eller upptagas. Är åter frågan af beskaffenhet att icke kunna förfalla, gånge såsom i 73 §. stadgadt är (§. 75).

Allt hvad R. Ständer, efter granskning, godkänt eller lemnat oanmärkt, bör anses hafva vunnit decharge, och ingen granskning deraf af nya Ständer vara tillåten (§. 76).

Blifver Riksdagsman under pågående Riksdag eller under dess resor till och från Riksdagen med ord eller gerningar ofredad, sedan han tillkännagifvit att han i sådant ärende stadd är, eller ock efter Riksdagen på våldsamt sätt i och för Riksdags-göromålen antastad; då skall sådant, enligt 111 §. R. F., såsom edsöresbrott anses och straffas; börande detta stadgande uti Riksdags-kallelsen intagas. Skulle någon enskild man eller corps, militär eller civil eller menighet försöka att våldföra Riksens Ständer eller deras Utskott eller enskilde Riksdagsmän, eller störa friheten i deras öfverläggningar och beslut, vare sådant, enl. 110 §. R. F., ansedt som förräderi, och ankomme på Riksens Ständer att slika förbrytelser i laga ordning låta beifra (§. 77).

Ej må Riksdagsman någon tid kunna ställas under tilltal, eller sin frihet beröfvas för dess gerningar och yttranden uti Riks-Stånden, eller något Riksens Ständers Utskott, utan att det Stånd, till hvilket han hörer, sådant tillåtit genom uttryckligt beslut, deruti minst fem sjettedelar af Ståndets vid omröstning in pleno tillstädesvarande Ledamöter instämt. Tage sig dock ingen häraf anledning till frikallelse från det författare-ansvar, som Regerings-Formens 84 §. och 29 §. af denna Riksdags-Ordning utsätta. Ej må Riksdagsman för mindre förbrytelser eller för skuld i häkte insättas; dock är hans egendom ej från laga utmätning frikallad. Utom Riksdagsmans lof och minne må ej tjenstehjon till krigstjenst värfvas (§. 78).

Ingen af Ridderskapet och Adeln, som till säte och stämma berättigad är, eller Riksdagsman af annat Stånd, må kunna förmenas att Riksdagen bevista; dock undantag häri, under krigstider, för militärer. Riksdagsman af Preste-, Borgare- och Bonde-Ståndet må ej från Riksdagen afresa, eller från Riksdags-öfver-

läggningarne sig afhålla, utan att han genom Protokolls-utdrag erhållit lof af det Stånd han tillhörer. Utan gällande skäl må icke längre ledighet än 2 högst 3 veckor beviljas. Ridderskapet och Adeln ställe sig i dessa sednare fall Riddarhus-Ordningen till efterrättelse (§. 79).

Riksdag må ej räcka längre än Tre månader från den dag, då Konungen låtit underrätta Ständerne om Stats-Verkets tillstånd och behof. Skulle likväl, vid nämnde tids förlopp, ärenderne ej vara afgjorda, anmäle R. Ständer det hos Konungen, och äske, att Riksdagen måtte fortfara någon viss tid, högst en månad derefter; börande minst trenne Riks-Stånd hafva sig härom förenat. Händer, att målen ändå icke blifva afslutade, gånge som i Regerings-Formens 109 §. stadgadt är. Riksdag må äfven slutas innan tre månader tilländagått, enär samtlige Stånden sådant begära (§. 80).

Då Riksdag, i öfverensstämmelse med föregående §., fulländad är, träde Landtmarskalken och Talmännen, efter föregånget beslut i sina Stånd, till Konungen och anhålle, det han ville aflysa Riksdagen och Ständerne på Rikssalen uppkalla. Sedan, efter förrättad gudstjenst, Ständerne sig å Rikssalen infunnit, och Landtmarskalken och Talmännen, hvar i sin ordning, inför Konungen nedlagt Ståndens tacksamhet och välönskningar, uppläses Riksdags-beslutet. Deruppå förklare Konungen sjelf, eller genom Utrikes Stats-Ministern, Dess bifall till Riksdagens slutande och hemförlofve Ständerne (§. 81).

Innan Riksens Ständer åtskiljas, göre de, medelst deputationer, sina underdåniga afskeds-uppvaktningar hos Konungen och det Kongl. Huset samt tage äfven genom Deputerade afsked från hvarandra.

Utdrag af Tryckfrihets-Förordningen.

Utgifne Böcker, Skrifter och Handlingar, kunna ej åtalas, annorlunda än Tryckfrihets-Lagen bjuder. Under ordet Skrift, förstås allt hvad genom tryck, under allmänhetens ögon lägges (T. F. §. 1, mom. 1.) Hvarken granskning af Skrift, före tryckningen, eller förbud mot tryckning deraf, äger rum. Skrift kan icke, före dess utgifvande, någon affordras, ej eller är något för

tryckningen eller utgifningen hinderligt inseende tillåtet; Lärover-ken dock berättigade att öfverse sådane Afhandlingar, som skola på deras lärosalar offentligen försvaras (samma §:s 2 mom.). Inga privilegier på Skrifters utgifvande äro hädanefter behöfliga, utan är utgifningsrätten af trycket fri, andras redan erhållna uteslutande rätt dock oförkränkt. Sådan uteslutande rätt förunnas ej på längre tid än 20 år. På obestämd tid redan förunnad gäller endast för dens lifstid, som den erhållit (s. §:s 3 mom.). För utgifvande af Dagblad och Periodiska Skrifter sker anmälan hos Justitie-Stats-Ministern (s. §:s 4 mom.). En hvar hafve rätt att uti stad, eller inom ett afstånd derifrån af högst ¼ mil, anlägga Boktryckeri. Alla mål rörande boktryckningen, arbetare i tryckeriet samt der tryckta Skrifters författare och utgifvare, lyda under stadens rätt. Den nytt Boktryckeri inrättar är skyldig att, sist 30 dagar innan någon Skrift derifrån utgifves, sådant anmäla, så väl hos Magistraten i staden som Kon. Befallningsh. i Länet, vid vite för den detta uraktlåter af 100 R:dr. Utgifves från ett, icke behörigen anmäldt, tryckeri någon brottslig skrift, är Boktryckaren, jemte Författaren, underkastad lika straff och ansvar och hafve sitt boktryckeri till åklagaren förverkat. Sedan anläggningen af ett boktryckeri blifvit till Kon. Befallningsh. anmäld, åligger det honom att genast derom underrätta Just.-Stats-Ministern (s. §:s 5 mom.). Författare är ej skyldig att å tryckt Skrift låta sitt namn utsättas; men åligger, ehvad han vill vara okänd eller ej, att tillställa Boktryckaren en förseglad sedel, innehållande hans namn och hemvist, med påskrift om dessa uppgifters riktighet. Boktryckare får ej röja Författares namn och hemvist, då sådant honom ej af Domaren lagligen ålagdt är, vid vite af 200 R:dr (s. §:s 6 mom.). Den som utgifver eller öfversätter utländsk mans arbete, eller inländsk mans, som sitt namn ej uppgifvit, äge enahanda rättigheter och ansvarighet som Författare. Utgifvare af Dagblad och Periodiska Skrifter äro alltid, i afseende på ansvaret, ansedde som författare (s. §:s 7 mom.). Vid rättegångens början är boktryckaren skyldig att författarens namnsedel till Domstolen ingifva, i annat fall stånde han författare-ansvar. Angår rättegången Dagblad och Periodiska Skrifter, uppgifves utgifvarens namn af Just.-Stats-Ministern. Pröfvar Domstolen att Åklagare i oträngdt mål anställt rättegång, vare Åkla-

gare förfallen till 100 R:drs böter. Har Boktryckare, utan Författarens eller Utgifvarens tillstånd, dess namn en skrift åsatt, straffas enligt Missg. B:ns 8 kap. 3 §. (s. §:s 8 mom.). Hvarje Skrift är Författarens eller hans rätts innehafvares egendom. Men så framt Författarens arfvingar icke inom 20 år från hans död utgifningsrätten begagnat, äfvensom i händelse ett sådant begagnande icke af dem inom hvart 20:de år förnyas, stånde en och hvar öppet att Författarens efterlemnade Skrifter af trycket utgifva. Hvilken som eljest Skrift trycker eller eftertrycker, utan Författarens tillstånd, miste upplagan eller böte dess fulla värde. Det samma gäller ock om någon trycker eller eftertrycker den öfversättning af utländsk skrift, som annan man utarbetat, eller låter sin öfversättning för annans anses; men en annan öfversättning af samma skrift är icke förbuden.

I Dagblad m. m. insända anonyma skrifter få å tryck utgifvas. — Den som å en skrift utsätter bedrägligt titelblad eller orätt författare- eller utgifvare-namn, straffes enligt M. B. 8 kap. Diktadt namn, hvarmed ingen verklig person utmärkes, är ej förbudet (s. §:s 9 mom.). Å hvarje skrift bör Boktryckarens namn, tryckningsorten och årtalet utsättas. Uraktlåtes sådant, plikte Boktryckare, första gången 300 R:dr och andra gången 600 R:dr, samt tredje gången med förlust af sitt boktryckeri. Utsätter någon å tryckt skrift falskt boktryckarenamn eller orätt tryckningsort, skall han derutöfver anses efter 8 kap. 3 §. M. B. (s. §:s 10 mom.). Af allt hvad som tryckes, vare Boktryckare pligtig att ifrån upplagan aftaga och utan betalning aflemna 6 exemplar, ett till hvardera af Justitie- och Stats-Ministern, Universiteterne, Kongl. Bibliotheket, Riks-Arkivet och Vetenskaps-Akademien (s. §:s 11 mom.). Författare eller förläggare äger frihet att en honom, i följd af sådan egenskap, tillhörig skrift antingen sjelf eller genom andra föryttra. Dock är den som vill öppna Bokhandel skyldig att, på sätt om Boktryckeriers anläggning finnes föreskrifvet, och vid samma ansvar, hos Justitie-Stats-Ministern derom göra anmälan. Föryttrar någon en tryckt skrift, hvarå Boktryckarens namn, tryckningsorten eller årtalet icke finnas utsatta, böte för hvarje gång 50 R:dr och stånde derjemte, i händelse skriften åtalas, författare-ansvar, derest icke Boktryckaren eller Författaren kan upptäckas (s. §:s 12 mom.).

Under de i 3 §. T. F. stadgade förbehåll står det hvarje Författare fritt, att öfver allt hvad som är eller kan blifva föremål för mensklig kunskap, genom tryck, sina tankar kungöra (§. 2, mom. 1).

Med undantag af här nedan omnämnde Handlingar, är en hvar tillåtet, att i allmänt tryck utgifva alla så väl rättegångar som andra allmänna ärenden rörande Handlingar, Protokoll och Beslut, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, ehvad de höra till förflutna tider eller till mål, som hädanefter förekomma, vare sig hos Riks-Rätt, Öfver- och Under-Rätter, Förvaltningar och publika Embetsverk af hvad namn de vara må, utan åtskillnad på målens beskaffenhet af civila, kriminella, ekonomiska, militära eller ecclesiastika; och är icke allenast en hvar berättigad att sådana Handlingar, utan tidsutdrägt, emot lösen utbekomma, utan äfven i alla Arkiv få på stället afskrifva alla slags Handlingar, i hvad ämne som helst. Undantag häri stadgas rörande: Protokoll, hållna hos Konungen i Ministeriella och Kommando-mål, Stats-Rådets Protokoll, Riks-Ståndens, Hemliga Utskottets, Constitutions-Utskottets rörande Stats-Rådet, Banko- och Stats-Utskottens och Revisorers öfver Banko- och Riksgälds-Verken, angående samma Verks hemliga ärenden, hvilka icke kunna till tryckning fordras, eller utan vederbörandes tillstånd utbekommas; äfvensom Ministeriella Handlingar, hvilka höra till ett seduare tidehvarf, än för minst 50 år tillbaka; enskilda bref, så vida de ej höra till något rättegångs-mål, samt åt publik vård anförtrodda deposita af Skrifter och Handlingar.

I hvad rättegångsmål som helst är en part tillåtet, att, innan utslag fallit, genom tryck kungöra Inlagor, Besvär och Anklagelse, med vilkor likvisst, att vederpartens Förklaringar derå, jemte Domstolens Utlåtande deröfver m. m., i sammanhang dermed till trycket befordras. Protokoller och Handlingar i förlikta brottmål få ej, så länge någon af parterna lefver, utan deras tillstånd, eller, derest parterna äro döda, förr än om 50 år efter deras död, af trycket utgifvas, ej eller Kyrko-disciplinen rörande Handlingar, i afseende på enskilda personers lefverne och seder, så vidt de lända dem till förklenande (s. §:s 4 mom.).

De, på hvilka pröfningen ef en Skrift kan ankomma, böra, i de fall som tvetydiga synas, heldre fria än fälla, mera fästa

uppmärksamhet på ämnets och tankens, än på uttryckets lagstridighet, på skriftens åsyftning, än på framställningssättet. — Såsom missbruk af tryckfriheten anses: 1:o Hädelse emot Gud, 2:o Förnekelse af en Gud och ett lif efter detta eller af Evangeliska Läran, 3:o Gäckeri af den allm. Gudstjensten, Guds Ord och Sakramenten. 4:o Lastligt yttrande om den Regerande Konungen, Dess Gemål eller Thronföljare. 5:o Smädliga uttryck emot någon af de öfriga Personer af det Kongl. Huset. 6:o Smädliga uttryck om Riksens Ständer eller någon af deras Fördelningar. 7:o Uppmaning till myteri och uppror. 8:o Smädliga uttryck om Rikets Embets- och Tjenstemän, i och för Embetet. 9:o Förgripliga, eller till osämja med främmande makter syftande omdömen m. m. 10:o Kungörande i tryck af hvad som rörer Statens å färde varande underhandlingar med främmande Makter. 11:o Angripelser emot enskild man, hvilka å heder och ära gå. 12:o Lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande, och 13:o Sedernas vanhelgd — — — —

Såsom allmän regel gäller, i afseende på konfiskerade Skrifter, att något mer af dem ej må af trycket å nyo utgifvas, än det, hvilket Domstolen, som sist i målet dömt, icke för brottsligt ansett (3 §.).

I afseende på bevakningen öfver Skrifters lofliga allmängörande äro följande stadganden gällande: 1:o Justitie-Stats-Ministern tillkommer, att både inom hufvudstaden och i orterne, antingen sjelf eller genom ombud, vaka öfver Skrifters allmängörande. 2:o I samma stund som en Skrift till försäljning utgifves, skall ett exemplar aflemnas, i Stockholm till Just.-Stats-Ministern och å annan ort till hans Ombud. Boktryckare, som sådant uraktlåter, böte för hvarje gång 50 R:dr. 3:o I alla de fall, der åtal genom allmän åklagare verkställes, äge Just.-Stats-Ministern eller dess Ombud rättighet att en Skrift med qvarstad belägga låta, hvilken sist inom 8 dagar bör verkställas. Börande 1 månad efter den dag, då i landsort qvarstaden lagd blifvit, Just.-Stats-Ministern meddela Ombudet sitt gillande eller upphäfvande deraf. Är uti hufvudstaden qvarstad ej inom 8 dagars förlopp lagd, eller i landsorterna Just.-Stats-Ministerns gillande ej, inom en månads förlopp, ankommit, må qvarstad ej, utan efter laga Domstols och Tryckfrihets-Committe'ens yttrande, gälla. Vid alla de

tillfällen, då Just.-Stats-Ministern anser förbrytelser emot denna lag sig yppa, och så ofta målet ej hör, såsom ordningsmål, under hans egen pröfning, eller vid personliga förolämpanden till den oförrättades eget beifrande, åligger det Just.-Stats-Ministern att Skriften ofördröjligen till Just.-Kanslerens laga åtgärd öfverlemna. 4:o Till ordningsmål räknas de i 5, 10 och 12 mom. af 1 §. T. F. Boktryckare ålagde skyldigheter. I dessa fall äger Just.-Stats-Ministern att den brottslige genast pliktfälla; underdåniga besvär deröfver få anföras hos Konungen, i Dess Justitie-Revisions-Expedition, i Stockholm inom 15:de dagen och i landsorterna inom en månad, efter af utslag erhållen del. 5:o Så snart förbrytelse mot denna Lag blifvit af Just.-Stats-Ministern hos Justitie-Kansleren anmäld, åligge den sistnämnde att ofördröjligen låta förbrytelsen, genom Aktor, vid behörig Domstol åklaga; och bör han dessutom, för egen del, genom Ombud, öfver Tryckfrihetens lagliga bruk hafva uppsigt. Justitie-Ombudsmannen är likaledes pligtig att, i afseende på förbrytelser emot denna Lag, lemna sin Embets-åtgärd. Enskilt förolämpande äger målsäganden, att sjelf eller genom ombud åtala. 6:o Sedan 6 månader förlupit, efter det en skrift till Justitie-Stats-Ministern, eller hans Ombud, inkommit, hvaröfver betyg genast bör afgifvas, må ej af publik Aktor åtal derå äga rum. 7:o Utgifvare af Dagblad och Periodiska Skrifter umgälla förbrytelser mot Tryckfriheten, genom sådant blad, dubbelt i alla de fall, der med penningar pliktas. 8:o Anser Just.-Stats-Ministern ett Dagblad eller Periodisk Skrift vådlig för allmän säkerhet, eller utan skäl och bevis förnärmande personlig rätt, må han äga, att i Stockholm genom Öfver-Ståthållare-Embetet, och i landsorterne genom Kon. Befallningsh. genast låta inställa Dagbladets och Periodiska Skriftens vidare utgifvande, intilldess, efter underd. anmälan hos Kongl. Maj:t, annorlunda kan varda i nåder förordnadt. 9:o Qvarstad eller konfiskation gälle ej för större del af en Skrift, än det eller de blad, häften eller tomer, hvarå åtal göres. 10:o Hvar som beträdes att hafva försålt en i laga ordning med qvarstad belagd eller konfiskerad Skrift, vare vid alla sådana tillfällen, då han om qvarstaden kunskap ägt eller bordt äga, förbunden till samma ansvar som författaren. 11:o Föryttrare af utifrån inkomne Skrifter på Svenska språket, vare underkastade samma skyldighet och

ansvar som i 2 mom. denna §. för Boktryckare stadgade äro.
12:o Hvar och en som anmält sig för idkande af Bokhandel, är skyldig att till Just.-Stats-Ministern eller hans Ombud inlemna förteckning på inkomna utländska Skrifter. Skulle å någon sådan qvarstad läggas, inhämte Justitie-Stats-Ministern i underd. Kongl. Maj:ts nåd. befallning huru dermed förhållas bör (4 §. T. F.).

Lagligheten af åtalade tryckta Skrifters innehåll pröfvas af en Jury, bestående af 9 personer, hvilka sammanträda vid den Domstol, der brott emot tryckfriheten åtalas (§. 5, mom. 1).

Parterne välja hvar sina fyra och Domstolen fem Ledamöter, för medborgerlig dygd väl kända personer, af hvilka, sedan de efter Lag blifvit af Domstolen ojäfvige förklarade, en bland de af vederparten och en bland de af Domstolen nämnde personer, bör af hvardera parten utan anförda skäl uteslutas (s. §:s 2 mom.).

Sedan Nämndens antal sålunda nedsatts till 9 Ledamöter, sammankallas de inför Domstolen, så snart sig göra låter, för afläggande af ed, enligt stadgadt formulär (s. §:s 3 mom.).

Jemte en kort, skriftlig sammanfattning af målets beskaffenhet och skick, bör Domaren för Nämnden framställa frågan: Är skriften brottslig efter det Lagens rum, Åklagaren åberopat? Och må Nämnden, sedan Domstolens Ordförande och Ledamöter afträdt, icke åtskiljas innan densamma häröfver med Ja och Nej röstat. Till den anklagades fällande fordras minst ⅔ af rösterna (s. §:s 4 mom.).

Efter inhämtad underrättelse om Nämndens åtgärd, skall Domstolen ofördröjligen för parterna afkunna utslag, med tillägg efter hvad omständigheterna föranleda (s. §:s 5 mom.).

Förbrytelser emot Tryckfrihets-Lagen upptagas i Stockholm vid Kämners-Rätterna, men i alla andra städer vid Rådstufvu-Rätten, i den stad Boktryckeriet, ifrån hvilket den åklagade Skriften utkommit, anlagdt är. Akademiernas Jurisdiktions-rätt dock oförkränkt. De tilltalade böra personligen vid Rätten sig infinna (s. §:s 6 mom.).

Utslag i tryckfrihetsmål underställes Hof-Rättens pröfning (s. §:s 7 mom.).

Finner Just.-Stats-Ministern eller dess Ombud sig befogad, förordna eller äska, det någon tryckt Skrift bör, på grund af gällande stadgar, med qvarstad beläggas, vare han eller det berätti-

gade, att i Stockholm genom biträde af Öfver-Ståthållare-Embetet och i öfriga städer samt orterna, medelst skyndsam handräckning af Magistrat, hvarunder boktryckeriet lyder, sådan qvarstad erhålla. Börande öfver förloppet af qvarstads-förrättningen och orsaken dertill m. m. anteckning trefalt författas, hvaraf ett exemplar för hvardera tillställes Just.-Stats-Ministern eller hans Ombud, Magistraten och Boktryckaren. Magistraten är skyldig att, med näst afgående post, af samma anteckning sända en afskrift till Justitie-Kansleren. I Stockholm bör en dylik afskrift inom nästföljande dags utgång vara aflemnad. Justitie-Kansleren må sedermera, i Stockholm om 8 dagar och i landsorterna sist inom 3:ne veckor efter sedan qvarstaden blifvit lagd, hafva hänvist målet till Domstol, hvilken, inom 8 dagar, må pröfva om qvarstaden skall äga bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, äge Boktryckare rätt att i enahanda ordning få qvarstaden bruten. — Anmäles hos Just.-Kansleren omedelbarligen någon Skrift till åtal, bör han, inom 14 dagar, om målets upptagande vid Domstol foga anstalt; men icke förordna om någon qvarstad, utan Just. Stats-Ministerns eller hans Ombuds tillstyrkande. Är målet kommet till Domstol och qvarstad der yrkad, bör Domstolen sig deröfver, inom 8 dagar, utlåta. Gillas påståendet, och har Just.-Stats-Ministern eller hans Ombud, hvars utlåtande inhämtas, sådant tillstyrkt, skall qvarstaden verkställas. Dock bör Under-Rätts utslag, utan uppehåll, insändas till Hof-Rätten, hvilken deröfver infordrar Tryckfrihets-Committéens utlåtande. Har nämnde Committé tillstyrkt qvarstaden, må Hof-Rätten, der så skäligt pröfvas, sådan qvarstad bifalla; och stånde den fast till rättegångens slut. Har åter Tryckfrihets-Committéen afstyrkt qvarstad, men Hof-Rätten ändock finner den äga rum, går utslaget ej i verkställighet, utan underställes Högsta Domstolens afgörande. Just.-Ombudsmannen äge att sådant mål öfvervara; och hvarjemte honom åligger att Högsta Domstolens Protokoller och Utslag i målet genast till trycket befordra (s. §:s 8 m.).

Påstås att anklagad Skrift är af så brottslig beskaffenhet, att urbota bestraffning derå bör följa, och Författaren hörer till det stånd, att han endast i Hof-Rätt för dylikt brott dömas kan, förvise Under-Rätt, der namnsedeln blifvit öppnad, målet till Hof-Rätten (s. §:s 10 mom.).

Angripas, uti af trycket utkomna Skrifter, enskilde personer, och det ej sker i och för deras Embete, derom må ej annor än rätter målsägande kära. Under-Domaren äger vid sådana enskilda tvister, utan inhämtadt utlåtande från Just.-Stats-Ministern eller hans Ombud, qvarstadsfrågor upptaga och deröfver meddela utslag (s. §:s 11 mom.).

I frågor om qvarstad böra, i sådant fall, Kon. Befallningsh. och vederbörande Magistrater biträda. Dock må ej hos Bokhandlare å någon inom Riket utkommen Skrift qvarstad begäras, utan att genom bevis kan styrkas, att Skriften i tryckningsorten blif vit med qvarstad belagd (s. §:s 12 mom.).

Varder någon af trycket härstädes utkommen eller utländs hit i Riket insänd, Skrift, utaf främmande Staters Sändebud ler deras Regeringar anmäld, såsom innefattande sådana äm hvilka kunna föranleda till missnöje hos andra Makter, äge nungen att derom, efter omständigheterna, i nåder förordn händelse Skriften, genom Just.-Stats-Ministern eller Just.-K ren indrages och seqvestreras, men icke till åtalande vid börlig Domstol hänvises, bör den af bemälte Embetsmän om verkställigheten erhåller Konungens nådiga befallning, infordra Tryckfrihets-Commitéens utlåtande om den ifråg Skriften. Finner nämnde Committé att Skriften, efter bokstaf, ej kan åtalas, då ankommer det på Konunge pröfning om Förläggare eller Boktryckare må, i thy fall eller mindre del af Statsmedlen njuta någon ersättnin utaf upplagan kunnat indragas (s. §:s 13 mom.).

Skulle den oförmodade händelsen inträffa, att T Committéen, med anledning af 108 §. R. F., varde ställd, upptages och afgöres målet af Svea Hof-Rätt. der genast efter afkunnandet, med dertill hörande H trycket befordrad. Kommer saken till Konungens stol, förhålles på enahanda sätt. Den man, som af der blifvit tillförordnad att Justitie-Ombudsmannen tertråda, vare vid sådant tillfälle pligtig att hans het utöfva (s. §:s 14 mom.).

Alla mål, angående förbrytelser emot Tr ... Embetsmän, ... enskil ...

efter denna Lag förvandlas ej i annat straff, än fängelse å fästning, efter beräkning af 16 R:dr 32 sk., såsom svarande emot hvarje månads fängelse. Böter under ofvannämnde summa motsvara 14 dagars fängelse i orten, der förbrytelsen skett (s. §:s 15 mom.).

Böter efter Tryckfrihets-Lagen gå till tveskiftes emellan åklagaren och närmaste inrättning för de fattige, de fall undantagna, då böter målsäganden ensamt tillfalla (s. §:s 16 mom.).

Riks-Akt,

till bestämmande af de genom Föreningen emellan Sverige och Norrige uppkomna konstitutionella förhållanden; beslutad, samtyckt och förafskedad på allmän Urtima Riksdag i Stockholm den 6 Augusti och på Lagtima Stor-Thing i Christiania den 31 Juli 1815. (Sammandrag.)

Konungariket Norrige skall vara ett fritt och sjelfständigt Rike, som ej kan delas eller afhändas, förenadt med Sverige under en Konung och hvars Regerings-Form är inskränkt ärftelig Monarkisk (§. 1).

Thronföljden skall vara rätt nedstigande och agnatisk, sådan som den finnes bestämd i den af Svea Rikes Ständer beslutna och af Konungen antagna Successions-Ordning af den 26 September 1810. Bland Thronföljare skall räknas äfven den ofödde, som straxt intager sitt tillbörliga rum i arf-följden, så snart han efter Fadrens död födes till verlden. När en Prins, med arfsrättighet till Sveriges och Norriges förenade kronor, födes, skall Hans namn och födelsestund tillkännagifvas inför nästinstundande Stor-Thing, och i dess Protokoll antecknas (§. 2).

Är ingen arfsberättigad till och Thronföljare-val i begge Rikena skall anställas, skola allmän Riksdag i Sverige och Stor-Thing i Norrige till samma dag utlysas. Konungen, eller, derest Thronföljare-val under ledigheten inträffar, begge Rikenas Interims-Styrelse, skall inom åttonde dagen derefter på samma dag å begge ställena aflemna Propositionen om Thronföljden. Svensk Riksdagsman och Norsk Stor-Thingsmän hafve rätt att föreslå Thronföljare. Vill någon af dem denna sin rätt utöfva, skall han vara förbunden, att densamma inom bestämda tiden begagna.

Ständerne och Stor-Thinget bestämma derefter hvar för sig valdagen, ej senare än den tolfte dagen efter den för Propositionens aflemnande fastställde termin, skall ovilkorligen Thronföljare-valet förrättas.

Dagen före den som sålunda blifvit fastställd till Thronföljare-val, skall, så väl af Ständerne som af Stor-Thinget väljas en Committé, som får sig uppdraget att, derest valet skulle falla på olika personer, sammanträda, och mad båda Rikenas rätt, genom omröstning, valet på en person bestämma.

På den till valet utsatte dag skola Ständerne och Stor-Thinget välja hvardera blott en person af de föreslagne kandidaterne. Hafva begge Rikenas val inträffat på en person, vare Han lagligen utkorad till Thronföljare. I annat fall skall skiljaktigheten afgöras genom omröstning af begge Rikenas förenade Committéer.

Denna Committé skall bestå af 36 personer ifrån hvardera Riket, jemte 8 suppleanter, valde på sätt stadgadt är. Suppleanterne träda i befattning efter bestämd ordning, endast i det fall, att någon af de ordinarie Ledamöterne icke vid valförrättningen skulle vara tillstädes.

Carlstad vare dessa Committéers samlingort.

Innan hvardera Commitéen afreser från sin ort, utvälje de inom sig hvardera en Ordförande. Konungen eller Interims-Styrelsen i båda Rikena utsätte dagen då Committerade i Carlstad skola inträffa, inom den kortaste möjliga tid efter erhållen underrättelse om hvardera Rikets särskilda val, beräknad efter orternas afstånd ifrån samlingsorten, men ej senare än den 21 dagen efter den för Ständer och Stor-Thing till sista val-termin öfvanföre bestämda tolfte dag. Hvardera Rikets Committerades Ordförande utfärde genast efter ankomsten, anslag till sammanträde på förmiddagen, dagen efter den, som blifvit utsatt till de Committerades inträffande på Samlingsorten.

Vid sammanträdet uppläse hvardera Ordförande sitt och sina med-Committerades konstitutorialer, hvarefter lottning förrättas mellan de begge Ordförande för att afgöra, hvilken af dem skall föra ordet. Ingen af de Committerade få åtskiljas innan valförrättningen är fulländad.

Vid omröstningen skall hvardera Ordföranden för hvardera Rikets Committerade uppläsa och utvexla det dokument som in-

nefattar hans kommittenters bestämda val. Derefter skall voterings-propositionen upprättas enligt gifven schema.

Innan upprop till omröstningen företages, skola alla de stadgar som röra omröstningssättet, högt och tydligt uppläsas. Vid voteringen gifve enkel pluralitet utslaget.

Protokoll skall vid omröstningen föras af någon bland de Committerade sjelfve, på Svenska språket om Ordföranden är Svensk och på det Norska om han är Norrman. Detta Protokoll skall genast efter omröstningen justeras, hvarefter 2:ne lika lydande exemplar skola upprättas, af hela val-committéen underskrifvas, i dess närvaro förseglas och genast afsändas, det ena till Svea Rikes Ständer, under adress till Landtmarskalken och Talmännen, det andra till Norriges Stor-Thing, under adress till dess President. Dessa Protokoll underskrifves så, att det som till Ständerne afgår, främst af Sveriges Committerade och dernäst af Norriges underskrifves, och det till Norska Stor-Thinget främst af Norriges och dernäst af Sveriges Committerade undertecknas.

Efter inhändigandet af denna val-akt varde den sist den följande dagen Ständerne och Stor-Thinget föredragen, hvarefter beslutet genast Kongl. Maj:t eller Interims-Styrelsen meddelas (§. 3).

Konungen äger rätt att sammandraga trupper, begynna krig, dock efter Stats-Rådets i hvardera Riket hörande, samt sluta fred, ingå och upphäfva förbund, affärda och emottaga Sändebud.

Inför Konungen i Norskt Stats-Råd, som angå båda Rikena, skola trenne Ledamöter af det Svenska Stats-Rådet äfven hafva säte och stämma (§. 5).

Dör Konungen medan Thronföljaren är omyndig, sammanträde genast Svenska och Norska Stats-Råden för att gemensamt utfärda kallelse till Riksdag i Sverige och Stor-Thing i Norrige (§. 6).

Intilldess begge Rikenas representanter äro församlade och hafva förordnat om Regeringen under Konungens minderårighet, skall ett af lika antal Svenska och Norska Ledamöter sammansatt Stats-Råd, under namn af Sveriges och Norriges Interims-Regering, förestå Rikenas Styrelse, med iakttagande af dessas ömsesidiga Grundlagar.

Detta Stats-Råd skall bestå af Tio Ledamöter från hvardera Riket, nemligen från Sverige: de tvenne Stats-Ministrarne och åtta Stats-Råd; och från Norrige: Norrska Stats-Ministern och de

2:ne Stats-Råd som äro i Stockholm, samt sju ordinarie eller t. f. Stats-Råd, som vid tillfällen af thronledighet eller minderårighet, af den i Norrige varande Regering, bland dess egna Ledamöter, utses, i hvilkas ställe minst 3 Stats-Råd i Norrige tillförordnas.

I Interims-Regeringen skola Svenska ärenden af Svenska Föredragande föredragas, i protokoll fattas och expedieras på Svenska språket, och Norska ärenden af Norska Stats-Ministern föredragas, i protokoll fattas och på Norska språket expedieras.

Saker, som angå båda Rikena och ej genom sin natur tillhöra något särskildt Departements handläggning, föredragas af Stats-Ministern för utrikes ärendena och expedieras till hvardera Riket på dess språk, till Sverige genom bemälde Föredragande och till Norrige genom dess Stats-Minister.

Det sammansatta Stats-Rådet (Interims-Regeringen) skall hafva sitt säte i Stockholm. Svenska och Norska Stats-Ministrarne skola, sedan de dragit lott om hvilken som först skall föra ordet, ombyta hvarandra i anförandeskapet hvar 8:de dag (§. 7).

Valet af Förmyndare, att föra Styrelsen, skall verkställas på samma sätt som angående valet af Thronföljare är stadgadt (§. 8).

De Norrmän, som vid anförde tillfällen deltaga i Regeringen, skola inför Stor-Thinget aflägga denna ed: "Jag lofvar och svär, att vilja förestå Regeringen i enlighet med Konstitutionen och Lagarne, så sannt mig Gud hjelpe och Hans heliga Ord." — De Svenske aflägga ed inför Sveriges Rikes Ständer.

Hålles ej Riksdag eller Stor-Thing, nedlägges eden skriftligen i Stats-Rådet och förnyas sedan på nästa Riksdag eller Stor-Thing (§. 9).

Om den omyndige Konungens uppfostran förordnas på det i 8 §. föreskrifna sätt. Såsom bestämd regel gälle, att den omyndige Konungen skall erhålla tillräcklig undervisning i Norska språket (§. 10).

Är Konungaätten på manssidan utdöd, och ingen Thronföljare utkorad; då skall ett nytt Konungahus väljas, på det i 3 §. föreskrifna sätt (§. 11).

Dessa stadganden skola, i anseende till Norrige, äga och behålla samma kraft som detta Rikes Grundlag och icke kunna förändras utan på det i nämnde Grundlag föreskrifna sätt (§. 12).

Till yttermera visso etc. etc. underskrifter.

Som det blefve allt för vidlyftigt att upprepa och genomgå alla utgreningarne af Sveriges i många fall ganska invecklade Styrelseformer, såsom t. ex. att beskrifva beskaffenheten af våra kollegier, domstolar, länsstyrelser m. fl., må det ursägtas Författaren, om han öfver dem blott framställer några allmänna anmärkningar, och antager den speciellare kännedomen om deras organisation och verkningskrets såsom varande förut bekant.

Uti den närvarande Regeringsformen äro garantierna ganska omsorgsfullt beräknade, så väl för att skydda den enskildte Medborgarens frihet, som för att befordra Rikets sanna väl; och att i möjligaste måtto förekomma Styrelsens likgiltighet, slösaktighet eller håg att på de öfriges bekostnad gynna vissa klasser och vissa interessen i samhället. Härvid må likväl icke glömmas, att, enligt Historiens vittnesbörd, förmår ingen Regeringsform i verlden framkalla oegennytta, ovåld, rättrådighet, drift och verksamhet hos en Regent, som saknar ett ljust förstånd och ett välvilligt hjerta; men på samma gång som han äger dessa egenskaper, skall han, under huru invecklade och begränsade former som helst, icke underlåta att förtjena sina undersåtares kärlek och tacksamhet, om ock hans bemödande för deras bästa icke alltid skulle krönas med framgång. Regenternas individuella egenskaper utöfva också, åtminstone hos oss, ett stundom ganska mäktigt inflytande, och det är icke utan grund som det talesättet tillkommit, *att Folken äro sådane som Regeringarne gjort dem.* Professor Geijers uttryck i Svea Rikes Häfder är också icke utan grund, när han säger: att Historien om Svenska Folket det är Historien om dess Konungar.

Såsom garantier för bevarandet af allmänt väl och enskild frihet må nämnas, att Stats-Rådets Ledamöter kunna dragas till ansvar inför Constitutions-Utskottet, som bestämmer huruvida de böra ställas inför Riksrätt eller ej: att Departements-Cheferna få behålla sina löner intill nästa Riksdag*), i de fall, då de nedlägga sina embeten och vägra sin kontrasignation åt sådane Kongl. Maj:ts befallningar, som vore stridande mot Grundlagarne, eller som, enligt deras tanke, skulle tillfoga Riket skada. En särskild

*) Härigenom åsyftas att icke konsideration för utkomsten skall lägga hinder i vägen för ett samvetsgrannt iakttagande af lagar och författningar.

authoritet, kallad Rikets Ständers Justitie-Ombudsman, tillskapades 1809 för att vaka öfver Domstolarnes gång och Embetsmännens handhafvande af lagar och författningar. Vid hvarje Riksdag skall en så kallad Opinions-nämnd yttra sig, huruvida Konungens Högste Domstol synes ha uppfyllt sina pligter eller ej.

Stats-Råderne, Presidenter och Chefer i Rikets Kollegier m. fl. (se pag. 53 här framföre, hvarest de alla finnas uppräknade) innehafva så kallade förtroende-sysslor, och kunna, när Konungen så för godt finner, genast skiljas från sina Embeten, på det att, om Konungen anser en sådan person mindre duglig, densamma då må kunna genast entledigas. Deremot kunna alla andra Embetsmän, så väl de civila som militära och ecclesiastika, till förekommande af våld och förföljelser, och såsom innehafvare af tjenster af mindre vigt för Riket, om de väl eller illa skötas, icke skiljas ifrån sina Embeten, utan laga ransakning och dom; äfvensom de icke till andra platser kunna förflyttas, utan på egen begäran.

Att hvarje Medborgare, i följd af vår på liberala grunder upprättade Statsförfattning, kan med säkerhet påräkna skydd af lagen, bevittnar de sednare årens dagliga erfarenhet.

Att Statsförvaltningen, som flere århundraden igenom blifvit beständigt lappad och med allt flere och flere Embetsmän, Verk och Inrättningar tillökt, utan att någonsin få hugna sig i dessa fall af en förminskning, då Sverige likväl under samma tid blifvit inskränkt till hälften mindre arealvidd, har haft den följd, att former, kontroller och ett odrägligt skrifveri vuxit till den grad, att Statsmachinens förenkling, mindre kostsamma och skyndsammare gång blifvit en af nationens högst efterlängtade och mest behöflige fordringar *).

Få institutioner äro, t. ex. i *Lagstiftningsväg*, mera oformliga, än Rikets Ständer **). Den oinskränkta och ända till löjlighet begagnade motionsrätten; de långtrådiga öfverläggningarne

på

*) En utlänning, som velat skämta på vår bekostnad, påstår att i Sverige elfva Riksdaler användas, för att få veta hvart den tolfte tagit vägen.

**) Under 1828 års Riksdag voro Ständerne på följande sätt sammansatte:

Riddarhuset utgjordes af 492 Ledamöter, af hvilka 67 voro Fändrikar och Löjtnanter; 45 Kapitener; 38 Kammarherrar; 105 Öfverstar, Öfverste-Löjtn., Majorer och Ryttmästare; 12 Presi-

på 4 särskildta afdelningar eller Stånd; den långa mellantiden af 5 år mellan hvarje Riksdag är en stor olägenhet, men såsom Ständerne nu äro sammansatta, är det snarare en fördel; den onyttiga och kostsamma tryckningen af Rikets Ständers protokoller, som ingen köper och ingen läser, samt den för landets inbyggare ganska betungande kostnaden för de på intet vis mot Nationens förhoppningar svarande långa och bråkiga Riksdagarne, äro ämnen nog för reform *).

---

denter och vice-Presid.; 12 Landshöfd.; 7 Excellenser; 18. Råder; 20 med Hof-embeten, o. s. v. Af 492 voro 475 betitlade.

Preste-Ståndet utgjordes af 57 Ledamöter, alla Embetsmän. Sedan dess hafva tillkommit en Ledamot från hvardera af Rikets tvenne Universitet, samt 2:ne Ledamöter utsedde från K. Vet.-Akad. Dessutom har man att vänta ett par tre Kommiministrar.

Borgare-Ståndet representerades af 47 personer, af hvilka 15 voro Borgmästare, 10 Rådmän, 4 Commerce-Råder, 1 Lagman och 2 Apothekare. Nu mera är detta Stånd tillökt med 5 Brukspatroner, representerande det vigtiga bruks-interesset eller jernhandteringen i Riket.

Bonde-Ståndet utgjordes af 122 Ledamöter. Om man, såsom en och annan publicist velat göra, qvalificerar alla Embetsmän och betitlade personer såsom icke oberoende, skulle af hela Representationen endast 17 Adelsmän, 25 af Borgare-Ståndet och 122 af Bonde-Ståndet, eller 164 af 718 vara sjelfständiga. (Se Tidningen Journalen för den 20 Nov. 1828.)

*) Sällan ser man några helsosamma eller välgörande verkningar uppkomma af talrika rådslående församlingars åtgärder. Sådant ligger i sakens natur, ty så många hufvuden så många sinnen, och hvarje förslag, som icke med särdeles öfverlägsna talanger framställes och genomdrifves, blifver vanligtvis så mästradt, kringskuret och stympadt, att motionären ofta ångrar sig hafva bringat detsamma å bane. Har det ändtligen genomgått denna skärseld, så återstår alltid en ännu betänkligare pröfning, neml. huruvida utförandet med kraft och beredvillighet omfattas af den Verkställande Makten.

Carl d. IX lät ofta, till vinnande af tid, alla 4 Stånden gemensamt öfverlägga.

Enligt en i Rikets Ständers Revisorers Berättelse lemnad uppgift, tryckt 1833, uppgingo Riksdagskostnaderne 1828 till 417,000 R:dr Banko.

Stånden.	Representationskostnader.	Månadsarfvoden och Traktamenten.	Tryckningskostnader.	Klubbkostnader.
Ridderskapet och Adeln .	34,169	33,209	25,862	613
Preste Ståndet	13,320	19,378	5,897	4,298
Borgare-Ståndet	9,920	18,694	5,604	2,899
Bonde-Ståndet	14,150	36,896	6,282	12,830

Att Talmanstafflarne blefvo indragne under 1834 års Riks-

I *Lagskipningsväg* äga vi, utom de fyra vanliga instanceerna, bestående af Härads-Rätt, Lagmans-Rätt, Hof-Rätt och Konungens Högsta Domstol, en stor mängd af särskildta Domstolar; men sakna dock *en ganska väsendtlig*, neml. *Förliknings-domstolar*, eller som de kanske rättare borde kallas: *Förliknings-committéer*, hvilka visat sig vara af en högst välgörande verkan i våra grannriken Danmark och Norrige.

I *administrationsväg* är i synnerhet den långsamhet och det myckna skrifveri, som iakttagandet af alla formaliteter kräfver, hvad som mest öfverklagas. I Konungens Stats-Råd kunna mål förekomma, som icke handla om mer än 4 skillings värde, såsom t. ex. om en Landshöfdinge skall undfå 12 tryckta exemplar af en författning eller ej. Till pröfning och afgörande hos Kongl. Maj:t har en sådan mängd med ärender, till en del af en ganska underordnad beskaffenhet, blifvit dragne, att Konungen nödgas årligen underskrifva från 8 till 12,000 expeditioner. Om t. ex. en Sparbank, ett Brandstods-bolag, eller något dylikt inrättas i Falsterbo eller Haparanda tror man icke det går an, utan att begära Kongl. Maj:ts bekräftelse på Reglementet för detsamma. Skulle någon en kort tid derefter finna att ett om, ett men, ett som, för mycket eller för litet, influtit i det vigtiga Reglementet, d. v. s. om någon liten ändring deruti anses behöflig, så skall Konungen dermed genast besväras. Med fakta skulle kunna styrkas till hvilket gränslöst missbruk

---

dag och representationskostnaden derigenom betydligt minskad, är allmänt kändt.

Const.-Utskottet kostade 8,127 R:dr; Hemliga dito 946; Stats-Utsk. 23,947; Banko-Utsk 13,241; Lag-Utsk. 7,482; Bevillnings-Utsk. 13,154; Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utsk. 15,644; Expeditions-Utsk. 10,885 R:dr o. s. v.

Trycknings- och Häftnings-kostnaderne gå ensamt till mer än 90,000 R:dr. Om man antager att de 226 Representanter, som icke tillhörde Ridderskapet och Adeln, hade hvardera 3 R:dr om dagen, så uppgår den synliga kostnaden af 1828 års Riksdag till 756.000 R:dr Banko.

Till huru gränslös vidlyftighet de parlamentariska diskussionerna vuxit, derpå lemnar England ett märkvärdigt exempel. Från år 1700 till 1800, eller under ett helt sekels tid, utgjorde Eng. Parlam. förhandlingar 15 tryckta volumer, år 1801 ensamt 7 volumer och 1830 hade de uppnått det digra antalet af 33 volumer. Tryckningskostnaden belöpte sig 1831 till 85,239 £, eller nära 900,000 R:dr Banko. (Se Spectators Anatomy of the Peerage. London 1832.)

dessa anspråk drifvits *). I Grambergs Statistik öfver Sverige, 2:dra del. pag. 40, utgifven 1820, står ett ex. huru det obetydliga målet, om en Torpare skulle för odlingsflit erhålla en belöningsmedalj eller icke, den tiden behandlades. Förhållandet är nära enahanda med de Stats-Råder, som äro Departements-Chefer. Äfven de hindras af en alltför stor mängd obetydliga mål, som likväl hvart och ett för sig fordrar sin tid att uppfatta, reda, föredraga, diskutera och expediera. Härigenom afhållas de ifrån att deråt egna den tid och uppmärksamhet, som de större och vida angelägnare samhällsfrågorna ovilkorligen kräfva.

Att samma formella och tidsödande vidlyftighet, som blifvit inrymd i behandlingen af den Verkställande Maktens tillgöranden, i en ännu ytterligare grad skall vidlåda den Lagstiftande, d. v. s. Rikets Ständers, är hvad man skäligen kan vänta. Låtom oss såsom ett exempel antaga, icke det nya Lagförslaget, som är af ett stort och vigtigt interesse för hela Nationen **), utan en simpel lagfråga, eller annan obetydlig fråga tillhörande Stats-Utskottets eller Bevillnings-Utskottets handläggning, väckt genom någon

---

*) I alla de verk och arbeten i krigsväsendet, som Författaren kommit i tillfälle att dessa senare åren genomläsa, yrkas såsom princip, att General-befälhafvaren bör vara befriad från alla mindre detaljer rörande arméens disciplin, proviantering, armering, beklädnad m. m., så att han odeladt må kunna rigta sin uppmärksamhet åt det taktiska, det stora hela. Månne ett helt Rikes Styrelse, bebodt af flere millioner menniskor, är af mindre svårighet än att anföra en armé af 30 à 50,000 man? Och likväl får man i förra fallet opåtalt öfverhopa Konungen eller Stats-Chefen med alla möjliga småbestyr och obetydligheter, så att hvarje mensklig förmåga måste slutligen duka under. När Geijer i Wikingen säger:

Jag ingenting gjorde, men hade ej ro,
För att hjelpa hvar hjelplös gäck.
Till mur vill man ha mig kring bondens bo
Och till lås för tiggarens säck.
På saköreu, edgång och tjufvar och rån
Jag hörde mig mätt — Vor' jag långt derifrån
Uppå hafvet!

då uttryckte han hvad hvarje Svensk Konung skulle kunna hafva största orsak att både tänka och känna.

**) Ständerna begärde år 1809 att en kommitté skulle sättas som öfversåg och omarbetade 1734 års Lagbok, så att den mängd af förordningar, som i ett eller annat afseende upphäfva, förändra eller förklara gamla lagen, måtte sammandragas och på sina behöriga ställen inpassas i nya Lagboken. Detta arbete, som kostat Riket öfver 200,000 R:dr Banko, är nu så till vida färdigt, att det snart nog torde komma till Ständerna.

af Rikets 718 representanter. Detta ärende kan, om det af motionären med ifver och värma fullföljes, komma att undergå följande märkeliga behandling, neml. 1:o uppläsning i det Stånd, der motionen blifvit gjord, diskussion, bordläggning, justering, remiss till behörigt Utskott. 2:o Remiss i Utskottet till någon af Afdelningarne. 3:o Läsning i Afdelningen, diskussion, 2:ne gånger bordläggning, beslut, uppsättning af expedition, justering, utskrifning, återsändning till Utskottets plenum. 4:o Föredragning i Utskottets plenum, bordläggning, diskussion, verkande återremiss till Afdelningen, justering, utskrifning och afsändning till ny behandling i Afdelningen. 5:o lika med 3:e punkten. 6:o Ny föredragning i Utskottets plenum, bordläggning, diskussion, justering, utskrifning, tryckning, utdelning i alla fyra Stånden. 7:o Föredragning af betänkandet i Stånden med bordläggning 2:ne gånger, diskussion verkande återremiss till Utskottet, uppsättning af diskussions-protokollet, justering, utskrifning, återremiss till Utskottet. 8:o och 9:o Samma behandling ånyo i Utskottet, som i 2:dra och 3:dje punkten är omnämndt, d. v. s. läsning, diskussion, bordläggning, beslut, uppsättning af jemkningsförslag, justering, utskrifning, tryckning, ny utdelning i alla Stånden. Om nu icke alla fyra Stånden, som öfverlägga hvart och ett för sig, fatta lika beslut, måste frågan för det 10:e, efter att möjligtvis hafva undergått samma formaliteter i afseende på tvenne gånger bordläggning och stundom en förnyad diskussion vid justeringen, sändas till förstärkt Utskott, der hon för det 11:e slutligen, efter föregången läsning, bordläggning och diskussion, genom votering afgöres. 12:o Från det förstärkta Utskottet sändes beslutet till Expeditions-Utskottet, som stundom, efter föregången diskussion och votering om ordalydelsen, uppsätter den underd. skrifvelsen till Kongl. Maj:t, hvarefter följer 13:o föredragning i Högsta Domstolen, i händelse det varit en lagfråga Ständerna behandlat, författande och justering af Högsta Domstolens protokoll. 14:o Föredragning i Stats-Rådet, 15:o Svar å Rikssalen, och om K. M. icke täckes bifalla Rikets Ständers beslut, såsom t. ex. i frågan om inrikes vexlar, kontraproposition, då samma march inom representationen ånyo förekommer!

Allt sedan 1809 har Nationen börjat inse, att en reform i sammansättningen och verkningsmethoden för Rikets Ständer

Kollegier, Domstolar med flere af administrationens utgreningar, blifver med hvarje dag allt mer och mer nödvändig. Så många Committéer och särskildta Utskott hafva i dessa ändamål blifvit satte, samt så många utlåtanden afgifna och skriftvexlingar förda, att för Nationen återstår nu mera icke annat, än att med förtroende hoppas, det Regeringen skall behaga föreslå de af behofvet påkallade förändringar. Styrelsen synes också å sin sida, i frågan om tillvägabringandet af verkliga förbättringar, med trygghet kunna lita på alla upplysta och fosterländskt sinnade Mäns biträde, och det är ändock slutligen de, som bestämma ledningen af massans handlingssätt.

De meningar, som här ofvan äro yttrade, innebära för ingen del något omstörtningsbegär, ty ingen kan derifrån vara längre skiljd än Författaren, men lika litet som han tror att Regeringen bör lyssna till några få theoretiska förslagsmakares projekter, lika angeläget anser han vara, att icke alltför länge undertrycka de förbättringar, som öfverensstämma med hvad många förståndiga män länge yrkat. Samhällsbyggnaden är af alla machinerier det mest invecklade, och det vore mer än besynnerligt, om upplysningen och tidsandan skulle göra sitt mäktiga inflytande gällande i alla andra menskliga inrättningar, men icke våga vidröra den angelägnaste af dem alla.

Upplyste och eftertänksamme män skatta hvarken det onda, hvaröfver de beklaga sig, eller de förbättringar, hvilka de hoppas, öfver eller under deras sanna värde. En revolution är alltid osäker: när hjulen väl kommit i gång, är det de dristigaste, de oroligaste och de listigaste som blifva kuskar på vagnen.

I afseende på Sveriges Areal, Administrativa, Juridiska och Ecclesiastika indelning, är det nödvändigt att, jemte de här efteråt förekommande tabellariska uppgifterna, äfven betrakta kartan. Man hör ofta nämnas Sunnanskog och Nordanskog, Svea Rike, Göta Rike och Norrland, äfvensom de gamla Landskapsnamnen stundom äro begagnade äfven i denna Statistik, men dessa äldre benämningar synas så småningom försvinna och den administrativa indelningen, eller i Län, är den som med hvarje dag mer

och mer användes. I den öfvertygelse att all förenkling är nyttig, hafva Länsnamnen blifvit uppkallade efter hvarje Läns Residensstad. Detta är egentligen ingen nyhet, ty Vet.-Akad:s Sekreterare, Wargentin, har redan år 1782, i de tabeller öfver folkmängden, som han låtit införa i Vet.-Akad:s Handlingar, kallat Vesterbotten Umeå Län; Blekinge Carlskrona Län; Stora Kopparbergs eller Dalarne Falu Län o. s. v., hvilket flerestädes vunnit efterföljd och hvarigenom allmänheten redan blifvit vand att mera principenligt säga: Linköpings Län i stället för Östergötlands, Nyköpings i stället för Södermanlands, Halmstads i stället för Hallands, o. s. v. Den ordning, i hvilka Länen stundom äro anförde i detta arbete, skiljer sig från den, som i våra vanliga officiella handlingar iakttages, på det sätt, att början skett med det sydligaste af Skåne, och derifrån blifvit fortsatt mot Norrbotten, hvarigenom Stockholms Län, i hvilket hufvudstaden är belägen, kommit att intaga midten af denna serie. Genom denna uppställning visar sig bättre den naturliga följden af vegetationens, odlingens och befolkningens aftagande mot norden.

Att jemföra de sydliga Länen med de norra, innebär en slags orimlighet, ty under Sveriges långa sträckning mot norden förändras klimat och vextlighet alltför mycket, för att utaf dessa jemförelser kunna vänta några i ekonomiskt hänseende nyttiga slutsatser. Om man ville följa en slags naturlig indelning af landet, så borde de 6 norra Länen jemföras sins emellan, emedan de äro någorlunda öfverensstämmande i klimat, naturlig beskaffenhet och vextlighet, och de öfriga 18 sins emellan. Det är märkligt nog, att denna naturliga gräns, som följer Dalelfvens strand, delar Riket i det närmaste i 2:ne lika stora hälfter, när de ödslige, sumpige och obebodde Lappmarkerne deruti icke inräknas, ty de 6 norra Länen innehålla 1,487 qv.-mil, och de öfriga 18 = 1,348 qv.-mil. Äfvenså är den norra halfdelen af Riket, som ligger mindre än 300 fot öfver hafvet = 648 qv.-mil, och den södra = 620. Den norra delen, som ligger emellan 300 och 800 fot, är = 598 qv.-mil, den södra = 513. Söder om Dalelfven finnes icke något berg, som uppnår 2,000 fots höjd. I de 6 norra Länen bo omkring 300 menniskor på hvarje qv.-mil, och i de 18 södra Länen öfver 2,000.

På den af Geografiska Inrättningen år 1815 utgifna karta öf-

…	… års utgång.	Län.	…	…	Rätter.	Lagsagor.	…sagor.	…dömmen.	Stift.	…	…	…	…	Församl.
—	85,360	Stockh. stad	—	—	Svea	——	—	——	——	—	—	—	19	19
40,5	231,330	Malmö Län	13	5	Skånes	Skånes	8	Skåne & Kronob. Bergm.	Lunds	12	121 3/5	119 1/3	12	253
55,3	172,240	Christianstads	10	4	d:o					9	72 1/3	71 2/5	5	149
43,2	96,190	Halmstads	8	4	Göta	Hallands	3	——	Göteborgs	4	40	46	6	92
25,8	99,800	Carlskrona	4	2	Skånes	Skånes	2	——	Lunds	3	16	11	5	32
86,1	127,290	Wexiö	6	4	Göta	Tio Härad	3	Skåne & Kronob.	Wexiö	6	42	43	1	86
97,6	154.970	Jönköpings	9	6	d:o		5			8 1/3	58 1/3	68	4	130
96,8	193,950	Kalmar	11	6	d:o	Kalmar	5	Södermanlands & Östergötlands	Kalmar	12	64 1/6	31 1/3	5	100
96,7	214,290	Linköpings	21	8	d:o	Östergötland	8		Linköp.	15	102 2/3	46 2/3	7	156
75,4	185,640	Mariestads	15	5	d:o	Westgöta & Dahls	5	Nora & Lindes	Skara	10 2/3	84	171 1/3	6	261
114,5	224,290	Wenersborgs	18	6	d:o		6	Wermlands	Carlstad	8 1/2	52	166 2/3	5	223
43,3	171,170	Göteborgs	20	5	d:o	Bohusläns	5	——	Göteborgs	3 1/4	29	58	13	100
27,9	42,300	Wisby	2	2	d:o	Södermanl.	2	——	Wisby	3	43	49	1	63
66,2	112,520	Stockholms	19	8	d:o	Uplands	7	Uplands & Roslags B.	Upsala	10	62	48	6	116
47,5	85,700	Upsala	13	6	d:o					10 1/2	58	28	2	88
60,5	93,320	Westerås	13	7	d:o	Westmanl.	4	Sala, Öster- & Vester-Bergsl.	Westerås	8	54	15	4	73
57,0	117,380	Nyköpings	10	4	d:o	Södermanl.	3	Söderm. & Österg.	Strengnäs	9 1/2	52	39	8	99
74,2	128,680	Örebro	16	4	d:o	Nerike & Wermeland	8	Nya Kopparb. Nora & Linde	d:o	6	36	20 2/3	4	60
157,9	202,540	Carlstads	13	5	d:o			Wermlands	Carlstads	8	26	56	3	85
278,7	140,000	Falu	7	7	d:o	Westmanl.	3	St. Kopparb., Ö. & Vest. Bergsl.	Westerås	7	34	15	4	53
171,9	111,830	Gefle	3	3	d:o	Wester-Norrlands	4	Upl. & Roslag.	Upsala	6	31	17	3	51
216,0	87,470	Hernösands	3	3	d:o		3	VesterNorrlands	Hernös.	5 1/2	27	38	2	67
435,0	46,990	Östersunds	3	3	d:o		2		d:o	2	14	43	1	58
668,0	60,360	Umeå	3	3	d:o	Wester-bottens	3	Vester- och Norrbottens.	d:o	2 1/2	18	6	1	25
751,0	47,960	Piteå	3	3	d:o		1		d:o	2	10	6	2	18
81,4	Insjöarne													
3868,1	3,233,570	24	241	113	3	13	90	11	12	172	1,147	1,214	129	2,490

ver Sverige, har arealen af Lappmarkerne blifvit uträknad och befunnen som följer: *Åsele Lappmark* = 113,5 qv.-mil, *Umeå d:o* = 228,2, eller de 2:ne Lappmarker som höra till Umeå Län = 341,7, då den bebodda delen af Umeå Län blifver = 126,7 qv.-mil. *Piteå d:o* = 199,6. *Luleå d:o* = 325,3 samt *Torneå d:o* = 166, eller Lappmarkerna hörande till Piteå Län = 690,9 hvadan den bebodda delen af detta Län blifver = 259,7. Och Lappmarkerna tillsammans innehålla således 1,032,6 qv.-mil.

När man fördomsfritt och med uppmärksamhet granskar Sveriges Administrativa, Juridiska och Ecclesiastika indelning, och jemför dem hvar och en inom sig eller med hvarandra, så skall man förgäfves bemöda sig, att i den öfvervägande delen af dem upptäcka något slags system, grundadt på landets naturliga beskaffenhet. För att börja med den Administrativa indelningen, så, om någon gång de fordna Landskapen, äfvensom de i senare tider tillskapade Länen, hafva å en eller annan sida någon af naturliga råmärken utmärkt gräns, såsom Kolmorden emellan Östergötland och Södermanland, eller Tiveden emellan Nerike och Westergötland, äro likväl en stor del af de öfrige Länsskilnaderna utstakade, utan att man i dem kan upptäcka annan plan än tillfällighetens. Jag nämner icke detta för annat än att, om någonsin en ny och förbättrad reglering af landets indelning skulle komma i fråga, så är det endast på få ställen, man är bunden af naturliga gränseskilnader.

När man betraktar bilden af Göteborgs och Wenersborgs Län, kan man icke annat än förundra sig öfver den oformliga skapnaden af dessa begge Läns geografiska, eller kanske rättare, administrativa omfång. Inbyggarne i hela norra Bohuslän nödgas resa förbi Landshöfdinge-residensets portar i Wenersborg, för att begifva sig 8 à 9 mil längre bort, när de hafva något att kommunicera med sin egen Länsstyrelse. På samma sätt nödgas invånarne i hela södra delen af Wenersborgs Län resa förbi portarne af Göteborg, för att komma till sitt 8½ mil längre bort belägna Landshöfdinge-Embete. En ändamålsenlig förändring är icke svår att påfinna, ty om Dalsland och Bohuslän allt intill Kungelf, eller norra grenen af Göta Elfs utlopp i Kattegat, förordnades att utgöra ett Höfdingedöme, med Uddevalla till Residens, så kunde södra delen af Wenersborgs Län, jemte Hisingen,

Askims och Säfvedals Härader, utgöra ett ganska passande område, med Göteborg till Residensstad.

Att Gefle ligger i nedersta hörnet af ett Län, innehållande icke mindre än 170 qv.-mil, och der således en del af dess invånare hafva 18 à 20 mil till sitt Landshöfdinge-Embete, är en olägenhet, men som icke, sedan alla publika byggnader blifvit på ett ställe hopade, lätt låter förändra sig. Sjelfva Hufvudstaden har, såsom sådan, sedan Finland gått förloradt och Norrige blifvit med Sverige förenadt, ett högst olämpligt läge; men att flytta honom, d. v. s. Styrelsen, till den i alla afseenden ypperliga lokalen vid Mariestad, lärer ännu i långliga tider få räknas till en from önskan. Om Stockholm skulle upphöra att vara hufvudstad, så upphör han ändå aldrig att vara en för Sverige ganska vigtig både handelsstad och militärposition.

Wisby Län har icke mer än 42,300 invånare, Östersunds 46,990, Umeå 60,360 och Piteå Län 47,960, eller dessa 4 Län tillsammans hafva icke så många inbyggare som Malmö eller Wenersborgs Län ensamt. Man bör icke helt och hållet förbise den omständigheten, att de administrativa omkostnaderna äro i vissa fall i ingen proportion till invånarnes antal. Att Landshöfdinge-Embetet i Jemtland eller på Gottland, med blott $\frac{1}{8}$ af Malmö Läns folkmängd, skall kosta nära lika mycket som detta senare, synes mig, om icke i principen, åtminstone i tillämpningen, vara oriktigt, ty den, som är högsta Styresmannen öfver 200,000 menniskor, förtjenar visserligen mera anseende och är en vigtigare person, än den, som blott är det för 40,000. Att de 4 nya Län, som i senare tider blifvit tillskapade, neml. Hernösands, Carlstads, Östersunds och Piteå, varit af behofvet påkallade och åsyfta invånarnes bästa, bestrides af ingen; men månne man icke, till vinnande af enkelhet och besparing, med allt fog kunnat sammanslå några andra? Om Stockholms Län fördelades, med undantag af 1 à 2 mils omkrets å alla sidor om hufvudstaden, som borde lyda under Öfver-Ståthållare-Embetet, så kunde den norra delen, utan synnerlig olägenhet, läggas till Upsala Län, och den södra till Nyköpings. På samma sätt kunde Carlskrona Län fördelas på Kalmar och Wexiö Län, samt Halland tilläggas Göteborgs Län. Huruvida Skåne, i stället för att bestå af 2:ne till

figuren oformliga Län, kunde sammanslås till ett enda, med Lund till Residensstad, förtjenar ett närmare eftersinnande.

Hvad fördelningen i fögderier beträffar, så synes af tabellen, att i Skåne och Blekinge innefattar hvarje fögderi omkring 40,000 menniskor, och efter denna fördelning borde landet vara belätet med 69 Kronofogdar i stället för 115. Hvad som medhinnes att skötas på ena stället, bör också kunna medhinnas på ett annat, och de indragnes löner räcka väl till att med 25 à 50 proc. öka lönen för de fogdar, som få nog långa resor till sina uppbördsstämmor. Öfverskottet blir ändå icke så obetydligt.

Den Juridiska fördelningen af Landet synes vara underkastad samma brister som den administrativa, neml. att vara utan något egentligt system. På somliga ställen äro Häraderna lika stora till arealen, som hela Län annorstädes, och folkmängden naturligtvis i samma förhållande olika. Så äro t. ex. Wadsbo Härad i Mariestads Län och Kinds Härad i Wenersborgs Län hvardera lika stora som hela Carlskrona Län o. s. v. Christianstads Hof-Rätt omfattar en areal af 120 qv.-mil, när deremot Svea Hof-Rätt har mera än 3,000. Att Linköpings Län innehåller 21 Härader och Göteborgs Län 20, när Carlskrona Län kan vara belåtet med 4 och Wexiö Län med 6, innebär ett förhållande, som förtjenar uppmärksamhet.

Den Ecclesiastika fördelningen företer likväl de största anomalierna, ty somligstädes der Katholska Läran fordom slagit djupast rötter, och följaktligen ett öfverdrifvet andligt (kanske rättare presterligt) nit fått tillfälle att göra sitt inflytande gällande, äro socknarne så små, att Folket och Själasörjarne äro begge lika illa belåtne med de i allt för ringa delar söndersplittrade församlingarne. Gottland, med något öfver 40,000 invånare, har tre och nittio kyrkor att underhålla, d. v. s. att om folkmängden på landet fördelas lika emellan socknarne, belöper det sig (1844) 455 personer för hvarje församling, ett påtagligen alltför ringa antal för att tillbörligen kunna underhålla kyrka, prest, m. m. som dit höra. Näst Gottland är Westergötland, Jemtland och Skåne de provinser, som ha ett öfverflödigt antal af kyrkor. I Mariestads Län utgör medium af hvarje sockens areal 6,780 tunnland och 728 personer; i Malmö är arealen 3,841 tunnland och 959 personer; i Jemtland deremot arealen 171,354 tunnland, och folkmängden 825 personer, allt 1844.

Sjelfva socknarne sinsemellan förete en ganska stor olikhet. Ekers socken i Örebro Län har (1844) 380 invånare, när Linde socken i samma Län har 6,500. Qvarsebo socken i Linköpings Län har 6½ mantal och 466 personer, när deremot Åby och Ödeshög i samma Län, utgörande tillhopa ett pastorat, hafva 126 mantal och 6,000 personer. Bodarne socken i Örebro Län utgöres af 8 mantal, när Fellingsbro har 190 o. s. v. Ett litet bevis huru otjenligt det är att jemföra arealen emellan de norra och södra delarne af Riket kan inhämtas deraf, att Gellivare socken har 1,680 inbyggare, spridde på 150 qv.-mils yta, eller på större vidd än hela Skåne, Blekinge och Gottland tillsammans. Hammardals pastorat i Jemtland är nära lika stort som hela Skåne. Akebecks socken på Gottland har 185 inbyggare, Bjereshög i Malmö Län 150, Säm i Wenersborgs Län 130 och Galtström i Hernösands 230, när deremot Leksands socken i Falu Län har 8,800 och Skellefteå i Umeå Län öfver 11,000 personer *).

Till vinnande af ett allmänt begrepp om *Arealvidden och Folkmängdens förhållande Sockenvis inom hvarje Län*, har ett medium blifvit taget, då resultatet utfaller på följande sätt: Malmö Län har den minsta medel-arealen, neml. blott 3,840 tunnland för hvarje socken, dernäst Wisby Län 4,870 tunnl., Mariestads Län, 6,780, Christianstads 8,840, Göteborgs, Halmstads, Upsala, Stockholms, Nyköpings, Carlskrona, Jönköpings, Wenersborgs och Linköpings Län från 11 till 18,000 tunnl., Westerås Län har redan 21,363, Wexiö Län 22,879, Kalmar Län 23,523, då deremot Örebro Län har öfver 30,000, Carlstads 44,472, Hernösands 76,905, Gefle Län 82,459 samt de norra Länen från 130,000, såsom Falu Län, Östersunds 170,000, Umeå 122,000 och Piteå Län ända till 250,000 tunnland.

Folkmängden är minst på Gottland, neml. blott 459 i medeltal i hvarje socken, dernäst i Mariestads Län 711, i Stockholms, Upsala, Malmö och Östersunds Län omkring 900, i Christianstads, Wenersborgs, Halmstads, Hernösands, Linköpings, Jönköpings, Nyköpings, Westerås, Wexiö och Kalmar ifrån och

*) I afseende på socknarnes areal och folkmängd, medelhöjd öfver hafvet, hemmantal, uppskattade värde m. m., se de af Författaren år 1839 utgifna *Anteckningar och Statistiska Upplysningar öfver Sverige*, som äro tillgänglige i alla Boklådor och kosta 3 R:dr.

med 1,000 till och med 1,500, i Göteborgs Län 1,700, i Piteå, Umeå, Gefle, Falu, Carlstad och Örebro Län från 2,000 till öfver 2,600, samt endast i Carlskrona Län öfver 3,000 menniskor i hvarje socken.

Det inträffar icke sällan, att ett och samma pastorat stundom är beläget i 2 Län, 2:ne Stift, 2 à 3 Prosterier, 2 à 3 Härader, 2 à 3 Fögderier och 2:ne Bergmästaredömen. Ett och samma Regemente är roteradt i 3:ne Län, o. s. v. Tabell-kommissionens framlidne Sekreterare, Nicander, har utarbetat ett förslag till en förbättrad indelning af landet (hvilket jag likväl icke haft tillfälle se), men sedan vederbörande deröfver blifvit hörda, och efter hvad jag förmodar, till det mesta afstyrkt detsamma, är det för det närvarande hvilande. Ämnet är dock af vida större vigt, än som vid första påseendet synes. Förbättringarne bestå likväl icke uti, att jemka ihop dessa smärre anomalier, så att hvarje Prosteri o. s. v. kommer att höra till ett och samma Län, utan i antagandet af en princip, för reglerandet af de till folkets angelägenheter (prest, fogde och domare) bäst passande områden. Regeringen eller Nationen — hvilka begge begrepp jag så innerligen önskar skulle betyda ett och detsamma — äger en ofantlig verksam häfstång till landets förkofran, uti en förbättrad reglering af Rikets administrativa, juridiska och framförallt ecclesiastika indelning. Många nu slumrande och knappt anade krafter skulle härigenom lifvas och utvecklas. I samma mon som upplysningen stiger och samhället skjuter fram på kulturens bana, skola också de så kallade kommunal-afgifterna öka sig, och till deras bestridande fordras, att de områden som deruti deltaga, hafva en passande storlek. Om Gottland, Westergötland och Skåne hade blott hälften så många kyrkor som de nu äga, likasom om Linköpings, Mariestads, Göteborgs och Wisby Län m. fl., hade blott hälften så många Härader som de nu hafva, så skulle de gemensamma utgifter, som fordras till kyrkor, presterskap, skol-anstalter, fattigvård, socken- eller härads-magasiner, indeldta arméens vapen och trossdepôter m. m., vida bättre förslå, eller vara mindre betungande, än de nu äro. Utaf de många omhvälfningar, Franska Revolutionen framalstrade, var landets bättre indelning en af de gagneligaste, som, trots alla reaktionsförsök, bibehållit sig och troligen kommer att så allt framgent göra.

I frågan om lämpligheten af den ecclesiastika fördelningen är Blekinge bäst lottadt; ty der utgör medium af folkmängden i hvarje församling 3,120, dernäst Piteå Län med 2,664, och sedan Falu Län med 2,640. Efter ett medium af 2,500 personer på hvarje församling, borde de 18 Länen, söder om Dalelfven, ha omkring 800 församlingar, i stället för att de nu hafva öfver 2,000. Folket är hvarken mera osedligt eller besöker mera sällan kyrkan der det är en eller annan mil till henne, än der hon ligger midt i byn. Det är endast få år tillbaka som Hornborga, Sätuna, Broddetorp och Bolums kyrkor, belägne vid foten af Billingen, sammanbyggdes till en enda, *ock detta exempel bordé följas på många ställen.*

Om Svenska Folkets karakter, antal, nativitet, mortalitet, ingångne och upplöste äktenskap, m. m.

> Svenskarne äre starke, vige, modige af lynnet att gerna blifva namnkunnige: äre ock dugelige till något hvarje. I krig vilja de veta af blod, men ingen parlementering och skämmes vid att hafva litet gjort. Snälle och påhittuge och rätt så till lärdom fallne som något folkslag, fastän temligen Drön-Göther. *Gustaf I.*

Lika som Svenska språket röjer en nära anförvandtskap med Danskan, Tyskan, Engelskan och Holländskan, och således antyder ett gemensamt ursprung, likaså synes Svenska Nationen till utseende och egenskaper närmast likna dessa fyra folkslag. Historien lärer oss, att alla Nationer kunna genom fortsatta dåliga eller goda Regeringar blifva Sybariter eller Spartaner. Hvad Svenskarne angår, så, ehuru den så kallade medelklassen nu mera synes vara den som leder folkens öden och som följaktligen förtjenar största uppmärksamhet, och denna klass hos oss icke företer några egenheter, utan, i likhet med hvad som sker i alla andra Stater, blott sträfvar att vinna allmän humanitet, har likväl Svenska allmogen, så väl genom dess lefnadssätt, som spridning öfver ett vidsträckt land och, sannolikt äfven genom

den hos Nationen inneboende kraft och allvar, bibehållit vissa utmärkande karaktersdrag, som förtjena att omnämnas. Dessa allmogens karaktersdrag äro, enligt Författarens mening: sann Gudsfruktan, redbarhet, laglydnad, sedlighet, tarflighet, naturlig fallenhet för handaslöjder, tillförsigt till egna krafter, arbetsamhet och en välvillig gästfrihet; dess fel: afundsamhet sinsemellan och mot herreklassen, misskännande af egna förmoner och en öfverdrifven aktning för hvad som är utländskt, samt slutligen: en viss råhet, med deraf härflytande våldsamhet, hvilken sednare dock oftast är föranledd af ett omåttligt bruk af bränvin *).

*) Meningarne äro icke mera delade om allt det onda, som missbruket af starka drycker åstadkommer. Den brottslige uppfriskar sitt mod och döfvar sitt samvete med bränvin, innan han begår sin illgerning; den lättjefulle, håglöse, afsigkomne och betryckte, som icke kan motstå begäret att berusa sig så ofta som tillfälle dertill erbjuder sig, blir med hvarje dag allt uslare och eländigare, samt en plåga för sig sjelf, en skam och vanära för det land han tillhör; men om sättet att förekomma och bota denna moraliska pestsmitta äro meningarne icke lika öfverensstämmande. Författaren var ibland deras antal, som år 1830 ifrade för inrättandet af *Måttlighets-föreningar*, och 2:ne upplagor af en liten brochyr, som han sammanskref, om de i Amerika stiftade Temper. Societies, blefvo hastigt spridde kring fäderneslandet. Vid de första sammankomster, som höllos d. 27 Nov. 1830, yppades genast skiljaktiga åsigter i frågan, om i Stadgarne skulle yrkas *total afsägelse* eller ett *måttligt bruk* af starka drycker. Tvenne föreningar blefvo således bildade i stället för en, af hvilka den så kallade *Måttlighets-föreningen*, för hvilken Erkebiskop Wallin var Ordförande, upphörde år 1833. Stockholms *Nykterhets-förening* fortfor deremot intill slutet af år 1837, då den upplöstes, eller rättare, öfverflyttades till *Svenska Nykterhets-Sällskapet*, hvilket ännu fortfar att gagna.

Att förändra ett helt folks vanor och bruk har sina svårigheter, helst när inga andra medel kunna och böra användas, än den fria öfvertygelsens, men icke desto mindre kan man tryggt påstå, att det öfverdådiga bruket af spirituosa under de sista 14 åren betydligt minskats i alla Rikets provinser. Önskeligt vore, att det dagliga bränvinsbordet kunde mera allmänt afläggas, än som hittills skett. I de hus, der bränvin icke bjudes, är det ingen som saknar detsamma, och de ringare folkklasserne hemta gerna sina föredömen från de upplyste och bildade. En icke oväsendtlig förändring i allmänna opinionen har så till vida föregått, till fördel för den goda saken, att oaktadt gästfrihet ligger i nationallynnet, hörer det dock icke mera till ett godt värdskap, att truga eller uppmuntra sina gäster till ett omåttliga drickande, äfvensom det icke mera anses såsom någon heder eller såsom ett bevis på mannamod, att kunna tåla en stor mängd spirituosa, men deremot skamligt och nesligt att befinnas drucken.

Huruvida den absoluta principen, i enlighet med Nykter-

Menige man af den arbetande klassen är långsam i sina rörelser, fordrar god betänketid, saknar icke fintlighet *) och ett

hets-vännernas ifriga yrkande, är den enda rätta lemnas derhän. Det är ju icke ett måttligt och förståndigt bruk af spirituosa man vill aflysa, utan missbruket? I vårt hårda klimat, hvarest den fattige, under sitt tunga och mödosamma arbete, icke har råd att bestå sig något annat uppmuntrings- och förfriskningsmedel, än ett glas bränvin, emedan maltdrycker under den varma årstiden, i brist af iskällare, surna och om vintern frysa, bör man noga betänka sig, innan man söker aflocka honom löftet att aldrig smaka detsamma. *All ytterlighet är ställd på gränsen af ett fel*, säger Kellgren, och arbetaren kan icke lätt inse behofvet af att för sig aflägga allt bruk af spirituosa, under det att den som uppmanar honom dertill, d. v. s. Herreklassen, icke nekar sig någon af de njutningar, som stå honom till buds.

Sättet för den reform i det alldagliga bruket af bränvin, som nu föregår inom Svenska Folket, må vara mer eller mindre ändamålsenligt, så är det likväl ett ganska tillfredsställande bevis på det större, allmännare och varmare deltagandet i Fäderneslandets heder, lycka och anseende, som nu råder, mot hvad man fordom var van att finna. Vi äro skyldige att hembära dem vår tacksamhet, som offra tid och möda på Folkets förädling, och vi innesluta denna angelägenhet i ett nitiskt Presterskaps ömma behjertande.

*) Såsom bevis på allmogens fintlighet skall Författaren, ur Gustaf d. I:s historia, anföra blott ett par drag. Då Gustaf på ett så underbart sätt blifvit räddad från Arendt Pehrsons på Ornäs förräderi och tagit sin tillflykt till Kronoskytten Sven Elfson i Isala by, blef han genast efterspanad af Konung Christierns utskickade. När de inträdde i stugan och med häftighet frågade om der varit synlig någon främmande man, stod Gustaf och värmde sig för ugnen, i hvilken Sven Elfsons hustru gräddade bröd. För att afleda de främmandes uppmärksamhet och misstankar på den unga mannen, tog hustrun brödspaden och slog till honom samt bannade honom hårdt, sägande: *hvad står du och gapar på främmande; har du aldrig sett folk förr? packa dig ut i ladan.* Som Gustaf icke kunde vara längre säker i Isala, utan måste föras längre upp åt landet, tog Sven Elfson och packade in honom i ett halmlass, men alla vägar och broar voro besatte med Danskt krigsfolk, som voro så misstänksamme, att de genomstucko halmlasset med deras spjut, hvaraf Gustaf sårades, så att blodet började rinna på snön. Sven Elfson drog då genast upp en knif och skar oförmärkt sin häst i foten, hvarigenom han lyckligen afvände Danskarnes misstankar. Längre fram på vintern samma år doldes Gustaf i en källare hos Tomte Matts Larsson i Utmelands by, nära Mora i Dalarne. Äfven der kom Danskt krigsfolk och spejade efter honom; men som hustrun, hvilken var sysselsatt med dricksbrygd till julen, hade märkt Danskarnes ankomst, sköt hon oförmärkt ett vörtkar öfver källarluckan, hvarigenom Danskarne, oaktadt den strängaste efterspaning, nödgades fara från stället med oförrättade ärender.

godt omdöme, och älskar mera att öfvertygas än öfvertalas. Dess verksamhet är för det mesta lugnt beräknad, och han fördrager snarare manligt våld än barnsligt fjesk, snarare att blifva misshandlad än gäckad. Ordhållighet är, hvad han isynnerhet fordrar.

I de fleste utländska Geografier och Statistiska arbeten, såsom Steins, Hassels, Cromes, Malte Bruns m. fl., står, att de lägre folkklasserna i Sverige kunna hvarken läsa eller skrifva. Hvad det förra angår, så är det en fullkomlig irring, ty det finnes icke en på 1,000, af Svenska allmogen, som icke kan läsa. Orsaken härtill är förnämligast Carl XI:s föreskrift, att ingen som icke är hemmastadd i sin kristendom får begå Herrans Nattvard, och att ingen som icke har begått Nattvarden får gifta sig. Man skulle i våra dagar gerna kunna tillägga, att hvar och en borde vid detta högtidliga tillfälle ådagalägga, att han utom läsa i bok äfven kunde hjelpligt skrifva och räkna, och sådant synes förhållandet bli inom ett par tiotal af år. Om än bondens eller torparens stuga i allt öfrigt vittnar om det högsta armod, så finner man der likväl nästan alltid en Psalmbok, en Bibel, en Postilla och ibland flere andra andaktsböcker. Engelska Lord-Kanslern Brougham anförde i Parlamentet den 1 Maj 1816, att på de senaste 6 åren blifvit i Manchester vigde 9,765 par, af hvilka ingen enda person kunnat hvarken läsa eller skrifva. Enligt Revue Encyclopedique för Oktober månad 1832, kunna i Frankrike i de norra departementerna 74 ynglingar af 100 läsa, i de vestra 12 af 100, samt i hela Riket blott 38 af 100.

Denna Svenska allmoge, som vid mångfalldiga tillfällen gifvit bevis på trohet, mannamod och ett äkta fosterländskt sinne *); som

---

*) På 1430-talet samlades allmogen till 100,000 man, tågade genom landet och nedbröt Konung Erics Borgar och Slott, samt utdref dess Fogdar, utan att begå några oordningar eller pressningar. Ett hundra år senare eller 1529 instämdes allmogen till Larfs hed i Westergötland, af Riks-Hofmästaren Thure Jönsson Roos, Biskopen i Skara Magnus Haraldsson, samt Riks-Råderna Liljehök, Bjelke och Winge, och anmanades der af dessa Herrar till uppror mot Konung Gustaf I. Åsyna vittnen hafva, efter hvad Historien berättar, intygat, att vid Menige Mans kloka och rättrådiga svar: *att de voro nöjde med Kung Gösta sådan han var och ville ingen annan Konung hafva*, så föll liksom ett moln öfver de regeringslystne Herrarnes ansigten. Gustaf räknade med skäl denna stämpling såsom den farligaste under sin regering, emedan Smålänningarne och flere närgrän-

som skulle vara så tacksam för hvarje lindring i dess bördor, och hvars ställning i så hög grad förtjenar att behjertas, har nästan beständigt, i frågan om dess väl, fått stå tillbaka för andra intressen, som förstått göra sig gällande inför thronen och makten. Sveriges Allmoge utgör likväl Sveriges styrka och merg, och utöfvar ett större inflytande på Rikets öden än likartade samhällsklasser förmå i något annat land åstadkomma. Historien vitsordar också, att alla de Regenter, som uträttat något af värde, antingen till Nationens väl eller till hennes ryktbarhet, varit sådane som förstått vinna allmogens kärlek och förtroende. Att vårda denna allmoges bästa och befrämja dess väl mot de öfrige samhällsklassernas öfverdrifna och aldrig mättade anspråk, är hvad en klok och faderlig Styrelse säkert skall finna mest öfverensstämmande så väl med dess egen fördel, som med en sann upplysnings fordringar.

Alla civiliserade nationers Regeringar bemöda sig, att genom framlagde tabläer öfver folkmängdens tillväxt, ådagalägga, att landet är uti ett beständigt framåtskridande blomstrande tillstånd. En sanning är, att detta till en viss grad äger rum; ty det är icke rimligt att en ökad folkmängd kan tillkomma, utan att landets kultur ökas, hvarigenom lifsuppehälle för ett större antal menniskor beredes, eller också att kapitalerna ökas, d. v. s. industrien i allmänhet, hvarigenom det som felar i landets egna

---

gande provinsers invånare väntade på Westgöte-allmogens svar, för att derefter taga deras beslut.

På 1540-talet, då Dackens uppror fordrade största ansträngning att qväfvas, och Gustaf med mycket bekymmer hörde att allmogen från flere andra landskaper var i rörelse, kom underrättelse att äfven i Dalarne var mycket buller, och Bönderna höllo misstänkta sammankomster. Detta ökade Gustafs förlägenhet, och han var i så stort betryck, att han ämnade afsäga sig regeringen, öfvergifva Riket, flytta till Tyskland och nedsätta sig der; men då upplystes, att från Dalarne kommo till Stockholm nedtågande 2,000 utvalde män, fullt utrustade, icke för att öka Gustafs fiender, utan som Dal-allmogen skickade Kung Gösta till hjelp att kufva de upproriske Småläningarne. Detta Dalkarlarnes förhållande länder dem så mycket mer till heder, som Gustaf 2:ne gånger förut med stränghet behandlat samma allmoge, då den varit uppviglad, den ena gången af den så kallade Daljunkaren, och den andra gången för sina kyrkklockor, som Gustaf nödgades begära till afbetalande af Lybeckska skulden.

produkter, till underhållande af dess folkstock, kan köpas från andra orter; men som ganska få länder på jorden ännu äro öfverbefolkade, och ett beständigt framskridande hörer till civilisationens natur, så bevisar den tilltagande folkmängden icke ensamt ett bättre tillstånd, utan i jemförelse, dels med andra länders, dels med åtskilliga andra förhållanden, såsom förbättrade undervisningsanstalter, en högre bildning, ökad moralitet, minskade brottmål, och framför allt genom fattigskarans och den lösa befolkningens ordnande inom de gränsor, som för Statens fortfarande förkofran må anses vara tillfredsställande.

Under dessa synpunkter betraktadt står Sverige, enligt min öfvertygelse, icke bland de främste, men det oaktadt är jag fullkomligt viss om, att hvarje Svensk man har största skäl att glädja sig åt de utmärkta framsteg, Riket i flere afseenden vunnit under de sist förflutne fem och tretio åren, eller allt sedan vårt nya statsskick grundlades. Författaren får längre fram i denna Statistik tillfälle att på flere ställen med fakta ådagalägga detta. Väl har folkmängden, när man granskar de härefteråt förekommande tabellariska uppgifter, ökat sig från 1751 till 1844 (se tabellen å pag. 103), d. v. s. under 93 år, med 1,448,000 personer eller med 81½ proc.; men der utrymme och förmåga icke saknas, att underhålla både 2 och 3 gånger så många inbyggare som vi nu äga, der är denna progression ibland de långsammare. Ett anmärkningsvärdt förhållande upptäckes, när man på den närstående tabellen länsvis jemförer folkmängden emellan 1751 och 1840. Man finner nemligen då att invånarne i Westerbotten (Umeå och Piteå Län) ökat sig 280 proc., i Carlskrona Län 168, i Göteborgs och Malmö Län mera än 100, i Wenersborgs och Kalmar Län nära intill 100 proc., när den deremot i Stockholms Län förökat sig med blott 20 proc. Att det ofantliga utrymme, som Westerbotten erbjuder, vållat den ovanliga folkökningen derstädes, är sannolikt; men hvad som varit orsaken till samma fenomen i Blekinge, låter icke förklara sig utan en närmare undersökning, hvilken väl förtjente att anställas. Att enskiftena och ett bättre skött jordbruk varit vållande till den hastiga folkökningen i Skåne, kan man taga för afgjordt, äfvensom en ökad industri och högt drifven husflit i Wenersborgs Län; men hvad som egentligen förorsakat att folkmängden i Bohuslän,

i hvilket Rikets andra stad, Göteborg, är belägen, fördubblats på 90 år, är svårare att förklara. Om man ock ville tillerkänna Göteborgs vidsträckta handel och lifliga industri, det mäktiga inflytande som onekligen tillkommer denna stad, hvilken föreställning skall man då göra sig om hufvudstaden, som haft ett nästan menligt inflytande på den honom närmast omgifvande landsbygden, tvärt emot hvad i alla andra länder inträffar?

Tabellverket inrättades 1748. Folkmängden var år

1751 = 1,785,727; 1760 = 1,893,246; 1772 = 2,012,772;
1780 = 2,118,281; 1785 = 2,142,273; 1790 = 2,150,493;
1795 = 2,280,441; 1800 = 2,347,303; 1805 = 2,412,772;
1810 = 2,377,851; 1815 = 2,465,066; 1820 = 2,584,690;
1825 = 2,771,252; 1830 = 2,888,082; 1835 = 3,025,439;
1840 = 3,138,887; 1844 = 3,233,570.

Födde 1825 = 100,315, och döde 56,465, hvadan de föddas antal öfverstiger de dödas med icke mindre än 43,850, det mesta som någonsin inträffat sedan tabellverket inrättades. Den vanliga tillökningen gör omkring 0,8 proc., men 1825 gjorde den 1,6. Quinquennium mellan 1820—1825 är det lyckligaste och lugnaste som Sverige någonsin ägt, och kommer troligen att icke på länge få sin like.

Enligt Tab.-Kommiss. Berättelse för quinquennium mellan 1835 och 1840, daterad d. 6 Maj innevarande år, har öfverskottet af födde, jemfördt med döde, i hela Riket utgjort 124,335, deraf 63,970 mankön och 60,365 qvinkön; men när man sammanräknar folktabellerne får man 10,987 personer mindre än hvad nativitets- och mortalitets-tabellerna angifva. Folkmängden 1840 borde således utgöra 3,149,774, men upptages här blott till 3,138,887. Bristen 10,987 tillskrifves ofullständigheten i de inkomne underrättelserna om ut- och inflyttade personer.

Lefvande födde, sista quinquennium, äkta = 89,102; oäkta 6,258, således medium födde = 95,360.

De oäkta barnen förhöllo sig år 1840 till de äkta, i Stockholm som 1 : 2,24; i öfrige städerne som 1 : 5,95; på landsbygden som 1 : 17,61; i hela Riket som 1 : 13,30.

Af Rikets 95,876 barnaföderskor befunno sig 12,876 i goda, 47,925 i bergliga, och 35,075 i knappa vilkor. Dödfödde barn årligen = 2,828.

8*

Folkmängden 1751, 1835 och 1840, födde och döde 1840, samt folkmängdens ålder och dödlighet.

Länens namn.	Folkmängden. 1751.	Folkmängden. 1835.	Folkmängden. 1840.	1840. Födde.	1840. Döde.
Stockholms Stad	55,700	82,655	84,161	2,669	3,661
Stockholms Län	91,399	108,098	110,279	3,229	2,934
Upsala	63,895	84,777	85,294	2,407	2,144
Nyköpings . .	79,817	111,833	114,920	3,362	2,535
Linköpings .	128,911	197,045	206,625	6,244	4,368
Jönköpings .	106,317	144,853	150,477	4,445	2,818
Wexiö	67,283	114,156	121,454	3,975	2,428
Kalmar . . .	96,053	174,011	184,557	5,701	3,973
Wisby	24,562	40,671	41,575	1,080	763
Carlskrona . .	35,694	90,801	95,807	3,188	2,120
Christianstads	90,335	157,933	165,880	5,241	3,455
Malmö	105,163	209,584	221,670	7,276	4,681
Halmstads . .	58,234	93,355	94,934	2,848	2,183
Göteborgs . .	76,537	157,012	164,974	5,017	3,650
Wenersborgs	115,853	210,259	218,618	6,526	4,546
Mariestads . .	97,918	175,175	181,048	5,495	4,204
Carlstads . . .	} 173,917	186,783	195,546	5,736	3,700
Örebro		121,530	125,061	3,809	2,758
Westerås . . .	71,952	91,461	92,494	2,650	2,323
Falu . . .	97,428	139,538	138,141	3,645	3,614
Gefle	} 111,890	107,250	109,797	2,663	2,076
Hernösands .		83,920	85,875	2,397	1,856
Östersunds . .		44,239	45,769	1,014	668
Umeå	} 36,869	53,144	57,164	1,892	1,037
Piteå		45,356	46,767	1,513	1,130
Summa	1,785,727	3,025,439	3,138,887	94,312	69,445

Folkmängdens ålder 1840.	
Under 1 år	86,216
Emellan 1 till 3 år	152,266
3 „ 5 „	148,129
5 „ 10 „	345,366
10 „ 15 „	326,446
15 „ 18 „	204,076
18 „ 20 „	132,197
20 „ 25 „	273,389
25 „ 30 „	237,269
30 „ 35 „	198,687
35 „ 40 „	193,566
40 „ 45 „	182,176
45 „ 50 „	166,503
50 „ 55 „	135,413
55 „ 60 „	110,360
60 „ 63 „	62,380
63 „ 65 „	37,897
65 „ 70 „	61,960
70 „ 75 „	44,292
75 „ 80 „	25,552
80 „ 85 „	10,583
85 „ 90 „	3,435
90 „ 95 „	640
95 „ 100 „	82
Öfver 100 år	7
	3,138,887

Döde 1840 uti nedannämnde åldrar.	
Under 1 år . . .	15,689
Emellan 1 till 3 år	5.673
3 „ 5 „	2,241
5 „ 10 „	2,610
10 „ 15 „	1,560
15 „ 20 „	1,592
20 „ 25 „	1,819
25 „ 30 „	1,881
30 „ 35 „	2,131
35 „ 40 „	2,441
40 „ 45 „	2,841
45 „ 50 „	2,826
50 „ 55 „	3,014
55 „ 60 „	3,391
60 „ 65 „	3,804
65 „ 70 „	3,876
70 „ 75 „	4,408
75 „ 80 „	3,698
80 „ 85 „	2,444
85 „ 90 „	1,097
90 „ 95 „	225
95 „ 100 „	24
Öfver 100 år	1.8
Politi-lik i Stockholm	159
	69,445

D... gheten utgjorde förra quinquennium, 1830—1835 *), årligen 6... ; detta 69,445.

*) ... år 1834 utgjorde icke mera än 13,937 personer,

Af de i tabellen länsvis anförde medii-uppgifter, så väl om födde och döde, som åldern af den nu lefvande generationen, kunna en mängd slutsatser dragas, som icke blott för Statistikern, utan för hvar och en som önskar lära känna fäderneslandet, äro af värde.

Ingångne äktenskap synas vara i minskning, ty quinquennium emellan 1820 och 1825 utgjorde de årligen 23,772, men detta quinquennium blott 20,995. Omkring 100 äktenskap upplösas årligen genom consistoriel åtgärd.

Genom ammors oförsigtighet årligen qväfde barn 277; döde i barnsbörd 488; af starka drycker 57 (troligen flere); drunknade 948; krossade 313; ihjälfrusne 100 (1844 minst dubbelt); af åtskilliga andra olyckshändelser 137; aflifvade 11; mördade 52; sjelfmördare 214, af dem voro 130 gifta och 84 ogifta; 41 voro qvinnor och 173 män.

Af hela folkmängden tillhörde år 1840 2,835,741 landet och 303,146 städerna. Mankön 1,516,429; qvinkön 1,622,458.

Hushållens antal utgjorde 585,706; således belöpa sig på hvarje $5\frac{3}{8}$ person. Hvar 39:de person var fattig på landet; hvar 21:sta à 22:dra i hufvudstaden; hvar 24:de i öfrige städer, och i hela Riket hvar 37:de.

År 1840 befunnes 54,795 hushåll i goda vilkor; 367,477 i bergliga; 130,471 i knappa; 32,963 fattige. Summa 585,706. Af på landet boende hushåll befinna sig nära 8 proc. i goda vilkor, något mera än 69 kunna försörja sig af egna tillgångar, men 23 äro behöfvande.

I afseende på den sannolika lifstidsexpectancen, grundad på de data som Svenska tabellverket lemnar vid handen, hafva följande beräkningar blifvit anställde *).

---

en följd af att Riket under loppet af samma år hemsöktes af choleran. I denna farsot dogo inalles 12,637 personer, hvaraf i Stockholm 3,665, på landsbygden 5,011, i Göteborg 1,709, i hela Bohuslän, Göteborg deruti inberäknadt, 4,650; i Jönköping 636, eller hvar 7:de person.

*) Meddelad af Löjtn. J. M. Flygare, Lärare vid Högre Artilleri-Läroverket på Marieberg.

Folkmängden 1751, 1835 och 1840, födde och döde 1840, samt folkmängdens ålder och dödlighet.

Länens namn.	Folkmängden. 1751.	1835.	1840.	1840. Födde.	Döde.
Stockh:s Stad	55,700	82,655	84,161	2,669	3,661
Stockh:s Län	91,399	108,098	110,279	3,229	2,934
Upsala	63,895	84,777	85,294	2,407	2,144
Nyköpings . .	79,817	111,833	114,920	3,362	2,535
Linköpings .	128,911	197,045	206,625	6,244	4,368
Jönköpings .	106,317	144,853	150,477	4,445	2,818
Wexiö	67,283	114,156	121,454	3,975	2,428
Kalmar . . .	96,053	174,011	184,557	5,701	3,973
Wisby	24,562	40,671	41,575	1,080	763
Carlskrona . .	35,694	90,801	95,807	3,188	2,120
Christianstads	90,335	157,933	165,880	5,241	3,455
Malmö . . .	105,163	209,584	221,670	7,276	4,681
Halmstads . .	58,234	93,355	94,934	2,848	2,183
Göteborgs . .	76,537	157,012	164,974	5,017	3,650
Wenersborgs	115,853	210,259	218,618	6,526	4,546
Mariestads . .	97,918	175,175	181,048	5,495	4,204
Carlstads . . .	} 173,917	{ 186,783	195,546	5,736	3,700
Örebro		{ 121,530	125,061	3,809	2,758
Westerås . . .	71,952	91,461	92,494	2,650	2,323
Falu . . .	97,428	139,538	138,141	3,645	3,614
Gefle		{ 107,250	109,797	2,663	2,076
Hernösands .	} 111,890	{ 83,920	85,875	2,397	1,856
Östersunds . .		{ 44,239	45,769	1,014	668
Umeå	} 36,869	{ 53,144	57,164	1,892	1,037
Piteå		{ 45,356	46,767	1,513	1,130
Summa	1,785,727	3,025,439	3,138,887	94,312	69,445

Folkmängdens ålder 1840.	
Under 1 år	86,216
Emellan 1 till 3 år	152,266
3 „ 5 „	148,129
5 „ 10 „	345,366
10 „ 15 „	326,446
15 „ 18 „	204,076
18 „ 20 „	132,197
20 „ 25 „	273,389
25 „ 30 „	237,269
30 „ 35 „	198,687
35 „ 40 „	193,566
40 „ 45 „	182,176
45 „ 50 „	166,503
50 „ 55 „	135,413
55 „ 60 „	110,360
60 „ 63 „	62,380
63 „ 65 „	37,897
65 „ 70 „	61,960
70 „ 75 „	44,292
75 „ 80 „	25,552
80 „ 85 „	10,583
85 „ 90 „	3,435
90 „ 95 „	640
95 „ 100 „	82
Öfver 100 år	7
	3,138,887

Döde 1840 uti nedannämnde åldrar.	
Under 1 år . . .	15,689
Emellan 1 till 3 år	5,673
3 „ 5 „	2,241
5 „ 10 „	2,610
10 „ 15 „	1,560
15 „ 20 „	1,592
20 „ 25 „	1,819
25 „ 30 „	1,881
30 „ 35 „	2,131
35 „ 40 „	2,441
40 „ 45 „	2,841
45 „ 50 „	2,826
50 „ 55 „	3,014
55 „ 60 „	3,391
60 „ 65 „	3,804
65 „ 70 „	3,876
70 „ 75 „	4,408
75 „ 80 „	3,698
80 „ 85 „	2,444
85 „ 90 „	1,097
90 „ 95 „	225
95 „ 100 „	24
Öfver 100 år	18
Politi-lik i Stockholm	159
	69,445

Dödligheten utgjorde förra quinquennium, 1830—1835 *), årligen 67,866; detta 69,445.

*) Tillökningen år 1834 utgjorde icke mera än 13,937 personer,

Af de i tabellen länsvis anförde medii-uppgifter, så väl om födde och döde, som åldern af den nu lefvande generationen, kunna en mängd slutsatser dragas, som icke blott för Statistikern, utan för hvar och en som önskar lära känna fäderneslandet, äro af värde.

Ingångne äktenskap synas vara i minskning, ty quinquennium emellan 1820 och 1825 utgjorde de årligen 23,772, men detta quinquennium blott 20,995. Omkring 100 äktenskap upplösas årligen genom consistoriel åtgärd.

Genom ammors oförsigtighet årligen qväfde barn 277; döde i barnsbörd 488; af starka drycker 57 (troligen flere); drunknade 948; krossade 313; ihjälfrusne 100 (1844 minst dubbelt); af åtskilliga andra olyckshändelser 137; aflifvade 11; mördade 52; sjelfmördare 214, af dem voro 130 gifta och 84 ogifta; 41 voro qvinnor och 173 män.

Af hela folkmängden tillhörde år 1840 2,835,741 landet och 303,146 städerna. Mankön 1,516,429; qvinkön 1,622,458.

Hushållens antal utgjorde 585,706; således belöpa sig på hvarje 5⅜ person. Hvar 39:de person var fattig på landet; hvar 21:sta à 22:dra i hufvudstaden; hvar 24:de i öfrige städer, och i hela Riket hvar 37:de.

År 1840 befunnos 54,795 hushåll i goda vilkor; 367,477 i bergliga; 130,471 i knappa; 32,963 fattige. Summa 585,706. Af på landet boende hushåll befinna sig nära 8 proc. i goda vilkor, något mera än 69 kunna försörja sig af egna tillgångar, men 23 äro behöfvande.

I afseende på den sannolika lifstidsexpectancen, grundad på de data som Svenska tabellverket lemnar vid handen, hafva följande beräkningar blifvit anställde *).

---

en följd af att Riket under loppet af samma år hemsöktes af choleran. I denna farsot dogo inalles 12,637 personer, hvaraf i Stockholm 3,665, på landsbygden 5,011, i Göteborg 1,709, i hela Bohuslän, Göteborg deruti inberäknadt, 4,650; i Jönköping 636, eller hvar 7:de person.

*) Meddelad af Löjtn. J. M. Flygare, Lärare vid Högre Artilleri-Läroverket på Marieberg.

Folkmängden 1751, 1835 och 1840, födde och döde 1840, samt folkmängdens ålder och dödlighet.

Länens namn.	Folkmängden. 1751.	1835.	1840.	1840. Födde.	Döde.
Stockh:s Stad	55,700	82,655	84,161	2,669	3,661
Stockh:s Län	91,399	108,098	110,279	3,229	2,934
Upsala	63,895	84,777	85,294	2,407	2,144
Nyköpings . .	79,817	111,833	114,920	3,362	2,535
Linköpings .	128,911	197,045	206,625	6,244	4,368
Jönköpings .	106,317	144,853	150,477	4,445	2,818
Wexiö	67,283	114,156	121,454	3,975	2,428
Kalmar . . .	96,053	174,011	184,557	5,701	3,973
Wisby	24,562	40,671	41,575	1,080	763
Carlskrona . .	35,694	90,801	95,807	3,188	2,120
Christianstads	90,335	157,933	165,880	5,241	3,455
Malmö . . .	105,163	209,584	221,670	7,276	4,681
Halmstads . .	58,234	93,355	94,934	2,848	2,183
Göteborgs . .	76,537	157,012	164,974	5,017	3,650
Wenersborgs	115,853	210,259	218,618	6,526	4,546
Mariestads . .	97,918	175,175	181,048	5,495	4,204
Carlstads . . .	} 173,917	186,783	195,546	5,736	3,700
Örebro		121,530	125,061	3,809	2,758
Westerås . . .	71,952	91,461	92,494	2,650	2,323
Falu . . .	97,428	139,538	138,141	3,645	3,614
Gefle		107,250	109,797	2,663	2,076
Hernösands .	} 111,890	83,920	85,875	2,397	1,856
Östersunds . .		44,239	45,769	1,014	668
Umeå	} 36,869	53,144	57,164	1,892	1,037
Piteå		45,356	46,767	1,513	1,130
Summa	1,785,727	3,025,439	3,138,887	94,312	69,445

Folkmängdens ålder 1840		Döde 1840 uti nedannämnde åldrar.	
Under 1 år	86,216	Under 1 år . . .	15,689
Emellan 1 till 3 år	152,266	Emellan 1 till 3 år	5,673
3 „ 5 „	148,129	3 „ 5 „	2,241
5 „ 10 „	345,366	5 „ 10 „	2,610
10 „ 15 „	326,446	10 „ 15 „	1,560
15 „ 18 „	204,076	15 „ 20 „	1,592
18 „ 20 „	132,197	20 „ 25 „	1,819
20 „ 25 „	273,389	25 „ 30 „	1,881
25 „ 30 „	237,269	30 „ 35 „	2,131
30 „ 35 „	198,687	35 „ 40 „	2,441
35 „ 40 „	193,566	40 „ 45 „	2,841
40 „ 45 „	182,176	45 „ 50 „	2,826
45 „ 50 „	166,503	50 „ 55 „	3,014
50 „ 55 „	135,413	55 „ 60 „	3,391
55 „ 60 „	110,360	60 „ 65 „	3,804
60 „ 63 „	62,380	65 „ 70 „	3,876
63 „ 65 „	37,897	70 „ 75 „	4,408
65 „ 70 „	61,960	75 „ 80 „	3,698
70 „ 75 „	44,292	80 „ 85 „	2,444
75 „ 80 „	25,552	85 „ 90 „	1,097
80 „ 85 „	10,583	90 „ 95 „	225
85 „ 90 „	3,435	95 „ 100 „	24
90 „ 95 „	640	Öfver 100 år	1.8
95 „ 100 „	82	Politi-lik i Stockholm	159
Öfver 100 år	7		
	3,138,887		69,445

Dödligheten utgjorde förra quinquennium, 1830—1835 *), årligen 67,866; detta 69,445.

*) Tillökningen år 1834 utgjorde icke mera än 13,937 personer.

Af de i tabellen länsvis anförde medii-uppgifter, så väl om födde och döde, som åldern af den nu lefvande generationen, kunna en mängd slutsatser dragas, som icke blott för Statistikern, utan för hvar och en som önskar lära känna fäderneslandet, äro af värde.

Ingångne äktenskap synas vara i minskning, ty quinquennium emellan 1820 och 1825 utgjorde de årligen 23,772, men detta quinquennium blott 20,995. Omkring 100 äktenskap upplösas årligen genom consistoriel åtgärd.

Genom ammors oförsigtighet årligen qväfde barn 277; döde i barnsbörd 488; af starka drycker 57 (troligen flere); drunknade 948; krossade 313; ihjälfrusne 100 (1844 minst dubbelt); af åtskilliga andra olyckshändelser 137; aflifvade 11; mördade 52; sjelfmördare 214, af dem voro 130 gifta och 84 ogifta; 41 voro qvinnor och 173 män.

Af hela folkmängden tillhörde år 1840 2,835,741 landet och 303,146 städerna. Mankön 1,516,429; qvinkön 1,622,458.

Hushållens antal utgjorde 585,706; således belöpa sig på hvarje $5\frac{3}{8}$ person. Hvar 39:de person var fattig på landet; hvar 21:sta à 22:dra i hufvudstaden; hvar 24:de i öfrige städer, och i hela Riket hvar 37:de.

År 1840 befunnos 54,795 hushåll i goda vilkor; 367,477 i bergliga; 130,471 i knappa; 32,963 fattige. Summa 585,706. Af på landet boende hushåll befinna sig nära 8 proc. i goda vilkor, något mera än 69 kunna försörja sig af egna tillgångar, men 23 äro behöfvande.

I afseende på den sannolika lifstidsexpectancen, grundad på de data som Svenska tabellverket lemnar vid handen, hafva följande beräkningar blifvit anställde *).

---

en följd af att Riket under loppet af samma år hemsöktes af choleran. I denna farsot dogo inalles 12,637 personer, hvaraf i Stockholm 3,665, på landsbygden 5,011, i Göteborg 1,709, i hela Bohuslän, Göteborg deruti inberäknadt, 4,650; i Jönköping 636, eller hvar 7:de person.

*) Meddelad af Löjtn. J. M. Flygare, Lärare vid Högre Artilleri-Läroverket på Marieberg.

Folkmängden 1751, 1835 och 1840, födde och döde 1840, samt folkmängdens ålder och dödlighet.

Länens namn.	Folkmängden. 1751.	Folkmängden. 1835.	Folkmängden. 1840.	1840. Födde.	1840. Döde.
Stockh:s Stad	55,700	82,655	84,161	2,669	3,661
Stockh:s Län	91,399	108,098	110,279	3,229	2,934
Upsala	63,895	84,777	85,294	2,407	2,144
Nyköpings . .	79,817	111,833	114,920	3,362	2,535
Linköpings .	128,911	197,045	206,625	6,244	4,368
Jönköpings .	106,317	144,853	150,477	4,445	2,818
Wexiö	67,283	114,156	121,454	3,975	2,428
Kalmar . . .	96,053	174,011	184,557	5,701	3,973
Wisby	24,562	40,671	41,575	1,080	763
Carlskrona . .	35,694	90,801	95,807	3,188	2,120
Christianstads	90,335	157,933	165,880	5,241	3,455
Malmö . . .	105,163	209,584	221,670	7,276	4,681
Halmstads . .	58,234	93,355	94,934	2,848	2,183
Göteborgs . .	76,537	157,012	164,974	5,017	3,650
Wenersborgs	115,853	210,259	218,618	6,526	4,546
Mariestads . .	97,918	175,175	181,048	5,495	4,204
Carlstads . . .	} 173,917	186,783	195,546	5,736	3,700
Örebro		121,530	125,061	3,809	2,758
Westerås . . .	71,952	91,461	92,494	2,650	2,323
Falu . . .	97,428	139,538	138,141	3,645	3,614
Gefle	} 111,890	107,250	109,797	2,663	2,076
Hernösands .		83,920	85,875	2,397	1,856
Östersunds . .		44,239	45,769	1,014	668
Umeå	} 36,869	53,144	57,164	1,892	1,037
Piteå		45,356	46,767	1,513	1,130
Summa	1,785,727	3,025,439	3,138,887	94,312	69,445

Folkmängdens ålder 1840.	
Under 1 år	86,216
Emellan 1 till 3 år	152,266
3 „ 5 „	148,129
5 „ 10 „	345,366
10 „ 15 „	326,446
15 „ 18 „	204,076
18 „ 20 „	132,197
20 „ 25 „	273,389
25 „ 30 „	237,269
30 „ 35 „	198,687
35 „ 40 „	193,566
40 „ 45 „	182,176
45 „ 50 „	166,503
50 „ 55 „	135,413
55 „ 60 „	110,360
60 „ 63 „	62,380
63 „ 65 „	37,897
65 „ 70 „	61,960
70 „ 75 „	44,292
75 „ 80 „	25,552
80 „ 85 „	10,583
85 „ 90 „	3,435
90 „ 95 „	640
95 „ 100 „	82
Öfver 100 år	7
	3,138,887

Döde 1840 uti nedannämnde åldrar.	
Under 1 år . . .	15,689
Emellan 1 till 3 år	5,673
3 „ 5 „	2,241
5 „ 10 „	2,610
10 „ 15 „	1,560
15 „ 20 „	1,592
20 „ 25 „	1,819
25 „ 30 „	1,881
30 „ 35 „	2,131
35 „ 40 „	2,441
40 „ 45 „	2,841
45 „ 50 „	2,826
50 „ 55 „	3,014
55 „ 60 „	3,391
60 „ 65 „	3,804
65 „ 70 „	3,876
70 „ 75 „	4,408
75 „ 80 „	3,698
80 „ 85 „	2,444
85 „ 90 „	1,097
90 „ 95 „	225
95 „ 100 „	24
Öfver 100 år	1.8
Politi-lik i Stockholm	159
	69,445

Dödligheten utgjorde förra quinquennium, 1830—1835 *), årligen 67,866; detta 69,445.

*) Tillökningen år 1834 utgjorde icke mera än 13,937 personer.

Af de i tabellen länsvis anförde medii-uppgifter, så väl om födde och döde, som åldern af den nu lefvande generationen, kunna en mängd slutsatser dragas, som icke blott för Statistikern, utan för hvar och en som önskar lära känna fäderneslandet, äro af värde.

Ingångne äktenskap synas vara i minskning, ty quinquennium emellan 1820 och 1825 utgjorde de årligen 23,772, men detta quinquennium blott 20,995. Omkring 100 äktenskap upplösas årligen genom consistoriel åtgärd.

Genom ammors oförsigtighet årligen qväfde barn 277; döde i barnsbörd 488; af starka drycker 57 (troligen flere); drunknade 948; krossade 313; ihjälfrusne 100 (1844 minst dubbelt); af åtskilliga andra olyckshändelser 137; aflifvade 11; mördade 52; sjelfmördare 214, af dem voro 130 gifta och 84 ogifta; 41 voro qvinnor och 173 män.

Af hela folkmängden tillhörde år 1840 2,835,741 landet och 303,146 städerna. Mankön 1,516,429; qvinkön 1,622,458.

Hushållens antal utgjorde 585,706; således belöpa sig på hvarje 5⅜ person. Hvar 39:de person var fattig på landet; hvar 21:sta à 22:dra i hufvudstaden; hvar 24:de i öfrige städer, och i hela Riket hvar 37:de.

År 1840 befunnos 54,795 hushåll i goda vilkor; 367,477 i bergliga; 130,471 i knappa; 32,963 fattige. Summa 585,706. Af på landet boende hushåll befinna sig nära 8 proc. i goda vilkor, något mera än 69 kunna försörja sig af egna tillgångar, men 23 äro behöfvande.

I afseende på den sannolika lifstidsexpectancen, grundad på de data som Svenska tabellverket lemnar vid handen, hafva följande beräkningar blifvit anställde *).

---

en följd af att Riket under loppet af samma år hemsöktes af choleran. I denna farsot dogo inalles 12,637 personer, hvaraf i Stockholm 3,665, på landsbygden 5,011, i Göteborg 1,709, i hela Bohuslän, Göteborg deruti inberäknadt, 4,650; i Jönköping 636, eller hvar 7:de person.

*) Meddelad af Löjtn. J. M. Flygare, Lärare vid Högre Artilleri-Läroverket på Marieberg.

Beräkning öfver den sannolika återstående lifstiden.

Vid nedannämnde års ålder.	Emellan 1780 och 1795 af födde 1,000 barn återstå.	Emellan 1816 och 1835 af födda 1,000 barn återstå.	Återstående antal lefnadsår. Emellan 1780 och 1795 utan afs. på kön	Emellan 1816 och 1835. Mankön.	Qvinkön.	Utan afs. på kön.
Vid 0 års ålder	1,000	1,000	34,33	41,60	48,96	45,28
„ 3 d:o	686	737	53,90	52,70	58,01	55,35
„ 5 d:o	650	714	53,80	51,69	56,88	54,28
„ 10 d:o	604	687	51,22	47,85	52,87	50,36
„ 15 d:o	584	671	47,10	43,48	48,39	45,93
„ 20 d:o	566	654	42,90	39,24	44,00	41,62
„ 25 d:o	545	631	38,75	35,22	39,72	37,47
„ 30 d:o	522	604	34,75	31,39	35,57	33,48
„ 35 d:o	496	573	31,33	27,67	31,57	29,62
„ 40 d:o	467	539	26,99	24,04	27,56	25,80
„ 45 d:o	535	500	23,15	21,56	23,63	22,59
„ 50 d:o	399	456	19,40	17,29	19,76	18,53
„ 55 d:o	359	406	15,80	14,21	16,04	15,12
„ 60 d:o	313	348	12,75	11,29	12,59	11,94
„ 65 d:o	258	281	9,30	8,56	9,54	9,05
„ 70 d:o	192	204	6,60	6,28	6,97	6,62
„ 75 d:o	117	126	4,75	4,61	5,12	4,86
„ 80 d:o	57	60	3,30	3,16	3,59	3,37
„ 85 d:o	18	19	2,10	2,00	2,15	2,07
„ 90 d:o	3	3	1,80	1,70	1,32	1,76
„ 95 d:o	1	2	1,10	1,00	1,25	1,12

Att Författaren är så omständlig i frågan om de data, som rörer Rikets folkmängd, härleder sig derifrån, att man af dessa, till utseendet nakna siffror, kan leta sig till tvenne för hvarje individ högst interessanta upplysningar; nemligen: 1:o huru länge det *kära jaget*, enligt sannolika beräkningar, kan hoppas att få finnas på denna underbara jord. Ingen vill gerna medgifva att, oaktadt en idkelig klagan öfver gäckade förhoppningar samt det ringa värde lifvet i följd deraf säges äga, är det dock så kärt, att när menniskan står vid dess gräns, skulle hon så gerna, hon må vara furste eller tiggare, vilja betinga sig ännu något litet uppskof *), vore det ock blott för en dag; och likväl är det så.

*) När Ludvig d. XI kände döden nalkas, befallde han en stor mängd munkar, nunnor och eremiter att dag och natt göra förböner för sig; han begärde Påfvens tillåtelse att få smörja sig

2:o Att Statistiken, icke blott ur en statsekonomisk utan äfven moralisk synpunkt, kan vara nyttig, bevises deraf, att om man, i afseende på folkmängden, betraktar de af det Högsta Väsendet fastställde orubbliga lagar, efter hvilka menniskoslägtet tillkommer, existerar och afgår, så upptäckes i dem en bestämd naturnödvändighet, hvilken vi icke förmå undandraga oss, och således måste kunskapen härom på sätt och vis förlika oss med vårt öde. I Sverige dö årligen 69,445 personer; om man dividerar detta antal med 365, varseblifver man att döden, öfver hela Riket räknadt, hvarenda dag skördar 190 offer, d. v. s. sprider saknad och sorg i ett hundra nittio boningar; att hvar tredje af våra uppväxande qvinnor måste gå ogifta genom lifvet *); att hvart 8:de äktenskap nödgas försaka glädjen af föräldra-namnet, att af dem döden dagligen träffar, omkommer nära hvar 20:de person genom olyckshändelser; att vi, äfven i vår medelålder, enligt anställda observationer, nödgas intaga sjuksängen en vecka årligen; att omkring hvar 4:de person är, om icke alldeles utfattig, åtminstone ett behofvets barn. Kännedomen häraf kan icke annat än, å ena sidan, nedstämma våra anspråk på att vara fritagne från sorger och försakelser, och å den andra, om vi äro i en

---

med den heliga oljan; han omfattade den för helig ansedde François S:ct Pauls knän och tiggde om sin återställelse. Historien omnämner till och med att han lät tillreda bad af späda barns blod, för att derigenom blifva föryngrad och aflägsna döden! (Annales de l'Empire Francais par Beaunoir och Dampmartin, pag. 362.)

*) Författaren har i de föregående upplagorna af denna Statistik vågat en beräkning öfver sannolikheten för hvarje qvinnas förhoppning att bli gift, och den slår ut på följande sätt: 1840 föddes 47,892 qvinkön, af dem blifva i medeltal 16,647 gifta med en ogift, och 2,243 med en enkling, summa 18,890 qvinnor. Om man betraktar 3:dje kolumnen af den å sid. 118 stående tabell, visar det sig, att af 1,000 födde qvinkön uppnå 668 manbarhetsålder, d. v. s. af 47,892 qvinnor omkring 32,000 den ålder att de kunna bli gifta, men enligt hvad tabell-kommissionen uppgifver, ingås blott 18,890 giftermål, således återstå hvarje år omkring 13,000 unga qvinnor som måste förblifva ogifta. Detta förhållande är helt visst ännu ogynsammare i Ståndspersonsklassen, i anseende till den öfverdrifna lyx och de oupphörligt stegrade lefnadsbehof, som gjort sig gällande hos den nu lefvande generationen. Fordom var det annorlunda. En af Sveriges mest älskade skalder uttrycker sig i det vackra poemet Manhem, om nu och förr:

Vår konst att njuta är, hans var umbära,
Och sjelf sig vara nog, var all hans lära.

lycklig ställning, uppmana oss att derföre hembära Försynen en innerlig tacksamhet, samt beveka vårt hjerta att bistå nödlidande likar.

Enligt Edinburg Review, 1830, var den sannolika lifstids-expectancen på följande sätt kalkulerad:

Ålder.	I gamla Italien uti Romarnes tid.	I Frankrike.	I England.
20	30 år	34 år 3 mån.	41 år 6 mån.
25	28 „	31 „ 4 „	37 „ 10 „
30	30 „	28 „ 6 „	34 „ 4 „
35	22 „	25 „ 9 „	31 „ 0 „
40	20 „	22 „ 10 „	27 „ 7 „
45	14 „	20 „ 0 „	24 „ 5 „
50	9 „	17 „ 3 „	21 „ 1 „
55	7 „	14 „ 6 „	17 „ 6 „
60	5 „	11 „ 11 „	14 „ 4 „

Uti få ämnen skönjas tydligare civilisationens frukter än i sannolika lifstidslängdens successiva förökande. Enligt Biblioth. Brit. Tom IV, pag. 328, lefde i 13:de seklet uti Genève hälften af de födda till 4 år och 11 månader; lifvets medellängd 18½ år; i 17:de seklet 11 år och 7 månader; samt lifvets längd 23 år och 4 månader; i 18:de seklet dogo hälften af de födda inom 27 år och 2 månader, och lifvets medellängd var 32 år och 2 månader; i 19:de seklet är denna progression vida förbättrad.

Dödligheten är uti Sverige störst i Mars och minst i Sept. De flesta conceptionerna ske i Jul-månaden, de minsta i Oktober. De flesta barn födas i Sept., det minsta antalet i Juni. Af 100 barnaföderskor få icke fullt 2 proc. barn innan de fyllt 20 år; 14 mellan 20 och 25; 25 mellan 25 och 30; 26 mellan 30 och 35; 21 mellan 35 och 40; 10 mellan 40 och 45; icke fullt 2 mellan 45 och 50. Blott en qvinna af 2,930 föder barn efter 50:de året. Hvar 67:de barnaföderska nedkommer med tvillingar, hvar 5,333:dje med trillingar, och med fyrlingar blott hvar 150,000. Med dödfödde foster hvar 35:te.

Såsom ett af Statistiken bekräftadt faktum på den oro och det bekymmer osedligheten förer med sig, må väl anmärkas, att i Stockholm är hvart 3:dje oäkta barn dödfödt, och på landsbygden hvart 6:te, när af de äkta blott hvart 8:de är underkastadt samma olyckliga utgång.

På hela Riket räknadt, dör omkring hvar 45:te person om året, dock så olika, att i hufvudstaden dör hvar 21, i öfrige städerne hvar 33, och på landsbygden 1 af $47\frac{3}{5}$. Af de 67,866 per medium årligen döde personer under quinquennium mellan 1830 och 1835 utgjordes nära hvar 4:de af barn under 1 år, hvar 6:te af ungdom nnder 15 år, hvar 8:de af ogifta öfver 15 år, hvar $4\frac{1}{2}$ af gift man eller qvinna, hvar 17:de af enkling och hvar 8:de af enka.

År 1840 ingicks blott ett äktenskap för hvarje 150:de person; föregående quinquennium 1 på 137; 1751 1 på $107\frac{1}{2}$; 1825 förhöllo de sig som 1 till $117\frac{1}{3}$, hvilket synes antyda säkrare förvärfskällor att kunna föda en hustru fordom mot nu för tiden.

Af de år 1840 ingångna 20,955 äktenskap hade 16,647 blifvit afslutade emellan 2:ne ogifte, 2,243 mellan enkling och ogift, 1,366 mellan ogift och enka, och 850 mellan enkling och enka.

I Paris utgjorde mannens medelålder, vid hans förening med en maka, under loppet af 18:de seklet 29,6 år, och qvinnans 24,7. Medelskillnaden emellan dem 4,96. Fadrens medelålder vid en sons födelse 33,3 och modrens 28,17.

Förhållandet emellan födda gossebarn till flickebarn varierar såsom 15 till 14 och 25 till 24. I England är proportionen emellan lefvande mankön till qvinkön som 200 till 203; i Frankrike som 97 till 100; i Sverige är detta förhållande ännu ringare till männernas fördel, i anseende till de vådliga yrken, såsom bergshandteringen, fiskerierna och seglationen, transporten på svaga isar, m. m. som af dem skötas och som blottställa dem för faror, så att hos oss svara 94 mankön mot 100 qvinnor. 1825 funnos 133 mankön mot 143 qvinkön.

Medium af 140 till åldern antecknade, på Enkhuset i Stockholm dessa senare åren döda gummor = $73\frac{4}{5}$ år. Dito på Gubbhuset, medium af 145 gubbar = $72\frac{7}{8}$ år. Detta höga medium synes bekräfta den gamla satsen, att när någon väl blifvit fördelshjon eller fått fattigbröd, uttänjes lifvet till sin yttersta gräns och vanligen blifva de mycket gamla.

I Å socken uti Östergötland har lefvat den äldste Svenske man, torparen Jon Anderson, född d. 18 Febr. 1582, död i April 1729. Han var således 147 år och 2 mån. gammal, samt hade

lycklig ställning, uppmana oss att derföre hembära Försynen en innerlig tacksamhet, samt beveka vårt hjerta att bistå nödlidande likar.

Enligt Edinburg Review, 1830, var den sannolika lifstids-expectancen på följande sätt kalkulerad:

Ålder.	I gamla Italien uti Romarnes tid.	I Frankrike.	I England.
20	30 år	34 år 3 mån.	41 år 6 mån.
25	28 „	31 „ 4 „	37 „ 10 „
30	30 „	28 „ 6 „	34 „ 4 „
35	22 „	25 „ 9 „	31 „ 0 „
40	20 „	22 „ 10 „	27 „ 7 „
45	14 „	20 „ 0 „	24 „ 5 „
50	9 „	17 „ 3 „	21 „ 1 „
55	7 „	14 „ 6 „	17 „ 6 „
60	5 „	11 „ 11 „	14 „ 4 „

Uti få ämnen skönjas tydligare civilisationens frukter än i sannolika lifstidslängdens successiva förökande. Enligt Biblioth. Brit. Tom IV, pag. 328, lefde i 13:de seklet uti Genève hälften af de födda till 4 år och 11 månader; lifvets medellängd 18½ år; i 17:de seklet 11 år och 7 månader; samt lifvets längd 23 år och 4 månader; i 18:de seklet dogo hälften af de födda inom 27 år och 2 månader, och lifvets medellängd var 32 år och 2 månader; i 19:de seklet är denna progression vida förbättrad.

Dödligheten är uti Sverige störst i Mars och minst i Sept. De flesta conceptionerna ske i Jul-månaden, de minsta i Oktober. De flesta barn födas i Sept., det minsta antalet i Juni. Af 100 barnaföderskor få icke fullt 2 proc. barn innan de fyllt 20 år; 14 mellan 20 och 25; 25 mellan 25 och 30; 26 mellan 30 och 35; 21 mellan 35 och 40; 10 mellan 40 och 45; icke fullt 2 mellan 45 och 50. Blott en qvinna af 2,930 föder barn efter 50:de året. Hvar 67:de barnaföderska nedkommer med tvillingar, hvar 5,333:dje med trillingar, och med fyrlingar blott hvar 150,000. Med dödfödde foster hvar 35:te.

Såsom ett af Statistiken bekräftadt faktum på den oro och det bekymmer osedligheten förer med sig, må väl anmärkas, att i Stockholm är hvart 3:dje oäkta barn dödfödt, och på landsbygden hvart 6:te, när af de äkta blott hvart 8:de är underkastadt samma olyckliga utgång.

På hela Riket räknadt, dör omkring hvar 45:te person om året, dock så olika, att i hufvudstaden dör hvar 21, i öfrige städerne hvar 33, och på landsbygden 1 af 47⅞. Af de 67,866 per medium årligen döde personer under quinquennium mellan 1830 och 1835 utgjordes nära hvar 4:de af barn under 1 år, hvar 6:te af ungdom under 15 år, hvar 8:de af ogifta öfver 15 år, hvar 4½ af gift man eller qvinna, hvar 17:de af enkling och hvar 8:de af enka.

År 1840 ingicks blott ett äktenskap för hvarje 150:de person; föregående quinquennium 1 på 137; 1751 1 på 107½; 1825 förhöllo de sig som 1 till 117½, hvilket synes antyda säkrare förvärfskällor att kunna föda en hustru fordom mot nu för tiden.

Af de år 1840 ingångna 20,955 äktenskap hade 16,647 blifvit afslutade emellan 2:ne ogifte, 2,243 mellan enkling och ogift, 1,366 mellan ogift och enka, och 850 mellan enkling och enka.

I Paris utgjorde mannens medelålder, vid hans förening med en maka, under loppet af 18:de seklet 29,6 år, och qvinnans 24,7. Medelskillnaden emellan dem 4,96. Fadrens medelålder vid en sons födelse 33,3 och modrens 28,17.

Förhållandet emellan födda gossebarn till flickebarn varierar såsom 15 till 14 och 25 till 24. I England är proportionen emellan lefvande mankön till qvinkön som 200 till 203; i Frankrike som 97 till 100; i Sverige är detta förhållande ännu ringare till männernas fördel, i anseende till de vådliga yrken, såsom bergshandteringen, fiskerierna och seglationen, transporten på svaga isar, m. m. som af dem skötas och som blottställa dem för faror, så att hos oss svara 94 mankön mot 100 qvinnor. 1825 funnos 133 mankön mot 143 qvinkön.

Medium af 140 till åldern antecknade, på Enkhuset i Stockholm dessa senare åren döda gummor = 73⅛ år. Dito på Gubbhuset, medium af 145 gubbar = 72⅞ år. Detta höga medium synes bekräfta den gamla satsen, att när någon väl blifvit fördelshjon eller fått fattigbröd, uttänjes lifvet till sin yttersta gräns och vanligen blifva de mycket gamla.

I Å socken uti Östergötland har lefvat den äldste Svenske man, torparen Jon Anderson, född d. 18 Febr. 1582, död i April 1729. Han var således 147 år och 2 mån. gammal, samt hade

lycklig ställning, uppmana oss att derföre hembära Försynen en innerlig tacksamhet, samt beveka vårt hjerta att bistå nödlidande likar.

Enligt Edinburg Review, 1830, var den sannolika lifstids-expectancen på följande sätt kalkulerad:

Ålder.	I gamla Italien uti Romarnes tid.	I Frankrike.	I England.
20	30 år	34 år 3 mån.	41 år 6 mån.
25	28 „	31 „ 4 „	37 „ 10 „
30	30 „	28 „ 6 „	34 „ 4 „
35	22 „	25 „ 9 „	31 „ 0 „
40	20 „	22 „ 10 „	27 „ 7 „
45	14 „	20 „ 0 „	24 „ 5 „
50	9 „	17 „ 3 „	21 „ 1 „
55	7 „	14 „ 6 „	17 „ 6 „
60	5 „	11 „ 11 „	14 „ 4 „

Uti få ämnen skönjas tydligare civilisationens frukter än i sannolika lifstidslängdens successiva förökande. Enligt Biblioth. Brit. Tom IV, pag. 328, lefde i 13:de seklet uti Genève hälften af de födda till 4 år och 11 månader; lifvets medellängd 18½ år; i 17:de seklet 11 år och 7 månader; samt lifvets längd 23 år och 4 månader; i 18:de seklet dogo hälften af de födda inom 27 år och 2 månader, och lifvets medellängd var 32 år och 2 månader; i 19:de seklet är denna progression vida förbättrad.

Dödligheten är uti Sverige störst i Mars och minst i Sept. De flesta conceptionerna ske i Jul-månaden, de minsta i Oktober. De flesta barn födas i Sept., det minsta antalet i Juni. Af 100 barnaföderskor få icke fullt 2 proc. barn innan de fyllt 20 år; 14 mellan 20 och 25; 25 mellan 25 och 30; 26 mellan 30 och 35; 21 mellan 35 och 40; 10 mellan 40 och 45; icke fullt 2 mellan 45 och 50. Blott en qvinna af 2,930 föder barn efter 50:de året. Hvar 67:de barnaföderska nedkommer med tvillingar, hvar 5,333:dje med trillingar, och med fyrlingar blott hvar 150,000. Med dödfödde foster hvar 35:te.

Såsom ett af Statistiken bekräftadt faktum på den oro och det bekymmer osedligheten förer med sig, må väl anmärkas, att i Stockholm är hvart 3:dje oäkta barn dödfödt, och på landsbygden hvart 6:te, när af de äkta blott hvart 8:de är underkastadt samma olyckliga utgång.

På hela Riket räknadt, dör omkring hvar 45:te person om året, dock så olika, att i hufvudstaden dör hvar 21, i öfrige städerne hvar 33, och på landsbygden 1 af 47⅞. Af de 67,866 per medium årligen döde personer under quinquennium mellan 1830 och 1835 utgjordes nära hvar 4:de af barn under 1 år, hvar 6:te af ungdom under 15 år, hvar 8:de af ogifta öfver 15 år, hvar 4½ af gift man eller qvinna, hvar 17:de af enkling och hvar 8:de af enka.

År 1840 ingicks blott ett äktenskap för hvarje 150:de person; föregående quinquennium 1 på 137; 1751 1 på 107½; 1825 förhöllo de sig som 1 till 117½, hvilket synes antyda säkrare förvärfskällor att kunna föda en hustru fordom mot nu för tiden.

Af de år 1840 ingångna 20,955 äktenskap hade 16,647 blifvit afslutade emellan 2:ne ogifte, 2,243 mellan enkling och ogift, 1,366 mellan ogift och enka, och 850 mellan enkling och enka.

I Paris utgjorde mannens medelålder, vid hans förening med sin maka, under loppet af 18:de seklet 29,6 år, och qvinnans 24,7. Medelskillnaden emellan dem 4,96. Fadrens medelålder vid en sons födelse 33,3 och modrens 28,17.

Förhållandet emellan födda gossebarn till flickebarn varierar såsom 15 till 14 och 25 till 24. I England är proportionen emellan lefvande mankön till qvinkön som 200 till 203; i Frankrike som 97 till 100; i Sverige är detta förhållande ännu ringare till männernas fördel, i anseende till de vådliga yrken, såsom bergshandteringen, fiskerierna och seglationen, transporten på svaga isar, m. m. som af dem skötas och som blottställa dem för faror, så att hos oss svara 94 mankön mot 100 qvinnor. 1825 funnos 133 mankön mot 143 qvinkön.

Medium af 140 till åldern antecknade, på Enkhuset i Stockholm dessa senare åren döda gummor = 73⅜ år. Dito på Gubbhuset, medium af 145 gubbar = 72⅞ år. Detta höga medium synes bekräfta den gamla satsen, att när någon väl blifvit fördelshjon eller fått fattigbröd, uttänjes lifvet till sin yttersta gräns och vanligen blifva de mycket gamla.

I Å socken uti Östergötland har lefvat den äldste Svenske man, torparen Jon Anderson, född d. 18 Febr. 1582, död i April 1729. Han var således 147 år och 2 mån. gammal, samt hade

Tabell utvisande antalet af hvarje

	Malmö Län.		Christianstads Län.	
	Hem.	St.	Hem.	St.
Lustslott med Hemman	—	—	—	—
Kungs- och Kungs-Ladugårdar m. m. . . .	43	—	1	—
Krono- och Skatte-Säterier	4	—	2	—
Frälse-Säterier jemte Ladugårdar	310	—	173	—
Säteri-Rusthåll	27	—	15	—
Rå- och Rörs-Hem., In- och Utsockne-Frälse	1,618	—	1,095	—
Frälse- och Bergsfrälse-Hemman	—	—	—	—
Frälse-Skatte-Hemman	4	—	16	—
Krono-Hemman	79	—	38	—
Bergsmans-Hemman	—	—	—	—
Krono-Rusthåll och Augments-Hemman .	224	—	91	—
Krono-Skatte o. Bergsmans-Hemman m. m.	338	—	168	—
Krono-Skatte-Rusthåll och Augm.-Hemman	921	—	1,051	—
Militiæ-Boställen	118	—	166	—
Civile-Boställen	25	—	14	—
Ecclesiastik-Boställen	148	—	112	—
Akademie-Hemman	10	—	—	—
Domkyrko-Hemman	130	—	16	—
Gymnasii- och Skole-Hemman	8	—	½	—
Hospitals- och Barnhus-Hemman	28	—	29	—
Kyrko-Hemman	14	—	8	—
Krigsmanshus-Hemman	19	—	½	—
Lots-Hemman	—	—	—	—
Rekognitions-Skogs-Hemman	—	—	—	—
Torp, Utjordar och Nybyggen m. m. . . .	—	11,421	—	7,892
Backstugor	—	35	—	2,210
Lägenheter	—	238	—	2,025
Fisken	—	23	—	263
Tull- och Husbehofs-Mjölqvarnar	—	735	—	393
D:o D:o Sågqvarnar	—	1	—	240
Silfver-, Stångjern- och Koppar-Verk m. fl.	—	—	—	4
Glas-, Pappers- och Tegel-Bruk	—	10	—	23
Svafvel- och Krut-Bruk	—	—	—	1
Alun- och Kobolt-Verk	—	—	—	1
Oljeslagerier, Garfverier och Stampar . . .	—	38	—	63
Div. Fabriker, Bruk, Verk o. Inrättn. m. m.	—	7	—	18
Summa	4,068	12,508	2,991	13,133

På hela Riket räknadt, dör omkring hvar 45:te person om året, dock så olika, att i hufvudstaden dör hvar 21, i öfrige städerne hvar 33, och på landsbygden 1 af 47¾. Af de 67,866 per medium årligen döde personer under quinquennium mellan 1830 och 1835 utgjordes nära hvar 4:de af barn under 1 år, hvar 6:te af ungdom under 15 år, hvar 8:de af ogifta öfver 15 år, hvar 4½ af gift man eller qvinna, hvar 17:de af enkling och hvar 8:de af enka.

År 1840 ingicks blott ett äktenskap för hvarje 150:de person; föregående quinquennium 1 på 137; 1751 1 på 107½; 1825 förhöllo de sig som 1 till 117¼, hvilket synes antyda säkrare förvärfskällor att kunna föda en hustru fordom mot nu för tiden.

Af de år 1840 ingångna 20,955 äktenskap hade 16,647 blifvit afslutade emellan 2:ne ogifte, 2,243 mellan enkling och ogift, 1,366 mellan ogift och enka, och 850 mellan enkling och enka.

I Paris utgjorde mannens medelålder, vid hans förening med en maka, under loppet af 18:de seklet 29,6 år, och qvinnans 24,7. Medelskillnaden emellan dem 4,96. Fadrens medelålder vid en sons födelse 33,3 och modrens 28,17.

Förhållandet emellan födda gossebarn till flickebarn varierar såsom 15 till 14 och 25 till 24. I England är proportionen emellan lefvande mankön till qvinkön som 200 till 203; i Frankrike som 97 till 100; i Sverige är detta förhållande ännu ringare till männernas fördel, i anseende till de vådliga yrken, såsom bergshandteringen, fiskerierna och seglationen, transporten på svaga isar, m. m. som af dem skötas och som blottställa dem för faror, så att hos oss svara 94 mankön mot 100 qvinnor. 1825 funnos 133 mankön mot 143 qvinkön.

Medium af 140 till åldern antecknade, på Enkhuset i Stockholm dessa senare åren döda gummor = 73⅛ år. Dito på Gubbhuset, medium af 145 gubbar = 72⅞ år. Detta höga medium synes bekräfta den gamla satsen, att när någon väl blifvit fördelshjon eller fått fattigbröd, uttänjes lifvet till sin yttersta gräns och vanligen blifva de mycket gamla.

I Å socken uti Östergötland har lefvat den äldste Svenske man, torparen Jon Anderson, född d. 18 Febr. 1582, död i April 1729. Han var således 147 år och 2 mån. gammal, samt hade

Sågar och Lägenheter i hvarje L

Mariestads Län. Hem.	St.	Wenersborgs Län. Hem.	St.	Göteborgs Län. Hem.	St.	Wisby Län. Hem.	St.	Stockholms Län. Hem.	St.	Upsala Län. Hem.	St.
—	—	—	—	—	—	—	—	8	3	—	—
15	—	4	—	—	—	2	2	66	43	25	[illegible]
—	—	—	—	2	—	—	—	23	—	½	—
385	—	223	—	31	—	—	—	569	—	281	—
55	—	17	—	3	—	—	—	85	—	122	—
115	—	55	—	260	—	—	—	63	—	45	—
1,210	—	979	—	57	—	—	—	1,222	—	893	—
93	—	135	—	—	—	—	—	356	—	276	—
37	—	59	—	21	—	9	14	8	—	23	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
161	—	24	—	72	—	—	—	15	—	12	—
783	—	1,863	—	—	—	1,025	19	846	—	876	—
1,338	—	458	—	1,265	—	—	—	477	—	479	—
209	—	109	—	126	—	—	—	48	—	122	—
44	—	39	—	31	—	13	10	24	—	29	—
223	—	130	—	58	—	49	—	103	—	124	4
—	—	—	—	—	—	—	—	68	—	190	[illegible]
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	1	—	133	—	—	—	—	—	—	—
4	—	23	—	1	—	—	38	40	1	46	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	—	75	—	6	—	—	—	½	—	—	—
—	1	—	—	3	—	—	8	11	—	—	—
7	—	½	—	—	—	—	—	3	—	9	—
—	7,724	—	10,984	—	6,632	—	—	—	5,609	—	2,867
—	3,801	—	3,241	—	1,396	—	852	—	817	—	1,137
—	483	—	1,055	—	489	—	1,029	—	381	—	43
—	19	—	33	—	—	—	3	—	35	—	6
—	599	—	1,912	—	1,923	—	578	—	368	—	208
—	175	—	438	—	68	—	212	—	124	—	82
—	18	—	50	—	2	—	—	—	32	—	37
—	24	—	31	—	41	—	2	—	28	—	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	27	—	46	—	19	—	9	—	12	—	[illegible]
—	52	—	43	—	35	—	54	—	156	—	3
4,693	12,927	4,194	17,833	2,069	10,605	1,098	2,830	4,036	7,609	3,558	4,49

af

Riket, grundad på Femårs-

… Län.		Westerås Län.		Nyköpings Län.		Örebro Län.		Carlstads Län.		Falu Län.	Gefle Län.
Hem.	St.	Hem.	St.	Hem.	St.	Hem.	St.	Hem.	St.	Hem.	St.
—	1	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	29	59	—	—	—	—	—	—	—	2	—
2	—	23	—	—	—	1	—	—	—	—	—
96	—	379	—	105	—	95	—	1	—	⅛	—
34	—	17	—	54	—	—	—	—	—	—	—
20	—	166	—	9	—	15	—	—	—	—	—
320	—	1,166	—	473	—	236	—	129	—	27	—
66	—	69	—	225	—	90	—	—	—	29	—
7	—	19	—	8	—	3	—	12	—	30	—
—	—	—	—	255	—	—	—	—	—	—	—
12	—	7	—	10	—	—	—	—	—	—	—
203	—	988	—	892	—	1,226	—	1,600	—	1,961	—
700	—	197	—	617	—	—	—	—	—	—	—
75	—	71	—	72	—	36	—	29	—	17	—
28	—	22	—	18	—	13	—	2	—	—	—
96	—	91	—	60	—	45	17	25	—	34	—
103	—	—	—	½	—	—	—	—	—	—	—
½	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—
5	—	—	—	½	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
⅛	—	9	—	53	—	6	—	11	—	28	—
—	2,746	—	4,688	—	3,398	—	3,458	—	512	—	4,830
—	3,003	—	2,079	—	2,330	—	784	—	—	—	2,000
—	48	—	40	—	590	—	163	—	—	—	2,442
—	3	—	22	—	4	—	7	—	1	—	284
—	313	—	188	—	564	—	1,370	—	96	—	1,388
—	86	—	112	—	119	—	321	—	56	—	407
—	115	—	53	—	174	—	251	—	139	—	113
—	14	—	35	—	17	—	15	—	9	—	12
—	—	—	1	—	1	—	—	—	6	—	—
—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—
—	1	—	10	—	4	—	44	—	16	—	18
—	20	—	32	—	38	—	119	—	12	—	35
…824	6,379	3,327	7,261	2,853	7,241	1,767	6,549	1,810	847	2,128	11,529

Berättelserna af år 1842.

Hernösands Län.		Östersunds Län.		Umeå Län.		Piteå Län.		Summa.	
Hem.	St.	Hem.	St.	Hem.	St.	Hem.	St.	Hem.	St.
—	—	—	—	—	—	—	—	43	4
—	—	—	—	—	—	—	—	341	93
—	—	—	—	—	—	—	—	116½	—
6	—	⅞	—	—	—	8	—	3,865	—
—	—	—	—	—	—	—	—	636	—
—	—	—	—	—	—	—	—	5,100	—
3	—	⅜	—	2	—	115	—	10,419	—
9	—	—	—	—	—	—	—	1,824	—
41	—	59	—	240	—	98	—	1,404	14
—	—	—	—	—	—	—	—	261	—
—	—	—	—	—	—	—	—	742	—
1,504	—	686	—	561	—	430	—	23,049	19
—	—	113	—	—	—	—	—	11,603	—
—	—	49	—	6	—	5	—	1,771	—
—	—	6	—	—	—	—	—	476	11
45	—	18	—	13	—	10	—	1,948	73
—	—	—	—	—	—	—	—	372	2
—	—	—	—	—	—	—	—	161	—
—	—	1	—	1	—	—	—	196	—
—	—	—	—	—	—	—	—	206	50
—	—	—	—	—	—	—	—	123	—
—	—	—	—	—	—	—	—	187	—
—	—	—	—	—	—	—	—	31	9
—	—	—	—	—	—	—	—	127	—
—	585	—	1,683	—	1,950	—	1,168	—	105,237
—	835	—	675	—	900	—	849	—	42,639
—	4,210	—	—	—	—	—	560	—	26,125
—	445	—	210	—	193	—	370	—	2,090
—	3,179	—	892	—	1,141	—	610	—	20,542
—	376	—	393	—	149	—	49	—	4,599
—	43	—	5	—	7	—	29	—	1,304
—	6	—	—	—	—	—	1	—	452
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	10	—	12	—	1	—	—	—	621
—	10	—	1,132	—	348	—	2	—	2,301
1,608	9,699	933	5,002	823	4,689	666	3,638	65,002	206,205

rägångar, fingo ikläda sig frälsenatur, hvarföre dessa hemman benämnas *Rå-* och *Rörs-hemman.*

Att uppräkna alla de friheter, som tillhöra Säterier och Frälsehemman af alla slag, skulle blifva alltför vidlyftigt; ty när Säterierna äro befriade från t. ex. Jordeboks- och hemmantalsränta, rusttjenst, tionde till kronan, ordinarie rotering, kronotransporter, durchtågsskjutsningar, inqvartering i fredstid, från deltagande i prestgårds-, tings- och gästgifvare-byggnader, äfvensom i fri disposition af sin skog; så skola *Frälsehemman* betala Kungs- och årliga hästar, halfva boskaps- och skjutsfärdspenningar, samt deltaga till hälften i skjutsnings- och inqvarteringsbesväret i fredstid, m. m.

Hvad som bättre utvisar huru mycket Säterierna och Frälsehemmanen äro gynnade framför Skattehemmanen, är en jemförelse mellan deras uppskattningsvärde och statsbidrag; ty att uppräkna de åtskilliga titlarne på de skattebidrag, hvarifrån de förra äro befriade, fordrar nästan beständigt, för den som icke är invigd i Kammar-Verkets bråkiga terminologi, en förklaring. När man jemförer Säterierna och Skattehemmanens uppskattningsvärde och samfäldta statsbidrag, så synes att Rikets 3,863 hemman frälsesäteri, värderade till nära 23 millioner R:dr, betala nu i årligt statsbidrag 337,000 R:dr, men borde, efter samma värde och samma beskattningsgrund som å Rikets krono-skattehemman, betala 774,000, eller nära 2½ gånger så mycket *).

Rikets 10,528 Frälsehemman, värde 43,372,000 R:dr, betala nu i årligt statsbidrag 1,388,000 R:dr; men borde, efter samma värde och samma beskattningsgrund som å krono-skattehemmanen, betala 2,115,000 R:dr, eller något öfver 54 proc. mera än de nu göra.

Med Utsockne- och Insockne-Frälsehemman, värde 17½ million R:dr, samt betalande i statsbidrag samfäldt 536,000 R:dr, är förhållandet nära enahanda som med Rikets Frälsehemman, neml. att de borde utgöra 871,690 R:dr, eller 62 proc. mera än de nu betala **).

*) Dessa beräkningar äro grundade på Landshöfdingarnes Femårs-Berättelser för år 1828.

**) Om man gjorde beräkningen på det sätt, att som Skattehemmanen, värde 93 millioner R:dr, betala i statsbidrag 4,646,000 R:dr, så böra

Krono kallas sådane hemman, af hvilka Staten disponerar både räntan och jorden. De hafva tillkommit på mångahanda sätt, såsom genom: Upsala ödesgods, genom dana-arf, genom infödde Svenske mäns upphöjelse på thronen, såsom Birger Jarl och Gustaf I, då deras familjgods införlifvades med Kronans; genom köp, tillpantning och reduktion, genom skattevrak m. m.

Krono-Skatte, som egentligen borde heta blott *Skatte,* och utgöra Rikets talrikaste klass af hemman, samt draga tyngsta bördan af beskattningen, äro till antal och läge specificerade uti tablåen å pag. 126 till 130. Medium af hvad ett sådant hemman årligen betalar i alla slags onera till Staten, värderadt i penningar, belöper sig till icke mindre än 198 R:dr Banko.

Krono-Rusthåll med *augment,* äfvensom *Skatte-Rusthåll* med *augment,* äro sådane hemman som blifvit indeldte till underhållande af kavalleri. De förra äro, såsom namnet tillkännagifver, af krononatur, de senare af skatte. De i senare tider stegrade anspråken på ryttarens bättre hållning och utstyrsel ha vållat, att Rusthållen i en del provinser äro ännu hårdare beskattade än skattehemmanen, så att t. ex. i Malmö Län utgör medium af hvad ett mantal skatte-rusthåll årligen betalar 310 R:dr Banko.

Bergsmanshemman äro fria från ordinarie rotering och, under vissa fall, äfven från dagsverkspenningar.

I afseende på de *Militära, Civila* och *Ecclesiastika Boställen,* äfvensom *Akademiehemman, Domkyrkohemman, Gymnasii-* och *Skolehemman, Hospitals-* och *Barnhushemman, Kyrkohemman, Krigsmanshushemman* och *Lotshemman,* så synes af tablåen i hvilka Län de äro belägne *). Alla dessa sistnämnde

---

Säterierna, uppskattade till 23 millioner, betala så och så mycket, så finge man ett ännu högre belopp än det som här ofvan blifvit antydt. Säterierna borde då betala 3 gånger mera än de nu göra. men som Säteriernas högre uppskattningsvärde just härflyter ifrån deras befrielse från en mängd statsbidrag, så vore det missledande att på detta sätt kalkulera.

*) Uti de i flere delar mera utförliga Statistiska Tabeller, hörande till den af Författaren sammandragna Karta öfver Skandinavien, hvilka publicerades år 1827, står speciel uppgift på huru många Akademie-, Domkyrko-, Gymnasii-, Hospitals- och Barnhus-hemman, som äro af frälse-, skatte- eller krono-natur, och i hvilka Län de äro belägne. Uti Tablåen å pag. 126 till 130 äro alla bråk af hemmantal uteslutne vid tryckningen, men i summorna äro de observerade.

hemman, med undantag af Milit., Civ. & Eccles. Boställen, äro dels af frälse-, dels af krono- eller skatte-natur.

	Akademie-Hemman.	Domkyrko-Hemman.	Gymnasii- och Skole-Hemman.	Hospitals- och Barnhus-Hemman	Kyrko-Hemman.	Krigsmans-hus-Hemman.	Lots-Hemman.
Frälse .	$29\frac{1}{8}$	$11\frac{3}{4}$	$136\frac{1}{2}$	$90\frac{3}{4}\frac{7}{8}$	$29\frac{7}{24}$	$\frac{1}{2}$	$3\frac{3}{4}$
Skatte .	46	$86\frac{1}{2}$	$16\frac{1}{2}$	$49\frac{1}{1}\frac{4}{5}$	$3\frac{2}{8}$	$175\frac{1}{4}\frac{3}{8}$	$16\frac{1}{4}$
Krono .	$298\frac{5}{8}$	$65\frac{3}{16}$	$48\frac{3}{16}$	$63\frac{1}{4}\frac{7}{8}$	$93\frac{1}{20}$	$7\frac{1}{4}\frac{3}{8}$	$11\frac{1}{8}$
Summa	$373\frac{3}{4}$	$163\frac{7}{16}$	$201\frac{3}{16}$	$204\frac{1}{2}$	126	$183\frac{1}{24}$	$31\frac{1}{8}$

Uti ofvannämnde olika slag af hemman finnas ännu i tabellen upptagne Krono- och Skatte-Säterier, Krono-Rusthåll, Bergsfrälse, Frälse-Skattehemman och Rekognitions-Skogshemman, alla med några mer eller mindre betydliga förändringar uti deras rättigheter eller skyldigheter. Gästgifverier, Posthemman, Nämdemanshemman, Fjerdingsmanshemman, Kronobrefbäringshemman äga också vissa friheter, så länge det onus hvartill de blifvit anslagne fortfar. Kameral-nomenklaturen har dessutom att uppvisa en mängd af benämningar, såsom Sämje- och Stadge-hemman, Stubbe- och Röjselrätts-hemman, Obefintliga hemman m. fl.

Torp, Backstugor och *Lägenheter* äro upptagne i enlighet med Landshöfdingarnes senaste femårsberättelser af år 1832, men att dessa uppgifter, äfvensom de hvilka angå jernverken, qvarnar, sågar och fisken, m. m. icke äro fullkomligt tillförlitliga, och icke heller öfverensstämmande med de längder man häröfver kunnat erhålla från Kongl. Kammar-Kollegium, är icke något tvifvel underkastadt, men för ett allmännare bedömande torde de i deras närvarande skick vara tillfyllestgörande.

Af den på nästa sida förekommande tablå, utdragen från Rabenii Lärobok i Kameral-lagfarenheten, synes hvilka allmänna onera och besvär tillhöra hvarje olika slag af hemman i Riket. I denna tabell betyder *u* utgöres, *f* fritt och *v* vilkorligen. I Rabenii tabell står, att krono och krono-skatte, äfvensom allmänt frälse, hvarken är fritt för eller erlägger kronotionde. Detta torde vara ett tryckfel, ehuru det icke är anmärkt bland dem, ty enligt Riksdagsbeslutet af 1683 §. 5, äfvensom Tiondeplakatet af 1638 §. 3, och Häradsfogde-Instrukt. af 1638 §. 3, skola så

	Onera Realia.																											Onera Personalia.	
	Utom Mantal.				Efter Mantal.																								
					Oförm.			Förmedladt.																					
	Räntor.				Besvär.			Räntor.						Besvär.														Besvär.	
	Hela Jordeb.Räntan.	Fordringen.	Kronotionde.	Personl. servitut.	Gam Vägbyggnad.	Kyrkobyggnad.	Prestegårdsbyggnad.	Landtgärd.	Byggningshjelp.	Saltpeterhjelp.	Skjutsfärdspengar.	Boskapspengar	Dagsverkspengar.	Ny Vägbyggnad.	Tingshus-byggnad.	Gästgifvareg. byggn.	Tionde-bod.	Ordin. Rotering.	Extra Rotering.	Kronoskjuts i fred.	Kronoskjuts i krig.	Gästgifvareskjuts.	Inqvart. i fred.	Brandstod.	Kronobrefföring.	Vargnät o Jagtlyg.	Herred. pengar.	Gångleder.	Skall.
Krono.																													
Säterier, Kongsgårdar	f	–	f	f	u	u	f	f	f	f	f	f	f	u	f	f	f	f	u	f	½	f	f	f	f	u	f	v	u
Krono och Skatte i allmänhet	u	u	–	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u	u
Prestegårdar	f	–	f	f	u	u	f	f	f	f	f	u	f	u	f	f	f	f	u	f	½	f	f	v	f	f	f	v	f
Kapellansgårdar	f	–	u	f	u	u	f	f	f	f	u	u	u	u	f	f	u	f	u	f	f	f	f	u	f	f	f	v	f
Rusthåll	f	–	u	u	u	u	u	f	f	f	f	f	f	u	u	u	u	f	f	u	u	u	u	u	u	u	u	u	–
Gästgifvaregårdar	u	–	u	u	u	u	u	u	u	u	f	u	u	u	u	u	u	f	u	u	u	u	f	u	u	u	u	u	–
Lotshemman	u	–	u	u	f	u	u	u	u	u	f	f	u	f	f	f	u	u	u	f	u	f	f	u	f	u	u	f	–
Posthemman	u	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Bergfrälsehemman	f	–	f	u	u	u	u	f	f	f	½	½	f	u	u	u	f	f	u	f	u	u	½	u	f	u	f	u	u
Frälse.																													
Säterier i Svea och Göta Rike	f	–	f	f	u	u	f	f	f	f	f	f	f	u	f	f	f	f	u	f	f	f	f	v	u	u	u	v	½
D:o i Skåne, Halland o. Bohuslän	f	–	v	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	u	f	f	f	f	v	u	u	u	f	½
Rå- o. Rörs-hemman oskattlagde	f	–	f	f	u	u	f	f	f	f	f	f	f	u	f	f	f	f	u	f	½	f	f	u	u	u	u	v	–
Dito bebygde och skattlagde	f	–	f	u	u	u	u	f	f	f	f	f	f	u	u	f	f	f	u	f	½	f	f	u	u	u	u	u	–
Allmänt	f	u	–	u	u	u	u	f	f	f	½	½	f	u	u	u	u	u	v	½	u	u	½	u	u	u	u	u	–

Anm. Bland *Onera Realia* utgöres utom Mantal Bränvinsskatt och Budkafle af alla; samt enligt Mantal Saltpetergärd, Dulgaböter, Inqvartering i krig och Fattigförsörjning. Bland *Onera Personalia* utgöres skogseld och strömrensning af alla.

väl frälse som krono och krono-skatte utgöra tionde till kronan.
na, såsom nästan i alla andra frågor rörande beskattningen, förek
dock en stor mängd särskildta resolutioner och undantag.

En Komité har nyligen varit förordnad att granska och reda de olikheter, som i fråga om statsbidragens storlek uppkomma af hemmanens särskilda natur. Denna Komités vidsträckta arbete borde ofelbart lemna ganska upplysande bidrag till Sveriges invecklade Kameralverk. Hvad vi redan på förhand veta, och som äfven af de begge i denna korta Statistik förekommande tablåer, rörande antalet och belägenheten af hvarje olika slag af hemmantal, äfvensom dessa samma hemmans samfäldta onera och allmänna besvär, synes, är att en jemkning i de hemmanen åliggande skatter och statsbidrag blifver med hvarje dag allt mer och mer behöflig.

Under Riksdagen 1829 yppades 2:ne förslager i ofvannämnde hänseende; det ena, af General Grefve Björnstjerna, innebär, enligt min öfvertygelse, det enda sätt hvarpå en sådan skattejemkning skulle kunna verkställas, utan att förut nödgas afmäta och refva hvarje hemman i Riket, hvilket åter vore alldeles för kostsamt och tidsödande. Han föreslår att härtill, på följande grunder, använda ett väl ordnadt fond-system, nemligen: att ur Länens nu varande Berednings-, Taxerings- och Pröfnings-Komitéer skulle väljas en för detta ändamål särskild Komité *), som tillkallade Ledamöter från hvarje socken, i mon af arbetets fortgång, och denna Komité borde anställa en uppskattning och värdering af hvarje olika slag af hemmans värde och statsbidrag, jemte allmänna och kommunala onera och besvär. Genom uppsummering af antalet af de olika hemmanen äfvensom af deras statsbidrag, och genom dividering med den förra summan uti den senare erhålles ett medium af t. ex. huru mycket Skattehemmanen och Säterierna betala hvardera i årliga statsutskylder. För att någorlunda jemna dessa begge olika förhållanden, skulle, för hvad som skattehemmanen komme att efter den nya regleringen betala mindre än de nu göra, utfärdas Statsobligationer af Riksgälds-Kontoret, å hvilka skattehemmanen blott betalade ränta samt en eller annan procent i amortissement. De hemman återigen, som efter skattejemkningen skulle komma att betala mera än de nu göra, erhölle en med ränta löpande stats-

*) Att ett par utmärkt duglige, arbetsamme och rättskaffens män borde å Regeringens vägnar leda dessa Skattejemknings-Komitéers arbeten, är så tydligt, att det väl icke behöfver nämnas.

obligation, motsvarande det kapital, för hvilket de lindrade hemmanen betala räntan. Ett exempel upplyser detta tydligare: det hemman, som komme att betala 25 R:dr mer än nu, erhöll i ersättning en 5 proc. bärande obligation af 500 R:dr Banko. Det hemman åter, som kom att betala 25 R:dr mindre än nu, gaf en skuldförbindelse af 500 R:dr, på hvilken blott räntan erlades och inteckning icke erfordrades, såsom försäkrad i den med kronoutskylderna utgående ränta och amortissement.

Grundskatten borde, enligt detta förslag, utgå af massan skattskyldige till samma belopp så hädanefter som hittills, blott olika per ratio. Man finner härutaf, att denna för Riket vigtiga angelägenhet kan, utan någon verklig uppoffring å Statens sida, tillvägabringas blott derigenom att Staten, i anseende till transaktionens storlek, mellanträder med sin kredit. Huruvida räntan kunde, i stället för 5, nedsättas till 4 eller 3 proc., och huruvida amorteringen borde inskränkas till 1 i stället för 2 proc., samt slutligen huruvida blott några Län, t. ex. 4 à 6 om året, borde på en gång komma i åtnjutande af Skattejemningen, på det att icke rörelsekapitalet måtte för hastigt ökas och således alla varupriser förryckas genom en alltför stor émission af skattejemnings-obligationer, tillhörer mera detaljerna än de allmänna grunderna vid utförandet af denna angelägenhet.

Som ingen borde förlora utan alla vinna på ifrågavarande skattejemning, och som Staten icke äfventyrar något af de allmänna medlen, utan blott såsom verkställare mellanträder med sin kredit, så synes planen af detta förslag vara bygd på sanna principer, och icke böra möta några oöfvervinneliga svårigheter vid utförandet.

Uti en af Grefve Björnstjerna år 1833 utgifven bok, *Om beskattningens grunder i Sverige,* har ofvannämnde förslag blifvit ännu tydligare utveckladt. Att denna i flere afseenden ganska intressanta skrift blifvit af allmänheten med nöje emottagen, bevises bäst af dess hastiga afgång och försvinnande ur bokhandeln. Det är mindre vanligt att se Rikets högre Embetsmän framträda såsom skriftställare, och inför publiken diskutera de åsigter, rörande flere vigtiga statsekonomiska ämnen, hvaruti de under deras embetsutöfning haft tillfälle att inhämta mångsidiga underrättelser, samt pröfva och begrunda theoriens och praktikens

större eller mindre öfverensstämmelser. Det är af dessa skäl, som dylika produkter nästan alltid, ehuru de ofta blottställa sina författare för oblida omdömen, äro både med begärlighet och tacksamhet emottagne. Ifrågavarande bok af Grefve B. har framkallat flere vederläggningar, hvilka söka ådagalägga, så väl det rättsvidriga uti den föreslagna skattejemningen, som de många och nästan oöfvervinneliga svårigheter utförandet skulle möta. Alla stämma dock öfverens deruti, att jordbruket är nedtryckt af skatter, och att någon lindring deruti är af behofvet påkallad: att vid hvarje företag framkasta svårigheter är en ganska ringa konst, men att söka öfvervinna dessa svårigheter, är något som afund, småsinne, tröghet och slapphet har svårt att förlåta. Visserligen blir komitéens arbete, att t. ex. minska utskylderne, håll- och reservskjutsen, m. fl. onera å vissa hemman, och lägga dem på andra, af en temligen kinkig beskaffenhet, och fullkomlig rättvisa är dervid en ren omöjlighet att iakttaga *), men att sjelfva rättsgrunderna icke blifva åsidosatte, sedan Konung och Stånder i denna fråga fattat gemensamt beslut, är tydligt deraf, att hvarje hemman som får en ökad skatt erhåller derföre, till fullt kapitalvärde, en motsvarande räntebärande statsobligation.

Att dessa obligationer, spridda i allmänna rörelsen, nödvändigt skola gifva liksom nytt lif, icke endast åt jordbruket, utan äfven åt alla andra näringar, ligger i öppen dag. Ett giltigt skäl för tillskapandet af fonder och statspapper ligger i en för det närvarande långt vidsträcktare industri, större produktion och lifligare spekulationsanda mot fordom, och följaktligen är behofvet af ökade kapitaler och hastigare omsättning så mycket känbarare. Om man också vore tvungen att göra ett statslån, hvilket jag hoppas skulle kunna undvikas, för att åt ifrågavarande papper icke gifva en forcerad kurs, så förekomma sällan omständigheter af en mera vidt ingripande art eller maktpåliggande beskaffenhet, för att rättvisa en sådan åtgärd.

---

*) Man behöfde likväl alldeles icke gå så slumpvis till väga som det, enligt berättelse, skedde när Carl XI upprättade Indelningsverket. En fet och frodig hemmansägare kom fram till indelningsbordet, Konungen frågade honom: huru många hemman har du? Svar: fyra. Du ser mig ut att kunna tåla ryttare tu, du! Hvarföre icke sju, svarade hemmansägaren, förtretad öfver det egenmäktiga förfarandet. Kamererare, skrif sju! sade Konungen, och dervid blef det.

Om Åkerbruket, Boskapsskötseln och Skogarne.

Den skörd af ära och ryktbarhet, som inom vårt gamla Sverige ännu är att eröfra på den ekonomiska lagstiftningens bana, är ojemförligt större, än hvad någon verldsinkräktare förmått tillkämpa sig på bekostnad af nationers lugn och välstånd.

Yttrande af Aug. Anckarsvärd inför K. Vet.-Akad. den 6 April **1842.**

Den enda säkra grund, hvarpå ett helt Folks bergning hvilar, är ett väl ordnadt och flitigt skött jordbruk. Af flere långt in i vilda skogstrakter funna, af menniskohänder sammankastade stenrösen, vill man draga den slutsatsen, att Sverige fordom varit bättre odladt och folkrikare än det nu är. Hvad man med visshet vet är, att från Sverige utskeppades hudar och viktualie-varor i Gustaf I:s tid *). Att förhållandet sedan dess varit annorlunda och att Riket under en lång följd af år varit ett spanmålsbehöfvande land, är tillräckligen kändt. Från 1758 intill år 1776 infördes årligen till Sverige 315,000 tunnor spanmål af diverse slag; från 1777 till 1790 640,000 tunnor; från 1791 till 1802 366,000 tunnor; från 1810 till 1816 233,000. Ännu i dag behöfver Sverige från främmande orter låta årligen påföra sig en mängd sådane varor, som vi ganska väl borde kunna frambringa inom vårt eget land, såsom t. ex. kreatur (hästar, oxar, kor, svin), kött, fläsk, smör (1839 107,000 *L℔*), ost, talg, hudar, spanmål, lin, ull, ved m. m., till ett värde af 4,532,252 R:dr Banco **).

Hvad spanmålsproduktionen angår, börjar lyckligtvis ett annat förhållande så småningom inträda. Landet synes nu mera i vanliga år kunna föda sig af sin egen skörd, och till och med hafva något öfver till utförsel. År 1840 utfördes 125,000 tun-

*) Under medeltiden ansågs Sverige som ett kornland; Riks-Kanslern Ax. Oxenstjerna uppgifver spanmåls-utskeppningen under Gustaf II Adolfs tid, *allena från Sverige*, utgöra årligen 7000 läster, eller 168,000 tunnor. (Se Tidskriften Skandia.)

**) Se härom dels Grefve Fredr. Bogisl. v. Schwerins Bidrag till kännedom af Fäderneslandet, Upsala 1817; dels Aug. Anckarsvärds Tal vid Presidii nedläggande i K. Vet.-Akad. 1842; dels Handlingar rörande Landtbruket och dess näringar år 1842, 2:a del. pag. 20, utgifne af K. Landtbruks-Akademien.

nor, 1841 130,000 och 1842 113,000 tunnor. I medeltal har utförseln i dessa senare åren utgjort något öfver 70,000 tunnor.

Att en bättre anda vaknat i frågan om vigten af Jordbrukets förkofran synes bäst deraf, att inom loppet af de sista tio åren hafva Landtbruks-Instituter, försedda med anslag af Rikets Ständer, på flera ställen i Riket blifvit inrättade. Det äldsta och förnämsta är det vid Degeberg *), i Mariestads Län, nära Kållandsö, med 10,000 R:dr B:co årligt anslag; vid Orup i Skåne; Bjädesjöholm i Jönköpings Län nära Eksjö; Sjögesta i Linköpings Län; Ulltuna Kungsgård nära Upsala; Hägervallen i Skultuna socken i Westerås Län; Väderbrunn i Nyköpings och Kålsåker i Kalmar Län, m. fl. När Eleverna och Rättare-lärlingarne från dessa Instituter i en framtid hinna spridas till Rikets alla provinser, så måste följden ovilkorligen blifva, att folket, lifvadt genom lyckliga och vinstgifvande föredömen, med fördubblad ifver skall omfatta den vigtiga jordbruksnäringen. Också ser man nästan dagligen i allmänna tidningarne förtäljas huru den och den insjön blifvit uttappad eller sänkt, stora moss- och kärrtrakter dikade och uttorkade, så att Rikets odlade jord beständigt ökas. Ängsvattning som, med den lifliga vegetation och korta sommarvärme vi äga, är af högsta nödvändighet, och hvartill landets lokal samt vattenrikhet gifver de ypperligaste tillfällen, börjar sent omsider vinna en förtjent uppmärksamhet och sättes nu mera på flera ställen i verket **).

För att erhålla en slags öfversigt af jordbrukets närvarande ställning, har Författ. låtit sammandraga en tabell öfver de från Landshöfdingarne innevarande Riksdag inkomne femårsberättelser, utvisande beloppet af det inom hvarje Län skördade antal tunnor af hvete, råg, korn, hafra, blandsäd, ärter och potatis. Utsädets storlek erhålles, om man dividerar det skördade tunntalet med de qvantiteter, som stå anförde länsvis pag. 30, här framföre.

*) Mera speciella underrättelser om en mängd uppfostrings-anstalter i Riket, såsom om: Landtbruks-Institutet på Degeberg, Teknologiska Institutet i Stockholm, Chalmerska Slöjdskolan i Göteborg, Bergsskolorna i Falun och Filipstad, Skogs-Institutet på K. Djurgården vid Stockholm, läroanstalterna för Landtmäteriyrket, Krigs- och Sjömannayrket m. fl., finnas i de af Författ. år 1839 utgifne: *Anteckningar och Statistiska Upplysningar om Sverige.*

**) Vid Tuna i Åkers socken i Stockholms Län, är enligt 1842 års Femårsberättelser en ängsvattning på ett fält af 60 tunnl., samt vid Noor en mindre.

Tabell öfver medii-beloppet af skörden enligt Femårs-Ber. 1842.

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blands.	Ärter.	Potatis.
	T:r	T:r	T:r	T:r	T:r	T:r	T:r
Malmö Län .	32,699	203,858	330,063	125,087	48,420	111,249	353,440
Christianstads	10,383	181,392	206,749	55,789	31,356	26,269	571,700
Halmstads . .	2,851	43,305	71,600	69,392	47,354	1,740	179,588
Carlskrona . .	4,302	64,453	52,105	21,768	4,910	4,664	240,426
Wexiö	700	50,888	72,956	21,776	22,537	1,387	166,457
Jönköpings .	1,871	88,154	33,674	134,303	39,560	2,705	206,524
Calmar	10,526	183,486	110,947	26,632	2,461	7,032	283,192
Linköpings .	30,000	175,000	117,000	39,000	135,000	21,000	308,000
Mariestads . .	15,896	133,691	38,433	224,460	75,239	17,107	255,670
Wenersborgs	7,831	62,111	35,953	182,000	93,997	13,859	492,937
Göteborgs . .	10,278	40,997	73,743	144,874	25,884	24,373	214,491
Wisby	6,026	60,078	37,281	3,805	186	1,055	78,707
Stockholms .	26,815	167,319	90,359	37,069	19,736	17,306	208,698
Upsala	21,563	118,812	125,547	19,475	28,786	10,675	116,920
Westerås . . .	8,359	101,423	44,968	24,894	29,736	6,074	87,486
Nyköpings . .	38,996	157,686	29,298	18,233	16,766	12,466	158 147
Örebro	5,315	110,526	13,732	70,732	25,304	8,047	134,732
Carlstads . . .	4,749	72,309	11,205	225,939	10,433	3,729	170,740
Falu	750	62,400	45,000	137,250	111,000	5,625	90,000
Gefle	168	36,966	85,089	33,874	31,105	8,577	90,576
Hernösands .	7	15,864	106,258	6,565	15,063	5,476	84,349
Östersunds . .	——	2,248	37,707	1,620	3,786	1,898	38,175
Umeå	——	6,322	72,453	1,502	4,415	10	70,375
Piteå	——	2,116	55,547	——	——	——	19,451
Summa	240,085	2,141,404	1,897,667	1,626,039	823,034	312,323	4,620,781
1822	164,758	1,691,070	1,683,857	1,288,035	693,288	310,495	2,289,469

År 1810 utsåddes spanmål af alla slag jemte potatis 1,514,268 tunnor, samt skördades, sedan utsädet är afdraget 6,702,835 tunnor. 1828 1,907,249, afkastning 9,758,109. 1842 skördades 11,661,333 tunnor.

Huru mycket potatiskulturen blifvit förökad synes deraf, att 1805 sattes 90,000 tunnor, samt skördades 360,000; 1842 sattes 691,047 och skördades 4,620,781, d. v. s. nära 13 gånger mer. Om man tillägger den för städerna sista quinquennium skördade qvantitet spanmål, neml. hvete 4,858 tunnor, råg 37,069, korn 35,024, hafra 34,195, blandsäd 12,307, ärter 2,856, potatis 147,554; så befinnes skörden öfver hela Riket uppgå till 11,935,196 tunnor.

Försöket att för hvarje hemman, inom olika provinser, bilda ett medium af åker- och ängsvidden, utsädet samt arbetsstyrkan m. m., blir så otillförlitligt, att det tjenar till ingenting. Hemmanen äro redan

inom en och samma provins högst olika, allt efter som de äro belägne i skogsbygden eller på slättlandet; det uppskattade värdets stora föränderlighet antyder också att en jemförelse icke blir till något gagn; ty enligt Riksgälds-Kontorets sammandrag öfver bevillningen var år 1828 ett helt hemman eller mantal i Carlstads Län uppskattadt till 9,451 R:drs medelvärde, i Carlskrona Län till 8,306, när det i Östersunds Län icke är värdt mera än 1,889 R:dr. Medelvärdet öfver hela Riket räknadt = 4,209 R:dr. Några få exempel på ytterligt stora skiljaktigheter hemmanen emellan må här anföras, till bestyrkande af hvad ofvan blifvit sagdt. I Räfsunds socken i Jemtland finnes ett hemman benämndt Hofdsjö, som har 56,000 tunland mark, och å hvilket en torpare derunder föder 18 kor, när i samma Län ett annat hemman i Norderö socken, benämdt Gälsta icke äger mer än 70 tunland jord i in- och utägor, eller 800 gånger mindre än Hofdsjö; äfvenså i Carlstads Län ⅝ hemmanet Aspeberget har 33,770 tunl. mark, och i Mariestads Län ¼ hemman Tivedstorp förmår underhålla 68 personer, 28 kor, 4 oxar och 5 hästar, när Skärf Skattegård i Walla Härad af samma Län har blott 18 tunland i inägor.

I Sverige bebor Allmogen sällan ett helt mantal, utan detsamma är deladt i 3, 4, 8, till och med 16 delar och derunder; dock bör ingen del vara under hvad som fordras till en *besutenhet*. Enligt Kongl. brefvet om strömrensningar af år 1804, äfvensom enligt Förordningen af d. 19 Dec. 1827, om vilkoren och grunderna för hemmansklyfning samt afsöndring af jord eller andre lägenheter från hemman, skall en besutenhet utgöra en så stor vidd att 3 arbetsföra personer deraf kunna hafva sin bergning, börandes en häst eller ett par dragoxar, 3 à 4 kor och 5 à 6 får eller getter kunna å en sådan lott, vinter- och sommarfödas. Erfarenheten har visat, att från 9 till 15 tunnland dertill varit tillräcklige, men genom missbruk har det händt och händer ännu dagligen, att en dylik liten lott blifvit ytterligare delad, och då inledes ett hushåll derigenom att förr eller senare blifva blottstäldt för fattigdom och nöd. Denna vigtiga föreskrift, rörande besutenhet, borde med mer sorgfällighet handhafvas än som nu sker, ty man äfventyrar eljest att landet blir befolkadt med en menighet, som vid inträffande missväxter, boskapsfarsoter eller andra missgynnande omständigheter, ovilkorligen måste

för dess uppehälle falla fattigvården eller Styrelsen till last. Wexiö Domkapitel yttrar i sitt underd. Betänk. rörande Fattigvården: "Landet öfverfylles af Backstugor, bebodda af ett slägte, som icke har någon annan förmögenhet än sin arbetskraft; och denna, om den äfven kan lifnära dem i goda år, då arbetsförtjenst ej saknas, så inträffar med hvarje missväxt för dem ovillkorligen näringslöshet och elände. Den vinst af landets odling, som man af denna befolkning tyckes ha påräknat, har äfven för det mesta uteblifvit; ty den inskränker sig vanligtvis till upphackning af några kappland för potatesodling, och skadar i allmänhet mer skogarne än den förbättrar jorden."

Hemmansklyfningen i Dalarne, grundad på en serskild tillåtelse af Carl XI, har blifvit allt för vida utsträckt, så att verkliga hinder i jordbrukets förkofran, och ännu mer i folkets beskaffenhet samt förmåga att berga sig, derigenom uppstått. Dels genom köp, dels genom arf och dels genom skiftning emellan flera barn hafva hemmanen blifvit klufne i så många delar, att oredan af ägoblandning och små vidt afskiljde ägolotter redan långt för detta hunnit sin största höjd. *Westan Nor, N:o 8*, i Leksands Socken äger icke mer än 50 tunland jord, men icke destomindre var densamma, före år 1824, då denna Socken blef storskiftad, fördelad i öfver 300 olika tegar, belägne i alla möjliga direktioner, på minst en qvadr.-mils yta. *Vestra Björken N:o 14*, i samma Socken, var i alldeles samma belägenhet. Ett af de mest gynnade hemman är Edshult i Leksand, och dess inägor voro likväl spridde uti minst 70 lotter. Tegarne äro ofta så små, att, om ett nödvändigt dike skulle upptagas, ginge en stor del af åkern förlorad. Det är icke sällsynt att finna possessioner af blott 100 qvadr.-alnars storlek, och äfven derunder. I hvarje familj fordras alltid en senior, som har reda på hvar alla tegarne äro belägne. Det händer ofta att Dal-Allmogen säljer sins emellan jordlotter för 2 à 3 R:dr och då kan den besynnerliga omständigheten inträffa, att lösen för Laga fasta blifver högre än köpeskillingen. I Dalarne betalas icke sällan ett tunland god åker med 200 R:dr Banko.

Att afhjelpa det onda, som genom ofvannämnde för vida sträckta hemmansklyfning vållat fattigdom och hinder i jordbrukets förkofran, har Staten alltsedan 1802 låtit, med icke obetyd-

kostnad, besörja det så kallade Storskiftesverket i Dalarne.
:t består deruti, att hvarje Socken för sig blifvit noga afmätt
l åker, äng och skog, hvarefter ny reglering i ordentliga hem-
m och besutenheter, som fått sina ägolotter endast i 2 à 3
ften, blifvit utstakad. Man kan dömma till vidden och svå-
heten af dessa förrättningar när jag nämner, att Refningsböc-
rna i Leksands Socken voro skrifna på 8½ ris papper, tät stil,
35 à 38 rader på hvarje sida.

Äfven i de öfrige 5 norra länen, neml. Gefle, Hernösand,
tersund, Umeå och Piteå har dessa senare åren pågått ett slags
rskifte eller rättare afvittring, som det också kallas, bestående
ruti, att hvarje hemman och by efter förutgången mätning och
pskattning fått sig tilldeladt ett tillräckligt utrymme, från 700
l 2,500 och i Gefle Län ända till 3,000 tunland mark (impe-
nenta deruti icke inräknade) till ett helt mantal, hvarefter den
iga jorden blifvit Staten förbehållen. Å densamma få dock
es nya hemman och torp, hvilka efter frihetsårens (från 25
da till 50 år) förlopp ingå i skatt, i likhet med vanliga hem-
m. För att underlätta anläggningen af dessa nya bostäder er-
ller hvarje Nybyggare af Staten 8 tunnor korn, 3 första året,
a mycket andra året och 2 tredje året.

En sammanträngd öfversigt huru dessa storartade geodesiska
rättningar fortgått, resultatet af desamma, samt den kostnad
ten å dem användt, har jag trott vara af intresse, hvarföre den
r fått ett rum.

I Falu eller Stora Kopparbergs Län, hvarest Storskiftes-
n Afvittrings-verket började år 1802 och ännu fortgår, hafva
rskiften blifvit verkställde i följande Socknar: Nås, ifrån 1803
l och med 1806, af 11 st. Landtmätare; Floda, ifrån 1809 t.
m. 1811, af 10 d:o; Bjursås, ifrån 1807 t. o. m. 1811, af 7
samt 1837, af 2:ne d:o; Gagnef, ifrån 1811 t. o. m. 1817,
17 d:o; Åhl, ifrån 1814 t. o. m. 1817, af 9 d:o samt 1820
2:ne d:o; Leksand, ifrån 1819 t. o. m. 1829, af 21 d:o;
ttvik, ifrån 1828 t. o. m. 1838, af 14 d:o; Äppelbo, ifrån
17 t. o. m. 1820, af 6 d:o; Jerna, ifrån 1817 t. o. m. 1824,
10 d:o samt 1841 af 3:ne d:o och Ore, ifrån 1824 t. o. m.
27, af 11 d:o samt 1841 af 5 d:o; åtgärden i sistnämnde
:ken, i afseende på skogsdelningen, dock ej afslutad. Dervid

äro affattade: 172,663 tunland inrösningsjord, 757,254 d:o *) afrösningsjord, 124,271 dito impedimenter eller tillsammans 1,040,378 tunland. — Till 4,362 hemmansdelar eller hesutenheter samt 64 kronotorp delade och utbrutne: 146,238 tunland inrösningsjord, 451,874 d:o afrösningsjord och 79,874 d:o impedimenter; samt 3:ne utbrutne öfverloppsmarker, innefattande 3,901 tunland inrösningsjord, 60,690 d:o afrösningsjord och 9,070 d:o impedimenter. För närvarande fortgå enahanda Storskiftes- och Afvittrings-åtgärder uti Sophia Magdalena och Mora Socknar, hvarvid en Styresman och 10 st. Landtmätare äro sysselsatte.

Kostnaderne för förrättningarne uti de förstnämnda Socknarne, som af Statsmedlen utgått, uppgå till omkring 356,396 R:dr. — Dagsverken m. m. hafva jordägarne sjelfve tillsläppt. Kostnaden derför har varit betydlig, samt uppgått ensamt i Rättviks Socken till omkring 38,000 R:dr, och i de öfriga Socknarne i förhållande derefter.

Vid särskildte, under samma tid verkställde Storskiftes-förrättningar uti nedannämnde Socknar, har Staten dessutom bidragit, för Gustafs Socken med 3,000 R:dr; Thorsång d:o 1,500 d:o; Wika d:o 1,500 d:o; Säthers d:o 3,962; St. Tuna d:o 13,800 R:dr, eller tillsammans med kostnaden för afvittrings-verket 380,158 R:dr.

Gefle Län. Der togo Afvittringarne sin början år 1832 och fortgå ännu. Under behandling hafva varit dels nedannämnde Socknar i deras helhet, dels inom dem belägne allmänningar; neml. Hille, Gnarp, Alfta, Hassela, Hamrånge, Ofvanåker, Hanebo, Färila, Ljusdal, Bollnäs, Hogdal, Bjurråker, Undersvik, en allmänning i Arbrå och Jerfsö Socknar. De uppmätte markerne utgöra icke mindre än 1,338,737 tunland. Af dem hafva blifvit till hemman och nybyggen utbrutne 38,452 tunl. inrösningsjord, 442,498 tunland afrösningsjord och 183,463 tunland impedimenter. Uppgångne rågångslinier 2,915,837 alnar. Hemmantalet 745, Nybyggen och Torp 139. Statens omkostnader till dato å Afvittringarne i detta Län = 39,578 R:dr.

Öster-

*) Med inrösningsjord förstås all sådan mark som antingen är odlad eller som förtjenar att odlas till åker eller äng, samt med afrösningsjord all sådan, som blott till skogsfångst och bete anses duglig. Impedimenta: berg, sandhedar, och odugliga mossar.

Östersunds Län. Afvittringsverket i detta Län började i Jemtland 1821 och i Herjeådalen 1825, samt har sedermera, utom under åren 1835 och 1836, då arbetena i sistnämnde provins hvilade, fortsatts och fortsättes ännu. Sedan denna tid hafva, med undantag af Alanäset, Borgvattnet, Hotagen samt Fölinge och Ströms Lappmarker, Fjellmarkernes afvittringar blifvit verkställde och fullbordade inom alla öfriga till Jemtland hörande 41 socknar, samt inom Elfrås, Öfver-Hogdal, Sveg, Lillherrdal och Linsells kapellag i Herjeådalen, åfvensom enahanda åtgärder påbörjade inom Hede, Wemdalen, Tännäs och Storsjö. I sammanhang dermed hafva 5,663,985 tunland blifvit affattade och på karta lagde; afvittrade och skiftade: 6,587,605 tunland, hvaraf 3,582,047 tunl. duglig mark och 3,005,558 d:o impedimenter; utgörande 894 fulla mantal gamla hemman, och genom afvittringen tillkomne nya hemman af tillhopa närmast 142 mantal, hvaraf 72 mantal (hvarå någon förmedling dock är att förmoda) med åsatte 10 R:drs grundränta, tillkomne å öfverloppsmarker under optionsrätt för de gamla hemmanen, 43 mantal nybyggen och 27 mantal fjell-nybyggen, eller tillsammans 1,036 mantal.

Dessutom äro genom afvittringen i nämnde Län tillkomne 212,805 tunland disponibla öfverloppsmarker, 217 nybyggare och 55 nybyggen till afvittring beredde å Frostviken, men hvilkas områden till någon del bero af Lapp-allmogens ännu oafvittrade renbetesfjell.

Omkostnaderne härvid hafva, ifrån afvittrings-förrättningarnes början till närvarande tid, uppgått till 228,447 R:dr. Allmogens handtlangning till 55,100 st. dagsverken, kan i medeltal uppskattas till 30,611 R:dr B:co.

Hernösands Län. Med sommaren 1824 började afvittringsgöromålen derstädes, som sedan oafbrutet fortgått och ännu fortfara. Under tiden hafva göromålen omfattats af 21 socknar, nemligen: Wibyggerå, Resele, Hellgum, Edsele, Lidens, Junsele, Fjellsjö, Bodum, Tågsjö, Gudmundrå, Högsjö, Ytterlännäs och Ramsele i södra Ångermanland; Sidensjö, Anundsjö, Björna, Gideå, Grundsunda och Arnås i norra Ångermanland; samt Häfverö och Borgsjö i Medelpad, med en affattad areal af 1,489,406 tunland. Afvittringarne inom Högsjö, Gudmundrå, Ytterlännäs,

Wibyggerå och Sidensjö socknar hafva blifvit till fullo afslutade och stadfästade; åfvensom fullbordade, hvad på sjelfva skiftesgöromålen ankommer, uti Hellgum, Edsele, Resele, Liden, Junsele, Bodums och Tågsjö socknar, och beredningarne för afvittringen i de öfrige omnämnde socknarne till mer och mindre delar påbörjade.

I de socknar, der göromålen hunnit afslutas, äro genom afvittringen tillkomne: 43 nya mantal, 69 nybyggen; ökeskatt för öfverloppsmarker tillagde 24 byar och 16 lägenheter. Dessutom äro flere nya hemman föreslagne, ehuru beredningarne derför ännu icke kunnit kompletteras.

Hela kostnaden härför, allt ifrån den tid afvittringen i Länet började till och med 1843 års slut, har bestigit sig till 52,764 R:dr B:co, som af Statsmedlen blifvit godtgjord.

Umeå Län. Här började afvittringarne år 1824 med 2:ne Landtmätare, från 1828 till 1841 med fyra, 1842 och 1843 med sex. Statens kostnad = 71,684 R:dr. Uti Bjurholms, Nordmalings, Degerfors, Burträsk och Norsjö socknar hafva blifvit afmätte 1,289,711 tunland, hvaraf 48,972 inrösningsjord, 659,681 afrösningsjord och 581,058 tunl. impedimenta. Häraf till hemman anslagne 25,930 inrösn., 120,983 afrösn. och 197,784 tunl. impedimenta; samt såsom öfverloppsmarker afsatte: 2,198 tunl. inrösningsjord, 288,550 afrösningsjord och 167,698 impedimenta. Rågångslinier uppgångne till en längd af 4,520,308 alnar. Till mantal och områden föreslagne 86 mantal och 191 nybyggen. Umeå, Wännäs, Säfvar, Bygdeå, Nysätra, Löfånger och Skellefteå socknar återstå ännu att afvittra.

Piteå Län. Ifrån och med 1824, då ny Afvittringsstadga utkom, till 1843 års slut har i samma Län i och för afvittringen tillgjorts, neml. afmätte: 769,484 tunland inägor och utmark; afvittradt eller skiftadt: 519 gamla hemman af 101$\frac{3}{4}$ mantal och 206 nybyggen om 45$\frac{55}{192}$ mantal, samt 4 kronotorp, med en ägovidd af 463,246 tunl.; 160 mils rålinier uppgångna, och 162,209 tunl. afsatt öfverloppsmark, hvarå dock lägenheter till nyhemman icke kunnat upptäckas. Dessutom äro rättelser verkställde i många äldre förrättningar.

90 st. nybygges-anläggningar äro här ånyo ansökta och till Afvittringsverket remitterade.

Den väsendtliga del af afvittringen i Länet, som år 1824 återstod och bör efter nya stadgan fullbordas, kan nu anses vara till hälften verkställd, då Lappmarkerne undantagas, emedan socknarne Carl Gustaf, Neder-Torneå, Neder-Calix, Råneå och Neder-Luleå äro afmätte, jemte en del af Piteå och Öfver-Luleå, äfvensom förslag för de fem förstnämnda äro upprättade; hvaremot en del af de 2:ne sistnämnde socknarne samt Öfver-Calix och Öfver-Torneå återstå.

Afvittringsgöromålen hafva förrättats åren 1824 och 1825 af trenne Landtmätare, 1826 och 1827 af fyra d:o, 1828 t. o. m. 1841 af sex d:o, samt åren 1842 och 1843 af åtta d:o.

Ifrån och med 1824 till 1843 års utgång har Staten för afvittringen i berörde Län utbetalt 86,485 R:dr, hvaraf 62,764 R:dr till Landtmätarnes arfvoden, 4,873 R:dr åt tolkar och 18,847 till handtlangning vid mätningarne.

Årliga arfvodet, för hvardera af Afvittrings-Landtmätarne härstädes, som Staten består är blott 500 R:dr B:ko.

För att visa det mäktiga inflytande Enskiftesverket utöfvat i frågan om jordbrukets förkofran, hafva nedanstående märkliga upplysningar om Skåne blifvit samlade genom Förste Landtmätarne Falkmans och Ljungbergs benägna försorg.

Af Malmö Läns 4,068 förmedlade hemman hade ifrån 1803 till och med 1843, 3,124 hela hemman blifvit enskiftade. Af dessa hade 1459 hemman varit qvarboende och 1,665 utflyttade. Folkmängden 1803 = 147,500; 1843 = 228,800; således ökad med 81,300.

Af Christianstads Läns 2,991 förmedlade hemman hade under loppet af samma tid (40 år) blifvit enskiftade: 1,864 mantal, qvarboende 1,004, utflyttade 860. Folkmängden 1803 = 119,000; 1843 = 170,740; således ökad med 51,740. Såsom ett medelbelopp af den jord, hvarje hemman af de qvarboende äger, belöpa sig i Malmö Län: 87 tunl. åker, 63 tunl. äng och 36 tunl. utmark, tillsammans på ett helt hemman 186 tunl. I Christianstads Län hvarje qvarboende hemman 54 tunl. åker, 124 tunl. äng och 210 tunl. utmark, summa 388 tunl. I Malmö Län belöpa sig på de utflyttande: 84 tunl. åker, 72 tunl. äng och 45 tunl. utmark,

summa 201 tunl. I Christianstads Län de utflyttande hemmanen: 74 tunl. åker, 105 tunl, äng och 102 tunl. utmark, tillsammans 281 tunl. Enligt Landshöfd. innev. år afgifne Femårsberättelse utskeppas årligen från Malmö Län 200,000 tunnor spanmål, samt 1,200,000 kannor bränvin. Detta Län införskrifver årligen flere 100,000 ℔ klöfverfrö.

De öfrige 16 Länen hafva otvifvelaktigt, i följd af Skiftesverkets fortsatta bemödanden, gjort stora framsteg i jordens bättre behandling, men jag saknar speciella uppgifter derom *). Till framkallande af denna jordbrukets större verksamhet, hafva icke obetydliga understöd af statsmedlen blifvit utbetalte. Blott sedan 1828 intill och med år 1842 har Malmö Län blifvit understödt med 59,727 R:dr, Christianstads Län med 58,096, Skaraborgs med 107,972, samt Öland med 18,266 R:dr. År 1830 beviljades ett särskildt understöd för alla i följd af laga skiften utflyttade hemman, på det sätt, att $\frac{1}{16}$ mantal erhåller från 50 till $66\frac{2}{3}$ R:dr; $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{2}$ i förhållande derefter, samt ett helt hemman ända till 200 R:dr B:co, som är det högsta. Likväl, om den utflyttande förbinder sig att uppföra sina hus af sten, ler eller tegel, undfås förhöjning till $\frac{1}{3}$:del. Detta understöd brukar för hela Riket, med undantag af Skåne, Mariestads Län och Öland, belöpa sig, i enlighet med hvad handlingarna dessa senare åren gifva vid handen, till omkring 43,000 R:dr. Sedan 1830 och intill utgången af år 1843 har Staten i utflyttningshjelp betalt 472,000 R:dr B:co.

Att ett land, som sträcker sig inom polcirkeln, som Sverige gör, måste vara ofta blottstäldt för missväxter, ligger i sakens natur. De synas likväl nu för tiden ha blifvit mera partiella och till sina följder mindre förstörande än fordom, hvartill den allt mer och mer sig utbredande potatisodlingen bidrager **).

*) Landtmäteri-Staten utgöres af 800 personer. Af desse hafva sedan år 1827 minst 400 undergått examen i agronomi, mineralogi, kemi, skogshushållning, foderväxternas kännedom m. m., hvilka ämnen föga eller intet sattes i fråga före denna tid. Landtmäteri-eleverna erhålla numera undervisning uti att kemiskt undersöka jordarternas olika beskaffenhet, m. m. som dit hörer.

**) I Åbo Stift omkom under hungersnöden 1697 60,370 personer, och i Nyland och Tavastehus Län blefvo 857 hemman öde. (Se Skandia, 4:e Band, 2:a häftet.

År 1812 inträffade missväxt af frost, 1816 af våta, 1818 af torka, 1821 af frost, 1826 af torka, 1830 och 1831 af regn, eller 7 gånger på 20 år. Af nedanstående tabell *) synes huru skörden har förhållit sig från 1815 till och med år 1843, eller under loppet af 28 år. För ett eller annat Län är uppgiften icke alldeles fullständig, hvilket härleder sig derifrån, att ingen anteckning öfver skörden det året ingått.

Skördens förhållande i hvarje Län af Riket från 1815 till 1843.

Malmö Län .	16	år god,	8	medelm.,	3	under medelm.,	1	svag,	–	missväxt.
Christianstads	13	d:o	10	d:o	3	d:o	2	d:o	–	d:o
Halmstads . .	8	d:o	7	d:o	8	d:o	2	d:o	2	d:o
Carlskrona . .	6	d:o	14	d:o	6	d:o	1	d:o	–	d:o
Wexiö	5	d:o	15	d:o	6	d:o	–	d:o	2	d:o
Jönköpings . .	7	d:o	12	d:o	7	d:o	1	d:o	1	d:o
Kalmar . . .	6	d:o	16	d:o	5	d:o	1	d:o	–	d:o
Linköpings . .	11	d:o	13	d:o	1	d:o	2	d:o	–	d:o
Mariestads . .	4	d:o	10	d:o	9	d:o	3	d:o	2	d:o
Wenersborgs .	5	d:o	10	d:o	9	d:o	3	d:o	1	d:o
Göteborgs . .	10	d:o	13	d:o	3	d:o	1	d:o	–	d:o
Wisby	10	d:o	11	d:o	7	d:o	–	d:o	–	d:o
Stockholms .	8	d:o	16	d:o	–	d:o	3	d:o	1	d:o
Upsala	11	d:o	11	d:o	1	d:o	3	d:o	2	d:o
Westerås . . .	6	d:o	12	d:o	7	d:o	–	d:o	1	d:o
Nyköpings . .	7	d:o	14	d:o	–	d:o	6	d:o	1	d:o
Örebro	10	d:o	12	d:o	1	d:o	3	d:o	–	d:o
Carlstads . . .	4	d:o	9	d:o	10	d:o	1	d:o	2	d:o
Falu	4	d:o	10	d:o	7	d:o	2	d:o	2	d:o
Gefle	6	d:o	9	d:o	10	d:o	–	d:o	3	d:o
Hernösands .	9	d:o	12	d:o	6	d:o	–	d:o	1	d:o
Östersunds . .	6	d:o	8	d:o	8	d:o	–	d:o	6	d:o
Umeå	3	d:o	10	d:o	8	d:o	–	d:o	6	d:o
Piteå	5	d:o	12	d:o	3	d:o	1	d:o	7	d:o

Ett af de kinkigare administrationsärenderna är otvifvelaktigt den undsättning, vare sig med spanmål in natura eller med penningar, som i följd af inträffade missväxter af behofvet påkallas. Hvem vill bära förebråelsen af att låta folket dö af svält, när det kunnat förekommas? Ifrån 1812 till och med 1836 hade Staten utbetalt i undsättningsväg omkring 9 millioner

*) Sammandragen från de i K. Statskontoret befintlige anteckningar.

R:dr; 1837 ytterligare 211,800; 1838 356,553; 1839 15,802; 1840 4,000; 1842 20,000; 1843 5,000; 1844 718 R:dr *). En stor del af dessa summor hafva blifvit afskrifne och på sådant sätt gått för Statsverket förlorade. Af ännu utestående medel äro ytterligare förluster att förvänta. Rikets Ständers Revisorer anmärka i sin Berättelse, dat. d. 15 Dec. 1843, pag. 99, att af de i Norrbottens Län utestående fordringar, till ett belopp af 214,354 R:dr, hade, på grund af hållen undersökning, det beklagliga resultat blifvit upptäckt, att 199,558 R:dr ansågos innestå hos så utfattiga personer, att afskrifning borde äga rum, samt att endast återstoden, 14,796 R:dr, antagits kunna återfås. Af sistnämnde summa ansåg K. M:ts Befallningsh. att blott 11,000 R:dr skulle med säkerhet kunna påräknas. Med Westerbottens Läns undsättningsskuld anse Revisorerna förhållandet vara ännu sämre.

I anledning häraf yttra Revisorerne: "Att en så olycklig ställning, i första rummet, haft sitt ursprung ifrån sjelfva det sätt för undsättningarnes meddelande, som förr var antaget, då nemligen, tid efter annan, den behöfliga spanmålen lemnades direkte till de nödställde, utan att de i någon mon satte tillräcklig säkerhet för deras återbetalande, hvarföre den öfvertygelse synes hafva hos dem inrotat sig, att någon sådan återbetalning aldrig skulle kunna utkräfvas."

"Utom det, att ett sådant sätt att lemna understöd medförer förluster för Staten, som blifva kännbare för de öfrige skattdragande, då de stiga till så betydliga summor, undergräfver det hos dem, hvilka sålunda blifva hulpne, den för sjelfbeståndet så nödiga öfvertygelsen, att det är hvar och ens skyldighet att söka göra rätt för sig (vara en man för sig), samt tillskapar derigenom så småningom en befolkning af verkliga fattighjon" **).

"Rikets Ständers Revisorer tro det derföre ej ligga utom

*) Uppgift dels af Hr Kammar-Rådet Welin, dels af Kamereraren i Statskontoret Hr Schlytern.

**) Efter 1826 års missväxt i Mariestads Län utföllo undsättningarne så rundeligt, att somliga hemman erhöllo öfver 200 R:dr B:co på mantalet. En duglig och samvetsgrann Kyrkoherde uppmanade sina sockenbor att med varsamhet begagna sig af de erbjudne lånebiträden, samt punktligt återbetala dem. Begge delarne skedde; men i nästgränsande församlingar tillitades undsättningen i fullt mått, och när betalningen skulle göras, dröjdes dermed i det längsta, under undskyllan af fattigdom och brist. Emellertid kom 1828 års Riks-

gränsen för deras verksamhet, att uttala sin öfvertygelse, att det, till följd af den så dyrköpta erfarenheten, är nödvändigt att, vid i framtiden inträffande missväxter, ett så olycksbringande sätt för undsättning för alltid måtte undvikas. Deremot synes det senast antagna sättet, eller att till socknarne, under socknemännens gemensamma ansvarighet, en för alla och alla för en, lemna undsättningsbeloppet i penningar, med öfverlåtande åt dem att sjelfve ombesörja upphandlingen af den nödiga spanmålen, vara det, som företrädesvis bör användas, då det lemnat i allmänhet lyckliga resultater och dessutom öfverensstämmer med den idé som ligger till grund för all kommunalstyrelse."

"Endast då en socken förklarar sig obenägen att ingå på en sådan gemensam ansvarighet, torde det andra sättet böra användas, eller att öfverlemna undsättningsmedlen, såsom förskotter, till enskilde Handlande, emot ställande af full säkerhet och emot skyldighet att hålla de behöfvande nödig spanmål tillhanda."

Tullen å den undsättningsspanmål som inkom 1841 och 1842 utgjorde icke mindre än 151,895 R:dr B:co.

Priset på en tunna råg var år 1470 7½ skill. Specie *), så att Gustaf I, som sträckte sin omsorg till allt, kunde berömma sig af att hafva bragt bondens produkter i pris; ty under hans tid betaltes en tunna råg med 1 R:dr Specie. Medelpriset å en tunna spanmål, ⅘ råg, ⅕ korn, har varit i silfver ifrån 1624 till 1709 2 R:dr 5 sk. emellan 1709 och 1803 2 R:dr 30 sk. och mellan 1803 och 1817 4 R:dr 16 sk. **). Sedan 1817 har priset fallit så mycket, att många anse produktionskostnaden dermed knappast vara betäckt. Medium af de sista 7 åren, neml. mellan 1825 och 1832 = 2 R:dr 14 sk. silfver. År 1830 utgjorde Riksmarkegångspriset 6 R:dr 28 sk. som, efter 128 sk. kurs, gör 2 R:dr 23 sk. i silfver. Riksmarkegångspriset var 1815 7½ R:dr, 1816 8⅓, 1817 8½, 1818 9⅜, 1819 9¼, 1820 7¼, 1821 6,

dag, då Rikets Ständer, missledda i sina filantropiska åsigter, afskrefvo en del af den låntagne spanmålen. Denna afskrifning samt lindring i betalningsvilkoren kommo de försumlige betalarne väl till pass, men de ordentlige hade deraf ingen fördel, utan folkets kärlek och förtroende till sin Pastor förbyttes i ovilja och hat.

*) Se Tidskriften Skandia af Prof. Palmblad, m. fl. 4:e Band. 2:a häft. pag. 195.

**) Bidrag till kännedom af Fäderneslandet, af Fr. B. v. Schwerin, Upsala 1817.

1822 $6\frac{1}{3}$, 1823 6, 1824 6, 1825 6, 1826 $5\frac{30}{48}$, 1827 $9\frac{18}{48}$, 1828 $6\frac{13}{48}$, 1829 $5\frac{1}{2}$, 1830 $6\frac{28}{48}$, 1831 $7\frac{14}{28}$, 1832 $9\frac{1}{12}$, 1833 $6\frac{13}{24}$, 1834 $5\frac{39}{48}$, 1835 $6\frac{3}{4}$, 1836 $6\frac{13}{24}$, 1837 $6\frac{39}{48}$, 1838 $7\frac{5}{6}$, 1839 $8\frac{29}{48}$, 1840 $7\frac{15}{48}$, 1841 7, 1842 $8\frac{22}{48}$, 1843 $8\frac{17}{48}$.

Medium för 10 år, 1816—1826, af priset på en tunna råg, en tunna korn och ett dagsverke har, enligt Kammar-Collegii markegångslängder, förhållit sig på det sätt, att *råg* gällt på Gottland minst, neml. $6\frac{25}{48}$ R:dr, dernäst i Malmö Län $6\frac{30}{48}$, samt högst i Falu Län, neml. 10 R:dr; dernäst i Östersund, Umeå och Carlskrona Län. *Korn,* minst i Malmö Län: 4: 34, samt högst i Piteå Län: 7 R:dr 27 sk. Ett *dagsverke* har gällt minst i Linköpings, Mariestads, Wisby och Wenerborgs Län: 17 sk., samt högt i Östersunds och Piteå Län: 32 sk. Medium för hela Riket blir för en tunna råg 8 R:dr 11 sk., en tunna korn 6 R:dr 19 sk. och ett dagsverke $21\frac{1}{3}$ sk.

Man antager 100 ℔ råg svara mot 80 ℔ hvete, 110 ℔ korn och 118 ℔ hafra. I volym, om rågen anses lika med 100, upptager hvetet 133,8; kornet 73,6; och hafran 52,1. I värde svarar mot 1 tunna råg $\frac{3}{4}$ tunna hvete, $1\frac{1}{3}$ tunna korn och $2\frac{1}{4}$ t:a hafra. I Frankrike beräknas värdet af spanmål på det sätt, enligt taxan af den 15 April 1832, att om råg anses = 100, är hvete = $166\frac{2}{3}$; korn = $83\frac{1}{3}$ och hafra = $58\frac{1}{3}$. Enligt Engelska tulltaxorna af 1815 och 1822, om råg är = 100, är hvete = 150,94, kornet = 75,47 och hafran = 50,94.

Medium af prisen på spanmål å Stockholms börs voro emellan 1825 och 1832 följande, neml.: hvete 11 R:dr 7 sk.; råg 7: 39, korn 6: 22 och hafra 4: 11.

Allt intill 1840 års Riksdag nödgades landtmannen, då missväxter och ett hårdt år inträffade, och då spanmålen följaktligen var i högt pris, såsom t. ex. 1818, med 9 R:dr 32 sk. lösa hvarje tunna som han borde erlägga; men nu mera har han, i enlighet med Rikets Ständers beslut, den billiga lindring i sina bördor, att han får lösa sin räntespanmål efter ett medium af de sista 10 årens markegångspris, hvilket för det närvarande utgör 7 R:dr 10 sk. tunnan, hälften råg och hälften korn.

Om Boskapsskötseln. Jordbrukets förnämsta stöd är en talrik och väl född Ladugård. Af efterföljande tabellariska uppgifter synes huru stort det underhållna antalet kreatur anses vara,

Antal kreatur i hvarje Län år 1842.

as namn.	Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungbosk.	Får.	Svin.	Getter.
lö	40,624	23,863	35,009	29,867	67,952	44,797	——
tianstads	35,040	17,588	43,717	35,361	73,740	52,229	2,768
stads . .	13,092	8,288	22,105	20,582	54,778	12,174	717
krona . .	6,444	8,553	22,823	13,056	24,501	25,597	431
iö	8,850	18,083	51,696	28,126	64,180	22,760	5,857
öpings .	12,787	21,712	52,531	32,041	84,955	23,162	8,293
ar . . .	20,642	24,817	56,704	29,332	86,117	31,732	558
öpings .	21,680	25,700	55,130	18,870	77,830	34,840	1,960
estads . .	23,005	26,306	73,958	32,173	80,865	32,695	288
ersborgs	20,861	14,454	67,589	26,684	83,903	30,507	2,174
borgs . .	17,080	1,345	38,226	21,636	68,247	14,217	410
y	9,656	5,961	12,175	7,736	36,989	7,457	1,213
holms .	22,259	6,133	39,091	12,427	74,077	25,891	126
a	17,346	6,804	29,477	17,495	60,733	30,897	383
erås . . .	13,407	8,860	28,379	13,264	31,871	15,493	2,374
pings . .	12,201	18,158	36,785	16,697	59,597	31,330	528
o	9,704	13,398	41,978	15,612	45,555	16,433	3,327
tads . . .	12,345	3,650	49,690	17,413	68,402	19,619	6,856
. . . . .	14,300	1,540	50,700	13,500	85,600	10,400	39,200
. . . . .	12,059	1,430	48,774	11,113	50,805	10,024	43,857
ösands .	10,965	1,457	43,271	10,293	50,155	5,958	16,307
sunds . .	6,660	1,556	23,431	9,515	38,152	3,702	30,592
i	6,409	1,611	27,161	7,119	50,394	3,958	7,334
. . . . .	14,919	610	23,254	5,395	28,112	607	1,625
Summa	382,328	261,877	973,654	446,297	1,447,530	526,489	176,178
1822	369,783	245,206	856,643	390,168	1,334,627	462,533	166,269

om för jemförelse skull beloppet år 1822. Om man tillägger städerna år 1842 befintliga antal kreatur, så uppkommer föl- total-belopp, neml. hästar 391,420, oxar 264,038, kor 989,419, skap 447,850, får 1,452,941, svin 534,144, getter 177,170. likt är, att så väl de uppgifne qvantiteterna utsådd och skördad ål af alla slag, som i synnerhet det underhållna antalet krea- öra ökas med flera, ända till 10 à 15 proc., för att blifva öf- stämmande med rätta förhållandet. Efter hvad som redan för- fvit anmärkt, får man i allmänhet nöja sig med, om de an- siffertalen, blott såsom en approximation, förtjena förtroende.

cke blott genom Statens stuterier vid Strömsholm, Ottenby och ;e, äfvensom stamschäferierna vid Melsåker, Mellingeholm, De- ;, Ottenby, Wisborg, Halfreda och Skattehagen på Gottland, i Nerike, Årup, Djursholm, Barkestorp (nära Calmar) m. fl., a märkbar förbättring i landets inhemska racer skönjas, utan i

flere af Rikets provinser hafva dels genom Hushållningssällskapens försorg, dels genom förmögne Possessionaters bemödanden dessa senare åren en mängd med bättre kreatursracer blifvit införskrifne, såsom fullblodshingstar och ston, Durhams shorthorned-boskap, Southdowns och Dishley-får, m. fl. från England, hästar från Norrige, kor från Jutland, Merinos-får från Tyskland, Nazèr-får från Frankrike, m. fl. länder. Den bättre anda som börjat uppenbara sig i jordbrukets bedrifvande, måste ovilkorligen sträcka sig äfven till boskapsskötselns förädling, emedan desse begge näringar bero af hvarandra, och således är all anledning för handen att hoppas, det landet i dessa afseenden skall gå en stor förkofran till möte.

Om Skogarne. Uti tabellen å pag. 3 är arealen af utmark, skog och berg beräknad att utgöra 3,123 qv.-mil, hvarifrån med säkerhet kan afdragas 8 à 900 qv.-mil för de ödsliga Lappmarkerna, samt de trakter af Jemtland, Herjedalen och Dalarne som ligga så högt att skog icke trifves, och då återstår likväl alltid 2,200 qv.-mil såsom till skogsfångst tjenlig mark. Att detta är en ganska ansenlig rymd om den vore med duglig skog beväxt, är ovedersägligt, men den som sett Svenska skogarna vet huru småväxta, glesa och spridda träden uti dem oftast äro. Härtill är markens egna beskaffenhet, samt den ringa vård hvarmed skogshushållningen hittills hos oss blifvit bedrifven, orsaken *). Å

*) Landets vidsträckthet samt besvärliga kommunikation är ett hufvudsakligt skäl till skogarnes vanskötsel, hvilka nästan icke hafva något värde för jordägaren, så vida han icke på stället kan använda dem i bergshandteringen eller någon annan fabriksrörelse. På Dalelfvens strand vid Avesta såg Förf., under en resa år 1824, en mängd förträffliga furustockar om 70 fots längd och 13 till 18 tum i lilländan. De voro uppköpta i Nås eller Jerna socken för omkring 6 R:dr hvarje träd, och hade blifvit flottade på elfven till Avesta, men så många träd voro under vägen förlorade i vattenfallen och bakidorna, att ägaren hade beslutit, heldre än att låta flotta dem elfven vidare utföre, forsla dem landsvägen (7½ mil) till Westerås, hvarifrån de på Mälaren skulle transporteras till Stockholm. Transporten lärer ha fallit sig så svår och dyr, att denna trävaruhandels-spekulation icke vann någon efterföljd. Safringarne räknades på flere af dessa herrliga träd, som hvardera innehöllo öfver 200 kub.-fot, och befunnos de vara från 210 till 250 år gamla. Dylika träd i Medelpad och Jemtland fordrade redan 30 à 40 år längre mognad. Man skulle tro att träden i de nordliga Länen, i anseende till safringarnes större täthet, borde vara af en fastare textur och följaktligen varaktigare, men jag har hört kunniga Konstruktions-Officerare försäkra att det icke så är.

stra kusterna af Sverige, såsom i Bohuslän och Halland, äro
ogarne så medtagne, att kala berg och torra ljunghedar är hvad
m allmännast förekommer; äfven Skåne börjar hafva brist på
og. Den så kallade Slätten eller Falbygden i Mariestads Län
r länge varit skoglös, äfvenså Svältorne i Wenersborgs Län
h Ljunghedarne i Sunnerbo härad af Wexiö Län. I Örebro
n förekomma åtskilliga kala sandåsar, och de kring Westerås,
ping, samt flerestädes befintlige nakna stenbackarne bevittna
räckligt en vårdslösad skogshushållning. Att skogen, oaktadt
nna misshushållning, äger ett ringa värde, bevises bäst deraf,
man på torget i Falköping, beläget midt på den så kallade
lan i Westergötland, för få år tillbaka kunde få köpa ett lass
d, om circa 36 kub.-fots innehåll, för 26 sk. 8 rst. till 42 sk.
rst. B:co, och då var det kördt omkring 2½ mil. Inom Sand-
ms församling, som, jemte Daretorp, förser nästgränsande slätt-
gd med skogseffekter, kostar en kub.-famn — märk: icke van-
famn utan kub.-famn — barrved på stället 1 R:dr 32 sk.
h en kub.-famn torr björkved 2 R:dr 24 sk. à 2 R:dr 32 sk.
t tunland medelmåttig skog, till afbrukning på vissa år, beta-
med 26 R:dr 32 sk. till 33 R:dr 16 sk. B:co i ett för allt.
n tyckes häraf kunna sluta, att det är blott dagsverket som
fvit betaldt, och sjelfva skogen lemnad för så godt som intet.

Att vårda det som har intet, eller åtminstone ett ringa vär-
, är mot sakens natur. Man skulle således kunna likna yr-
ndet af bättre skogsvård vid förmaningar till ungdomen att
rda helsan. De le deråt, storma på henne löst, samt tro att
n aldrig tar slut, och få först en bitter erfarenhet af hennes
rde, sedan hon väl blifvit förlorad. Det är lyckligt, om något
rstår att då frälsa. Så också med skogarne.

Utom det stora behag, som hvarje landtlig hydda hemtar
n den lugnande omgifningen af lundar och träd, bör man
gkomma, att skogarne gifva skydd mot de bistra nordanvin-
rne, och att det jemna slädföre, som i dem vankas, underlät-
transporterne, samt att de, genom den fukt de draga ur at-
sferen, befordra vegetationen. Hvad vore väl landtmannens
, om han, i brist af bränsle, icke kunde de långa vinteraft-
rne förskaffa sig den trefliga brasan? Vi kalla jorden vår mo-
r, och hon förtjenar detta kärleksfulla namn, men hvad böra

vi kalla de barn, som plundra och afkläda sin mor, samt beröfva henne sin förnämsta prydnad — skogen? Förf. tror sig kunna med säkerhet förutsäga, att den dag varder kommande, då Sveriges inbyggare skola använda millioner dagsverken för att med jord beklåda våra nakna bergknallar, samt fylla håligheter och klyftor i bergen, så att gräs, buskar och träd måtte få fotfäste, uppväxa, gagna och pryda vårt sköna land *).

I femtonde häftet af Upsala Läns Hush.-Sällsk. Handl. yttras, pag. 41, "att Sällskapet hoppas att småningom kunna undanrödja den liknöjdhet, att ej säga vedervilja emot trädplanteringar, som nu bäst visat sig derigenom, att, oaktadt vackra och nyttiga träd erbjudits till skänks och betalning blifvit utfästad för deras vård, knappt någon enda, annorlunda än särskildt öfvertalad, kunnat förmås att dem emottaga" **). Det är först under den framlidne Konungens tid, som en välförtjent uppmärksamhet blifvit egnad åt denna för National-industriens utveckling och förkofran maktpåliggande angelägenhet. Ett Skogs-Institut ***) blef år 1829 anlagdt på K. Djurgården vid Stockholm, från hvilket öfver 70 skogselever blifvit utexaminerade och i orterna anställde. Ett annat Skogs-Institut är på Jernkontorets bekostnad anlagdt vid West Sura egendom nära Ferna i Westerås Län, och förestås af Assessor Obbarius. På dessa begge ställen bildas en kunnig och skicklig skogsbetjening, från hvilken framdeles kunskapen om en förståndigare skogshushållning bör kunna sprida sig bland Rikets Jordägare; Kronans många parker äro under reglering †),

*) I Lord Macartneijs beskrifning om sin Ambassad till China år 1792 till 1794, förekommer, såsom ett beröm för Chinesarnes utmärkta skicklighet att behandla trädplantering, den uppgift, att äfven en obetydlig kulle hade utseende af en större skogbeväxt höjd, derigenom att träd och buskar voro planterade bakom hvarandra, med allt ljusare och ljusare grönska samt mindre kronor.

**) Ett exempel, väl värdt att efterföljas, är det som står omnämndt i Svenska Trädgårds-Föreningens Årsskrift för år 1835. Prosten Gumælius i Viby uti Nerike har förmått sin församling, på allmän Sockenstämma, besluta, att hädanefter aflägga bruket att uppställa unga, afbarkade granar vid nygiftas dörr, äfvensom att vid hvarje äktenskap som ingås och vid hvarje barns födelse skall ett eller par fruktträd, eller andra ädlare löfträd planteras. (Se pag. 81 i nämnde Årsskrift.)

***) Föreståndaren för detta Institut, Hof-Jägmästaren m. m. af Ström, har en sann förtjenst af det nit och den drift, hvarmed han sköter detsamma.

†) Undersökningen om Kronoparkerne och Allmänningarne började

n del försäljas, och de återstående besås med skog, indelas, irdas och bevakas: sjelfva Allmänningarne äro sedan 1824 föemål för en ändamålsenligare behandling än hittills. Afvittrinarne i de 6 norra Länen äro sysselsatta att bereda bestämda ränsor emellan de skogsvidder, som skola tillhöra de enskilde ller Kronan. På Wisingsö äro 600 tunland dels planterade, lels besådde med flere millioner ekplantor. En ansenlig mängd lrkträd, använde uteslutande till skyddsträd, äro också planterale, och trifvas mycket väl. Lärkträd, satte 1832, hade i Sept. 843 uppnått 23 fots höjd och 2 fots omkrets vid roten; ekar, lanterade samma år, hafva 14 fots höjd och 6 tums omkrets. Visingsö blir i framtiden en klenod icke blott för dess inre väre utan äfven såsom föredöme.

Man finner uti alla utländska Geografier och Statistiska areten, se Crome, Stein, Hassel, Gaspari, m. fl. som blifvit tryckte fter år 1817, eller det år Presidenten i Kongl. Kom.-Kolleg. Frih. Edelcrantz afgaf sitt utlåtande öfver Svenska Trädvaruhanleln, stora oriktigheter, hvarvid detta utlåtande står åberopadt. let påstås t. ex. att i Sverige belöper sig den årliga skogsproluktionen till icke mindre än 270,000 millioner kub.-fot (se pag. 63 i 10:de Del. af Hassels Vollständige und neueste Erdbechreibung, Weimar 1820). En vida sannolikare kalkyl är i etta afseende af Hof-Jägm. Ström uppställd, som förekommer uti ans utlåtande till K. Landtbr.Akad., rörande sökt export af ved:

"Det är förvånande att ett skogsland, som Sverige af naturn är, skall äga så svag skogsproduktion, att export af ved skall ara förbjuden. Detta ligger icke i jordmonens oförmåga att alra skog eller i klimatets sträfhet, utan i Skogsägares släta hushållningssätt med skogen. Danmark sår och planterar på sin äta jordyta, som är användbar till åker eller äng, betydliga

1825 och slutades, hvad de förra angå, 1831. Af dem befunnos 15 i Upsala Län om tillsammans 5,919 tunland; 2 i Stockholms Län om 416 tunl.; 22 i Mariestads Län om 79,569 tunl.; 2 i Jönköpings Län om 295 tunl.; 8 i Linköpings Län om 7,928 tunl.; 3 i Nyköpings Län om 1,227 tunl.; 5 i Wenersborgs Län om 32,143 tunl.; 2 i Kalmar Län om 11,683 tunl.; 5 i Örebro Län om 2,373 tunl.; och 2 i Carlstads Län om 1,666, eller tillsammans 143,224 tunl. Af dessa äro ungefärligen en tredjedel bibehållna för Kronans räkning. Flere 100,000 plantor har å dem, äfvensom å flygsandsfälten i Christianstads och Halmstads Län, blifvit uppdragne.

fält med skog hvarje år, och Sverige, som har sin stö yta oanvändbar till annat än skog, gör ingenting för sk kofran, utan arbetar oupphörligt på dess förstörelse.

Sedan åker, äng, insjöar och kärr blifvit afräknade 3,123 qv.-mil för skog och utmark. Om 1,000 qv.-mi för Lappmarken och den otillgängliga delen af Norrlan terligare 1,000 för smärre berg i skogarne och ödeligg ter, så återstå 1,100 för sådan mark, som bär eller skog, eller 25,000,000 tunland skogsmark.

Till vedbrand antages årligen åtgå 1 famn på person*) = 2

Dernäst fordras för Bruksrörelsen 40 tunnor kol till hvarje *Sk#* stångjernssmide, hälften till tackjernsblåsningen och hälften till stångjernssmidet **). Till hvarje tunna kol fordras 8 kub.-fot skog, och således till 400,000 *Sk#* 1

Till koppar, silfver, alun, svafvel och småsmide . .

Till brånvinsbränningen à 1 famn för 40 kannor och 22 millioner kannors tillverkning . . . . . .

Till tegelslagerier à 1 famn per 1000 sten . . . .

Till ångmachiner drifne med ved . . . .

För glasbruken . . . .

Tjärubränningen, som dock mest sker af stubbar . .

Byggnader och stängsel samt slöjdning ***) 1

Diverse här ej uppräknade förbrukningar . . . .

Summa inhemsk förbrukning 7

Dertill bör läggas bräd- och bjelk-exporten

Hela förbrukningen 7

Om denna summa skulle anses i någon post för lå gen, så kan en tillökning, utan skada för kalkylen, me 770,000 famnar, eller fyllnaden i 8,000,000 famnar à 1 fot fast mått eller 144 kub.-fot löst på famnen.

*) I Danmark anses ½ kub.-famn bokved vara behöflig hvarje person, stor eller liten.

**) Direktören D. af Uhr beräknar att 320 kub.-fot ved eller fot solid träd åtgår till produktionen af hvarje *Sk#* stång

***) Enligt presidenten Friherre Edelcrantz's uppgift erfordr land skogsmark för hvarje helt hemman i Riket, om det i sin hushållning sjelfständigt och belåtet.

Att Sveriges skogsvidd bör kunna producera en 3 gånger så stor afkastning, på det reducerade tunlandtalet af 25,000,000 tunland, bör ej kunna betviflas" *).

Sveriges och andra länders skogsmark förhåller sig i jemförelse till hela arealen på följande sätt: Sverige har 0,91 skogsmark af hela sin vidd; Danmarks fasta land 0,02; Danska öarne 0,12; England 0,048; Skottland 0,05; Frankrike 0,09; Preussen i allmänhet 0,24; d:o Rhenländerne 0,30; Ungern 0,33; Böhmen 0,28. Från Preussen och Böhmen säljes skog för betydliga summor, oaktadt att dessa länder äro vida starkare befolkade än Sverige.

Den årliga skogsproduktionen beräknas mycket olika. Ett tunland skog kan bära ända till 500 huggbara stammar, hvardera af 40 à 50 kub.-fot. Svenska jernverksägare ha likväl den erfarenheten af deras skogars afkastningsförmåga, att om de vilja räkna på skogarnes bestånd, kunna de icke taga mera af dem årligen än ½ läst kol på tunlandet. Det vill säga 6 tunnor kol, hvarje tunna = 36 kappar eller $6\frac{3}{10}$ kub.-fot; således på 1 tunland 37,8 kub.-fot kol, hvartill fordras omkring 48 kub.-fot ved, *hvilket följaktligen skulle blifva den årliga tillväxten eller skogsproduktionen i Riket.* General Akrell uppgifver i Beskrifningen till kartan öfver Westerås Län, utgifven 1842, 12 stigar kol eller 10 famnar ved af tunlandet hvart 36:te år. Landsh. i Westerås Län uppgifver i sin femårsberättelse för sistlidet år, att Fernaskogarne gifva, i enlighet med nya indelningen, 6½ t:a kol årligen, men förut blott 4 tunnor på tunlandet hvarvid skogarne icke desto mindre förstördes.

Anspråken äro icke större hos dem som förstå skogshushållning, än att komma derhän att man i Sverige kan med skogens bestånd skörda årligen en famn ved eller motsvarande stockfångst af tunlandet. Förf. skulle ha önskat att kunna uppgifva en växtlighetstabell å de förnämsta trädslagen, från Skåne till Lappland, men han saknar dertill de erforderliga data. Uti den af Öfver-Jägm. Segerdahl förlidet år utgifna Handledning i Skogshushåll-

*) Professor Schweigaard beräknar, i sin år 1840 utgifna Statistik öfver Norrige, skogsbehofvet till 200 millioner kub.-fot årligen, hvilket nära öfverensstämmer med den beräkningsgrund, som för Sverige blifvit antagen.

ningen förekommer, pag. 114, att björk ökas årligen med 44 kub.-fot per tunl., ek 56, lärkträd 70, gran 76, asp, pil och vide 80. Uti Behlens Forst- und Jagd-Zeitung, utgifven i Frankfurth, omnämnes i årgången 1842, pag. 134, att tallen i Norden icke är rätt huggbar förrän vid 160 à 170 års ålder, någon gång vid 140:de året. Emellan 60 och 70 år hinner tallen till 5 à 6 tums diameter, emellan 70 och 80 6 à 7, emellan 80 och 90 7 à 8, emellan 90 och 100 8 à 9, emellan 100 och 120 9 à 11 och emellan 120 och 140 11 à 13 tum. Samme Behlen, K. Bäjersk Forstmeister, bereste Sverige och Norrige år 1841, och han, så väl som alla andra utlänningar som besöka vår Norden, kunna icke nog uttrycka sin förvåning öfver den sorglöshet, hvarmed vi behandla våra skogar.

Om Bergsrörelsen.

Den urgamla prakt
I bergens sköte,
Den lockar med makt
Åt djupet mitt sinne.
Jag vill bädda mig der,
Jag vill se hvad der är,
Jag vill bo derinne.

Bergsmannen af *E. G. Geijer.*

Sveriges förnämsta näring näst jordbruket är Bergshandteringen. Sedan långliga tider tillbaka har Bergsrörelsen varit föremål för Styrelsens synnerliga omvårdnad och skydd, hvilket varit tacksamt återgäldadt genom ett icke ringa välstånd i Berglagsorterna, samt genom det rika bytesmedel, som afkastningen af denna näring lemnat i Nationens händer, till tillfredsställande af alla dess utländska behof. Ett annat förhållande har visserligen för det närvarande inträdt, ty de låga priserna och öfver... da vågarne hota Bergslagerna med bekymmer och nöd, men s... ne konjunkturer hafva äfven fordom funnits och haft en öfverg...

Få ämnen bevisa mera tydligt än jernhandteringen den s... ba förkofran industrien i senare tider vunnit, ty genom upp...

mhet, fullkomlighet i tillverkningen samt kapital-styrka är Engnd, oaktadt dess höga dagsverkspriser, på vägen att undersälja :t Svenska jernet. År 1740 utgjorde Storbritanniens jerntill:rkning 17,000 Tons från 59 härdar, 1827 690,000 från 284 ırdar, och 1843 1,500,000 Tons; hvarje Tons = 7½ Sk℔. En:lsmännen skicka personer till alla länder der deras jern får inras, för att taga modell af sådane artiklar som äro af ett allännare bruk, tillverka sedermera dylika, gifva dem ett snyggt :h vackert utseende, samt sälja dem för biliga priser. Att de å detta sätt skola uttränga andra mindre omtänksamma produenter, är lika säkert, som att af 2:ne jordbrukande grannar, en som sköter sin jord bäst och flitigast, får vackrare gröda än len andra *).

Den utmärkta hägnad, Bergsbruket fått tillgodonjuta, i synerhet under Carl IX:s tid, hade infört en för denna epok ovanlig konstfärdighet vid beredandet af det Svenska stångjernet, hvartill torde böra läggas de Svenska grufvornes, med iakttagande af en ändamålsenlig blandning, i allmänhet goda beskaffenhet. Det Svenska stångjernet undergår genom smidning med trädkol en ytterligare rening, som troligen alltid kommer att skänka denna vara ett visst värde i verldshandeln **). Nekas kan det likväl

*) Såsom ett bevis med huru stor uppmärksamhet Engelsmännen följa jernhandteringens förkofran må nämnas, att 1835 blef från London en person hitsänd, enkom för att med all erforderlig noggrannhet öfversätta på Engelska språket Assessor Lagerhjelms afhandling om dess intressanta experimenter öfver jernets relativa styrka och hållbarhet, m. m.

De senaste underrättelserna från England — detta skrefs 1832 — innehålla, att derstädes blifvit påfunnit att begagna varm luft i blästern vid deras masugnar, hvarigenom de kommit i tillfälle att ytterligare sänka tillverkningspriset på tackjern, så att en Tons = 7½ Sk℔ skall kunna säljas för det otroligt låga priset af 2 £ 5 sh. sterl. I Maj månad innev. år var priset likväl något högre, ty då gällde ett Sk℔ Skottskt tackjern = 65 à 68 sh. sterl., ett i Wales = 80 à 85 sh., d. v. s. i förra fallet 5 R:dr 16 sk., efter 12 R:dr B:ko för ett pund, och i senare 6 R:dr 36 sk B:ko. Meddeladt af Kom.-Rådet v. Sydow.

**) Ett lätt och ofta verkställt försök till utrönande af Svenska jernets seghet är, att en jernstång insättes i en så kallad brott-stock och brytes så många gånger fram och tillbaka, tills hon går af. Förf. öfvervar under hösten år 1834 ett sådant försök på Ramshytte bruk i Örebro Län: stången, som insattes i brottstocken, togs ur högen bland flere hundra som lågo i jernboden; hon var 7½ aln lång, 1½ tum bred och $\frac{7}{16}$:dels tum tjock. Hon fördes fram och tillbaka 22

icke att industriens dagliga och hastiga framskridande, och d mekaniska krafternas fullkomligande fordra förnyade bemödanden och ansträngningar, om denna för vårt land vigtiga näringsgren skall fortfarande bereda samma välstånd åt sina idkare och sam ma fördel åt Riket som hittills.

Jag vill icke tala om det besynnerliga förhållandet att, oa tadt Sverige är jernets hemland, så återköpa vi ofta nog vå eget jern af utlänningen, förädladt till tusende olika behof. I väldiga strömmar som genomskära den Nordiska halfön i alla di rektioner, erbjuda dock idkeligen, för så godt som intet, genom den otaliga mängd vattenfall de bilda, mekaniska hjelpmedel, svarande i kraft mot Englands alla ångmachiner tillsammanstagna. Hvaraf kommer det då att Sverige, som äger råämnet i första hand, som har låga dagsverkspriser, och som disponerar en oändlig mängd mekaniska krafter, hvilka nu förgäfves bortrinna, icke förmår deltaga med andra nationer i vinsten af den finare jern-manufaktur-förädlingen?

Man har rätt att hoppas, att Styrelsens omvårdnad om denna vigtiga näringsgren skall motsvaras af dess idkares förnyade bemödanden att uppbringa densamma till hvad den, med en sådan lokal och med de naturförmoner vi äga, kan och bör vara.

Det är icke nog att Bergshandteringen har, utom åtskilliga vigtiga privilegier, betydliga låne-anslag (af Banken 600,000 R:dr creditiv), egna Domstolar och ett eget administrerande och dömande Kollegium; den har äfven hittills, mot ringa afgifter, fått begagna stora sträckor af Kronans skogar, under namn af Rekognitionsskogar. En icke obetydlig mängd af Allmogens hemmansräntor och skattebidrag har, under stränga vilkor, blifvit förvandlad till kolnings-

gånger, icke i enkel eller dubbel rät vinkel, utan i en vinkel af 340 à 350 grader, d. v. s. hon fördes nästan rundt omkring brottstocken 22 gånger innan hon brast. Detta Bruk tillhör Brukspatron Hoffman, och dess stämpel är III ÷D÷ III Ett annat Bruk, Hammarby, beläget nära intill det förra, smider också jern af nära samma goda egenskaper som Ramshyttans. Också lärer priset å dessa begge Bruks tillverkningar betalas med 2 à 3 R:dr mera än de vanliga sorterna.

För stångjern af Dannemora ypperliga malm, d. v. s. för Löfsta, Österby, Gimo och Rånäs-brukens jern, hvilket försäljes til England, förvandlas i stål och förarbetas vid Sheffield, erhölls fö icke längesedan från 32 till 35 R:dr B:ko per *Sk℔*.

och körslors-skyldighet under Bruken. Till Bergshandteringens förmån hafva de fyra vigterne Tackjerns-, Bergs-, Upstads- och Stapelstadsvigt blifvit enkom inrättade *). Hon åtnjuter, såsom förut är nämndt, fördelen af ganska betydliga låneunderstöd **), och att hon, likt alla andra korporationer, som merändels ganska väl förstå att göra sina anspråk gällande, utestängt genom prohibitiva författningar all utländsk täflan, behöfver icke ens sättas i fråga. Ett exempel bland hundrade, huru ofördragsamt Bruks-intresset fordom varit, kan jag icke neka mig att anföra. I Gustaf I:s, Carl IX:s och Drottning Christinas tid eller 1530, 1608 och 1650 inkallades från Rautalambi och flere andra ställen i Finland en mängd Finska hushåll, för att, såsom idoge och härdade nybyggare, rödja och bebo de mot Norrige gränsande ödsliga skogstrakter, hvilka än i dag i Wermland och Dalarne kallas Finskogar, och der numera flera tusende af deras afkomlingar bo. När desse nybyggare, efter 100 års förlopp, hade förökat sig så mycket, att deras bostäder råkade falla inom de rekognitions- eller öfriga till Brukshandteringen anslagne oafvittrade skogstrakter, hvarå Hrr Bruksägare hade anspråk, så förskaffades en Kongl. Förordning, som anbefallde att med eld och svärd, alldeles såsom vilda djur, bortjaga dessa kolonister; och om en bonde beträddes med att hafva visat barmhertighet och lemnat skydd åt någon af de förföljde samt tillåtit dem bygga och bo på sin skog, skulle han derföre plikta första gången 40

*) Ett *Sk℔* Tackjernsvigt = 26 pund Bergsvigt; ett *Sk℔* Bergsvigt = 22 pund Stapelstadsvigt; ett *Sk℔* Upstadsvigt = 21 pund Stapelstadsvigt; ett *Sk℔* Stapelstadsvigt = 16 *L℔* Viktualievigt; eller Viktualievigten förhåller sig till Tackjernsvigten som 1000 till 1149,2, till Bergs- och Råkopparvigt som 1000 till 884; till Upstadsvigt som 1000 till 842, och till Stapelstadsvigt som 1000 till 800. Det vill säga: 25 *Sk℔* Tackj.v. = 28¾ *Sk℔* Vikt.v.; 25 *Sk℔* Bergsv. = 22 *Sk℔* Vikt.v; 25 *Sk℔* Upst.v. = 21 *Sk℔* Vikt.v., och 25 *Sk℔* Stapelst.v. = 20 *Sk℔* Viktualievigt.

**) Stångjernsfondens kapital, enligt 1843 års bokslut . . 1,540,997.
Manufaktur-fondens d:o . . . . 296,007.
S:a R:dr B:ko 1,837,005.
Inkomster . . . . 125,299.
S:a R:dr B:ko 1,962,305.
Jernkontorets årliga utgifter . . . . „ „ 44,249.

Bruksägares Hypotheks-förening, med en fond af 4 millioner, har också blifvit bildad till förmån för bergsrörelsen.

daler silfvermynt, och kom han oftare igen, skulle han straffas med icke mindre än galgen *). Ganska tillräckligt utrymme finnes ännu för långliga tider å dessa bygder, och att derå i stället för kol-skog äga inbyggare, som det beror af Bruksägaren att göra till flitiga och idoge menniskor, borde väl vara en större förmån än att låta bortjaga dem. All god Regerings yttersta system är ju att befordra tillkomsten af det största möjliga antal upplyste, sedlige, arbetsamme och trefne medborgare?

Bergsmanssmidet utgör i Örebro Län 2,776 *Sk#*; Westerås Län 1,270; Falu Län 5,026; Carlstads Län (enligt Schéele) 1,205; Gefle Län 5,067; summa 15,344. Medium af den årliga jerntillverkningen i Riket utgjorde mellan 1738 och 1747 333,937;

1751—1760 = 328,766; 1761—1770 = 330,850;
1771—1780 = 352,751; 1781—1790 = 409,519;
1791—1800 = 383,346; 1801—1810 = 353,524;
1811—1820 = 359,591; 1821—1830 = 399,121.

De förmånligaste åren, i afseende på exporten, hafva varit 1751 med en skeppning af 367,330 *Sk#*; 1764 382,000; 1776 386,524; 1785 434,511; 1787 443,263; 1792 472,052; 1802 509,828; 1815 507,596; 1825 481,038; 1831 463,501.

*) Förordningen är daterad d. 29 Aug. 1664. Detta Nantiska Edikt är således utfärdadt af samma Carl XI:s ryktbara Förmyndare, som satte sina namn — de ädlaste Sverige då ägde — under de ohyggliga blodsdomar, genom hvilka blott i Dalarne (se 8:de Upplagan af Tunelds Geografi, 2:a Del. pag. 434), på ett enda år, 47 personer halshöggos eller brändes på bål, samt 300 barn risades nakna på kyrkogårdarne, för — hvem skulle tro det — trolleri! I våra dagar finnas många som gifva sig all upptänklig möda att blifva ansedda för trollkarlar, men ingen tror dem, ingen af dem äfventyrar bålet, och något verkligt trolleri är, så vida Förf. har sig bekant, till dato icke förspordt.

För Psykologen är det anmärkningsvärdt nog, att samma trolleriväsende, som sysselsatte domstolarne i Sverige, grasserade äfven i Tyskland, i Lothringen och Elsas samt flerestädes. Föräldrar vittnade mot barn, barn mot föräldrar, syster mot bror och bror mot syster, oaktadt de visste att bålet blef den anklagades lott, att de kunde trolla, att de varit i Blåkulla och spisat tillsammans med hin onde, o. s. v. En bonde i Pomern, som lades på sträckbänken för trolleri, digtade under plågorna sådane saker, att håren kunde resa sig på hufvudet, och att knappast den vildaste poetiska utflygt kunde påhitta dem varie. I Dalarne brändes en gammal gumma som trollpacka, för det hon ej vog mer än 5 *L#*. Om dessa underbara tilldragelser blott böra tillskrifvas ett okunnigt presterskap och en ännu okunnigare administration, som tillät ett sådant ofog få ha sin gång, eller om andra okända orsaker dertill varit vållande, är och blir formodligen aldrig utredt

Tabell öfver Jerntillverkningen i Riket.

Länens Namn.	Malmfängst 1842. Skℓℓ Tackjernsvigt.	Masugnar i gång år 1842.	Blåsnings-dygn år 1842.	Tackjerns-tillverkning år 1842, i Skℓℓ Tackjernsvigt.	Antal Fridygn.	Tionde-Tackjern år 1842, i Skℓℓ. Tackjernsvigt.	Stång- och Ämnes-jerns-smidet. Härdar.	Stång- och Ämnes-jerns-smidet. Frälse-rätt. Bergsvigt Skℓℓ.	Stång- och Ämnes-jerns-smidet. Priv. smide, Hammarsk. oberäkn., 1842. Bergsvigt.	Stång- och Ämnes-jerns-smidet. Uppgifven tillverkning 1842. Skℓℓ. Bergsvigt.	Jern-Manufakturtillverkningen 1842. Skℓℓ. Bergsvigt.	Gjutgods-tillverkning vid Masugnarne 1842 Skℓℓ. Tackjernsvigt.	Utfärdade Mutsedlar under loppet af år 1842 å nya malmgångar.	Recognitions-afgift år 1842. R:dr.
Piteå Län	8,485	5	469	7,255	469	—	24	—	8,900	4,541	950	280	17	Icke uppgifv. i K. Bergs-Kolleg. Berätt.
Umeå	—	1	150	3,067	8	65	19	45	8,766	6,964	440	259		
Hernösands	2,000	5	749	16,505	138	314	82	167	38,891	36,687	2,371	169	3	
Östersunds	2,184	1	59	515	59	—	8	—	3,100	550	205	48		
Gefle	32,250	24	3,158	72,503	191	1,346	163	705	79,852	87,699	1,735	640		
Upsala	121,786	7	1,035	26,613	56	928	29	940	13,732	22,064	924	—	159	
Stockholms	24,091	1	134	3,474	8	126	19	1,264	9,085	12,748	1,511	27		
Falu	440,379	48	7,546	170,953	649	4,233	178	371	76,896	78,106	12,133	1,655	2	
Westerås	131,426	12	1,788	33,218	96	1,098	128	2,252	60,350	62,109	4,407	1,227	108	
Örebro	274,936	57	9,225	161,607	576	5,263	169	4,422	72,789	72,589	9,556	2,726	72	
Carlstads	188,024	30	4,326	90,349	331	2,683	264	2,628	129,972	101,438	18,401	1,220	81	
Wenersborgs	2,400	1	65	830	65	—	39	7	19,283	13,613	6,985	135		
Nyköpings	133,534	5	1,010	12,960	24	204	48	1,066	16,055	14,427	7,268	5,832	6	
Linköpings	19,717	2	422	5,960	31	191	78	1,444	26,940	28,952	7,182	1,686		
Mariestads	—	—	—	—	—	—	24	470	9,068	8,231	492	—		
Calmar	12,324	4	522	6,965	191	154	34	517	9,750	8,996	1,315	615		
Jönkopings	67,237	8	1,129	9,858	73	344	34	800	13,570	10,675	1,702	549		
Wexiö	—	4	482	4,025	182	112	22	285	5,885	5,876	1,531	1,348		
	1,460,773	215	32,329	626,657	3,147	17,061	1,362	17,383	602,990	576,265	79,178	18,416	448	

Hamrarnes antal utgjorde 1624 176; 1639 451 och 1695 550. Smidet före 1683 = 145,323 *Sk*; 1695 = 223,147 *Sk*.

Skeppningspriset på stångjern utgjorde från Stockholm i Hamburger Banko 1811 4 R:dr 11 sk.; 1813 5: 7; 1817 8: 24 1820 8: 28; 1823 6: 40; 1825 8: 28; 1829 7: 39; 1831 6 R:dr *).

Enligt beräkning af Bergmästaren v. Schéele, se dess Bergsmanskalender för år 1832, pag. 44, skulle till en tunna malmbrytning åtgå något mer än 22½ lod krut, samt en manspersen på året kunna bryta 106 tunnor malm.

Om man jemförer den uppfordrade malmqvantiteten (se tabellen) med beloppet af det erhållna tackjernet, skulle produkten blifva blott 43 proc. Denna jemförelse är icke tillförlitlig, ty ett annat år (t. ex. 1833, då produkten blef 49½ proc.) då tackjernstillverkningen är gynnsam, blifva också malm-inventarierne medtagne.

Beloppet af upphämtad sjö- och myr-malm, inom Kronobergs, Carlstads, Calmar och Jönköpings Län, har på denna tabell icke blifvit upptaget. För en tackjerns-tillverkning af 8 till 10,000 *Sk* kunna emedlertid, nu såsom förut, 30 à 40,000 tunnor dylik malm årligen anses hafva blifvit begagnade.

Enligt särskild nådig tillåtelse är dels från Utö grufva, dels från Herrängs grufva i Roslagen afskeppadt år 1833 25,000 1834 13,000 och 1842 20,124 *Sk* malm till Finland.

Ifrån	1810—1814 utgjorde blåsningsdygnen i medeltal	23,389	om året
„	1815—1819	26,489	d:o.
„	1820—1824	30,067	d:o.
„	1825—1829	33,288	d:o.
„	1830—1833	32,375	d:o.
„	1838—1842	34,190	d:o.

Tackjernsvinsten per dygn har uppgått till 19,38 *Sk*. Af Kronans tionde-tackjern har 11,452 *Sk* blifvit efter taxa löst med penningar, samt återstoden, 5,609 *Sk*, levererad in natura.

Tackjernspriset har år 1833 varit lägst i Grangärdes Bergslag och högst i Carlskoga. I den förra 5½ R:dr pr *Sk*, och i den senare 7 R:dr 16 sk. B:ko. Allmänna Stångjerns-hammar-

*) Uti detta pris lärer dock ingå gemensamt både manufaktur- och stångjernssmide. Meddeladt af Bergsrådet Tribler.

skattspriset år 1833 = 16 R:dr per *Sk*℔. Lösningspriset för Tackjern var år 1842 högst vid Löfsta, Österby, Gimå och Rånäs masugnar, neml. 11 R:dr och lägst i Calmar och Kronobergs Län samt Ohs, Bruzaholms och Åminne masugnar i Jönköpings Län, 6 R:dr 20 sk. Inom Bergslag funnos 1833 308 härdar och 200 hamrar, samt utom Bergslag 882 härdar och 525 hamrar. Smidesrätten på hvarje härd utgör: inom Bergslagerne per medium 334 *Sk*℔; utom Bergslag 384, och vid Bergsmanshärdarne endast 202 *Sk*℔.

Privilegieradt smide	inom	Bergslag	= 102,961	*Sk*℔.
D:o	d:o utom	d:o	= 338,834	„
		Summa smide	441,796	*Sk*℔.

Guld: vid Gustaf III:s silfververk i Falun årligen omkring 4 marker; 1842 blott 2 lödiga marker 4 lod.

Silfver: vid Sala har tillverkningen, år 1842, utgjort bergfint silfver 3,717 och vid Falun 395 lödiga mark, tillsammans 4,112 ℔. År 1506 gaf Sala grufva 35,266 ℔ silfver.

Koppar-tillverkningen i Riket har år 1842 uppgått till det belopp, som af efterföljande tabell närmare inhämtas:

	Uppgifven Koppartillverkning.	Uppgifvet Kopparsmide.
	Sk℔	*Sk*℔
I Kopparbergs Län *) . . .	3,971	776
„ Södermanlands d:o	93	52
„ Östergötlands d:o	1,448	298
„ Örebro d:o	396	58
„ Skaraborgs d:o	——	70
„ Westerås d:o	366	—
„ Elfsborgs d:o	——	71
„ Calmar d:o	97	—
„ Kronobergs d:o	——	94
„ Jemtlands d:o	372	—
„ Christianstads d:o	——	115
„ Blekinge d:o	——	324
Summa	6,743	1,858

*) År 1650 gaf Falu grufva 20,321 *Sk*℔ koppar.

Messing: vid Skultunna messingsbruk i Westerås Län 431 *Sk*℔: vid Nyköpings d:o 120; vid Gusums d:o i Linköpings Län 130
Bly: vid Sala 275, och Löfås i Kopparbergs Län 28 *Sk*℔.
Cobolt: vid Vena grufvor i Örebro Län 8,783, och vid Tuna berg i Nyköpings Län 3,300 ℔.
Svafvel: vid Dylta i Örebro Län 216 *Sk*℔; vid Stora Kopparberget 86; och i Kopparbergs Län 204 *Sk*℔.
Vitriol: vid Stora Kopparberget 551; vid Dylta i Örebro Län 3[illegible] på Öland 1,015 *Sk*℔.
Alun: i Christianstads Län 2,066 tunnor; på Öland 2,416; Garhyttan i Örebro Län 2,450; Hönsäter 811; Kaflås 1,099, och Carlforss 868 tunnor, alla i Skaraborgs Län.
Rödfärg: vid Stora Kopparberget 1,045; Dylta i Örebro Län 1,787 Ridkärrs, Risbacka, Gammelbo i Örebro Län 1,908; i Kopparbergs Län 3,557; vid Lover 172 och Öland 137, båda i Calmar Län; Klefva i Jönköpings Län 172 tunnor.
Blyerts: vid Ugns blyertsverk i Norbergs Bergslag 365 *Sk*℔.
Brunsten: Undenäs socken i Skaraborgs Län 350 *Sk*℔.
Stenkol: vid Höganäs i Malmöhus Län år 1842 af kolen N:o 1 46,415, af N:o 2 75,658 och af N:o 3 44,681 tunnor.
Porfyr: vid Elfvedahl i Kopparbergs Län till ett värde af 3,000 R:dr
Marmor: vid Kolmordens marmorbruk tillverkadt gods till ett värde af 8,606 R:dr B:ko.

Under loppet af år 1842 hafva privilegier blifvit utfärdade för 8,519 *Sk*℔ smide, deremot har blifvit beviljad nedläggning af smidesrätt i Jönköpings Län 600 *Sk*℔ och i Örebro Län 300 *Sk*℔.

För dem, som äro alldeles obekante med huru bergshandteringen sköles, kan det icke vara utan intresse, att se en kort uppställning öfver en Hammarsmeds rättigheter och skyldigheter eller aflöningssätt, öfver malmbrytningen, äfvensom öfver den stat, en dräng undfår i Bergslagsorterne. Uppgifterne äro samlade i Örebro Län.

Tvenne arbetshjon, en man och en qvinna, borra vanligtvis i grufvan per dag 3 alnar: häraf bör kunna sprängas 50 54 *L*℔ malm, allt efter bergartens hårdare eller lösare beskaffenhet. Mannen har i aflöning 21 sk. 4 rst., qvinnan 16 sk. B:ko

Ett arbets-lag består af en Hammarsmedsmästare, en Mästersven och en Koldräng. Mästaren underhåller vanligtvis Koldrängen, som med föda och lön kan anses kosta 100 R:dr om året. Hammarsmedsmästaren, som merändels är gift och har 3 à 4 barn att försörja, har följande förmåner:

15 tunnor strid säd, som beräknas honom till 4 R:dr tunnan, antingen priset är högt eller lågt; om man antager ett medelpris af 6 R:dr 32 sk. tunnan, så uppkommer en behållning af 40 R:dr
Potatis-land till 3 à 4 tunnors utsättning . . . . . 20. —
Utfodring för 2:ne kor, 160 *L℔* hö à 8 sk. och 160 *L℔* halm à 4 sk. . . . . 40. —
Smideslön för 250 *Sk℔* tackjern à 16 sk. . . . . . . 83: 16.
Öfverjern, bör lemnas omkring 20 *Sk℔* à 10 R:dr . . 200. —
Öfverkol, 50 stigar à 1 R:dr 16 sk. stigen . . . . 66: 32.
⅓ af Mästersvennens arbetsförtjenst bör minst utgöra . 66: 32.
Husrum och vedbrand . . . . 20. —
Summa R:dr B:ko 536: 32.

Mästersvennen, som arbetar lika med mästaren, men icke håller dräng, måste till drängens aflöning, samt såsom ersättning till mästaren för dess ansvar vid verkets skötsel, afstå till mästaren ⅓ af sin förtjenst af smidesarbetet och öfverjernet. Mästersvennens förmåner äro:

9 tunnor spanmål à 2 R:dr 32 sk. behållning på tunnan 24 R:dr
Potatis-land, ⅓ mot mästaren . . . . 10. —
Utfodring för en ko . . . . 20. —
Husrum och vedbrand . . . . 20. —
Om mästersvennen är skicklig, bör han kunna smida lika så mycket som mästaren, men undfår blott ⅔ så hög betalning, sedan han, för förut nämnde orsaker, afstått ⅓ af förtjensten, och således erhåller i smideslön för 250 *Sk℔* à 10 sk. 8 rst. . . . . . 55: 37.
För 15 *Sk℔* öfverjern à 6 R:dr 32 sk. . . . . . 100. —
50 stigar öfverkol à 32 sk. . . . . 33: 16.
Summa R:dr B:ko 263: 5.

Smederne anse sig bättre än den jordbruksidkande allmogen, och om detta företräde grundar sig på en större kroppsansträngning, så är det väl förtjent, ty det kan icke bestridas att

ju deras yrke är af en tung och mödosam beskaffenhet, som fordrar hårdt och strängt arbete *). Den beständiga påpassningen natt och dag, hela veckan om, med undantag af natten mellan lördag och söndag, deras afbrutna natthvila och sömn, deras tunna klädsel, hvarigenom de vanligtvis frysa om ryggen, under det framsidan stekes, och det starka skenet från härden, som ofta nog medtager deras syn, berättigar dem, när de i öfrigt uppföra sig väl, till hvarje redbar husbondes aktning och välvillig omsorg.

Utskeppningen har förhållit sig på följande sätt:

	Stångjern.	Jernmanufaktur.	Summa.
1821 . . .	314,945 *Sk℔.*	26,045 *Sk℔.*	340,990 *Sk℔.*
1825 . . .	450,701 „	30,337 „	481,038 „
1828 . . .	416,734 „	29,539 „	446,273 „
1831 . . .	428,204 „	35,299 „	463,501 „
1838 . . .	544,848 „	35,392 „	580,240 „
1841 . . .	565,008 „	43,533 „	608,541 „
1842 . . .	424,506 „	37,120 „	461,686 „

Medium från 1813 till 1822 af stångjernsmidet = 335,092 *Sk℔*; från 1823 till 1832 = 387,365; och medium från 1833 till 1843 = 562,659 *Sk℔.*

Under smidesåret har till export blifvit afvägt från Stockholms våg . . . . 17,528 *Sk℔.*
från Göteborgs våg . . . . 12,141 „
från de öfriga vågarne . . . . 2,316 „

Summa Jernmanuf. export 31,985 *Sk℔* Stapelst.v

Inventarierne på Rikets vågar af Jernmanufaktur, hvilka vid 1842 års början utgjorde 28,910 *Sk℔*, hafva vid smidesårets slut funnits vara 39,365 *Sk℔* Stapelstadsvigt.

Enligt Tullverkets räkenskaper, har vid exporten förhållit sig som följer, neml.: till Norrige 2,414 *Sk℔*, Finland 8,602 Preusen 47,531, Danmark 35,555, Mecklenburg 9,863, Lübeck

*) Författaren har aldrig sett någon smed som icke varit torr och mager, liksom han bestode endast af skinn, ben och muskler; deremot får man ofta nog se Jordbrukare vid ett ganska frodigt hull. I det Himmelska Riket (China) betyder att vara fet och vara lycklig det samma; under denna synpunkt borde således en hammarsmeds yrke icke vara lockande.

19,553, Hamburg 2,578, Bremen 11,895, Hannover och Oldenburg 7,475, Nederländerna 10,511, Belgien 452, England 108,445, Frankrike 46,243, Portugal 20,919, Italien 1,006, Gibraltar och Malta 152, Algirien 3,394, öfrige delar af Afrika 122, Asiatiska utom Medelhafvet belägne länder samt Australien 14,659, Förenta Staterna i Nord-Amerika 69,017, Westindiska öarne 181, Brasilien 3,064, öfrige länder i Norra och Södra Amerika 928; således hela jernexportsumman 424,559 *Sk℔* Stapelstadsvigt.

Örebro Höfdingedöme är det Län som frambringar största andelen af Sveriges Bergverksprodukter, ty om man inräknar i värdet de 70 à 80,000 *Sk℔* tackjern detta Län tillverkar utöfver sitt eget behof, till stångjernssmide, så stiger totalbeloppet af Örebro Läns årliga produktion ur mineralriket till nära 2 millioner riksdaler banko. Hvar och en af detta Läns 2,317 Bergsmän (se Kongl. Tabell-Kommissionens Quinquenni-Tabeller för år 1825) skulle således årligen producera omkring 850 R:dr. Näst Örebro Län är Falu, och sedan Carlstads Län de męst gifvande, med hänsigt till Bergshandteringen, hvardera för omkring 1½ million R:dr eller något mindre.

Värdet af Mineralrikets produkter i alla Sveriges provinser, öfverstiger vida 10 millioner riksdaler banko.

Huru mycket Carlstads Län ökat sin bergsmanna-industri, kan skönjas deraf, att 1632, då Carlskoga ännu hörde till Wermland, men är sedermera tillagdt Örebro Län, smiddes der blott 5 à 600 *Sk℔* stångjern (se Svea Rikes Historia af Ruhs, IV Tom. pag. 571). Det var Carl IX som införde och uppmuntrade stångjernssmidet i denna landsort, ty före hans tid utskeppades malmen rå.

Eskilstuna fristad, som på ett decennium vunnit en ovanlig hastig tillväxt i folkmängd och tillverkning af förädlade jernprodukter, förtjenar största uppmärksamhet, af den orsak, att om denna industri-utveckling icke är en drifhusplanta bevisar den att Sverige både kan och bör vända sin håg och sina krafter på jernets ytterligare förädling.

År 1833 sammanslogs den så kallade fristaden med gamla staden, belägna på hvar sin sida om strömmen, under en gemensam styrelse, hvilket haft ett välgörande inflytande på begge städernas trefnad och förkofran. Huru mycket den ena delen af

staden, som fick tillgodonjuta fristadsprivilegier, hvilka egentligen bestå uti att utan föregången läro- och tjenstetid få idka handtverk och drifva verkstad uti jern-, stål- och metall-arbeten, utvidgat och förkofrat sig framför den andra, inhämtas bäst af följande data*):
Folkmängden i Gamla Staden år 1772 559 personer, och 1832 921
Dito i Eskilstuna Fristad „ 168 d:o „ 1,764
Tillväxten i fristaden skulle helt visst varit vida större, om friheten att bosätta sig och drifva verkstad, varit medgifven i andra handteringar än blott jern-, stål- och metall-arbeten. Erfarenheten har redan lärt Eskilstuna manufakturister, att den som vill tillreda en god vara för billigt pris, måste uteslutande deråt egna sig. Således hafva, utan tvång eller föreskrifter, manufakturisterne företagit sig, några att uteslutande göra liar, andra lås, andra gångjern, andra knifvar, andra saxar, o. s. v., och bergå desse idkare sig i allmänhet bättre än de, som vilja förfärdiga flere slags arbeten på en och samma gång. Mycket tillverkas ännu för hand, som borde förfärdigas med machineri. Af den nyligen etablerade Münktellska verkstaden hoppas man likväl, att öfrige idkare skola lära att inse nyttan af machiners användande. I följd af Kronans Gevärsfaktoriers anläggning hafva tvenne privata verkstäder uppstått, å hvilka goda gevär förfärdigas. De drifvas dock ännu i mindre skala och kunna endast långsamt fullgöra hos dem skeende beställningar.

Tillverkningen i Eskilstuna torde utan öfverdrift kunna årligen uppskattas till minst 300,000 R:dr Banko.

Manufakturisternes lånrätt i Diskonten är 33⅓ proc. af föregående årets tillverkningsvärde. De hafva för i år anmält sig till lån för 156,762 R:dr, i följd hvaraf deras lånrätt är 52,254 R:dr

Förläggarnes lånrätt är bestämd till 40 proc. af förlagssumman. De hafva anmält sig för 177,934 R:dr, och erhålla följaktligen 62,174 R:dr; så att Fristaden i låneväg, mot 4 proc. ränta kan i år påräkna af allmänna medel öfver 100,000 R:dr Banko

Såsom märkliga förbättringar i senare tider, åsyftande Jernhandteringens förkofran, böra anföras: grundläggandet af Bergsskolan i Falun samt Motala mekaniska verkstad **). Utom de vic

*) Meddelade af Kommerse-Rådet och Ridd. A. P. v. Sydow.

**) Att denna verkstad, som i anläggnings- och förlagskostnad lärer stå till mera än 600,000 R:dr B:ko, blir en kräfta på de redan föru

Skebo och Kloster befintlige valsverk, har ett sådant nyligen blifvit anlagdt af Hr Zethelius vid Nyby nära Thorshälla *), och ett hos Hr Owen här i Hufvudstaden. Mekaniske verkstäder, antingen färdige eller under anläggning, förekomma i Nyköping, vid Brefvens bruk hos Öfverste Aug. Ankarswärd, vid Bergsund i Stockholm, samt på flere ställen; så att alla de machinerier, som en sig med hvarje dag utvidgande fabriksrörelse kräfver, kunna hädanefter med lätthet inom landet förfärdigas.

Hvad som egentligen vållat att de försök misslyckats som på BruksSocietetens bekostnad blifvit anstälde vid Skebo bruk för att tillegna oss den Engelska puddlingsproceduren, och vid Brefvens bruk för att tillegna oss den Ryska tackjernsberedningen med ved i stället för kol, är författaren obekant; men det är mer än sannolikt, att BruksSocieteten måste vara betänkt på att underkasta sig väsendtliga förändringar i den nu bestående jernhandteringen.

Under loppet af år 1833 och 34 har det så kallade Lancashire-smidet, uti täckta härdar, spridt sig från Bäckafors bruk på Dalsland, der det först användes, till följande ställen: Upperuds och Billingfors bruk på Dalsland; Häfla i Linköpings L. Forsbacka, Mackmyra, Hammarby samt Hoo bergmanshemman i Gestrikland; Engelfors, Garpenbergs, Gränshammar och Furudahls bruk i Falu Län; Fernaverken och Högfors bruk i Westerås Län; Söderfors och Elfkarleö i Upland; Hörleverken, Åminne och Fogelfors bruk i Småland: Liljendals, Snarkils, Svaneholms onh Elfsbacka bruk i Wermland.

Morellska smidet, uti ovala ugnar, har blifvit försökt vid Krämbols bruk i Södermanland; Norafors och Torpshammar i Medelpad; Westanå i Ångermanland, samt Högfors i Westmanland.

Warm blåster hade med fördel blifvit använd vid Högfors bruk i Westerås Län och Ankarsrum i Kalmar Län. Man syntes, genom denna nya method, vid malmens nedsmältning vinna $\frac{1}{10}$ i

---

nog vanlottade aktieegarne i Göta Kanal, är hvad Författaren befarar. Dock om Rikets Ständer kunna förmås att med ytterligare anslag understödja honom, så torde detta vidt utseende företag ännu någon tid kunna bära sig. Verkstaden är nu mera skiljd ifrån Göta Kanal-bolag, men hvad dess framtida bestånd angår, derom äro meningarne ännu delade.

*) Uti Kongl. BergsKollegium står en serdeles jemn och vacker plåt att bese, valsad vid Nyby, af icke mindre dimensioner än 7 fots längd, 28 tums bredd och ¼ tums tjocklek, vägande omkring ett *SkØ*.

tid, 34 proc. besparing i kol och 6 proc, besparing i malm, utom att hyttegången varit ledigare, masugnen lättare skött, och det erhållna jernet utmärkt lätt, fast och lättväldt.

Såsom slutmening af de här ofvan samlade underrättelser om bergsrörelsen, torde följande märkvärdiga yttrande, som förekommer uti K. BergsKollegii underd. utlåtande i frågan om en utvidgad smidesfrihet, förtjena största uppmärksamhet: *En jemförelse med den ståndpunkt hvarpå andra länders — synnerligen Englands — jerntillverkning befinner sig, lemnar resultater af ett för den Svenska jernrörelsen allt mer och mer hotande utseende, hvilka ej längre synas tillåta Svenska Bruksindustrien att overksam qvarstadna på sin uråldriga föga upphöjda ståndpunkt, så vida dess alster skola kunna uti den allmänna verldshandeln bibehålla och framgent försvara det företräde, som utgjort och hädanefter allena måste utgöra det nödvändiga vilkoret för deras fördelaktiga afsättning* *).

Att äfven utlänningarne bedömma vår Bruks-rörelse mindre fördelaktigt, inhemtas af nedanstående yttrande. Mac Culloch säger i sin bekanta *Commercial Dictionary*, pag. 1081,: *att de hinder som möta utvecklingen af Sveriges förnämsta industrigren jernhandteringen, äro ytterst orimliga och tryckande. Det må vara, att de förordningar som åsyfta skogarnes vård äro behöfliga, men sedan detta är iaktaget, borde hvar och en ha frihet tillverka så mycket jern han behagar utan att vara hindrad af några vidare stadganden eller kostnader. Det är förvånande, att den upplysta Svenska Regeringen tror sig böra vidtaga och bibehålla så otjenliga mått och steg* (preposterous regulations), *som de jernhandteringen derstädes är underkastad.*

*) Jerntillverkningen är i England fri och obeskattad, och kan följaktligen allt efter omständigheterna ökas eller nedläggas. Stora omvexlingar äga således rum i tillverkningarnes belopp, allt efter som priserna falla eller stiga. Märkvärdigt är, att under det årliga tillverkningen mer än tiodubblats, har priset på tackjern bibehållit sig ungefärligen lika med hvad det var för 40 år sedan, hvaremot priset på stångjern betydligen nedgått.

År 1843 exporterades från England 176.148 Tons Stångjern, 22.625 Tons Bult- och Bandjern, 154.770 Tons Tackjern, 16,499 T. Gjutgods, 3.199 Tons oarbetadt Stål, 17.183 Tons Äggjern och andra jernmanufakturer. Värdet af en Tons jernmanufaktur = 100 £. eller omkring 160 R:dr B:co per skeppund. Meddeladt af Presid. Skogman.

Hammarskatts-Längd d. 31 Dec. 1842 *).

	Härdar.	Smide. Sk℔.
Piteå Län.		
. . . . .	2	750
fors	1	450
'ors	2	900
s	2	350
ırstein	4	800
s	2	700
ıund	4	1,800
rs	2	1,200
. . . . .	2	600
å	1	450
ors	2	900
S:a	24	8,900
Umeå Län.		
iksfors	2	900
ıfors	4	1,800
.nisfors	1	266
ors	6	3,000
'tsfors	4	1,800
:	2	1,000
S:a	19	8,766
ersunds Län.		
ırs	4	1,800
s Bruk	2	900
ıdal	2	400
S:a	8	3,100
ınösands Län.		
ıgermanland.		
å	3	1,350
ıefors	1	600
:	8	4,800
. . . . .	5	2,100
nge	7	2,283
jö	2	800
ruk	1	600
teå	3	1,933
rd	2	1,200
jö	1	400
ınå	6	3,150
Medelpad.		
röm	4	1,400
ı Verken	6	2,325

	Härdar.	Smide. Sk℔.
Matfors	6	3,000
Norafors	5	2,550
Sörfors & Långskog	8	4,100
Torpshammar	8	3,600
Åvike	6	2,700
S:a	82	38,891
Gefle Län.		
Helsingland.		
Andersfors	2	750
Katrineberg	2	600
Ljusne Verken	7	3,266
Hedvigsfors	3	1,600
Iggesunds Verken	4	1,200
Kihlafors d:o	9	4,800
Långvind d:o	10	5,100
Ströms d:o	9	4,933
Strömbacka	6	3,236
Svabens Verk	5	2,250
Woxna	5	2,050
S:a	62	29,785
Gestrikland.		
Axmar	4	2,533
Bagghytte Bergsmans-smide	1	208
Bergs öfre d:o	2	633
Bergs nedre d:o	2	445
Brattfors	4	1,500
Fagersta Bergsm. sm.	2	396
Forsbacka	7	4,000
Gammelstilla	2	1,202
Grönzinka Verken	6	3,066
Gysinge	4	3,733
Hammarby	4	2,423
Hammarby Kronohammar	1	430
Ho Bergsm. smide	1	236
Hofors	2	1,110
Hosjö Bergsm. smide	1	425
Högbo	4	2,425
Jäderbo öfre	2	900
Jäderbo nedre	2	800
Kalfsnäs Bergsm. sm.	1	146
Kungsfors	3	1,800
Mackmyra	2	1,200

*) …eddelad af Hr BergsRådet och Ridd. Berndes.

	Härdar.	Smide. Skꝗ.
Norrbergs Bergsm.sm.	2	685
Oslättfors	4	1,300
Robertsholm . . .	3	1,800
Stenshytte Bergsm.sm.	1	147
Tjärnäs öfre . . .	2	984
Tjärnäs nedre . . .	2	609
Tolffors	4	2,400
Uhrfors	3	1,800
Wall Bergsm.sm. . .	2	618
Wall dito . . .	2	874
Wij	2	900
Wi eller Vibygge .	2	478
Wifors	4	2,533
Wiksjö	4	2,266
Åmot	4	2,100
Ås öfre Bergsm,sm. .	1	333
Ås nedre dito . . .	2	624
S:a	101	50,066
Upsala Län.		
Carlholm	2	2,000
Löfsta	6	
Elfkarleby	4	1,850
Gimo	2	375
Strömsberg	2	1,650
Söderfors	3	2,213
Ullfors	2	1,450
Wattholma	2	700
Åkerby	2	2,000
Österby	4	1,500
S:a	29	13,738
Stockholms Län.		
Forsmark	4	2,875
Harg	4	2,095
Ortala	3	800
Rånäs	2	375
Skebo	3	2,000
Nyqvarn	3	940
S:a	19	9,085
Falu Län.		
Andersfors	3	1,350
Avesta	3	1,350
Björk ell. Björkhytte Bergsm.sm. . . .	1	55

	Härdar.	Smide. Skꝗ.
By Smedjan . . .	1	533
Dalfors	5	2,385
Davidshytt. Redskaps-smide	2	150
Dådran	4	2,200
Ehre Bergsm.sm. . .	1	168
Ericsfors	3	1,500
Flatenbergs Bergsm.s.	1	80
Fors dito	1	140
Fredricsbergs Verken	5	3,266
Fredshammar . . .	7	3,000
Garpenbergs Verken	7	3,000
Grafvendal	3	2,218
Gränshammar . . .	4	2,265
Hagge Bruk . . .	2	800
d:o Bergsmanssmide	1	480
Hede Bergsm.smide .	1	200
Horndal	4	1,811
Johannisholm . . .	2	1,200
Järsjöbo	1	496
Klenshytte Hammar	1	106
Kyrkeby dito . . .	1	190
Klosters	2	400
Klot Verken . . .	3	1,455
Korså	6	3,150
Larsbo	4	2,133
Limå	7	3,600
Lindesnäs	3	1,800
Ludvika	6	3,190
Lågfors (Se Presth.) .	2	621
Långshytte Hammar .	4	1,169
Långö	2	900
Lexsjöbo	1	500
Malingsbo	4	2,541
Marnäs Bergsm.sm. .	2	580
Morgården	1	273
Furudal	6	2,050
Noraå	4	1,800
Nyhammar	4	2,400
Nårn	3	1,600
Norså Bergsm.sm. .	2	328
Presthytte Ämnes V.	1	266
Rishyttan	2	840
Råsberga Bergsm.sm.	1	168
Råsse dito	1	175
Rörshytta dito. . .	1	306
Saxe (till Larsbo) .	2	800
Schishytte stålverk .	2	150
Siljanfors	6	2,673
Snöå	2	900

Stjern-

	Här-dar.	Smide. Skℓ.
nsund	4	2,400
ansjö	2	400
:näs	6	2,700
rs Ämnesverk .	3	550
ors	3	1,066
bo Bergsm.sm. .	1	200
o	2	933
ebo Bergsm.sm.	1	192
s D:o .	1	133
sbo D:o .	1	131
eller Ofshyttan	1	450
manshyttan . .	2	600
rn Bergsm.sm. .	1	220
lfors	2	1,200
S:a	178	76,896
esterås Län.		
ebo	2	900
:mansö	1	300
e Verken . . .	5	2,638
ebo Öfra . . .	1	88
o Nedra . .	1	155
shammar . . .	4	2,600
ors	2	1,200
hammar . . .	4	2,333
hammar . . .	2	670
lm	1	276
lsberg	4	2,198
berg eller Fröäng	1	565
rsta	4	1,863
el. Lämsmedjan	1	175
a	6	3,293
urbo, Norra . .	2	1,305
o Södra . .	2	1,079
'	2	1,200
under Riddar-tan	3	1,333
ker	1	100
t	1	440
äck	1	125
ors (se Pehrsbo)	3	1,626
s Ämnessm. . .	2	653
enning . . .	2	261
ansbo	2	1,366
ebo	2	781
nghammar . .	1	533
ra Vestra . . .	2	945
Östra . . .	2	1,075
ansjö eller Lisjö	2	825
hammar . . .	2	1,288

	Här-dar.	Smide. Skℓ.
Olsbenning Öfre och Nedre	2	195
Pehrsbo und. Högfors	1	300
Rabbatsbenning . .	1	186
Ramnäs	5	2,432
Rosshytte Bergsm.sm.	1	133
Röfors	2	720
Seglingsberg . . .	4	1,986
Semla	3	1,866
Skinnskattetorps-V:n	7	3,799
Skultuna.	2	1,200
Stabecks Bergsm.sm.	2	173
Sura	2	728
Svanå Verken . . .	7	3,486
Trummelsberg . . .	1	400
Trångfors	2	693
Uttersberg	4	2,295
Walbricka	2	1,333
Westanfors	2	1,245
Wirsbo	4	2,076
Örbeck	1	101
S:a	128	60,350
Carlstads Län.		
Ackjärn	2	350
Adolfsfors	4	1,800
Allstrum	1	400
Annefors	1	400
Antonström . . .	1	345
Bada	3	1,650
Bjurbäck	3	1,691
Björked	2	1,066
Björneborg	4	2,400
Borgvik	4	2,216
Brattfors.	2	600
Brunsbergs-Verken .	8	4,300
Carlfors	2	900
Charlottenberg . .	2	900
Christinefors . . .	2	800
Conradsfors	2	1,000
Dömle	4	1,675
Edsvalla	4	1,350
Elfbro	2	970
Elfsbacka	5	3,266
Elgå	4	2,000
Emilsdal.	1	600
Femtå (Uddeholm) .	6	3,000
Forsnäs	1	400
Fredros (se Räxed) .	2	1,200
Fösked	1	533
Föskefors	4	2,336

	Här-dar.	Smide. Skℓ.
Geijersholm . . .	2	700
Glasfors	5	2,000
Gräsbosjö	2	1,200
Gunnerud	1	571
Gustafsfors (Uddeh.) .	4	1,800
Gårdsjö	3	1,666
Halgå (Uddeh.) . .	4	2,666
Helgeboda	2	900
Henickehammar . .	1	66
Håkanbo & Lidefors	4	2,200
Högfors	3	1,800
Jonsbol	4	1,600
Kolsäterud	4	1,950
Koppom	2	1,150
Krontorps-Verken .	4	1,575
Lenungshammar . .	2	900
Lesjöfors	3	1,866
Lethafors	2	800
Likanå (Uddeh.) . .	6	3,000
Likåfors	4	1,800
Liljendal & Myrmans-fors	6	3,096
Lindfors	4	2,420
Lorentzfors	2	1,200
Loviseberg (Uddeh.) .	4	2,076
Lyrstahammar . .	2	900
Löfstaholm	3	845
Löfstafors	2	1,000
Matlång	1	533
Mitandersfors . . .	1	600
Molkom	2	900
Munckfors (Uddeh.) .	6	3,360
Mölnbacka	5	2,840
Niklasdam	2	933
Norane	2	1,200
Norum	1	588
Näs	1	644
Qvarntorp	2	970
Ransätters-Verken .	6	3,350
Rålanda	2	933
Rottne V:n & Skarped	5	1,800
Ränkefors o. Lennarts-fors	3	2,000
Räxed (under Fredros)	2	900
Saxå	1	333
Segerfors	2	1,200
Skarphyttan . . .	1	435
Skillingfors	2	900
Snarkil	1	450
Spjutbäck	2	600
Stjernsham. (Uddeh.)	1	400

	Här-dar.	Sm Sk
Storfors-Verken . .	8	3,
Stömned	4	2,
Stöpefors	2	
Svaneholm	4	1,
Svartsång Bergsm.sm.	1	
Sällboda	3	1,
Sölje	2	1,
Thorsby	6	2,
Uddeholm	1	
Ufvanå (Uddeh.) . .	3	1,
Wassgårda	2	
Wägsjöfors	4	1,
Wärå (Uddeholm) .	6	3,
Åkroksforsen . . .	1	
S:a	264	129,
Örebro Län.		
Nerike.		
Ahlgrena	3	1,
Aspa	2	
Axbergshammar . .	3	1,
Brefven	4	1
Dohnafors	1	
Frösvidal	2	
Frötuna	2	1,
Garphyttan	2	
Gryt	5	2
Haddebo Öfre . . .	3	1,
D:o Nedre . .	3	1,
Hasselfors	4	1,
Lannafors Öfre . .	2	
D:o Nedre . .	2	
Lassanå-Verken . .	6	1,
Laxå-Verken . . .	4	1,
Ramshyttan . . .	2	
Skogaholm	5	1
Skyllberg	3	1
Svartå	7	3
Willingsberg . . .	5	2
Ölsboda	3	1,
Åmmeberg	1	
Westmanland.		
Bredsjö	2	
Båhr	2	
Bång-Smedjan . . .	1	
Dalkarlshyttan . .	1	
Ekeby	2	
Finnhytte Bergsh. .	1	
Finnå eller Stadra .	2	

	Härdar.	Smide. Skℓ.
Finnåker	5	2,771
Flosjö Bergsh.	1	400
Frövi	4	1,660
Gamlebo	8	3,076
Grönbo	2	1,266
Hammarby	4	1,435
Hellefors-Verken	8	4,936
Järle och Yxe	2	933
Kjerfvingeborn	2	1,200
Kåfalla	3	1,101
Kärbergs Bergssm.	1	297
Löa el. Rällshammaren	1	430
Wrethammaren	2	600
Norrby	2	568
Oppboga	2	763
Ramsberg	2	674
Ramshyttan el. Prästh.	2	946
Rockersholm	1	533
Rockhammar	3	989
Sikfors	2	1,066
Stensta	1	200
Stjernfors	2	1,233
Storboda	3	1,101
Sörby	1	416
Ullnäs el. Elfstorp	1	623
Wedevåg	4	798
Högfors	1	600
Wermland inom Örebro Län.		
Björkborn	1	175
Bofors	1	553
Degerfors Öfre	3	420
D:o Nedre		900
Kortfors	2	1,066
Lanefors eller Alquittern	4	1,363
Wadåsen	3	1,333
S:a	169	72,789
Nyköpings Län.		
Billsbro	2	500
Carl Gustafs stad	2	400
Forssa	3	650
Forssjö	4	2,000
Högsjö	4	1,600
Krämbol	3	1,200
Länna	4	1,265
Norshammer el. Svärta	2	300
Nyköping	1	450
Näshulta	2	600
Rosenberg	2	640
Skeppsta	4	1,300
Smedstorp	2	550
Spånga	2	550
Stålboga	2	850
Tunafors	2	500
Wirå	5	2,250
Ålberga	2	500
S:a	48	16,055
Linköpings Län.		
Borkhult	5	1,895
Borggård	3	1,025
Boxholm	7	1,750
Båna	2	300
Börgöl	2	588
Börsjö eller Stjernvik	2	847
Carlström	3	1,540
Christinefors	2	870
Finspång & Djurshyttan	6	1,940
Folkström	2	466
Godgård	4	1,246
Grytgöl	2	800
Gusum	4	1,450
Hult	2	1,206
Häfla	3	1,093
Hättorp	3	1,286
Ljung	3	725
Ljusfall	1	30
Lotorp	2	600
Långstorp und. Boxh.	2	600
Lämneå	2	600
Norrköping	1	100
Näckna ell. Stensbruk och Grafversfors	5	2,430
Qvarn	2	450
Skärblacka	1	450
Skönnarbo	1	200
Sonstorp	6	2,450
S:a	78	26,940
Mariestads Län.		
Annefors	1	300
Forsvik	4	2,000
Fredricsfors	3	1,100
Lagerfors	2	810
Ribbingsfors	3	1,100
Ryfors	2	367
Skagersholm	4	1,675

	Härd.	Smide. Skℓℓ.
Tidaholm	1	50
Åboholm	2	1,066
Årberg	2	600
S:a	24	9,068
Wenersborgs Län.		
Billingsfors	3	1,600
Bäckefors	6	3,600
Katrineholm . . .	2	1,133
Floda	1	350
Forsbacka	2	850
Gustafsfors	3	900
Hanefors	3	1,533
Hofreström	1	600
Hvitlanda	2	1,066
Loviseholm	1	400
Pehrsby	2	850
Rådanefors	2	700
Upperud	5	2,800
Öxnäs	4	2,000
Christinedahl . . .	2	900
S:a	39	19,283
Calmar Län.		
Ankarsrum	4	1,620
Carlsfors	1	450
Ed	4	2,380
Falsterbo	2	600
Flerohopp	2	300
Fogelfors	3	900
Forseström	3	500
Fredricsfors . . .	2	300
Paulisträm	1	50
Rosenfors	1	200
Sporrbacka och Tofverum	4	700
Storebro	2	900
Ålhult	1	250
Öfverum	4	600
S:a	34	9,750
Jönköpings Län.		
Bruzaholm	3	1,350
Carlfors	3	1,350
Eckersholm . . .	2	840
Elghammar	1	600
Gyllenfors	2	666
Göthafors	3	1,275
Göthaström	2	900
Hörle	4	1,300
Lindefors	2	825
Marieholm	1	600
Nissafors	4	1,496
Norrhammar . . .	2	200
Ohs	2	666
Spafors	2	1,200
Åminne	2	900
S:a	35	14,168
Wexiö Län.		
Braås	2	1,050
Diö	1	300
Husaby	2	50
Klafreström . . .	2	900
Lessebo	3	783
Lindefors	1	100
Orrefors	3	963
Ry eller Delaryd . .	2	500
Skahus	2	520
Stenfors	2	301
Åryd	2	416
S:a	22	5,884
Götheborgs Län.		
Munkedal	1	500
Thorskog	1	450
S:a	2	950
Halmstads Län.		
Rydö	1	600
Total Summa	1,366	605,045

Med anledning af hvad som är sagdt pag. 162 om de låneunderstöd bergshandteringen har att påräkna, upplyses af den tryckta berättelsen om Bankens hela ställning, att vid utgången af år 1843 voro: Jern, Koppar och flere vågförde effekter mot 4 proc. ränta, belånte i Stockholm till belopp af . . 1,437,741 R:dr,

i Göteborg, anvisadt creditiv 1,350,000 „

Summa 2,787,741 R:dr.

Ännu innan denna artikel om Bergsrörelsen afslutas, återstår att säga ett ord om de tunga tullafgifter, som fremmande stater, under sken af att skydda sitt eget lands tillverkningar, pålagt det Svenska jernet *).

Uti *Danmark* och *Hertigdömena*, hvarest ingen jerntillverkning finnes att skydda, är tullen någorlunda billig, neml. enligt 1838 års tulltaxa, 36 sk. R.b. för 100 danska ℔, eller 1 R:dr 18 sk. B:ko för 1 *Sk℔* Stapelstads-vigt.

I *Frankrike*, enligt 1837 års taxa, 15 francs per 100 kilogram, grof dimension, eller circa 10 R:dr B:ko *Sk℔* Stap.-vigt.

I *England*, enligt 1842 års tariff, 1 pund sterl. per Ton, eller circa 1 R:dr 28 sk. per *Sk℔*.

I *Förenta Staterna*, enligt 1842 års taxa, 17 dollars per Ton, eller omkring 6 R:dr B:ko per *Sk℔* Stap.-vigt.

Tyska Tullföreningen, enligt taxan af år 1843, 1 Thaler per Tull-centner, eller omkring 4 R:dr 32 sk. B:ko per *Sk℔* St.v.. Denna redan förut höga tull har ytterligare, ifrån den 1 Sept. 1844, blifvit förhöjd med 50 proc. Den Tyska Tullföreningen, med Preussen i spetsen, var redan år 1841 biträdd af mera än 27 millioner invånare. Den princip som hon säger sig hylla är, att icke belägga främmande nationers fabriks-tillverkningar med högre än 10 à 15 proc. tull af varans värde, men huru denna princip blifvit tillämpad å Svenskt jern är för allom tydligt. Det är icke för utlänningen okändt, att Sveriges förnämsta export-artikel utgöres af jern, och när han icke desto mindre finner för godt att, genom öfverdrifna tullafgifter, icke blott försvåra utan göra det nästan omöjligt för oss att afsätta denna vara, återstår oss icke annat, än att genom reciprocité utestänga honom från våra handelsplatser. Det är likväl icke genom ett sådant egoistiskt isoleringssystem som upplysning, humanitet och ökade förbindelser nationerna emellan befrämjas.

		Stångjern.	Manufakt.
Inventarium å vågarne från	1842:	334,049 *Sk℔*.	39,386 *Sk℔*.
Från Bruken inkommit. . .	1843:	487,487 „	69,698 „
Summa		821,537 *Sk℔*.	109,084 *Sk℔*.
Exporteradt (se Aft.bl. N:o 191)	1843:	404,517 „	47,075 „
Inventarium till	1844:	sammanräknadt	425,376 „.

*) Meddeladt af Komm.-Rådet v. Sydow.

Om Fabrikerne, Handtverkerierne och Näringarne.

Lorsque je vois un beau portail à une manufacture, je tremble sur les entrepreneurs; s'il y a de colonnes, ils sont perdus.

I. B. Say. Cours d'Economie Politique, 2 Tom. pag. 182.

Att Sverige år 1824 icke ägde mer än 1,177 fabriker, 8,156 fabriksarbetare, och att värdet af deras produkter icke gick till mer än 7,281,182 R:dr B:ko *), är ett talande bevis, att de icke befunno sig i någon synnerlig fördelaktig ställning, eller kunna anses äga någon fast rot i folkets lynne och vanor. Uppmuntringar, importförbud, som utesluta all täflan med utlänningen, och understöd af alla slag hafva blifvit frikostigt utdelade, utan att fabrikerne, oaktadt den förkofran de dessa senare åren vunnit, åtminstone för det närvarande, förmå tillfredsställa våra egna behof. Från 1739 till 1786 utgjorde Manufakturfonds-understöden icke mindre än 138 tunnor guld **).

Svenskarne äro otvifvelaktigt utsprungne från samma stam som Engelsmän, Tyskar och Holländare, och den stora industri, som dessa folkslag ådagalägga, borde således icke vara främmande för oss. Om det får medgifvas, att ett hårdt klimat och en mindre fruktbar jordmon, som icke utan betydlig ansträngning lemnar sina inbyggare en tarflig utkomst, måste medföra en viss råhet i lefnadssättet och deraf följande tunghändhet, som försvårar de finare fabrikationernas uppkomst och tillverkning, så kan det likväl icke nekas, att äfven en mängd andra orsaker hafva bidragit till samma resultat. Hit höra i första rummet de folködande krig, med sina vanliga följeslagare armod och elände, Sverige fört, och hvilka afledt nationens håg och krafter från all annan sysselsättning, än att värja lifvet mot nöden. Dernäst torde icke utan skäl böra anmärkas, i anseende till det stora inflytande exemplen verka i vårt land, att de högre samhällsklas-

*) Se de mera utförliga Statistiska Tabeller, hörande till Kartan öfver Skandinavien, utgifne 1827.

**) Fants utkast till föreläsningar i Svenka Historien, 5:te stycket, sid. 187.

serna, som ägt både insigter och förmåga att leda folkets sinnen och uppmärksamhet på nyttan af att införa fabriksinrättningar, merändels öfversett vigten af detta ämne, eller ansett det vara under sin värdighet att personligen befatta sig med fabriksväsendet. Och slutligen att de personer inom Fäderneslandet, som egnat sin håg och sina kapitaler åt fabriks-anläggningar, allt intill senare tider, saknat tillfällen till förvärfvande af den vetenskapliga och techniska insigt, som för dylika inrättningars framgång är alldeles oumbärlig. När härtill kommer, att en del af dem som inrättat fabriker, icke hafva ägt förmågan af den omsorgsfulla, aldrig tröttnande, uppmuntrande eftersyn, som fabriksarbetarnes behandling och dessa slags anläggningar ovilkorligen kräfva, om de med vinst skola drifvas, hvilket torde böra anses lika mycket såsom en egenskap, tillhörande national-lynnet, som en följd af den bildningsgrad, på hvilken samhället nu står, så har man häruti tillräckliga anledningar att inse orsaken hvarföre ett vidsträckt och förmånligt fabrikssystem icke hos oss haft framgång *).

Man får med förundran se, under besök i åtskilliga fabriker, att ofta nog både vackra och dyrbara varor blifva tillverkade i trånga och osnygga rum, af menniskor, som i sitt yttre bära armodets mest tryckande stämpel, och hvilkas sedlighet man kan befara svarar mot deras utseende. Hvad armodet angår, är förhållandet nära enahanda med frälsebönder och torpare under en del herregods, hvilka på visst sätt kunna anses såsom fabriksarbetare eller legohjon, fastän af en annan beskaffenhet. Sådant är ändock hvarken naturens eller samhällets syftemål. Rättvisa och billighet borde tala i vårt inre om skyldigheten att icke med njugga händer utmäta, hvad som blott kan anses såsom ytterst nödvändigt till lifvets bergning, åt dem, som med deras arbete befrämja vårt välstånd, och derigenom sätta oss i tillfälle att tillegna oss allt hvad lifvet har önskvärdt och behagligt, utan hvar och en bör, i mon af den större fördel honom tillskyndas, söka befordra deras väl, som genom honom hafva sin utkomst, och på samma gång aldrig lemna ur sigte, att med

*) Det fordrades för Oberkampf 60 års mödor för att tillskapa och lyckas i sin stora fabriks-anläggning för målade tyger, på Joug. vid Versailles.

ett faderligen vaksamt öga bereda deras sedlighet, större skicklighet och välstånd. Det är endast på detta sätt, det må angå jordbruk, bergshandtering, fabriker eller näringar, som de slå rötter i folkets sinnen, vinna trefnad, bestånd och välsignelse.

England och Skottland hade år 1821 *) af 2,941,383 familjer: 978,656 sysselsatte vid åkerbruket, 924,432 vid manufakturerna, 415,507 vid handeln och 612,488 med andra näringsgrenar. Jordbruket i England anses årligen producera 240 millioner pund sterl., och manufakturerne 147 millioner. Att jemföra Sverige med det mäktiga och rika England, anses måhända af många för olämpligt, men man bör hågkomma, att för 300 år tillbaka ägde London blott 327 infödde köpmän och Stockholm 209; Svenska örlogsflottan bestod då af 35 krigsskepp och den Engelska af 13 **), och de båda länderna kunde i de flesta hänseenden mäta sig med hvarandra; men hvilka olika genier hafva icke sedan denna tid ledt dessa begge Nationers öden? Hvilket rikt begrundningsämne för Tänkaren och Statsmannen!

När jordbruket icke anses gifva mer än 4 procent i ett land, der den lagliga räntan är 6, är det tid att kapitalerna söka sig ett annat fält för deras verksamhet, och hvilket bättre erbjuder sig väl än fabriker och näringar? Af alla näringar äro de dock fördelaktigast, som man lyckas göra hemmastadde i allmogens kojor. Jag tror detta förhållande vara sig temligen likt öfverallt, men i Sverige är det mera nödvändigt än annorstädes, att binäringar af bergsbruk, skogsförädling, väfverier, fiske, jagt och dylikt finnas, derföre att den tid som jordbruket hos oss kan bedrifvas är kortare, i anseende till vår 6 à 7 månaders långa vinter, än i de fleste öfriga länder. Också är det en allmänt känd sak, att t. ex. en del af Norrlands välstånd hufvudsakligen grundar sig på de derstädes till ovanlig fullkomlighet bragta linne-

*) Statistical Illustrations of the Territorial Extent and Population, Commerce, Taxation, Consumtion, Pauperism, Insolvency and Crime, of the British Empire. London 1825. Enligt en senare beräkning af år 1829, skulle vid åkerbruket i England vara sysselsatte 1,986,186 familjer, vid slöjder och manufakturer 1,677,886, samt icke tillhörande någon af föregående klasser 1,377,343. Summa 4,253,416 familjer.

**) Se Sveriges Folkmängd, Styrka och Tillgångar, deras förhållande till Rikets vidd, jordbruk, handel och näringar. Utgifven 1815.

väfverier *). Icke skulle Dal-allmogen kunna berga sig, så som den gör, utan dervarande talrika binäringar. Hvem har icke sett Mora-karlarne bära ikring sina klockor, Vingåkers-boarne sina ylleväfnader? I Lindome socken af Halland idkas en betydlig och lönande möbeltillverkning **). Icke skulle det magra Wenersborgs Län kunna täfla med det fruktbaraste Länet i Riket i folkmängd och välstånd (Malmöhus Län har 231,330 och Wenersborgs Län 224,290), om icke husfliten bedrefves planmässigt med drift och skicklighet, såsom det nu sker i Marks, Kinds, m. fl. härader af detta Län. Det hörer till ordningen för dagen, att högt tadla de kringvandrande Westgötarnes handel, och nekas kan det icke att denna handel ofta nog varit täckmantel för kringspridandet af otillåtna varor, men om man betänker att till verkställande, med behållning, af så långa vandringar eller resor, med produkter af ett så lågt värde som Gårdfari-handlande nu göra, och till hvilkas framalstrande de ofta nog äro förlagsmän, (se Landshöfdingens i Halmstads Län Femårsberättelse för år 1822, sid. 12) skall man med all visshet finna, att dertill fordras en beräkningsförmåga, en belåtenhet med ringa vinst och en sparsamhet i lefnadssätt, som det vore ganska önskvärdt att våra handlande i allmänhet, så väl stora som små, hvar och en i förhållande till sina vilkor ville iakttaga. Dessutom bör man

*) Premie-Lärftstillverkningen i Vester-Norrland år 1828, eller sådan som anmäldes till deltagande i premierne, utgjorde 164,442 alnar, hvarföre utbetaltes i uppmuntran 3,497 R:dr. I Nätra socken tillverkades 36,000 alnar, i Sidensjö 35,000, i Själevads 27,000, Arnäs 25,000 o. s. v. (Se N:o 85 af Journal för Handel, Slöjd och Konst, 1829). Af sådant lärft som höll 1,600 trådar på bredden tillverkades 52,000 alnar; af 1,700 trådar 62,800; af 1,800 trådar 27,288; af 1,900 trådar 10,848; af 2,000 trådar 2,865; af 2,100 trådar 439; af 2,200 trådar 50; och af 2,400 trådar 25 alnar.

Premierna utgjorde år 1841 4,508 R:dr B:ko.

Huru olika hafva icke åsigterna i allmänna hushållningen stundom varit? Samma Kongl. Kommerse-Kollegium, som nu för tiden med så upplyst och verksamt nit vårdar sig om fabrikernes och manufakturernes uppkomst, förordnade 1748 (se Granbergs Statistik, 2:a Del. pag. 221) att allmogen hvarken fick för egen eller andras räkning tillverka andra tyger och väfnader till afsalu, än lärft och dräll, utan för ett dylikt kladdande (ordalydelsen) skulle bonden straffas med varans förlust och 10 Daler Silfvermynts böter!

**) Större delen af dessa möbler monteras vidare i Göteborg, hvarifrån de stundom afsändas på utrikes orter. För icke längesedan afsattes på Plataflodens stränder ett betydligt parti sådane, tillverkade i Lindome socken i Halland.

icke förgäta, att all produktion ytterst hvilar på *afsättning*, hvarförutan den icke är tänkbar vidare än till eget behof. Denna enkla sanning är ofta nog glömd och likväl är, af all uppmuntran som kan skänkas fabriker och näringar, eller all slags produktion, *en liflig afsättning den förnämsta*. Må det afundade privilegium, som de 7 häraderne i Wenersborgs Län åtnjuta, men egentligen blott begagnas af tre, neml. Kinds, Redevägs och Åhs, utsträckas till alla Svenska inbyggare, och man får då se hvar största handelsskickligheten ligger förborgad. Väl vore, om jordbruket kunde få fägna sig åt en mera utbredd spekulationsanda på afsättning. Det behöfver det sannerligen.

Till jemförelse å förändringarne i Manufakturväsendet 1824, då de vid 1823 års Riksdag vidtagne liberalare Tullförfattningar redan i någon mon borde kunna visa sin verkan, får anföras, att år 1827 utgjorde antalet af fabriker och verkstäder 1,266, hvarvid 7,814 personer varit skattskrifne, och sammanräknade produkten uppgått i värde till 8,118,286 R:dr. Detta tillverkningsvärde har öfverstigit det för år 1826 med 203,664 R:dr, hvaremot antalet af arbetare förstnämnde år minskats med 278 personer; och då under dessa 2:ne år prisen på fabriksvaror i allmänhet ej stigit, utan snarare fallit, kan af omförmälte förhållanden dragas den slutsats, att konstflit och arbetsskicklighet är hos den Svenske fabriksidkaren i tilltagande. (Se Journal för Handel, Slöjd och Konst, N:o 47, 1829.)

Ett vida förmonligare förhållande utvisar Kongl. Kommerse-Kollegii underdåniga Berättelse om tillståndet med Fabrikerne och Manufakturerne i Riket år 1842, hvarföre jag trott mig göra bäst uti att af denna Berättelse lemna ett utdrag.

— — — — — — — — — — — — — —

"Fabriks- och Manufaktur-verkstädernas antal vid 1842 års slut utgjorde 2,302, och vid dem voro sysselsatte 16,578 arbetare, hvaribland 3,015 barn. Deras tillverkningsvärde 15,055,576 R:dr B:ko *). Se tabellen här längre fram.

Klädestillverkningen bedrefs 1842 vid 124 fabriker med 698 väfstolar och 4,009 arbetare, till ett värde af 4,482,948 R:dr.

*) Denna stora tillökning, jemförd mot den af år 1824, härrör icke ensamt från fabrikernas förkofran, utan äfven i betydlig mon, från ingående noggrannare uppgifter. *Not af Förf.*

Norrköping fortfar att vara Rikets förnämsta stad för denna slags tillverkning: der har vid 83 fabriker med 463 väfstolar och 2,681 arbetare blifvit tillverkade 501,634 alnar kläde och 49,032 aln. andre slägs ylleväfnader, uppskattade till 3,392,036 R:dr. Bolaget Söderberg och Arosenius, J. J. Schubert, Chr. Lenning, C. J. Bergvall och G. Lejdenfrost äro de betydligaste. De förstnämndes tillverkningar hade uppgått till 221,198 R:dr, och hos de öfrige till emellan 125,000 och 150,000 R:dr hvardera.

I Stockholm hade tillverkningen vid 14 fabriker med 89 väfstolar och 437 arbetare uppgått till 63,370 alnar kläde samt 33,564 aln. andra ylleväfnader, uppskattade till 486,759 R:dr. Öbergs Enka & Comp. innehade den betydligaste tillverkningen, neml. 28,067 alnar, värde 186,793 R:dr.

Oberäknadt Norrköping och Stockholm hafva uti 12 bland Rikets öfrige städer klädes- och yllefabriker varit i gång, vid hvilka åstadkommits 140,358 alnar. Det betydligaste qvantum häraf i Nyköping med 34,719 alnar, hvaribland 10,744 aln. korderoj; i Halmstad 22,214 aln., i Wexiö 16,714, och i Alingsås 9,476 alnar. Bland de å särskildta orter på landet anlagde klädesfabriker må här, såsom förnämligast, omnämnas de i Linköpings, Wenersborgs och Carlstads Län inrättade, hvilka sammantagne åstadkommit 49,694 alnar.

Stofftstillverkningen hade år 1842 uppgått till 31,734 aln., förnämligast flanell.

Bomulls- och Linneväfnads-fabrikerne, till antalet 43, med 1,138 arbetare, hafva tillverkat 1,595,138 alnar, bestående af kaliko, bomullslärft, shirting och kulört bomullstyg samt 147,078 st. dukar, alltsammans till värde af 508,608 R:dr.

Vid Rydboholms mekaniska väfveri, beläget nära intill Borås, har tillverkningen af kambrik, shirting, kypert och appreteradt slätt bomullslärft uppgått till 871,577 aln. Den största tillverkningen dernäst var vid S. E. Lamms och Sons väfveri i Stockholm, neml. 298,061 alnar.

Mekaniska Bomulls-spinnerierna, till antalet 7, tillverkade 1,092,772 ℔ bomullsgarn. Häruti är icke inräknadt Bohnstedts och Bergmans vackra spinneri i Stockholm, som genom vådeld förstördes i Januari månad 1842. Största tillverkningen var vid Strömma fabrik, nära intill Carlshamn, 230,422 ℔; vid Rosen-

dal nära Göteborg 215,536 ℔; Nääs i Wenersborgs Län 209,911 ℔; samt Anderstorp i Halmstads Län 180,000 ℔. År 1842 importerades 2,883,553 ℔ bomullsgarn.

Vid *Segel- och Tältduks-fabrikerne*, till antalet 11, tillverkades 534,995 alnar, i värde upptagne till 297,784 R:dr. Vid Jonsereds fabrik i Göteborgs Län, tillhörig Hr Gibson, var tillverkningen 380,403 alnar. Införskrifven hampa 8,901 *Sk℔*, samt 2,175 *Sk℔* genom strandning af ett fartyg.

Sidenfabrikerne. Alla befintliga i Stockholm; vid 17 särskildta verk fabricerades 164,962 aln. hel- och halfsidenväfnader samt 144,018 dukar, alltsammans i värde = 621,495 R:dr. Af denna summa hade fabriksbolaget Casparsson & Schmidt tillverkat för 115,692 R:dr, och Mazer & Comp. för 109,999 R:dr. Införseln af silke utgjorde 37,167 ℔. Värdet af infortullade hel- och halfsidenväfnader = 339,389 R:dr.

Vid 11 st. *Bandfabriker* besteg tillverkningsvärdet till 46,394 R:dr. Band importerades år 1842 till ett värde af 113,520 R:dr.

Vid *Cattunstryckerierna*, 15 till antalet, trycktes 109,186 aln. cattunsväfnader och 153,763 st. dukar, värde tillsammans 91,539 R:dr. Tryckta bomullsväfnader importerades samma år till ett värde af 374,200 R:dr.

Färgerierna. Vid 334 verk hade färgeri-lönen uppgått till 476,182 R:dr. De betydligaste i Norrköping, Borås, Stockholm och ett å landet nära Göteborg, tillhörigt Röhs & Brusewitz.

Vid 25 *Socker-raffineringsverk* hade 9,416,881 ℔ socker blifvit tillverkade samt 3,713,079 ℔ sirup, alltsammans värderade till 2,833,062 R:dr. De största qvantiteterna bereddes vid Carnegies verk i Göteborg, med 4,143,600 ℔, samt vid Bolaget L. E. Magnus & Comp. dersammastädes till ett belopp af 1,383,720 ℔. I Stockholm ägde det så kallade Brunkebergs-bolaget största tillverkningen, neml. 822,754 ℔. I Landskrona hade af hvitbetor blifvit tillverkade 5,901 ℔ socker och 32,311 ℔ sirup.

Samma år införtullades 16,264,960 ℔ rått och oförädladt socker. Exporten från Sverige 1842 = 1,105,650 ℔.

Vid *Tobaks- och Snusfabrikerne*, till antalet 82, tillverkades 1,693,446 ℔ diverse sorter tobak samt 2,450,918 ℔ snus, uppskattadt till 1,206,722 R:dr. Den största fabrikationen bedrefs af Th. A. Aspelin i Stockholm med en tillverkning af 614,699 ℔,

dernäst J. F. Ljunglöfs fabrik med 500,934 ℔, samt vid P. C. Rettigs tobaksförädlingsverk i Gefle med 344,000 ℔.

Läderfabrikerne: tillverkningen vid de i Riket befintlige 296 garfverier utgjorde 947,706 ℔ sul- och smor-läder samt 120,841 st. beredda skinn, alltsammans uppskattadt till 683,626 R:dr. Största tillverkningen hade ägt rum vid J. Westin Jacobssons Enkas fabrik i Stockholm med 69,568 ℔, samt dernäst vid Bolaget Hale Lewin & von Kochs, också i Stockholm belägne fabrik, hvarest 64,000 ℔ blifvit beredde.

Saffiansfabrikerne: 3 till antalet, bereddes endast 8,289 saffiansskinn, i värde ansedde till 24,307 R:dr.

Fabrikerne för tillverkning af glas. Antalet 14, tillverkningen utgjorde 4,374 kistor taffel- och annat fönsterglas till värde af 181,728 R:dr, samt buteljer till värde af 206,354 R:dr, eller tillsammans 388,082 R:dr. De betydligaste glasbruken med största tillverkningen hafva varit vid Reijmyra i Linköpings Län, till värde af 61,217 R:dr, samt vid Bromö i Mariestads Län 50,000 R:dr.

Införseln af glasvaror under loppet af år 1842 utgjorde 157,516 R:dr.

Pappersfabrikerne *). Till antalet 87, tillverkade 224,109

*) I få industrigrenar ha i senare tider så stora förbättringar blifvit uppfunne och införde, som i pappersfabrikationen. En Herr Dickinson, från Hertfordshire i England, har uppfunnit ett ganska sammansatt men likväl icke dyrt machineri, hvarigenom papper med den fullkomligaste noggrannhet, jemnhet och till billigt pris förfärdigas, vida bättre än det som beredes för hand. Hvad som fordom i pappersberedningen fordrade 3 veckors tid, sker nu på 3 minuter! En oafbruten flytande ström af pulp (pappersmateria) förvandlas, inom det korta afståndet af 15 alnar, i ett utmärkt vackert papper, som torkas, glättas och skäres kring alla fyra sidorna, så att det är genast färdigt att begagnas.

Förbättringarne hafva icke blott sträckt sig till papperets beredning, utan de ämnen hvaraf papper tillverkas, hafva också varit föremål för omtanka och forskning. Så har t. ex. affallet vid bomulls-spinnerierna hittills, såsom varande blandadt med smuts och fett, endast användts till gödsel, men nu renas detta affall, och deraf beredes ett ganska godt papper. Grannskapet af Manchester har följaktligen blifvit förnämsta tillverkningsorten för detta slags papper.

Samma man (Hr Dickinson) har nyligen gjort en annan förbättring i papperstillverkningen bestående deruti, att han på samma sätt som fanering bildar ett papper, hvars undre sida är grof och den öfre ganska fin. Detta papper är i synnerhet tjenligt för aftryck af fina och ömtåliga gravyrer.

(M'Cullochs Commerc. Dictionary, pag. 876, 2:a uppl.)

ris papper utom blanketter och sedlar m. m., alltsammans ansedt i värde = 758,110 R:dr. Största qvantiteten tillverkades vid Hr Sunnerdahls fabrik, Klippan kallad, i Christianstads Län, utgörande 39,211 ris. Dernäst vid' Bergs-Rådet Aschans pappersbruk å Lessebo i Wexiö Län, Lagman Trozellis fabrik i Norrköping, samt Bergs-Rådet Munktells verk, Gryksbo kalladt, i Falu Län, hvilkas tillverkningsbelopp uppgå till omkring 20,000 ris hvardera.

Oljeslagerierne. Antalet 50, tillverkningen 130,455 kannor lin- och rofolja samt 70 kannor kumminolja, efter pressningen af 3,448 *Sk℔* oljekakor, alltsammans värderadt till 204,654 R:dr. De betydligaste qvantiteterna pressades vid Handlanden Del Bancos fabrik i Göteborgs Län, till belopp af 43,950 kannor, samt vid Handlanden Philipsons oljeslageri i Norrköping, till belopp af 21,500 kannor. Samma år införtullades 227,781 kannor hamp-, rof- och linolja.

Porslins-fabrikerne. Rörstrand och Gustafsberg, nära intill Stockholm belägne, äro de begge enda fabriker af detta slag i Riket. Vid förstnämnde ställe uppgick värdet af tillverkningen till 103,330 R:dr och vid det sednare till 151,046 R:dr. Från utrikes orter infördes samma år 107,064 ℔ porslin, värderade till 50,330 R:dr.

Såpsjuderierne. Vid 15 fabriker tillverkades 15,001 fjerdingar såpa, värde 104,440 R:dr.

Fabrikerne till förfärdigande af mekaniska redskap. Vid 21 verkstäder hade redskap blifvit förfärdigad till värde af 269,926 R:dr, hvarförutan vid Motala Mekaniska verkstad, hvilken icke lyder under Hallrätt eller står under Komm.-Kollegii inseende, tillverkning af redskap uppgått till 236,610 R:dr. I Nyköpings Mekaniska Faktori utgjorde tillverkningen i värde 197,231 R:dr. Vid Hr Malcolms fabrik i Norrköping 41,694 R:dr.

Porter-fabrikationen, hvilken inom Riket åstadkommes ensamt vid det Hr D. Carnegie tillhöriga porterbryggeri nära Göteborg. Der tillverkades år 1842 1,200 oxhufvud samt 337,500 helbuteljer och 225,000 halfbut. porter, tillsammans i värde ansedt till 144,188 R:dr.

Vid alla öfrige, af åtskilliga slag, men mindre omfattning varande fabriker och manufaktur-inrättningar, till antalet 1,134 st.,

hvilkas specifikation skulle borttaga allt för mycket rum, hafva tillverkningarnes värde uppgått till 911,498 R:dr.

Väfnads-industrien, utöfvad i enskilde hushåll inom landet, har år 1842, likasom de föregående åren, utmärkt sig såsom den förnämsta och vigtigaste bland alla i Riket idkade husslöjder. Enligt de till Kommerse-Kollegium från Wenersborgs Län inkomne uppgifter på qvantiteten af berörde år i orten åstadkomne och afstämplade samt till andra delar af Riket förpassade väfveri-varor, har tillverkningen utgjort år 1842:

Af Bomullsväfnader	5,303,172	alnar.
„ Linneväfnader	111,031	d:o
„ Blaggarnsväf	694,207	d:o
„ Vadmal och andra ylletyger	976,392	d:o
„ Väfnader af diverse blandadt slag . . .	6,872	d:o
	7,091,674	alnar.

Hvartill komma:

Band diverse slag	1,503,012	alnar
Dukar	675,516	styck.
Täcken, mössor och tröjor .	44,526	d:o
Strumpor och vantar . . .	54,669	par.

Utöfver hvarje orts eget behof har år 1842 i enskilde hushåll inom de öfrige Länen blifvit förfärdigade och utom orten försände:

I Hernösands Län, lärft, finare och gröfre . .	313,442	alnar.
Helsingland af Gefle Län, gröfre lärft och bolsterväf	2,230,000	d:o
Malmstads Län, ylle- och linneväf	130,000	d:o
Jönköpings Län, d:o d:o	49,000	d:o
Nyköpings Län, hufvudsakligen ylleväf . .	19,000	d:o
Mariestads Län, linneväf	12,550	d:o
Wexiö Län, linne- och bomullsväf . . .	10,200	d:o
Linköpings Län, ylle- och linneväf . . .	10,100	d:o
Wisby Län, ylleväf	7,000	d:o
samt i Christanstads, Calmar, Göteborgs, Östersunds och Umeå Län, tillsammans . . .	22,000	d:o
Summa väfnader	9,849,966	alnar.

General-Sammandrag öfver de vid Manufakturierne befintliga Stolar och Arbetare samt Tillverkningsvärde för år 1842.

	Fabriker.	Stolar.	Arbetare.	Tillverkningsvärde.
Bomulls- och Linnefakriker .	43	883	1,138	508,608
Band-Fabriker	11	77	101	46,394
Klädes- d:o	124	698	4,009	4,482,948
Stoft- d:o	6	16	22	23,431
Siden- d:o	17	451	660	621,495
Silkes-Rederier	12	—	21	25,200
Segelduks-Fabriker	11	198	613	297,784
Strump- d:o	22	129	174	35,962
Cattuns-Tryckerier	15	—	152	91,539
Färgerier	334	—	997	476,182
Glasbruk	14	—	671	388,082
Porslinsbruk	2	—	500	254,376
Parfumeri-Fabriker	18	—	19	23,559
Pappersbruk	87	—	1,112	758,110
Såpsjuderier	15	—	32	104,440
Sockerbruk	25	—	509	2,833,062
Saffians-Fabriker	3	—	11	24,307
Tobaks- d:o	85	—	974	1,206,722
Ur- d:o	152	—	254	38,262
Låder- d:o	296	—	795	683,626
Oljeslagerier	50	—	100	204,654
Vaxljus-Fabriker	6	—	11	31,881
Mekaniska ull- och Bomulls-spinnerier	8	—	832	724,204
Repslagerier	31	—	114	82,149
Porterbryggerier	1	—	50	144,188
Mekaniska redskapsfabriker *)	21	—	502	269,926
Ätticke-Bryggerier	30	—	53	31,492
Diverse mindre Fabriker . .	863	—	2,152	642,993
Summa	2,302	2,452	16,578	15,055,576
*) Härförutan Motala Mekaniska Verkstad				236,610

Såsom till ämnet hörande och upplysningsvis rörande de strider som dagligen förekomma angående näringsfriheten, torde nedanstående rader väl förtjena att begrundas.

Preussen har, som man vet, relatift till Sverige, varit Skråväsendets rätta hembygd, ty det är från Tyskland denna planta blifvit öfverflyttad på Skandinavisk jord, men för det närvarande

Vid nedanskrifne Fabriker har, under loppet af år 1842, blifvit tillverkadt, nemligen:

Bomulls- och Linne-Väfnads-Fabriker.		
Bomullslärft och Kattun	Alnar	475,420
Dukar	Styck.	145,469
Bomullstyg	Alnar	978,102
Parkum	d:o	1,399
Gingang	d:o	99,417
Div. Bomulls- och Linneväfnader	d:o	40,800
D:o d:o	Styck.	1,604
BandFabrikerne.		
Sidenband	Styck.	28,063
Ylle- och Pardu-Band	d:o	100
Bomulls- d:o	d:o	23,583
Sidensnören och Fransar	d:o	9
KlädesFabrikerne.		
Fint Kläde	Alnar	273,332
Medelfint d:o	d:o	278,038
Groft d:o	d:o	142,227
Div. Väfnader	d:o	150,180
D:o d:o	Styck.	3,606
StoftsFabrikerne.		
Flanell	Alnar	16,415
Flaggduk	d:o	13,357
Maltväfnad	d:o	1,962
SidenFabrikerne.		
Taft	Alnar	33,496
Satin	d:o	42,010
Flor	d:o	2,985
Dukar	Styck.	141,296
Div. Väfnader	Alnar	86,471
D:o d:o	Styck.	2,722
SegelduksFabrikerne.		
Segelduk	Alnar	503,952
Tältduk	d:o	21,934
KattunsTryckerierne.		
Kattun- och Möbel-sitz	Alnar	107,239
Shawlar och Dukar	Styck.	153,763
Rullgardins-tyg o. Klädningar	Alnar	1,947
Pappersbruken.		
Regal- och Median-papper	Ris	837
Post-papper	d:o	7,203
Velin d:o	d:o	5[illegible]
Skrif- och Koncept-papper	d:o	101,777
Tryck- d:o	d:o	46,545
Kardus- d:o	d:o	11,666
Makulatur- och Grå-papper	d:o	47,717
Socker- d:o	d:o	1,029
Div. sorter papper	d:o	7,270
D:o d:o	*L℔*	8,06[illegible]
D:o d:o	Styck.	5,178,19[illegible]
SåpSjuderierne.		
Såpa	Fjerdingar	15,001
Sockerbruken.		
Raffinad-Socker	℔	5,702,838
Melis- d:o	d:o	1,631,598
Lump- o. Puder-Socker	d:o	956,252
Kandi-Socker	d:o	122,587
Kak- d:o	d:o	1,003,[illegible]
Kandi-, Mellan- o. Brun Sirup	d:o	3,71[illegible]
TobaksFabrikerne.		
Kardus-Tobak	d:o	87[illegible]
Bref- och Lös-Tobak samt Cigarrer	d:o	[illegible]
Rull- och Press-Tobak samt Pickanell	d:o	7[illegible]
Snus	d:o	2,[illegible]
SaffiansFabriker.		
Saffiansskinn	Styck.	[illegible]
Olje-Slagerier.		
Lin-Olja	Kannor	[illegible]
Rof- d:o	d:o	[illegible]
Kummin- d:o	d:o	[illegible]
Oljekakor	*Sk℔*	[illegible]
Mekaniska Bomulls-Spinnerier.		
Bomullsgarn	℔	1,0[illegible]

Att från de af Komm.-Kolleg. utgifne tabeller öfver antalet af mästare, gesäller, lärlingar och andra vid Handtverkerierna skattskrifne personer i hvarje stad af Riket göra utdrag, eller att föra dem i sin helhet, skulle borttaga för mycket rum och blefve i alla fall föga upplysande. Antalet af handtverkare rättar sig vanligen efter behofvet, det vare sig i stad eller på landet, och är snarare för stort än för litet. I Rikets alla städer funnos, år 1842, 5,905 mästare, 5,590 gesäller, 6,966 lärlingar och 563 vid handtverket skattskrifne personer, tillsammans 19,024. Af dessa tillhörde 5,263 Stockholm, 996 Göteborg, 676 Norrköping, 637 Malmö, i det närmaste i förhållande till hvarje stads folkmängd *). I Skanör finnas blott 3 mästare, i Östersund 9, Öregrund 10, Marstrand 16, o. s. v.

Ett annat slag af producenter äro de så kallade Idkarne jemte deras betjening i och för näringen, hvilka icke kunna bestämdt hänföras till handel eller handtverk och icke heller lyda under Hallrätt. Sådane finnas i hvarje stad, och deras antal sammanräknadt utgör 4,148 idkare, 2,549 betjente och 1,330 i och för näringen mantalsskrifne personer, således inalles 8,027 personer.

Den taxerade bevillningen som utgår af alla städernas handtverkare utgjorde, år 1842, 91,024 R:dr och af idkarne 27,389, tillsammans 118,413 R:dr.

Af samma skäl, som här ofvan äro antydde om orsaken till utelemnandet af tabellerna öfver antalet af handtverksmästare, gesäller och lärlingar i hvar och en af Rikets städer, har jag trott det vara obehöfligt att införa dem länsvis för landet. I Sveriges 24 Län funnos, år 1842, 10,658 handtverksmästare och 7,849 lärlingar. Största antalet i Malmö Län, neml. 1,361 mästare och 1,341 lärlingar; dernäst i Christianstads Län 1,073 mästare och 1,103 lärlingar. Minsta antalet i Umeå Län, neml. 49 och dernäst i Piteå Län 78. Det handtverk som mest anlitades är skrädderi-yrket, emedan mästare och lärlingar sammanräknade utgjorde icke mindre än 7,017, dernäst skomakare 6,527, smeder 2,359, snickare 852, murare 281, garfvare 250, o. s. v.

I K. Komm.-Koll. berättelse af år 1832 anmärkes att hvar

*) I andra Delen af denna Statistik forekomma mera utförliga tabeller öfver städerne och deribland äfven hvarje stads folkmängd.

handverkerier och husslöjder angår, är arbetsskickligheten i hvarje särskild gren gemenligen inskränkt inom en viss landsort eller socken, och såsom bevis derpå må anföras, att i en särskild del af Wenersborgs Län äro tillverkade 63,705 par kardor, hvaraf 48,000 stycken blifvit åstadkomne blott inom en enda socken eller Gällstads pastorat, der både ålderstigne och barn voro dermed sysselsatte; och då tillverkningen vid samtlige Kardfabrikerne i Riket samma år uppgått till endast 22,800 par kardor, kan deraf bedömas till hvad öfverlägsenhet en handtering, då den idkas såsom folknäring, kan hinna.

I åtskilliga socknar af Göteborgs och Westerås Län förfärdigas med mycken skicklighet möbel-arbeten; i en del af Jönköpings och Linköpings Län smidestillverkningar; i vissa orter af Skåne och Nyköpings Län väl tillverkade åkdon. I Landvetter och Håryda socknar af Göteborgs Län, trädkäril till den mängd, att Göteborgs stads behof deraf fylles; i Wedbo härad af Wenersborgs Län leder en utmärkt skicklighet hos folket i timringskonsten till en vigtig biförtjenst, och i Albo fögderi af Wexiö Län är tillverkningen af skor och stöflor så allmän, att derifrån år 1832 försåldes af sådane arbeten till medlersta delen af Riket för 3,000 R:dr B:ko, oberäknadt åtskillige andra å särskildte orter idkade bislöjder, såsom tillverkning af väfskedar, ur och klockor, såll af alla slag och häcklor, m. fl. *).

*) I afseende på nyttan af folknäringar och de ofta nog högst obetydlige anledningarne till deras uppkomst, torde följande läsas med nöje. I södra delen af Skottland bodde för 40 år sedan en krympling, som icke kunde flytta sig ur sin säng, eller rättare ur sin verkstad, ty hans sängställning inneslöt hela hans verkstad. Denne man tog sig före att tillverka de sedermera så mycket berömde vordne Skottska träd-snusdosorna, på hvilkas lock man ser utförde, för det mesta i svart, små täcka jagtscener, landskap, m. m. Uppfinnaren dog som han hade lefvat, d. v. s. i största fattigdom, men hans uppfinning slog rötter och blef en lönande folknäring i byn Cumnock i Ayrshire i Skottland, hvarest dylika dosor årligen tillverkas till ett värde af 100,000 R:dr B:ko. Dessa dosor fabriceras af lönn, och det råämne hvaraf de tillverkas är så billigt i pris, att kostnaden för detsamma utgör blott ¼ proc. af det värde dosorna erhålla i deras fulländade skick.

En Bokbindare i Stockholm, benämnd Björkman, har uttagit patent på prässade näfver-snusdosor af en serdeles nätt och vacker beskaffenhet. Dessa dosor ha vunnit ett sådant tycke, att han icke hinner fullgöra alla beställningar.

Det gynsammaste förhållandet för en flitig och sparsam arbetsklass är att arbeta för rika grannar, emedan den derigg-

År 1842 utfärdade Komm.-Koll. 187 tillståndsresolutioner fabriks-anläggningar. Af dessa senare utgjordes största antalet så kallade Engelska garfverier, neml. 34 stycken, samt 16 Klädes- och Yllefabriker, 8 Bomulls- och Linnefabriker, 3 Sidenfabriker, 12 Färgerier, 8 Urfabriker, 5 Tapetfabriker, 7 Tobaks- och snusfabriker, 6 Vagnfabriker, 8 Ättickefabriker, 8 Barn-skomakerier, 6 Kattunsfabriker, 6 Spegelfabriker, o. s. v.

År 1842 utfärdades af Komm.-Koll. 36 patenter.

Rätt ofta göras framställningar om vådan för näringarnas bestånd, af flere handtverkares antagande och af handtverkerierna allt mer och mer, såsom en följd deraf, tilltagande förfall och aftynande; men dessa framställningar förtjena, enligt min öfvertygelse, icke det afseende att de böra rubba de grunder för en friare utveckling, som Styrelsen och Embetsverken för sin behandling af dessa ärender synas hafva antagit. Om på ett eller annat ställe allt för många Handtverkare skulle bosätta sig, och arbetsförtjensten derigenom blifva knapp, samt deras utkomst följaktligen osäker, så rättar detta missförhållande sig så småningom sjelf, och bör i alla fall icke vara föremål för andra än lokala authoriteternas uppmärksamhet och omsorg. Den strid som dagligen föres mot så kalladt intrång i näringarne, och nu senast om tillstånd för Landtmannen att förse hufvudstadens invånare med kött, bröd och dricka, liknar nog mycket de bittra utfall inrättandet af machiner fått uppbära. Fördelarne äro dock så påtagliga, att förnuft och besinning och framför allt den egna vinsten måste litet förr eller senare fälla utslaget till machinernas icke endast bibehållande utan allmänna antagande. Renskrifvarnes strid mot tryckkonsten, spånadsidkarnes mot spinnmachinerne, och tusendetals dylika äro alla utkämpade, och segren har stannat på förståndets och uppfinningarnes sida. Oaktadt att arbete kostar så godt som intet i Ostindien, kunna Hindostanerne dock icke hålla stånd mot Englands spinnstolar, utan måste å

---

nom tillskyndas alla fördelarne af lyxen utan att inlockas vådorna eller olyckorna af denna bland de öfrige samhällsklasserne sig insmygande kräfta. Utaf alla slag af lyx är den oskyldigast, som förskaffar sysselsättning åt det största antalet af konstnärer och arbetare, och som på samma gång tillverkas af sådana råämnen, hvilkas pris jemförelsevis till produktens totalvärde är ringast.

vergifva att spinna bomull. Deremot samla de nu 40 gånger så mycket bomull och 40 gånger så mycket indigo som förut, för hvilka produkter de kunna förse sig med ojemförligt flere af civilisationens beqvämligheter än de förut kunde göra, så att de, långt ifrån att förlora på öfvergifvandet af sina spinnerier, påtagligen vinna derpå.

För kort tid sedan uppfanns i England en machin att slå böcker med, ett tungt, besvärligt och tidsödande arbete, och icke desto mindre ingåfvo 500 af Londons och Westminsters bokbindare (d. 16 Jan. 1830) en petition mot införandet af nämnde machin, som dock så betydligt underlättade deras eget yrke. När sådant kan hända hos denna upplysta nation, hvad bör man då ej i dylika fall vänta i alla andra länder?

Att plöja jorden, smida metaller, såga bräder, med ett ord: utföra alla tunga arbeten, som kunna med machiner eller djur — hvilka senare icke äro att anse annorlunda än som ett slags fullkomligare machiner — verkställas, utgör ostridigt en ren vinst för menskligheten. Att använda sitt förstånd på inrättandet af naturens krafter, så att de arbeta för oss, höjer vårt menniskovärde och ingifver oss aktning för och tillfredsställelse med oss sjelfva. Det är också af detta skäl som de fattige, när de i vissa socknar i England ålades att kringvrida en tom qvarnsten, blott för att vara sysselsatte, kallade det att mala väder och voro deröfver synnerligen förbittrade och nedslagne, mindre för det tunga arbetet än derföre att de ansågo deras menniskovärde misskändt och nedsatt.

Såsom 2:ne ingalunda likgiltiga anstalter till manufakturernes och slöjdernas upphjelpande, bör nämnas: 1:o det i Hufvudstaden, i enlighet med K. Maj:ts nåd. bref af d. 8 Juni 1826, inrättade Technologiska Institut. Det besöktes sistl. termin af öfver 100 elever, hvaraf många voro så kallade söndagselever. Årliga anslaget är 14,000 R:dr, som utgår af Manufakturdiskontfondens vinstmedel. Institutets nuvarande skicklige och kunnige föreståndare är Öfver-Direktören Schwartz. 2:o Chalmerska Slöjdskolan i Göteborg täflar med Technologiska Institutet i Stockholm och fortfar att vara af ett gynsamt inflytande. En mängd skicklige fabrikörer och artister af flera slag äro utgångne derifrån. Det årliga anslaget utgör 7000 R:dr. Äfven denna läro-anstalt

förestås af en utmärkt skicklig man, Professor Palmstedt. Elevernas antal utgöra omkring 60 à 70.

Till manufakturernes underlättande samt ullkulturens upphjelpande, medelst lån mot låg ränta, hafva Ständerne anslagit ett creditiv på Banken, som tillsammans med räntemedel, åter ingående lånekapital samt kontanta tillgångar uppskattades år 1842 till 2,286,386 R:dr. Af denna summa afräknas räntorna (72,000 R:dr), 103,000 R:dr beroende af indrifning, samt 500,000 R:dr anslagne till förlagslån, då återstoden 1,610,828 R:dr blifvit fördelade bland lånsökande fabrikanter, på det sätt, att de i 3 klasser sammanföras, af hvilka första klassen undfår 18½ proc. af deras uppgifna tillverkningsvärde, andra klassen 14 proc. och tredje klassen 9½ proc. *).

Till 102 klädesfabrikanter (22 i Norrköping och 13 i Stockholm) hade lån blifvit beviljade för ett sammanräknadt tillverkningsvärde af 4,036,292 R:dr; 13 sidenfabrikanter till ett värde af 550,386; 11 Sullädersfabrikanter 267,407; 2:ne Porslinsfabrikanter 242,536 R:dr; 10 Glasbruksägare 306,937; 8 ägare af jernmanufakturier, metallfabriker och mekaniska verkstäder 621,740 R:dr; porterbryggeri 154,291 R:dr, jemte några mindre tillverkningar, tillsammansräknadt = 6,240,545 R:dr.

Andra klassen: 1,065,846 R:dr, bland hvilka 24 pappersbruksägare hade uppgifvit största tillverkningsvärdet, nemligen 557,245 R:dr.

Tredje klassen: 1,569,905 R:dr, bland dem hade 7 bomullsspinneri-ägare uppgifvit ett tillverkningsvärde af 850,552 R:dr, 14 fabrikanter för ofärgade bomulls- och linneväfnader 439,6[illegible] R:dr, samt 4 segelduksfabrikanter 233,219 R:dr.

Såsom bevis på klädestillverkningens förkofran i Norrköping under loppet af de sista fem och tjugu åren, må ur Statstidningen N:o 191 för innevarande år anföras:

1818 tillverkades af 763 arbetare 144,876 aln. kläde, värde 747,045 R:dr
1843 d:o d:o 3,322 d:o 636,940 d:o d:o 3,968,980 d:o

I frågan om bomullstillverkningen visar sig också en ganska märkbar förkofran. KommerseRådet v. Sydow har uppgifvit, att 1820 infördes 405,989 ℔ bomull, och, 1842, 2,704,301 ℔. 1820

*) Meddeladt af tjenstförrättande Sekreteraren i Kommerse-Kollegium Herr A. Brändström.

funnos i Riket 4 bomullsspinnerier med 210 arbetare och 102,948 R:drs tillverkningsvärde; 1842 8 fabriker med 832 arbetare och 724,204 R:drs tillverkningsvärde.

Enligt förslagsräkning tillverkades genom husslöjd och vid fabrikerna år 1820 bomullsväfnader till belopp af 1,800,000 alnar, och 1842 25,800,000 alnar, derutaf vid fabrikerna 1,596,742 alnar, eller i rundt tal 1,800,000 alnar, samt resten, eller 24 millioner alnar, genom husslöjd.

Ofvanstående korta öfversigt af Fabrikernes och Handtverkeriernes tillstånd i Riket är, såsom förut blifvit nämndt, hufvudsakligen hämtad från K. Komm.-Koll. underd. berättelse af år 1842. Med den tillfredsställande känslan af en tilltagande national-rikedom, grundad på en ökad skicklighet och konstfärdighet hos nationen i alla slags industrigrenar, återstår blott att med ett par ord upplysa ett faktum som ofta åberopas af motståndarne till ett vidsträckt fabrikssystem, neml. *hårdheten, att icke säga grymheten, att använda små barn från bittida om morgonen till sent om aftonen i fabriksverkstäderne.* Mot detta missbruk har Engelska Parlamentet stiftat nedanstående märkvärdiga lag, som tog sin början d. 1 Mars 1835; och det är att hoppas, att England, som i så många andra fall står i spetsen för civilisationen, äfven i detta skall gifva tonen åt de öfrige staterna.

1 §. Ingen person under 18 år är skyldig arbeta efter ½ 9 om aftonen eller före ½ 6 om morgonen.

5 §. Icke något barn under fyllda 13 år tillåtes arbeta i fabrikerna, med undantag af silkesqvarnar. Arbetstiden hvarje dag utgör 9 timmar. Dessa arbetstimmar få icke öfverskridas, äfven om personen skulle arbeta på flere verkstäder.

7 §. Hvarje barn som användes i fabrikerna skall förses med ett certificat, undertecknadt af en Läkare och en Domare, som intygar att barnet har erforderlig styrka för sin ålder.

8 §. Konungen utnämner 4 inspectörer, som äga rättighet att taga kännedom om fabriksverkstäderna och ordna allt hvad de, i afseende på barns användande i fabrikerne, finna nödvändigt.

9 §. Barnen skola hvarje dag besöka Skolan minst 2 timmar.

10 §. Intet barn får användas i fabrikerne, som icke hvarje Måndags-morgon kan förevisa betyg, att det den föregående veckan ordentligt bevistat Skolan.

11 §. Väggarne i rummen i hvarje bomullsspinneri ska hvitlimmas en gång om året.

12 §. En afskrift af denna lag skall i hvarje verkstad up sättas på lämpligt ställe.

Om Handeln.

Hvarje Köpman, stor eller liten, bemödar sig oupphörligt att på det mest förmonliga sätt använda det kapital, hvaröfver han kan befalla. *Adam Smith.*

Om inga andra förvandtskaper ägde rum emellan Jordens olika folkslag, så skulle handeln ensamt vara tillräcklig att me välvilliga, och under tidernas längd genom ökade relationer be ständigt förstärkta band, omsluta dem alla. Så fort menniska utträdt ur det råa natur-tillståndet och börjar underkasta sig bild ningens inflytande, så börjar hon också producera mera än hva till hennes dagliga behof-åtgår; och det är då begäret att få ut byta eller föryttra detta öfverskott låter känna sig. Detta är grun den till all handel. Vore den fullkomligt fri och oberoende me undantag af en till Statsomkostnadernas betäckande nödvändig a gift eller tull, så skulle de fleste produkter falla i pris, och fa aktligen en vida större massa af menniskoslägtet än som nu ske kunna förse sig med en mängd beqvämligheter och njutninga men den har varit och är underkastad mångfaldiga inskränkni gar, och få institutioner hafva måhända till sina verkningar o i sina principer varit mer misskända än handeln. Man hörer ex. ännu ifrigt förfäktas den så kallade handels-balancen, hvi ken, om den ägde verklig grund, skulle bevisa precist motsats af hvad man dermed åsyftar; ty det är naturligt att, om jag b räknar i värde hvad som är importeradt till högre belopp ä det som blifvit exporteradt, så borde detta öfverskott vara t min fördel. Nu vill man gerna bevisa motsatsen på sådant sätt att om exporten varit större än importen, så skulle skilnade vara liqviderad med guld och silfver den exporterande till fö mån, men i motsatt fall till hans skada. Guld och silfver äg likväl icke något annat företräde framför andra varor, än att d i anseende till sin beskaffenhet, äro underkastade de minsta fö

indringar, hvarföre de också blifvit använde till mynt eller representanter af alla andra produkter, men ingen nation eller dess embed, de handlande, förskrifver mer af denna vara, än som antingen behöfs till myntning eller finner jemn afgång hos nationens guld- och silfverarbetare. Handelns natur är att vara fördelaktig å begge sidor, så väl för exportören som importören. Det är t. ex. en lika stor förmon för den franska vinhandlaren att fann afnämare till sin vara, som för den svenska Brukspatronen att få sälja sitt jern, eller Sågverksägaren att få sälja sina bräder. Ingen nation får något till skänks af den andra, utan allt hvad vi af främmande varor införskrifva, måste ovilkorligen på ett eller annat sätt betalas *). Om utlänningen vid liqviden icke godkänner eller icke kan begagna vårt sedelmynt, så måste han i betalning eller utbyte taga våra varor **). *Således ju större importen är, ju bättre, ty utlänningen måste då taga så mycket mera varor i utbyte ifrån oss, och ju lifligare handeln är, ju större produktion, ju flere menniskor som deraf ha sin bergning.*

Såsom allmänna satser torde kunna antagas: 1:o *att i afseende på handeln borde hela jorden vara ansedd såsom bebodd af ett enda folk, och hvarje nation utgöra endast individer af detta folk.* 2:o *att ingen slags handel kan drifvas med förlust, ty om så skedde, skulle den snart af sig sjelf upphöra; och följaktligen, att hvarhelst köpmännen hafva vinst af att handla, der vinner också hela nationen, emedan de af densamma blott utgöra en del.* 3:o *att frihet från tvång kan med säkerhet påräknas gifva den yttersta utsträckning åt all handel, och den bästa riktningen åt ett lands kapitaler och industri.*

Att icke någon stor förlust i värdet af hvad som importe-

*) De skänker, som Barbaresk-Staterne af Sverige och flere andra länder emottaga, äro inga skänker utan riktig tribut, betingad och medgifven för att dessa Halfvildar icke skola antasta våra på Medelhafvet seglande köpmansskepp. I annat fall vore hvarje handelsfartyg tvunget att gå under konvoy, hvilket åter vore mera hinderligt, kostsamt och besvärligt än de afgifter som nu erläggas.

**) Om, såsom händelsen varit 1842 och 1843, att Sveriges förnämsta export, jern, fallit i vanpris, och importen icke desto mindre måste betalas, då måste skilnaden godtgöras med silfver och följaktligen bankens silfverfond påkännas; men om inga brådstörtade åtgärder vidtagas, så rättas dessa missförhållanden efter ett par års förlopp af sig sjelf.

ras, jemfördt med det exporterade, uppkommer, derföre sörjer nog hvarje köpmans enskilta intresse. Alla enskilta köpmän sammanlagda utgöra den mellanlänk, hvarigenom den ena nationen står i ekonomisk beröring med den andra. Sant är, att ett missväxt-år kan rubba den jemna proportionen emellan importens och exportens vanliga förhållande, men sådant rättas under ett eller par följande år, medelst ökad export af egna produkter, eller genom minskad införskrifning af en mängd öfverflödiga artiklar, hvarvid nationen vant sig. Detta är hela den så kallade handelsbalancens hemlighet. Det har blifvit både påstått och bevisadt, att Sverige i många år — i synnerhet under frihetstiden — handlat med förlust, och likväl har landet under samma tid, utan att utlänningen blifvit ägare af Svenska jorden, stigit i både folkmängd, odling och välmåga. Sådant hade likväl varit omöjligt, om nationen beständigt skulle hafva förlorat på sin utrikes handel. I detta fall borde Svenska Folket hafva blifvit skattskyldigt under någon annan nation, med större industri-förmåga eller med sådane natur-produkter, vi icke kunnat umbära, men när det icke inträffat, måste den framställda hypothesen vara falsk. Icke handlar Mexico och Peru mera ofördelaktigt än alla andra Stater, ehuru deras förnämsta export-artiklar bestå i guld och silfver. Att det icke är mängden af guld och silfver som utgör en Stats rikedom, utan total-beloppet af en stor produktion, är ett af Statshushållningslärans axiomer. Det anses till och med problematiskt, huruvida det är nyttigt att äga en samlad och orörlig skatt hellre än att i allmänna rörelsen sprida detta eljest ofruktbara kapital.

En slags underbalans i handeln finnes visserligen, men den är till sin princip moralisk, d. v. s. om t. ex. för det redbara jern, som hos oss utföres, införskrifves idel lappri — barnleksaker från Nürnberg, halmhattar från Livorno, och tusendetals fåfängfulla mode-artiklar från Paris — så bevisar detta blott, att den nation som låter påföra sig dylikt kram, står på en sällsam bildningspunkt eller också har en dålig anda bemäktigat sig dess medelstånd, hvilket likväl borde helst söka förbruka inhemska tillverkningar, och således härutinnan föregå de lägre folkklasserna med ädla och förståndiga exempel; men dessa bagatells-artiklars införskrifvande befordrar likväl alltid en lifligare omsättning i

Rikets industri, än om intet skulle hafva inkommit. Nürnbergarns barnleksakers afgång, sätter honom i tillfälle att införskrifva ett större antal franska varor, och Fransmannen kommer derigenom i belägenhet att förse sig med ett större qvantum svenskt jern. Detta är den välgörande verkan af verldshandelns vanliga gång. När således den Komité i Förenta Staterna uti Nord-Amerika, som 1827 skulle utlåta sig öfver jernhandteringen, tillstyrkte att det Svenska jernet borde beläggas med en högre tull, *derföre att Svenskarne icke togo så mycket varor från Amerikanerne som de ifrån oss*, så synes det mig som detta räsonnemang icke vore väl grundadt. Att Norra Amerika dessa senare åren varit en förmonlig afsättningsort för det Svenska jernet, äger sin riktighet; men denna afsättning har satt oss i tillfälle att t. ex. från Rio de Janeiro, Buenos-Ayres eller Singapore förse oss med ett större qvantum af dervarande produkter, och derigenom hafva de trenne sistnämnde ställena fått förmågan att köpa en mängd af Förenta Staternas varor, hvilka de eljest måst umbära. Att Sverige årligen konsumerar öfver 16 millioner ℔ socker (den artikel, som mest tynger vår handelsvåg, och hvars import under sista decenniet ökats med 60 proc.), men införskrifver böcker (1842) för blott 43,000 R:dr, föranleder till den slutsats, att Samhällets kultur-thermometer står i vissa fall lika lågt i gradtal, som den Nordiska jord-temperaturen.

I sammanhang med det vigtiga ämnet *handelns allmänna natur*, hvarom meningarne ännu för ingen del äro stadgade, har Författaren trott sig göra sina Läsare ett nöje med att anföra den petition, Londons köpmän inlemnade till Parlamentet d. 8 Maj 1820. Samma liberala grundsatser som ådagaläggas i den Engelska petitionen, framställdes fyra år senare af Frankrikes förnämste handlande i en petition till Deputerade Kammaren, rörande en friare vinhandel. Den Engelska petitionen lyder som följer:

"Att utländsk handel på ett högst utmärkt sätt befrämjar ett lands rikedom och välstånd, emedan den sätter detsamma i stånd att införa de beqvämlighetsvaror, till hvilkas frambringande andra länders jordmon, luftstreck, kapital och näringsflit äro mest tjenliga, och att till vederlag derför exportera sådana, för hvilkas producerande dess eget natur- och samhällsskick är bättre passande."

"Att frihet från tvång kan med säkerhet antagas gifva den yttersta utsträckning åt den utländska handeln, samt den bästa riktning åt ett lands kapitaler och industri."

"Att den grundsats, att köpa, der varor finnas till de billigaste priser, och sälja der de gälla högst, som leder hvarje köpman i hans enskilta affärer, är fullkomligt användbar, såsom det bästa rättesnöret för en hel nations handel."

"Att en handelspolitik, grundad på dessa principer, skulle göra verldshandeln till ett utbyte af ömsesidiga fördelar, och sprida en ständig tillväxt af rikedom och njutningar bland hvarje stats invånare."

"Att olyckligtvis en handelspolitik, som varit raka motsatsen af denna, blifvit och ännu fortfar att vara mer eller mindre antagen och följd af detta och de flesta andra länders regeringar, så att hvar och en bemödar sig att från sitt land utestänga det andras produkter, i den skenbara eller välmenande afsigt, att uppmuntra sina egna. Derigenom ålägga de massan af undersåtarne, som äro konsumenter, nödvändigheten att underkasta sig inskränkningar och uppoffringar, så väl i afseende på qvantiteten som qvaliteten af de varor de behöfva, och förvandla såmedelst det som borde vara en källa till ömsesidig nytta och välvilja, till en beständig anledning för afundsjuka och fiendtligheter."

"Att ursprunget till de fördomar, som råda till det så kallade skydds- eller restrictions-systemets fördel, bör sökas i den oriktiga föreställningen, som skulle all införsel af utländska varor verka en minskning i våra egna produktioner till samma belopp, då tvertom det kan tydligen bevisas, att, ehuru det slags produkter, hvilka icke kunna hålla stånd mot fri utländsk täflan, skulle minskas, derigenom likväl — då ingen importation kan för någon längre tid fortsättas utan en motsvarande direkt eller indirekt export — en uppmuntran skall föranledas till sjelfva denna utförsel af någon annan produkt, för hvilken vår ställning kan vara bättre passande, och sålunda åstadkomma åtminstone en lika, troligen större, men säkerligen mera förmonlig sysselsättning för våra egna kapitaler och vårt arbete."

"Att det kan bevisas, att ehuru de talrika skydds- och förbuds-afgifterna i vår handelslag verka såsom en ganska tryckande beskattning på hela samhället, likväl högst få äro af någon

synnerlig nytta för de klasser, till hvilkas förmon de ursprungligen gjordes, och att ingen enda uppväger den förlust, som de tillskyndat andra folkklasser."

"Att bland andra skadliga verkningar af inskränknings- eller skyddssystemet, *den* icke är minst, att ett konstladt skydd af någon viss industrigren eller produktionskälla emot utländsk täflan, alltid af andra grenar åberopas såsom ett giltigt skäl till enahanda skydd; så att om skälen, på hvilka dessa inskränknings- eller förbuds-åtgärder hvila, konseqvent följdes, de icke skulle stanna förr, än vi vore utestängda från all utländsk handel af hvad slag som helst. — Och samma sätt att resonera, som genom öfverensstämmande förbuds- och skyddstulls-afgifter skulle utstänga oss från all utländsk handel, kunde också begagnas, för att å nyo införa inskränkningar i varubytena eller handeln — utan afseende på Statens inkomster — icke blott mellan de trenne Konungariken, hvaraf Storbritannien utgöres, utan äfven mellan samma rikens särskilda landskaper."

"Att en granskning af restrictif-systemets verkningar i närvarande tidpunkt är så mycket nödigare, som Petitionärerne hysa den öfvertygelse, att den nu så allmänt rådande nöden (mellan 1816 och 1821 var en sådan för handen i England) betydligen stegras genom detta system, och att någon lindring kunde vinnas genom ett så skyndsamt undanrödjande som möjligt af de inskränkningar, hvilka synas menligt inverka på samhällets kapital och industri, och som icke åtföljas af motsvarande fördelar för Staten."

"Att en förklaring mot de anti-kommerciella grundsatserna i vårt förbudssystem är af så mycket större vigt under närvarande kris, som vid åtskilliga, nyligen inträffade tillfällen, Köpmän och Fabriksidkare i utländska stater bestormat sina styrelser med ansökningar om ytterligare skydds-, tull- eller förbuds-författningar, hvarvid de åberopat det lands auktoritet, emot hvilket de nästan uteslutande rigtas, såsom ett försvar för eller en sanktion af en sådan handelspolitik. Och sannerligen, om de skäl, hvarmed våra inskränkningar blifvit försvarade, duga till något, så är det till rättfärdigande af utländska staters förbudssystem emot oss. De åberopa vår öfverlägsenhet i kapitaler och machineri, likasom vi deras jemförelsevis lindriga beskattning, och med lika grund."

"Att ingenting skulle mer bidraga att motverka utlän
staters kommerciella fiendtlighet, än antagandet i detta lan
en mera upplyst och förlikande handelspolitik."

"Att ehuru, såsom helt och hållet beroende af diploma
åtgärder, *vårt undanrödjande af vissa förbud, eller hög
stundom kan framställas såsom beroende af motsvarand
tergifter af andra Stater till vår fördel, det ej följer, at
skola bibehålla våra inskränkningar, i sådane fall, då de
skade eftergifterna å deras sida ej kunna vinnas.* Våra
skränkningar skola ej blifva mindre menliga för vårt eget l
tal och vår egen industri, derföre att andra styrelser envisa
bibehålla opolitiska författningar."

"Att, i allmänhet, i alla dylika fall, det mest liberala
stemet jemväl skall visa sig vara det mest politiska."

"Att, oberoende af de direkta fördelar, som tillskyndas
land genom hvarje sådan eftergift, ett stort bi-ändamål s
vinnas genom erkännandet af en sådan sund princip eller
stock, hvarefter alla framtida åtgärder kunna vidtagas, och g
den välgörande inflytelse, så rättvisa åsigters offentliga för
nande af Engelska Parlamentet och Nationen ej kunde f
att äga på andra staters handelspolitik."

"Att genom den förklaring, edra Petitionärer härmed
af sin öfvertygelse om prohibitif-systemets opolitiska och orä
natur, och den anhållan de tillika framställa om hvarje
eftergift deri, de endast afsett sådana delar deraf, som i m
mon inverka på Statens intrader. Så länge behofvet af
inkomsternas närvarande belopp existerar, kunna Petitionä
icke vänta, att en så vigtig gren deraf, som tullen, kan upp
eller hufvudsakligen minskas, så vida icke något mindre sk
vederlag kan föreslås. *Men det är mot hvarje för hande
skränkande författning, såsom icke väsentlig för State
komster, emot all tull, endast såsom skydd emot utländsk
lan, och emot en öfverdrifven förhöjning af sådan tull,
dels åsyftar inkomst för staten och dels skydd, som närv
de petition vördnadsfullt underställes Parlamentets vis
pröfning."*

Rikets export år 1824 = 11,397,058 och import = 9,80
R:dr. 1829 var exporten = 11,310,947 R:dr, och importen
tulladt Nederlags- och Kreditupplags-gods oberäknadt, = 17,00
R:dr. I importsumman ingår likväl, för infördt myntadt och
tadt silfver och guld, ett belopp af 1,987,701 R:dr, efter
afräknande den egentliga vid Tullverket journaliserade
importen, enligt de i Tulltaxan upptagna värden, finnes
15,013,935 R:dr, eller 3,702,988 R:dr mera än beloppet
I

porten. De främmande fartygen deltogo i den förra för ett värde af 3,188,518 R:dr och i den senare för 5,222,254 R:dr.

Exporten 1834 = 15,885,641 R:dr. Importen = 14,526,542 R:dr.
D:o 1839 = 20,984,570 „ D:o = 17,942,170 „
D:o 1842 = 18,134,866 „ D:o = 19,506,983 „

Till vinnande af en hastigare öfversigt af handelns generella gång, samt de Stater med hvilka Sverige förnämligast står i handelsrelationer, är nedanstående tabell från Kongl. Komm.-Koll. underd. Berättelse af den 29 Dec. 1843 sammandragen.

Ankomne och Utgångne Fartyg år 1842.

	Ankomne från nedannämnde Länder.				Afgångne från nedannämnde Länder.			
	Svenska.		Norrska och främmande.		Svenska.		Norrska och främmande.	
	Antal.	Lästetal.	Antal.	Lästetal	Antal.	Lästetal	Antal.	Lästetal.
Norrige	162	4,693	613	26,855	136	3,427	419	7,969
Finland	61	1,279	521	18,786	118	1,490	481	18,800
Ryssland	75	4,031	3	237	55	1,970	15	1,523
Preussen	92	3,869	39	1,340	113	3,841	61	2,816
Danmark	1,899	24,780	521	5,938	1,881	26,223	195	3,842
Mecklenburg	149	4,887	27	1,374	137	4,422	34	1,838
Lybeck	267	6,982	26	2,212	225	6,180	20	1,431
Hamburg, Bremen, Hannov., Oldenb.	48	3,189	40	2,400	31	1,474	26	1,116
Nederländerna	40	3,425	5	507	31	1,549	9	426
Belgien	40	4,114	14	1,336	34	3,140	14	1,087
Storbritannien och Irland	185	11,676	178	15,333	171	12,803	176	18,096
Frankrike	49	3,910	71	6,706	119	10,043	222	22,945
Spanien	52	5,904	6	1,075	16	1,904	3	418
Portugal	62	5,267	4	535	40	3,199	2	281
Italien	19	2,739	3	424	13	1,620	2	488
Österrikiska Staterna	—	—	—	—	2	137	—	—
Gibraltar och Malta	—	—	—	—	13	1,221	—	—
Algerien	1	146	—	—	33	4,284	12	1,145
Förenta Staterna	16	1,718	8	1,123	23	2,843	10	1,503
Westindien	3	234	—	—	1	109	—	—
Brasilien	35	3,639	7	542	29	3,340	1	245
La Plata Provinserna	—	—	—	—	17	2,208	1	108
Goda Hoppsudden	—	—	—	—	3	603	—	—
Ostindien och Australien	9	1,294	—	—	9	1,535	1	178
Summa	3,264	97,775	2,086	86,723	3,250	99,565	1,704	86,255

År 1827 ankommo till Rikets hamnar 3,995 farty 161,248 lästers drägtighet. Deraf voro Svenska 2,130 om 8 läster.

År 1842 ankommo till Rikets hamnar 5,350 farty 184,498 läster. Deraf voro Svenska 3,264 om 97,775 läst

Af de främmande nationers fartyg som besökte Sveriges nar år 1842 voro 784 Norrska, 582 Finska, 1 Ryskt, 38 P siska, 451 Danska, 16 Mecklenburgska, 6 Lybeckska, 24 I burgska, Bremiska och Hannoverska, 3 Nederländska, 2 E ska, 144 Engelska, 27 Franska, 1 Portugisiskt och 7 N Amerikanska.

Specifikation på de betydligaste inkomne och ut pade varor år 1842.

Införsel.		Antal inkomne.	*Utförsel.*		Antal skepp
Anis	℔	70,283	Alun, Romersk .	L℔	25
Apotheksvaror . .	R:dr	27,559	andra slag .	„	113
Aska- Pott-, raffin.	L℔	3,719	Aska, Pott-, raffin.	T:r	
Bly, oarbetadt . .	Sk℔	1,102	Bark	„	7
Bomull	℔	2,883,553	Beck	„	2
Bränvin: Arrac af			Ben, ej Elfen- eller		
12 grad. styrka	K:r	138,415	Hvalfisk- . . .	L℔	199
Cognac d:o .	„	41,532	Brunsten	Sk℔	
Rumm d:o .	„	55,373	Böcker	R:dr	30
Böcker på främmande			Coboltmalm . . .	℔	18
de språk samt mu-			Dricka af alla slag	K:r	61
sikalier	R:dr	43,108	Fartyg	R:dr	2
Cacao	℔	23,585	Frö: Lin-, Hamp-,		
Caffe	„	6,227,012	Rof-	T:r	8
Camfer, raffinerad .	„	3,662	Färger: Rödfärg .	„	2
Canel, Canelknopp			Färgmossa . . .	L℔	6
och Cassia Lignea	„	55,700	Hummer	Tjog	10
Fisk: Cabiljou, Lån-			Jern: gjutet Tack-	Sk℔	5
gór och Torsk	T:r	1,256	Bomber, Kulor o.		
Lax	„	2,462	Kanoner . .	„	4
Sill	„	159,374	Grytor, Kittlar o.		
Strömming . .	„	8,934	Galler . . .	„	
Torra och rökta			allt annat gjutet		
Gråsidor o. Sey	L℔	184,677	arbete . . .	R:dr	2,
Långor och Torsk	„	21,222	smidt: Smältstycken	Sk℔	2,
Fläsk	„	11,064	Sänksmide . . .	„	
Frö, klöfver- och			Stångjern . . .	„	424,
annat gräs . . .	„	16,924	Band-	„	2,
Färger: Blyhvitt .	℔	443,699	Bult- och Galler-	„	1,
Cochenille . . .	„	3,952	Knipp-	„	2,
Indigo	„	124,127	Skär- och Klipp-	„	

Införsel.	Antal inkomne.
Färger: Krapp . . ℔	137,414
ej specific. slag R:dr	63,718
Färgträd, oraspadt „	117,268
Garn: hvitt Bomulls- under N:o 26 . ℔	1,043,534
N:o 26 o. deröfver „	1,200,095
färgadt Turk. rödt „	146,480
Kamulls- . . . „	9,181
Linne-, ofärgadt . „	4,079
Glas: Buteljer, Burkar, Flaskor Styck.	140,699
Fönster-, grönt Skifvor	92,809
ej specificeradt . ℔	104,153
Gryn, alla slag utom af spanmål . . „	934,441
Hampa . . . . Sk℔	8,901
Handskar, af alla slag, tullvärde . R:dr	87,377
Hudar och Skinn, oberedda, torra ℔	2,598,080
saltade och rå . „	846,562
Humla . . . . L℔	5,604
Inventarier, Skepps-, förtull., strandade. R:dr	19,453
Jern: Ankare, Kettingar, Plåtar . Sk℔	6,754
Kardborrar . . Styck.	3,899,166
Knappar . . . . R:dr	34,256
Korkar, skurne . ℔	49,964
Kreatur: Hästar Styck.	574
Nötkreatur . . „	2,165
andre fyrfotade . „	1,380
Kött, saltadt . . T:r	3,953
Lackerade arbeten af bleck, läder m. m. R:dr	52,646
Lakrits . . . . ℔	149,410
Lera . . . . . R:dr	23,211
Läder, beredt, af alla slag . . . ℔	71,130
Mandel . . . . „	216,428
Oljor: Bom- eller af oliver . . . K:r	65,302
Hamp- . . . . „	126,890
Lin- och Rof- . „	100,891
Ost, af alla slag . L℔	4,240
Papper . . . . R:dr	13,365
Papperstapeter och Border . . . . ℔	49,883
Paraplyer och Parasoller . . . . R:dr	34,960
Peppar . . . . ℔	231,743

Utförsel.	Antal utskeppade.
Jern, smidt: Saltpanneplåtar . . . Sk℔	82
Plåtar . . . . „	4,308
Kettingar . . . „	157
Spik och Nubb . „	12,056
Manufaktur- . . „	1,075
Jernskrot . . . „	3,032
Kalk, osläckt . . T:r	32,367
Koppar, gårad . . Sk℔	4,307
Plåtar . . . „	88
Metaller, Messing arbetad, ej spec. ℔	3,854
Mynt, Silfver- . . R:dr	4,935,741
Oljekakor . . . „	39,035
Papper: Cardus . „	61,005
Concept- . . „	44,816
Förhydnings- . „	4,150
Makulatur- . „	69,190
Omslags- . . „	1,320
Post- . . . . „	1,307
Press- . . . „	1,040
Skrif- . . . „	114,033
Tryck- . . . „	116,617
ej specificeradt „	23,800
Silfver, oarbetadt . Lod	300,744
Socker, Topp- och Candi- . . . . ℔	1,306,348
Spanmål: Hafre . T:r	112,426
Hvete . . . „	28
Korn . . . „	87
Malt . . . . „	121
Råg . . . . „	229
Vicker . . . „	33
Ärter . . . „	134
Mjöl, Hvete- . L℔	13,637
Gryn, Hafre- . „	484
Sten, ej specificerad R:dr	32,241
Stål, alla slag . . Sk℔	12,125
Svafvel . . . . L℔	1,043
Tegel, Taksten . Styck.	865,123
Tjära . . . . . T:r	69,059
Tobak, karfvad . . ℔	50,587
Tråd, Koppar- och Messings- . . . „	41,541
Trädvaror: af Ek, Alm, Ask m. fl. R:dr	966
Furu o. Grantimmer . . . . „	151
Bandstakar . Styck.	14,403

Införsel.		Antal inkomne.
Plommon, Catharin och Sviskon . . .	℔	368,095
Pomeransknopp och Skal	„	77,522
Porslin, äkta förgyldt och måladt	„	20,467
Potatis	T:r	24,010
Redskap o. Machin.	R:dr	104,954
Russin	℔	782,115
Salt, Kok- . . .	T:r	234,831
Silke, rått ofärgadt	℔	35,712
Smör	L℔	61,054
Socker, Mascovade	℔	8,729,874
Terres och Tetes	„	7,506,032
Spanmål: Hvete .	T:r	6,686
Korn .	„	28,096
Råg . .	„	56,437
Stenkol	„	158,827
Strumpor, Bomulls-	Par	109,527
Svafvelsyra . . .	℔	279,435
Talg	L℔	102,679
Thé	℔	38,879
Tobak: Blad . .	„	2,363,282
Spunnen .	„	37,450
Stjelkar .	„	1,398,365
Tran och Späck .	K:r	317,753
Tråd, Bomulls- . .	℔	15,460
Trädvaror: Ved af Al, Tall, Gran .	F:r	3,835
Björk	„	15,040
Tvål, sämre slag .	℔	191,057
Ull	„	1,646,114
Vin: Champagne .	K:r	11,988
Franskt, hvitt .	„	134,574
rödt .	„	125,847
Madera . . .	„	32,858
Mallaga . . .	„	40,419
Portvin	„	66,070
Rhenskt o. Mosel	„	10,983
Spanskt . . .	„	10,729
Teneriffa . . .	„	6,135
Väfnader, Helsiden:		
Felb och Peluche	℔	4,251
Sammet . . .	„	1,239
alla andra slag .	„	1,808
Dukar, Shawlar etc.	„	1,390
Halfsiden: af silke och andra slag	„	8,590
Dukar	R:dr	44,916
Hvita Bomullsväfnader . . .	„	315,760

Utförsel.		Antal utskeppade.
Trädvaror: Bjelkar, Balkar o. Sparrar af Furu och Gran	Styck.	214,143
Bräder och Plankor af Furu o. Gran . . .	Tolft.	463,387
Dito af Alm, Bok, Ek och andra inom landet växande, ej specificerade trädslag	R:dr	540
Enstafrar . .	Styck.	5,400
Gevärsstock-ämnen . . .	Duss.	76
Handspakar . .	„	209
Handspaks-ämnen	„	759
Lister, sågade .	Tolft.	2,088
Läckter	„	1,324
Master, Bogspröt och Spiror .	Styck.	8,787
Pumpträd, borrade	„	14
Ribbor . . .	Tolft.	36
Stäfver . . .	Styck.	7,070,805
Tunnband . . .	„	10,452
Ved af alla slag .	F:r	578
År-träd . . .	Par	4,691
ej specificerade .	R:dr	129,744
Ull	℔	1,720
Väfnader: Helsiden	„	302
Dukar	R:dr	4,032
Bomulls-, i värde	„	66,724
Ylle-, Kläde . .	℔	971
Vadmal .	„	1,130
alla andra slag .	„	3,571
sammanräknade värdet af utförd Ylleväfnad . .	R:dr	22,498
Halfylle . . .	℔	1,073
i värde .	R:dr	2,683
Dukar .	„	1,128
Linne- o. Hamp-Blaggarn . .	℔	7,285
Bolstervar . . .	„	10,556
Bulldan . . .	„	1,718
Dräll och Damast	„	13,867
Lärft	„	15,251

Införsel.	Antal inkomne.	*Utförsel.*	Antal utskeppade.
Väfnader: Färgade Bomulls- . . . R:dr	124,481	Väfnader: Segel o. Tältduk . . . ℔	6,282
Tryckta Bomulls- „	252,551	andra slag . . . „	75
Bomullsdukar i värde . . . „	120,400	Dukar . . . . „	189
Ylleväfnader . . „	318,387		
Halfylle i värde . „	547,187		
Dukar af ull, ell. ull och bomull „	157,150	Sammanräknade värdet af utförde Linne- och Hamp-väfnader R:dr	143,374
Linne- och Hamp-väfnader . . „	37,250	Hår- och Tagel- ℔	5,544

Uti Rikets import deltog Hufvudstaden, år 1826, med ,193,427 R:dr, och uti exporten med 5,798,863 R:dr.

Största importören erlade 1827 i tull 51,353 R:dr och i nvojafgift 3,994, efter ett tullvärde af 680,928 R:dr. Största ;portören erlade samma år i tull 40,274 R:dr, samt i konvojgift 6,372, efter ett tullvärde af 1,060,124 R:dr.

Tull-inkomsterna utgjorde, år 1826, 2,362,663 R:dr, och 843 3,706,911 R:dr. Konvojmedel 1826 259,146 R:dr, 1843 52,471 R:dr (de kallas nu mera Handels- och Sjöfartsfondsedel). Fyr- och Båkmedel 1826 52,010; 1843 71,563; Konkations- och Bötesmedel 1826 72,790; 1843 115,154; Afkortingar 1826 152,364; 1843 171,796. Tullverkets omkostnader 826 445,564; 1843 741,877 R:dr.

I hela Riket utgjorde de Handlandes antal år 1842 3,372, eras betjening 3,303, samt deras bevillning 113,499 R:dr.

Nederlags- och kredit-rörelsen förhöll sig på det sätt år 1830, tt varor på nederlag voro inkomne till värde af 2,859,626 R:dr, ch på kredit för 1,653,464, eller tillsammans 4,513,090; hvarmot värdet af de åter-utskeppade utgjort, från nederlag 642,838 ch från kredit-upplag 62,962, eller tillhopa 705,800 R:dr. I omm.-Koll. Berättelse för år 1842 står icke något anfördt i enna afseenden.

Sveriges, till utseendet ofördelaktiga, handelskonjunktur från ch med 1826 till och med 1830 borde till största delen, om icke helt och hållet, försvinna, om man blott tillförlitligen kunde beräkna värdet af de in- och utgående varorna, men så som le den tiden uppskattades, nemligen, de importerade. efter de-

ras partipris i lossningsorten, och de exporterade, efter deras partipris i inlastningsorten, måste nödvändigt en stor difference dem emellan uppkomma. Om deremot de utgående varorna beräknades efter deras pris i lossningsorten, och de inkommande efter deras pris i lastningsorten, så skulle troligen ett alldeles motsatt förhållande inträffa, ehuru att varuqvantiteten vore vid begge tillfällena precist densamma. Vore handelsbalancen i verkligheten sådan som densamma officielt uppgifves, så borde deraf följa, att Landets välstånd vore i aftagande. Men som man vet att Sverige de senare åren (detta skrefs 1836) låtit inkomma betydliga silfver-qvantiteter, i stället för att dylika borde, till betäckande af den föregifna undervigten i handeln, hafva utgått, så bevises häraf, att den så kallade handelsbalancen är uppgjord på oriktiga grunder.

M'Culloch anför i sin förträffliga Commercial Dictionary, pag. 58:

"Det är svårt att beräkna den förderfliga inflytelse, förvända begrepp om handelsbalancen haft på de flesta handlande länder. Det är i synnerhet de rådande fördomar desamma åstadkommit, som restrictionerna å handeln mellan detta land och Frankrike böra tillskrifvas. Det stora, eller rättare sagdt, enda skälet som åberopades af de personer, hvilka under Wilhelm III:s och Marias regering inverkade på lagstiftningen, att förklara handeln med Frankrike för ett ***skadligt förfång***, grundade sig på det yrkande, att värdet af importen från sistnämnda rike betydligt öfversteg värdet af de förnödenheter, vi dit utförde. Balancen betraktades såsom en af England till Frankrike erlagd ***skatt***; och man framställde den klyftiga fråga, hvad vi då hade gjort, att vi måste betala vår naturliga fiende så dryga penningsummor? Det föll aldrig dem i sinnet, som så högljudt förklenade Fransyska handeln, att ingen Köpman införde någon slags vara från Frankrike, med mindre den icke förvärfvade ett högre pris här i landet än den till dess betalning utförda artikel, och att Köpmannens vinst, eller nationalvinsten, borde stå i noggrant förhållande till detta öfverstigande pris. Sjelfva det af nyssnämnde personer åberopade skäl till handelns förbjudande, framställer det påtagligaste bevis för dess fördelaktiga beskaffenhet; och intet tvifvelsmål kan uppstå, att ju en oinskränkt handelsförbindelse

mellan båda rikena, ännu skulle lända dem inbördes till största nytta."

England, Frankrike, Holland, Ryssland, NordAmerika, alla civiliserade Stater, upprätta årligen sina handelsbalancer, hvilket torde härröra mera af gammal vana eller af behof att derigenom till någon del kontrollera tull-uppbörden, än att utaf dem inhämta några tillförlitliga bedömanden för nationernas större eller mindre handelsvinst. General-Tull-Direktionen har uti sin underdåniga Berättelse för år 1829 sjelf uppställt en annan beräkningsgrund än den, som enligt författningarne är föreskrifven att aktagas, på det sätt, att de utgående varorne blifvit ökade med afsändarens handelsförtjenst, samt alla de afgifter och exportkostnader, som af utlänningen till Svensk man ersättas; och de importerade varorne minskade med alla sådane kostnads-tillägg utöfver varans ursprungliga pris, hvilka icke tillflutit utländsk kassa, och då blir den beräknade importvärdesumman nedsatt med ,014,848 R:dr, samt exportsumman ökad med 1,684,373 R:dr, varigenom den i förtullningsjournalerna synliga importen, med beräkning af förutnämnde qvantiteter silfver och guld, i stället att öfverväga exporten för året, finnes understiga densamma med ett värdebelopp af 996,233 R:dr *).

*) I England utgjorde exportens uppgifna värde för år 1832 endast 36,046,027 P. Sterl., eller något mer än hälften af dess officiellt kända belopp, och vid pass 7,000,000 P. St. mindre än officiella värdet af importen. Huru stor den senares öfverskott torde vara, äfven om medel funnos att jemföra dess verkliga värde med exportens, är omöjligt att bestämma: men att det öfverhufvud måste vara ganska betydligt, är intet tvifvelsmål underkastadt. En exportartikels värde beräknas vid tillfället af dess försändning utomlands, och *förrän* dess värde ökas genom de med transporten till dess destinationsort förknippade kostnader; hvaremot en i dess ställe importerad artikels värde bestämmes *efter* dess ankomst till destinationsorten, och följaktligen sedan dess värde stegrats genom frakt- och assurance-kostnaden, importörens vinst m. m.

I Förenta Staterna öfverstiger importens värde, enligt tulltariffen, alltid exportens. Och fastän våra praktiska statsmän alltid plägat anse den förras öfvervigt såsom ett ostridigt bevis på en oförmonlig handel, "är det icke dessmindre sannt", yttrar Pitkin, "att proportionen af Förenta Staternas reella vinst varit nära afpassad efter importens öfvervigt öfver exporten" (*Commerce of the United States*, 2:a uppl., p. 280). Det stora öfverskottet af Amerikanska importartiklar har till någon del uppkommit deraf att Amerikanarne i allmänhet utföra sina egna öfverflödsprodukter, och följaktligen icke allenast af utlänningen erhålla ett motsvarande värde för sina

Uti den af K. Komm.-Koll. upprättade, här efteråt förekom-mande Jemförelsetabell öfver förhållandet emellan Sveriges export- och importhandel år 1842, visar sig resultatet vara till Rikets fördel. Likväl när man granskar ifrågavarande tabell och finner att utförseln till Finland utgör icke mindre än 3,473,480 R:dr, men införseln derifrån blott 1,233,960, så erfordras en förklaring. Ryska Kejsaren hade detta år (1842) förbjudit Svenska sedlars gångbarhet i Finland, och det var deras förvexling i Svenskt silfvermynt som vållade den stora utförseln.

Komm.-Koll. anför i sin Berättelse, pag. 27, att införseln utgjorde i värde, år 1842, 19,511,800 R:dr, samt utförseln 23,373,550 R:dr, således ett öfverskott af 3,861,750 R:dr; men om man afdrager de 5,238,684 R:dr, som dels i silfvertackor, dels i myntadt guld och silfver detta år utfördes, så återstår för den egentliga varu-införseln 19,506,983 R:dr, och värdet af utförseln minskas till 18,134,866 R:dr.

Enligt en i flere Allm. Tidningar i Aug. månad 1844 införd uppsats, utgången från General-Tull-Styrels. Revis.-Kontor, skulle utförseln från Sverige 1842 ha utgjort 18,788,031, samt införseln 23,664,413 R:dr, och som häruti visar sig en allt för stor olikhet med hvad från Komm.-Koll. blifvit uppgifvet, så har

---

exporter, utan äfven för kostnaden att bringa dem till utländsk marknad. "År 1811", säger nyss åberopade Författare, "såldes hvetemjöl i Amerika till *nio och en half dollars* per tunna, och i Spanien till *femton dollars*. Värdet af en skeppsladdning om 5,000 T:r Hvetmjöl skulle således vid tillfället af dess utförsel beräknas till 47,500 dollars; men då detta mjöl, exporteradt till Spanien, skulle föryttras till 75,000 dollars, så måste den Amerikanska köpmannen derigenom berättigas att draga på sin kommissionär i Spanien en vexel af 27,500 dollars större belopp, än mjölet kostat i Amerika; eller än den summa han kunnat påräkna, om mjölet blifvit exporteradt på ett, någon Spansk Köpman tillhörigt fartyg. Men härmed vore icke affären slutad. Dessa 75,000 dollars kunde förvandlas i några slags Spanska eller Europeiska varor, passande för den Amerikanska marknaden; och frakt, assurance m. m. skulle, med afseende på retur-laddningen, sannolikt öka dess värde till 100,000 dollars; så att den Amerikanska Köpmannen inalles kunnat importera varor till ett belopp af 52,500 dollars högre värde, än det till Spanien ursprungligt afsända mjölet." Det är lika omöjligt att neka, det en dylik affär är förmonlig, som att dess fördel helt och hållet består i öfverbalancen af de införda varornas värde i förhållande till värdet af de utförda. Och lika klart är, att Amerika kunnat hafva den reella betalningsbalancen till sin förmon, om ock affärer af den art, som den nyssnämnda, utförts i en ännu mer omfattande skala.

irt upplysning om de grunder hvarefter Kollegium uppina beräkningar. Svaret lyder så: 1:o att för varor, som *rikes orter* till Sverige *införas i Svenska fartyg*, beräkför dem på *skeppningsorten*, enligt Konsulernas uppgifagbara pris med *tillägg af utgående tullen derstädes*, dem som *införas i utländska fartyg*, beräknas det å är gällande Tulltaxa utsatta värde, dock med någon jemkeruti, om det för mycket skulle afvika från det gång- 2:o för varor, som till utrikes orter *från Sverige utföras ka fartyg*, beräknas varans värde i *lossningsorten med af tullen derstädes å samma vara*, och för varor, *som i främmande fartyg*, det i här gällande Tulltaxa å dem värde; samt 3:o vid varors ut- eller införsel till Norrige land beräknas värdet efter det å dem i här gällande Tullsatta, dock med någon jemkning i dessa begge senare fall, skulle erfordras."

	Värde af Utförseln.	Värde af Införseln.	Öfverskott		
			af utförseln.	af införseln.	
. . . . . .	3,473,480	1,233,960	2,239,520	——	
·k	2,453,400	1,698,170	755,230	——	
n.	1,466,760	363,180	1,103,580	——	
nburg . . .	517,730	159,680	358,050	——	
. . . . .	3,514,340	2,766,470	747,870	——	
. . . . . .	297,100	106,450	190,650	——	
er o. Oldenburg	139,910	——	139,910	——	
nderna . . .	432,590	419,380	13,210	——	
. . . . .	291,620	177,880	113,740	——	
ann. o. Irland	4,263,940	3,246,200	1,017,740	——	
ike	1,687,610	415,330	1,272,280	——	
l	727,160	193,470	533,690	——	
ır	20,430	——	20,430	——	
ke	9,500	——	9,500	——	
. . . . .	285,820	——	285,820	——	
Staterna . .	1,623,530	1,335,530	288,000	——	
ta Provinserne	74,720	——	74,720	——	
loppsudden .	14,440	——	14,440	——	9,178,380
. . . . .	797,850	2,421,250	——	1,623,400	
d	214,740	1,323,440	——	1,108,700	
rg	100,900	846,330	——	745,430	
ı	161,880	207,090	——	45,210	
. . . . .	93,080	117,020	——	23,940	
dien	5,790	164,010	——	158,220	
ın	388,040	1,624,910	——	1,236,870	
en o. Australien	317,190	692,050	——	374,860	5,316,630
			Total-öfverskott af Utförseln R:dr		3,861,750

Importen från Finland utgjorde, 1822, 1,461,078 R:dr, och exporten dit 1,370,900; 1834 import 1,150,784, och export 1,099,263 R:dr.

Från Norrige infördes varor 1827 för 1,103,479 R:dr, och exporterades dit för 301,675 R:dr; 1834 import 1,894,234 R:dr, och export 567,019 R:dr. Af ofvanstående synes att handeln med Norrige är, efter vanligt sätt att se och döma, ännu ofördelaktigare än med Finland; men så väl i öfverensstämmelse med hvad som här ofvan blifvit yttradt, rörande handelns natur i allmänhet, äfvensom i enlighet med min enskilta öfvertygelse, ehuru i motsats mot hvad som så ofta blifvit så väl i tal som skrift dessa senare åren framställdt med afseende på Finska handelns skadlighet, tror jag det vara en reel förmon att Sverige har råd förse sig med en så betydlig qvantitet varor, både från Norrige och Finland, utan att behöfva efterfråga huru mycket dessa begge länder taga i utbyte af våra egna produkter. Sådant bevisar åtminstone en relatift utsträckt handel, ty det öfverskott af importerade varor från Finland och Norrige, som nu tynger Sveriges handelsvåg, måste nödvändigt betalas med vexlar, men dessa vexlar representera icke annat än Sveriges öfverskott af export till något annat land. Det är både möjligt och sannolikt att Normännen och Finnarne, för just dessa samma vexlar, köpa det lands produkter, på hvilket de äro utställde. Handelns välgörande verkningar uteblifva icke: man må handla med guld, jern, smör, fisk eller sy-askar. Till Regeringens omsorger hörer dock att, såsom ett indirekt understöd eller uppmuntran för sådane näringar, som trifvas i vårt klimat och äro att anse såsom oumbärliga lifsförnödenheter, med en måttlig skyddstull belägga de varor, vi sjelfve kunna frambringa, och till desse höra förnämligast alla de som påföras oss från Finland. Det är en irring att tro, att det land som isolerar sig, och som söker att sjelf frambringa alla sina behof, någonsin skall erhålla en vidsträckt utrikes handel. Ett sådant förhållande synes icke vara naturenligt eller uppfylla vilkoren för mensklighetens allmänt stigande kultur och förädling; och fastän China och Japan kunna citeras såsom häfdvunna exempel för isolerings-systemets förträfflighet, tror jag dock att den stationära bildning dessa begge länder framvisa, äfvensom de styrelseformer och ännu mer de styrelsegrundsatser der råda,

uru uppenbarande i många fall sin nära anförvandtskap med ra af nutidens Ledares åsigter, icke förtjena efterföljd.

Den *Inrikes Sjöfarten*, som år 1831 sysselsatte 1,209 farg om 27,393 lästers drägtighet, idkades år 1842 med 1,404 rtyg om 31,760 läster. Af dessa egde sjöstäderne 205, och ıpelstädernes fartyg, som till inrikes fraktfart begagnades, utorde 231. Af de 1,404 fartyg, hvarmed den inrikes sjöfarten streds, ägdes 968, om tillsammans 20,532 läster, af Landtän. Antalet af resor, som dessa fartyg förrättade, voro 15,486, h deras sammanräknade lästetal 263,273. Till hvilka Län desfartyg hörde, jemte deras lastetal, upplyses af nedanstående bell:

Län.	Fartyg och Båtar. Antal	Fartyg och Båtar. Lästetal.
Carlskrona	18	464
Calmar	48	1,111
Carlstads . . .	91	839
Christianstads . .	16	821
Falu	40	582
Gefle	7	147
Gottlands . . .	12	176
Göteborgs . . .	225	5,342
Linköpings . . .	49	845
Malmö	20	249
Piteå	29	883
Nyköpings . . .	15	256
Stockholms . . .	285	5,617
Upsala	21	397
Wenersborgs . .	19	215
Umeå	21	1,449
Hernösands . . .	26	545
Westerås . . .	12	162
Örebro	14	432
Summa	968	20,532

Åtskilliga nya ångfartyg hafva tillkommit under loppet af de enare åren, så att Sverige i närvarande stund äger öfver 56 ångrtyg, om 2,078 hästkrafter. Alla våra större insjöar, såsom älaren, Wenern, Wettern och Hjelmaren, besökas nu af såme, och snart skola alla Sveriges sjökuster, på bestämda tider, kåras af ångfartyg *). För Sveriges lokal äro dessa nya kommu-

*) Vi behöfva icke frukta sådane hinder för vår ångfartygs-kommunikation som t. ex. de på Missisippi. De så kallade snags (från stränderne af strömmen lösryckte träd, som sedermera ofta stanna midt i strömmen med roten i botten och toppen tätt under vattenbrynet), hvilka icke sällan intränga i bogen i de snabbseglande ångbåtarne och med ens sänka dem. Derföre äro de fleste på denna flod gående ångfartyg försedde med ett vattentätt tomt rum inuti bogen, så att om ett träd eller en påle intränger, åtminstone tid att berga passagerarne och besättningen må vinnas. Från 1811 till 1831 byggdes på Missisippi-floden 348 ångbåtar. Af dessa voro 63 utslitna, 36 förlorade på snags, 14 brunno upp, 3 stötte tillsammans, 34 genom obestämda händelser, således inalles 150 förstörde på 20 år. (Babbage on the économy of Machinery, London 1835, pag. 227.)

nikationslinier af utomordentlig vigt; den inre rörelsen får der-igenom ett ökadt lif, under det att landtmannen, särdeles vid de större vägarne, på de tider af året, då sjöfarten är i gång, tillskyndas en icke obetydlig lättnad i skjutsningsbesväret.

På *Trollhätte kanal* bestreds sjöfarten 1842 med 3,091 far-tyg och båtar. Inkomsten utgjorde 89,377 R:dr, hvaraf Göt kanal erhöll 8,086. Kanalfarten började d. 21 Maj och slutad d. 31 Dec. De förnämsta artiklar som forslades på denna ka-nal utgjordes af: alun 1,079 tunnor, ben 1,293 *Sk℔*, bränvi 36,362 kannor, sill 39,307 tunnor, buteljer (tomma) 638,956, jern 163,000 *Sk℔*, kalk 5,532 tunnor, olja 5,000 kannor, pap-per 2,600 ris, peppar 3,600 *Sk℔*, porter 122,000 buteljer, salt 31,000 tunnor, sirup 36,849 kannor, spanmål och potatis 40,800 tunnor, specerier 334 *Sk℔*, stenkol 18,000 tunnor, tegel 224,000 st., trädvaror 92,000 tolfter bräder, plank och bakar, 43,000 bjelkar och master, 4,118,000 takspån, ved 5,000 famnar, viner och likörer 37,700 kannor.

På *Göta kanal*. Fartyg 1,950; inkomst 61,728 R:dr, hvar-af 2,375 R:dr för transitofarten; öppnades d. 18 Mars och slöts d. 29 Dec. De förnämsta varuartiklarne voro: alun 1,730 tun-nor, fiskvaror 15,375 tunnor, buteljer (tomma) 234,717, jern 50,000 *Sk℔*, kalk 3,249 tunnor, stenkol 10,000 tunnor, diverse varor 4,738 *Sk℔*, oljor och sirup 24,838 kannor, salt 11,925 tunnor, spanmål 30,700 tunnor, takskiffer 53,000 st., murtegel 379,525 st., trädvaror 4,240 tolfter, takstickor 5,135,000 st., ved 2,715 stafrum, våtvaror 157,000 kannor.

Södertelge kanal. 1,974 fartyg och båtar; inkomsten 10,356 R:dr. Farten började d. 6 April och slöt d. 22 Dec. Fartyg och båtar öfver 3 läster 1,591; båtar och ökstockar 383. Lastade 598 och olastade 993 fartyg. Sammanräknade lästetalet 23,267.

Strömsholms kanal. Antal fartyg 1,157. Inkomsten 28,059 R:dr. Farten började d. 1 Maj och slöt d. 13 Nov. De förnäm-sta varuartiklarne utgjordes af: blyerts 600 *Sk℔*, jern och malm 93,468 *Sk℔*, mur- och taktegel 68,233 st., vin, bränvin och arrae 24,581 kannor, salt, fisk och kött 3,127 tunnor.

Hjelmare kanal. Fartygens antal 306. Sammanräknade lä-

stetalet 693. Inkomsten 12,183 R:dr. Farten började d. 6 April och slöt d. 14 Nov. De hufvudsakligaste artiklarne utgjordes af: alun 1,794 tunnor, arrac 3,044 kannor, bomull och bomullsgarn 536 *L*₶, bränvin 2,124 kannor, kaffe 1,636 *L*₶, fisk 2,963 t:r, hampa 1,068 *L*₶, jern 23,776 *Sk*₶, krita 1,538 *L*₶, oljor 4,924 kannor, papper 2,000 ris, salt 3,255 tunnor, socker 36,827 ₶, spanmål 2,884 tunnor, specerier 1,790 *L*₶, tobak 3,949 *L*₶, vin 5,971 kannor, ättika 3,221 dito.

Wäddö kanal. Antal fartyg och båtar 502; inkomsten 515 R:dr.

Vid betraktandet af mängden och beskaffenheten af de varor, som föras på våra kanaler, varseblifver man först att Sverige är ett fattigt land. Kanalerna äro antingen nyligen ombyggde eller i senare tider anlagde, och äro i allmänhet väl byggde samt af ansenliga dimensioner, och de vatten de sammanbinda, omfatta stora vidder af landet; men icke desto mindre äro varorna, så väl till myckenhet som inre värde, af föga betydenhet. Den inre rörelsen förmår knappast bära de höga kanal-afgifter, man affordrar honom. Göta kanal har, som man vet, öppnat kommunikation emellan Jönköping och Göteborg, men det oaktadt fortfar landttransporten, ehuru att den är 15 mil lång, att flitigt begagnas emellan desse begge städer, emedan kanal-afgifterna äro förhöga. Det vore att önska, att Staten måtte, ju förr dess heldre, lösa till sig, från de enskildte aktie-ägarne, hela Göta kanal, så att afgifterne måtte kunna nedsättas till hvad som är ytterst nödvändigt för kanalens underhåll. Att en förståndig, välberäknad och ändamålsenlig reglering med kanal-inkomsternas användande, icke blott till kanalens vidmakthållande, utan äfven till dess framtida ombyggnad, låter sig göra, derpå lemnar nedanstående korta uppsats om förvaltningen af Hjelmare kanals angelägenheter ett upplysande exempel *).

"Sedan Rikets Ständer vid Riksdagen 1828 till 1830 beslutat, såsom vilkor för afskrifningen af Hjelmare Kanal-bolags skuld till Banken och Riksgäldskontoret, för lemnade bidrag till detta slussverks återupprättande, att en summa af Femton Tusende Riksdaler Banko skulle af Bolaget afsättas, till fond för Kanalverkets framtida underhåll, blef det Styrelsens för detta verk omsorgsfulla

*) Meddeladt af Kammar-Rådet och Ridd. L. Cassel.

bemödande, att förberörde kapital-belopp, på möjligen fördelaktigaste sätt skulle blifva disponeradt, så att under tidens lopp detsamma kunde komma kanalverket till godo, i än vidsträcktare mon, än Rikets Ständer från början afsett. Efter förhandlingar härom emellan Direktionen och begge Statsmakterna vid Riksdagarne åren 1834 och 1835, samt 1840 och 1841, blef slutligen så regleradt: att Hjelmare Kanal-bolag i sina fastigheter, Stora Vallby och Oppeby, låtit inteckna en till Riksgäldskontoret utgifven revers på nyssnämnde summa, 15,000 R:dr B:ko, med deri förskrifven 5 procents ränta årligen, hvilken ränta, sjuhundrade R:dr samma mynt, årligen utgår af Kanalverkets tillgångar, samt af Direktionen utlånas, för att med ränta på ränta accumuleras, till dess kapitalet vuxit till 5,000 R:dr B:ko, då inteckning derför skall tagas i fastighet, emot 5 proc. ränta, samt säkerhetshandlingarne till Riksgäldskontoret ingifvas. Kapitalet förkofras sedan, dels genom den årliga ränte-inbetalningen för den primitiva skulden till Riksgäldskontoret, 750 R:dr, dels genom inflytande räntorna på de utlånta medlen, i den mon desse tillökas, så att, enligt fastställd förvaltningsplan, hela kapitalbeloppet, äfven med antagande af betydliga förluster, kan inom hundrade års tid hafva uppnåttt två millioner R:dr B:ko, förutsatt likväl, att icke större underhålls- och reparations-arbeten under tiden förefalla, än som med verkets afkastning kunna åstadkommas. Med en så beskaffad tillgång blifver icke allenast Kanal-bolaget försatt i tillfälle att, utan Statens tillitande, af egna medel återuppbygga detta Rikets äldsta slussverk, om och när det, genom tidens åverkan, behöfver återupprättas, hvilket, då slussarne äro uppförde af gråsten, med berg till grund, förmodas icke inträffa på ett århundrade, utan ock att vid nämnde tidpunkt kunna upplåta verket till allmänhetens begagnande utan all afgift, emedan tillräcklig fond för dess framtida underhåll och ombyggnad, ändock skulle blifva öfrig, enär aktie-ägarne, enligt Bolagsreglorna, icke få beräkna sig högre utdelning, än 5 procent af deras tecknade och inbetalde bidrag."

I afseende på handel och sjöfart må anmärkas, att år 1843 strandade 15 svenska och 34 utländska fartyg vid Sveriges kuster. Af egna besättningar bergades 3 svenska och 1 utländskt;

med hjelp från kusten 12; af dessa senare voro 2 svenska och 10 utländska. Totalt förolyckade: 10 svenska och 23 utländska. (Se Statstidningen för d. 24 Aug. 1844.)

I Engelska marinen strandå årligen, enligt förda anteckningar från 1793 till 1829, 557 fartyg, om tillsammans 66,000 tons drägtighet.

Såsom slutmening om Sveriges handel, må anföras M'Cullochs yttrande i dess Dictionary, pag. 608:

"Göteborgs och öfverhufvud hela Sveriges handel vore mycket ansenligare, om ej dess nu för tiden rådande handelspolitik lagt betydliga hinder i vägen för ett sundare systems införande. Landets rika bergverk och outtömliga skogar, erbjuda ymnig tillgång på artiklar, i värde motsvarande alla de förnödenheter, som der kunna importeras; men i stället för att tillåta Nationens krafter utvecklas inom denna säkra och naturliga kanal, har man genom ett system af prohibitif-stadgar och tryckande tull-afgifter sökt att med all gevalt grunda ett gällande manufaktur-intresse och att göra Sverige oberoende af utlänningen! I följd deraf hafva en hop bomulls- och yllefabriker blifvit anlagda i åtskilliga delar af landet. Det vore emellertid orimligt att tro, att dessa fabriksinrättningar någonsin skulle kunna lemna produkter till så lindrigt pris som det, hvartill de kunna importeras från England och andra orter, der manufaktur-industriens idkande är vida mer underlättadt. Detta tvångssystem är derföre i dubbelt hänseende menligt för Sverige: först derigenom, att det minskar utländsk efterfrågan å dess inhemska produkter, och för det andra, emedan det afleder kapital och industri i de minst lönande kanaler, tvingar invånarne att erlägga ett medelst konst stegradt pris för vissa alldeles oumbärliga artiklar, och derjemte uppmuntrar smyghandeln. Men så förderfligt detta system också är, har likväl en så betydlig del af Sveriges ringa kapital blifvit ställdt under dess egid, att grundläggandet af en bättre tingens ordning torde möta stora svårigheter. Det lärer icke förundra någon att höra, det införandet i England af tryckande tullafgifter å trävaror från norra delarne af Europa väsentligen bidragit att reta Svenskarne till försöket att afstå från utländska, d. v. s. Brittiska, manufakturartiklar!"

Att dessa M'Cullochs i det hela välgrundade statsekonomiska

bemödande, att förberörde kapital-belopp, på möjli-
gaste sätt skulle blifva disponeradt, så att under
samma kunde komma kanalverket till godo,
mon, än Rikets Ständer från början afsett.
härom emellan Direktionen och begge Stat
garne åren 1834 och 1835, samt 1840
så regleradt: att Hjelmare Kanal-bolag
Vallby och Oppeby, låtit inteckna en
ven revers på nyssnämnde summa,
förskrifven 5 procents ränta årligen
R:dr samma mynt, årligen utgår
af Direktionen utlånas, för att
till dess kapitalet vuxit till 5
för skall tagas i fastighet,
handlingarne till Riksgäld
sedan, dels genom den
tiva skulden till Riksgä
tande räntorna på de
så att, enligt faststä
ven med antagand
tid hafva uppnå
icke större un
falla, än som
så beskaffad
fälle att,
Rikets
behöfv
sten
dra
ti

...ning-

...e och tretio åren
...kationerna inom landet
...s genom strömrensningar,
m. m., synes bäst af nedanstå
...andrag, på min begäran benäget m
...ren och Ridd. Ax. v. Sydow.

Tabellarisk öfversigt

...ikations-anläggningar, som, under f. d. St... tredje afdelnings och Strömrensnings-ko... v. Styrelsens för allmänna väg- och vattenbyg... blifvit dels utförde, dels påbörjade och dels ... ifrån och med 1810 till och med 1843.

Kanaler:	Djup i fot.	Antal slussar	Börjadt.	Slutadt.	Kostnad. R:dr B:ko
Göta kanal	10	58	1810	1832	10,385,80
Hjelmare kanal	7	9	1821	1830	942,67
Södertelge d:o	12	1	1807	1819	556,50
Waddö d:o	9	—	1820	1832	447,39
Åkers d:o	6	1	1820	1825	62,73
Ströms d:o . . . . }					
Stallbacka d:o . . . . }	10	2	1827	1833	407,80
Göta elfs arbeten . . . . . . }					
Djurgårds kanal	4	—	1832	1834	50,97
Wermdö d:o	3½	—	1832	1833	5,70
Carlbergs d:o	6	—	1832	1833	9,40
Transport					12.868,90

Säffl...

principer icke böra obetingadt antagas såsom axiomer, är Författarens öfvertygelse. Bomull växer lika litet i England som i Sverige, och transporten från Liverpol till Göteborg är icke så mycket längre från Amerika, att ju icke vi med våra låga dagsverkspriser, när machinerne för öfrigt äro lika goda, böra kunna täfla med Engelsmännen uti bomulls-fabrikationen. Likaså med flere andra fabrikationer. Den tidpunkt är redan inne, att en del af Sveriges befolkning, såsom öfverflödig vid jordbruket och bergsrörelsen, måste sysselsättas vid fabrikerna. Hvarhelst goda vattenfall, icke för långt bort från sjötransporter, äro belägne, der kunna fabriker med fördel uppstå, så vida anläggaren äger tillräcklig kapitalstyrka samt den techniska insigt som fordras, att med hopp om lycklig utgång sköta en fabriks-anläggning.

Huru mycket som under de sista tre och tretio åren blifvit tillgjordt för befrämjandet af kommunikationerna inom landet, dels genom kanal-anläggningar, dels genom strömrensningar, hamnbyggnader, vägförbättringar m. m., synes bäst af nedanstående, ganska upplysande sammandrag, på min begäran benäget meddeladt af Öfver-Direktören och Ridd. Ax. v. Sydow.

Tabellarisk öfversigt

öfver de kommunikations-anläggningar, som, under f. d. Stor-Amirals-embetets tredje afdelnings och Strömrensnings-komitéens, samt n. v. Styrelsens för allmänna väg- och vattenbyggnader inseende, blifvit dels utförde, dels påbörjade och dels föreslagne ifrån och med 1810 till och med 1843.

Kanaler:	Djup i fot.	Antal slussar	Börjadt.	Slutadt.	Kostnad. R:dr B:ko.
Göta kanal	10	58	1810	1832	10,385,800
Hjelmare kanal	7	9	1821	1830	942,674
Södertelge d:o	12	1	1807	1819	556,500
Wäddö d:o	9	—	1820	1832	447,380
Åkers d:o	6	1	1820	1825	62,737
Ströms d:o					
Stallbacka d:o	10	2	1827	1833	407,800
Göta elfs arbeten					
Djurgårds kanal	4	—	1832	1834	50,978
Wermdö d:o	3½	—	1832	1833	5,700
Carlbergs d:o	6	—	1832	1833	9,400
Transport					12,868,969

	Djup i fot.	Antal slussar	Börjadt.	Slutadt.	Kostnad. R:dr B:ko.
Transport	—	—	—	—	12,868,969
Säffle kanal	6	1	1826	1838	141,000
Carlstads hamn och kanal	10 / 3	1	1835	1837	122,600
Albrechtsunds kanal	6	—	1842	1844	24,000
Gråda kan. { använde . . . 44,556 / anslagne ytterligare 50,000 }	4	3	1824	—	94,556
Nya Trollhätte kanal	10	14	1838	—	2,043,000
Strömsholms d:o	5	32	1842	—	1,311,884
Summa	—	—	—	—	16,641,009
Hvaraf Bolag, Korporationer och Menigheter tillskjutit omkring . . .					6,223,500
Föreslagne Kanaler:					
Hjelmarens och Wetterns kanal (kostnadsförslag icke uppgjordt) . . .	7	37	—	—	——
Hjelmarens och Wenerns kanal . .	7	55	—	—	3,691,099
Barkens och Siljans d:o . .	4	56	—	—	1,461,233
Möckelns d:o .	7	1	—	—	259,895
Mälarens och Yngarens d:o . .	6	10	—	—	912,804
Åmänningens och Snytens d:o . .	4	3	—	—	84,812
Barkens och Wessmans d:o . .	5	14	—	—	526,789
Filipstads d:o . .	$2\frac{3}{4}$	5	—	—	98,376
Forsshaga d:o . .	3	1	—	—	94,377
Deijeforss d:o . .	3	3	—	—	110,000
Stockholms sluss	12	1	—	—	500,000
Årrens och Ånimmens kanal . . .	4	2	—	—	60,000
Weners och Stora Lee d:o . . .	4	14	—	—	257,856
Uddevalla d:o . . .	10	21	—	—	3,000,000
Rådmansö d:o . . .	9	—	—	—	70,000
Summa	—	—	—	—	11,127,241
Hamnbyggnader:					
Helsingborgs hamn	10	—	1828	1832	163,120
Jönköpings d:o	10	—	1833	1836	57,500
Halmstads d:o	9	—	1837	1840	92,077
Linköpings d:o	10	—	1837	—	50,000
Uddevalla hamns upprensning . . .	8	—	1843	—	12,230
Wisby hamn	14	—	1842	—	119,000
Cimbritshamns hamn	12	—	1842	—	50,000
Åhus hamn föreslagen	8	—	—	—	90,000
Warbergs d:o d:o	8	—	—	—	32,000
Ystads d:o d:o	14	—	—	—	62,000
Landskrona d:o d:o förbättring . .	—	—	—	—	25,000
Lidköpings d:o d:o	10	—	—	—	88,000
Wadstena d:o d:o	10	—	—	—	48,000
Höganäs d:o d:o	9 / 16	—	—	—	191,000
Transport	—	—	—	—	1,179,927

	Djup i fot	Börjadt.	Slutadt.	Kostnad. R:dr B:ko.
Transport	—	—	—	1,129,967
Svinebådarne hamn föreslagen	18	—	—	76,000
Göteborgs d:o d:o	17	—	—	560,000
Dragvägs anläggning vid Skoghall	—	—	—	5,635
Summa	—	—	—	1,721,562
Obs. Härtill kommer kostnaden för uppmuddring till 10 fots djup af Göteborgs öfre hamn och Göta Elf, hvilken nu icke bestämt kan uppgifvas, men torde uppgå till omkring 500,000 R:dr B:ko, hvaraf Göteborgs stad tillskjutit hälften.				
Till ofvan upptagne hamnbyggnader äro Städernas bidrag beräknade utgöra omkring 500,000 R:dr B:ko.				
Strömrensningar:				
Upsala å	8	1823	1828	40,528
Ericssund . . . . Almare Stak	8	1822	1843	29,438
Kungsör	8			
Asphallen	8	1824	1830	35,880
Qvicksund	9			
Enköpings å	9	1833	1836	17,000
Köpings å	9	1837	—	18,000
Lida å	—	1827	1827	2,000
Clar-elfven	—	1824	1826	13,225
Boby å	—	1820	1821	3,381
Kalix elf . . . . Piteå elfs utlopp . . . . Umeå och Windel-elfven . . . . . . Ångermanna-elfven . . . . Indals-elfven . . . . Ljunga-elfven	—	1813	1826	231,235
Dal-elfven, med [illegible]forssen	—	182[illegible]	1844	8,175
Piteå, Råneå och Luleå elfvar	—	1842	—	15,000
K[illegible] upprensning	—	1842	—	44,000
Landaforssen i Ljusne elf	—	1848	—	6,000
Umeå elfs utlopp, beviljadt statsanslag .	icke	bör-	jadt	8,000
Indals-elfven d:o d:o . .	—	—	—	16,000
Ljunga-elfven d:o d:o . .	—	—	—	3,000
Ronne å i Blekinge	—	—	—	10,000
Em-ån	—	—	—	45,000
Stång-ån	—	—	—	15,400
Summa	—	—	—	561,262

Vatten-aftappningar och Vig-Brytningar.	För Vatten-aftappningar. R:dr B:ko.	För Vig-Brytningar. R:dr B:ko.
Härtill har Rikets senast församlade Ständer anvisat medel för		
Uttappning af Ämmöle och Takerns sjö i Halland	10,000	—
Transport	10,000	—

	För Vatten-aftappningar. R:dr B:ko.	För Vägförbättringar. R:dr B:ko.
Transport	10,000	——
Vägförbättring emellan:		
Öfver- och Neder-Calix . . . 7,000		
Westerås och Falun 15,000	——	22,000
samt dessutom ställt till Kongl. Maj:ts disposition att såsom anslag och lån utgå:		
för Vattenaftappningar i Norra Länen . .	120,000	——
d:o d:o i medlersta och södra	100,000	——
d:o d:o på Gottland . . .	50,000	——
och för Vägförbättringar öfver hela Riket .	——	200,000
Summa	280,000	222,000
Af sistnämnde summor hafva intill 1843 års slut understöd blifvit beviljade till följande belopp, i nedanskrifne Län, neml.:		
Stockholms Län	1,150	8,613
Upsala d:o	45,602	——
Mariestads d:o	23,379	10,670
Wexiö d:o	2,661	4,466
Jönköpings d:o	17,187	9,600
Westerås d:o	——	7,500
Wenersborgs d:o	5,416	44,168
Falu d:o	20,209	7,500
Örebro d:o	——	11,630
Carlstads d:o	——	2,166
Gefle d:o	20,380	18,280
Hernösands d:o	——	17,999
Umeå d:o	4,500	——
Wisby d:o	12,700	——
Halmstads d:o	10,000	21,000
Göteborgs d:o	——	1,888
Linköpings d:o	20,000	——
Östersunds d:o	46,162	29,384
Piteå d:o	5,260	22,912
Summa	234,609	217,780

Om Skatterna eller Statsbidragen.

Economy and frugality are virtues in private station but in a public station their influence upon national happiness is so vast, that they are not only the first of virtues, but the most pressing of duties.

Encyclop. Britannica, article: Political Economy.

Så fort ett Samhälle uppnått den lyckan att äga en konstitution, som skyddar detsamma mot maktens arbiträra ingrepp så utgör det vigtiga ämnet: Statsbidragens belopp, fördelning och användande, Folkens ömtåligaste sida. Ingen kan undra på detta förhållande, ty den stora massan af nationen nödgas verkligen mången gång afsäga sig flera af lifvets beqvämligheter, endast och allenast för att kunna tillbörligen utgöra sina skatter till Staten. När då dessa skatter, utan att hafva undergått någon jemkning eller billigare fördelning på 2 à 300 års tid, eller när de, såsom händelsen med en del af dem är i Sverige, t. ex. med Landtågsgärden och Boskapspenningarne, m. fl., hvilka beviljades såsom krigsgärder 1617 och 1621, sedermera blifvit förvandlade till permanenta hemmansafgifter, så tyckes billigheten fordra att söka tillvägabringa någon rättelse härutinnan.

I alla Europeiska Stater har *Aristokratien* och *Hierarkien* dels hvar och en för sig, dels gemensamt, tillskansat sig en mängd rättigheter på de öfriga samhällsklassernas bekostnad, hvarigenom de blifvit befriade från deltagandet i Statsbördorna, till samma belopp som landets öfriga inbyggare; och när till dessa begge klasser ytterligare lägges en öfver behofvet talrik *Embetsmannapersonal*, hvars anspråk på ökade löner och förmoner så lan kunna mättas, så finner man härutaf, hvilka stora svårigheter hvarje Styrelse har att öfvervinna, som allvarligt skulle vilja lindra folkets bördor. Då nu härtill kommer, att det dessa trenne klasser, som oaflåtligen omgifva Regenterna, samt följaktligen vid alla möjliga tillfällen och under alla tänkbara former kunna bevaka sina intressen, så inses lätt huru oändligt svårt det måtte vara, att i hushållningen med Statens medel införa sparsamhet och inskränkningar. Månne icke Gustaf I haft dessa förhållanden i tankarne, när han yttrade: *the Svenska höfves en barsk Konung?*

Huru nödvändiga, till Folkets belåtenhet, besparingar i Statsutgifterna blifvit, inhemtas bäst af Englands föredöme: ty oaktadt detta land, som hvar man vet, är det rikaste i Europa, har dock, så väl under den senast aflidne Konungens styrelse, som äfven under den nu regerande Konungens tid (detta skrefs 1836), ganska betydliga besparingar i statsutgifterne ägt rum, belöpande sig årligen till flere millioner riksdaler banko.

Innan beloppet af Svenska Folkets skattebidrag närmare granskas, torde det icke vara ur vägen, att i några få rader anföra huru andra Nationers i Statshushållningsläran godkände Författare bedöma skatternes inverkan på Folkets belägenhet i allmänhet. Smith, Colquhoun, Ricardo, Say, Sismondi, M'Culloch, Sir Henry Parnell m. fl., yttra uti deras i så många afseenden högst lärorika skrifter följande allmänna satser: *Alla Statsutgifter, de må vara af hvilken art och beskaffenhet som helst, hafva alldeles samma inflytande på nationalrikedomen som en enskild mans utgifter på dess förmögenhet, och således böra samma hushållningsgrundsatser gälla lika väl för den ena som för den andra. Det finnes lika litet tvenne slags Statshushållningsprinciper, som det finnes två slags redlighet, tvenne slags moral. Om en Regering likaväl, som en enskild, gör omkostnader, hvilka framkalla ett högre värde än det utgifna, så utöfvar hon en nyttig produktivitet, men om det förbrukade värdet icke lemnar någon produkt, är det ett förloradt värde, så väl för den ena som den andra, churu att detta värde, under dess förskingring, rätt väl kunnat åstadkomma den tjenst eller nytta man deraf väntade. Krigs- och munförråder, tid och arbete af militära och civila embetsmän, som skyddat och värnat Riket, finnas icke mer, ehuru att de varit fullkomligt väl använde; på samma sätt är det med de behofver och tjenster, ett hushåll tarfvar för sitt dagliga bruk. Det använda, det förbrukade, har icke framkallat någon annan fördel, än tillfredsställandet af ett behof, och om behofvet icke hade funnits, hade förbrukningen eller kostnaden icke varit annat än ett ondt, utan någon motsvarande ersättning. Förhållandet är enahanda med en Stats förbrukningar.*

Att konsumera blott för att konsumera; att göra omkostnader efter infall eller nyck, eller till och med efter system,

fastän systemet vore illa beräknadt; att begära en tjens inrätta ett embete för att hafva den förmonen att d gifva en vedergällning, eller bevilja ett nytt löneansla förstöra en sak för att skaffa sig tillfälle att betala d en dårskap så väl hos regeringar som enskilta, i störr ter så väl som i smärre. En slösaktig regering är ti med brottsligare än en enskilt: denne förbrukar artikla tillhöra honom, då en regering deremot icke är ägare blott förvaltare af det allmännas egendom.

Uti alla någorlunda väl styrda Stater har alltid h dividerna den sparande principen en bestämd öfvervigt den förbrukande, och följaktligen föröka sig beständig väl nationalkapitalet, som antalet af de förmögne eller l na invånarne. Men detta är sällan händelsen med den brukning, som genom Regeringen och Embetsmännen til bringas. De enskildte medborgarne inse fullkomligt väl af de artiklar som de förbruka, emedan i de flesta fall artiklars eller produkters värde äro en följd af deras stri, ihärdighet och sparsamhet, och de vilja icke för dem, med mindre att de för dem erhålla en motsv fördel. Sådan är icke Regeringarnes belägenhet, ty d bruka produkterna af andras arbete och icke af deras Denna omständighet hindrar dem också vanligtvis ifrå med samma omsorg som undersåtarne, betrakta det n och nödvändiga af en utgift, eller att med samma o söka undvika de förderfliga följderna af illa beräknad verflödiga eller slösaktiga utgifter. Sparsamhet å Re garnes sida, är likväl af ett oändligt större inflytande någon enskild.

I Statshushållnings-läran anses för en regel, hvilk ven synes härflyta ifrån ofvannämnde satser, att hvar gering bör söka undvika sjelf vara producent, d. v. s. k rera med de enskilde uti tillverkningar och leveranser a beskaffenhet som helst, (måhända dock med undantag del förnödenheter, hörande till krigsmaterielen); ty t bevisadt, såvida man räknar ärligt och noga, att det är ligt för Staten sköta en industrigren, genom sina Embe

med samma omtanka, tillsyn och flit som de enskilde, och således måste nödvändigt förlust af sådane företag uppkomma *).

Montesquieu säger uti 7:de Bok. 4 Kap. af dess Esprit des Loix: *"Si les riches ne dépensent pas beaucoup les pauvres mourront de faim,"* och efter honom hafva tusende upprepat detsamma; *men denna sats är falsk, ty de rikas slöseri, oberäknadt det förderfliga exemplet, är, långt ifrån att vara fördelaktigt för de fattige, en verklig olycka för dem. Det är i längden omöjligt att efterfrågan af arbete och deraf för de behöfvande härflytande förtjenst kan ökas, utan att kapitalerna ökas. Man bör ihågkomma, att hvad som årligen sparas är lika regelmässigt användt, som hvad årligen utgifves.* Den enda men stora *skilnaden är, att ett sådant kapital i ena fallet är användt på ett sätt, att det bibehåller och är när som helst i tillfälle att återgifva ett större värde än det hade i stället för att det eljest, såsom förbrukadt, är att anse som förloradt. Om en Individu tror sig handla klokt, enligt den grundsatsen, att slöseri är en fördel, emedan industrien uppmuntras*

*) Till mer än ett établissement hafva anslagen blifvit beviljade i Engelska Parlamentet kl. 2 om natten, under det Ledamöterne varit halfsofvande; ty det är merändels vid denna olämpliga tid som anslagsfrågorna förekomma. Den först äskade summan har kanske icke utgjort mer än 50,000 P. St. till en hamn-anläggning, dockbyggnad eller dylikt; men några år derefter fordras 3 à 4 gånger så mycket till fullbordandet af anläggningen, så vida icke de förut använde summorna skola anses såsom förlorade. Slutligen äger man ett kostsamt établissement, med dithörande befäl, underbetjente och manskap, alltsammans väl aflönadt och pensioneradt till död-dagar: och likväl befinnes det icke sällan, vid närmare eftersinnande, att hela anläggningen varit mindre nödvändig, illa beräknad eller till och med alldeles öfverflödig.

I afseende på bibehållandet af lönen eller pensioneringen till döddagar, antingen tjensten bestrides eller indrages, är förhållandet sådant, att hvarje befälhafvande person eller arbetare, som blifvit anställd vid kronans verkstäder, vill gerna anse sig i samma kategori som statens embetsmän, d. v. s. vara födde den återstående tiden af deras lifstid. Dessa anspråk äro grundade derpå, att en del af de befattningar statens tjenst kräfver, äro af den beskaffenhet, att när de upphöra är personen otjenlig att på annat sätt förvärfva sin bergning. För dessa är det otvifvelaktigt statens skyldighet att draga försorg; men deras antal är icke så stort som man vanligtvis föreställer sig. Till ganska många befattningar i det enskildta lifvet fordras lika mycket kunskaper och lika lång öfning, som att ingå i statens tjenst; men när en köpman entledigar sina kontorister, en fabrikant sina bokhållare, en possessionat eller en bruksegare sina inspektorer, så hvarken fordras eller fås någon pension.

genom den ökade onyttiga förbrukningen, så blifver hans u dergång deraf en ovilkorlig följd, men hans ruin blifver e dast skadlig för dem som stå i hans tjenst, eller genom h nom hafva sitt underhåll, då deremot ett lika handlingssätt Regeringarnes sida, måste leda till revolution, fattigdom oc uselhet. Om det således är önskvärdt, att de enskildte me borgarne äga riktiga begrepp om deras sanna fördel, i fr gan om förbrukning af värden och produkter, huru myck mera angeläget är det icke, att Regeringarne häröfver äg sanna åsigter!

Om man, i afseende på inflytandet af öfverdrifna eller try kande statsbördor, rådfrågar historiens vittnesbörd, så inty hon, att Carl I:s och Ludvig XVI:s olyckliga öde, Gustaf Adolfs fördrifvande från thronen, jemte flere andra lika våldsa ma omstörtningar, haft sin egentliga upprinnelse från missh hållning med statskrafterne eller från egenmäktiga pålagor beskattningar. Nutidens ännu olösta problem är, huru länge bär sig att, såsom det sker i en del stater, oupphörligen g skuld och öka räntorne, utan att ens ämna någonsin återgäl det låntagna kapitalet.

Att ingen kan på en och samma gång vara folkets vän o betunga detsamma med uppoffringar och kontributioner, bevis tillräckligt af Napoleons öde, ty det var icke de koaliserade a méerna som fällde honom, utan det Europeiska folkhatet, föra ledt af oerhörda utpressningar.

Riksstaten, eller den af Ständerna fastställde Budget, utgj de, 1823, 8,121,357 R:dr, samt 1829, se Stats-Utskottets I tänkande N:o 254, 8,948,195 R:dr. Denna sistnämnda sum var på följande sätt fördelad, neml.:

Riks-Staten.

Hufvud-Titlar.	1830.	1834.		1841
1:a Hof- och Slotts-Stat.	719,263.	719,250.	Hofvet	719,7
2:a Civil-Staten	2,052,630.	2,354,480.	Just. Departem.	689,5
3:e Arméen	3,249,524.	3,392,500.	Utrikes Depart.	225,6
4:e Flottan	1,201,527.	1,242,180.	Landtförsvaret	4,106,5
5:e Sköna Konsterna .	27,085.	26,430.	Sjöförsvaret . .	1,331,4
6:e Milda Stiftelser . .	117,197.	161,630.	Civil-Departem.	845,7
7:e Pensions-Staterne .	63,000.	63,000.	Finans-Depart.	1,380,7
Transport	7,430,226.	7,959,470.		9,299,3

Hufvud-Titlar.	1830.	1834.		1841.
Transport	7,430,226.	7,959,470.		9,299,330.
8:e Allm. & Extra Utgift.	554,657	759,890.	Ecclesiastik Departementet .	988,880.
9:e Åkerbruk, Handel & Näringar	134,348.	164,930.	9:de HufvudTitelns Pensions & Indragn St.	454,670.
10:e Clerecie & Läroverk.	542,866.	565,620.		
Allmänna Indragn.Staten	286,098.	248,280.		
Summa R:dr B:ko	8,948,195.	9,698,190.		10,742,880.

Vid 1840 års Riksdag förändrades, enligt hvad ofvanstående tabellariska uppgift utvisar, benämningen och fördelningen af Hufvudtitlarne till en vida lämpligare form än de förut hade; äfvenså var det vid samma Riksdag, som Departemental-styrelsen infördes. Hvad man kan säga om Svenskarne, är att de förhasta sig icke vid antagandet af reformer och förbättringar, men framåt går det likväl.

Utom ofvannämnde 10,742,880 R:dr ordinarie statsmedel, hafva Rikets Ständer, vid 1841 års Riksdag, beviljat en mängd extra anslag, belöpande sig till 5,472,746 R:dr, att af Riksgälds-kontoret utbetalas, utgörande dels redan influtne eller hädanefter inflytande medel, hvilka borde utgå under loppet af åren 1841 till och med 1844. (Se Reglem. för Riksgäldskont. §. 40 till och med §. 98.) De hufvudsakligaste af dessa utgifter utgjordes af:

1:o Fängelsernas ombyggnad eller förändrad inredning 900,000 Rdr.

2:o Häradshäktenas ombyggnad och förseende med erforderligt antal celler, före det nya Lagförslagets antagande, 100,000 R:dr.

3:o Fängelsebyggnaderna i Stockholm och Rikets öfriga städer, efter förut uppgjord allmän plan, 300,000 R:dr.

4:o Extra anslag för Försvarsverket till lands, såsom Fältartilleriets komplettering 24,000 R:dr, Beväringsmanskapets beklädnad 30,000, dito förråders ökande 30,814, gevärsfabrikationen 250,000, befästningsarbetena å Waxholm och i Stockholms skärgård 200,000, Carlsborgs fästningsbyggnad 200,000, Carlstens dito 160,000; sammanlagdt 894,000 R:dr.

5:o Försvarsverket till sjös: Bombkanoners anbringande 40,000 R:dr, förbättring af båk- och fyringsväsendet 160,000, dockbyggnaden i Carlskrona 133,333⅓, ekvirkes-förrådens inventering 8,000; tillsammans 341,333⅓ R:dr.

6:o Till vattenkommunikationernes befrämjande inom Riket samt hamnars anläggning och förbättring 338,000 R:dr, af hvilken summa 45,000 skulle anses som lån.

7:o Till ombyggnad af Strömsholms slussverk 750,000 R:dr, a årligen, i 15 års tid, med 50,000 R:dr utgå.

8:o Landsvägarnes förbättring 222,000 R:dr.

9:o Till vatten-aftappningar 166,000 R:dr, af hvilka 35,000 R:d voro lån.

10:o Till upprensningar och hamnbyggnader m. m. 172,000 R:dr samt 100,000 att af Kongl. Maj:t disponeras såsom lån, ti befrämjande af vatten-aftappningar och större odlingsföretag å sådane menigheter och korporationer, som förbinda sig att sjelf ve bestrida halfva kostnaden.

De här ofvan uppgifna summor belöpa sig till 4,283,333 R:dr, men dessutom tillkommer Riksgäldskontoret att bestrida e mängd mindre anslagssummor, såsom t. ex. till inrättandet af e Styrelse för allmänna väg- och vattenbyggnader 32,000 R:dr à 8,00 årligen; rese- och undersökningskostnader af allmänna arbet 24,000 R:dr à 6,000 årligen: en Lärarebefattning vid Mariebe för Ingeniörer à 1,000 R:dr årligen; till Residens åt Landshö dingen i Wexiö 25,000 R:dr; ett stenhus för Landskansliet i We nersborg 15,000 R:dr; Landshöfdinge-residens i Piteå 6,000 R:dr till Riks-Arkifvet 5,000; Riddarholmskyrkans iståndsättande 52,000; till kyrkor i Carlstads stifts Finnmarker 6,000 R:dr; tillbyggnad af Målare-Akademien 30,000; Landtbruks-Akademien 10,036 R:dr; nybyggnader vid Lunds Universitet 25,000; till Seminarier för bildande af Folkskole-lärare 6,500; stipendier för elever vid dessa Seminarier 9,000; till understöd åt Folkskole-lärare inom församlingarne 50,000; till Navigationsskolor 16,600; till inrättande af praktiska Skeppsbygges-Instit. 6,666⅔ R:dr; till Lagberedningen 12,000 R:dr årligen; en arbetsinrättning i Eskilstuna 10,000; Riksdagskostnader, Just.-Ombudsmannens jemte Tryckfrihetskomitéens aflöning; till Skandinaviska Naturforskare-Sällskapet 3,000; till Hofmarskalken Lejonmark, gratifikation 2,000 R:dr; jemte mycket annat, som blefve alldeles för vidlyftigt att här upprepa.

Med anledning af de officiella handlingar, som på K. Maj:ts nådiga befallning blifvit af trycket utgifne dessa senare åren, finner man, att fastän den årliga budgeten uppgår till blott 10,742,880 R:dr, så, när man sammanräknar alla både direkta och indirekta statsbidrag, belöper sig deras samfälda summa till nära 22 millioner R:dr B:ko, nemligen:

Enligt 1842 års femårsberättelser utgöra totalbeloppet af Landets skattebidrag	13,345,276.
Samma bidrag för alla Städerne	2,269,715.
Tull-uppbörden år 1843	3,706,910.
Handels- och Sjöfartsfonds-medel	352,471.
Båk- och Fyrmedel	71,563.
Postmedel 1841	606,145.
Chartæ-Sigillatæ-medel 1841	467,104.
5 proc. ränta af alla Boställen, värde 21,682,000.	1,084,100.
Summa R:dr	21,903,284.

De som ogerna se att skatternas verkliga belopp framställas i sin rätta dager — och deras antal är icke ringa — skola icke underlåta att anmärka, att uti ofvannämnde 21,903,284 R:dr B:ko är inbegripet både stats-utskylder och municipal-afgifter. Dessa senare äro likväl ganska svåra att skilja från de förra, helst begreppet om hvilka afgifter som böra anses af municipal-natur ännu icke äro stadgade. En del skulle troligen icke vilja räkna andra afgifter till statsutskylderne än de som uppbäras af kronofogden vid uppbördsstämmorna, när andra deremot, icke utan skäl, skulle vilja anse soldatens underhåll, skjuts, fattigförsörjning och vägunderhållsskyldigheten, m. m. såsom allmänna onera, hvartill ytterligare kommer en icke obetydlig utgift, neml. kyrkans och presterskapets underhåll. Hvar och en kan lätt öfvertyga sig, att ofvannämnde totalsumma icke är för högt beräknad, när man med uppmärksamhet granskar de i detta arbete förekommande tabellariska uppgifter; ty det är t. ex. icke sannolikt, att Clereci-Staten, hvartill är räknad, utom det högre och lägre presterskapet, kyrkobetjening, organister och klockare, utgörande tillsammans 6,741 personer, med qvinnor och barn 14,995 personer, icke skulle hafva mer i inkomst än 1,950,612 R:dr *). Presterskapets inkomster äro för det mesta uti femårsberättelserna upptagne i öfverensstämmelse med de frivilliga ackorder som äro träffade uti en del församlingar emellan invånare och deras själasörjare, men att denna beräkningsgrund, i allmänhet tillämpad, är väl låg, faller tydligt i ögonen. Att alla personer å landet, som räknas till Presterskapet i Göteborgs Län, icke skulle

*) Se Tabellen å pag. 239.

hafva mer i årlig inkomst än 38,788 R:dr, är påtagligen för ringa. Till den ökning uti Clereci-Statens underhåll, som genom en noggrannare beräkning uppkommer, bör ytterligare läggas dess extra inkomster, såsom likstol, vigsel, barndop m. m., och då synes man, utan att begå misstag, kunna betydligt höja bidragen till dennas underhåll *).

*) Uti en liten, år 1832 i Gefle utgifven, brochyr kallad: *Försök till besvarande af frågan: kan en reform med Clereciet och af dess löningssätt med rättvisa företagas och med allmän nytta utföras?* är Presterskapets aflöning beräknad till 3,669,800 R:dr B:ko. Denna lilla obemärkta bok synes vara skrifven med sakkännedom, så att hvar och en som intresserar sig för landets kännedom, gör väl uti att sjelf genomläsa densamma. Författaren yttrar pag. 13 och 14: "En förändrad reglering och organisation af Clereciet är af högsta inflytande så väl å Statens inkomster som å Folkets onera och utskylder. Dervid förekommer först och främst indragningen af öfverflödiga tjenster. När man jemförer Biskopsstiften med hvarandra, i anseende till vidd och prosteriernes antal, och derjemte erfarit, att de större stiften blifvit lika väl styrda som de mindre; så synes, att Kalmar stift kan förenas med Wexiö's och Göteborgs med Skaras, utan att någotdera af de sammanslagne blef större än Upsala, Linköpings och Lunds hvar för sig. Domprostetjensterne kunna äfven anses öfverflödige. De ha qvarblifvit sedan katholska tiden och kunna indragas, emedan i Hernösands, Carlstads och Wisby stift, der inga Domprostar blifvit anställde, hafva de konsistorielle göromålen varit lika väl vårdade, som i de andra stiften. Konsistoriebetjeningen i de stift, som med andra förenas, kan äfven indragas. Om en del pastorater, som äro allt för små, sammansloges, så återgick till Staten en mängd goda boställen, och Socknarnes invånares onera med Prestgårds, Fattighus och Klockarehus byggande, ofta äfven med Kyrkors, blefvo ansenligt lindrade." Pag. 25 och 26 söker Författaren att visa, att af ofvannämnde 3,669,800 R:dr äger Presterskapet af Staten 1,816,600 och af Församlingarne 1,853,200. Sid. 33 föreslås att nedsätta denna aflöning till 669,060 R:dr af Statsmedlen och 1,407,600 af Församlingarne, hvadan Presterskapets samfäldta aflöning skulle blifva = 2,086,650 R:dr, och således en besparing uppkomma för statskassan af 1,137,550 R:dr, och för församlingarne af 445,600 R:dr B:ko" o. s. v. Författaren till ofvannämnde brochyr gör sjelf den anmärkningen, att när man klandrar eller fäster uppmärksamheten på någon vigtig institution i samhället, som genom tidernas framskridande blifvit bristfällig, så stämplas man vanligtvis såsom smädare. Preståndet har allt sedan Konung Gustaf I:s stränga räfst varit så mycket mera frikalladt från all revision, som den riktning det då fick, varit så väl för Riket som Nationen af ett högst välgörande inflytande. Ingen upplyst och oväldig man kan bestrida, att ju de goda egenskaper, som utmärker den Svenska Allmogen, böra i betydlig mon tillskrifvas Presterskapets nit och omvårdnad. Den fria forskningen är hvarje Svensk mans rättighet, och Preståndet har så mycket lättare att bestå den pröfning som kan vara en följd af ofvannämnde forskning, som det är omgärdadt med den vördnad och kärlek

Om derjemte Domare-Statens (flere Domare finnas, som icke hafva mer än 333 R:dr i lön; men räkna icke destomindre sina inkomster till 2 à 3,000 R:dr och deröfver), Tull-Statens och i allmänhet större delen af Civil-Statens sportlar, hvilka sammanlagda utgöra ett ingalunda ringa belopp, uppskattas i penningevärde och hopsummeras med sistnämnde tillökning, så är den framställda beräkningen af 22 millioner R:dr B:ko i årliga Statsbidrag hvarken oriktig eller öfverdrifven.

Att kalkulera skattebördornas verkliga belopp och deras inverkan på national-välståndet, är ett af de svåraste problemer att lösa. Af ofvan anförde synes, att de till deras numerika storlek, i ena fallet äro lika med 10,742,880 R:dr, och i det andra, med mer än dubbelt så mycket. Man borde kunna jemföra dem, dels med grundkapitalet, dels med den årliga produktionen eller revenyen af detta kapital, och dels med rörelsekapitalets storlek samt den större eller mindre hastighet hvarmed det cirkulerar, för att derifrån i någon mon leda sig till ett omdöme om deras mer eller mindre tryckande beskaffenhet; men sjelfva grunderne, hvarefter dessa kalkyler böra uppställas, äro ännu på intet sätt stadgade; icke heller äga vi i Sverige alla de erforderlige data till en sådan kalkyl.

Enligt gjorda beräkningar betalar hvarje Engelsman omkring 28 R:dr i årligt statsbidrag, hvarje Fransman 15½, och hvarje Svensk omkring 7 R:dr. Detta utgör af Englands grundkapital (se Colquhoun) *) $\frac{1}{38}$:del, och af dess års-produktion $\frac{1}{10}$:del. I Frankrike, af grundkapitalet $\frac{1}{27}$:del, och af års-produktionen $\frac{1}{8}$. Af Sveriges grundkapital, 409,225,147 R:dr (se pag. 239), utgör

dess befattning ingifver: ty det inviger oss vid vårt inträde i lifvet, det vakar öfver vår ungdom, stödjer vår medelålder, och ingjuter tröst och förhoppning i vårt sinne då vi ligga på vår dödsbädd.

*) Colquhoun skref sin mästerliga afhandling öfver Englands välstånd, makt och hjelpkällor, 1813, och huru mycket har icke detta land tilltagit i folkmängd, upplysning, industri och rikedom sedan denna tid? Dess ångbåtar, jernvägar, locomotiver, jernhandtering, spinnerier och väfverier, koloniseringar och handel m. m., har på de senaste 30 åren vunnit en utomordentlig tillväxt, och under samma tid ha dess skatter blifvit icke så obetydligt minskade. London ägde år 1800 864,000 invånare och har nu öfver 2 millioner. Dess folkmängd har således på 44 år nära tredubblats. Der bygges årligen flere tusende hus, så att den ena byn efter den andra insvepes i Londons område, och det är icke mer en stad utan en hel provins bebygd med hus!

Tabell öfver Statsbidragen enligt Landshöfdingarnes Femå
Berättelse för år 1842.

Länens namn.	Hemman.	Bevillning. Efter 1835 års Bevillnings-Förordn. Efter 1:a Art.	Efter 2 Art. från 2 §. till och med 8 §.	Efter 2 Art. från o med 21 §. till o. m. följande.	Efter 3:e Art.	Bränvins-bränningsafgift.	Summa.	Ständiga Räntor. Jordeboks- o. Hemmantals-Ränta.	KronoTionde.	Afrad.	Mantals-Penningar.	Tionde och Räntor af Bruk, Bergverk, andra Verk o. Inr.	Summa.
	St.	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr
Upsala	3,558	14,271	3,754	43,695	1,304	17,376	80,400	71,272	59,609	146,611	10,229	1,773	289,607
Stockholms . . .	4,030	25,217	5,312	63,657	50	33,255	127,491	105,391	29,018	69,198	15,434	467	219,623
Nyköpings . . .	3,327	21,780	3,029	40,254	97	32,730	97,890	51,725	46,326	91,342	13,700	2,954	206,080
Linköpings . . .	5,471	54,020	3,888	66,620	1,428	53,062	179,018	175,046	62,850	140,356	22,876	8,415	414,266
Jönköpings . . .	3,906	36,087	1,929	30,950	——	17,300	86,266	145,440	51,924	29,528	19,088	3,025	252,542
Wexiö	2,809	18,229	2,652	21,756	436	15,348	58,421	101,863	39,021	28,312	12,841	3,053	185,182
Kalmar	3,366	40,345	44,632	——	7	30,507	115,491	161,068	30,289	33,988	21,037	2,484	248,973
Wisby	1,098	6,922	10,585	——	1	15,727	33,235	52,474	——	17,267	4,876	154	74,856
Carlskrona . . .	1,083	17,349	25,546	——	1	22,621	65,517	11,535	9,654	1,853	8,888	——	35,051
Christianstads . .	2,991	43,223	2,581	42,534	14	66,584	154,936	24,170	34,133	1,617	20,523	820	84,236
Malmö	4,068	44,825	6,071	65,996	2,554	78,926	198,372	40,012	58,633	2,379	24,874	264	128,319
Halmstads . . .	2,914	28,286	1,611	21,959	59	19,304	71,219	48,554	15,925	10,614	11,945	——	89,865
Göteborgs . . .	2,875	43,187	43,802	——	——	10,234	97,223	46,664	13,752	5,373	13,144	163	82,530
Wenersborgs . .	4,194	68,903	3,280	50,801	1,546	36,394	160,924	106,967	32,326	50,744	27,396	3,464	225,265
Mariestads . . .	4,694	54,500	4,564	53,041	31	33,989	146,125	131,399	55,806	63,775	23,392	——	279,383
Carlstads . . .	1,767	53,351	2,468	51,483	46	19,810	127,158	80,361	27,996	14,921	17,283	210,095	354,839
Örebro	2,853	33,742	3,788	38,974	——	21,999	98,503	104,367	35,500	22,446	14,307	54,240	235,510
Westerås . . .	2,824	22,550	3,288	36,565	38	16,684	79,125	83,577	60,291	142,063	11,137	29,798	329,849
Falu	1,810	14,775	2,932	31,106	2,046	17,441	68,300	112,214	36,530	1,396	10,640	39,071	199,889
Gefle	2,128	17,932	2,868	27,923	35	5,729	54,487	89,417	32,365	15,279	12,689	31,757	181,657
Hernösands . .	1,608	14,929	2,610	20,819	12	4,215	42,585	64,817	27,823	326	7,338	6,957	107,319
Östersunds . . .	935	13,235	911	4,002	——	1,929	20,077	9,850	13,420	22	3,377	——	27,490
Umeå	824	10,977	718	7,750	——	1,918	21,363	15,061	10,265	11,053	3,318	1,756	42,570
Piteå	666	8,620	7,128	——	——	800	16,548	11,258	7,461	5,859	3,481	3,003	32,100
Summa för Landet	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Tabell öfver Statsbidragen enligt Landshöfdingarnes Femårs Berättelse för år 1842.

Länens Namn.	rrendemedel	ostnad för utning och Rotering.	Pastorer.	Capellaner.	Kyrko-betjening.	Summa.	tigs-försörjning.	Skjuts.	Väghållning.	iverse afgifter, -oners och allm. besvär.	Summa Statsbidrag.	Uppskattadt värde.
	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr
Upsala	18,634	144,340	66,981	12,723	11,103	90,807	9,073	33,229	56,835	24,491	747,416	18,854,283
Stockholms . . .	34,943	128,505	69,639	19,225	11,653	100,517	11,606	58,112	89,457	36,348	806,602	25,436,493
Nyköpings . . .	20,569	76,632	52,262	7,221	8,433	67,916	12,601	23,530	40,746	15,347	561,301	15,508,420
Linköpings . . .	20,556	172,000	90,132	12,614	8,397	111,143	15,904	33,910	43,909	18,053	1,008,759	27,897,938
Jönköpings . . .	6,092	165,750	50,656	14,645	10,662	75,963	10,762	18,467	28,733	33,384	677,960	11,837,767
Wexiö	276	141,350	45,337	17,491	6,805	69,633	10,319	5,587	16,145	27,955	514,868	9,709,007
Kalmar	9,268	58,681	59,729	14,100	8,778	82,607	20,132	7,516	39,808	17,593	600,069	16,549,668
Wisby	256	14,189	55,316	1,656	3,674	60,646	5,386	520	11,022	16,532	216,642	4,025,143
Carlskrona . . .	2,080	96,408	25,706	1,523	5,221	32,450	9,920	14,870	9,226	13,331	278,925	10,511,725
Christianstads .	1,392	175,887	77,324	6,617	6,768	90,709	8,016	20,801	25,661	21,358	582,996	14,861,707
Malmö	2,338	259,890	126,005	——	20,734	146,739	15,194	33,380	48,250	22,740	855,222	26,273,542
Halmstads . . .	5,220	26,101	48,737	5,805	6,077	60,619	11,999	10,809	19,955	19,299	315,086	8,022,438
Göteborgs . . .	1,973	90,762	27,375	7,188	4,225	38,788	26,973	5,246	43,127	30,519	417,141	14,878,188
Wenersborgs .	2,085	114,810	76,355	24,639	5,432	106,426	29,895	14,032	59,104	39,024	751,565	18,145,014
Mariestads . . .	9,272	193,160	105,712	19,816	6,967	132,495	23,113	25,488	42,723	29,913	881,672	22,155,206
Carlstads . . .	806	66,131	43,471	22,116	8,241	73,828	63,251	37,867	47,988	37,161	809,029	21,965,467
Örebro	972	44,942	64,686	9,352	8,518	82,556	31,152	41,249	47,652	24,741	607,277	14,430,285
Westerås . . .	33,728	122,375	63,808	17,736	8,436	89,980	10,997	40,963	52,788	26,655	786,460	15,855,485
Falu	73	91,174	68,225	19,540	9,239	97,004	5,836	43,816	30,136	25,911	562,169	13,946,909
Gefle	1,646	66,105	57,373	14,753	9,569	81,696	14,476	45,960	37,767	52,363	536,156	10,678,932
Hernösands . .	——	22,195	38,832	10,231	4,692	53,755	10,905	29,434	33,740	11,628	311,561	8,797,407
Östersunds . . .	——	38,682	25,209	2,133	1,931	29,273	14,161	11,135	25,881	28,304	195,003	1,819,022
Umeå	4,065	23,555	24,506	4,028	2,998	31,532	14,666	9,243	12,116	16,297	175,407	3,454,399
Piteå	1,795	20,328	16,604	4,023	3,954	24,581	10,181	22,133	7,866	10,458	145,990	2,429,550
Summa för Landet	178,039	2,353,952	1,379,980	269,175	182,507	1,831,662	396,518	587,297	870,635	599,435	13,345,276	338,343,995
D:o för alla Städer	7,697	21,495	——	——	——	111,950	168,871	57,100	52,537	310,087	2,269,715	70,881,152
S:a för hela Riket	185,736	2,375,447	1,379,980	269,175	182,507	1,943,612	465,389	644,397	923,172	909,522	15,614,991	409,225,147

dess skattebidrag (22 millioner) icke fullt $\frac{1}{20}$:del, hvilken pr
portion dock är ofördelaktigare än Englands och Frankrike
Det bör icke lemnas ur sigte, att alla kalkyler öfver statsbö
dornes belopp och användande, med afseende så väl på grun
kapitalet som på års-produktionen, få ett allt mer och mer mis
gynsåmt förhållande, nära i samma proportion som den ena st
ten är större än den andra. Uti de små Tyska Furstendöme
erfordras t. ex. mer än hälften af alla stats-inkomsterna till u
derhållande af Furstens hof, när detta anslag i de större state
na utgör blott en ringa del af budgeten. Om man således skull
vilja försöka att uppställa en beräkning öfver huru stor del skatte
bördorna medtaga af produktionen, så utfaller denna kalkyl ick
heller till Sveriges förmon.

Hvar och en som vill begagna de här framföre uppgifna dat
om jordbrukets, bergsrörelsens, fabrikernas och handelns afkast
ning, kan sjelf uppställa en beräkning öfver års-produktionen
eller Svenska Folkets årliga lefnadskostnad, som är detsamma
för att utleta huru stor del deraf skatterna medtaga. En sådan
kalkyl kan i alla händelser icke blifva annat än approximati
Det vissa är, att det är mindre skatternas storlek som gör de
tryckande, än deras ojemna fördelning. Hvilken betydlig skilna
förefinnes t. ex. icke uti de *Ständiga Räntornas* belopp i Sve
ges gamla landskaper, jemförde med de så kallade "eröfrad
Uti de förra förvandlas de äldre grundskatterna i penningar e
kronovärdi, men icke i de senare, och få derigenom följande
seende: Linköpings Län erlägger i Ständiga Räntor 414,266 R:d

ö

*) När man summerar de begge tabellerna å pag. 238 och 239
kommer stundom att slutsummorna äro något större än de
hvaraf de böra utgöra produkten. Detta härleder sig derifr
3:ne kolumner blifvit vid tryckningen uteslutne, hvilka innef
Saltpeter-afgift, Lagmans- och Häradshöfdinge-Ränta samt Ge
ören. De 2:ne förstnämnde hafva, enl. Rikets Ständers beslu
hört, men lära ännu till någon del ingå, ty Femårs-berät
för år 1842 upptaga 46,068 R:dr såsom Lagmans- och Hära
Ränta, samt 101 R:dr Saltpeter-afgift. Femårs-berätt. för
holms Stad var icke inkommen när ofvannämnde tabeller
des, hvarföre jag nödgades begagna Berätt. för år 1837.
ningsvärdet för Stockholms Stad är beräknadt till 30 milli
dess Statsbidrag till 743,811 R:dr, hvartill ytterligare b
292,875 R:dr, utgörande beloppet för alla öfriga städer
Det är på detta sätt som 15,614,991 R:dr, utgörande La
Städernas samfäldta statsbidrag, uppkommit.

:h Upsala Län 289,607, när det rika Malmö Län, som har nära e gånger så många inbyggare som Upsala, erlägger blott 128,000 :dr. Christianstads Län 84,236 och Bohus Län 82,530 R:dr. .fven Bohus Län är dubbelt folkrikare än Upsala Län, men skatır mindre än ½ under rubriken Ständiga Räntor (se tabellen å ag. 238).

Det medgifves gerna, att de af Kongl. Landtbruks-Akadeiien uppställde grunder, hvarefter Landshöfdingarnes Femårserättelser äro upprättade, och af hvilka man ledes till det realtat, att Statsbidragen utgöra 22 millioner R:dr, icke förtjena. ullkomlig tillit; ty det synes icke vara så alldeles riktigt att beäkna alla de onera, som med dagsverken kunna afbördas, såom: väghållning, skjuts, soldat-torpets underhåll, kyrko- och restegårdsbyggnad, m. fl., till det pris, hvarföre Länsman leger ndra att fullgöra dessa skyldigheter. Man synes dock, på goda käl, vara berättigad antaga, att i ett hårdt klimat, der jorden år köld icke är åtkomlig under 6 månader af året, och der poulationen är spridd öfver en ganska vidsträckt yta, som försvåar alla kommunikationer och förtrögar den inre rörelsen samt enningecirkulationen, der äro 22 millioner riksdaler banko, ergde årligen af tre millioner inbyggare, *en ingalunda obetydlig eskattning.* Lägg nu härtill, att denna beskattning är högst jemt fördelad, så framstår tydligen behofvet att häruti söka tillägabringa en billig rättelse. Man må för öfrigt uppställa och eräkna skatternas belopp, efter hvilken method man behagar, å kan det likväl icke bestridas, *att Rikets folkmängd, den inre örelsen samt välståndet hos massan af nationen varit i ett afbrutet tilltagande under de senaste tretio åren.* (Mera härom 2:dra Delen af denna Statistik.)

Af gammalt utgingo skatterna för det mesta i natura-prestaioner, eller sådana alster, som Allmogen frambringade, men len i senare tider vidtagna åtgärden, att förvandla större delen f skatterna i penningar, och på detta sätt uppbära dem, *har annolikt ökat deras tryckande beskaffenhet.* Många förödmjuelser och chikaner undvikas dock härigenom för de skattdraganle, så att fördelarne af detta betalningssätt synas öfverväga oläenheterna. Man hörer stundom yrkas den Machiavellistiska saten, att höga skatter äro nyttiga, såsom bidragande till att lifva

industrien, men denna princip står icke väl tillsammans me frihet, hvarefter hvarje individ så lifligt sträfvar. Der, hv den egna omtankan och sjelfständighetskänslan icke är en räcklig sporre för att uppfordra oss till verksamhet och förk der uträttas föga med hårdhet och tvång. M'Culloch yttrar förträffliga afhandling öfver Statshushållningen, pag. 418: *at kerhet i besittningsrätt, frihet i näringarne; en tillrä och sann upplysning och måtta i de allmänna utgifterna de enda, så väl som de säkra medlen, genom hvilka m skans olika förmögenheter manas till verksamhet, och h igenom samhället gör oupphörliga framsteg på upplysnin och civilisationens bana.*

Likaså är det hvarken konstitutioner, allmän valrätt, möten eller municipal-inrättningar som utgöra beviset och v ret för en nations lycka och trefnad, utan det är denna na upplysning, moralitet, sunda vett och hofsamhet, i förening den stora massans ställning i afseende på utkomstens vägna

*Sammanträngd Specifikation af Riks-Statens Ink ster och Utgifter år 1842 *).*

Inkomster:	R:dr B:ko.		R:dr I
Ordinarie Räntan . .	2,330,000	Transport	4,211
Afrads-spanmålen . .	240,000	Båtsmans-vacans-afgifter	30
Tionde-spanmål . . .	748,170	Krut- och Saltpeter-försäljnings-medel . . .	90
Tionde-spanmåls lösen .	4,800	Kontroll-stämpel-medel	9
Arrende-medel . . .	106,200	Båk- och Lots-medel .	60
Silfver-tionde, 3,375 Rdr silfver	9,000	Ersättningar	21
Koppar-ränta, 300 *Sk℔* à 133⅓ R:dr . . .	40,000	Observations-medel . .	7
		Extra och intresse-medel	15
Tionde af tackjern, 17,000 *Sk℔* à 6 R:dr	102,000		4,447
		Extr. Ord. Inkomster:	
Tionde af stångjern, 6,000 *Sk℔* à 15¾ R:dr	94,000	Sjötulls-medel	2,990
Alun- o. Svafvelbr.tionde	2,000	Salu-accis af Städerna .	11
Mantalspenningar . .	300,000	Post-medel	500
Gerningsören . 1,700		Chartæ-Sigillatæ-medel	420
Bötesmedel . 40,000	41,700	Bränvins-afgift . . .	750
			4,671
Kavalleriets häst-vacans-spanmål	145,500	Restantier	119
Rote-vacans-afgifter . .	47,860	Fyllnad i RiksStaten att af Allm. Bevilln. utgå	1,505
Transport	4,211,230	Summa	10,74

*) Utdragen från en af Statskontoret tryckt Stat, i enlighet me af Rikets Ständer, vid Riksdagen år 1840, fastställda.

Utgifter:	R:dr B:ko.
Första Hufv.-Titeln.	
Hof- o. SlottsStaterne.	
H. M. Konung. Hofhålln.	420,000
H. K. H. Kronprins. d:o	170,000
H. K. H. Kronprinsessans handpenningar . . .	20,000
Möblers underhåll å K. Slotten	8,000
Hofstallets utfodring .	30,000
K. Slottets Polis o. lyshållning, m. m. . .	16,417
Rosersbergs Slott . .	2,000
Ved och Kol	25,210
Drottningholm o. Svartsjö Slott	16,000
Gripsholms	1,701
Ulricsdals	5,500
Haga	3,000
Strömsholms	1,872
Summa	719,700
Andra Hufv.-Titeln.	
Justitiæ-Departem.	
Just.StatsMin. lön 4,500	
taffelpenningar 3,500	8,000
ExpeditionsChefen 3,000	
Öfrige Tjenstemän 7,850	10,850
H. Domstol. Just.-Råder	50,400
Vaktmästare	558
Just.-Kanslers Expedit.	7,568
Just.-Revis. Expedit. .	35,957
Svea Hofrätt med derunder lydande Just.Stat	74,373
Göta Hofrätt med d:o d:o	69.637
Skånska d:o med d:o d:o	28,567
Krigs-Hofrätten . . .	6,270
Fångars vård o. underhåll	364,854
Medico-legale besigtning.	3,000
Skrifmaterialier, Ved, Ljus, m. m.	21,532
Rese- och Traktamentspenningar . . 5,000	
Oförutsedde utgift. 3,000	8,000
Summa	689,570

	R:dr B:ko.
Tredje Hufv.-Titeln.	
Utrikes Departement.	
Departem.Chef. lön 4,500	
taffelpenningar 6,500	11,000
Departementets Exped.	12,976
Minister-Staten . . .	200,000
Skrifmaterialier, m. m.	1,673
Af dessa 225,650 R:dr äro anslagne till:	225,650
Ministern Hamb. B:ko i Petersburg . 14,400.	
London och Paris hvardera . 13,500.	
Berlin, Wien, Köpenhamn, Haag 7,200.	
Hamburg . . . 4,500.	
Legat Sekret. i Petersburg, Paris o. London, hvard. 1,800.	
Wien, Berlin och Haag, hvardera 900.	
Fjerde Hufv.Titeln.	
Landtförsv.Departem.	
Departem.Chef. lön 4,500	
taffelpenningar 2,500	7,000
Expedit.Chefen . 3,000	
Öfrige Embetsm. 12,910	15,910
Depart. Commando-Exp.	4,000
Krigs-Kollegium . . .	27,176
Generalitetet . 54,700	
Ingen.Corpsen . 22,911	77,611
Topogr. Corpsen 12,226	
ArtilleriStaben . 2,800	15,026
ÖfverKommend.-Exped. i Stockholm . . .	2,015
Kommend -Staten 6,765	
Krigs-Akademien 38,250	45,065
Allm. Garniz.-Sjukhuset	31,320
Invalid - fondens Hemmansräntor	13,656
Summa	238,777
Indeldta Arméen.	
Kavall o Infant.-Reg. *)	1,518,777
MilitiæBost.Kassans Reserv-Hem. Räntor . .	13,410
Transport	1,532,187

*) I 2:dra Delen af detta arbete, uti artikeln om Arméen, skall kostnaden för hvarje Regemente särskildt blifva anfördt.

	R:dr B:ko.
Transport	1,532,187
Exercis - Sqvadronernes underhåll	22,000
Möteskostnader, Reservat.-anslag	186,669
Ersättn. t. Inqvarter.gifv.	9,000
Summa	1,749,856
Värfvade Arméen.	
Lifgardet till häst . .	63,015
Kronprinsens Huss.Reg.	62,177
Svea Lifgarde . 85,659	
Andra Lifgarde . 85,769	171,428
Wermlands Fältjägare-Regemente	25,684
Svea, Göta och Wendes ArtilleriRegemente .	391,943
Kavall.- o. Artill.hästars remontering m. m. .	28,000
Lega för hästar till Artilleri-exercis . . .	17,190
Fouragering för Kavall. och Artill. hästar . .	126,077
Summa	885,516
Beväringen.	
Lifbevärings-Regem. .	21,174
Gottlands NationalBevär.	34,897
Hallands Beväring . .	3,560
Bevär.mansk. vapenöfn., Förslags-anslag . . .	80,000
Summa	139,632
Materiel.	
Försvarsverket i allmänhet, KrigsColl. Departementer, Krutbruk, Gevärsfaktori m. m. .	644,556
Anslag af Rotefribetsafgift till materielen .	22,500
Lifmundering för indelta Infanteriet . . .	71,000
Inqvart. i Stockh. 12,000	
D:o i Landsorten 24,000	36,000
Salpeter-uppköp . . .	194,000
Ved och ljus för fästningar och Garniz.-orter	14,000
Summa	982,056
Diverse Anslag.	
Spanmåls-upphandl. och Bageri-kostnad . . .	25,000
Durchmarch kostnader .	20,000
Transport	45,000

	R:dr B
Transport	45,
Rese- och Traktaments-kostnader	6,
Vid besigtningar . 900	
Ackordsersättning. 6,000	6,
Skrifmaterial., ved, ljus	7,
Oförutsedde utgifter .	45,
Summa	110,
Hela Titeln S:a	4,106,
Femte Hufv.Titeln.	
Sjöförsv.Departem.	
Departem.Chef. lön 4,500	
taffelpenningar 2,500	7,
ExpeditionsChefen 3,000	
öfr. Exp. Embetsm. 4,866	7,
Departem. Kommando-Expedition	1,
Förvaltn. af Sjöärendena, Sjökarte-Arkivet samt Staterne i Stockholm, Carlskrona och Göteb.	488,
Båtsmans-indelningen .	45,
Summa	550,
Materiel.	
Flottans underhåll och nybyggnad	600,
Hvaraf Stockholm och Göteborg . . 185,000.	
Anslag af Rotefrihetsafgiften till Flottans materiel	5,
Båtsmännens förseende med kojor och täcken	9,
Summa	615,
Diverse Anslag.	
Exercis: Linieflott. 25,000	
Skärgårdsflottan 20,000	45,
Spanmåls-upphandl. och Bageri-kostnad . . .	20,
Skrifmaterialier, ljus, ved m. m.	3,6
Rese- och Traktam.kostnader, förslagsanslag .	3,3
Oförutsedda utgifter . .	10,0
Lotseri- och Fyrings-Staterne	83,8
Summa	165,82
Hela Titeln S:a	1,331,43

	R:dr B:ko.
Sjette Hufv.-Titeln.	
Civil-Departementet.	
Departem.Chef. lön 4,500 taffelpeng. 2,500	7,000
Trenne Stats-Råd utan Departem., lön 4,500 taffelpeng. 1,500	18,000
Exped.Chefen . 3,000 öfr.Exp.Tjenstem. 14,624	17,624
Bergskolleg. med BergslagsStaterne	31,917
Kommersekollegium . .	20,144
Tabell-Kommiss. 1,623 Landtmät.Staten 30,412	32,035
ÖfverStåthållareEmbetet	34,569
LandsStaterne i alla 24 Länen, uppgående i Wisby Län till 6,380 och i Falu till 21,349	350,697
Lönförhöjning åt Länsmännen	40,000
Gästgifvares friheter .	10,859
Färjor och Färjekarlar	140
Summa	562,985
Jordbruk, Handel och Näringar.	
Skiften och Afvittringar	42,000
Utflyttningshjelp, förslagsanslag	28,000
Laga skiften i Skåne, Skarab. Län o. Öland	18,000
Vägar o. kommunikation,	8,000
Undervisn.-anstaltalt. för Jordbruk och Näringar	21,000
Odlingshjelp m. m. för Krono-Nybyggen . .	3,000
Befrämjandet i allmänh. af Jordbruk o. Landtmanna-näringar . .	9,000
Hästafvelns förbättrande	26,527
Undervisningsanstalt. för Slöjderna	18,200
Befrämjandet i allmänhet af d:o	12,561
Undervisningsanstalt. för Handel och Sjöfart .	10,700
Befrämjandet i allmänhet af d:o	19,000
Undervisningsanstalt. för Bergsbruket	3,800
Transport	219,778

	R:dr B:ko.
Transport	219,788
Befrämjandet i allmänhet af Bergsbruket .	20,953
FiskeriNäringens understöd	5,000
Jordförluster genom Kanal-anläggningar . .	8,669
Skrifmaterialier, ved o. ljus m. m.	16,303
Rese- och Traktamentspeng., förslagsanslag .	6,000
Extra utgifter	6,000
Summa	282,714
Hela Titeln S:a	845,699
Sjunde Hufv.Titeln.	
FinansDepartementet.	
Departem.Chef. lön 4,500 taffelpeng. 2,500	7,000
Exped.Chefen . 3,000 öfr. Exp.Embetsm. 12,024	15,024
Kammarkollegium . .	39,288
Statskontoret, Kronomagasinen, Vägstaterne i Avesta och Falun . .	41,979
Chartæ-Sigillatæ-Verket	47,433
Mynt- o. Kontrollverken	17,728
Kammar-Rätten . . .	49,384
ÖfverIntendentsEmbetet	10,314
Postverket	350,279
Tullverket	562,000
Jägeristaten	10,601
Lyshållning m. m. för Kronans hus i Stockh.	4,000
Byggnader och Reparat. i Stockholm (derunder 25,000 för K. Slottet)	62,000
Dito i Landsorterna .	36,593
Magasiner i Stockh. 2,000 i Landsorterna 8,000	10,000
Städers friheter, förslagsanslag	29,806
Transportkostnader för Statsverk. Bergseffekt.	5,000
Remisslage . . 3,500 Uppbördsprocent 10,000	13,500
Mantalsskrifnings-provision	10,500
Tionde-profvare . 543 Restitutioner . . 4,000	4,543
Transport	1,326,972

		R:dr B:ko
Transport		1,326,972
Rese- och Traktaments-penningar		1,000
Skrifmaterialier, ved o. ljus		17,795
Extra utgifter		35,000
Hela Titeln S:a		1,380,770
Åttonde Hufv.Titeln.		
EcclesiastikDepartem.		
Departem.Chef. lön	4,500	
Taffelpeng.	2,500	7,000
ExpeditionsChefen	3,000	
öfr. Exp.Embetsm.	11,824	14,824
RiksArkivet . . .	4,676	
Kongl. Bibliothek.	9,298	13,974
Clereci-Staten		207,175
Lappmarkens Ecclesia-stik-Verk		6,200
Universiteterna	135,587	
Element. LäroV.	177,457	313,044
Folk-Skolorne .	10,927	
Gymnast. Centr.-Institutet . .	4,400	15,327
SundhetsKollegium och Medicinal-Staten . .		49,342
Carolinska Medico-Chirurgiska Institutet . .		14,987
Barnbördshusen .	2,272	
Veterin.Inrättn. .	7,103	9,375
Vaccinationen . .	1,200	
Farsoters botande	9,000	10,200
Läkare-Sällskapet	500	
Svenska Akad. .	1,500	2,000
VetenskapsAkad.	640	
VitterhetsAkadem.	4,653	5,293
Fria Konst. Akad.	16,333	
Musikaliska d:o	1,700	18,033
Transport		686,774

		R:dr B:[illegible]
Transport		686,7
Riks-Museum (Naturhistoriska)		7,5
Kongl. Museum . . .		1,6
Resestipendier, Läroböckers och Lärda Verks utgifvande		10,8
Institutet för Blinda och Döfstumma		10,0
Fattigvård i Stockh.	3,094	
i Landsorterne	3,189	6,2
Lasarettet i Stockholm		5,5
Hospitalers och Lasaretters underhåll . . .		54,8
Stora Barnhuset i Stockholm		20,
FrimurareBarnhuset	666	
Barnhusen i Landsorterna	11,643	12,
Kyrkors underhåll . .		156,
Skrifmaterialier, ved o. ljus m. m.		10,
Extra utgifter		6,
Hela Titeln S:a		988,
Nionde Hufv.Titeln.		
Pensions-Staterne.		
Pensionsfonden för Civile Embetsmän . .		25
Deras Enkor och Barn		15
Militäre Embets o. Tjenstemän samt Und.Offic. Enkor och Barn . .		25
Wadstena Krigsmanshus-Kassa		66
Amiralitets - Krigsmanshus-Kassan		5
Allmänna Indragnings-Staten, på Förslag .		317
Hela Titeln S:a		454

I fordna dagar voro Svenska Odalböndernes skatter g lindriga, men Cardinal Albanensis, sedermera Påfve under af Hadrian IV, lyckades att på mötet i Linköping 1152 öfv menigheten åtaga sig en afgift till Rom, under namn af P penning, och härigenom förbereddes och grundlades införand tionde till Presterskapet. Vid samma tillfälle afskaffades gamla nordiska seden att gå beväpnad. Tionden är redan

sjelf en dryg skatt, men huru många hafva icke sedermera tillkommit. Väl delade Gustaf I med Presterskapet det rika bytet af tionden *), hvarvid han förbehöll sig brorslotten, eller något mer än ⅔ deraf, men folket hade häraf ingen lindring, ty den reducerade tionden anslogs till Staten och utgår ännu under namn af kronotionde. Sedan denna tid har väl ökning men ingen minskning i skatternas belopp ägt rum, annorlunda än den myntets försämring tidtals kunnat åstadkomma. De, åren 1617 och 1621, beviljade krigsgärder hafva blifvit förvandlade till permanenta skatter; och blott sedan 1809, då vårt nya statsskick tagit sin början, och då Sverige, genom Finlands afstående, förlorade ett troget stöd i sina statsbördors utgörande, hafva desamma till deras numerika belopp blifvit förökade med omkring 3½ millioner R:dr; neml. vid Riksdagen 1812 med 530,000 R:dr, vid Riksdagen 1815 med 650,000, och vid 1830 års Riksmöte med 822,000 R:dr, vid 1834 års Riksdag med 549,000 R:dr, vid den af år 1840 med 1,044,690 R:dr = 3,595,690 R:dr B:ko **).

En sanning är, att när Jordbrukaren icke förmår betala skatterna, går först dess lösören, sedan kreaturen och slutligen sjelfva hemmanet under auktionsklubban; men att dess ställning

*) Biskop Bengt säger i sitt herdabref till Ölänningarne, af år 1436, att de skulle gifva tionde af allt som kan aflas och förvärfvas af *jorden*, af *väder* och af *vatten;* och skulle i tionde ingalunda gifvas det sämsta, utan det bästa. (Strinnholm, II Del. pag. 343.)

**) Mimer, 9 häft. pag. 527. Vid 1823 års Riksdag ökades det förut synliga beloppet af skatterna med 2,640,000 R:dr, men denna ökning, såsom härledande sig från de indeldta räntornas förhöjda förvandlingsberäkning, är blott fictive. Deremot beviljades vid 1830 års Riksdag ett extra anslag af 5,511,000 R:dr, och ett vid 1840 års af 5 millioner.

Uti N:o 81 af Tidningen Aftonbladet för d. 5 April 1832 förekommer nedanstående beräkning af budgeten för år 1809, 1815, 1823 och 1830.

Hufvud-Titlar.	1809—10.	1815.	1823.	1828—30.
1:a Hof- och Slotts-Stat.	467,823.	618,153.	738,549.	719,263.
2:a Civile och Landt-Stat.	448,489.	748,353.	1,813,808.	2,056,417.
3:e Landt- o. Sjöförsvaret	1,493,816.	2,526,278.	4,111,355.	4,487,003.
4:e Clereci o. Läroverken	6,253.	6,793.	403,614.	544,307.
5:e Fria Konsterna . . .	10,453.	11,370.	26,487.	27,085.
6:e Milda Stiftelser . . .	18,414.	26,743.	115,751.	119,198.
7:e Pensions-Staterne . .	30,290.	30,290.	51,000.	63,000.
8:e Extra Utgifter	368,264.	484,627.	417,872.	678,657.
9:e Jordbruk., Handelns o. Näringarn. upphjelp.	100,000.	100,000.	113,389.	134,348.
Summa R:dr	2,938,502.	4,552,607.	7,791,835.	8,829,278.

icke är så betryckt, som det nu för tiden, i flera med begärlighet läste skrifter uppgifves, tror Författaren sig kunna bevisa. Om en Bonde äger sitt hemman skuldfritt, är flitig och ordentlig samt icke låter begäret efter det olycksbringande brånvinet få makt med sig, är han så fri och oberoende som med dess ställning i samhället är förenligt. När det således påstås, *att f... Skatte- och Kronohemman finnas i Riket, som icke erlägg... mer än hälften af sin afkastning i Grundskatt, Rotering, Se... viluder och Onera; samt att de fleste Skattehemmansägare ... njuta ej annan fördel af sin besittningsrätt, än knapp dag... penning för det nedlagda arbetet;* så ligger uti detta påstående öf... verdrift, ty i flere af Rikets provinser, finnes en mängd hälften-brukare, som ansvara för hemmanets onera och derjemte lemna hälften af all den växande grödan till Grundägaren; hvilket är en fysisk omöjlighet, om sistnämnde förhållande vore grundadt.

Redan 1816 utgafs på trycket, genom framlidne Majoren Friherre Staels försorg, en beräkning öfver hvad ett helt hemman Kronoskatte i östra Nerike, uppskattadt till 4,000 R:dr, betalte i Statsbidrag, hvilken summa då beräknades till 255 R:dr. Af de tabeller, som enligt 1828 års Femårsberättelser blifvit sammandragne, synes att medium af hvad ett Kronoskattehemman betalar, är lika med 198 R:dr samt medelvärdet af ett dylikt hemman = 3,981 R:dr. I begge fallen utgör skatternas belopp mera än 5 proc. af grundkapitalet. Medium af Rikets 1,692 Kronohemmans årliga statsbidrag = 160 R:dr; af 1,703 Frälse-skattehemman 146 R:dr, af 10,343 Frälsehemman 131 R:dr, och af Rikets 4,421 Utsockne- och Insockne-frälse 121 R:dr. Om man till dessa 3:ne sistnämnde slags hemman, neml. Frälse-, Utsockne och Insockne-frälse samt Frälse-skattehemmans årliga statsbidra... tillägger alla de tjenstbarheter, uppskattade i penningar, som d... till Grundägaren nödgas utgöra, så skall man finna, att ett s... dant hemman med all visshet betalar i årliga utskylder och a... gifter af alla slag omkring 300 R:dr B:ko, eller 50 proc. me... än hvad Rikets Krono-skattehemman erlägga.

För dem, som icke äro invigde i Kammarverkets termino... gi, torde det icke vara utan intresse att se en Special-räkn... öfver ett hemmans räntor, jemte de mångfaldiga benämnin... hvarunder de utgå. Ifrågavarande Hemman, benämndt Torfve...

…t i Fellingsbro härad och socken, och beräkningen är 1832. Lösen af detta extrakt erlades till Landskontoret med 2 R:dr 24 sk. B:ko.

Torfvesta N:o 2. 1 Mantal.		Banko: Rdr	sk.	rst.	
Jordeboks-Räntan.					
…ar, 18 L℔ Osmunsjern	6: 1. 10.				½:ten Augm. till N:o 59 och ½:ten till N:o 60 vid Arboga Sqvadron.
…mör, 24 ℔ Fläsk .	6: 4. ⅗.				
Råg à 8 på Tunnan	5: 21. –				
…d. Korn d:o d:o .	11: 42. –				
…¼ Gås	— 41. –				Får och Gås räknas tillsammans till lika belopp hvardera.
…s	— 12. –				
…erken	14. — –				1 Dagsverke utgår i ⅗ Stafrum ved.
…hästar	5: 43. 6.				utgå i 3/16 Stafrum ved.
…shästar	— 42. –				dito i 1/16 dito dito.
…hästar	3: 16 –	54	32	1⅗	dito i 2½ L℔ Osmunsjern.
Mantals-Räntan.					
…andtågs-Gärden.					
…a Spanmål, bestående af ⅔ Råg					
Korn	10: 20. –				*Obs.* att Forsel-pengarne för Råg, Korn, Malt samt Spanmål är 16 sk. samt för Hafre 12 sk. på Tunnan, som så väl i Jordeboks-persedlarne, som Mantalsräntan bör tilläggas.
…a Hafre, 5 ℔ Smör	1: 23. 6.				
…läsk, 1 L℔ Kött .	3. — –				
…lg, 2½ ℔ Humle .	1: 11. –				
½ Får, ¼ Gås . .	3: 27. –				
½ tjog Ägg, ½ lass Hö	4: 40. –				
…r Långhalm . .	— 20. –	24	45	6	
…Årliga Hjelpen.					
…edagsverken . . .	— 25. –				
…tock, ½ Sågstock .	1: 8. –				
…färder, utgå i kon- 6 sk..	— 24. –	2	9	–	
…rdspenningar . . .	1. — –				
…gsverken à 1: 20. 8: 24.					
…ge d:o à – 22. 5: 24.	14. — –	15	—	–	
Summa R:dr		96	38	7⅗	

…t Statsbidrag af ett helt Hemman med 6 Åboer i Östersunds Län.

…e Räntor:		Banko.		
…arie Ränta	11: 6. 3.			
…-Tionde	18: 23. 7.			
…ns- och Häradshöfdinge-Ränta . . .	1: 24. –			
…tergärd ⅛:delar	1: 7. 2.	32	13	—
Transport		32	13	—

domens alla förmoner, och icke destomindre uppbära af state d. v. s. hundradetals torftige arbetare, ansenliga löner för stu dom ganska obetydliga befattningar, kan icke bedömas annorlu da, än såsom ett missförhållande, helgadt af vanan och häfdvu net af bruket *).

Om några båtande besparingar skulle kunna tillvägabringa synes det icke vara i de mindre eller underordnade embetsmä nens arfvoden sådant bör ske, emedan de ofta nog få göra s för mödan, utan i de högres, i förhållande till den verkliga n de uträtta, mera ansenliga appointementer **). Såsom ett mot den framkastade idéen skall säkert anföras, att Regering härigenom tvingas till att använda blott förmögne personer i högre platserne, hvilka således till de många fördelar rikedom skänker dem, ytterligare får det prerogativet, att beklädа d mest ansedda embeten i staten, samt att Styrelsen, i brist p tillgångar, nödgas afsäga sig begagnandet af den obemedlade ta langen. Härtill torde kunna svaras, att i ett väl ordnadt sam hälle är det mindre utmärkta talanger som i embetsmanna-vä äro behöflige än rättskaffenshet, sparsamhet, en jemn, lugn oc ordningsfull verksamhet. Om man liknar Staten vid ett hushåll så är sällan de talangfullaste personerne de bästa husfäderne För snillet och talangen erbjuder litteraturen, de fria konstern och tusendetals ekonomiska företag tillräckligt utrymme. Sådan som äga en måttlig förmögenhet finnas många nog, för att ick sätta Regeringen i någon förlägenhet om tjenliga ämnen till c honorära platsernas fyllande. Den öfvertygelsen, att en viss ly är nödvändig för bestridandet af hvarje embetsmanna-befattning

*) Såsom ett talande exempel på ofvannämnde förhållande i England k nämnas, att Ambassadörs-posten i Constantinopel är aflönad med 7,0 P. St. årligen, men nu hafva 7 föregående Ministrar erhållit i pensi det dubbla beloppet af denna summa, hvilken pension de åtnjuta död-dagar. Herr Adair har 2,300 P. St., Lord Elgin 2,000, Fre 1,200, Liston 2,300, Paget 2,000, Stratford Canning 2,000, Arbu not 2,300 = 14,100 P. St. Se the Anatomy of the Peerage, utg ven i London i Febr. 1833.

**) I Preussen lära de fleste högre beställningar vara ganska ringa lönte. I ofvannämnde Anatomy of the Peerage förekommer följ de mening: "It seems to be an established rule in England, t the less the work, the higher must be the pay. Where ever sal is to be earned by labour no trace of the peerage is to be detect but where they can get it for nothing its progeny is found in shoa

börjar att mer och mer försvinna. Rättskaffenshet och duglighet, jemte arbetsamhet, är hvad folket fordrar af sina Embetsmän, heldre än att se dem omgifna med en svärm lakejer, eller hafva 20 rätter mat på deras bord.

Slutligen, hvad statsbidragen angår, har Förf. icke fått någon anledning att ändra den öfvertygelse, som år 1830 yttrades uti de från trycket utgifne mera utförlige Statistiske Tabeller, hörande till Kartan öfver Skandinvien, nemligen: *Att jemna missförhållandet mellan Skatternas fördelning: att bringa Landets administrativa, ecclesiastika och juridiska indelning i ett lämpligare, mindre kostsamt och enklare skick: och att så småningom, i mon af närvarande innehafvares afgång, förändra alla de Embeten och Sysslor till municipala befattningar eller honorära platser, som synas närma sig till en sådan beskaffenhet,* skulle vara af ett så väsentligt inflytande på Rikets välstånd, att det fullkomligt kunde till nyttan jemföras med Gustaf I:s eller Carl XI:s reduktion *). Att ingen af dessa vigtiga förbättringar i Samhällets belägenhet eller i Landets ställning kräfver några egentliga uppoffringar, eller är förbundit med någon

*) Såsom en annan åsigt af beskattningens fördelning föreslog vid 1830 års Riksdag en af Riddarhusets största talare, nu mera en af Rikets högst uppsatte embetsmän, att den årliga budgeten borde utgöra 15 millioner riksdaler banko, hvilka skulle utgå på det sätt, att vissa procent erlades af hvarje mantalsskrifven persons årsinkomst. Om Rikets 1,400,000 mantalsskrifne inbyggare hade hvardera 300 R:dr i års-inkomst, så afginge derutaf $3\frac{4}{7}$ proc., 200 R:dr $5\frac{5}{14}$ proc. och 100 R:dr $10\frac{5}{7}$ proc. Att medium af hvarje mantalsskrifven persons årsinkomst eller årsförtjenst icke utgör 100 R:dr torde icke vara svårt att bevisa, och om den ock utgjorde så mycket, vore $10\frac{5}{7}$ proc:ts afdrag, såsom skatt till staten, en allt för stor kontant summa att blott till landt-arméen utpressa. Det är märkvärdigt nog att se, huru ofvannämnde Statsman i samma förslag sörjt för Arméens nödtorftiga bergning, medelst ett talrikt Generalitet, som i fredstid borde bestå af 5 Fältmarskalkar med 6,000 R:dr i lön hvardera, 20 Divisions-Generaler med 5,000 R:dr, 40 Brigad-Generaler med 4,000 R:dr, 10 General-Adjutanter med 3,000 R:dr, 70 Kaptener i Staben med 800 R:dr, 390 Bataljons-Chefer à 1,000 R:dr, 1,560 Kaptener à 600 R:dr o. s v. Att Svenska Arméen någon gång varit belåten med ett mindre talrikt Generalitet inhemtas af Historien; ty enligt Rühs IV Del pag. 482, bestod Generalitetet anno 1623 (kort efter freden med Ryssland, hvarvid Sverige förvärfvade Ingermanland och Kexholms Län, och under då ännu påstående krig med Pohlen), af Fältmarskalkarne Jacob de la Gardie och Herman Wrangel samt General-Majoren Grefve v. Thurn: summa 3 personer.

vådlig skakning, är ett skäl mera att hoppas det de skola vinna så väl Regeringens som Nationens uppmärksamhet.

Rättvisan fordrar, att när man ordat vidlyftigt om statsbi- dragens ojemna fördelning, tryckande beskaffenhet, samt hinder- lighet för national-välståndets utveckling, bör man icke försumma omnämna hvilka förminskningar som i dem blifvit vidtagne un- der framlidne Konungens regeringstid. De utgöras af:

1:o Vid 1823 års Riksdag upphörandet af Öfverflöds-Bevillningen samt nedsättning i kapitations-afgiften . . R:dr B:ko	408,426
2:o Vid 1828 års Riksdag af Saltpeter-afgiften . . .	175,155
3:o Vid 1834 års Riksdag af Djekne- och Mantalspenningar, Räfstetings-penningar i de norra Länen och Borgholms Garnisons-service	5,819.
4:o Vid Riksdagen 1840, Lagmans- och Häradshöfdinge-ränta, Tingsgästningspenningar	94,671.
5:o Mötes-passevolancen	235,494.
6:o Nummer-Lotteri-medel	124,661.
7:o Avesta Koppar- och Manufaktur-tull	3,194.
8:o Stenhus-afgiften	17,825.
9:o Nedsättning i Export-tullen	215,260.
10:o Presterskapets treprocents-afgift	1,607.
11:o Arrendators-Bevillning	30,199.
12:o Centonal af Embetsmäns löner	47,507.
13:o Nedsättning i kapitations-afgifter och framflyttning i åldern för Mantalspenningarnes erläggande *) . .	492,436.
Summa minskade Statsbidrag	1,852,254

---

*) Före 1840 års Riksdag erlade hvarje mantalskrifven person ifrån och med fyllda 17 år, en mansperson 44 sk., och en qvinsperson 22 nu deremot ifrån fyllda 18 år, mannen 24 sk. och qvinnan 12 sk.

Om Städerna.

Der Städer icke uppkommit af sig sjelfva, genom tillströmmande folkmängd och produkter och deras förmonliga afsättning, förtjena de ej detta namn.

Chydenius.

Att Sveriges Städer, med undantag af Stockholm, Göteborg, orrköping, Carlskrona, Malmö och Gefle, icke i allmänhet ådalägga det välstånd, den liflighet och rörelse, man är van att uti städer och som man älskar att på sådana ställen finna, rde svårligen kunna bestridas. Många af dem äro knappast att se annorlunda än som jordbruksidkande byar; ty den statsanna-rörelse och de näringar, som egentligen tillhöra städer, ker man der förgäfves. Städernas trefnad och välstånd hvila ck merendels på landtmanna-näringarnes beskaffenhet, och man rde således af det uppgifne förhållandet med städerne lätt kuna leda sig till den slutsats, att jordbrukets ställning vore lika rdelaktig, som städerna förråda vantrefnad och fattigdom. å är det likväl icke. Andra skäl äro härtill vållande. Den tonfvande klassen i samhället har, med undantag af dem som ägt d att passera vintrarne i hufvudstaden, föredragit att lefva på a gods. Förhållandet har varit nära enahanda med dem af rälse Ståndspersoner, som varit ägare af jernbruk och dylikt, er som i allmänhet befunnit sig i förmögne omständigheter.

Fabriksrörelsen, som gifver lif och näring åt Städernas folkmängd, har varit, om just icke med förakt ansedd, åtminstone ed likgiltighet. Till den förnedring som härigenom liksom vedidlåda Städerna bör ytterligare läggas, att näringar och

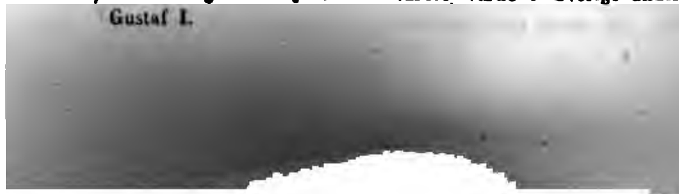
Handtverkerier oftast varit drifne af personer utan k utan skicklighet och utan förlag; de tillverkade varc derföre varit dåliga, obilligt dyra, och nästan aldrig på utsatt tid. Att Städerne under sådane förhålland kunna arbeta sig fram till anseende och välstånd är i bart. Mycket af hvad här ofvan blifvit sagt, är väl r lunda, ty under de sednaste 35 åren hafva många s soner inflyttat till städerna, många nya fabriker äro de förut varande handtverkerier skötas bättre, men allt ännu blott i sin gryning, om man jemför oss med ' England, Belgien, Holland eller Frankrike.

Huru litet våra så kallade städer förtjena detta nai skönjas deraf, att uppskattningsvärdet af Löfsta bruk i svarade år 1828 mot mer än 13 af Sveriges Städer tills räknade. Värdet af Sköfde, Mariefred, Kungsbacka, Ö Skanör, Falsterbo, Grenna, Hjo, Falköping, Öregrund, mar, Trosa och Borgholm, gör neml., enligt de Tabellar gifterna, icke mer än 591,000 R:dr, då likväl Bruke var uppskattadt till 602,000 R:dr.

Ingen har likväl skäl att förebrå Styrelsen bristande för Städernas uppkomst; tvärtom, de hafva varit Regering sköteharn, hvilket bäst synes af en mängd ända till o gränsande förordningar åsyftande stadsmanna-näringarne och uppmuntran på landtmannens och jordbrukarens b Så förbjöds t. ex. år 1546 Allmogen att icke annorstä Städerna, och der icke på *torgen*, utan till *köpmän* och köpa spanmål, vid 40 marks bot första gången, 1 (171½ tunna säds värde *) andra gången, och hufvudet tredje gången. Vid vite fick ingen bonde betala trösk arbetskarlar med säd. Han nödgades altså först föra s staden för att erhålla penningar till tröskarnes betalnin åter fingo icke för samma penningar förse sig med sitt spanmål hos bonden, utan måste med dem bege sig till för att der, icke på torget, utan hos köpmännen tillha sitt behof!

---

*) Hallenberg om mynts och varors värde i Sverige under Gustaf I.

Detta förbud förnyades 1580. Landtmannen fick hvarken på landsvägen försälja sin vara, om någon köpare infann sig, eller vända om igen med henne, innan han varit i staden, vid vite af 40 à 50 daler och varans förlust. Beträddes han med samma brott tredje gången skulle han mista lifvet. Skärgårdarnes fiskare tillätos icke att sälja sin fisk på landet förrän den en hel vecka varit förgäfves utbjuden i staden. Åren 1540 och 1555 utstakades de vägar på hvilka landtmanna-varor fingo föras till städerna, allt till förekommande af så kallad olofllig handel. 1523 *nedsattes*, genom taxor, alla landtmanna-varor till ett *visst pris* (en tredjedel af det gångbara). I Skåne förbjödos 1680 och 1687 alla, utom Städernas Borgerskap och Adeln, vid 100 dalers vite och varans förlust, *att uppstalla och försälja oxar.*

På det att landtmannen skulle nödsakas föra sina varor till staden, förbjöds stadsbon 1640, vid vite och varans förlust, att *på landet* uppköpa sådane. Ännu så sent som 1762 förbjöds all landthandel med spanmål!

Väl inkommen till staden plågades Allmogen nästan ännu mera genom Magistraternes reglementerande och föreskrifter under alla möjliga former. Så t. ex. anbefalldes han sälja sina varor mellan kl. 7 och 9 på morgonen till de fattige — förmodligen emedan de voro tidigast uppe — från 9 till 11 till bagare och bryggare, från 11 till 1 till alla köpmän och sädeshandlare.

På samma sätt som Styrelsen sökte gynna köpmännen, d. v. s. städernas invånare, på landtmannens bekostnad, skulle också fabrikerna och handtverkerierna hägnas framför landtmanna-näringarne. Således förordnades 1748, vid 10 daler silfvermynts vite, att ingen på landet boende fick väfva åt någon annan än sig sjelf, utan borde hvad som icke medhanns till husbehof, *aflemnas* till väfnad i städerna, till förekommande, enligt ordalydelsen, af det *kladdande i väfnadsyrket* som bedrefs på landet. Äfven *stenhuggning*, ehuru varande en urgammal folknäring på Öland, förbjöds bönderna att idka; den skulle i stället drifvas såsom skrånäring i Kalmar. Förordningen härom utfärdades så väl 1640 som 1648.

Inga handtverkare fingo utan serskild tillåtelse, bosätta sig på landet, och dessa tillståndsbref medgåfvos högst sparsamt och

återtogos ofta. Ändtligen började upplystare och billigare grundsatser att göra sig gällande, så att 1727 och 1756 erhöll hvarje socken rättighet att hafva *en trädgårdsmästare och en murmästare,* samt *en glasmästare,* hvilken senare dock endast fick befatta sig med att *laga gamla fönster.* Det var först 1766 som det tilläts honom att också göra *nya fönster.* Häröfver klagade städerna 1757 då Rikets Ständer förundrade sig öfver sin djerfhet att *afslå städernas besvär.* År 1762 erhöll allmogen tillstånd att hafva *en tegelslagare* i hvarje socken; dock alltid mot erläggande af gerningsören till städerna.

Det var icke blott hvarje stad särskildt som förskaffade sig en mängd mer och mindre tryckande rättigheter på det kringliggande landets bekostnad, utan städerna sinsemellan begärde och erhöllo stora monopolier oftast till förfång för hvarandra. Således förbjöds hela Finland 1556 och hela Westerbotten 1614, vid förlust af skepp och gods att föra victualievaror annorstädes än till Stockholm. Det så kallade *Tjäru-kompagniet* inrättades 1643, hvarigenom handeln med tjära, som förut varit fri, inskränktes till förmon för Stockholm, dit denna produkt uteslutande skulle föras.

Tidtals såsom 1624, 1643 och 1644 anbefalldes alla handtverkare att inflytta till städerna; men när man tyckte att de der blefvo för många utdrefvos de ånyo. Fogdar och Länsmän ålades 1532 att ur Jönköping, Skara och Lidköping utdrifva den inflyttade *befolkningen på landet,* dit de sålunda återkommo, utan tak öfver hufvudet, och utan kunder, de fleste nödsakade att vid tiggarstafven söka bröd för sig och de sina. 1546 anbefalldes, att allt onyttigt folk i alla rikets städer skulle årligen utmönstras och utjagas. En tid trodde man sig märka att de nyanlagde städerna voro för många, och blef då betänkt på att minska deras antal. Från Filipstad, som anlades 1611, återtogos privilegierna 1692, och 1727 skulle staden, enligt Ständernas beslut och Konungens resolution, *nedrifvas.* Ja, soldater ditskickades verkligen med ordres att *utdrifva invånarne, så vida de sjelfva icke godvilligt lemnade sina hus,* och att *nedrifva dessa.*

Till reglerande af handeln utfärdades en massa förordningar icke sällan motverkande hvarandra, men alltid med afseende

på städernas gynnande framför landet. Det var 1536, 1539 och 1546 som den myckna seglationen med små skepp förbjöds; — ett förbud, som egentligen träffade allmogen, hvilken endast seglade med öppna båtar och på dem forslade från ort till annan bräder, tjära och victualier. 1569, 73, 77, 80, 89, 90, 1605, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 40, 46, 49, 50, 59, 60, 64, 68, 72, 73, 75, 80, 81, 82, 86, 89, 98, 99, 1700, 18, 19, 23, 25, 27, 39, 41, 52, 57, 62 och 66 utfärdades förbud emot landsköp, allt till befordran af städernas uppkomst. Ännu 1532 förbjöds Ölands allmoge att segla utrikes med mer än 6 skepp för att sälja hästar, hudar, talg, tjära, sten, skog och skepp, med vilkor likväl, att visas skulle det dessa produkter voro exportörernas egen afvel och slöjd och icke af andra uppköpte, allt till förmon för staden Kalmar.

Inom Städerna infördes 1576 skråväsendet, som också gaf anledning till ett oändligt reglementerande, bönhasjagter och det mera som dithörer, utan att städerna det oaktadt, såsom varande och förblifvande drifhus-plantor, syntes vilja uppblomstra. Man skulle kunna fylla flere volymer om man ville samla alla de föreskrifter, som under de sista trenne århundraden blifvit utfärdade blott för att upphjelpa städerna.

Fordna tiders misstag äro likväl icke alltid förlorade utan utgöra en rik källa af erfarenhet för efterkommande slägten att ösa ur; och ur denna synpunkt får man inom oss anse jordbruksintressets underordnande, i afseende på städers, fabrikers och handtverkeriers uppkomst; ty det är ifrån denna tid man bör datera sädesproduktionens förminskning. Sverige var under hela medeltiden ett sädesexporterande land, och ännu under Gustaf II Adolfs tid utskeppades allena från Sverige årligen 168,000 tunnor spanmål. Gustaf I, som sjelf var en stor reglementerare, började dock redan 1539, 1546 och 1555 att klaga öfver allmogens tilltagande fattigdom. Näringslöshet, brist och elände utbredde sig så väl på landet som i städerna. Regeringen yttrade 1579 att hårda spanmåls-år började blifva tätare än förut; och 1684 införskrefs 200,000 tunnor säd. *) Denna införsel ökade

*) 1697 dogo i Sverige af hunger öfver 80,000 menniskor, i Åbo Län öfver 60,000, i Nyland och Tavastland 28,000.

sig sedermera oupphörligt, så att i medeltal infördes från 1738 till 1758 årligen 384,000 tunnor spanmål, och från 1781 till 1790 uppgick samma import årligen till nära 800,000 tunnor utom alla viktualievaror. *)

På det att hvar och en må kunna bilda sig ett mera spe-cielt begrepp om hvarje stads beskaffenhet hafva de tabellariska uppgifter blifvit samlade som härefteråt förekomma.

Den första kolumnen utvisar hvarje stads anläggnings-år eller ålder. Flere af Sveriges städer räkna sin upprinnelse från hed-niska tiden, och som året när de anlades är okändt, har fa icke kunnat sätta annat än urgammal. Danska Rimkrönika yttrar om Lund och Skanör:

"När Kristus låt sig föde
Stod Lund och Skanör i gröde."

År 1000 var Skara en ansenlig stad, flere andra att förtiga.

Den andra kolumnen innehåller det kalkylerade antalet af hvarje stads invånare vid utgången af år 1844. Folkmängden af alla Sveriges städer tillsammanstagne utgör blott 310,238 per-soner, ett förhållande som är eget för den Nordiska halfön. Af hela rikets folkmängd, 3,233,570, är således blott hvar tionde person stadsbo. År 1825 ägde städerna 279,645 inbyggare, och nu 310,238; härtill bör likväl räknas något mera än 6000 per-soner, som bebo Götheborgs förstäder, hvilka i ecclesiastikt hän-seende år 1830 tillades Örgryte landsförsamling; så att hela till-ökningen för städernas folkmängd under loppet af de sista 2 åren torde utgöra omkring 37,000 personer.

Tredje kolumnen angifver antalet af i hvarje stad varande hus, tomter, verk och inrättningar.

Fjerde, femte, sjette och sjunde kolumnerna utvisa belopp af den jord som till städerna blifvit donerad i ändamål att densamma skulle odlas ädlare alster än spanmål och potat-Den samfäldta jordrymden utgjorde:

	Åker, tunl.	Äng,	Skog & Utm.,	Summa tunl.,	Hem-
1828 . . .	32,860 —	31,718 —	79,792 —	144,390 —	77
1842 . . .	35,278 —	30,563 —	82,904 —	141,259 —	77

*) Se vidare om dessa ämnen Sveriges Stats-Tidning för år 1840.

De dernäst följande 14 kolumnerna redogöra för beloppet af det utsådda och skördade antalet tunnor spanmål för hvarje stad. För jemförelse skull är förhållandet år 1828 äfven utfördt.

Utsådt, tunnor.

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter.	Potatis.
1828.	503.	5,623.	5,589.	4,701.	2,038.	658.	13,431.
1842.	678.	6,385.	6,171.	5,400.	2,690.	873.	19,770.

Skördadt, tunnor.

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter	Potatis.
1828.	3,438.	36,331.	34,953.	22,517.	11,223.	3,708.	127,509.
1842.	4,858.	37,069.	35,024.	34,195.	12,307.	2,856.	147,027.

Antal kreatur som underhållas.

	Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungboskap.	Får.	Svin.	Getter.
1828.	8,816.	1,710.	16,100.	1,395.	6,162.	8,527.	932.
1842.	9,117.	2,334.	15,887.	1,640.	5,476.	7,428.	1,007.

I den nästföljande kolumnen förekommer det uppskattade värdet, som år 1828 utgjorde 55,152,125 R:dr B:co, men för det närvarande eller år 1842 = 74,169,962.

De återstående kolumnerna angifva Statsbidragens belopp under sina olika rubriker. Till jemförelse upptagas totalsummorna äfven för år 1828, allt i R:dr B:co.

	Bevillning.	Ständige räntor.	Roter.kostn.	Kostnad för Stadens Styrelse.	Klerecietsunderhåll.
1828.	665,597.	86,358.	34,154.	200,284.	118,391.
1842.	801,791.	94,474.	33,789.	292,877.	154,631.

	Fattigförsörjning.	Skjuts.	Väghållning.	Div. Onera o. Allm Besv.	Summa Statsbidrag.
1828.	185,082.	56,662.	48,707.	453,064.	1,862,149.
1842.	230,423.	57,068.	52,525.	548,142.	2,287,836.

I de härefteråt förekommande tabellariska uppgifter angående städerna upptäckas åtskilliga bristfälligheter som icke kunnat afhjelpas, såsom t. ex. i kolumnen öfver kostnaden af städernas styrelse står ingen ting anfördt för hufvudstaden, som dock helt visst uppgår till 2 à 300,000 R:dr. Stockholms municipala utgifter år 1828 äro upptagne till 374,333 R:dr B:co. Likaså hade det varit önskvärdt att Städernas inkomster blifvit noggrant beräknade, helst Tolagen ensamt, som otvifvelaktigt är en tryckande afgift.

å all handel och rörelse, icke är angifven. *) Den utgjorde år 1828, enligt Kom.-Kollegii uppgift, för de stapelstäder som fått sig en sådan rättighet tillerkänd, öfver 200,000 R:dr; och för Stockholm allena per medium 103,000 R:dr årligen. Också har hufvudstadens inkomster befunnits så tillräcklige under sist förflutna qvinquennium, att 30,000 R:dr kunnat årligen afbetalas af dess skuld, hvilken 1837 var = 342,688 R:dr och är således på 5 år minskad med öfver 150,000 R:dr.

Några få städer, alla af mindre betydenhet, såsom Haparanda i Piteå län, Örnsköldsvik i Hernösands län, Borgholm i Kalmar, Trelleborg i Malmö län, Malmköping i Nyköpings län samt Motala köping i Linköpings län hafva blifvit utelemnade i tabellerna; äfvenså alla mindre köpingar, såsom Döderhultsvik, Pataholm, Mönsterås, Waldemarsvik och Figeholm i Kalmar Län; Runneby i Carlskrona län, Arvika i Carlstads, Lysekil i Götheborgs län, Åhus i Christianstads, Mörbylånga på Öland, m. fl. I södra Sverige förekommer en betydlig landsträcka som, emellan Jönköping och Helsingborg, 24½ svensk mil, samt Wexiö och Halmstad 14½ mil, ingen stad eller köping äger; men år 1828 tillät K. M. att en köping fick anläggas vid Ljungby gästgifvaregård i Sunnerbo Härad af Wexiö län.

Den pågående striden om prohibitiv-systemets större eller mindre tillämplighet på våra industriella förhållanden och på vårt land, äfvensom de inkräktningar en senare tid tillvägabragt i skråväsendets väl förskansade och ifrigt försvarade område, måste förr eller senare åstadkomma en brytning i Städernas belägenhet. En sådan medförer vanligtvis alltid, till en början, för många, obestånd och förlägenhet, men, sedan denna krisis blifvit öfvervunnen, brukar en bättre sakernas ordning infinna sig. Den öfvertygelsen börjar med hvarje dag mer och mer sprida sig bland handtverksmännen och de personer som egnat sig åt stadsmanna-näringar, att skicklighet, flit, ordentlighet och ett visst förlagskapital äro oundgängliga fordringar för att med hopp om framgång etablera sig och drifva hvilket yrke som helst.

*) Tolagen utgår i Stockholm med 2½ pr.c. af värdet af alla inkommande varor, samt 1½ pr.c. af alla utgående. Den utgör i medeltal 196,000 R:dr, hvaraf Stockholms Stads Drätselverk erhåller $\frac{8}{18}$-delar.

Ett annat oeftergifligt vilkor, för så väl städernas som det em omgifvande landets trefnad och belåtenhet, är en stor produktion, och der den saknas, arbetar man förgäfves att öfvervinna den påträngande fattigdomen. En omständighet bör anmärkas som är af lika mycket inflytande på Städernas förkofran om prohibitiv-systemets och skråväsendets vidmakthållande, neml. den *fria täflan* i frambringandet af fabrikers och näringars tillverkningar. Om man med uppmärksamhet betraktar Englands kapitalstyrka och de otroliga ansträngningar som detta folk använder att ideligen upptäcka nya, förbättrade och underlättande machiner och methoder för deras mångartade fabriks-alster, samt icke förgäter att taga i beräkning detta folks ihärdiga arbetsamhet och oöfverträffade flit, så kan man deraf lätt dömma till de svårigheter som skola möta nya städers uppkomst och förkofran. *) Enligt Porter: *Progress of the Nation,* (utgifven i London 1843, 1 del. pag. 212), kostade år 1786 ett ℔ bomullsgarn i England 38 shilling sterling och 1832 endast 2 sh. 11 pence. Sådant måste hafva inflytande på verldsmarknadens priser, och dess verkningar uteblifva icke ens i — Haparanda.

*) Ett folk som från hela Europa hemtar ben och på flera hundra mils afstånd guano (fogelträck) för att med dessa ämnen göda sin jord, och som uppköper på kontinenten gamla kläder, sorterar, upprispar och blandar dem med grof skottsk ull samt deraf tillverkar ett groft men godt kläde, som det reexporterar och säljer till ett ringa pris, är icke lätt att täfla med. Också är det nogsamt bekant att det är Englands förträffliga mekaniska spinn- och väf-stolar, som tiodubblar dess befolknings verksamhet, och som vållar att husväfnads-slöjden så väl i Ångermanland som i Schlesien, Belgien och Ostindien icke förmår utan med stor svårighet hålla sig uppe.

Länens Namn.	Städernes Namn.	Grundlagd År	Kalkulerad Folkmängd 1844.	Hus och Tomter. Verk och Inrättningar.	Jord. Åker. Tunl.
	Stockholms Stad	1260	86,000	3,961	1,669
Malmö Län .	*Malmö*	1319	10,850	868	2,139
	Landskrona . . .	1413	3,950	331	1,351
	Helsingborg . . .	Urgammal	3,300	372	612
	Lund . . . . före	1200	5,500	373	1,694
	Ystad	Urgammal	4,220	551	653
	Skanör	d:o	650	162	337
	Falsterbo	d:o	230		
	S:a	—	28,700	2,657	6,786
Christianst:s	*Christianstad* . .	1614	4,580	346	624
	Cimbritshamn . .	Urgammal	1,060	156	208
	Engelholm	d:o	1,100	186	—
	S:a	—	6,740	688	832
Halmstads . .	*Halmstad*	1327	2,340	245	324
	Warberg	Urgammal	1,670	260	380
	Laholm . före år	1400	1,010	177	310
	Falkenberg . före	1434	880	117	306
	Kongsbacka priv.	1676	490	88½	69
	S:a	—	6,390	887½	1,399
Carlskrona . .	*Carlskrona* omkr.	1650	12,550	1,429	62
	Carlshamn . d:o	1665	4,500	572	21
	Sölvitsborg . . .	Urgammal	1,320	152	241
	S:a	—	18,370	2,153	324
Wexiö . . .	*Wexiö* . . . före	1200	2,350	201	142
Jönköpings .	*Jönköping* . före	1300	4,880	337	304
	Eksjö . . . . d:o	1300	1,760	125	140
	Grenna	1652	750	142	147
	S:a	—	7,390	604	591
Linköpings . .	*Linköping* . före	1200	4,980	268	699
	Norrköping. d:o	1200	14,000	923	565
	Söderköping d:o	1200	1,270	169	259
	Skenninge . d:o	1100	1,090	126	777
	Wadstena	1390	2,000	199	759
	S:a	—	23,340	1,685	3,059

1842.				Utsäde. Tunnor. 1842.						
Äng Tunl.	Skog och Utmark.	Summa Tunland.	Hemman-tal.	Hvete.	Råg	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter.	Potatis.
261	538	2,468	30	—	—	—	—	—	—	—
374	525	3,038	—	10	200	500	100	200	70	1,200
106	271	1,728	13¾	10	120	425	140	85	45	800
362	263	1,237	14	11	100	157	160	32	20	685
230	100	2,024	36	20	130	700	100	100	80	300
186	800	1,639	16	12	150	200	—	21	—	1,000
675	2,233	3,245	9	—	127	54	44	14	14	163
1,933	4,192	12,911	88¾	63	827	2,036	544	452	229	4,148
869	—	1,503	15	26	140	299	64	10	50	120
7	91	306	3¼	8	53	78	—	23	39	80
—	—	—	—	—	29	20	26	35	—	29
876	91	1,809	18¼	34	222	397	90	68	89	229
216	702	1,242	13¼	6	94	113	230	102	5	350
508	854	1,742	10	10	95	190	90	28	4	135
630	909	1,849	9	2	60	50	200	125	3	500
324	90	720	6	3	138	73	78	20	1	134
30	51	150	3½	5	9	32	7	16	2	6
1,708	2,606	5,704	42	26	396	458	605	291	15	1,125
128	872	1,062	4¼	2	24	18	15	—	3	139
14	459	494	1⅓	—	10	4	6	—	—	10
159	700	1,100	3½	3	80	50	14	—	2	250
301	2,031	2,656	$9\frac{1}{12}$	5	114	72	35	—	5	399
250	302	694	10	1	50	40	30	10	1	60
500	60	864	11	12	80	5	230	6	3	330
160	116	416	3	—	65	30	60	200	260	200
108	196	451	7	8	22	—	—	36	7	22
768	372	1,731	31	21	217	75	320	252	271	612
111	406	1,216	18¼	22	153	15	—	131	5	720
391	11	968	27⅛	19	104	30	53	44	4	823
138	346	743	$13\frac{7}{16}$	20	40	5	20	25	3	150
238	484	1,499	21¾	6	130	47	5	220	10	500
93	77	930	21¼	16	63	126	—	174	16	40
971	1,324	5,356	$101\frac{13}{16}$	83	490	223	78	594	38	2,233

Medelafkastning sedan utsädet är afdragit. 1842. Tunnor.							Underhålln…		
Hveto.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter.	Potatis.	Hästar.	Oxar.	Kor.
—	—	—	—	—	—	3,569	2,295	224	1,042
100	1,600	3,000	500	1,200	420	7,200	450	100	250
71	840	2,550	850	425	225	4,800	220	20	290
55	500	628	960	160	80	5,480	185	39	226
160	975	3,850	450	300	240	2,400	220	20	300
96	1,200	1.600	—	—	—	9,000	200	14	330
—	395	236	163	61	49	944	125	14	190
482	5,510	11,864	2,923	2,146	1,014	29,824	1,400	207	1,586
140	690	1,320	296	40	163	1,100	250	16	360
7	6	7	—	5	6	10	54	30	130
—	145	80	140	104	—	203	38	8	56
147	841	1,407	436	149	169	1,313	342	54	546
30	470	339	575	306	25	2,450	98	46	176
40	380	570	315	98	18	1,620	120	20	250
8	240	150	600	375	12	3,500	50	8	150
9	483	258	332	70	3	804	40	10	130
25	54	128	21	64	8	48	20	—	40
112	1,627	1,445	1,843	913	66	8,422	328	84	746
14	120	108	75	—	15	973	73	16	130
—	75	25	30	—	—	120	50	284	—
18	400	240	70	—	10	2,400	52	16	200
32	595	373	175	—	25	2,493	175	316	330
3⅓	166	213	140	40	5	540	50	24	170
60	325	15	460	21	9	2,310	125	50	130
—	260	90	240	—	—	1,200	50	40	100
48	154	—	—	230	32	176	27	14	45
111⅓	905	318	840	291	46	4,226	252	128	445
176	916	120	—	1,180	38	5,760	151	82	126
133	624	180	320	265	24	5,760	401	46	215
140	280	25	100	125	15	750	34	30	67
24	390	190	20	880	30	2,500	74	55	143
112	440	885	—	1,050	113	400	69	71	133
585	2,650	1,400	440	3,500	220	15,170	729	284	684

...eatur. 1842.				Stats-			
Får.	Svin.	Getter.	Uppskattadt värde i R:dr. 1842.	Bevillning.	Ständige Räntor.	Arrende-Medel.	Roterings-kostnad.
213	976	37	33,978,800	379,541	14,438	—	12,310
100	300	4	2,000,276	21,431	1,934	—	644
170	125	—	626,817	5,243	398	—	215
67	130	1	700,777	4,534	448	—	294
50	320	5	1,211,500	12,083	1,092	—	321
—	100	—	865,936	10,008	879	—	379
201	79	—	62,329	890	128	—	38
588	1,054	10	5,467,635	54,180	4,879	—	1,891
257	260	—	1,113,997	11,245	821	—	276
24	30	—	154,513	1,484	166	—	60
30	—	—	175,908	1,520	247	—	70
311	290	—	1,444,418	14,249	1,234	—	406
70	—	—	396,374	4,718	391	—	245
65	75	—	387,820	2,641	245	—	155
10	70	—	123,643	1,400	144	—	102
—	40	—	124,857	1,190	131	—	77
4	3	—	106,896	1,279	79	—	102
149	188	—	1,139,590	11,228	990	—	681
12	10	—	1,303,125	16,941	1,476	4,111	1,069
—	—	—	609,575	8,160	692	681	555
20	—	—	257,425	1,959	181	—	150
32	10	—	2,170,125	27,060	2,349	4,792	1,774
12	100	—	519,650	3,522	337	—	164
20	130	—	897,120	9,310	787	—	268
30	60	—	208,642	1,585	255	—	82
35	56	—	64,911	734	99	—	81
97	346	—	1,690,323	15,151	1,518	—	595
30	128	—	835,629	10,966	1,224	—	328
35	199	4	3,010,980	26,937	2,317	—	1,124
—	—	—	252,746	2,200	213	—	186
42	95	—	172,252	1,395	181	—	143
146	203	—	239,048	2,431	861	3	180
253	625	4	4,510,654	43,929	4,796	3	1,961

1842.				Utsäde. Tunnor. 1842.						
Äng. Tunl.	Skog och Utmark. T.	Summa Tunland.	Hemmantal.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter.	
390	535	1,285	10	6	120	130	16	4	2	
483	2,970	4,299	10	—	88	20	—	—	—	
470	2,486	3,156	10	1	80	43	6	—	1	
1,343	5,991	8,740	30	7	288	193	22	4	3	1,
380	1,069	1,674	3	12	75	12	100	40	10	
—	1,682	2,780	2	8	90	10	409	30	9	
—	1,200	2,074	—	6	60	25	345	27	1	
552	547	1,414	2	1	82	1/16	144	11	16	
422	887	1,620	3	1	40	79	254	25	15	
622	262	1,536	12	10	102	3	335	77	10	
1,976	5,647	11,098	22	38	549	129	1,587	210	61	
674	—	1,030	7⅜	4	45	30	200	15	8	
258	550	1,133	5⅛	5	10	—	130	60	1	1,
946	1,393	2,471	6⅛	5	20	2	112	4	—	
410	1,115	1,589	5	1	6	2	50	40	1	
60	317	587	6	30	60	10	150	10	10	
2,348	3,375	6,810	29⅜	45	141	44	642	129	20	1,
1,067	155	1,772	—	21	40	195	60	11	6	
255	751	1,126	5	2	5	85	35	—	20	
—	—	—	1	1	5	5	½	½	—	
402	4,549	5,197	7	4	20	18	50	12	3	
50	139	264	2	1	10	9	25	—	1	
1,774	5,594	8,359	15	29	80	312	170½	23½	30	
107	2,526	3,483	—	84	368	170	19	—	11	
—	260	2,100	40½	31	425	403	17	21	6	
817	812	2,341	13	22	100	79	75	58	4	
817	1,072	4,441	53½	53	525	482	92	79	10	
342	1,444	2,727	15½	15	350	100	50	90	6	
2,045	11,000	14,348	42	25	245	325	100	90	10	
700	2,347	3,654	27	10	190	30	40	30	4	
287	85	901	15	7	186	4	2	3	—	
3,374	14,876	21,630	99½	57	971	459	192	213	20	1,
—	—	1,172	5	2	31	5	72	—	—	
228	2,980	3,622	9	2	38	3	120	1	5	
611	3,636	4,553	8	1	35	2	30	—	3	
839	6,616	9,347	22	5	104	10	222	1	8	

Länens Namn.	Städernes Namn.	Grundlagd. År	Kalkulerad Folkmängd. 1844.	Hus och Tomter. Verk och Inrättningar.	Jord. Åker. Tunl.
Kalmar Län .	*Kalmar* . . före	1200	5,780	610	360
	Westervik . . .	1433	3,650	500	486
	Wimmerby priv.	1604	1,580	115	260
	S:a	—	11,010	1,225	1,106
Mariestads . .	*Mariestad*	1586	1,650	130	225
	Skara var ansenl.	1000	1,680	110	1,098
	Lidköping . före	1100	2,150	201	874
	Sköfde	Urgammal	660	66	315
	Hjo	d:o	640	79	311
	Falköping . före	1300	600	58	658
	S:a	—	7,380	644	3,475
Wenersborgs .	*Wenersborg* . .	1642	2,680	435	356
	Alingsås	1619	1,290	205	325
	Borås	1622	2,450	496	132
	Ulricehamn . . .	Urgammal	1,360	79	64
	Åmål	1640	1,480	250	210
	S:a	—	9,260	1,465	1,087
Göteborgs . .	*Göteborg*	1607	21,200	865	550
	Kongelf . . före	1200	760	121	120
	Marstrand . . .	1132	950	203	—
	Uddevalla . före	1200	3,600	456	246
	Strömstad	1666	1,320	236	75
	S:a	—	27,830	1,881	991
Wisby	*Wisby* . . . före	1200	4,200	974	850
Upsala	*Upsala*	Urgammal	5,280	492	1,840
	Enköping	d:o	1,330	198	712
	S:a	—	6,610	680	2,552
Westerås . . .	*Westerås* . före	1100	3,480	424	942
	Sala	1622	3,390	208	1,303
	Arboga . . före	1200	2,050	335	607
	Köping . nya St.	1639	1,500	254	529
	S:a	—	10,420	1,221	3,381
Carlstads . .	*Carlstad*	1586	3,160	195	—
	Christinehamn .	1642	1,730	300	214
	Filipstad	1611	1,150	81	306
	S:a	—	6,040	576	520

Kreatur. 1842.				Uppskattadt värde i R:dr. 1842.	Stats-			
Ungboskap.	Får.	Svin.	Getter.		Bevillning.	Ständige Räntor.	Arrende-Medel.	
2	24	36	1	824,477	10,861	839	—	
7	167	49	—	403,313	4,370	487	—	
20	100	70	—	161,514	1,685	531	—	
29	291	155	1	1,389,304	16,916	1,857	—	
6	36	151	—	321,550	2.876	252	—	
52	69	92	—	261,837	2,024	241	—	
50	40	150	—	435,273	3,174	329	—	
18	99	87	1	121,969	971	108	—	
30	50	70	—	102,853	915	110	—	
40	81	19	—	69,111	557	99	—	
196	375	569	1	1,312,593	10,517	1,139	—	
10	20	40	—	113,400	4.179	401	—	
—	—	120	—	245,629	2,157	231	13	
4	6	120	—	174,669	4,884	435	—	
10	15	60	—	170,152	3,108	241	—	
20	20	20	—	221,874	1,966	224	—	
44	61	360	—	925,724	16,294	1,532	13	1
33	30	26	—	4,914,283	55,936	2,765	—	2
20	—	20	—	147,588	1,596	118	81	
6	12	—	—	81,448	777	80	—	
10	20	40	—	556,956	5,549	457	—	
5	15	40	4	165,822	1,603	167	—	
74	77	126	4	5,866,097	65,461	3,587	81	2,
13	287	165	8	540,184	10,681	775	—	
—	25	131	—	1,660,958	16,055	3,104	—	
7	119	211	—	234,517	2,255	231	—	
7	144	342	—	1,895,475	18,310	3,335	—	
10	40	130	—	987,938	3,974	868	—	
150	500	550	10	625,000	4,783	10,742	1,100	
17	230	113	—	378,856	3,610	603	—	
27	72	92	—	277,043	2,762	297	—	
204	842	885	10	2,268,837	15,129	12,510	1,100	
—	36	105	—	656,486	7,138	656	—	
10	10	125	—	445,549	3,419	569	—	
15	40	30	—	251,227	1,834	522	—	
25	86	260	—	1,353,262	12,391	1,747	—	

Bidrag i R:dr B:co. 1842.							
Kostnad för Stadens Styrelse.	Klereciets underhåll.	Fattigförsörjning.	Skjuts.	Väghållning.	Diverse Onera.	Summa Stats-bidrag i R:dr B:co.	Tulluppbörden 1842. R:dr B:co.
5,909	2,534	5,994	544	887	4,893	33.016	103,725
1,800	1,415	1,236	—	200	2,982	12,777	61,611
1,012	335	500	400	300	1,000	5,889	——
8,721	4,284	7,730	944	1,387	8,875	51,682	165,336
1,636	222	667	148	350	200	6,486	——
723	653	450	167	850	950	6,150	——
1,525	486	1,200	300	1,580	961	9,755	——
412	312	145	33	1,150	344	3,506	——
200	447	250	200	700	300	3,164	——
677	340	300	157	152	1,520	3,802	——
5,173	2,460	3,012	1,005	4,782	4,275	32,863	——
4,107	1,394	1,600	1,333	900	1,220	15,556	——
578	474	1,000	100	267	100	5,007	——
2,062	1,468	2,812	1,345	386	6,801	21,135	——
2,200	1,050	400	388	400	1,720	9,624	——
350	765	450	400	500	850	5,585	——
9,297	5,151	6,262	3,566	2,453	10,691	56,907	——
118,359	15,306	48,511	8,933	2,019	42,654	296,866	1,275,713
1,543	582	367	100	—	1,215	5,741	70
—	67	600	—	—	1,352	2,876	393
3,300	1,473	2,553	280	—	2,922	16,822	16,853
900	75	110	109	20	1,486	4,574	1,905
124,102	17,503	52,141	9,422	2,039	49,629	326,879	1,294,934
3,415	1,770	2,155	100	600	6,395	26,645	34,410
6,431	3,325	4,142	516	1,025	5,000	39,974	——
—	1,217	800	1,240	1,700	890	8,447	——
6,431	4,542	4,942	1,756	2,725	5,890	48,421	——
3,754	2,750	3,301	189	2,000	5,224	22,536	——
2,500	2,500	2,000	267	1,200	4,450	29,542	——
2,440	1,700	1,033	—	950	4,235	14,804	——
2,786	2,903	1,518	290	586	303	11,625	——
11,480	9,853	7,852	746	4,736	14,212	78,507	——
3,589	812	2,189	907	631	3,588	19,815	——
3,104	677	1,060	1,000	900	827	11,763	——
1,000	464	800	1,150	800	400	7,109	——
7,693	1,953	4,049	3,057	2,331	4,815	38,687	——

Länens Namn.	Städernes Namn.		Grundlagd År	Kalkulerad Folkmängd 1844.	Hus och Tomter. Verk och Inrättningar.	Jord - Åker. Tunl.
Stockholms L.	*Sigtuna*		Urg.	410	96	195
	Södertelje .	före	1200	1,180	280	327
	Norrtelje		1622	1,080	146	228
	Öregrund		1491	600	153	20
	Östhammar	före	1300	580	108	—
	Waxholm		1549	940	147	36
		S:a	—	4,790	930	806
Nyköpings . .	*Nyköping* .	före	1200	4,258	592	438
	Strengnäs		Urg.	1,150	202	671
	Thorshälla	före	1400	600	100	342
	Eskilstuna	före	1200	3,380	236	51
	Mariefred . . .		1590	584	82	110
	Trosa . . .	före	1200	534	143	120
		S:a	—	10,506	1,354	1,742
Örebro	*Örebro* . . .	före	1200	4,310	363	1,320
	Askersund		1643	980	188	198
	Nora		1644	780	121	495
	Linde		1644	790	175	570
		S:a	—	6,860	847	2,583
Falu	*Falun*		1608	4,180	327	192
	Hedemora		1446	1,020	138	242
	Säther		1642	560	89	310
		S:a	—	5,760	554	744
Gefle	*Gefle*		960	8,200	1,047	100
	Söderhamn . .		1620	1,610	218	12
	Hudiksvall . . .		1582	1,980	328	—
		S:a	—	11,790	1,593	112
Hernösands . .	*Hernösand* . . .		1584	2,300	252	58
	Sundsvall		1624	2,090	338	97
		S:a	—	4,390	590	155
Östersunds . .	*Östersund*		1786	480	69	34
Umeå	*Umeå*		1605	1,280	154	78
Piteå	*Piteå*		1621	1,192	155	130
	Luleå		1621	1,160	226	130
		S:a	—	2,352	381	260
Summa för Städerne			—	310,238	27,974	35,278

1842.			Utsäde. Tunnor. 1842.						
Skog och Utmark. T.	Summa Tunland.	Hemman-tal.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter.	Potatis.
881	1,139	5⅞	5	45	14	6	3½	3	24
885	1,593	11⅝	5	90	6	40	6	6	100
404	803	1⅝	17	75	19	—	5	3	25
454	693	4½	—	3	8	—	2	—	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
224	275	1	3	9	4	2	—	1	20
2,847	4,503	24⅝	30	222	51	48	16½	13	253
182	694	8½	18	85	50	10	40	1	412
1,617	2,662	14⅝	10	112	46	20	15	2	1,236
35	601	12⅛	14	95	12	—	22	2	110
—	—	1⅜	—	23	—	—	—	—	—
2,110	2,560	4½	8	40	30	8	4	4	50
373	633	5¼	6	30	5	5	3	3	50
4,318	7,150	46⅜	56	385	143	43	84	18	1,858
1,663	3,845	29	31	214	65	113	146	8	263
1,160	1,658	1	2	30	—	60	10	—	150
251	746	3	—	16	4	72	—	2	70
670	1,319	4	1	40	3	40	5	8	200
3,744	7,568	37	34	300	72	285	161	18	683
561	947	4	2	30	11	70	40	—	125
800	2,318	8	6	60	4	130	30	5	100
950	1,440	4	—	15	—	124	15	—	62
2,311	4,705	16	8	105	15	324	85	5	287
3,090	5,250	8½	—	50	190	50	5	5	650
4,092	4,884	5½	—	9	65	4¼	1½	—	143
492	928	7⅚	—	1	50	8	8	½	90
7,674	11,062	21⅚	—	60	305	62¼	14½	5½	883
1,100	1,689	2 175/192	—	2	80	5	—	—	65
768	1,545	4 81/192	—	6	94	8	10	3	320
1,868	3,234	7⅓	—	8	174	13	10	3	385
170	305	⅔	—	3	20	1	2	½	52
803	1,585	½	—	5	75	5	10	—	25
1,400	2,400	3	—	½	86	½	½	—	49
610	1,610	—	—	5	170	—	—	—	90
2,010	4,010	3	—	5½	256	½	½	—	139
82,904	141,259	779	678	6,385	6,171	5,400	2,690	873	19,770

Medelafkastning sedan utsädet är afdragit. 1842. Tunnor.							Underhålli[…]		
Hvete.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandsäd.	Ärter.	Potatis.	Hästar.	Oxar.	[…]
30	180	56	24	14	12	120	27	10	
30	450	30	200	36	30	1,000	70	30	
102	375	95	—	30	18	175	47	2	
—	15	32	—	8	—	224	7	—	
—	—	—	—	—	—	140	18	—	
18	45	24	10	—	4	100	10	—	
180	1,065	235	234	88	64	1,759	179	42	
162	595	275	60	280	42	3,708	136	24	
70	675	277	80	90	14	7,416	59	20	
124	660	70	—	120	12	660	50	20	
—	207	—	—	—	—	—	85	—	
72	240	210	32	28	28	400	24	10	
38	180	22	32	17	21	360	16	9	
466	2,557	1,054	204	535	117	12,544	370	83	
372	1,926	520	565	730	40	2,104	133	34	
18	210	—	240	40	—	1,200	32	8	
—	200	24	300	—	8	400	34	—	
10	240	18	120	20	64	1,600	40	10	
400	2,576	562	1,225	790	112	5,304	239	52	
14	180	66	350	200	—	625	100	11	
36	360	24	390	120	20	500	56	10	
—	120	—	496	60	—	310	30	4	
50	660	90	1,236	380	20	1,435	186	25	
—	400	1,140	200	25	30	3,900	170	30	
—	69	446	31	11	—	730	33	2	
—	6	300	48	48	3	630	40	—	
—	475	1,886	279	84	33	5,260	243	32	1,
—	9	360	12	—	—	320	22	3	
—	36	564	40	60	18	2,880	55	6	
—	45	924	52	60	18	3,200	77	9	
—	18	100	5	10	2	260	8	—	
—	50	400	15	60	—	150	50	5	
—	5	344	2	2	—	392	35	2	
—	60	860	—	—	—	630	44	2	
—	65	1,204	2	2	—	1,022	79	4	
4,858	37,069	35,024	34,195	12,307	2,856	147,027	9,117	2,334	15,

Kreatur. 1842.				Uppskattadt värde i R:dr. 1842.	Stats-			
Ungboskap.	Får.	Svin.	Getter.		Bevillning.	Ständige Räntor.	Arrende-Medel.	Roterings-kostnad.
46	42	66	—	68,995	530	65	—	123
30	100	90	—	225,938	2,187	208	—	451
6	56	100	—	195,008	1,771	201	—	217
—	40	23	—	56,281	700	98	—	130
4	96	65	—	54.006	682	92	—	123
—	12	5	—	90,982	859	108	—	—
86	346	369	—	691,210	6,729	772	—	1,044
8	41	94	—	590,640	7,032	1,051	—	211
10	30	92	1	187,020	2,218	306	101	73
4	170	40	—	96,015	1,201	289	1	212
—	35	85	—	286,054	3,478	—	—	200
10	50	54	—	94,248	965	197	—	95
4	63	60	—	36.013	650	78	—	65
36	389	425	1	1,170,019	15,544	1,921	102	856
25	40	93	—	975,023	9,914	1,503	—	275
25	25	50	—	149,068	1,279	146	—	202
—	12	40	—	211,735	1,836	270	—	251
30	20	80	—	133.813	1,530	134	2	223
80	97	263	—	1,469,639	14,559	2,053	2	931
4	40	120	45	901,398	9,685	28,345	—	279
20	50	70	—	227,303	1,933	159	—	118
12	69	58	—	128,219	945	280	222	145
36	159	248	45	1,256,920	12,563	28,784	222	542
150	200	200	200	1,784,135	19,120	1,964	1,362	909
3	43	38	69	331,783	2,909	313	—	136
—	30	45	150	359.605	3,214	320	—	170
153	273	283	419	2,475,523	25,243	2,597	1,362	1,215
8	45	20	100	280,534	4,218	379	—	286
30	110	68	175	351,372	3,869	397	—	201
38	155	88	275	631,906	8,087	776	—	487
8	30	16	10	27,220	848	116	—	60
25	50	40	100	206,820	2,477	251	—	107
12	71	38	52	136,619	2,807	278	—	51
25	100	7	30	151,035	1,888	240	—	64
37	171	45	82	287,654	4,695	518	—	115
1,646	5,476	7,428	1,007	74,169,962	801,791	94,474	7,677	33,789

Bidrag i R:dr B:co. 1842.							Tulluppbörden 1842. R:dr B:co.
Kostnad för Stadens Styrelse.	Klereciets underhåll.	Fattigförsörjning.	Skjuts.	Väghållning.	Diverse Onera.	Summa Stats-bidrag i R:dr B:co.	
395	107	42	—	67	20	1,349	——
1,350	570	343	1,617	506	667	7,899	504
—	935	325	52	133	1,880	5,514	——
213	122	—	—	33	513	1,809	97
306	245	100	—	10	222	1,780	——
250	805	150	—	—	25	2,197	——
2,514	2,784	960	1,669	749	3,327	20,548	601
3,233	1,633	1,273	300	1,160	3,851	19,744	8,552
850	3,246	1,216	$66\frac{2}{3}$	890	1,561	10,528	——
650	317	660	100	300	—	3,730	——
583	182	1,600	—	—	6,700	12,743	——
150	258	156	39	234	490	2,584	——
517	322	67	9	150	125	1,983	——
5,983	5,958	4,972	575	2,734	12,727	51,312	8,552
2,176	1,968	2,501	450	1,600	3,780	24,167	——
600	713	160	580	249	800	4,729	——
414	311	689	116	500	1,356	5,743	——
138	265	365	10	650	532	3,829	——
3,328	3,257	3,715	1,156	2,999	6,468	38,468	——
3.400	4,540	3,598	1,067	500	3.000	54,414	18
1,600	733	300	350	200	300	5,693	——
337	417	300	371	200	300	3,517	——
5,337	5,690	4,198	1,788	900	3,600	63,624	18
12,346	3,200	11,750	1,800	500	26,712	79,663	80,916
1,400	1,447	650	80	200	1,150	8,285	6,606
1,403	1,113	610	$66\frac{2}{3}$	200	1,790	8,887	2,413
15,149	5,760	13,010	$1,946\frac{2}{3}$	900	29,652	96,835	89,935
1,200	1,570	1,240	129	150	1,700	10,872	14,363
1,670	900	970	—	250	2,000	10,257	17,777
2,870	2,470	2,210	129	400	3,700	21,129	31,140
163	188	71	6	41	163	1,656	824
867	550	900	—	100	267	5,519	6,515
922	355	252	50	67	777	5,559	1,972
1,110	567	100	100	267	834	5,180	2,588
2,032	922	352	160	334	1,611	10,739	4,550
292,877	154,631	230,423	57,068	52,525	548,142	2,287,836	3,928,648

Om Arméen.

Vi hafva jord nog till vår bergning
och jern att oss försvara.
(Yttrande af Carl XIV till Rikets Ständer).

I Sverige blef Militair-väsendet organiseradt af Konung Carl XI:te på 1680-talet, medelst det så kallade Indelnings-Verket, i ett alldeles eget sätt, som icke igenfinnes hos någon annan nropeisk Nation, och fortfar att ännu så vara. *) Det består ruti, att Allmogen för att undgå utskrifning, åtog sig att ständigt hålla ett visst antal Ryttare, Soldater eller Båtsmän, hvilka rar och en försågs af en så kallad rote, bestående merendels tvenne hela hemman, med ett litet torp samt dertill hörande rd, jemte biträde vid såning och bergning, med flere små förmåner. **) Befälet för dessa trupper erhöll på samma sätt, midt land dem, till Boställen och aflöning sådane hemman som Staer ägde att disponera. Härigenom fästades med oupplösliga band igarens kärlek till fäderneslandet. Också har den indelta arméen alltid, när den varit väl anförd, fullkomligen uppfyllt sin

*) Under loppet af år 1844 hafva, på K. M:s nådiga befallning, fem häften af trycket utkommit, som innehålla: *Stadganden rörande Rotehållaren och Soldaten vid indelta Infanteri-Regementerna.* De äro samlade af Krigs-Rådet Forsberg och Capit. Sjernsvärd, och ganska upplysande.

**) Ett bevis, att den indelta Soldatens ställning som Medborgare är väl beräknad och i många afseenden lyckligare än någon annan Samhällsklass's, kan inhemtas af den upplysning som officielt meddelades rörande de vid Lilla Edet, genom olyckshändelse den 29 Aug. 1830, drunknade 48 Soldater. Af dessa 48 Soldater voro icke mindre än 44 gifta, och af deras hemmavarande hustrur voro 10 i frugtsamt tillstånd. Deras efterlefvande barn utgjorde till antalet 155, således på hvarje gift par 3½. När man påminner sig, att medeltalet af barn, som belöpa sig på hvarje gift par i Europa, icke utgör mer än 4½, och att ifrågavarande 48 soldater voro vid dödstillfället i deras bästa ålder, så kan man derutaf sluta, så väl till deras moralitet, enär ett så stort antal voro gifta, som till den trygghet hvarmed de betrakta sin ställning på utkomstens vägnar. Någon gång kan man af ganska obetydliga anledningar draga vigtiga slutföljder; så utvisar stundom läget af ett halmstrå den rigtning i hvilken orkanen framgått!

bestämmelse. Franska Revolutionen, som volkanlikt framkastade en massa af nya idéer, har också stadgadt begreppet om hvarje fri mans skyldighet att försvara fosterjorden. Konskriptionen blef häraf en nödvändig följd, och densamma antogs äfven hos oss 1812. Vi äga således trenne slag af trupper, nemligen värfvade, indelte samt konskriptionen eller beväringen. Specification å dessa trupper, deras antal, förläggningsorter m. m. upptages i tabellen å pag. 284. Styrelsens omsorg att städse hålla den indelta arméen i ett med Militair-Ståndets esprit, samt alla öfriga samhällsklasser framåtskridande, jemngodt skick, har vållat, att Regeringens intresse på visst sätt råkat i strid med de Roteringsskyldiges, emedan, sedan desse senare numera genom den allmänna konskriptionen nödgas personligen i farans stund deltaga i fosterjordens försvar, oaktadt de derjemte underhålla den indelta krigaren, så synes dem detta från äldre tider pålagda onus tungt, i synnerhet som fordringarna å den indelta krigarens beklädnad, exercis, utseende och hela hållning, nu äro vida strängare än fordom.

Enligt 80 §. Regeringsformen skall Indelnings-Verket orubbadt bibehållas, så vida icke Konung och Ständer gemensamt finna skäl att deruti ändring göra. Huruvida någon sådan ändring af väsendtlig art är af behofvet påkallad, är icke lätt att bestämma. Dertill fordras icke endast att äga en djup insigt i Krigsyrket utan äfven att på det nogaste känna nationens lynne och landets natur-egenheter. Om det är en gifven sanning, att en del af de gamla föråldrade Staterne hafva, genom misskännande af sina naturliga lifselementer, så småningom stelnat till blotta förvaltnings-machiner, och om fullkomligt stillestånd är likaså olyckligt som en förderflig nyhetssjuka, eller ett oroligt omskapningsbegär; så finner man härutaf, att krigsmaktens lämpligaste organisation, med afseende på behofvet, nationens krafter, krigstheaterns skaplynne, och tidsandans stegrade kraf, är ett ämne af den ömtåligaste beskaffenhet. Fordom gjorde Konungarne, deras favoriter, ministrar eller mätresser krig mot en angränsande Stat, ofta för de obetydligaste bagateller, utan att det ringaste taga i beräkning om kriget var behöfligt eller nyttigt. Arméerna, sammansatte af värfvade trupper från alla land och af alla nationer, tågade mot hvarandra, gåfvo en eller annan

bataille, drogo sig på bestämda tider tillbaka, gingo i vinterqvarter, och nästa vår började striden på nytt, alldeles som ett parti schack. Så är det icke nu mera. Kriget måste, för att med framgång kunna föras, vara nationelt. Alla moraliska krafter sättas numera på samma gång i verksamhet som de materiella, hela staten bringas på sätt och vis uti ett feberaktigt tillstånd, och ingenting mindre är i fråga än om en Nation skall finnas eller ej.

När kriget blifvit af denna art, och de af Folken fordrade ansträngningar knappt hafva någon gräns, så synes det vara ganska angeläget, att dessa ansträngningar icke utan behof påkallas. Om en Nation, för att hållas beständigt stridfärdig, utarmas till den grad, att hon blott med bekymmer kan lifnära sig, då förloras kärleken till den jord, för hvars försvar hon nödgas göra dessa uppoffringar. Sådan är de fleste Europeiska Staters ställning. De talrika stående härarne fordra ovillkorligen en reform; och ehuru paradoxt det än låter, så kan det dock icke betviflas, *att den Regering som först minskar den stående arméen, för att dymedelst tillvägabringa en lindring i Folkets skattebördor, blir derigenom starkare.* Hennes uppmaning till Nationen, att när det gäller, resa sig i massa eller gå, som man säger, *man ur huset,* skall då med kärlek och beredvillighet åtlydas; ty Folket vet och tror, att hvarken dess skatter eller blod i oträngdt mål uppoffras.

Försvaret till lands uppgår enligt Kapitalräkningen för år 1841 till 4,830,293 R:dr. När härtill kommer 2,375,447 R:dr som Landshöfdingarnes senaste femårsberättelser (se Tablåen öfver Statsbidragen pag. 239) innehålla, såsom kostnaden för rustning och rotering för gemenskapen, så uppkommer i alla fall den betydliga kostnaden af 7,205,740 R:dr för Landtförsvaret, hvilken summa ytterligare bör ökas med hela anslaget för Sjö-Staten eller med 5:te Hufvud-Titeln, utgörande 1,954,866 R:dr, då totalbeloppet af årliga omkostnaderna å Sveriges Sjö- och Landt-försvar blifver 9,160,606 R:dr B:ko. Om det å ena sidan icke kan nekas, att denna summa är högst betydlig i ett kallt, magert, folk- och produkt-fattigt land, med 6 månaders vinter, i synnerhet om man ville öka henne med någon äfven aldrig så ringa afkomst å alla de byggnader och établissementer af alla

Vapnet.	Regementernas Namn.	Indelta.	Värfvade.	Extra Rotering.
Artilleri *2,700*	Svea Artilleri-Regemente	. . . .	975	. . .
	Göta d:o	. . . .	975	. . .
	Wendes Ridande Artilleri	. . . .	750	. . .
Kavalleri *4,705*	Lif-Garde till Häst	. . . .	400	. . .
	Rif-Regementets Dragon-Corps . . .	505	. . . .	. . .
	Lif-Regementets Husar-Corps	500	. . . .	. . .
	Smålands Husar-Regemente	500	. . . .	. . .
	Skånska d:o	1,000	. . . .	. . .
	Skånska Dragon-Regemente	1,000	. . . .	. . .
	Kronprinsens Husar-Regemente . . .	. . . .	600	. . .
	Jemtlands Häst-Jägare	200	. . . .	. . .
Infanteri *25,409*	Första och Andra Gardet	. . . .	1,600	. . .
	Lif-Regem. Grenadier-Corps	500	. . . .	185
	Första Lif-Grenad.-Regemente . . .	1,200	. . . .	215
	Andra d:o d:o	1,000	. . . .	200
	Södermanlands Regemente	1,200	. . . .	351
	Nerikes d:o	766	. . . .	250
	Wermlands d:o	908	. . . .	163
	Wermlands Fält-Jägare	. . . .	600	. . .
	Uplands Regemente	1,200	. . . .	357
	Helsinge d:o	1,200	. . . .	85
	Dal-Regementet	1,200	. . . .	130
	Westmanlands d:o	1,200	. . . .	32
	Smålands Grenadier-Bataillon	500	. . . .	. . .
	Kronobergs Regemente	1,100	. . . .	777
	Jönköpings d:o	1,100	. . . .	340
	Kalmare d:o	1,100	. . . .	254
	Norra Skånska d:o	983	. . . .	. . .
	Södra d:o d:o	1,002	. . . .	. . .
	Westgöta Regemente	1,000	. . . .	. . .
	Skaraborgs d:o	1,200	. . . .	295
	Elfsborgs d:o	1,200	. . . .	94
	Westgöta Dals Regemente	1,200	. . . .	176
	Bohus Läns d:o	904	. . . .	. . .
	Westerbottens Fält-Jäg.Regem. *). .	943	. . . .	83
	Jemtlands Fält-Jägare	603	. . . .	. . .
32,814	Hela Ständiga Arméen	26,914	5,900	3,387

*) Detta Regemente är fördeldt uti 2:ne Corpser, neml. Norrbottens Fält-Jägare-Corps och Westerbottens d:o. Den förra bestående af 483 nummer, den senare af 460. Af den förra äro 174 nummer indragne till bildande af en Hästjägare-Squadron, och af den senare 59 nummer till musiken, m. m.

Regementernas Läge.	Mötesplats.	Kostnad 1828. R:dr.
i Stockholm	. . . .	90,067
i Göteborg	. . . .	113,888
i Christianstad och Landskrona	. . . .	88,637
i Stockholm	. . . .	115,215
lms L. 221 M. i Upsala L. 279	Ladug. gärde . .	348,877 *
L. 335. i Mariest. 125. Westerås 23	Mosås	
s 250, Kalmar 138, Wexiö L. 112	Ränneslätt	186,120 **
L. 500 M., i Christianst. 500 . . .	Ljungby-Hed . .	31,572
L. 458, i Christianst. 542	d:o	29,696
i Malmö, Ystad m. fl.	. . . .	110,347
af Jemtland	Frösön	. . . . . .
i Stockholm	. . . .	162,174
s L. 315, Nyköp. 111, Stockh. L. 14	Utnäs Löt	. . . . . .
ngs Län	Malmen	19,275
ng 917, i Kalmar L. 83	d:o	186,581
Nyköpings Län	Malmköping . . .	24,015
474, i Carlstads L. 292	Sanna Hed . . .	19,507
ementet i Carlstads Län	Warpnäs Mo . .	30,136
i Wermland	d:o	22,464
n 957, Stockholms Län 243	Polacksbacken .	22,790
ementet i Gefle Län	Momyskie	22,080
ementet i Falu Län	Rommehed . . .	23,344
Län 940, Falu 205, Örebro 55 . .	Salbohed	26,268
399, i Wexiö Län 101	Ränneslätt	. . . . . .
ementet i Wexiö Län	Kronob. Hed . .	25.551
:o i Jönköpings Län	Skillingaryd . .	19,742
Län 347, Jönköp. 401, Wexiö 358	Hultsfred	25,030
in 304, Christianstads Län 496 . .	Ljungby Hed . .	27,716
in 638, d:o 162 . .	Tvedövra	27,716
Län 791, Wenersborgs 209 . . .	Axevalla Hed . .	122,133
ementet i Mariestads Län	d:o	16,473
rgs Län 1,191, Göteborgs Län 9 . .	Frista Hed . . .	14,673
300, Mariestads Län 300	Nygårdsängen . .	16,511
ementet i Göteborgs Län	Backa Mo	19,743
än 483, i Umeå Län 460	Näsby & Gumbo	15,056
ementet i Östersunds Län	Frösön	22,030

llsammans med Lif-Regem. Grenadier-Bataillon.
. . d:o . . . . . Smålands Grenadier-Bataillon.
andra Lif-Gren. Reg. bestående af 1,000 man afsutet Kaval-
Riks-Hufvudboken för år 1828 upptaget till 186,000 R:dr (se
när första Lif-Gren.-Reg. om 1,200 man kostar blott 19,275
r uppmärksamhet. Enligt de upplysningar Förf. sökt förskaf-
l sådant härleda sig ifrån att augmentsräntorna ingå till stam-
r hästvacanceafgifterne lära icke vara innebegripne i nämde
medan de ingå directe till Statscassan. Enahanda förhållande
ålands Huzar- och Vestgöta Regemente, men förklaringen sy-
ra fullt nöjaktig.

sätter att Folket skall resa sig i massa, så fort fienden beträdt Svenska jorden. Så utblottadt och nedtryckt Sverige än var 1710, slog dock Stenbock i batailllen vid Helsingborg reguliera och väl uniformerade trupper med sina bonddrängar i skinnpelsar och träskor.

Att Regements-Cheferna, lika så väl som det yngre Befälet, böra återfå sina fordna boställen, öfverensstämmer med den förändring, som nu är framställd. De förre få under mötestiderna, när alla fem årens Beväringsklasser skola hvarje år Exercera, omkring 4,000 man under sitt befäl, och böra således vara väl aflönade, för att kunna tillbörligen representera och äga lika anseende med Länens Civila Styresmän. Ännu är det icke rätt väl utredt, om den vidtagna åtgärden, att utarrendera det yngre befälets boställen, varit mera skadlig än nyttig *). Att álägga den indelta officera en en lika trägen tjenstgöring som den värfvade, är hvarken behöfligt eller görligt, och då torde förmonen att äga ett hem å Bostället, så väl i ekonomiskt som moraliskt hänseende, vida öfverväga det ambulatoriska lefnadssätt, som han nu nödgas iakttaga.

En kort öfversigt af befälets årliga aflöning *på fredsfot*, sådan den blifvit beräknad under 1830 års Riksmöte, följer här nedan.

Vapnet.	Öfverste.	Regem. Officer.	Kapiten.	Lieutenant.	Und. Lieuten. Cornett & Fändr.	Und. Officer.
Svea Lif-Garde, utom inqv.	4,000	1,850	1,600	500	300	150
Häst-Gardet . . . . d:o . .	4,520	2,318	1,912	654	533	270
Artilleriet . . . . . d:o . .	3,700	1,840	1,200	450	300	250
Kavalleriet i allmänhet . .	4,000	2,000	1,250	750	480	300
Infanteriet . . . d:o	3,400	1,430	850	400	250	160

Den-

*) Den tid officerarne bebodde och sjelfve skötte sina boställen, fann man merendels landets skickligaste landthushållare och jordbrukare bestå af militairer.

Regementernes Namn.	Öfverste och Chef.	ÖfversteLieut. eller 1:e Major.	2:dre Major.	3:dje Major.	Regements-Qvartermästare.	1:ste Adjutant.	2:dre Adjutant.	Bataillons-Adjutant.	Regements-Stallmästare.	Squadrons- och Kompagni-Chef.	Andre Ryttmästare ell. Cap.	Lieutenant.	Andre Lieut.	Cornett eller Fänrik.	Fanjunkare.	Sergeant.	Fourir.
Kavalleri.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.	Rd.
LifRegem. Dragoner	4.500	2,500	2,000	—	1,100	800	600	—	400	1.700	1,150	850	750	600	250	200	—
LifRegem. Huzarer	4,500	2,500	1,900	—	1,100	800	600	—	400	1,600	1,100	800	700	560	250	200	—
Smålands Huzarer	4,500	2,500	1,900	—	1,100	700	500	—	400	1,400	900	700	550	500	250	200	—
Skånska Huzarer et Dragoner	4,200	2,200	1,600	—	800	650	450	—	400	1,300	800	650	500	450	250	200	—
Jemtlands Hästjägare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,300	—	650	—	450	250	200	—
Infanteri.																	
Vid 19 Regementer	3,600	1,800	1,200	1,000	700	400	300	200	—	800	500	350	300	200	240	160	80
LifReg. et Smål. Gren.Corps	2,500	—	1,200	—	700	400	300	200	—	800	500	350	300	200	240	160	80
Andra LifGrenad. Regem. .	3,600	1,800	1,200	1.000	800	500	326	200	—	950	580	430	325	200	240	160	80
Skånska InfanteriRegem. . .	3,000	1,500	1,100	900	600	350	300	200	—	700	450	300	250	200	240	160	120

Fanjunkare, Sergeanter och Fourierer hafva utom ofvannämnde appointement hvardera en nummer eller rote-lön. *För regleringen af Arméens accorder* är föreslagit, att för hvarje Regemente utgå följande summor, neml. Värfvade trouper: Hästgardet 43,700 R:dr; KronPrins. Huz. 71,400; LifBev. Reg. 39,500; Topogr. Corps. 7.400; Svea Gardi 88.500; Andra dito 105,700; IngenieurCorps. 12,500; Wermlands Fältjäg. 52,800; Svea Artill. 117.400; Göta dito 139,000; Wendes dito 80,000; summa värfvade trouper 757,900. — Indelt Kavalleri: LifRegem. DragonCorps 134.000 R:dr; LifRegem. HuzarCorps 122,500; Smålands HuzarReg. 90,100; Skånska Huzar- och Drag.Regement. à 91,500 183,000; Jemtlands Hästjägare 11.600; summa för Kavalleriet 541,200 R:dr; 13 Infant.Reg. à 77,400 1,006,200; 4 Reg. à 74,230 296.800; ett Reg. 108,400; ett annat Reg. 65,200; 2:ne Corpser à 36,100 72,200; summa för Infanteriet 1,548,800, samt för både Kavalleri och Infant. 2,090,000 R:dr Banko; samt för hela Arméen 2,847,900. Den nyligen gillade *årliga lönestaten för hvarje Regem.* utgör för LifReg.

Denna aflöning har nyligen genom en Komité blifvit förändrad, i enlighet med hvad som å tableanen å pag. 289 finnes upptaget, och denna förändring har vunnit Kongl. Maj:ts nådiga stadfästelse.

Under den 30 Junii 1832 har Arméens indelning uti Inspectioner och Brigader upphört, och i deras ställe skall den hädanefter fördelas i 6 militair-districter, hvarje district bestående af följande Län och trupper, neml.

Första Militair-Districtet består af: Malmö och Christianstads Län, med derinom befintliga: Wendes Artilleri, Skånska Huzar-, Skånska Dragon-, Kronprinsens Huzar-, Norra Skånska och Södra Skånska Regem.

Andra Milit.-Districtet. Wexiö, Kalmar, Jönköpings och Linköpings Län, med Smålands Huzar-, Första och Andra Lif-Grenad.-, Kronobergs, Jönköpings och Kalmar Regem. samt Smålands Grenad.-Bataillon.

Tredje Milit.-Distr. Halmstads, Göteborgs, Wenersborgs och Mariestads Län, med Göta Artilleri, Westgöta, Skaraborgs, Elfsborgs, Westgöta-Dals och Bohus Läns Regem. samt Hallands Bataillon.

Fjerde Milit.-Distr. Stockholms Stad, Nyköpings, Stockholms, Upsala och Westerås Län, med Svea Artilleri, Lif-Gardet till häst, Lif-Reg. Dragon-Corps, Svea Lif-Garde, Andra Lif-Gardet, Lif-Reg. Grenad.-Corps, Lif-Bevär.Regem., Uplands, Södermanlands och Westmanlands Regem.

Femte Milit.-Distr. Örebro, Carlstads, Falu och Gefle Län, med Lif-Reg. Huzarer, Dal, Helsinge, Nerikes, Wermlands Infanteri- och Fält-Jäg.-Reg.

Sjette Milit.-Distr. Östersunds, Hernösands, Umeå och Piteå Län, med Jemtlands och Westerbottens Fält-Jägare-Reg.

DragonCorps 41,292; LifRegem. HuzarCorps 39,288; Smål. Huz. 36,703; Skånska Huz. 55,493; Skånska Drag. 55,495; Jemtl. Häst-Jägare 7,336; Kavalleriet 235,611. Förste LifGren. Reg., Uplands, Skaraborgs, Södermanlands, Kronob., Jönköp, DalReg., Helsinge, Elfsborgs, Westg. dals, Westm., och Kalmar, hvardera 33,320; Andra LifGren. Reg. Westg., Bohus, Nerikes och Wermlands, hvardera 31,480; LifReg. Gren.Corps 16,240, Smål. d:o 15,690; Westerbottens Fält-Jäg.Reg. 32,680; Jemtlands d:o 29,680; Skånska Inf.-Reg. hvardera 28,520; utöfver stat till Andra LifGren.Reg. 2,486; till 1,040 korporaler 5,200 tunnor KronoTionde 33,304; till Musiken 4,819; Summa Inf. 749,119 R:dr B:co.

Öfverstarne skola återfå de Boställen som af ålder varit anlagne till Chefsplatserna.

Sjelfva numerairen af den ständiga arméen lärer i det närmaste öfverensstämma med hvad som i tableauen å sid. 284 är anfördt. En tillökning af 300 man har dock ägt rum, neml. 150 till Svea och 150 till Göta Artilleri. Regements-Officerares antal lärer utgöra omkring 1,650, Und.-Off. 1,870, ständiga manskapen tillsammans med 300 Pionierer på Carlsborgs fästning 33,114, hvartill ytterligare under krigstid kommer 3,387 man infanteri under namn af Extra Rotering. Konskriptionsåldrar Beväringsmanskapets alla fem samfäldta klasser utgöra 95,518 man, hvarigenom hela den beväpnade massan af Landttroppor, tillsammans med 7,398 man Gottlands Nationalbeväring, belöper sig till 143,237 man; och tillsammans med 23,160 man Sjötrupper öfver 166,397 man.

Enligt Sundhets-Kollegii Berättelse om Bevärings-mönstringarne i Riket 1843, utgjordes 1:sta klassens ynglingar, d. v. s. de som voro födde 1823 följande antal. Stockholms Stad 872; Upsala Läns 909; Stockholms 967; Mariestads 1,729; Wexiö Läns 1,135; Jönköpings 1,533; Westerås 937; Linköpings 2,174; Nyköpings 1,146; Wenersborgs 2,329; Kalmar Län med Öland 1,910; Falu Län 1,402; Örebro 1,401; Carlstads 2,162; Gefle 1,012; Hernösands 740; Umeå Län 474; Malmö 2,277; Christianstads 1,716; Carlskrona 1,033; Halmstads 996; Götheborgs 1,643; Östersunds Län 388; Piteå 382; Summa 31,267.

Af ofvannämnde antal voro 1,514 bortflyttade; friska och färdiga 16,945; undermåliga 3,878; ställde på förbättring eller tillvext 1,827; kasserade för invärtes sjukdom 542; för galenskap och fånighet 156; fel på synen 337; på hörseln 265; dumstumhet 29; ofärdighet af inre orsaker 697; af utvärtes orsaker 1,934; felande lemmar 94; bensår 259; bråck 253; allmän svaghet 1,712; Summa kasserade 6,327.

Beväringsynglingarnes medellängd förhåller sig sålunda, att 60 pr.c. af hela antalet äger 5 fot 7 verktums längd; blott 1 pr.c. är öfver 6 fot och 1 t. lång. Medellängden af de studerande i beväringsåldern vid Upsala Akademi 5 fot 9 t. vid Lund 5 fot 8 tum.

Jemtlänningar, Wester- och Norrbottningar, Helsingar oc Westgötar äro längst, neml. i medeltal 5 fot och 8 tum; Små länningar kortast, neml. 5 fot 7 tum.

Medellängden af värfvade arméen 1843 = 5 fot 9 tum af indelta 5 fot 10 tum.

Årlig afgång 1843 af Värfvade arméen		14½ pr.c.	af indelta	4. 61 p.c
Medelåldern	d:o	d:o 28 år . .	d:o .	34. 17 år.
Tjenstetid	d:o	d:o 6, 87 år .	d:o .	21. 71 år.

Uti Tableauen öfver lönereglcringen är upptaget så väl accordsbeloppet som den nya lönestaten för hvarje regem. serskildt. Att specificera det förra för hvarje grad inom Arméen hade borttagit allt för mycket rum; deremot har Författaren trott det vara af intresse att erfara huru stort pensionsbeloppet inom hvarje grad är, hvarföre detsamma jemte pensionskassans inkomster blifvit här nedan anfördt.

Arméens Pensions-Kassas Stat, vid Regleringen den 26 Mars 1841 *)

Klasser.			Antal.	Pensions-belopp B:co R:dr.
1:a.	Generalspersoner	à 1600.	3	4,800.
2:a.	Öfverstar	à 800.	20	16,200.
3:e.	Öfverste-Lieutnanter och 1:te Majorer	à 600.	20	12,200.
4:e.	Majorer	à 500.	60	30,075.
5:e.	Ryttmästare, Capitener, Regements-Läkare	à 400.	209	84,500.
6:e.	Regements-Läkare (afskedade före den 1 Januari 1842) . .	à 350.	3	1,050.
7:e.	Auditörer och Regements-Skrifvare	à 300.	24	7,200.
8:e.	Lieutnanter, m. fl.	à 250.	27	7,700.
9:e.	Under-Lieutnanter, m. fl.	à 150.	11	1,800.
10:e.	Öfverbefäls UnderOfficerare, m. fl.	à 120.	266	32,286.
11:e.	Underbefäls UnderOfficerare, m. fl.	à 80.	93	7,806.
12:e.	Gevärs och Pistol-smeder, m. fl.	à 50.	29	1,450.

Gottlands Nationalbeväring enl. särsk. Stat.

1:a.	Bataillons-Chef	1	350.
2:a.	Capitener	10	1,850.
3:e.	Lieutnanter	2	150.
	Summa	778	209,418.

*) Meddeladt af Förste Exped.-Sekret. Åhman.

Arméens Pensions-kassas hufvudsakliga *inkomster* utgöras af $\frac{3}{8}$:delar af Krigsmanshus-inkomsterne 53,262 R:dr; vacance och liggetidsbesparing 14,508; nådårs och begrafningshjelps-besparing 18,782; årlig afgift 42,804; ränta à 5 proc. 59,731, à 6 proc.. 60,496, samt några mindre poster, tillsammans 264,959. *Utgifterna* utgöras af pensioner och begrafningshjelp 189,955 R:dr; direktionens och tjenstemäns aflöning, m. m. summa 218,454 R:dr, så att öfverskottet 46,505 R:dr kan användas till förstärkande af dess grundfond. Densamma var, år 1843, 2,220,017 R:dr B:ko.

Arméens Enke- och Pupill-kassa, utgörande 327,580 R:dr, af hvilken $243\frac{1}{8}$ pensioner blifvit år 1843 utbetalte med 21,990 R:dr. Inkomsterne utgjorde samma år 30,306 R:dr så att grundfonden årligen förkofras.

Arméens Accords-Amorterings-Fond hade utelöpande skuldsedlar år 1839, 2,794,593 R:dr, hvilka blifvit årligen amorterade med 25 à 30,000 R:dr, så att skulden år 1843 hade nedgått till 2,647,607 R:dr B:ko.

Enligt fastställd marche-ordning, kan Arméen ifrån Ordrernes ankomst till Regementet uppbryta och inträffa på följande antal dagar till Stockholm, Christianstad eller Wenersborg. Vid mycket skyndande tillfällen kunna, i synnerhet enskildta Regementer eller mindre delar af Arméen, samlas på $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{3}$ kortare tid än hvad enligt författningarne i nedanstående tabell är utsatt. Sedan Regeringen nu mera kan disponera ett halft hundrade ångfartyg, så är detta förhållande likväl mycket förändradt.

	Stockholm.		Christianstad.		Wenersborg.	
	Efter Tågordning.	Med Marche-forcé.	Efter Tågordning.	Med Marche-forcé.	Efter Tågordning.	Med Marche-forcé.
Hela Arméen	61	35	85	41	76	39
¼ af d:o	29	16	35	17	23	15
½ af d:o	28	16	26	14	21	12

Att Roteringsskyldigheten är lika ojemnt fördelad, som de fleste öfrige onera, tillhörande jordbruket, kan man lätt finna om

man jemförer inom hvarje Län antalet af de roterade med upp skattningsvärdet eller med hemmantalet. I sådant fall synes Kalmar och Stockholms Län hålla för litet trupper, men Jönköpings, Wenersborgs och Östersunds Län för många. I allmänhet hålles en Soldat mot ett taxeringsvärde af 8,239 R:dr, men i Jemtland utgöres samma prestation för ett taxeringsvärde blott 1,278 R:dr. I Stockholms Län är hvar 38 mantalsskrifven karl Soldat, i Östersunds Län hvar 9:de. Värdet af roteringsskyldigheten, uppskattadt i penningar, är också ganska olika. I Örebro Län är t. ex. årliga underhållet af en Lif-Regementets Huzar uppskattadt till 240 R:dr och i Christianstads Län 100; i Westerås Län är underhållet af en Soldat uppskattadt till 78 R:dr och i Mariestads Län till 58, o. s. v. (se Landsh. 5-års-berättelser för år 1822). I Stats-Tidn. för d. 14 Febr. 1835 stod en beräkning öfver hvad en Soldat kostar i åtskilliga länder och i denna beräkning hade man kommit till det besynnerliga resultatet, att underhållet af en Soldat kostade i Norra Amerika 2,794 R:dr Banko, i England 1000, i Belgien 437, Frankrike 340, Würtemberg 134, Sverige 160, Norrige 133. Man finner lätt att hvad Amerika och England angår, hade antalet af Soldater blifvit dividerade i hela krigsbudgeten för att kunna erhålla en så orimlig uppgift som att en Soldat i Förenta Staterna skulle kosta i årligt underhåll 2,794 R:dr. Att för minsta möjliga kostnad äga det största antal beväpnade medborgare att i farans stund påräkna, är ännu ett olöst problem.

Ett af de mest framstående dragen i senare tiders styrelse är den synnerliga omsorg, som blifvit använd på krigsbefälets danande till duglighet genom kunskapers inhemtande. Föreskriften angående de allmänna humaniora, uti hvilka hvarje yngling måste vara hemmastadd, innan han ens får anmäla sig till inträde i militairståndet, förutsätter redan, ett icke ringa mått af kunskaper, och icke desto mindre har denna föreskrift ytterligare blifvit skärpt genom tvenne Kongl. bref af d. 24 Jan. 1835 och 26 Junii 1844, som anbefalla, att, efter d. 1 Jan. 1846, får ingen

till officer föreslås som icke undergått *Student-examen*, *) med undantag af Grekiska, Hebreiska och Latin. Det är icke blott befälet, som varit föremål för dessa stegrade fordringar, utan sjelfva gemenskapens mekaniska färdigheter och intellcktuella förmögenheter hafva också vunnit en större utveckling. Således är det anbefalldt, att så fort någon trupp är sammandragen och tid ifrån den militaira tjenstgöringen gifves, bör befälet nästan oupphörligen sysselsätta sig med att undervisa Soldaten.

Förut är omnämndt (se pag. 281) med hvad trygghet och lugn den indelta krigaren betraktar sin ekonomiska ställning. Sambandet emellan befäl och trupp är vid våra landtregementer i allmänhet grundadt på en viss hjertlighet, en ömsesidig välvilja med deraf följande hederskänsla och redbarhet, som det loijala kamratskapet alstrar. Det är känslan af att de hafva en gemensam bestämmelse, dela samma besvärligheter och samma förhoppningar, samt äro blottställde för samma faror, som häruti framlyser. Om således befälet med foglighet och förstånd meddelar åt Soldaterna en del af sina kunskaper, af sina bättre insigter, så måste den aktning, vördnad och tillgifvenhet, som Soldaten redan förut så villigt egnar sina förmän deraf stärkas, och följaktligen, om någonsin sannolikheter får tagas i beräkning, *en så beskaffad krigshär komma att väl uppfylla sina åligganden.*

Det skulle taga bort för mycket rum, att här anföra allt hvad som läses och inöfvas icke blott i våra Korporals- och Soldatskolor, utan äfven vid Krigsakademien på Carlberg, vid våra Läroanstalter för Linie-Officerare samt vid det Högre Artilleri-Läroverket på Marieberg, hvilket står omständligt beskrifvit, från pag. 299 till pag. 321, uti de Anteckningar och Statistiska upplysningar öfver Riket, som Förf. 1839 sammanskref och som äro tillgänglige i bokhandeln.

---

*) Till allmänna humaniora hör: 1:o God handstil; 2:o förmåga att på svenska språket i skrift kunna uttrycka sig med färdighet och sammanhang, samt gramatikaliskt rätt. 3:o. Att någorlunda obehindradt kunna tyda Fransyska och Tyska Prosaiske Författare. 4:o. Fäderneslandets samt Allmänna Historien och Geografien. 5:o. Matematik, Sex böcker af Euclidis Elementa, Praktisk Geometri, Arithmetik och Tvenne grader Algebra. Vidden af de i sistnämnde 2:ne punkter bestämde fordringar bör i allmänhet vara den, som vid Student-examen ifrågakommer.

Tvenne Geografiska kartor, en öfver Westerås Län och en öfver Örebro Län, hafva nyligen blifvit utgifne genom Topografiska Corpsens försorg; och som dessa kartor till utseende kunna jemföras med de bästa utländska, har jag trott att några korta upplysningar om Topografiska Corpsens arbeten skola med nöje läsas.

Denna Corps, eller som han fordom kallades Fältmätnings-Corpsen, inrättades på framlidne General Tibells förslag 1805. Den sysselsattes 1811 med recognosceringar öfver kustlandet af Westerbotten; men dess mera vetenskapliga verksamhet började först medelst triangelmätning öfver Skåne 1812. Sedan dess har Topograf. Corpsens arbeten oupphörligt blifvit fullföljda så väl i frågan om Triangelnätets fullbordande öfver hela Södra Sverige allt intill Gefle, som recognosceringarne af landets ytförändringar. Intill 1843 års slut äro 1,399 □-mil å karta lagde, samt Triangelmätningarne utsträckte från Skåne längs Sveriges såväl östra som vestra kust, äfvensom tvärt öfver Öster- och Westergötland m. fl. landskaper. Sammanbindning har skett med det Danska Triangelnätet på Seeland, det Ryska på Åland och det Norska vid Svinesund. Såsom ett bevis på den noggranhet hvarmed dessa vidlyftige och svårutförbare geodesiska förrättningar blifvit utförde torde böra nämnas, att största skillnaden emellan de orter som blifvit både astronomiskt och trigonometriskt bestämde belöper sig till blott 4 secunder.

Äldre baslinior hafva blifvit uppmätte vid Laholm, på sjöarne Wenern, Wettern och Mysingen, samt nyare, med Besselska apparaten, på Öland och Amager å Danska landet.

Recognosceringarna skedde först i en scala af 1000 aln. på 1 dec.t. (Skåne), eller 20,000:de delen af naturliga storleken, men förändrades sedermera till 2,500 aln. och slutligen till 5,000 aln. på tummen, eller $\frac{1}{100000}$-del af naturliga storleken. Till grund för Topografiska Corpsens militairiska recognosceringar läggas General-Landtmäteri-Kontorets dyrbara och talrika kartsamling, hvilken först transporteras uti passande scala, och sedan inritas markens ytförändringar på fältet. Vid dessa arbeten hafva utom Topografiska Corpsens egna Officerare varit kommenderade 14 à 16 Officerare årligen från arméen *). Statsanslaget för ifrågavarande militai-

*) Utdragit dels från K. Krigs-Vet.-Akad. Handlingar för år 1832, dels efter en Pro memoria af Herr General-Major Akrell.

riska karteverks fullbordande utgör årligen 12,000 R:dr, hvartill ytterligare bör räknas Topografiska Corpsens egen aflöning till belopp af något öfver 12,000 R:dr: så att det hela utgjorde år 1841 27,638 R:dr B:co (se Rikets Stånd. Revisorers Berätt. af d. 15 Dec. 1843, pag. 212).

Vackra militairiska kartor hafva blifvit sammandragne och graverade öfver Upsala, Stockholms och Nyköpings Län, hvilka dock icke få utgifvas såsom ämnade blott för krigsbefälets behof. Enahanda förhållande är med de talrika ortbestämmelser, som blifvit uträknade, dels i följd af landets triangulering, dels enligt kronometriska observationer, neml. att de ännu icke blifvit af trycket utgifne eller kommit till allmänhetens kännedom.

Om Flottan.

> Den som har den lifligaste sjöfarten har också den största handeln, och den som har den vidsträcktaste handeln förvärfvar också de största rikedomarne, och den som har de största rikedomar är herre öfver verlden.
> (Henrik VIII *i England.*)

När man kastar ögat på kartan öfver Europa och betraktar den Skandinaviska Halföns geografiska och politiska läge, så kan man icke undgå att finna, att till detta lands välstånd, säkerhet och utveckling hörer en vidsträckt sjöfart. Också är det väl bekant, att Sveriges fordne Konungar med stor uppmärksamhet följt sjöväsendets förkofran. Sådane skepp som Kung Gösta den I:s Stora Kravelen och Kampermannen, Eric d. XIV:s Makalös, och Carl d. XI:s Kronan, om 126 kanoner, (detta sköna skepp kantrade först och flög sedan i luften genom Befälhafvande Amiralens okunnighet och oförstånd) voro säkert på sin tid de utmärktaste som då kunde åstadkommas, och att sjöförsvaret sedan 1676 ömsom utgjort ett hufvudögnamärke för Styrelsens bemödanden, och ömsom varit lemnadt åt sitt öde, är lika allmänt kändt. Hvad som dock förtjenar att begrundas är, att detta vapen, ehuru öfverensstämmande det är med nationens lynne, säl-

lan varit lyckligt *). De missöden som träffat Svenska flottan få dock icke alltid tillräknas samma orsaker som dem hvilka under Carl d. XI:s tid drabbade henne. Om erfarenhet och skicklighet äro 2:ne oundgängliga egenskaper, för att med hopp om framgång anföra en Landtarmée, så äro de likväl det i en ännu högre grad för en Befälhafvare till Sjöss. Carl d. XI:s högst olyckliga val af Stenbock och Creutz, att kommendera Svenska Flottan 1675 och 76, voro enda orsaken till de motgångar som då vederfors henne. Begge voro fullkomligt obekanta med sjöväsendet. Riks-Rådet Grefve Creutz's förutgående tjenstemanna-bana bestod uti Landshöfdingeskap i Finland samt befattning i Kongl. Bergs-Kollegium. De underordnades duglighet svarar oftast mot Öfverbefälets, och Grefve Creutz hade i sin flotta, bland många andra, en Skeppschef som varit Källarmästare, eller, som det då kallades Vinskänk i Stockholm, icke visste skillnad på styrbord och bagbord, och lät sitt skepp drifva på strand inne i Dalarö hamn, der det förgicks **).

Uti 1788 års krig mot Ryssland förlorade Sverige genom olyckliga krigsplaner och maneuvrer många skepp af en då talrik och i godt stånd varande flotta, och sedan denna tid har åtminstone den så kallade Stora Flottan (Linieskepp och Fregatter) icke förmått hvarken till numerairen eller materielen, å nyo repa sig ***). Så väl under 1788 som 1808 års krig inrotade sig svåra sjukdomar på Flottan, som vållade en stor död-

*) Uti ett af Danska Lustslotten på Sjælland är ett rum som prydes endast med målningar af Sjöbataillcr. På alla ställen lida Svenskarne afbräck och nederlag. En Svensk, för hvilken taflorna visades, tog sig för att vända på åtskillige af dem, då hans Danska Cicerone frågade: "Hvad skuer di efter?" Jag ville se om icke Landbataillerne stodo på baksidan.

**) Se vidare härom Svenska Flottans Sjötåg af Tornqvist, utgifven på 1790-talet, pag. 140.

***) Från 1782 till 1787 bygdes i Carlskrona 10 Linieskepp och 10 Fregatter. Den 6 Julii 1784 restes köl och stäfvar till Linieskeppet Äran och Fregatten Thetis, 7 veckor derefter eller den 28 Aug. löpte de af stapeln, fullt färdige. Skeppet Dygden och Försigtigheten samt Fregatterna Fröja och Camilla, fullbordades ännu samma år, så att under loppet af år 1784 byggdes i Carlskrona 3:ne linieskepp och 3:ne fregatter. (Uppgift af Öfversten och Riddaren Sjöbom).

lighet bland besättningarne, och i detta hänseende, neml. folkets skötsel, synes ännu mycket återstå att önska. Samhälls-kulturens allmänna fortskridande har gjort så utomordentliga framsteg, att fordringarne å Administrationens förutseende och omvårdnad äro nu mycket stegrade mot fordom. För icke längesedan tillbaka var den en märkvärdig man som gjort en resa kring jorden; nu vet knappt någon mer än Redarn derom. Förr var dödligheten så stor på en dylik resa, att man med skäl kunde skatta sig lycklig att hafva sluppit undan; när nu deremot ingen anser den ringaste fara vara med en sådan färd förknippad. Hvem har icke läsit Lord Ansons resa kring jorden på 1740-talet? Af 8 krigsfartyg var det blott ett enda som efter väl förrättadt ärende återkom till England; så mycket hade besättningarne genom sjukdom och vanskötsel sammansmält. På Ansons eget skepp, Centurion, bemannadt med 400 man, voro 200 döda, innan Juan Fernandes uppnåddes, och af de återstående 200 voro blott 8 i tjenstbart stånd! Ännu 1799 var sjukligheten så stor på Engelska flottan, (se Dupin) att af 10,000 matroser måste mer än 4,000 sändas på sjukhuset.

Förteckning på Flottans Befäl och Manskap, deras aflöning, m. m.

	Titel.	Värdighet.	Årlig lön.	Tjenstgör.Penn.	Summa.
1	Stor-Amiral . . .	Generals . .	—	. . . — . . .	—
2	Vice-Amiraler .	Gen.Löjt. .	3,000 . . .	1,500 . .	9,000
3	Kontre-Amiraler	Gen.Maj. . .	2,000 . . .	1,000 . .	9,000
12	Korv.Kapt. 1 klass	Öfverstes .	1,333⅓ . .	666⅔ . .	24,000
12	d:o 2 d:o	Öfv.Löjt. . .	1,066⅔ . .	533⅓ . .	20,000
16	Kaptener	Majorers . .	800 . .	400 . .	19,200
20	Kapt.Löjt. 1 klass	Kaptener .	533½ . .	266⅔ . .	16,000
30	d:o 2 d:o	d:o . .	400 . .	200 . .	18,000
50	PremierLöjt. . . .	Löjtnanter .	266⅔ . .	133⅓ . .	20,000
50	Sec.Löjt. 1 klass	Und.Löjt . .	166⅔ . .	83⅓ . .	12,500
26	d:o 2 d:o	d:o . .	133⅓ . .	66⅔ . .	5,200
222				Summa R:dr B:co	152,900

34 personer hörande till Sjö-Artilleriets Öfver-Befäl . . . 18,000
40 d:o d:o d:o Under-Befäl . . —

Sjö-Under-Offic. i	Carlskr.	Stockh.	Göteb.	R:dr.	R:dr.
Kongl. Flaggstyrmän . .	6 . .	1 . .	— . .	à 300 .	2,100
Öfver-Styrmän	18 . .	2 . .	2 . .	„ 240 .	5,280
Under-Styrmän	30 . .	2 . .	2 . .	„ 160 .	5,440
Kongl. Flaggkonstaplar .	6 . .	1 . .	1 . .	„ 300 .	2,400
Öfver-Konstaplar	30 . .	13 . .	5 . .	„ 200 .	9,600
Under-Konstaplar	40 . .	24 . .	8 . .	„ 160 .	11,520
Kongl. Flaggskeppare .	6 . .	1 . .	— . .	„ 300 .	2,100
Öfver-Skeppare	20 . .	2 . .	3 . .	„ 200 .	5,000
Under-Skeppare	44 . .	9 . .	4 . .	„ 160 .	9,120
	200	55	25	—	52,560

Manskap. Kanonierer 150; Skeppsgossar 390; Matroser 400; Ständige Handtverkare och Timmermän 754; Sjö-Artillester 800; Arbetsmanskap 200; Indelta Båtsmän 5,694; Extra Rotering 1,535; Stads-Båtsmän 892; Summa med Befäl 10,816; hvartill bör läggas 9,996 man Sjöbevåring, samt 174 Konstruktions och Mekaniske Officerare, Läkare, Prester och Skollärare, Lots-Officerare samt Civile personer. Således Flottans hela personal = 21,561 man.

Handelsflottans manskap åter består af 1,130 Skeppare eller Sjökaptener; 678 Styrmän; 163 Under-Styrmän; 242 konstaplar; 457 Timmermän; 432 Båtsmän; 1,823 Matroser; 497 Lätta Matroser; 1,809 Jungmän; 1,058 kockar: 390 Gossar; Summa 8,679.

Antal krigsfartyg.

Linieskepp 10; Fregatter 9; Korvetter 4; Briggar 3; Skonertar 5; Ångfartyg 2; Kanonslupar 92; Kanonskonertar eller så kallade däckade kanonslupar 20; Kanonjollar 123; Mörsarefartyg 8. Jemte erforderligt antal Chefs- och Sjuk-fartyg.

Exerciskostnaden för ett Linieskepp uppgår per månad till omkring 10,000 R:dr; för en Fregatt 5,000; en Korvett 2,500 en Brigg 2,000. 24 kanonjollar kosta månadtligen under exercistiden 9,000 R:dr, 12 kanonslupar d:o 8,700; ett Brigad-Chefsfartyg 500, och ett Sjukfartyg 300.

Byggningskostnaden för ett 100 kanonskepp af ek belöper sig till 800,000 R:dr B:co *); samt det årliga underhållet af sam-

*) Ett 74 kanonskepp om 1706 Tons kostade år 1805 i England i byggnad 62,430 £, och 1836 blott 44,748 £.

Indelte Båtsmans-Kompagniernes styrka och läge.

Komp. Namn.	Indelte.	Vakante Stads-Båtsm.	Extra Rot.	Effektiva Stads-Båtsm.	Summa.	Kompagn. läge.
1:a Bohus Rot. K.	289	10	113	—	412	N. del. af Göteborgs L.
2:a d:o	188	44	56	—	288	S. del af d:o
Westergötl. d:o . .	87	102	86	—	275	Längs Göta Elf i Wen. L.
1:a N. Hallands d:o	229	8	—	—	237	N. del. af Halland.
2:a d:o	—	—	200	—	200	d:o d:o
1:a S. Hallands d:o	135	12	—	—	147	S. del. af Halland.
2:a d:o	—	—	348	—	348	d:o d:o.
1:a Blek. Indel. d:o	514	—	12	—	526	Medl. del. af Blekinge.
2:a d:o	491	—	8	—	499	Östra del. af d:o.
3:e d:o	522	—	9	—	531	Vestra del. af d:o.
1:a S. Möre d:o .	274	—	6	—	280	Medl. del. af Kalmar L.
2:a d:o	287	—	6	—	293	Näst den S. del. af d:o.
3:e d:o	255	—	2	—	257	S. del. af Kalmar Län.
Smålands Rot. K. .	121	66	34	—	221	Näst den N. del. af d:o.
1:a Ölands d:o . .	125	—	33	—	158	N. del. af Öland.
2:a d:o	138	—	28	—	166	Södra del. af Öland.
1:a Gottlands d:o .	122	27	11	—	160	N. del. af Wisby Län.
2:a d:o	138	—	10	—	148	Södra del. af d:o.
Tjust d:o	118	22	59	—	199	N. del. af Kalmar Län.
Östergötlands d:o .	194	76	46	—	316	Linköpings Län.
1:a Söderm. d:o . .	136	6	87	—	229	S. del. af Stockh. Län.
2:a d:o	140	20	45	—	205	Nyköpings Län.
1:a S. Roslags d:o	125	10	28	—	163	Medl. del. af Stockh. L.
2:a d:o	137	—	140	—	277	Näst den S. del. af d:o
Skåne et Blek. Städ.	—	106	—	—	106	
Upst. Byssesk. K.	—	166	—	—	166	
Stockholms K. .	—	34	—	100	134	Stockholms Stad.
N. Rosl. 1 dels R. K.	125	13	49	—	187	61 m. i Upsala L. och 74 i Stockholms Län.
N. Roslags 2:a dels	142	—	25	—	167	Näst den N. del. af d:o L.
1:a W. Norrl. 1 dels	141	43	21	—	205	S. del af Hernösands L.
1:a d:o 2:a dels . .	173	5	16	—	194	54 m. i Gefle L. och 114 i Hernösands Län.
2:a W. Norrl. 1 dels	173	8	34	—	215	162 m. i Hernösands L. och 13 i Umeå Län.
2:a d:o 2:a dels . .	175	—	23	—	198	N. del. af d:o
Umeå, Pit. et Lul.	—	14	—	—	14	
Summa	5,694	792	1,535	100	8,121	

ma skepp till 33,000 R:dr; Ett 74 kanonskepp 500,000, och underhållet 20,000; en 48 kanonfregatt 370,000; underhållet 15,000; ett 200 hästars Ångfartyg, 240,000: underhåll 11,000.

En kanonslup med bombkanon byggnadskostnad 11,000 R:dr, årligt underhåll 230. En kanonjoll, med en 24 ℔ kanon, 4,800

underhållet 100. En däckad kanonslup 35,000 R:dr, underhållet 1,300.

Ett 84 kanonskepp fordrar 700 mans besättning; en 48-kanonfregatt 400; en däckad kanonslup 58; en vanlig kanon-slup 60, en kanonjoll 21; ett ångfartyg om 200 hästars kraft 132.

Huru 5:te Hufvud-Titeln rörande Sjöförsvars-Departementet, utgörande 1,331,430 R:dr B:co är disponerad, synes bäst af den specifikation som är anförd å pag. 244, till hvilken läsaren hänvisas.

Den redan förut hos hvarje Fäderneslandets vän temligen stadgade öfvertygelsen att underhållandet af en talrik Örlogsflotta öfverstiger våra tillgångar, och till nyttan icke svarar mot de dryga kostnaderna, har under loppet af de senaste trenne Riksdagarne fått en ökad styrka genom de många och upplysande stridsskrifter, som öfver detta vigtiga ämne utkommit. Äfven utländingarne hafva häruti deltagit, ty Prinsen af Joinvilles märkeliga afhandling kan gerna räknas hit. Att slösa sina krafter på tillskapandet af ett vapen som i nödens stund icke förmår mäta sig med de fienders af hvilka Sverige har mest att frukta, synes icke vara ändamålsenligt. Det Sverige både kan och bör äga, är en talrik och väl inrättad Skärgårdsflotta. Härtill räcka våra tillgångar fullkomligt. Hon tyckes äfven vara mera lämpad efter vårt lynne, och framför allt efter vår vidlyftiga Skärgård och våra Stora Insjöar, äfvensom hon icke fordrar en så långvarig öfning för att med skicklighet kunna maneuvrera, som de stora Rangskeppen. Icke heller är hvarken hennes tillskapande eller underhåll så dyrbart som de stora skeppens *). Väl har Sverige i sina förträffliga dockor i Carlskrona ett ypperligt tillfälle att bygga och bevara sina Örlogsskepp, men så stora omhvälfningar föregå i alla grenar af den allmänna hushållningen, att hvad som för knappt 50 år tillbaka var fullkomligen svarande mot ändamålet,

---

*) Öfverste O. I. Hagelstam har förlidet år låtit trycka: *Faktiska upplysningar och Oväldiga Tankar om Sveriges Skärgårds- och Handels-försvar*, af hvilka Förf. har haft del och funnit dem lika så enkla och förståndiga som utförbara och fosterländska.

nu mera icke är det. Ett visst antal Fregatter kan Sverige icke undvara, så att de sköna dockorna fortfara alltid att vara gagneliga.

Såsom ett ökadt stöd för den satsen, att Sverige icke bör förslösa sina krafter på underhållandet af Rangskeppsflotta, torde med allt skäl kunna åberopas den Norrska Militair-kommissionens (sammansatt af Norriges utmärktaste och kunnigaste sjömän) utlåtande af d. 21 Maj 1835. Deri säges, att Norriges kuster och handel icke med linieskepp kunna försvaras, och likväl är Norriges kuster, såsom angränsande Verldshafvet, djupare och mera öppna än Sveriges; utan det föreslås, att Norriges marine bör bestå af 3 fregatter om 48 kanoner, en dito af 36, 2 korvetter af 24 kanoner, 2 briggar af 18, 8 ångfartyg à 100 hästar hvardera, 20 kanonskonertar eller däckade kanonslupar med 2 kanoner hvardera, 120 kanonslupar och 50 kanonjollar. (Se Blooms Statistik öfver Norrige, 2:dra del. pag. 69).

Ett stort och vigtigt steg till beredande af de förändringar som omständigheterna påkalla i afseende på Sjöförsvarets förbättring, har å Regeringens sida blifvit tagit år 1824, då den så kallade Stora och Lilla Flottan sammanslogs till en enda Corps, fördelad på trenne Stationer, neml. Carlskrona, Stockholm och Göteborg. Härigenom har Styrelsen vunnit fria händer att rigta sin uppmärksamhet åt hvilketdera hållet hon behagar, antingen på utvidgandet och förbättrandet af de stora eller små Fartygens antal och beskaffenhet, utan att behöfva befara någon jalousie de métiér emellan de underordnade Befälhafvarne.

Kanonslupar äro utom allt tvifvel det vapen som bäst passar till våra skärgårdars försvar, men de borde icke vara så höga och tunga, som de i sednare tider blifvit byggde. Sådane de först voro af Amiral Trolle och Chapman inventerade fordrade de icke mera än 50 mans besättning i stället för att nu 60 dertill behöfvas, hvilket i ett folkfattigt land är ingen omständighet att förbise. Deras skott, när de ligga lågt på vattnet, gå mera längs vattenytan, och utgöra för det mesta grundskott; de sjelfva såsom presenterande en mindre yta, svårare att af fiendtliga kulor träffas, och i de flesta afseenden förtjena de mindre Kanonsluparna att föredragas såsom varande mera handterlige, lättare, vigare och mera lämplige än nutidens. Detta har också under

de sista 20 åren varit insedt, och åtskillige förslag gjorda till förbättrande af detta skärgårdsflottans hufvudvapen *).

Såsom en följd af de försök hvilka i detta ändamål blifvit gjorde har äfven uppmärksamheten — och efter hvad det vill synas med mera framgång — blifvit rigtad på Kanonjollarnes förbättring. Proportionen af antalet emellan Kanonslupar och Kanonjollar torde böra bero af hvarje Sjöexpeditions olika bestämmelse, ty det är naturligt att långs den delen af Sveriges kust, som är öppen, neml. emellan Hanö och Warberg, låter en operation, uti hvilken Kanonjollar till något betydligare antal böra ingå, icke med sannolikhet beräkna sig.

Ett annat mäktigt stöd är vunnet för öfvertygelsen, att Sverige nu mindre än fordom har behof af att underhålla en talrik Örlogs-

*) Under vintern mellan 1810 och 1811 ingaf undertecknad, som de första åren af sin tjenstemanna-bana varit vid Sjö-Staten anställd, en underdånig Memoire till H. M:t Konungen, författad i samråd med Amiral Kreuger, samt numera aflidne Amiral Wirsén, rörande en ny sorts Kanonslupar. Anledningen till ifrågavarande underd. Mem. var, att under sommaren 1808 sågs i sundet några Engelska Kanonslupar af en vida lättare konstruktion än de Svenska, och som man borde tro skulle vara tjenliga för våra kuster. De Svenska Kanonsluparne hvilkas bestyckning består af 2:ne 24 ℔ kanoner, en för och en akter, äro 68½ fot långa, 15½ breda samt 4¾ djupgående. De Engelska som voro 56 fot långa, 14 breda och 4 djupgående, hade en 24 ℔ kanon förut, samt en 24 ℔ Carronade akter, hvilken senare kunde på en pivot svängas åt alla sidor, hvarigenom ett bättre sidoförsvar erhålles än det som med våra Kanonslupars 4 st. 3 ℔ Nickor åstadkommes. Deplacementet å de Svenska Kanonsluparne är = [illegible] kubikf. samt å de Engelska 1.356. Det [illegible] de i deras framskridande lida, förhåller sig som 5 till 3. Dessa Engelska Slupar, tacklade med en mast såsom en kutter, hvilken kunde medelst ett litet vindspel nedläggas eller uppvindas, voro dessutom däckade och fordrade icke mera än 32 mans besättning. De rodde och manoeuvrerade likväl med denna ringa manstyrka i temligen hårdt väder, och när aftonen kom var icke besättningen, såsom å våra Slupar, tvungen att gå [illegible] på en kanhända [illegible] eller mindre [illegible]. För [illegible] af Folkets hälsa är det, synnerligast under de längre [illegible] betydligt af största vigt att besättningarne kunna ligga under däck, om icke bequämt, åtminstone [illegible].

Förf.

Örlogsflotta, bestående af stora Linieskepp, uti den under de sista 25 åren sig utomordentligen hastigt utbildade Ångfartygsbyggnaden. Denna storartade uppfinning har på långt när icke ännu uppnått sina yttersta resultat *). Hvad man dock med all säkerhet kan sluta till är, att den förr eller sednare skall åstadkomma en stor förändring uti de Sjöfartsidkande Nationernas sätt att föra krig med hvarandra. Den har lemnat ett ganska farligt vapen i händerna på den svagare, i thy fall, att en enda väl utrustad och lyckligt anförd ångbåt kan tillfoga fiendens handel de kännbaraste förluster. Den role ångbåtarne spelat vid attacken af fästet S:t Ulloa i Mexikanska viken, vid S:t Jean d'Acre på kusten af Syrien, samt helt nyligen vid Tanger och Mogador äro helt visst blott förelöpare af hvad som komma skall: och den förmodan har en stor sannolikhet för sig, att mer än en Nation använder nu som bäst fredens lugn för att i tysthet bereda de anstalter hvarigenom bestyckade Ångbåtar skola i nästa Sjökrig blifva af ett ännu märkvärdigare inflytande. Framgången af att t. ex. med några smärre Ångbåtar, inrättade såsom brännare, förstöra fiendens stora, dyrbara och präktiga Linieskepp, bör icke ett enda ögonblick vara tvifvel underkastad. Man behöfver alldeles icke, såsom vilkor för en lycklig utgång af denna vanligtvis äfventyrliga maneuvre, fordra samma brinnande fosterlandskänsla som satte facklan i handen på den enkle och blygsamme Canaris, icke heller bör man vänta sig att finna så sorglösa fiender, som Turkarne anses vara, utan man bör hädanefter kunna underkasta detta företag en kall beräknings bestämda visshet. En brännare af äfven obetydliga dimensioner, och följaktligen icke kostsam, försedd med en highpressuremachin och pro-

*) Columbus, Amerikas upptäckare, dog sedan han ståndaktigt utbärdat alla slags kränkningar, och har tagit med sig i grafven de kedjor i hvilka Ferdinand och Isabella låtit honom fängslas! Fulton, upptäckaren af ångkraftens användande på fartyg, dog af grämelse i fattigdom! Vårt slägtes högt beprisade rättrådighet och hyllning åt den sanna förtjensten får, som man ser, icke alltid tagas i anspråk. När Fulton, år 1801 i Januari månad, presenterade för Napoleon en Memoire, rörande idéen af Ångbåtar, blef han behandlad som visionair, och afvisades.

pellers, bör nästan icke kunna förfela att träffa och haka sig fast vid sitt offer. En sådan brännares hastighet är så stor, den styr så väl, och är underkastad så ringa fara att föra, att de fiendtliga skepp som vågade sig in i våra Skärgårdar skulle hafva yttersta möda att skydda sig mot densamma.

Det synes således höra till en väl beräknad omtänksamhet, att på allt sätt uppmuntra tillskapandet af ett stort antal Ångbåtar, emedan de öka national-rikedomen samt sätta Regeringen i tillfälle, att i farans stund, genom reqvisition komma i besittning af ett högst verksamt medel till Sjöförsvarets kraftfulla bedrifvande *). När så är, och när Sverige genom en tillfällighet, en enskild mans — Herr Owens — ansträngning varit näst England det land i Europa i hvilket Ångbåtsfarten först blifvit infört, kan man svårligen förklara orsaken hvarföre icke mer blifvit tillgjordt i denna på en gång så väl för industrien som sjöförsvaret vigtiga omständighet. Att Motala verkstad blifvit grundlagd förnämligast för tillverkandet af den jernmateriel som till Göta kanal erfordras, är af officiella handlingar bekräftadt, men der tillverkas äfven, efter hvad som är tillkännagifvet, ång-machiner. Dylika hafva länge varit fabricerade vid Herr Owens gjuteri i Stockholm, i Nyköping, vid Åkers styckebruk, och på flera andra ställen kunna sådane numera tillverkas. Vi äga således inom oss flera Machinverkstäder att välja på, der dessa grannlaga pjeser kunna förfärdigas, och när det derjemte är allmänt kändt, att ingen Nation kan bygga skepp för så lindrigt pris som Svenskarne, så frågas billigt, hvarifrån det kommer att ingen association af upplyste och patriotiske kapitalister sammanträdt, till beredande af de vigtiga fördelar, *som Ångfartygsbyggnaden i stort* ofelbart skulle medföra **)? Att vänta allt af Regeringen

*) Sverige egde 1842 56 ångfartyg af tillsammans 2,078 hästkrafter. (Se Komm.-Koll. underd. Berättelse om Sveriges Inrikes Sjöfart 1842).

**) Det skulle knappt erfordras mera än att ifrågavarande association kringsände till alla våra Ministrar och Consuler en noggrannt och väl uppgjord pris-kurant på huru mycket en ångbåt i förhållande till dess dimensioner kostade, och man kan med fullkomlig visshet förutse, att när priserna voro billiga, arbetet godt och aflevererings-tiden enligt kontrakt iakttagen, skulle tusentals armar blifva sysselsatta i denna för vårt militaira behof så nyttiga, och med våra egenheter så öfverensstämmande industri-gren. Varf, virke och skicklige Skepps-

och intet af sig sjelf är hvarken rätt eller nyttigt. I Pittsburg i Nord-Amerika byggdes 1828 — se Tidn. Atlas för d. 7 Mars 1829 — 22 Ångbåtar, af tillsammans 4,570 Tons drägtighet. De största drogo 500 Tons och de minste 80. Hvarje Tons fordrar vanligen i byggnads-omkostnader 60 dollars, så att blott genom denna industrigren sattes på ett enda år 700,000 R:dr uti den lilla Staden i omlopp! När Svenskarne med all visshet kunna till 30, 40 à 50 proc:t bättre pris tillverka fullt ut lika goda Ångbåtar som Engelsmännen, hvarföre bjuda vi då icke till att grundlägga en med våra tillgångar, våra egenheter, och vårt behof så öfverensstämmande produktion? Det ser ut som om den dristighet, anda och drift hvilken lifvade Svenskarne på 16- och 1700-talet skulle till en god del vara försvunnen.

Den hel- och half-frihet, som ännu, i afseende på vissa umgälder äger rum för olika slags fartyg, har sin upprinnelse derifrån, att de köpmansfartyg, som fordom voro så starkt förtimrade att de med kanoner kunde bestyckas, fingo derföre njuta befrielse från en del afgifter. Sådant kan låta sig göra ännu en gång, och Sverige följaktligen på detta sätt, utan stor kostnad, öka sin marine i krigstider med ett icke obetydligt antal

---

byggmästare finnas redan; så att förlags-kapitalet blefve icke alltför tryckande.

Sedan ofvanstående skrefs, för 10 år tilll aka, har åtskilligt tilldragit sig i Sjöväsendet, som förtjenar att anmärkas. Så t. ex. börjar man vara af den öfvertygelsen, att jern uteslutande bör användas vid byggandet af fartyg för så väl krigs- som handels-marinen. Uti G. R. Porters högst interessanta afhandling: *Den Engelska Nationens förkofran*, utgifven i London 1843, förekommer pag. 88, i 2:dra delen, följande upplysningar: "1810 byggdes i England det första skepp af jern; 1820 det första jernångfartyg, kalladt Aaron Manby. Det har gått i 22 år emellan London och Havre utan att behöfva repareras. En Skeppsbyggmästare, John Laird, från Liverpool, har byggt 45 jernskepp om 12,600 Tons drägtighet. Sedan 1830 äro öfver 150 jernskepp byggde blott i England. Sådana fartyg slitas mindre, behöfva icke koppras, få icke dry-root (röta), äro lättare, varaktigare samt säkrare. De kosta något mindre än fartyg af timmer, och deras vigt är blott ⅔-delar mot ett skepp af samma lästetal byggdt af Ek." Som Sverige äger öfverflöd af ett ypperligt jern vore industrien att bygga jernskepp så väl en af delämpligaste som troligen en af de indrägtigaste.

beväradc köpmansfartyg. För att icke betunga Staten med byggnadskostnaden samt underhållet af hela det antal kanonslupar eller smärre fartyg hvaraf Skärgårdsflottan under verkligt krig kan och bör bestå, borde enkla och tydliga ritningar ligga färdige att när som helst skickas till alla Rikets allmänna och enskildta varf, hvarigenom vi en månad, eller 6 veckor efter sedan krig vore beslutadt, skulle äga flera skärgårdsfartyg än vi förmådde bestycka och bemanna.

Såsom hörande till Sjöväsendet torde nedanstående korta uppsats om Lots- och Båkinrättningen samt Sjökarteverket, benäget meddelad af Öfverste Lundstedt, med nöje läsas.

Lots- och Båk-Inrättningen är ett militäriskt verk. Högsta inseendet deröfver tillhörer Flottans Öfverstyrelse. I Ekonomiskt hänseende lyder det under Förvaltningen af Sjö-ärenderne och i öfrigt under Lots-directeuren, som är dess Chef. De Juridiska mål, som röra Lots- och Fyr-personalen, ransakas och afdömmas af Flottans Krigs-Rätt i Carlskrona, Stockholm och Göteborg, och mål om förbrytelser af Befälhafvare på handelsfartyg emot Lotsförordningen, handläggas vid Rådstugu-Rätten i öfriga Städer, men af Kämners-Rätten i Stockholm.

Svenska kusten är fördelt i Trenne Lotsdistricter, neml. *det Norra*, ifrån Ryska gränsen till Bokö lots-station i Östergötland; *det Södra*, ifrån Bokö till Torekow och Hallands Wäderö, med Gottland och Öland inbegripne, samt *det Westra Lotsdistrictet*, från Torekow till Norrska gränsen. Dessa districter äro indelte uti 15 Lotsfördelningar, 58 Åldermanskap och 136 Lotsstationer. Personalen består af 3 District-Chefer, tagne af Flottans högre Officerare, 3 Lotskaptener och 12 Lotslöjtnanter, hvilka innehafva hvar sin fördelning, 58 Åldermän, med Under-Officers värdighet, samt 882 Lotsar och lärlingar.

På Sveriges, med klippor och blindskär till största delen omgifna, kust äro för sjöfarandes säkerhet och vägledning uppförda Fyrar på följande ställen, neml.: *I Bottniska Viken*: På Holmö-Gadden, Stor-Jungfrun, Örskäret, Djursten och Svartklubben, samt Led- och Hamn-fyrar på Eggegrundet och vid Bönan utanför Gefle. *Vid inloppen till Stockholm:* på Söderarm, på Grönskä-

ret och Korsö utanför Sandhamn samt på Landsort. *Från sistnämnde ställe till Kullen:* på Östergarn vid Gottland, på Ölands Södra Udde, på Utklippan vid Carlskrona, vid Falsterbo samt på Kullen, med hamnfyrar vid Kalmar, Malmö och Helsingborg. *I Kattegatt och på Bohuslänska Kusten:* på Morups Tånge, 2:ne fyrar på skäret Nidingen, på Wingö, på Marstrand och på Hållö, samt hamnfyr på Buskskäret och Böttö utanför Göteborg. De här uppräknade 27 fyrar äro indelte i kust- led- och hamn-fyrar *). 3:ne af dem äro stillastående Lentille-fyrar; 8 äro omgående och 9 stillastående Reverber-fyrar; 7 upplysas med stenkol. En ny Lentille-fyr skall under innevarande år uppbyggas på Ölands Norra Udde samt ett fyrfartyg med 2:ne Eldar utläggas på Falsterbo Ref. Staten har bekostat och underhåller alla kust-fyrar i Riket, men ehuru en del af Led- och hamnfyrarna äro på kronans bekostnad uppförda, underhållas desamma af de Städer till hvilka de höra. Af alla dessa fyrar äro 14 st. uppbyggda sedan 1836, deraf 10 på sådana ställen, hvarest icke tillförene funnits fyrar, och fyra blifvit ombyggda. Fyrpersonalen utgöres af 26 Fyrmästare och 38 Fyrvaktare jemte biträden. På kronans bekostnad underhålles 141 Kännings-Båkar och Sjömärken, hvilka, jemte 17 Tunnboijar och 1,920 st. prickar äro fördelte på kusten och i skärgården. Flera hus, så väl till Lotsarnas utkik, som ock för herbergerande af sådana olycklige, hvilka lidit skeppsbrott på de yttre och obebodde skären, äro uppförda **). 3 District-Chefs-fartyg och 22 st. större Lotsbåtar underhållas likaså af Kronan, deraf de fleste af de senare tillhöra Lotsstationerna på Bohuslänska kusten, med hvilkå Lotsarne, synnerligast från Hönö, Rörö och Winga segla ut i Skagerrack och under Skagern på Jutland, för att till ankommande fartyg erbjuda Lotsbiträde. Med tillhjelp af alla dessa

*) Utom ofvannämnde antal fyrar finnas sådane också på Sveriges Insjöar, såsom vid Jönköping på Wettern, och vid Skoghall på Wenern.

**) Genom Lots-Direktörens försorg äro några korta men tydliga underrättelser om Fyrar, Båkar och Sjömärken längs Svenska kusterna från trycket utgifven 1842. I densamma finnas nätta ritningar öfver utseendet af alla Sjömärken, så att skriften är af största nytta för alla dem som besöka Sveriges kuster och hamnar.

säkerhets-anstalter för sjöfarande, hvaraf en del tillkommit i senare åren, synes som billiga fordringar derpå voro afhulpne, äfvensom att skeppsbrotten på Svenska kusten borde vara sällsyntare än de äro. Men, den med häftiga stormar åtföljande stark ström; den under höste-tiden ofta inträffande regntjocka i förening med de korta dagarna och långa nätterna lemna sjöfarande, under sådana förhållanden oftast allenast valet af att segla eller drifva på landet. Medium tagit af förolyckade fartyg på Svenska kusten under de 5 från år 1837 efterföljande åren, gifver 101 skeppsbrott årligen, derutaf 34 totala förlisningar. Svenska Lotsarne äro i allmänhet ett raskt och oförskräckt folk; likasom kustboarne och fiskrarne äro de tilltagsne och härdade. På Bohuslänska kusten och i Kattegatt, hvarest sjömanskap och beslutsamhet egentligast erfordras, finnes äfven de bäste, raskaste och rådigaste Lotsarne; icke sällan inträffar der, att Lotsen under dess vågsamma bemödande att frälsa nödställde sjöfarande, sjelf faller ett offer för sin djerfhet. Knappt går något år förbi, att icke någon hustru eller barn hafva att begråta man eller fader, under sådana företag omkomna — men sällan blifva dock den fattige lotsens förtjenster rättvist uppskattade.

Riks-Staten för Lots- och fyr-inrättningen utgör R:dr B:co 83,578; hvaraf 27,559 äro, för innevarande år, beräknadt till aflöning och 56,019 till underhållskostnad m. fl. utgifter. Till Sjötullskamrarne för år 1841 influtne Båkmedel utgjorde: för den utländska Sjöfarten R:dr 68,399, samt för den inhemska R:dr 7,163, eller tillsammans 75,562: hvaraf netto-behållningen till Stats-Verket blef, 72,979 R:dr, hvarförutan de Danska fyr-ersättningsmedlen då utgjorde 3,500 R:dr Hamb. Banco.

Svenska Sjökarteverket började, i anledning af Ständernas beslut vid 1756 års riksdag, med kustmätningar, hvilka fortsattes en längre tid under Amiral Nordenankars ledning. En Generalkarta samt 12 specialkartor öfver Östersjön blefvo häraf en frugt. Efter Nordenankars död förföll karteverket intill år 1798, då det, i stället för att säljas och förmodligen skingras, öfverlemnades på 20 års tid, under vissa villkor, till en förtjent man,

framlidne Vice Amiralen Gust. af Klint, som mycket förbättrade detsamma. År 1818 återlemnades karteverket till Staten. Genom en år 1809 upprättad Hydrografisk militairisk Corps, under namn af Sjömätnings-Corpsen, till hvilken styrelsen af Lotsverket äfven uppdrogs, fortsattes mätningarne af Rikets kuster årligen, allt till år 1824, då Corpsen upplöstes. Svenska kusten är emedlertid med alla sina större och mindre öar och skärgårdar uppmätt, i en skala af 1000 aln. på dec.tum, från Norska gränsen till Haparanda, med undantag af en liten del af Nyköpings skärgård; och alla dessa kartor äro, genom ofvannämnde framlidne Vice Amiral Klints försorg kopierade, sammandragne och genom gravyr utgifne i en 200,000-del af naturliga storleken. Kartverket fortsättes nu mera under Sonens, Kaptenen E. G. af Klints inseende, som derföre uppbär af Staten årligen 1000 R:dr B:co.

Om Allmänna Undervisningen *)

Agesilaus, Konung i Sparta, blef tillfrågad: hvad bör man lära en yngling? *Jo*, svarade han: *det hvaraf han har gagn när han blir man.*

Med afseende på den bildning, Staten är pligtig att bibringa dess medlemmar, kunna Rikets offentliga undervisnings-anstalter fördelas i 4 hufvudklasser, neml. 1:o Folkskolor, 2:o Elementar-Läroverk, 3:o Universiteter, och 4:o Allmänna Tillämpnings-Skolor.

*) Författaren har måhända varit vidlyftigare i detta ämne än han bordt vara, men sådant härleder sig derifrån, att den allmänna undervisningen — nationens offentliga uppfostran — utgör under lugna och fridsamma tider det interessantaste ämne hvarmed man kan sysselsätta sig. En generel öfversigt af denna vigtiga samhällsangelägenhet, byggd på talrika detailförhållanden, kan således, enligt min öfvertygelse, icke vara annat än välkommen. Beskaffenheten af en Nations undervisnings-verk jemte den större eller mindre värma hvarmed de omfattas och besökas, utgör den tillförlitligaste barometern på denna nations bildning och intellectuella tillstånd.

Innan vi öfvergå till en närmare beskrifning af dessa Läro-inrättningar, är nödigt att framställa några allmänna reflexioner, rörande den offentliga undervisningens tillstånd inom Fäderneslandet.

I följd af den under Gustaf Wasa införda religionsförbättring, blef Protestantiska eller Lutherska Läran den rådande Stats-religionen. Denna Reformation var så djupt ingripande och väl afpassad efter Folkets behof och allmänna anda, att ganska få förändringar eller framsteg i detta hänseende sedan den tiden ägt rum.

Universitetet i Upsala fanns redan innan Gustaf I tillträdde Regeringen, äfvensom åtskilliga Kathedralskolor voro anlagde i Biskoparnes residens-orter; men den lärdom, som meddelades i nämnde stiftelser, åsyftade nästan endast bildandet af blifvande Prester: ett förhållande, som i viss mon fortfarit att äga bestånd jemväl intill närvarande tid.

En synnerlig uppmärksamhet har fordomdags blifvit egnad åt allmänna undervisningens förkofran, och Sveriges ärorika minnen från försvunna tider äro på det närmaste införlifvade med de bemödanden till upplysningens spridande, som användes af Gustaf Wasa från 1527 till 1560; af Carl IX:de från 1597 till 1611 och Gustaf Adolf från 1611 till 1632. Johan III förordnade år 1574, att hvarje Adelsman, som icke var förfaren i bokliga konster, skulle förlora sitt adelskap. Carl XI:te stadgade, år 1684, det en hvar af hans undersåter borde kunna läsa, hvarföre det ålåg Kyrkoherden i Församlingen att pröfva hans religionskunskap, innan han fick begå Nattvarden; ej heller kunde någon träda i äktenskap, innan han blifvit confirmerad.

Af dessa båda Förordningar synes den förstnämnde utgöra den egentliga grunden hvarföre Svenska Adeln vann ett så högt anseende i 16:de och 17:de seklet, och den andra att Svenska Allmogen varit räknad till en af de mest religiösa och kunniga folkklasser i Europa *).

I senare tider hafva dock andra Nationer hunnit framför oss; hvilket mer än någonting annat bevisar, att intet stillestånd får äga rum, och att det erfordrar nästan lika mycken om-

---

*) I Sverige finnes knappt *en* person bland tusende, som icke kan läsa.

tanka att bibehålla som att ernå ett hedrande rum i folkslagens gemensamma häfder.

Många vigtiga upplysningar beträffande allmänna Läroverkens tillstånd äro under framlidne Konungens styrelse samlade, och såsom en följd deraf har en Elementarskola blifvit anlagd i Hufvudstaden, till utrönande af den tjenligaste lärömethod, de olika lärokursernas omfång och af den tid, som erfordras till deras genomgående. Nämnde Inrättnings slutliga resultat är emedlertid ännu ej uppnådt.

Allmänna undervisningen, och isynnerhet Allmogens bildning, har redan länge utgjort ett ämne för allvarlig ompröfning. Vid sistförflutne trenne Riksdagar hade ett icke obetydligt antal motioner till syftemål att förbättra, eller snarare utvidga och befrämja medlen till kunskapers spridande bland de lägre folkklasserna. Skolor äro antingen redan anlagda, eller uppkomma allestädes; Och slutligen, genom Förordningen af d. 18 Junii 1842, angående *Folkundervisningen* i Riket, har Regeringen tagit ett vigtigt steg framåt i denna maktpåliggande angelägenhet *). Enligt denna märkvärdiga, milda, men dock tillfyllestgörande förordning är det stadgadt:

Att i hvarje Stadsförsamling och hvarje Socken på landet bör finnas minst en, helst fast, skola med vederbörligen godkänd lärare. Tvenne eller flera socknar hörande till samma pastorat kunna sig om en skola förena. Der medellöshet, eller byars och hemmans för stora afstånd hindrar inrättandet af fast skola, må tills vidare barnaundervisningen besörjas i flyttbara skolor. Lärares anskaffande och folkskolors inrättande bör sättas i verket inom fem år ifrån denna författnings utfärdande. 1 §.

---

*) Styrelsens påbud om *Beväringsskyldigheten, Folkundervisningen* och *Socken-Nämnder* utgöra de trenne vigtigaste förordningar som under framlidne konungens regering utkommit. Det är väl möjligt att de 2:ne senare författningarne icke vilja slå rätt an på Svenska Folkets sinnen, men att de i sinom tid komma att utöfva ett mäktigt inflytande på Sveriges kommande öden är min öfvertygelse. Beväringsskyldigheten, såsom godkänd och antagen af Ständerna år 1812, tillhör väl egentligen icke Carl XIV, men ingen som känner rätta förhållandet kan neka till att det var hans anseende och hans fältherretalenter, som beredde folkets bifall till den framställda propositionen.

I hvarje skoldistrikt skall finnas en skolstyrelse, i hvilken Kyrkoherden är Ordförande, samt några af församlingen valde, inom skoldistriktet boende ledamöter. Denna skolstyrelse uppgör reglementen och har inseende öfver alla inom distriktet inrättade folkskolor. Reglementet skall dock alltid underställas vederbörande Domkapitels pröfning och godkännande. 2 §.

Hvarje skoldistrikt åligger anskaffa och underhålla tjenliga rum för folkskolan. I kostnaden härtill deltaga alla inom distriktet boende efter samma grunder som iakttagas vid kyrkbyggnad, 3 §.

Skolläraren åtnjuter i årlig lön minst 16 tunnor spanmål, hvaraf 8 tunnor in natura, och 8 tunnor lösas till ett bestämdt belopp af 53 R:dr 16 sk. B:co. Han skall ock af Församlingen förses med bostad och nödigt bränsle, samt sommarbete och vinterfoder för en ko. Der detta senare icke kan åstadkommas, erhåller han i ersättning 2 tunnor spanmål. Äfvenledes bör, så vidt det låter sig göra, ställas till Skollärarens disposition ett lämpligt jordland; dels för eget behof till jordfrugter, dels för att lemna undervisning i trädplantering och trägårdsskötsel. Bidrag till ofvannämnde lönevilkor lemnas årligen af hvarje inom församlingen boende mantalsskrifven person med minst 2 och högst 6 skilling, äfvensom medelst afgift för hvarje barn som besöker folkskolan, de fattige derifrån undantagne. Förslå icke dessa afgifter, må församlingen öfverenskomma huru det bristande skall utgöras. De församlingar som af fattigdom icke kunna anskaffa nämnde skollärarelön må genom Landsh. och Biskop till K. M. ingifva underd. ansökning om understöd af allmänna medel. Dessa medel få dock icke lyftas förrän Församlingen visat att den gått i författning om ett ändamålsenligt ordnande af sitt skolverk. 4 §.*)

*) Af det anslag som Rikets Ständer vid 1840 års Riksdag beviljade till Folkskolelärares aflöning, hafva Länen erhållit följande belopp, neml. Upsala Län 737, Stockholms L. 1,166, Mariestads L. 4,693, Wexiö L. 1,568, Jönköpings L. 2,798, Westerås L. 1,043, Linköpings L. 1,170, Nyköpings L. 535, Wenersborgs L. 2,213, Kalmar L. 1,473, Falu L. 1,695, Örebro L. 458, Carlstads L. 1,639, Gefle L. 583, Umeå L. 746, Hernösands L. 531, Wisby L. 144, Malmö L. 1,520, Christianstads L. 1,709, Carlskrona L. 417, Halmstads L. 1,216, Göteborgs L. 1,733, Östersunds L. 1,436, Piteå L. 640.

Seminarier till bildande af Folkskolelärare böra inrättas så
il i Hufvudstaden, som i hvarje stiftsstad. Domkapitlen åligger
t närmare bestämma hvad som rörer skollärareelevernas ända-
ålsenliga bildning. Ingen må till elev i ett seminarium anta-
ıs, som icke företedt tillförlitligt betyg om god frejd och en
ıständig vandel, samt är hemmastadd i färdig innantill-läsning
svenskt och latinskt tryck, skrifva och räkna quatuor-species i
la tal, samt kunna utantill Luthers lilla Katekes och Bibliska
istorien. Domkapitlen äger att utdela stipendier af dels 50 R:dr
ls 33 R:dr 16 sk. B:ko åt behöfvande och skicklige skollärare-
ever för en tid af ett år, högst 1½ år. Om skollärarebefatt-
ing erbjudes men icke emottages inom ½ år efter afgången från
minarium, skola de uppburne stipendiemedlen återbetalas. 5 §.

Vid antagandet till Folkskolelärare göres i första rummet af-
ende på gudsfruktan och sedlig vandel. Han bör äga full fär-
ghet i innanläsning, rätt- och välskrifning, samt färdighet att
ndervisa i Katekesen, Bibliska Historien, fysisk och politisk ge-
grafi, fäderneslandets historia jemte hufvuddragen af allmänna
istorien, räknekonsten till och med regula de tri uti hela och
utna tal, allmänna begreppen af geometri och lineartechning
mt naturläran. Han bör dessutom äga kännedom af vexelun-
ervisningsmethoden, och skicklighet att undervisa uti enkel gym-
ıstik samt uti kyrkosång. Söker en så beskaffad folkskolelärare
lockare-beställning på landet, bör han dessutom äga kännedom
h färdighet uti vaccination och åderlåtning. Af trenne på för-
ag till folkskolelärare, efter 60 dagars ansökningstid, uppförde
ersoner, väljer församlingen en, hvarvid rösterna beräknas lika
m vid klockareval. 6 §. *)

Minimum af det kunskapsmått de barn som af fattigdom
indras att undervisningen i folkskolan längre tid begagna, eller
kså sakna fattningsförmåga, böra hafva inhemtat, utgöres af:

Inom Länen är fördelningen till Församlingarne äfven bestämd med olika summor, dock så att 53 R:dr 16 sk. utgör medelbeloppet. (Aftonbladet 1844).

*) Föreståndaren för Folkskolelärare-Seminarium i Upsala, Herr And. Oldberg, har en sann förtjenst icke blott för det utmärkta sätt hvarpå han förestår H. K. H. Prins Frans Gustafs folkskola, utan ännu mer för sina enkla, sunda och välberäknade folkskrifter: *Hemskolan* och *Praktisk Handbok i Pedagogik och Methodik.*

a) ren och flytande innanläsning, så väl svensk som latinsk stil.
b) religionskunskap och biblisk historia, till den grad, som erfordras för början det af nattvardsläsning.
c) kyrkosång.
d) skrifva och
e) de fyra räknesätten i hela tal.

Skolstyrelsen bestämmer den skillnad, som i hänseende till kunskapsfordringarne lämpligen må göras emellan gossar och flickor. 7 §.

Hvarje församling bestämmer i samråd med skolstyrelsen den ålder, vid hvilken barnens skolgång bör taga sin början; hvilken ej bör uppskjutas längre än till slutet af det 9:de året. Skolstyrelsen afgör när offentliga förhör med barnen böra anställas, samt utdelar belöningar, så vidt tillgångarne medgifva. Alla i skoläldern varande barn böra infinna sig i skolan, med undantag endast af dem, som blifvit af föräldrar eller målsmän anmälda att undervisas hemma eller vid något annat offentligt läroverk. Sådana barn böra dock pröfvas genom Presterskapets försorg om de förkofra sig, och i motsatt fall ordentlig skolgång dem åläggas. De barn som sakna medel att uppehålla sig vid skolan böra genom församlingens fattigvård härutí understödjas. Barn som genom för stort afstånd eller oblid väderlek hindras att besöka skolan alla dagar, må stadna hemma under förbehåll att föräldrarne egna desamma sorgfällig vård och undervisning. Föräldrar som tredskas att skicka sina barn i skolan må först varnas af Presterskapet, sedan af Kyrko-Rådet, och om det icke hjelper, må barnen tagas ifrån dem och öfverlemnas till andras vård. Kostnaden för sådane barns uppfostran må i laga ordning hos föräldrarna utmätas. 8 §.

Skolstyrelsen bestämmer i samråd med församlingen de tider af året och de timmar å dagen då undervisning, vare sig i fasta eller flyttbara skolor, skall meddelas. 9 §.

Presterskapet utöfve en sorgfällig uppsigt i synnerhet öfver religionsundervisningen i folkskolorna. Skolläraren bör äfven om söndagarne meddela undervisning och anställa förhör med den ungdom, som utgått från skolan. Sockenbibliotheker böra inrättas. 10 §.

Skollärare, som befinnes oskicklig, kan af Skolstyrelsen entlediges. Har han deremot sin tjenst oförvitligen förestått, men af ålderdom eller sjuklighet blir urståndsatt att den ytterligare bestrida, må han enligt församlingens och skolstyrelsens pröfning erhålla större eller mindre del af sin lön i pension. 11 §.

Önskar någon inrätta enskild skola, må det icke förvägras, men en sådan skola bör dock, hvad undervisning och ordning angår, stå under skolstyrelsens inseende. 12 §.

Biskopen och Domkapitlen i hvarje stift åligger att hafva en sorgfällig uppsigt öfver anstalterna för folkundervisningen. Hvarje Skolstyrelse skall till Domkapitlen afgifva årlig redogörelse för folkundervisningen, och Domkapitlen en dylik till K. M. hvart tredje år. 13 §.

Skulle å en eller annan ort särskilda hinder möta för tillämpningen af ofvannämnde föreskrifter, må dessa hinder underställas vederbörande Domkapitel, som derom hos K. M. gör underd. anmälan. 14 §.

Skyldigheten att lära barnen läsa i bok *), att känna Katekesen och Bibliska Historien, har från äldre tider tillhört För-

*) I sammanhang med Folkskolorna torde ett par ord böra nämnas om det nya systèm, uppfunnit i England och kändt under namn af Infant Schools (små-barn-skolor), som sannolikt framdeles kommer att utgöra första trappsteget till all offentlig uppfostran. Åtminstone borde det så vara med de fattigaste, fader- och moderlösa samt mest vanvårdade barnen. Vi veta alla, att barn emellan 3 och 6 år, äro i anseende till deras lifligbet och oeftergifliga begär att vara sysselsatte, ganska besvärlige. Denna natur-drift har man begagnat på det sätt, att en mängd barn samlas från 9 till 12 f. m. och 2 till 5 e. m. hvilka under ledning af en Lärarinna tillöfvas att vara lydige, sedige och uppmärksamme. De inhemta härunder sådane ämnen som äro passande för deras späda ålder, men all undervisning meddelas under lek och joller. Vi böra icke förgäta att barnens undervisning är i dessa skolor icke hufvudsak, utan det är deras sedliga vård, sysselsättning och väckelse till ordning och uppmärksamhet. Det är förunderligt att uppfostran under denna vigtiga épok af vår lefnad, hvarunder vi oftast antaga de böjelser och vanor som följa oss hela vårt lif igenom, allt hittills varit förbisedd. Salomo sade redan på sin tid, se Ordspr.bok. 22 kap. 6 v. *Såsom*

äldrarne sjelfva; men i den mon upplysningen stigit och anspråken utvidgat sig till arithmetik, skrifning, geografi och historia, har äfven undervisningen måst öfverlemnas åt särskilta Lärare. Detta är förhållandet med alla skolor.

Det är ej bekant, huru många Sockenskolor vi äga i Riket; men att döma efter Wexiö Domkapitels år 1833 tryckta berättelse om fattigvården, synes det, som vore mer än hälften af alla Kyrkosocknar i saknad af denna förmån. Der förekomma t. ex. följande uppgifter: att i Vexiö Län med 86 Församlingar, endast 29 hafva fixerade eller ambulatoriska Skolor. I Jönköpings Län, med 100 Församlingar, finnas Skolor blott i 25. I Carlstads Län med 85 Församlingar, finnas 40 Skolor o. s. v.

Tabellkommissionens sista Quinquennial-Berättelse, daterad d. 6 Maj 1844, gifver också anledning till den nedslående betraktelsen: *att det står illa till med Folkundervisningen i Riket.* Der förekommer neml. den oväntade uppgiften, att i Aspelands Prosteri i Kalmar Län, innefattande 6 hela Församlingar med en folkmängd af icke mindre än 11,727 personer, är ingen enda folkskola antecknad; äfvensom att i den ifrån Tunaläns och Sevedes Prosteri i samma Län afgifne Prosteri-Tabellen, omfattande 10 Församlingar med en sammanräknad folkmängd af 24,102 personer, anteckningen finnes så lydande: *I Södra Wi, Misterhult och Krigsdala finnes fonder för framdeles etablerande af Folkskolor*, hvaraf således vill följa, att icke heller i detta större Prosteri någon sådan (folkskola) för det närvarande finnes. (Se pag. 81 och 82 i Tab.Kom. tryckta berätt.)

En anteckning af mera tillfredsställande beskaffenhet igenfinnes i en d. 11 Juli 1843 utgifven tryckt Redovisning och Berättelse af det i Hufvudstaden inrättade Sällskap för Vexelundervisningens befrämjande. Der förekomma neml. pag. 38 följande uppgifter:

---

man vänjer ett barn, så låter thet icke af, tå thet gammalt varder.

I Hufvudstaden finnes 3:ne offentliga och 2:ne enskildta Småbarnskolor, för tillsammans omkring 300 barn. Dessutom äger Städerna Upsala, Götheborg, Örebro, Halmstad, Malmö, Nora, m. fl. hvardera en sådan.

I Stockholm	finnas	22	vexelundervisn.skolor	med	2,225	barn.
Upsala Erkestift.		95	„	„	4,692	„
Linköpings Stift		39	„	„	2,235	„
Skara	d:o	49	„	„	2,333	„
Strengnäs	d:o	75	„	„	3,871	„
Westerås	d:o	49	„	„	2,574	„
Wexiö	d:o	22	„	„	1,105	„
Lunds	d:o	78	„	„	5,058	„
Göteborgs	d:o	17	„	„	1,602	„
Kalmar	d:o	8	„	„	525	„
Carlstads	d:o	71	„	„	5,603	„
Hernösands	d:o	7	„	„	274	„
Wisby	d:o	16	„	„	792	„
		548			32,890	barn.

Bland dessa 548 Skolor saknades uppgift om antalet barn från 27 skolor. Bland Lärarne i dessa skolor voro 130 tillika Prestmän; 180 Klockare och Organister; 187 utan annan befattning: 9 Lärarinnor i flickskolor; 2 Lärarinnor i goss-skolor; 6 Militairer; 1 Postmästare; 1 Bokhållare; 1 Målare; 1 Smed; 2 Snickare; 1 Skräddare; 1 Skomakare: 1 Trädgårdsmästare; och om 25 saknas uppgifter. Summa 548 Lärare.

Uti Vexelundervisnings-Sällskapets Normalskola i Hufvudstaden, inrättad år 1830, undervisas 316 barn. Skolan förestås af en skicklig och nitisk man, Hr Rektor Schmidt, och innesluter inom sitt sköte Stockholms Stads Seminarium för bildande af Folkskole-Lärare och uppbär derföre 500 R:dr årligen. Dessutom ger Normal-Skolan i Stats-anslag årligen 2000 R:dr B:ko.

När man granskar Tabell-Kommiss. senaste Berätt. finner man att antalet barn, emellan 8 och fyllda 12 år, utgör öfver hela Riket 268,000. Af dessa erhålla 32,890 undervisning enligt Vexelunderv.-methoden: omkring 2000 inskrifvas årligen i Rikets Element.-Läroverk, och om man, för att icke begå någon missräkning, skulle vilja fördubbla denna summa, d. v. s. antager att allmänna skolor besökas af 68,000 barn, så återstår i alla fall minst 200,000, som icke bevista någon skola och ingen annan boklig insigt inhemta än den som bestås dem i föräldrahemmet. Af de 32,890 barn, som enligt ofvannämnde uppgift besöka allmänna skolor, tillhörde blott 12,029 qvinnokönet,

så att dess uppfostran är ändå mera försummad än den manliga befolkningens. Att Svenska Folket, oaktadt denna brist i dess offentliga uppfostran är så sedligt, dugligt och redbart som det verkeligen är, talar mera till fördel för dess stilla, husliga lif, fromma enfald samt kristliga sinne, än hvilka loford som helst man skulle vilja tilldela detsamma.

Elementar-Läroverk. Enligt Kongl. Förordn. af d. 16:de Dec. 1820, äro ifrågavarande Skolor fördelte i tvenne olika slag: 1:o *Lärdoms-skolor* och 2:o *Apologist-skolor.*

I Elementar-Läroverken förekomma tvenne särskilta undervisnings-linier eller systemer, neml. ett för de Klassiska Språkens litteratur, i förening med kännedom af de Moderna, och ett annat för sistnämnde språk, afsöndrade från klassisk bildning. Inom båda dessa uppfostringssystemer fästes ett odeladt afseende på Real-kunskapers inhemtande. Enligt det förstnämnda, äro de gamla ej mindre än de nyare språken föremål för undervisningen; likväl kan dispens från någotdera af de förra förunnas lärjungen. Enligt det sistnämnda, bibringas eleven kännedom af Franskan, Tyskan och Engelskan, till den grad, att han förvärfvat färdighet i att tala och läsa någotdera; de två öfrige måste han åtminstone väl förstå. Dispens från något bland dem kan honom väl tilldelas; men alla dylika dispenser från något utländskt språks inhemtande meddelas blott under det uttryckliga vilkor, att den härigenom ledigblifna tid af honom användes på ett fullkomligare studium af ett annat språk. Från något real-kunskapsämne äro dylika undantag icke medgifna.

De i Elementarskolorna föreskrifna Läroämnen äro: *a) Real-kunskaper*, 1:o Kristendom, Kyrkohistoria och Theologi; 2:o Geografi, Historia och Statskunskap; 3:o Geometri; 4:o Elementerna af Fysik och Naturalhistoria. *b) Språk-kunskap*, 5:o Svenska Språket, dess historia och litteratur: 6:o Latin, 7:o Grekiska, 8:o Hebreiska, 9:o Franska, 10:o Tyska och 11:o Engelska. *c) Färdigheter* och talanger: i 12:o Skönskrifning, 13:o Teckning. 14:o Gymnastiska öfningar, 15:o Choralsång jemte Musik, och *d)* med gemensamt afseende på hela undervisningen: 16:o Filosofi, elementerna af Anthropologi och Logik, tillika med Allmän Grammatik och Lärdomshistoria.

De

De förnämsta *undervisningsmethoder*, som blifvit begagnade och hvarom meningarne varit och ännu äro ganska delade, äro: a) *Klassläsningen*, b) *Den ambulatoriska* och c) *Ämnesläsningen*. Enligt *den förstnämda*, som af ålder blifvit begagnad i de Svenska Skolorna, behandlas och meddelas alla förekommande läroämnen af en och samma lärare, hvars omsorg och verksamhet inskränker sig till hans egen klass. Enligt denna method kan lärjungen blott en gång *) om året flyttas från en lägre till en högre klass, med fästadt afseende på alla inom klassen föredragna läroämnen, och endast af ett så stort antal lärjungar, som vunnit färdighet deri under den fastställda lästerminen. Under den öfriga tiden är klassen tillsluten, så att ingen flyttning till eller ifrån densamma kan äga rum annorlunda än såsom utomordentliga undantag, antingen de af eléverna på en kortare tid gjorda framsteg äro större eller mindre. Den *ambulatoriska lärometkoden*, som hittills begagnats vid Sveriges Gymnasier, skiljer sig från den förra derigenom, att hvarje Lärare blott föredrager ett visst läroämne i alla klasserna, från den lägsta till den högsta. Denna method är använd i flera skolor, såsom i Norrköping, Westervik, Alingsås, Wenersborg, m. fl. och har äfven varit försökt i Maria och Jacobs Skolor i Stockholm, samt i Skenninge och Örebro, men blifvit öfvergifven och klassläsningen åter införd. *Ämnesläsningen* användes för närvarande hufvudsakligast vid Kongl. Krigs-Akademien på Carlberg, samt i Örebro, Skara och Carlstads Skolor. I likhet med den ambulatoriska methoden, handhafves den af en enda Lärare genom alla klasserna, hvarvid lärjungarne likväl ej bindas vid bestämda flyttningstider, utan det står hvar och en fritt att anhålla om serskild examen i den kunskapsart hvari han gjort behöriga framsteg, samt att blifva uppflyttad till en högre klass, för att utbilda till större färdighet nyssnämnde kunskapsämne tillsamman med dess elever, ehuru han, hvad andra läroämnen angår, ännu qvarstadnar i den lägre klassen.

Gymnasierna, såsom det förnämsta slaget af ifrågavarande Lärdomsskolor, äro vanligen fördelade i trenne Cirklar och fyra

---

*) Härifrån finnas flere undantag.

Klasser, med åtta à nio Lärare, neml. en Lektor i Theologi, en i Historien, en i Mathematik, en i Filosofi, en i Grekiska och en i Latinska språket. Hebreiska läses endera af Lektorn i Grekiskan eller i Theologien. Dessutom finnes en lärare för Naturalhistorien, och en för moderna språk. Enligt nu gällande föreskrifter, är den årliga undervisningstiden bestämd till sju à åtta månader. Derjemte finnes vanligen vid ifrågavarande Läroverk särskilda lärare för Teckning, Musik och Gymnastiska öfningar. En Lectors årliga lön uppgår öfverhufvud från 140 till 160 tunnor Spannmål. Tvenne bland dem äro vanligen försedda med Præbenden.

Lärdoms-Skolor i inskränktare mening, till skillnad från Gymnasier, delas i *högre* och *lägre*. Ett eget slag af de förstnämnda äro *Kathedral-Skolor*, hvilka finnas endast i Upsala och Lund, uti hvilka i Upsala räknas för närvarande 16 och i Lund 11 Lärare. Från dem utgå Lärjungarne omedelbart till Universiteterna.

Några af dessa Läro-anstalter äga rika donationer, dels i följd af enskilda personers frikostighet och dels anslagne af Staten; årliga Stipendier blifva derstädes utdelade.

En och stundom två gånger om året hålles offentlig Examen med Lärjungarne, till utrönande af deras under tiden gjorda framsteg, hvartill deras Föräldrar och Målsmän inbjudas, då jemväl offentliga betyg dem tilldelas öfver ådagalagd skicklighet och välförhållande.

Apologist-Skolorna — Se revisionsberättelsen af d. 13 Dec. 1833 — kunna betraktas dels såsom ett förberedande steg till Lärdomsskolorna, och dels såsom en stiftelse, ämnad att dana de för handeln och andra näringsgrenar bestämda ynglingar till högre skicklighet; hvarföre ock större vigt der fästes på sådane kunskaper, hvilka stå i samband med det praktiska lifvets fordringar, såsom nyare Språk, Mathematik, Historia, Geografi, m. m.

Enligt Revis.-Berätt. öfver Rikets Element.-Läroverk, dat. d. 13 Dec. 1843, utgjorde de *inskrifna* lärjungarnes antal under de sist förflutna elfva läsåren, räknade från höst-terminens början 1832 till och med vårterminens slut 1843 17,117, af hvilka 2,320 besökt Gymnasierna, 956 Kathedr.-Skol., 234 Nya Elem.-Skol., 7,488 Lärdoms-Skol. och 6,119 Apolog.-Skol.

De *afgångnes* antal under samma tid 14,194, neml. 2,224 från Gymnasium, 701 fr. Kathedr.-Skol., 185 från Nya Elem.-Skol., 6,100 fr. Lärd.-Skol. och 4,984 fr. Apolog.-Skol.

Vårterminen 1843 besöktes Skolorna af 5,917 lärjungar, neml. Gymnasium af 599; Kathedr.-Skol. 440; Nya Elem.-Skol. 100; Lärdoms-Skolorna af 2,753; och Apolog.-Skol. 2,025.

De inskrifne hade i afseende på åldern förhållit sig på följande sätt, neml. under 10 år 6,280; emellan 10 och 12 år 4,542; emellan 12 och 15 3,844; emellan 15 och 20 2,304; öfver 20 år 147; summa 17,117. Härvid bör anmärkas, att den första ålersklassen uteslutande tillhör Skolan 6,280; af den andra: Gymnasium 59, Skolan 4,483; af den 3:dje, 430 Gymnasium och 3,414 Skolan; af den 4:de klassen, 1,724 Gymnasium och 580 Skolan; af 5:te klassen eller de ynglingar som voro öfver 20 år, 107 Gymnasium och 40 Skolan.

Till annat Läroverk afgångne från Gymnasierna 1,659; fr. Kathedr.-Skol. 356; fr. Nya Elem.-Skol. 92; fr. Lärdoms-Skolorna 3,407; och fr. Apolog.-Skol. 601; summa 6,115.

Till näringarne från Gymnasierna 145; fr. Kathedr.-Skol. 274; fr. Nya Elem.-Skol. 54; fr. Lärdoms-Skol. 1,334; fr. Apolog.-Skol. 2,398; summa 4,205.

Utan angifven orsak afgångne: fr. Gymnasierna 364; fr. Kathedr.-Skol. 54; Nya Elem.-Skol. 29; Lärdoms-Skol. 1,237; Apol.-Skol. 1,927; summa 3,611.

Enligt en ungefärlig beräkning öfver ynglingarnes förmögenhets-omständigheter var förhållandet år 1832 följande: af 9,427 lärjungar voro 1,197 förmögne, 4,152 behållne, 2,482 behöfvande och 1,596 fattige.

Döde: vid Gymnasierna 44, Kathedr.-Skol. 17, Nya Elem.-Skol. 5, Lärdoms-Skol. 111, Apolog.-Skol. 47, summa 224. Förvisade från Gymnas. 12, Kathedr.-Skol. ingen, Nya Elem.-Skol. 5, Lärdoms-Skol. 11, Apolog.-Skol. 11, summa 39. Summa afgångne 14,194.

Af nämnde antal 17,117 lärjungar hafva 861 varit Adelsmän, 2,090 Prestsöner, 5,370 Ståndspersoners, 4,559 af Borgareklassen, och 4,237 af Arbetsklassen.

	Gymnas. af:	Lärd:s-Skol.:	Apolog.-Skol
Vårterm. 1824 besöktes . . .	673	2,923	1,256.
Dito 1843 dito . . .	599	3,161	2,057.

Af de här angifne sifferförhållanden visar sig nationens ökade behof af undervisning, dock icke af den beskaffenhet som erhålles vid Rikets Gymnasier.

Rikets Elementar-Läroverk besökas i förhållande till folkmängden år 1840 på följande sätt, neml. att i Stockholms stad, som rättvisligen i detta fall har första rummet, bevistas Läroverken af hvar 81:sta, i Wisby Stift af hvar 261, i Strengnäs 403, i Hernösands 515, Linköpings 517, Kalmar 528, Upsala 562, Skara 570, Wexjö 709, Westerås 718, Lund 760, Carlstads 876, och i Götheborgs Stift blott 1 af 1,130 innebyggare. Medium för hela Riket hvarje 527:de.

Redan för 20 år tillbaka anbefallde K. M. att, en komité under ledning af då varande H. K. H. Kronprinsen, vår nu varande Konung, skulle sammanträda för öfverseendet af Rikets allmänna Läroverk. Denna komité bestod af icke mindre än 24 personer, af hvilka flere ägde Europeisk ryktbarhet och i allmänhet utgjordes af Sveriges kunnigaste män. Dess betänkande blef färdigt i slutet af år 1828, och såsom en frugt af detta arbete blef Nya Elementar-Skolan i Hufvudstaden inrättad. Komitéen yttrar i sitt betänkande, pag. 6, "att Rikets offentliga Läroverk egentligen afsett blott den så kallade lärda bildningens bibringande; att denna till sitt innehåll ej varit så mycket vetenskaplig, utan fast mera linguistisk; att de språk, som af Läroverken drifvits, ej varit de, på hvilka den närvarande tidens vetenskapliga och vittra arbeten äro författade, utan de döda, som under medeltiden begagnades; och att lärosättet nära förblifvit detsamma som i fordna dagar, oansedt de förändringar, som emedlertid inträffat. Undervisningen har således till sin allmänna syftning icke varit nog lämpad för allas behof, och äfven inom den bana, som hon förnämligast bearbetat, har hon öfvervägande egnat sin omvårdnad åt en viss del, neml. Språken, och deribland åt dem, som för det verksamma lifvet voro mindre användbara, och slut-

ligen har man begagnat ett lärosätt, som hvarken synts iakttaga en riktig ordning i läroämnenas föredrag, eller lämpa sig efter deras närvarande mångfald, eller efter de Studerandes mängd eller studiernes frihet."

"Att Staten bör göra undervisningen i de allmänna läroverken lika svarande mot tidens odling och behof genom läroämnenas innehåll och mått, som riktigt bildande genom lärosättet, är otvifvelaktigt, ty odlingen kan ej genom Samhällets föreskrifter bindas vid någon viss punkt. Hon är ett uttryck af menskligbetens egen utbildning, och beror på snillen och verldshändelser, dem samhället icke har i sin makt att framkalla eller förhindra."

"Komitéen säger sig (pag. 35) tro, att lika väl som man 1649 kunde förvärfva vetenskaplig bildning blott med kännedom af trenne eller tvenne döda tungomål, som inneburo nycklarne till den odling, man då sökte, och det samfälda meddelningsspråket emellan den tidens Vetenskapsmän, lika väl kan man nu förvärfva vetenskaplig bildning blott med kännedom af trenne eller tvenne lefvande tungomål, som utgöra nycklarne till det förnämsta af den närvarande tidens odling, och samfällda meddelningsspråk emellan dess vetenskapsidkare."

Utom ofvannämnde komité hafva tvenne Revisioner, sammansatte af Kyrkans och Läroverkens utmärktare män, ytterligare granskat de Svenska Läroverkens beskaffenhet, den ena år 1832, den andra 1843, så att ingen kan bestrida att ju denna vigtiga fråga varit underkastad en noga ompröfning. Också bär den sista Revis.-Berätt. omisskänneliga spår både af en sorgfällig granskning och af en omständighet, som icke lemnar någon billig fordran ouppfylld. Emedlertid har den behandling och utgång Läroverksfrågan vunnit under loppet af nu pågående Riksmöte förvärfvat henne en ytterligare märkvärdighet, bestående deruti, att trenne Stånd — Adel, Borgare och Bönder — bifallit den underd. hemställningen till K. M. *att nuvarande Apologist- och Lärdoms-Skola samt Gymnasium måtte komma att utgöra en enda fullständigt sammanhängande Skola med tvenne bildningslinier.*

Genom denna Läroverkens af behofvet högt påkallade förenklade organisation är det visadt, att en icke obetydlig förminskning i Lärarnes antal skulle kunna beredas, till förbättring

af de svagare lönte Lärarnes inkomster. Sista Skol-Revisionen har dertill uti ökade Statsanslag äskat icke mindre än 11,000 tunnor spannmål. Det är också genom samma Revisions beräkning som man erfarit, att vid Gymnasierna i Gefle, Linköping, Skara, Strengnäs, Westerås, Wexiö, Götheborg, Kalmar, Hernösand, Carlstad och Wisby funnos år 1843, 98 Lärare för 519 Lärjungar, d. v. s. att hvar och en hade blott 5 Lärjungar att undervisa, som är påtagligen för ringa. Vid de öfriga skolorna i nyss uppräknade 11 st. städer bestrides undervisningen för 1,645 Lärjungar af 79 Lärare, eller tillsammans af 177 Lärare. Men så väl af Skol-Revisionens gjorda beräkningar, som genom meddelanden från Nya Elem.-Skol. är det utrönt, att 115 Lärare kunna anses fullkomligt tillräcklige att sköta det nuvarande antalet (2,164) Lärjungar, *och således skulle en minskning af mera än 60 Lärare kunna tillvägabringas genom Skolornas förening.*

Att Läroverks-frågan hos Rikets Ständer kunde erhålla en sådan utgång som den hon nyligen fått, torde i betydlig mon, böra tillskrifvas de upplyste, fosterländske och med tidens kraf öfverensstämmande åsigter *), som den år 1825 satte komité i

---

*) Författ. som i flera hänseenden icke vågar lita på sin egen omdömesförmåga, har likväl länge yrkat den satsen, att det synes vara en förvändhet och uraktlåtenhet i vår allmänna uppfostran att vi försumma all kännedom om vår egen kropps beskaffenhet. Vi äro noga bekante med huru Ganges och Missisippi, Donau och Po uppkomma, i hvilken riktning de genomlöpa länderna, samt namnet på de haf der de afbörda sig; men om ådrornas lopp i vår egen kropp jemte allt hvad som dermed äger sammanhang äro vi helt och hållet okunnige. De Gamle hade dock det höga begrepp om menniskokroppens fullkomlighet, att de ofta kallade Universum den stora verlden och menniskan den lilla. Natur-vetenskaperna börja dock nu att allt mer och mer studeras i våra allmänna skolor, och i afseende på deras förbisedda värde kan jag icke neka mig tillfredsställelsen att anföra hvad en kunskapsrik man, då varande Professorn nu Biskopen Agardh, om dem yttrat i sitt slutanförande (pag. 88) i den år 1825 förordnade Skol-komitéen. Han säger deruti: *Natur-Vetenskapernas företräde består icke blott deruti, att menniskan genom dem lyfter sig från djuret och blir menniska, utan förnämligast i deras föremål. Den Natur, som en Gud ansåg värd att skapa, måtte väl förtjena att af menniskor kännas. Skulle*

dess betänkande uttaladt. Det är detta märkvärdiga betänkande, som tillvunnit sig den tänkande delen af Svenska Nationens uppmärksamhet och bifall. Den ovanligheten har också inträffat, att den nya organisationen af Rikets Läroverk kan sättas i verket, utan att Regeringen behöfver fordra några betydligare nya anslag, hvilket allt sammanlagdt gifver grundad anledning till den förhoppningen: *att denna vigtiga reform icke måtte allt för länge uteblifva.*

Universiteterna. Det är en allmänt erkänd grundsats, att ett Universitet, i förhållande till Elementar-skolan, bör utgöra hvad man kallar ett högre Läroverk; hvaremot samma allmänna öfverensstämmelse i åsigter icke äger rum, då frågan är att bestämma naturen och syftemålet af den högre bildning, som bör vid dessa Läroverk meddelas. Ett Universitet betraktas i allmänhet såsom en plantskola för Statens blifvande Embetsmän, och man fordrar, att dessa böra der sättas i stånd att förvärfva den kunskap, de sedermera måste använda under förvaltningen af åtskilliga sysslor. Visserligen utgör bildandet af framtida tjenstemän ett ganska vigtigt syftemål för den Akademiska undervisningen; men dels uttrycker icke denna åsigt fullständigt Universitetets bestämmelse, och dels har en sådan bildning blifvit skärskådad från en alltför låg och inskränkt synpunkt. Ett Universitet, för att uppfattas i dess rätta betydelse, måste tänkas såsom en anstalt, ämnad att till en sant vetenskaplig bildning höja alla dem, som äga en verklig inre kallelse att odla vetenskaperna, efter förut vunnen grundlig elementar-underbyggnad. Det måste betraktas såsom centern för en Nations scientifica odling och såsom brännpunkten för hela dess intellectuella lif.

Sverige äger två Universiteter, som, ehuru anlagde på olika tider, likväl erhållit nästan samma akademiska författningar. De äro försedda med tre slags särskilda lärare, neml. 1:o Professorer,

---

icke den verld som diktades af Honom vara så skön att betrakta, som den som diktades af Byron eller Milton? eller månne ej de stancerna deraf, som blifvit antecknade af Newton eller Humboldt, kunna jemföras med Pindari och Anacreons?

2:o Adjuncter tillika med Docenter samt 3:o Språk- och I citie-Mästare.

Upsala Universitet grundlades år 1476 af Riksföreståndare Sten Sture den äldre, upplöstes år 1583, då en ny Högskol Jesuiternes anstiftan upprättades i Stockholm; men återställd 1593, efter Upsala Mötes beslut, samt utvidgades och befäs af Gustaf II Adolf 1621—24.

Dess nuvarande *inkomster* grunda sig på räntan af jord-fastigheter, förärade åt Akademien hufvudsakligt af nämnde Konung, samt af dess Fader, Carl IX och dess dc Christina, utan att anföra andra Kongliga välgörare i senar der, hvaribland Gustaf III och Carl XIV Johan förevigat namn i Universitetets annaler; — vidare: på länderier, ink af Akademiens egna tillgångar; på Kronotionden af vissa Soc i norra provinserna m. m.; på enskilta personers föräringar, stående i jordegendom, anslagen till lön åt vissa lärare eller Akademiska Stipendier o. s. v.

Hvarje Facultet bestod år 1845 af följande antal Professo

	I Theologiska Facult.	I Juridiska Facult.	I Medicinska Facult.	I Filosofiska Facult.
Upsala	3	4	3	15.
Lund	4	5	4	13.

Antal Studerande vid Universiteterna år 1843, i:

		Närvarande.	Inom ½ år frånvarande.	Emellan 15 och 20 år.	Emellan 20 och 25 år.	Emellan 25 och 30 år.	Emellan 30 och 35 år.	[illegible]
Upsala	1,346	904	442	257	684	315	74	:
Lund	683	459	224	168	329	134	35	

	Theologi studerades af:	Juridik.	Medicin.	Filos. Facult. tillhörande Vet.	Utan vitæ g
Upsala	221	308	140	404	27
Lund	164	140	43	336	—

	Af Adel.	Prest-söner.	Borgares söner.	Bonde-söner.	Civile Embetsmäns söner.	Militaire Emb. söner.	St p sö
Upsala	136	318	245	157	269	55	1
Lund	24	129	188	159	140	43	-

Vid Upsala Universitet voro af Stockholms Nation närvarande 106, af Uplands och Roslags 78, Gestrico Helsinge 36, Östgötha 120, Westgötha 92, Södermanl. och Nerike 71, Westmanl. & Dahla 123, Smålands 53, Skånska 4, Götheborgs 61, Kalmar 17, Wermland 58, Norrlands 60, Gottlands 25.

Af dessa voro 42 Kongl. Stipendiater, Riks-Statens 9, Magnat. & Privator. 165; erhållit Testimonia vitæ 81, till Kollegierna 31. 2 Norrmän och 2 utlänningar hafva bevistat Universitetet.

I Lund innehade 13 Academisk kondition, Kongl. Stipendiater 31, Privator. & Riks-Stat. Stipendier 60. Testimonia vitæ hade 42 erhållit; till Civile Embetsverken afgått 21, döde 3.

Upsala Universitets stat, fastställd af Konungen d. 11 Sept. 1837 och ännu gällande, uppgår till 129,964 R:dr B:ko *). Häruti äro upptagna, utom lönerna till Akademiens tjenstemän och betjening, stipendii-medlen (23,000 R:dr, som utgå efter olika räntebelopp för kapitalet, från 3 till 6 proc.), pensioner, materielen, reparationer och nybyggnader, Kronoutskylder och afgifter för Akademiens Egendomar, expenser, reservfond, indragningsstat och extra-stat. Akademien i Upsala uppbär årligen 9,416 tunnor spannmål, och i Lund 7,938.

De Verldslige Faculteternas Professors-löner i Upsala utgöra vanligtvis årligen 225 tunnor spanmål, hushyra eller boställe, 12 famnar ved, en humlegård och 6 tunland åker. I Lund 300 tunnor spanmål. Professorerna i de Theologiska Facult. hafva merendels præbenden. Adjunkterna hafva 65 tunnor spanmål och 6 famnar ved.

Magister-promotioner i Filosofiska Faculteten ske vanligtvis hvart 3:je år; antalet är bestämdt i Upsala till 75, i Lund 50, men får nu mera på begge ställena öfverskridas, efter Kongl. tillåtelse för hvar gång. I Upsala hafva 75 Filosofie-Magister-promotioner ägt rum, i Lund 46. Juridiska promotioner i Upsala 7, i Lund 2.

Utdelandet af Theologiæ-Doctors-värdigheten är Konungen ensam förbehållet. I Upsala promoverades den siste efter aflagda lärdomsprof 1705, i Lund 1796.

Icke blott hvad som läses vid Rikets Elementar-läroverk, hvilka Läroböcker som i dem begagnas, och antalet timmar som

*) Meddeladt af Herr Professor Tullberg.

i hvarje vecka användes å de särskilda läro-ämnena, äro i de 1839 af Författ. utgifne *Anteckningar och Statistiska Uppl ningar öfver Sverige* noga specificerade, utan äfven hvad s erfordras för att vid Rikets Universiteter genomgå Student- Ca zli- Hof-Rätts- Kameral- Medicinsk- och Bergs-examen. På sa ma sätt äro fordringarne uppgifne för erhållande af Filosofiska g den, äfvensom inför Theologiska Faculteten för afgång från S minarium, Theologie Candidat, Theologie Licentiat samt Pastor examen, hvarföre Författ., till undvikande af en onödig vidl tighet, får hänvisa till oftanämnde Anteckningar.

Tillämpningsskolor. Om, för att uttrycka begreppet mensklig kunskap såsom ett i alla dess serskilda beståndsde nära förknippadt organiskt helt, intet tjenligare medel gifves att förena dem alla i en enda stor Inrättning, hvarest de å sina egna representanter och vårdare, neml. Universitetet; k det likväl å andra sidan icke nekas, att ju menskliga odlinge om den blott inskränkes till åtskilliga vetenskapsmän och lärd nödvändigt måste äga en alltför begränsad inflytelse på allmän ärenderna, ej mindre än på samfundslifvets näringar och verl samhet i allmänhet. Skola inrättningar af blott theoretisk syf ning göras gagneliga, så måste den vetenskapliga forskningen vä kas och underhållas af praktiska läro-anstalter, som göra de v tenskapliga undersökningarne mer och mer lefvande genom pra tisk tillämpning.

I dessa afseenden böra, såsom praktiska Läro-anstalter af b anseende och inflytande, i första rummet nämnas: *Carolin Medico-Chirurgiska Institutet* i Stockholm, med 14,987 R: Statsanslag, och en dubbelt talrikare lärare-personal än vid någ dera af Rikets begge Universiteter. Dernäst det *Högre Artille läroverket vid Marieberg*, för bildandet af Generalstabs-, Ar leri-, Fortifications- och Mekaniska Corpsens Officerare. *Kri Akademien på Carlberg,* *) med 38,250 R:drs statsanslag, hv

*) Om de fleste af dessa Läroinrättningar gäller samma anmärkning s är anförd här ofvan om Student-examen, m. fl., neml. att en r mare beskrifning om hvad som fordras, för att vinna inträde, h som läres, den dertill erforderliga tid och kostnad, m. m., är i

est 180 Kadetter bildas till Officerare, för att ingå dels vid Kavalleriet och Infanteriet, dels vid Geni-corpserne och Marinen. Dessutom finnas *Militair-Skolor* i Stockholm, Götheborg, Örebro, Jönköping, Christianstad och Carlskrona, hvarest Officerare kunna inhemta de kunskaper som för deras examina äro erforderlige. För icke längesedan hafva *Landtbruks-Instituter* blifvit organiserade på åtskilliga ställen i Riket (se pag. 139 här framföre): *Skogs-Institutet* vid Hufvudstaden, *Bergsskolan* i Falun och Filipstad, *Navigations-Skolor* i Stockholm, Götheborg, Gefle, Malmö, Kalmar, Wisby, Carlshamn och Hernösand, med tilsammans 10,700 R:drs statsanslag, En *Skeppsbyggeri-Skola* i Stockholm, Ett *Teknologiskt Institut* i Stockholm, samt *Chalmerska Slöjdskolan* i Götheborg, *Veterinär-Inrättningen* i Hufvudstaden, samt en mindre i Skara, *Gymnastiska Central-Institutet* och *Institutet för Blinda och Döfstumma*, med 10,000 R:drs statsanslag, begge i Stockholm. Utom ofvannämnde offentliga Läro-Inrättningar finnas ännu en stor mängd sådane dels af enskilde stiftade, såsom den så kallade *Hillska Skolan vid Barnängen i Hufvudstaden*, dels allmänna, såsom *Sköna Konsternas* och *Musikaliska Akademien, Thamiska föreläsningarne i Kemien*, *Bergianska Trädgårdsskolan*, m. fl. Ett *Pharmaceutiskt Institut* är äfven på vägen att bildas.

För den som med uppmärksamhet betraktar allt hvad som inom Fäderneslandet blifvit tillgjordt under loppet af de sista trettio åren, *i frågan om undervisningens förbättrande*, är det icke lätt att afgöra huruvida det betydliga framskridande — den rörelse som genomgår Svenska Nationen — varit större i intellektuelt än materielt hänseende. Naturligtvis kunna goda och ökade undervisningsanstalter icke visa sina verkningar förr än efter många års förlopp, ty förståndets frugter mogna i allmänhet långsamt; men dagens fordran, att all lärdom, allt vetande, bör förnämligast åsyfta användbarhet för det praktiska lifvet, synes vinna allt större och större insteg i Nationens sinne.

De kunskaper, t. ex., som erfordras för att sköta ett större

---

teckningarne upptaget, hvilket skett i tanka att dermed gagna de föräldrar som vilja rigta sina barns uppfostran åt nyttiga befattningar, i hvilka de kunde förvärfva sin framtida bergning.

rdbruk, äro så mångartade, så invecklade och så vidt omfattan-
le, att de fullt ut uppväga hvilken lärdom som helst; men huru
många äga väl sådane? Många af våra Possessionater öfverlemna
styrelsen af sina egendomar åt personer, som antingen äro allde-
les okunnige i sin sak eller till det högsta ha en ringa praktik i
de allmännaste delarne deraf. Derföre hafva så många Posses-
sionater också ruinerat sig, och under det de sträfvat efter några
hundra Rikdalers inkomst i embetsmanna-vägen, hafva de tillsatt
likaså många tusende på sina landtegendomar. Småningom sy-
nes likväl den öfvertygelsen vakna, att vetenskapen, hvad jord-
bruksnäringen angår, icke är ett onyttigt foster af spekulationen, utan
kraftigt bidrager till att öka välståndet. Vi kunna hoppas att Stånds-
personerna skola småningom börja att föredraga den sjelfständiga
Privatmannens mindre lysande lefnad framför Embetsmanna-an-
seendet. Detta skall ofelbart inträffa, när de besluta att förvärf-
va de kunskaper, som äro nödige att förstå ett landtbruk. Kär-
leken till en sak är grundad på kännedomen deraf, och ju m
jordägarne intränga i naturens hemligheter, ju mer de se s
bemödanden belönta genom framgången, desto större skall
leken till det praktiska af Landthushållningen blifva.

Svensk Litterär Statistik för år 1801, 1830 och 184

I nedannämnde ämnen utgåfvos årligen följande antal

Theologi . . .	1801	30	1830	121,	värde R:dr		40: —
Filosofi	,,	5	,,	11,	,,	,,	8: 28.
Uppfostringslära	,,	6	,,	32,	,,	,,	25: 44.
Filologi	,,	6	,,	29,	,,	,,	3: 24

*) Meddeladt af Hr Canzli-Rådet Wallmark.

Enligt nyligen anställda undersökningar i England
exemplar af en volume om 500 sidor, på anständigt
sterling. Tryckning, papper, inbindning, annoncer
af en sådan 177 P. St.; bestämda afgifter 31 P.
till Auctorn 22 P. St. 9 sh.

Af 130 i London tryckta arbeten hade 50
omkostnader. Af de 80, som voro vinstgifvande

'itterhet . . .	1801	69	1830	134,	värde	R:dr	92: 28.	1843	110.
listoriska Vet.	„	40	„	88,	„	„	90: 26.	„	86.
'eografi . . .	„	—	„	30,	„	„	26: 32.	„	20.
tatsvetensk. .	„	—	„	77,	„	„	25: 38.	„	21.
ysiska Vet. .	„	4	„	20,	„	„	27: —	„	32.
ledicinska . .	„	—	„	20,	„	„	11: 20.	„	34.
'ecknologi & Ekonomi .	„	31	„	35,	„	„	11: 40.	„	33.
lathem. Vet.	„	13	„	25,	„	„	5: 32.	„	16.
uridiska Vet.	„	8	„	46,	„	„	14: 34.	„	9.
kön konst .	„	2	„	4,	„	„	3: 32.	„	67.
landade ämnen.	„	7	„	43,	„	„	41: 36.	„	60.

Under ingen af ofvanstående rubriker äro hvarken Akade-
iska Afhandlingar eller Skrifter under 1 à 2 ark upptagne;
ljaktligen icke eller poemer af så ringa omfång.

År 1801 utgafs i hela Riket 4 Tidskrifter och 17 Tidningar.
lf de sednare i Stockholm blott 3. Då fanns i hela Riket 36
'ryckerier.

År 1809 var Tidningarnes antal 28, hvaraf 5 i Hufvudsta-
en; 1833, 80 hvaraf 19 i Stockholm. Journaler, Periodiska eller
idskrifter voro 20, hvaraf 15 i Hufvudstaden.

År 1843 var hela antalet af Tidningar och Journaler 120,
hvilka 15 tidningar och 11 månadsskrifter utkommo i Stock-
olm. Trettioåtta af Rikets städer hade Tidningar. Deraf 12 en-
ast 1; de öfrige 26 ägde 2 och deröfver.

---

sett andra upplagan. I allmänhet betalar $\frac{1}{4}$ af utgifna böcker icke kostnaden, och af Pamphletter icke en af 50. Hvarje annonce i Engelska Tidningarne, kort eller lång, kostar utom sjelfva införelse-afgiften blott i stämpelafgift 3 sh. 6 pence. Denna tunga stämpel-afgift, som är högst tryckande och menlig för både upplysning och handelsrörelse, inbringar i Stora Britannien 173,000 P. St. årligen. Den blir dock troligen snart afskaffad. Af hvarje bok, som i England tryckes skall till de allmänna Bibliotheken aflemnas 11 exemplar gratis. Äfven denna dryga afgift är förcslagen att nedsättas till tvenne. I Sverige måste 6 ex. af hvarje arbete aflemnas gratis.

Kort öfversigt af den Svenska Litteraturens Historia *).

> ”Tiden arbetar med i litteraturens väfstol; nationen måste tillräkna sig sin litteraturs dygder och bära skulden för dess svagheter; sjelfva geniet, som dock reser sig öfver sin tid och tillika ligger vid framtidens bröst, har sin rot i sin tids jordmon och är fullt af dess safter.
>
> Marggraff.

Det är egentligen först vid medlet af det sjuttonde seklet, som den Svenska Litteraturen började uppblomstra, dels genom Upsala Universitets förbättring, dels genom samverkan af flera inhemska eller till Sverige inkallade store män. Dock var denna Litteratur ännu i sin barndom intill första hälften af 18:de seklet, då en mångsidigare och betydligare litterär verksamhet kan anses hafva tagit sin början. Derföre vilje vi endast i största korthet omnämna det minnesvärdaste af Litteraturen före medlet af 17:de seklet, dels under den i litterärt afseende magra Medeltiden, dels under den föga rikare Reformations-perioden.

Medeltidens vetenskapliga Litteratur har till stor del sin pregel af klostren, der de första undervisnings-anstalter uppstodo och som uttrycksmedel begagnade Munklatinet, ty modersmålet framträder i egentlig skrift, om man undantager de för språket föga betydande runstenarne, först på 1200-talet. Vid Domkyrkorna funnos de egentliga Skolorne, men som de meddelade endast ett högst knappt omfång af kunskaper, måste en högre grad

*) Denna korta öfversigt af Sveriges Litteratur-Historia är på Författ:s begäran benäget sammanskrifven och meddelad af Herr Lektor *Lénström* i Gefle. Den kan synas vara både för lång och för kort, för lång att få rum i en Statistik, som omfattar hela Riket, och för kort att med tillräcklig utförlighet behandla ett så vigtigt ämne som en Nations intellektuella utveckling — ett helt Folks andliga verksamhet. Författ. hoppas dock att dessa noticer, huru korta de än äro, innesluta många, för hvarje Svensk kära, namn och värderade minnen, och under denna synpunkt bör deras meddelande icke vara annat än välkommet. Dessutom kan man ju framdeles, dels egna dem en större utförlighet, dels komplettera hvad här felar.

af bildning sökas vid utländska Universiteter, särdeles vid det i Paris, — der Nordboerne redan mot slutet af 1200-talet hade trenne Collegier eller nationer: Collegium Lundense och Upsaliense, — och det i Rom,, der de hade ett Domus S:tæ Birgittæ. De märkligaste skrifter på latin från Sveriges medeltid äro theologiska, mest lithurgiska, t. ex. Missalier, breviarier, psalmer, legender, klosterdiarier och andra smärre historiska diplomer, samlade i Scriptores rerum Svecicarum medii ævi och i Liljegrens Diplomatarium; *S:t Britas* (född 1304, † 1373) Revelationer, fulla af theosofi, mystik och asketiska utflygter, ej sällan poetiskt hållna; några enstaka theologiska småskrifter, samt af *Ericus Olai* († 1486, som Domprost i Upsala) Historia Svecorum Gothorumque, som går till 1462, begagnar Rimkrönikan och Saxo och är full af sagorika föreställningar om Svenskarnes uråldrighet, men dock den första Rikshistorien.

De märkligaste verk på modersmålet äro deremot våra *Landskapslagar,* redigerade på 1200-talet: Westgötha-, Östgötha-, Skåne-, Gottlands-, Wisby stads-, Uplands-, Södermanna-, Westmanna-, Helsinge-, Björkö-, Wikens Lag och Bohus Kyrkolag, samt Magnus Eriksons Landslag eller Medellagen, densammes Stadslag och Christoffers Landslag, de sednare gällande för hela Riket; vidare boken om *Konunga- och Höfdinga-Styrelsen*, en fri bearbetning af en politisk utländsk skrift, gjord icke före 1280, af okänd författare, utmärkt, likasom landskapslagarne, för ett kraftfullt språk, samt för strängt monarkiska åsigter och kärnfulla vishetsläror; vidare: en *Ordspråksbok* lik Peder Lolles danska öfversättning, samt de första försöken till Bibelöfversättningar af D:r *Matthias* († 1350), *Jöns Buddha* från slutet af 15:de seklet, samt *Nic. Ragwaldi* († 1514), mera parafraser efter Vulgata än ordagranna tolkningar, och dertill endast omfattande strödda historiska böcker och Psaltaren af Gamla Testamentet. Dessutom kunde nämnas en mängd öfversättningar af utländske Munkskrifter, andaktsböcker, legender, Domarereglor, en Stenbok och en Örtabok m. m. — Den poetiska litteraturen bestod af *Folkvisor,* hvilkas lyriskt-episka skönhet är allmänt bekant, sedan Geijer och Afzelius samt Arwidson desamma utgifvit; imitationer af folkvisan, t. ex., af Biskop *Nicol. Hermanni* († 1391); öfversättningar från utländska riddaredikter från 1300-talet, *Euphemia-visor*

kallade efter den drottning, som lät öfversätta dessa poëmer om Artus, Carl Magnus, Fredrik af Normandie, Ivan och Gavian, Flos och Blancheflos, och från sednare tid Olofs Saga och Alexander Magni Historia, samt öfversättningar af uppbyggelse-skrifter och helgonasagor; dernäst historiska rim, utan poetisk anda, hvartill höra den Stora Rimkrönikan af flere författare från 1319—1523, till skillnad från den Gamla och Minsta, fortsatt till Kristian II:s tid; strödda rim af Biskoparne *Brynolf III* (✝ 1505), *Thomas* (✝ 1443), och *Henr. Tidemanni* (✝ 1500) m. fl.

Reformationstiden upptogs så mycket af uppror och trister, att litteraturen låg under i alla grenar, särdeles som Upsala Universitet, stiftadt 1476, ända till Gustaf II Adolfs tid befann sig i lägervall. Den samtidigt införda Boktryckarekonsten begagnades nu blott för tryckningen af smärre reformationsskrifter, sådane de nu författades af reformatorerne *Olaus Petri* (1494, ✝ 1552 Pastor i Stockholms Storkyrka), *Laurentius*, hans broder (1499, ✝ 1573) Erkebiskop i Upsala, samt *Laurentius Andreæ* (1482, ✝ 1552, Canceller); af hvilka de förre, Luthers och Melanchtons lärjungar, representera seklets hela litteratur, ty de voro både bibelöfversättare, krönikeskrifvare och poeter. Sedan de 1523 uppträdt som reformatorer, gjorde de bibelöfversättningar med ledning af Luthers, neml. Laur. Andreæ 1526 af Nya Testamentet, Laur. Petri 1541 af hela Bibeln, hvilken öfversättning hade stort inflytande på språkets utbildning. Derjemte skapade de en Svensk Psalmbok dels genom öfversättningar från Tyskan, dels genom Svenska originaler. Upplagan af 1567 har med åtskilliga förändringar gällt till Spegels tid. *Olaus* gaf luft åt sitt poetiska sinne i sina andliga visor, i sin *Tobiæ Comedia* 1550, den första Svenska dram, dock platt och smaklös. Båda bröderne skrefvo krönikor på Svensk prosa, (i Scriptores Rer. Svecic.) med början de kritik och någon stilistisk förtjenst, samtidigt med de latinska försöken af de båda Katholske bröderne från Sverige, som vistades i Rom, nemligen *Johannes Magni* (f. d. Erkebiskop i Upsala, ✝ 1541) af brodern 1554 utgifna *Historia de omnibus*

Gothor.

Gother. *Sveonumque regibus*, sagorik, och brodern *Olai Magni* (✝ 1558) *De gentium Septentrionalium variis conditionibus*, ett chaos af allt möjligt, som rörde Sverige. Bland deras efterföljare märkas: *Rasmus Ludvigsson* (Chrönika 1000—1522, Sten Stures, Gustaf I:s, förbättrad af Peder Brahe, Erik XIV:s, Johan III:s, och Linköpings Biskopschrönika); *Rasmus Carlson* sammandrog den förres chrönika om Gustaf I; Bisk. *Peder Svart* (✝ 1562) skref Gustaf I:s och Westerås Biskopschrönika, den för Finlands bildning genom kathekesens och kyrkohandbokens öfversättning verksamme Biskopen i Åbo *Paul Justens*, (✝ 1576) författare till Åbo Biskops-chrönika med upplysande noter, utgifne af den lärde Finnen Porthan 1784. — Den öfriga magra litteraturen utgöres af *Per Brahes* Hushållsbok från 1585, mest moral; *Erik Sparres: Pro lege, rege et grege* 1593 mot Carl IX, som 1600 bragte honom på stupstocken; *Bengt Olai* Läkarebok fr. 1587, full af skrockkurer.

Med 17:de seklet börjar ett märkbart framåtskridande, dels genom regeringens vård om universiteter, gymnasier och skolor, dels genom skriftställare, omfattande hela sin tids forskning, t. ex. *Messenius*, *Stjernhjelm* och *Ol. Rudbeck*. Gustaf II Adolf reformerade Upsala Akademi och donerade den sitt fädernearf 1624; under Christina inrättades flere Gymnasier, och 1640 ett universitet i Åbo; 1668 inrättades i Lund, i det nyss eröfrade Skåne, ett universitet. Många Mæcenater befordrade under denna tid bildningen. Utom Konungarne, af hvilka flere voro lärde och författare, — *Carl IX* chronist och theolog, *Gustaf II Adolf* psalmist och häfdatecknare, *Christina*, sin tids lärdaste fruntimmer — märkas: *Axel Oxenstjerna, Peder Brahe d. y.*, Finlands bildare, *Skyttarne*, samt fornforskningens vän och Antiquitets-archivets stiftare *Magnus Gabriel de la Gardie*. Ännu voro tidens fleste vetenskaplige skrifter författade på latin och i disputationsform, ej utan prålande klassisk lärdom samt onyttiga skolatiska indelningar och definitioner.

Det sednare var i synnerhet fallet med det 17:de seklets Theologi, som framkallade många personliga tvister. Dogmatiken id-

kades skolastiskt af *Lars Paulinus*, *Knut Lenæus*, *Laurelius* (✝ 1670) och i Åbo af *Laurbeckius*, *Petræus*, *Flachsenius* m. fl. Exegetiken drefs lika skolastiskt af Biskopen i Lund *Wintrup* (✝ 1679), som skrifvit 2:ne folianter endast om de 2 första kapitlen af Mathæus. En friare anda uttalade sig hos andra, som dock blefvo den orthodoxa fanatismens offer. Bland dem räknas *Joh. Matthiæ*, Christinas Lärare, Biskop i Strengnäs, som för sin skrift: *Idea boni ordinis in ecclesia* 1644 och *Ramus Olivæ Septemtrionalis* 1662, så anfölls af Domprosten Fogdonius, som fått korgen af hans dotter, att Biskopen 1664 måste afsäga sig embetet, hvarefter han 1670 dog i stillhet. *Joh. Terserus*, Biskop i Åbo, yttrade i sin katekes 1663 några fria och upplysta åsigter, t. ex. mot exorcismen, och anfölls af Svenonius, så att han 1664 afsattes: men dock sedan blef Biskop i Linköping. *Joh. Gezelius*, Biskop i Åbo, anfölls af samma män för förmenta irrläror. Desse alla voro äfven stora predikanter af innerligare anda, än tidens torra dogmatici. Märkligast är *Gezelius* såsom en åt flere håll af vetenskap och ungdoms bildning verksam man, författare till en *Synopsis logica* 1693 i aristoteliskt-skolatisk anda, en länge begagnad grekisk skolgramatika, samt ett stort och förträffligt bibelöfversättningsverk, som han jemte sonen, sedan hans efterträdare, utarbetade (utgifvet 1711 — 1728). En mot seklets slut högst märkvärdig Theolog, predikant och psalmist, svenska kyrkohistoriens och lexikografiens första bearbetare, var Erkebiskop *Haquin Spegel* (1645, ✝ 1714) skald i sitt stora verk, Guds Verk och Hvila efter Fransosen Barthas och Dansken Arreboe, med vidare beskrifningar, kraftfull anda och ren form, samt i den svenska psalmboken 1697, som efterträdde Laurent. Petri och gällde till 1819 och hvartill bidrag lemnades af *Jesper Svedberg*, Biskop i Skara, hvars egen psalmbok ogillades 1695, *Jacob Arrhenius*, Professor i Upsala, Erkebiskop *Ol. Svebelius*, författare till den bekanta katekesen, *Gezelius*, Prof. *Isr. Kolmodin* m. fl.

Den juridiska litteraturen omfattade mest upplagor af landskapslagarne, desse utan kritik och grundlig kännedom af det gamla språket. *Joh. Bureus* (1568, ✝ 1652) Gustaf Adolfs och Stjernhjelms lärare, Riksantiqvarie, var icke blott lagutgifvare, utan äfven kalligrafiska skrifmare, och samlade runin-

skrifter samt utgaf den första Svenska gramatika 1636. *Joh. Messenius* (1584, † 1637), Juris Professor i Upsala, för sitt gräl med Theologen Joh. Rudbeckius kallad till Stockholm som Hofrättsassessor, sedan 1616 fängslad i Finland, för sitt förbund med Sigismund och Jesuiterne, fader åt Arnold, som jemte sin son 1651 aflifvades för en smädeskrift mot Christina, är känd för sina archäologiska skrifter, historiska comedier, ehuru utan poetisk anda bättre än Olai Petri, sina upplagor af gamla lagar och krönikor, samt mest för sin stora Svenska rikshistoria på Latin, *Scondia illustrata*, skrifven 1620—1632, utgifven af Peringskjöld, Stockh. 1700—1705, serdeles för de sednare tiderna af stor vigt. *Joh. Hadorph* (1630, † 1692, Riksantiqvarie) har aftecknat många runstenar, samlat Diplomatarium, utgifvit rimkrönikorna, Alex. Magni historia och andra documenter, med mera flit än noggrannhet. *Joh. Loccenius* (1598, † 1677), 1625 inkallad till Upsala från Holstein, en lärd och mångsidig man, Stjernhjelms efterträdare som preses i Antiqvitets-Collegium 1672, har på latin författat juridiska skrifter, upplagor af lagarne, flere filologiska verk, upplagor af classikerne, pragmatiska historiearbeten t. ex. *Rerum Svecic. Hist. 1654* och utgifvit en upplaga af Ericus Olai. *Carl Lundius* (1638 † 1714), Professor i Upsala, utgaf Disputationer och Noter till Lagarne. *Georg Stjernhjelm* (1598, † 1672) från Dalarne, Landtråd i Liffland, Krigsråd, Preses i Antiqvitets-Collegium, en af Sveriges största polyhistorer och Svenska Skaldekonstens fader, utgaf Westgötha lagen 1663 samt flere ofullbordade verk i comparativ språkforskning, under påstående att Göthiskan vore alla språks moder, en upplaga af Ulphilas, påbörjade lexica i Anglosachsiska m. m., skref i mathematik, kemi, om mått och mål, i rhetorik, neoplatonisk filosofi, historien, såsom skald bildande det poetiska språket i sin Hercules, baletter, m. m. samladt i *Musæ Svetizantes* 1668. Lika mångsidig, snillrik, för svenska nationens höga ålder svärmande var *Olof Rudbeck* d. ä., naturforskare, anatom, botanicus, ornitholog, utgifvare af Isländska sagor med öfversättningar, mest känd för sin *Atlantica*, om Sveriges äldre historia, full af snillrika hypotheser. *Abrahamsson* (1667, † 1747, Häradshöfding, en gång afsatt) utgaf 1702 Lands- och Stadslagen och 1706

Landslagen med anmärkningar. — Bland theoretiska jurister utom Loccenius och Lundius märkas *Stjernhök* (Juris Prof. i Åbo, ✝ 1675), som blind dicterande sitt mästerverk, *De Jure Sveonum et Gothorum vetusto* Stockh. 1672, den första inre lag-historia, lärd och skarpsinnig; *Wexionius*, adlad *Gyldenstolpe* (1609, ✝ 1670), mera lärd, än skarpsinnig, hvilket skönjes af hans juridiska disputation öfver Svenska och Romerska lagen och hans latinska poetiska, filosofiska, geografiska, ekonomiska och politiska småskrifter; *Claes Rålamb* (✝ 1698). — Den första stora Lagsamling var Statssecreteraren *Schmedemanns* (✝ 1713) Justitiæverk från 1521—1706.

Naturvetenskaperna började mot slutet af seklet lösa sig från det mythiska. Så var Medicinen i början af seklet i ett beklagligt läge, fastän 1613 den första Medicinæ Professorn utnämndes och *Franck* 1640 började dissectioner. Mot slutet af seklet utmärkte sig: *Hoffwenius*, som renade medicinen från all skolastik, först här höll föreläsningar öfver fysiologi och patologie, samt derjemte försvarade Cartesii filosofi mot Theologerne; *Olof Rudbeck*, som upptäckte lymfatiska kärlen och kejsarsnitten; *Lars Roberg*, som utgaf de första anatomiska tabeller. På svenska skref Archiater *van Hoorn* 1693 o. följ. den första barnaförlossnings-bok. — Botaniken var bearbetad af Franck, men i synnerhet af *Ol. Rudbeck*, som 1657 anlade en botanisk trädgård i Upsala och med sonen skref botaniska verk med ritningar. — Kemien var under hela seklet alkemi ända från *Forsius* till *Urban Hjärne*, båda kabbalister. *Sigfr. Aron Forsius*, (✝ 1637, Prof. i Upsala) var alkemist och astrolog, skref prognostiker, cometspegel, almanacher. *Urban Hjärne* (1641 ✝ 1724 Archiater, Praeses i Bergs-Collegium) skref om surbrunnar. Hit höra äfven de af *J. G. Wallerius* utgifna *Tentamina chemica*, de första skrifter i mineralogie. Hjärne skref dessutom i svensk grammatik, astrologi, kabbalistik, filosofi och i historisk tragedi. — Mathematiken användes först på astrologien, under det Prof. *Gestrenius* i Upsala 1637 först utgaf Euclides till lärobok här i landet. Mot slutet af seklet uppträdde större snillen: Astronomen *Magn. Celsius*, stamfader för denna lärda slägt, *Spole* och *Billberg*, *Har. Vallerius* och *P. Elvius*. I tillämpningsgrenarne gjordes de första [illegible] öfver [illegible] af *Joh. Månsson* 1644, och *Werner*

v. *Rosenfeldt*, 1694; de första landtkartor af *And. Bureus* 1611, 1626 stiftare af landtmäteri-contoret, som sedan af *Carl Gripenhjelm*, äfven kärlekspoet, (✝ 1694) reorganiserades.

Filosofien fortgick i tvenne filosofiska rigtningar sedan medeltiden, skolastik och mystik. Den förra idkades af *Jonas Magni*, *Joh. Rudbeckius*, *Lenæus*, *Thuronius*, *Flachsenius*, *Gezelius*, *Laur. Paulinus*, *Fogdonius*; den sednare af *Bureus*, *Forsius*, *Stjernhjelm* och *Hjärne*, tills Cartesianismen mot seklets slut segrade öfver båda. Den enda statsrättsliga skrift är *Puffendorfs* (Prof. i Lund, sedan Rikshistoriograf, 1668—1688 i Sverige) *Jus naturæ et gentium* och *De officio hominis et civis*; de första matta försöken i konstlära, äro Prof. *Lars Fornelii* 1643 och *Anders Arvidi* svenska rimlära 1651.

Den klassiska Filologien blomstrade ej såsom textkritik och högre filologi, men som behandling af de gamla språken på vers och prosa. Största filologerna äro *Freinshemius*, som, inkallad af Christina, 1642 utgaf en decad af Livius såsom supplement, nästan lika klassisk som originalet. *Loccenius*, *Gezelius*, *Joh. Schefferus* utgåfvo upplagor af klassikerne. Den sistnämnde, en af seklets lärdaste och mångsidigaste vetenskapsmän, inkallades i landet 1648 till Skytteansk Professor i Upsala (✝ 1679). Han var latinsk Orator, jurist, archäolog, skref *Svecia Litterata* 1680, den första katalog på Svenska böcker före hans tid, en beskrifning om Lappland, samt stred länge med fornforskaren Verelius om Gamla Upsalas läge. — Grekiskan behandlades i tal och verser, men egentlig filolog var *Lars Norrman*, (Prof. i Upsala, ✝ 1703), som utgaf disputationer och den första vesterländska upplagan af *Confessio orthodoxa*. *Gezelii* grammatika är redan nämnd. *Sparfvenfeldt* samlade orientaliska handskrifter åt Upsala Akademi. Rabbinska litteraturen bearbetades af *Jon. Hambræus*, Prof. i Paris, som redigerade den stora polyglottbibeln och skref grammatik, samt af *Peringer Liljeblad*. — Nu började äfven den svenska språkforskningen. Runläran bearbetades af *Bureus*, *Verelius* och *M. Celsius*, Isländska lexica gjordes af *Rugman* från Island 1676, och *Ol. Verelius* 1691; jemförande språkforskning bearbetades af *Stjernhjelm* och *Ol. Rudbeck*, och svensk grammatik af *Bureus* 1636, *Lagerlöf* och *Nils Tjällman* 1696, Biskop *Svedberg* i *Schibboleth* 1716, försvarad mot

Hjärne, och af *Spegel* i den första svenska ordbok 1712, och grammatik 1722, under det borgmästaren *Grubb* 1665 utgaf samlade svenska ordspråk.

Återstår nu att betrakta Historien, Geografien och Poesien under denna tid. Svenska historien bearbetades i *Messenii* Scondia, *Ol. Rudbecks* Atlantica, af *Loccenius* och *Puffendorf* (Com. de rebus 1633—1654, Carl X, Inledning till Svenska Historien, *Les anecdotes de Suede* 1716). Särskilde Konungars historia, blott materialsamlingar, äro: af Assessor *Ägidius Girs* († 1639) Gustaf I, Erik XIV, Johan III; Rikshistoriografen *Tegel* († 1636) skref på Carl IX:s befallning, att vederlägga Hvitfelds danska chrönika med lån ur Svart och Sven Elofsson, Gustaf I:s och Erik XIV:s; Assessor *Verving* († 1697) Sigismunds och Carl IX:s; rikshistoriografen *Vidichindi* († 1678) Gustaf II Adolfs och det ryska krigets Historia 1607—17; *v. Chemnitz*, rikshistoriograf († 1678), Tyska krigets Historia på tyska; *Boeclerus* från Franken († 1672) Danska krigets Hist. 1643—45.

Den Svenska *Kyrkohistorien* bearbetades först af materialsamlarne: Biskopen i Wexiö *Baazius* (1581, † 1640) i *Inventarium Eccles. Sviogoth.* 1642, *Claud. Örnhjelm*, rikshistoriograf (1627, † 1695 i *Hist. Sveco-Goth. Eccles.* Stockh. 1689; *Spegel* med bättre kritik och framställning i Svenska Kyrko-Historien och Biskopskrönikan 2 D. 1706, 1707, med Bevis dertill 1716, under det *Bång*, sedan Biskop i Wiborg, i sin Historia talar så mycket om patriarkerne, hvilkas vistelseort han förlägger till Sverige, att han ej hinner till Christna tiden. Pastor *Raimundius* skref Lithurgiens Historia 1638 och *Vastovius*, en svensk Jesuit under Sigismund, *Vitis Aquilonia* 1623, eller svenska helgonsagor. — Den mest behandlade delen af historien var *Archäologien*, men full af öfverdrifna hypotheser och dikter. Redan under Gustaf Adolf hade häfdasökare utskickats 1629: Messenius, Bureus, Axehjelm och Aschaneus, men fornforskningen fick dock först rätt lif, sedan De la Gardie stiftade Antiquitets-Collegium 1667, inkallade Isländaren Rugman och utnämnde till Assessorer i detta Collegium verksamme män: en Stjernhjelm, Hadorph, Loccenius, Schefferus, Ol. Rudbeck, Ol. Verelius, Peringskjöld och den förste myntforskaren *Elias Brenner*, känd för sin *Thesaurus nummorum* 1691. Den största ifraren för runornas höga ålder

och Götherna̋s åra att vara Roms eröfrare var *Ol. Verelius* (1618, † 1682) Riksantiquarie och Bibliotekarie i Upsala, som stred med Scheffer om gamla Upsalas läge, utgaf Isländska sagor med öfversättning, ett Isländskt lexikon m. m. *Joh. Peringskjöld d. ä.* öfversatte 1697 Heims-Kringla, jemte sonen Joh. Fredrik flera Isländska sagor, samt *Monumenta Thiundica* 1710, *Ulleraakrensia* 1719, documentsamlingar, och Messenii Scondia.

Den geografiska litteraturen var blott antiqvarisk, utom text till Grefve *Dahlbergs* stora planchverk *Svecica antiqua & hodierna* 1670, några magra topografiska tal, samt naivt enfaldiga resebeskrifningar af juristen *Rålamb* och sjömännen *Nils Kjöping* och *Willman*. *Tidningar*, mest korta krigsnotiser, börja vid medlet af 1600-talet.

Den *svenska poesien* under denna period har trenne perioder: 1) Den *Messeniska* dramatiken, historiska skådespel fulla af barnslig enfald, men utan dramatiskt lif. Sedan uppkom ett annat slags dramatik genom 2) *Stjernhjelms* Värdskaper och Baletter. Denna skald, som kallas den Svenska poesiens fader, har i sin Herkules lemnat ett kraftfullt och kärnrikt gnomiskt verk. Hans efterföljare voro antingen sonett-poeter eller tillfällighets-diktare t. ex. den equivoqva och regellösa *Lucidor* († 1674), den torra poetissan *Fru Brenner* († 1730), den besynnerliga *Runius* († 1713) m. fl. 3) Andlig poesi idkades af *Spegel* och hans psalmister, samt *Frese* († 1728), en from lyriker, samtidig med den franska smakens inbrott i dramer och satirer.

De mot slutet af 17:de seklet uppspirande fröen till en mera sann vetenskaplighet utvecklade sig först under frihetstiden, emedan vetenskapen gynnades af Lovisa Ulrika och en Tessin, Höpken, Scheffer, Bjelke, Gustaf Bonde och vitterheten af Gustaf III, samt lärda sällskaper inrättades. Så började i Upsala 1710 en Vetenskaps-Societet bilda sig genom E. Benzelius, Polhem, Svedenborg m. fl., som utgaf *Acta Litteraria* sedan 1720; Vetenskaps-Akademien i Stockholm stiftades 1739; Vitterhets-, Historiæ- och Antiqvitets-Akademien 1753, 1782 utvidgad och förnyad; Svenska Akademien 1786. Tidehvarfvets praktiska rigtning uttalade sig i naturvetenskapernas framsteg vid medlet af

dåvarande sekel samt efterträddes af den historiska och vitt- productionen. Filosofi och Theologi lågo deremot i linda. De var mera en upptäckternas och samlarflitens, än bearbetningens tidehvarf. — *Naturvetenskaper.* *Botanikens* fader var den store *Carl v. Linné*, sexualsystemets upptäckare. Född 1707 i Småland, son af en comminister, studerade han i Lund och Upsala, på sednare stället gynnad af Olof Rudbeck d. y. och Olof Celsius d. ä., reste i Lappland 1732, 33—38 i Holland, England och Frankrike, blef 1741 Prof. i Upsala och dog 1778. Hans förnämsta arbeten utkommo till en del utomlands på latin, från 1736 o. f. I Zoologien gjorde han likaledes reform genom sin Fauna Svecica 1746 och i Medicinen genom sin Materia Medica 1749. I alla rigtningar var Linné den ordnande anden, som bragte reda i naturfenomenernas förr endast efter alfabetiska och tillfälliga indelningsgrunder ordnade chaos. I botaniken står han ensam i sitt sekel; alle de öfrige botanici voro hans lärjungar, som på resor samlat naturalier eller skrifvit specialfloror, populära handböcker och trädgårdsböcker samt Ekonomiska afhandlingar. Så besöktes det heliga landet af *Hasselqvist*, död i Smyrna 1752, hvars efterlemnade resa Linné utgaf; *Forskål* dog i Arabien 1763 och hans arbeten utgåfvos i Danmark; *P. Löfling* reste i Spanien och Amerika († 1751). Mera blotta samlare voro *Sparrman* (1748, † 1820), Assessor i Coll. Medicum, som utgifvit beskrifningar af sin resa omkring jorden; *Thunberg* (1743 † 1828), Prof. i Upsala, reste till Japan; *Adam Afzelius* till Guinea; *P. J. Bergius* till Grekland, som lemnat vigtiga bidrag till Medicinens historia i Sverige i sitt Tal: Stockholm för 200 år sedan etc. Populära bearbetare voro: *A. J. Retzius*, *Hoffberg* och *Liljeblad*. I Zoologien utmärkte sig *Artedi*, Linnés vän, som dog i Holland ung, Ichtyolog, och Entomologen *Carl de Geer* (1720, † 72). — Kemiens reformator var *Torbern Bergman*, Professor i Upsala (1735, † 84), som gjort stora upptäckter och först systematiserat vetenskapen. Stora föregångare hade han i *H. T. Scheffer* (1710, † 59), myntproberare, hvars kemiska föreläsningar Bergman utgaf, och *A. F. Cronstedt* bergmästare, hvars mineralogi 1758 på flera språk öfversattes, samt flera samtida i *Joh. Gottsch. Wallerius*, Prof. i Upsala (1709 † 85), som mycket bearbetat Mineralogien, samt

Apothekaren *C. V. Scheele* (+ 1786). Mindre berömde Kemister voro *J. G. Gahn*, *A. G. Ekeberg*, *G. Engeström*, samt Prof. i Åbo: *Gadd* och *Gadolin* jemte *Hjelm*. — *Bergsvetenskapens* Linné var *Sven Rinman*, Bergsråd (+ 1794), hvars Bergverkslexikon 1788, 89 är en berömd Encyclopedi. I samma sak arbetade *Ant. v. Svab*, *Dan. Tilas*, *Georg Brandt*, *J. J. Ankarström* och *Garney*.

Efter dessa förberedelser måste *Medicinen* blomstra, ehuru några stora vetenskapliga verk deri icke frambringats. Denna vetenskaps reformator var Archiater *Rosén von Rosenstein* (1706, + 1773), Linnés vän och embetsbroder, känd för sin bok om Barnsjukdomar 1764 och sitt Hus- och Reseapothek 1765. Han har för öfrigt gjort epok genom den pathologiska anatomiens, diagnosens och pharmacopéens grundläggning, som undanträngde de hittills öfliga empiriska curmethoderna. Stora chirurger voro en *Schützerkrantz*, *Olof af Akrell*, *Bjerkén*, och stora praktiske läkare: *Schultzenheim*, *Bäck*, *Rol. Martin*, *Odhelius* m. fl. Djurmedicinen grundades af *Hernqvist* (1726, + 1808), i Skara. — *Mathematiken* har äfven stora namn. Främst lysa Astronomerne: *Anders Celsius* (1701, + 1744), prof. i Upsala, *Sam. Klingenstjerna* (1698. + 1765), prof. i Upsala, *Melanderhjelm*, prof. der (+ 1810). Som mekaniker och fysiker stå högst Commercerådet *Polhem* (1661, + 1751), Sveriges största mekaniska snille, berömd för dockbyggnaden i Carlscrona och Trollhättan samt en mängd uppfinningar, och *Eman. Svedenborg* (1688, + 1772), son af Biskop Svedberg i Skara, assessor i Bergs Collegium, tillbragte sista åren i London, en mångsidig Genius: filosof, latinsk poet, mineralog, zoolog, astronom, mechanikus och sedan 1743 andeskådare och theosofisk författare. — *Krigs*-vetenskapen idkades af Sveaborgs anläggare, *Aug. Ehrensvärd* (1710, + 1772), och Skeppsbyggnadskonsten reformerades af *Chapman*, (1721, + 1808).

Juridiken hade endast samlare. *Nehrman* i Lund polemiserade mot Skolastik och Romersk lag; *Ol. Rabenius* i Upsala gjorde samlingar i Laghistorien. Den enda pragmatikern var *Jacob Wilde*, stor laghistorikus. I Kameral-vetenskaper arbetade *And. Berch* i Upsala och CommerceRådet *Nordencrantz*. Den märkligaste Juridiska skrift från seklets början är den *Svenska Lag-*

boken från 1736, ett mästerstycke, förberedd sedan 1686. — *Th*e*ologi* och Filosofi kunde icke blomstra under ett tidehvarf, som till en del var materialistiskt, lättsinnigt i religiöst afseende samt vände sin håg till det practiska. Inom Dogmatiken hade Wolfianismen gjort eröfringar och blifvit en ny skolasticism. Striden mot pietister, Zinzendorfare och fritänkare, t. ex. Svedenborg, var föga theoretisk. Bibelöfversättningsförsöket misslyckades, ehuru en *Tingstadius* och *Floderus* derpå arbetade. — Det praktiska fick deremot lyckligare bearbetare i Wilskmans Ecclesiastikverk 1760, *Wallquists* Ecclesiastiksamlingar 1788—1790 och Handbok i Eccles. Befordringsmål 1797. Prediko-litteraturen var antingen kärnfast dogmatisk t. ex. i *A. Nohrborgs* Postilla 1771, eller pietistisk hos *Tollstadius* eller blott vältalig såsom i *Lehnbergs* predikningar, utgifne 1809 o. fl. — *Filosofien* hade, efter Cartesianen *And. Rydelius* i Lund (1671, † 1738), en skarpsinnig tänkare, fallit i Wolfianism genom *N. Wallerius* och blef Kantianism genom *Boethius* i Upsala (1751, † 1810), bearbetare af Sedoläran och Naturrätten. — Originellare voro theosofen *Swedenborg*, samt Esthetikerne *Ehrensvärd* och *Thorild*, under det vältalaren *Nils v. Rosenstein* och Skalden *Leopold* voro Lockianer. *Carl Aug. Ehrensvärd* (1745 † 1800; Gener.-Amiral), har i sin: De fria konsternas filosofi 1786 och Resa till Italien, under det tidehvarfvet var fånget i en ytlig sensualism och Fransk smak, genialiskt uppfattat och med lakoniskt och energiskt uttryck framlagt sina åsigter, dock för mycket afgudande antiken och Italiens konst. *Thomas Thorild* (1759, † 1808), för politiska skrifter 1793 förvist till Greifswald, har i smärre, mest polemiska skrifter, samlade af Geijer 1819—1834, i storartad anda och med kraft behandlat både estetiska och politiska frågor. — I *Pädagogik* utgåfvos oräkneliga småskrifter och förslager. Den moderna bildningens öfvervigt öfver den klassiska förklarar filologiens förfall under seklet. Modersmålet uttrångde latinet från vetenskapen och högtidstalen. Det märkligaste från denna tid är Domprostens i Wexiö *Haqv. Sjögrens* Latinska Lexicon 1775, vida öfverträffande *Lindbloms* 1790. — Grekiskan behandlades endast i disputationer t. ex. af Prof. i Upsala *Floderus*. Metriska öfversättningar från forntidens skalder gjorde *And. Nicander* († 1777), *G. v. Paykull*, samt ordagrannare och med mera metrisk förtjenst *Regnér* (1748,

† 1819) och *Boman* († 1808). — Den rabbinska litteraturen studerades af *Carl Aurivillius* och *Ol. Celsius*, känd för sin bok *Hierobotanicon* (om Bibelns vexter). Tidens patriotiske rigtning till det nationella i språk och häfdaforskning framkallade vigtiga arbeten. Den Svenska språkforskningens heros var professoren i Upsala *Ihre* (1707, † 1780), hvars fria åsigter stötte de orthodoxe. Han utgaf *Ulphilas*, ett stort *Glossarium Sviogoth.* 1766, ett kolossalt arbete, ett svenskt Dialect-lexicon 1766, och den första Svenska grammatica af värde 1745. Hans föregångare var *A. M. Sahlstedt*, som utgaf en Svensk ordbok 1757, och en Svensk grammatik; af större värde var *A. Botins* gramatik 1775, och *Sven Hofs* Lexicon öfver Westgötha dialecten.

Historien bestod mest i samlingar af materialier, utan kritisk och konstnärlig framställning. De förnämsta bearbetarne äro följande: Hofkansleren, Gustaf III:s lärare, *Olof v. Dalin* (1708, † 1763) har bildat modersmålet genom sina verser och sin Svenska Argus 1733, 34, som efterföljdes af en mängd moraliskt-satiriska tidskrifter. Hans Svea Rikes Historia till Carl IX, 1746—60, är utmärkt för en ren stil, men okritisk. Mera pragmatik visar *A. Botin* (1724, † 1790), Kammar-Råd, som skref, utom ett mästerverk i kameral-vetenskapen, Om Svenska Hemman, Utkast till Svenska folkets Historia 1754—64, till Gustaf I:s tid, Anmärkningar vid Dalins Historia 1771 m. fl. Mera samlare och lärde forskare, än smakfulle bearbetare, äro följande: *Sven Lagerbring* (1707 † 1786) Prof. i Lund, skref Svea Rikes Historia, 4 Del. Sthm 1769—83, som går till 1400-talet och stöder sig på dokumenter, men hafva en ojemn stil. I Special-historien bearbetade Prof. i Upsala, sedan Biskopen *Olof Celsius d. y.*, († 1794) med lätt stil Gustaf I:s historia, Erik XIV:s, Svea Rikes Kyrko-historia till 1022, det första kritiska arbete deri, och samlade diplomer. Biskopen *A. Rhyzelius* (1677, † 1761) var blott samlare i *Monasteriologia* och *Episcoposcopia*; Carl XII:s bigtfader *Jöran Norberg* skref Carl XII:s historia, korrigerad af Ulrika Eleonora, *Sv. Bælter* om kyrkoceremonierne 1762; Rikshistoriografen *And. Schönborg* (1737, † 1811) utgaf med stor kritik historiska bref om det Svenska regeringssättet 1777, 78; Riksrådet *Gust. Bonde* (1682, † 1764), fysiker och archäolog, skref Historiska Upplysningar om Fredrik I:s regering 1779; *H. G.*

Porthan (÷ 1803), Professor i Åbo, skref vigtiga disputatione utgaf Biskop *Pauli Juustens Chronicon* 1784—96, med vig tiga noter: Professor *E. M. Fant* i Upsala, som började utgifvan det af Scriptores rerum Svec. m. m., *Georg Gezelius* utga 1778—87 det första Biografiska Lexicon öfver Svenske män Samlare ex professo voro: *Palmskjöld* (÷ 1719), hvars stora manuscriptsamling tillhör Upsala Bibliothek; *And. Ant. von Stjernemen* (1695, ÷ 1765), Kansliråd, utgaf en mängd äldre historiska arbeten och skref sjelf *Bibliotheca Sviogothica* Höfdingaminne, Adelsmatrikel; *Warmholtz* (1714, ÷ 1785), Hofråd, *Bibliotheca Hist. Sviogothica*, utgifvet 1782—1817, en Svensk Bibliografi; *Uggla* utgaf en rådslängd och *Schering Rosenhane* en kungalängd; de fem höga riksembetenas historia, anteckningar till VetenskapsAkademiens Historia 1811. I tidningar samlades doknmenter af den flitige K. Bibliothekarien *Gjörwell* (÷ 1811); ett *Bullarium* af *Magn. v. Celse* 1781; andra samlingar gjordes af *Loenbom*, *E. Benzelius*, *Troil*, *Ekholm* etc. — *Archäologien* bedrefs med samma skryt öfver Svenskarnes ålderdom af *Björner*, som öfversatt Isländska sagor, och *Göransson*, som utgaf Eddan på Svenska och samlade runeskrifter; *Numismatiken* af *Nils Keder*, *C. R. Berch* och *Ziervogel*. I *Geografien* märkes Assessor *Tunelds* Svenska Geografi 1741—73, *Björnståhls* (1748, ÷ 79 i Salonici) resa 1780—84, Bergs-Rådet Friherre *S. G. Hermelins* (1744, ÷ 1820) förtjenstfulla Geografiska kartor öfver alla Rikets provinser 1797—1810, samt oräkneliga topografiska disputationer. *Ekonomien* behandlades med förkärl i en mängd Brochyrer. — I Manufakturerna och Ullkulturen märkte sig *Jonas Alströmer* (1685, ÷ 1761). I Landthush ningen *Rutger Maclean* (1742, ÷ 1816) m. fl. En af Sver nyttigaste Landshöfdingar var Friherre *Örnsköld*; han dels muntrade, dels införde, dels förbättrade alla slags förvärfskällor som linnespånaden och väfnads-industrien i Ångermanland, p kulturen i Södermanland, m. m. (1721, ÷ 1791). Den p tidningspressen låg under censuren under frihetstiden. de vittra Tidningarne gingo fritt, såsom *Dalins* Argus, *Ke* Stockholmsposten och *Silfverstolpes* Litteratur-tidning s en del *Adlersparres* Läsning i blandade ämnen.

Poesien hade i början af seklet antagit den Franska

bekräftad genom *Dalin*, hvars lätta visor och qvicka prosaiska stycken bildade språket. I tidens vitterhetskotterier uppväxte flera lyriska poeter: Fru *Nordenflycht* (1718, † 63) m. fl. — En varmare anda uttalade sig i Ministern *Creutz's* (1729, † 85) Idyller, Atis och Camilla 1761 m. fl. och Kanslirådet *Gyllenborgs* (1731, † 1808) flera arbeten, men icke i hans *Tåget öfver Bält* och Dramer. *Mörks* Romaner voro de första på Svenska, sedan 1742 m. fl. — Genom den Svenska Akademiens stiftelse inkom mera smak i poesien och mera korrekthet i form. *Gustaf III:s* dramer voro rätt lyckligt anlagda och på ledig prosa utförde. *J. H. Kellgren* (1751, † 95), Sekreterare, versifierade dessa stycken till Operor, t. ex. Gustaf Wasa 1786, och skref vackra lyriska stycken samt qvicka satirer. *J. G. Oxenstierna* (1750, † 1808), Riksmarskalk, öfversatte väl Milton, skref Dagens stunder och Skördarne. Statssekreteraren *Leopold* (1756, † 1829) skref lyrik i Popes anda och lekande berättelser, samt tragedier efter de Franska mönstren. Från den Franska smaken afveko flera originella skalder: *C. Mich. Bellman* (1740, † 95), Hofsekreterare, hvars till ord och melodier genialiska och sannt humoristiska sånger äro oöfverträfflige; *C. J. Hallman* (1732, † 1800) känd för qvicka komedier; *Jac. Wallenberg* (1746, † 78) skref Min son på Galejan 1781; *Bengt Lidner* (1759, † 93), en sublim, men alltför sentimental skald, skref Spastaras död, Året 1783 och den lyriska operan Medea; Fru *Lenngren* (1754, † 1817), var frejdad för qvicka satirer och täcka idyller, samt *Thorild*, såsom Passionernes skald.

Det nittonde seklet har efter 1809 framkallat en rik och mångsidig litteratur och vetenskapsmän af europeisk frejd. Detta till följd af många nya inrättningar och utvidgningar af de gamla. I naturvetenskaperna har i synnerhet en liflig verksamhet utvecklat sig. I *Kemien* har *Berzelius* (f. 1777, Prof. och Sekreterare i VetenskapsAkademien) förvärfvat sig ett europeiskt namn. Bland hans lärjungar märkes Prof. *N. G. Sefström*, f. 1787. I *Bergsvetenskapen* arbetade *Swedenstjerna, C. D. af Uhr, Lagerhjelm* m. fl. I *Geologien* botanisten *Wahlenberg* och Brukspatron *Hisinger*. I *Botaniken*, efter *Ol. Swartz* och *Acharius*, Professoren i Upsala *Elias Fries* (f. 1794), som i synnerhet undersökt

svamparne och lafvarne, samt infört det naturliga systemet; Biskop *Agardh* algerna och vextfysiologien; Prof. *Wahlenberg* skref *Flora Svecica* och *Upsalensis* m. m. Doktor *C. J. Hartmans* Svenska Flora är den mest begagnade Läroboken i denna vetenskapsgren. — I *Zoologien*, särdeles insektläran, arbetade *Paykull, Dalman, Schönherr, Gyllenhaal, Zetterström, Dahlbom* m. fl.; i *Ornithologien* Prof. *Nilsson, Sundevall* och *Lovén*, samt i *Ichtologien: Bengt Fries* och Prosten *Ekström*.

De *mathematiska vetenskaperna* hafva färre bearbetare; i den *rena mathematiken* arbetade Prof. *Jöns Svanberg* i Upsala och *Hill* i Lund; i *astronomi* Prof. *Cronstrand* och *Selander* i Stockholm; i *fysik Rudberg* (✝ 1839), *Fab. Wrede*, Frih. *Ehrenheim* och *Lagerhjelm* m. fl.; i *krigsvetenskap: Lefrén, Dalström, Ståhl, Hazelius* m. fl. I topografi *C. Fr. Akrell*, och sjömätning *G. af Klint* och *C. P. Hällström*.

I *medicinen* utmärkte sig anatomerne *Florman* i Lund och *A. Retzius* i Stockholm, i barnförlossningskonsten *P. G. Cederschjöld* i Stockholm; i den theoretiska medicinen *Hwasser* i Upsala, som praktisk läkare *P. v. Afzelius*, som chirurg *Ekströmer*. Djurmedicin idkades af *Florman, Tidén* och *Billing*.

Juridiken har ett stort namn i *Calonius* (✝ 1817), som dock efter 1809 hörde till Finland. Landskapslagarne utgifvas af *Schlyter* i Lund, laghistorien bearbetas af Finnen *Nordström*, kameralvetenskapen af *Bergfalk, Rabenius* och Finnen *Bonsdorff*. I det nya lagförslags-arbetet deltogo på ett utmärkt sätt *Rickert, Staaf, Bergfalk, Schlyter*, m. fl.

Filosofien har haft stora snillen i *Benjamin Höijer*, Prof. i Upsala (1767, ✝ 1812) och *Biberg* (1776, ✝ 1827) Prof. i Upsala, *S. Grubbe* och esthetikern *Atterbom*, samt *Törneros*. — Svenska historien bearbetas af *E. G. Geijer* i Upsala, *Strinnholm, Fryxell*; kyrkohistorien af *Reuterdahl*, litteraturhistorien af *Hammarsköld, Wieselgren, Rydqvist* m. fl.; Archäologien och numismatiken af *Jon. Hallenberg* (✝ 1834), *Hildebrand, J. H. Schröder, Sjöborg, Liljegren, Brunius, Rääf, Wallman*. — *Statistiken* bearbetas af *P. A. Granberg* och *C. af Forsell*. — I *Filologien* hafva följande gjort sig berömde: i Syriskan *Agrell* (✝1840) och *Matth. Norberg* (✝ 1823), i arabiskan *Berggren*, i sanscrit *O. Tullberg*, i hebräiskan *Sjöbring, Pettersson, H. Tullberg*. Som öf-

versättare från grekiskan, frejdas *Wallenberg*, *Tranér* och *Palmblad*, *Adlerbeth* och *Kolmodin* från latinet; *Lindfors* utgaf ett latinskt Lexikon; *Tranér* gjorde latinsk vers och *Törneros* sysselsatte sig med den högre filologien. — *Theologien* har icke blomstrat. Som exegeter utmärka sig dock *Sam. Ödmann* (1750, † 1829) och *Bergqvist* i Lund, som predikanter *Schartau*, *Wallin*, *Franzén*, *Rogberg*, *Hagberg*, *Thomander* m. fl. — *Tidningslitteraturen* har fått en stor utvidgning, men den litterära afdelningen har icke kunnat uppehålla sig längre tid.

I *Poesien* märkes strider emellan den under namn af den *nya* eller *romantiska* kända Skolan och den *gamla* eller *klassiska*, som å den förras sida fördes af den djupsinnige lyrikern *Atterbom*, granskarne *Hammarsköld* och *Palmblad* samt å den andra af *Wallmark*, i dess *Journal*, understödd af *Leopold*, m. fl. Romar-skaldernes tolk *Adlerbeth*, visdiktaren *Valerius*, den skämtsamme *Stjernstolpe*, lyrikern *Choræus* utmärka öfvergången till den nya skolan, men i synnerhet *Franzéns* herrliga idyller och *Wallins* psalmer. Sedan 1809 har *Tegnér* blifvit Svenska Skaldekonstens heros, och för öfrigt böra följande skaldeprodukter särskildt omnämnas: *Geijers*, *Stagnelii* och *Vitalis* lyrik, *Nicanders* och *v. Beskows* lyriska och dramatiska arbeten, *Dahlgrens*, *Fahlcrantz's* och *Wadmans* humoristik, *Euphrosynes*, *Hedborns*, *Grafströms*, *Böttigers* och *v. Brauns* lyrik, *Runebergs* idyller, *Almqvists*, Mamsell *Bremers*, Friherrinnan *Knorrings* och Fru *Carléns* romaner, *Mellins* och *Palmblads* noveller, *Wetterberghs* genremålningar m. m.

Skön Konst.

Architectur. De förnämsta monumenterna deraf från Medeltiden äro Domkyrkorna i Lund (1012—1123), Upsala (1287), Linköping (1134—51, 1499), Skara, Westerås, Strengnäs, Storkyrkan i Stockholm och Warnhems kyrka. Under Gustaf I byggdes Upsala slott, under Johan III Borgholms och Gripsholms, under Erik XIV Wadstena. Riddarholmskyrkan grundlagd 1284, står från 1568, dock betydligt förändrad efter branden 1835. Efter trettiåriga kriget byggde adeln sina slott. *Jean de la Vallée* uppförde under Carl XI:s förmyndareregering Riddarhuset.

Från Pommern inkallades 1646 *Nicod. Tessin d. ä.*, som uppförde Dela Gardiska palatset, sedan dramat. Theatern, Auditor. Gustavianum i Upsala, Skokloster m. m. *Nicod. Tessin d. y.* byggde på Stockholms slott 1697—1708, Drottningholm, Öfver-Ståthållarehuset, det första fortsatt af *Hårleman* 1728—53 och fullbordadt af *C. F. Adelcrantz*, som äfven uppförde operahuset; *Palmstedt* Prins Gustafs palais; *C. Chr. Görwell* nya Garnisonshuset m. m.

Skulpturen idkades blott af inkallade utländningar t. ex. *Bouchardon* och *L'Archeveque*, tills *Tobias Sergel* (1740, † 1814) högg sina snillrika mästerverk: Faunen, Amor och Psyche, Historien och Axel Oxenstjerna m. m. *Joh. Nicl. Byström* (f. 1783), *Fogelberg* (f. 1787), *Qvarnström* m. fl. — *Medaljörer* voro: *Arved Karlsten* († 1718), *Hedlinger*, inkallad 1718, *Ljungberger*, *Georgii*, *Jac. Salmson* och *Mellgren*. — *Gravörer: Gillberg*, *Åkerman*, *Fr. Akrell* († 1808), *Elias* och *Joh. Fred. Martin*, *Carpelan* († 1830), *C. Fr. Akrell*, *Chr. Forssell*, *Ruckman*, *Berndes*, *Wright* m. fl.

Målning idkades mest af utländningar under äldre tider. Berömdast af dessa äro följande: *D. Klöcker v. Ehrenstrahl* under Carl XI:s tid, både historie-, porträtt-, och djurmålare; batalj-målaren *Lembke*; porträttmål. *David v. Krafft*, *Meytens*, *Schröder*, *Richter*, m. fl. Svensk var *Sylvius*. Under 18:de seklet märkas: *Pascharne*; pastellm. *Gustaf Lundberg*, *C. G. Pilo*, *Wertmüller*, *Åkerström*, *Nordqvist*, *P. Krafft*, *Elias Martin*, *Masreliez*, *Desprez*, *P. Hillerström* m. fl. Målare-Akademien inrättades 1773. — I vår tid utmärkte sig som porträttörer: *C. v. Breda* († 1818), *Westin* och i synnerhet *Södermark* (f. 1790); som historiemålare *P. Hörberg* († 1816), *P. Krafft*, *Hasselgren*, men i synnerhet *Sandberg*, *Hjalmar Mörner*, *C. A. Dahlström* och en mängd yngre; som landskapsmålare *C. J. Fahlcrantz* m. fl.; som genremålare *Lauræus* († 1823), *Hj. Mörner*, *P. G. Wickenberg* m. fl.; som miniatyrmålare: *Sparrgren*, *Gillberg*, *Way*; som dekorationsmålare: *Limnell*; interiörmålare: *Gerss*; sjömål. *Stäck*, *Berger*; som jagtmål. *Kjörboe* m. fl.

Tecknare: C. A. Ehrensvärd (se förut), *Skjöldebrand*, *Holmbergson*, *Werner*, *Gruffman*, Mamsell *Röhl*, *Billmark*, *Wahlbom*, *M. G.*

M. G. Ankarswärd, Sandberg, Mörner m. fl. — *Lithografer: Herlin, Cardon, Söderberg, Schützercrantz, Strömer,* m. fl.

Musik. De första Svenske kompositörer äro: *Torstenius* under Carl IX, sedan *Joh. Columbus, Ol. Rudbeck, Har. Wallerius, And. Düben* omkr. 1700. Den Svenska musikens fader är dock *Roman* (1694, ✝ 1758). Samtidigt med utländningarne *Kraus, Nauman, Vogler* och *Uttini* komponerade *Ol. Ahlström.* I vår tid utmärkte sig: *Hæffner* (✝ 1833), *Crusell* (✝ 1838), *Nordblom, Geijer, Lindblad, Berwald, Ahlström* m. fl.

Theater: Carl XI lät studenter i Stockholm spela på en theater, kallad *Lejonkulan;* och vid Universiteterne och Gymnasierne spelade de studerande komedi. Carl XII införskref en fransk theatertrupp, som spelade på *Bollhuset*, hvilket begagnades tills Dramatiska Theatern 1793 öppnades. Kongl. Theatern invigdes 1782; den på Djurgården 1801; den Lindebergska eller Nya Theatern, 1843.

Sveriges största Krigare.

Svenskarnes hjeltemod i hednatiden är i sång och saga frejdadt. Hvem känner icke Odin, Iwar Widfamne, Rolf Krake, Hjalmar, Ragnar Lodbrok och hans Söner, som spridde fasa i det södra Europa? Sedan äro i krigets häfder Birger Jarl, Thorkel Knutson, Matts Kettilmundson, Engelbrecht, Erik Puke, Thord Bonde och Sturarne stora namn. — *Gustaf I:s* fältöfverstar *Lars Erikson, Lars Olofson* och *Peder Fredag*, den tilltagsne *Arvid Vestgöthe* samt *Nils Krabbe*, den största partigängare på sin tid, som i skären med sina små båtar öfverrumplade och nedergjorde fienderna, utdrefvo Danskarne. Sjöhjelten *Erik Fleming* tillfångatog Junker Thomas, den tappraste dansk i Finland och rensade detta land, under det Norrige intogs af *Lars Siggeson Sparre* och *Thure Jönson Roos.* Under det inre upproret utmärkte sig *Hans Våghals* och *Jacob Bagge*, hvilken sedan 1555 inbröt i Ryssland och mot Danskarne i Skåne, och blef en stor sjöhjelte. I hans skola bildades *Clas Christersen Horn*, som under Erik XIV intog Esthland och sedan drog mot Danskarne,

biträdd af *Carl v. Mornay*, samtidigt med *Jacob Bagges* seger till sjös, särdeles mellan Gottland och Öland, der väl Bagge togs till fånga, men Horn vann en ny sjöseger, som tvang Herlöv Trolle att draga sig undan. Mot slutet af Eriks regering segrade *Herman Claesson Horn* i Esthland mot Ryssarne. Under Erik XIV segrade i Ryssland *Pontus De la Gardie*, som dock 1585 vid hemfärden drunknade. Sigismunds tappraste fältherre mot Hertig Carl var *Claes Fleming* i Finland, som dog 1597, sedan han nedgjort bönderne i klubbekriget. Under Carl IX stridde i Liffland mot Zamoiski *Jacob Pontuson De la Gardie* och *Gyllenhjelm*, båda fångne vid Wollmar 1602, och först efter flera års fängelse frigifne. Mot slutet af Carls regering utbröt åter kriget mot Ryssland. Då framträngde *De la Gardie* med *Ewert Horn* till Moskwa 1610, befriade Czaren, gjorde ett berömdt återtåg, men intogo sedan, 1611, Nowgorod och kunde erbjuda en Svensk Prins Czarernas krona. Båda fortsatte under Gustaf II Adolf sina segrar i Ryssland, så att en god fred kunde slutas. Under Liffländska kriget, vid Rigas belägring 1621 af Konungen, Gyllenhjelm och De la Gardie, uppträdde först *Johan Banér*, *Gustaf Horn*, och *Lennart Torstenson*; Amiral *Stjernsköld* försvarade sig med hjeltemod utanför Danzig och *Claes Fleming* slog der en Kejserlig flotta: *Herman Wrangel* segrade vid Guzzno 1629. Under Tyska kriget vann Svenska artilleriet den största ära. Först rensade *Gustaf Horn* Pommern; i slaget vid Breitenfeld deltogo *Banér*, *Teuffel*, *Horn*, den sednare genom snillrika strategiska rörelser. Under tiden eröfrade *Åke Tott*, snöplogen kallad, Meklenburg och deltog *C. G. Wrangel* i öfvergången af Lech 1636. Efter Gustaf Adolfs död fördes hären af *Johan Banér*, som med *Torstenson* och *Stålhandske* segrade vid Wittstock; 1639 intog *Banér* Sachsen och Böhmen samt var nära att 1641 i Regensburg taga Kejsaren och Ständerna till fånga. Banér dog 1641 och efterträddes af *Torstenson*, som 1642 segrade vid Breitenfeld med tillhjelp af *Wittenberg* och *Stålhandske*, *C. G. Wrangel*, *Joh. Liljehök*, *Königsmark*. Sveriges Leonidas *Erik Slange* samt Prins *Carl Gustaf*. I fäderneslandet intog *Gustaf Horn* Skåne och *Herm. Fleming* Jemtland 1642: den tappre Amiralen *Claes Fleming* slogs med Danska flottan vid Femern 1644, och *C. G. Wrangel*, hans efterträdare, hemförde flottan. Danska prov

serna i Tyskland intogos af *Helmud Wrangel* och efter segern vid Jüterbock och Jankowitz nedlade Torstenson befälet 1645 samt efterträddes af C. G. Wrangel, som segrade vid Sussmarshausen i Schwaben 1648 och eröfrade med Königsmark Lilla Prag, då freden slöts. Under Carl X framträngde *Wittenberg* i Polen, Konungen och *Helmfeldt* i Brandenburg; den förre intog Warschau, höll ett stort slag i 3 dagar och vann andra segrar genom *Rob. Douglas, Otto Stenbock* och *Rutger Ascheberg*. Riga försvarades med hjeltemod 1656 af *Magn. De la Gardie* och *Helmfeldt;* Wrangel intog Fredriksudde och tåget öfver Bälterne leddes af Grefve *Dahlberg;* Wrangel slogs med Danska flottan i Sundet, då *Claes Uggla* utmärkte sig. Under Carl XI gjorde Wrangel sitt sista fälttåg, Königsmark slog Danskarne på Rügen, Claes Uggla till sjös vid Öland; Konungen med Ascheberg och Helmfeldt stred vid Lund och Landskrona. *Wachtmeister* anlade Carlskrona. Under Carl XII försvarade Dahlberg Riga, deltog *Rhensköld* i segren vid Narva, Dahlberg i öfvergången öfver Düna; vid Frauenstädt 1706 segrade Rhensköld, *A. L. Lewenhaupt* vid Gemauerthof 1705, och slog sig 1708 med hjeltemod genom Ryssarne. Under tiden försvarade *Magnus Stenbock* Skåne med ringa medel, och, skyddad af flottan under Wachtmeister vid Rügen, kom han 1712 till Tyskland och segrade genom artilleriet, som var utbildadt genom *Cronstedt* och Polhem, vid Gadebusch, den största rangerade seger, som Sverige vann på 80 år. Slaget vid Tönningen beröfvade oss sedan Stenbock. *Armfelt* slog Ryssarne i Österbotten vid Storkyro 1714 och inträngde från Jemtland öfver fjellen till Trondhiems län. Nu var det slut med Sveriges segrar på 50 år. Under Gustaf III vann Hertig Carl sjösegrar vid Hogland 1788; *Ehrenswärd* slogs som ett lejon utanför Fredrikshamn 1789, *Schwerin* slog Ryssarne i Finland; flottan sattes i stånd af *Chapman, Nordensköld* och *Ehrenswärd,* hvilken jemte *E. A. Cronstedt,* sedan Sveaborgs öfverlemnare, och *Mich. Ankarswärd* segrade vid Svensksund 1790, under det *Stedingk* segrade till lands vid Parkumäki. — Under Gustaf IV Adolf höll sig *Toll* mot Fransmännen i Pommern 1807 och segrade *C. Adlercreutz* mot Ryssarne i Finland vid Sickajocki 1808, Revolax och Lappo, *J. A. Sandels* vid Pulkiala och Iden-

salmi, *v. Döbeln* vid Kauhajoki, *Adlercreutz, Vegesack* och *Döbeln* vid Orawais. *Carl Lagerbrings* tapperhet hjelpte icke vid Helsinge. — Under Carl XIII och Tyska befrielsekriget stredo *Döbeln*, *Cardell* med artilleriet vid Leipzig och Grosbeeren 1813, *Adlercreutz* och *Sköldebrand* vid Bornhöft. *Posse* intog Fredriksort, *Boye* Glückstadt, *Sköldebrand* Schleswig, *Essen* tågade emot Tistedalen 1814, Carl XIII och *Puke* togo Krageröe från sjösidan. *Carl XIV Johans* deltagande i detta krig är verldsbekant.

Om Svenska Folkets fördelning i stånd, samt förmögenhets-vilkor.

Någon ting så olyckligt som Pariahs-kasten i Hindostan kan icke förekomma annorstädes än der, hvarest kast-intressen och ståndsskillnaden fått i sekler innästla sig i en nations alla vanor och begrepp.

Biskop Hebert i dess Journal öfver en embetsresa i Indien.

I en tidpunkt då det ena representations-förslaget efter det andra förkastas genom den splittring som råder i de fyra ståndens åsigter, och då den stora massan af Svenska Folkets önskningar i dessa afseenden icke synas vilja uppfyllas, måste några korta upplysningar om huru de olika ståndsklasserna äro sammansatte, antalet individer hvaraf de bestå, samt beloppet af den egendom de representera, vara på sitt ställe.

Enligt Tabell-Kommiss. Berätt. af den 6 Maj 1844 bestod Svenska Folket vid 1840 års utgång af följande:

	Ridd. o. Adel.		Preste-Ståndet.		Ståndspersoner.		Borgare-Ståndet.	
	Mank.	Qvink.	Mank.	Qvink.	Mank.	Qvink.	Mank.	Qvink.
Gifta	1,507	1,538	2,266	2,219	8,850	8,958	11,556	11,634
Enkl. & Enkor .	202	739	195	1,219	995	4,377	1,035	4,899
Ogifta öfver 15 år	1,825	2,124	1,858	2,233	10,390	12,113	8,466	8,323
Ungdom derunder	1,516	1,618	2,422	2,583	9,256	10,068	11,367	11,863
Summa	5,050	6,019	6,741	8,254	29,497	35,516	32,424	36,719
	11,069		14,995		65,013		69,143	

	Bondeståndet.		Judar.		Utlänn.	
	Mankön.	Qvinkön.	M.	Qv.	M.	Qv.
ifta	371,768	372,371	110	112	136	122
ıklingar och Enkor. . . .	34,131	92,485	19	49	18	13
;ifta öfver 15 år	298,405	297,485	158	162	120	60
ıgdom derunder.	384,814	381,208	449	152	97	85
Summa	1,089,118	1,143,549	436	475	371	280
	2,232,667		911		651	

	Alla andra.		Summa.	
	Mankön.	Qvinkön.	Mankön.	Qvinkön.
fta	120,068	121,032	516,261	517,886
ıklingar och Enkor	12,920	46,536	49,515	150,317
;ifta öfver 15 år	99,144	103,513	420,372	426,013
ıgdom derunder	120,660	120,565	530,281	528,142
Summa	352,792	391,646	1,516,429	1,622,458
	744,438		3,138,887	

Svenska Adeln utgörande 11,069 personer, ägde 1835, enɜt uppgift af H. Exc. Grefve Björnstjerna, en grundförmögenɜt af 13,010 mantal, (se tabellen här efteråt) uppskattade till 5 millioner R:dr B:co. Inteckningarna i denna egendom belöpte g då till 27,644,000 R:dr.

Presteståndet består af 14,995 personer, med en förmögenɜt af cirka en million.

Borgareståndet består af 69,143 personer, med en förmöɜnhet af 35 millioner.

Bondeståndet består af 2,232,667 personer, med en förmöɜnhet af 172 millioner R:dr.

Ofrälse ståndspersoner består af 65,013 personer med en rundförmögenhet af 59 millioner R:dr.

De fyra Stånden representera således en folkmängd af ,327,874 personer, och en förmögenhet af 283 millioner R:dr. 'renne Stånd (Adel, Prester och Borgare) föreställande tillsamıans en folkmängd af endast 95,207 personer, äga en stor öfervigt i lagstiftningen mot det stånd som representerar ensamt n folkmängd af mera än 2½ million. Tvenne Stånd (Prester ch Borgare) skatta till Staten icke mer än 363,000 R:dr när e andra bägge erlägga 7 milloner. Ofrälse Ståndspersoner skatta statsbidrag 1,700,000 R:dr.

Nedanstående tabell utvisar huru många hemman i hvarje Län äges af Adeln, af Ståndspersonerne, af Allmogen och af Boställs-Innehafvarne.

Länens Namn.	Ridderskapet och Adeln äger.	Ofrälse Ståndspersoner, Borgare m. fl. äga.	Allmogen äger.	Boställsinnehafvare äga.	Summa.
	Mantal.	Mantal.	Mantal.	Mantal.	Mantal.
Stockholms Län	1,385	811	1,662	186	4,045
Upsala	1,249	418	1,603	272	3,544
Nyköpings	1,587	675	868	182	3,313
Örebro	633	436	1,591	141	2,801
Carlstads	202	345	1,078	96	1,722
Westerås	520	457	1,740	180	2,898
Linköpings	1,409	963	2,665	373	5,411
Kalmar	626	278	2,246	214	3,366
Jönköpings	643	389	2,534	317	3,885
Wexiö	290	225	2,073	218	2,806
Mariestads	788	681	2,757	462	4,690
Wenersborgs	330	483	3,113	264	4,191
Göteborgs	46	239	2,371	216	2,873
Halmstads	404	343	2,208	100	3,056
Malmö	1,575	267	1,968	257	4,068
Christianstads	1,050	187	1,525	232	2,995
Carlskrona	81	87	899	24	1,091
Wisby	7	82	951	56	1,098
Gefle	106	168	1,742	50	2,067
Hernösands	13	46	1,502	44	1,606
Östersunds	—	16	826	75	919
Umeå	3	27	598	12	642
Piteå	55	59	421	12	548
Summa	13,010	7,690	38,953	3,992	63,646
Härtill kommer för hela Falu Län	——	——	——	——	1,822
Summa Summarum	——	——	——	——	65,468

Om man vid begreppet af Adel fäster dess fordna betydelse af en sjelfständig, oberoende samhällsklass, som för det mesta egnade sig åt militairyrket eller embetsmannabanan, då är Adeln i Sverige allt för talrik i förhållande till det öfriga folket. Det är icke längesedan Adeln ägde ½ af Sveriges jord, men sedan frälsejorden nu mera kan förvärfvas och besittas af hvem som helst, försvinner den allt mer och mer ur adelns händer. Mången vill således anse Svenska Adeln blott för en pergaments-

del, som äger föga qvar af sina fordna företrädesrättigheter, tom att vara sjelfskrifven representant vid våra riksdagar. Att enna adel det oaktadt kan täfla i historiskt och genealogiskt änseende med hvilken adel som helst i Europa är ett väl förjent beröm för densamma. Familjerna Sture, Bonde, Oxenstjerna, Brahe, De la Gardie, Stenbock, Banér, Leijonhufvud, Wrangel, Horn, Douglas, Sparre, Liljehöök, Fleming, de Geer, Wachtmejster, m. fl. skulle utgöra en prydnad i hvarje Rikes annaler. Hvarken huset Montmorency, Howard eller Percy kan uppvisa en illustration jemförlig med Bonde-slägten, som i sin stamtafla har 7 Svenska Konungar och 36 Riksens Råd (eller motsvarande Rikets högsta värdighet) från Far till Son och från led till led. (Se H. Exc. Grefve Björnstjerna om Representationens ombyggnad, pag, 189). För dem som icke hafva Gr. B:s bok till hands, men önska se huru han, såsom varande konservatif, föreställer sig Representationen böra vara sammansatt, är det i noten här nedan förekommande utdrag gjordt. *)

Att Prestståndet, i afseende på dess antal, är talrikare än det behöfde vara, är ådagalagdt pag. 106 och 107 så vida de der framställde åsigter äro grundade. Att det, i afseende på dess bestämda syftning, verkningskrets, sammansättning och kunskaper, är det mest kompakta, mest sammanhålliga af alla Sveriges korporationer, ligger i sakens natur och öfverensstämmer med erfa-

---

*) Den *Öfre Kammaren* som han kallar *Råd-Kammaren*, skulle bestå af följande antal Representanter, neml.

Af Konungen nämnde	50.
Af Ridderskapet och Adeln valde	50.
Erkebiskopen, Biskopar och Pastor Primarius	13.
Hofrätts-Presidenter	3.
Vet-Akad. en, Universitets-Ledamöter 2:ne	3.
Just.-Borgm. i Stockholm och Götheborg	2.
Summa	121.

Den *Nedre Kammaren* eller *Valförsamlingen*.

Från Städerna valde Ledamöter	47.
„ Provinserne	160.
„ Universiteten 2, Vet.-Akad. 1	3.
Af Preståndet, en af hvarje Stift	13.
„ Indelta Arméens befäl	6.
„ Rusthållsbefälet 2, och Båtsmanshållet 1	3.
Summa	232.

renheten. Också tillerkändes detsamma vid 1830 års riksdag den hedern, att bättre än sjelfva ridderskapet och adeln representera en pairskammare eller den tillbakahållande, bevarande eller medlande makt, emellan det monarkiska och demokratiska elementet, som man hos en dylik institution velat finna.

Enligt 1840 års quinqu.-tabell bestod Presterskapet af följande antal, neml.

Högre Presterskap till och med Kyrkoherdar	1,10
Kapellaner	88
Adjunkter och Vice Pastorer	98
Regements-Pastorer, Huspredikanter m. fl.	16
Professorer och Lärare, prestvigde	21
Adjuncter, Informatorer, Klockare, m. fl.	6
	3,42
Professorer och Lektorer, ej prestvigde	32
Adjuncter, Informatorer, m. fl.	49
Klockare och kyrkobetjening	4,16
Summa	8,40 3

Borgareståndet utgör icke mer än 32,424 personer af mankönet, hvilket är alldeles för ringa i jemförelse med proportionen emellan den jordbrukande och manufakturerande klassen i flere andra länder. I England voro t. ex. år 1821 af 2,941,000 familjer 978,656 sysselsatte vid åkerbruket och 924,432 vid manufakturerna. En stor production, liflig handel, välstånd och rikedom synas stå i ett nära samband med antalet af de inom hvarje stat vid manufakturerna sysselsatte folkklasser. Sverige befinner sig i detta fall på ett af de lägre trappstegen, hvartil orsakerna äro mera fullständigt anförde å pag. 182 till 202, sa i den pag. 257 till 280 förekommande Statistik öfver Städen Lyckligtvis är individernas liksom Staternas belåtenhet och t nad icke ovillkorligen bunden vid ett större eller mindre välst utan blott vi äga vår tarfliga bergning och med en förstå urskillning bedömma vår ställning, så kunne vi vara fullko lika så nöjde med vår lott som de rikaste nationer med si

Till Sveriges egenheter hörer, att *Bondeståndet*, jem antal med de öfriga Samhällsklasserna, äger en högst ova

rvigt *). Af uppgiften å pag. 357 synes att det, af rikets
la folkmängd 3,138,887, utgör icke mindre än 2,232,667, när
åndspersonerne, det vill säga, högre Civile och Militaire Tjen-
emän, Brukspatroner, Ofrälse Possessionater, ur tjenst gångne Em-
etsmän m. fl. å landet boende icke utgöra mera än 65,013.
m man sammanräknar hela Ridderskapet och Adeln, hela Preste-
åndet, hela Borgareståndet och i landet boende utlänningar, upp-
aende tillsammans med i Riket varande 911 judar till 165,912
ersoner, och anser dem alla höra till Herreklassen, så förhåller
ig Herreklassen till Bondeståndet som 1 till 13⅓; Men Bonde-
tåndet eller den arbetande klassen bör dessutom ökas med alla
lem som innefattas under rubriken *Alla andra* (se pag. 357)
tgörande 744,438 personer, och då förhåller sig Herreklassen
ill den arbetande klassen som 1 till 18 **). Att endast hvar

*) Det är icke möjligt att i Sverige urskilja bestämda antalet af personer som äro sysselsatte vid jordbruket, bergshandteringen, fabriker och stadsmannarörelse, ty mer än hälften af Städernas invånare deltaga i landtmannayrkena, äfvensom de fleste brukspatroner och bergsmän idka på samma gång jordbruk, så att troligen icke mer än 200,000 personer kunna räknas såsom icke vid jordbruket, i mer eller mindre mon, sysselsatte.

Förhållandet är enahanda i frågan om att bestämma antalet af dem som böra räknas till samhällets *närande* eller *tärande, arbetande* eller *icke arbetande* medlemmar. Att anse en Embetsman, en Prest, eller en Possessionat såsom en tärande medlem derför att han icke kör plogen, fäller skogen eller släggar på bergborret, vore påtagligen origtigt. Hvarje husfader, om han ock icke lägger hand vid något direkt frambringande af jordbrukets produkter, men är en ordningsfull, beräknande man, som förestår sitt husbondekall med drift och omtanka, är en fullkomligt lika nyttig medborgare som den som plöjer jorden eller slöjdar körredskapen

**) Att icke mera än 165,912 personer finnas i Sverige, som kunna hänföras till Herreklassen, väcker misstanke om uppgiftens rigtighet, men enligt Tab.-Kommiss. qvinqvenniiberättelse af år 1844 äro de icke flere. Uti detta antal äro till och med inräknadt Herrskapernas bättre betjening, och för att icke begå något misstag eller förtjena förebråelsen att vilja afmåla mina landsmäns belägenhet sämre än den är, hafva ytterligare alla utlänningar, alla judar, och äfven alla handtverkare hörande till Borgareståndet blifvit intagne i Herreklassen. Uti kolumnen näst efter Bondeståndet förekommer rubriken, *Alla andra* (se pag. 357), härunder inbegripas alla Sol-

18:de person i Sverige skulle vara i den, efter Sydlänningarnes begrepp lyckliga belägenhet att icke behöfva arbeta, utvisar blott huru ringa produktift Sverige är, eller huru stor ansträngning som fordras för att aftvinga detsamma lifvets nödvändiga behof.

Att äga eller vinna sin utkomst, den må vara ärfd eller förvärfvad, endast och allenast i den afsigt att kunna tillbringa sitt lif i maklighet, nöjen, sysslolöshet och lättja, eller att fördrifva detsamma med hvad Italienarn kallar *il dolce far niente*, är en af de största förvillelser som bemäktigat sig menniskosinnet. Annorlunda bedömde de Gamle lifvets bestämmelse och värde. Lättjan var den moraliska dvala, den nesliga strådöd från hvilken de anropade sina Gudar att bevara sig.

Hvad som är mindre problematiskt än kalkulen öfver antalet personer som kunna lefva utan att arbeta, är de behöfvandes förhållande till de behållne och bergade. Det är likväl först nyligen som man äfven i detta fall kommit sanningen ett steg närmare, ty i K. Tab.-Kom. qvinqv.-berättelse för år 1820 är de behöfvandes antal beräknadt på följande sätt:

	Förmögne.	Behållne.	Fattige.	Utfattige.	Summa.
I Stockholm . . .	1,341	3,841	6,448	1,651	13,281
Öfrige Städerne .	1,554	9,137	19,990	6,653	37,334
På Landet	8,617	141,256	212,472	70,185	432,530
I hela riket . . .	11,512	154,234	238,910	78,489	483,145

I den senare eller *hushållens* antal 1825.

	Behållne.	Bergade.	Behöfvande.	Summa.
I Stockholm	1,314	8,777	4,345	14,436
Öfrige Städerne	2,635	27,482	10,077	40,194
På landet	33,978	327,781	105,666	467,425
I hela Riket	37,927	364,040	120,088	522,055

I förra fallet utgöra de fattige och utfattige hushållens antal tillsammans icke mindre än 317,399 eller nära ⅘-delar af hela

dater, Båtsmän, Kyrko-, Sluss-, Bro-, Färje-, och Dykeri-betjening, Bergs- och Fabriksfolk, Timmermän, sjömän, Lotsar, Fyrbåksvaktare, Gesäller, Lärgossar, Vaktbetjening vid Stater och Corpser, m. fl. arbetare och tjenstefolk, hvilka icke kunna klassificeras bland Ståndspersoner, och således böra räknas till den arbetande klassen.

antalet; d. v. s. att mer än hälften af Svenska folket skulle, efter denna godtyckliga klassifikation, lefva i armod och torftighet, när deremot, enligt 1825 års vida rigtigare åsigt, icke mer än 120,000 hushåll, eller blott $\frac{3}{15}$ af hela antalet böra anses såsom verkligt behöfvande. Begreppet om rikedom och fattigdom är relatift, ty ofta är det ena hushållet på samma jordtorfva eller med samma års-inkomst på intet vis bergadt, när deremot ett annat är dermed väl belåtet. Det vore t. ex. enligt min tanka icke rätt att anse ett torparefolk, ett handtverkarefolk eller en soldat på sitt lilla torp, fattige. Att de sällan kunna göra besparingar är en sanning, men de äro ofta bättre bergade än mången fideikommissarius.

I öfverensstämmelse med Tab.-Kom. förlidet år utgifna Berättelse, anses Svenska Folkets förmögenhets-vilkor, eller förmåga att berga sig, förhålla sig på följande sätt:

	Af 2 pers.	3 till 5.	6 till 10.	11 t. 15.	Öfv. 15	Summa.
Antal hushåll som äga mer än de behöfva .	4,490	17,924	25,606	5,078	1,697	54,795
Som med arbete kunna berga sig	44,352	177,774	135,059	9,429	863	367,477
Till någon del behöfvande	27,254	66,204	34,867	2,039	107	130,471
Som helt och hållit måste försörjas af andra	13,159	14,559	5,058	157	30	32,963
Summa	89,255	276,461	200,590	16,703	2,697	585,706

Såsom hithörande och för forskaren icke utan intresse torde det tillåtas mig få anföra följande. Ganilh säger uti sin *Traité de la science des Finances*, att Frankrike hade före Revolutionen 400,000 rika familler med 2 millioner individer, 800,000 välmående med 4 millioner individer, samt 4 millioner fattige med 20 millioner individer. Summa 5,200,000 familler med 26 millioners folkmängd. Efter Revolutionen hade samma land år 1823: 1 million rika familler med 5 millioner individer, 4 millioner välmående med 20 millioner individer, samt 800,000 fattige med 4 millioner individer. Summa 5,800,000 hushåll med 29 millioner invånare. Den nya sakernas ordning frambragte följande förhållanden: Handtverkaren, som var befriad från sina bojor, uppmanad af sitt eget intresse samt lockad genom välstånd och vidare utsigt till lycka, lefvererade bättre och mera

utvidgadt arbete, förtjente mera, och hans produkter erhöllos till billigare pris. Den större välmågan hos den arbetande klassen öppnade för den samma undervisningens, kunskapernas och talangernas skatter; deras företag erhöllo den högsta utbildning; deras smak blef mera fullkomnad; deras skicklighet öfversteg omsider deras egna skönaste förhoppningar.

Såsom motstycke till Ganilhs reflexioner öfver Frankrike förtjenar nedanstående uppmärksamhet. I anledning af den nöd som rådde i England 1816 och 1817 sammanträdde i London ett sällskap upplysta män att forska öfver orsakerna dertill. Under namn af *Statistical Illustrations of the Territorial Extent and Population; Commerce, Taxation, Consumption, Pauperisme, Insolvency and crime, of the British Empire*, har sällskapet kungjort resultatet af sina undersökningar. Första upplagan utgafs den 1 Mars 1825, 3:dje upplagan 1827. I den sistnämnda står, att en progressif försämring uti Engelska Folkets vilkor och belåtenhet, så väl i materielt som intellectuelt och moraliskt hänseende ägt rum; och att det lugn den stora massan af Folket visar icke bör tillskrifvas belåtenhet med dess ställning, utan den liknöjdhet och känslolöshet som ett nedslaget sinne ingifver.

Af 2,941,383 hushåll som England, Wales och Skottland hade år 1821, ansågs 1 million äga blott 25 £ om året i inkomst, 1 million $41\frac{1}{2}$ £, $\frac{1}{2}$ million $83\frac{1}{2}$ £, summa $2\frac{1}{2}$ million som ansågs vara underkastade nöd och behof.

Af de återstående voro 385,000 hushåll behållna, 51,000 lefde i öfverflöd och 3,883 voro rika = 2,941,383.

År 1802 beräknades 1,850,000 hushåll af Englands och Wales befolkning vara behöfvande, 1813 2,142,148 och 1821 2,493,423.

Månne man icke kan antaga att Ganilhs ljusa tafla af Frankrike tål några skuggningar, och den Engelska Beskrifningen öfver Brittiska Folkets belägenhet många dagrar för att begge skola få behörig hållning? Att räkna $\frac{1}{2}$ million Engelska familler för behöfvande, som årligen hafva $83\frac{1}{3}$ £ sterling i inkomst synes mig icke vara rigtigt. Visserligen är lefnadsbehofven dyrare i England än i Frankrike, och 2 à 3 gånger dyrare än i Sverige, men, ehuru relatift än begreppet är om fattigdom och om bergning, är det dock icke sannolikt att ett hushåll med $83\frac{1}{3}$ £

inkomst skall vara i verkligheten behöfvande. Författaren an-
r till och med att ett hushåll som kan påräkna säkert 41½ £
årlig inkomst bör icke räknas till de behöfvande.

I en tidpunkt då hela Svenska folket har sin uppmärksam-
:t fästad på en förändring af sin föråldrade Representation, till
era öfverensstämmelse med tidsandans fordringar, måste några
ata om huru förmögenheten är fördelad mellan de olika Sam-
ällsklasserna och hvarpå den nya representations-rätten skulle
omma att grunda sig, vara på sitt ställe.

Enligt en af Kongl. Kammarrätten under loppet af 1830
rs Riksdag upprättad tableau öfver bevillningens belopp år 1826
ör all egendom, rörelse eller tjenst, skulle förmågan att utgöra
evillning vara fördelad emellan de olika Samhällsklasserne på
det sätt tabellen å pag. 366 utvisar.

I hela Riket finnes blott en enda person (i Upsala Län)
som betalar bevillning för 2 millioner R:dr egendom.

2	som äga	. . . .	ifrån	1,250,000	till	1,500,000.
2	d:o	. . . .		1,000,000	„	1,250,000.
7	d:o	. . . .		750,000	„	1,000,000.
11	d:o	. . . .		500,000	„	750,000.
5	d:o	. . . .		200,000	„	500,000.
136	d:o	. . . .		100,000	„	200,000.
416	d:o	. . . .		75,000	„	100,000.
448	d:o	hvaraf en Bonde i Falu Län .		50,000	„	75,000.
198	d:o	. . . .		45,000	„	50,000.
184	d:o	hvaribland 5 af arbetsklassen .		40,000	„	45,000.
273	d:o	d:o . 2 . . d:o . . .		35,000	„	40,000.
369	d:o	. . . .		30,000	„	35,000.
545	d:o	hvaraf 2 bland arbetsklassen .		25,000	„	30,000.
983	d:o	. . . 4 . . . . d:o . . .		20,000	„	25,000.
1,211	d:o	. . 15 . . . . d:o . . .		15,000	„	20,000.
2,599	d:o	. . 76 . . . . d:o . . .		10,000	„	15,000.
7,434	d:o	. . 734 . . . . d:o . . .		5,000	„	10,000.
15,412	d:o	. 6,419 . . . . d:o . . .		2,500	„	5,000.
57,022	d:o	. 330,229 . . . . d:o . . .		0 .	„	2,500.
87,258		337,487				

Länens Namn.	Adeln.		Presterskapet.		Borgerskapet.		Ståndspersoner		Emb. o. Tjenstemän		Allmoge o. ArbetsKl.		Total.	
	Antal befr. personer.	Antal betal. pers.	Antal befr personer	Antal betal. pers.	Antal befr. personer.	Antal betal. pers	Antal befr. personer.	Antal betal pers.	Antal befriade personer.	Antal betalande personer.	Antal befriade personer.	Antal betalande personer	Antal befriade personer.	Antal betalande personer.
Stockholm . .	158	489	32	99	87	9,606	698	1,036	1,692	2,826	6,944	4,883	9,811	18,939
Upsala Län . .	14	59	45	186	5	569	8	51	205	311	9,652	11,652	9 929	12,828
Stockholms . .	4	135	60	132	12	494	13	490	257	197	15,873	11,639	16,199	13,087
Nyköpings . . .	—	109	75	116	6	1,232	14	413	210	120	18,145	9,875	18,450	11,865
Linköpings . . .	—	154	94	194	8	1,514	7	469	291	237	27,413	17,636	27,813	20,204
Wisby	6	24	22	51	1	372	25	203	46	145	4,153	5,998	4,253	6,793
Kalmar	17	114	59	124	30	824	—	453	209	189	19,900	19,901	20,215	21,607
Carlskrona . . .	27	87	17	46	32	1,287	73	276	348	925	8,505	11,289	9,002	13,910
Jönköpings . . .	36	182	49	110	22	555	144	326	152	407	15,801	15,261	16,204	16,841
Wexiö	10	71	43	111	8	233	2	46	110	143	10,994	14,248	11,167	13,552
Christianstads .	31	209	22	103	4	609	258	287	145	391	23,022	15,503	23,462	17,097
Malmö	13	137	58	208	43	2.130	17	198	145	490	24,503	24,702	24,779	27,866
Halmstads . . .	3	40	17	62	23	644	8	187	90	94	11,994	11,621	12,135	12,648
Göteborgs . . .	3	66	86	95	37	2,273	13	498	229	373	15,362	17,928	15,680	21,233
Wenersborgs . .	—	62	43	125	87	1,407	2	251	261	117	21,135	22,992	21,530	24,954
Mariestads . . .	10	174	30	182	33	545	2	424	129	190	25,035	17,596	25,249	19,114
Örebro	31	133	20	72	29	491	219	343	233	274	14,926	12,550	15,458	13,863
Carlstads	14	80	20	116	16	479	4	219	260	341	16,101	21,510	16,415	22,745
Westerås	46	101	27	137	33	769	303	468	222	256	12,018	10,041	12,649	11,772
Falu	—	27	22	96	4	391	—	64	129	308	14,495	18,385	14,650	19,271
Gefle	4	25	31	93	33	1,310	46	140	187	247	10,200	14,344	10,501	16,167
Hernösands . . .	—	9	32	72	19	394	6	237	75	126	5,670	13,686	5,804	14,524
Umeå	13	13	15	21	17	111	4	45	8	62	3,907	5,195	3,959	5,447
Östersunds . . .	—	12	13	25	18	45	1	18	42	46	5,013	5,081	5,087	5,227
Piteå	—	7	10	22	1	260	3	61	46	85	3,552	4,969	3,612	2,404
Summa	440	2,519	874	2,099	603	28,547	2,072	7,207	5,781	8,899	344,293	337,487	354,063	387,258

Under loppet af innevarande Riksdag har i K. Kammar-Rätten blifvit upprättad tvenne tabeller utvisande länsvis antalet personer som äga fastighet, jemte taxeringsvärdet derå enligt 1842 års taxeringslangder, äfvensom bevillningen af löner och pensio-

ndel och rörelse, hvilka tabeller blifvit mig benäget med-
lf Hr Expedit.-Chefen Wallenstéen.

t är blott hufvudsummorna af dem som här nedan finnas

	Under 10,000 R:drs värde.	Från och med 10,000 till 50,000 R:dr.	Öfver 50,000	Arfvingar.	Bolag.
	personer.	personer.	personer.	personer.	personer.
. o. *Adeln*					
let	326	383	312	—	—
ringsvärde	1,300,580	9,608,990	53,744,520	4,770,210	—
:. o. *Adeln*					
rna	140	61	10	—	—
ringsvärde	571,220	1,348,730	2,195,930	316,200	—
Ståndsp.					
let	2,846	661	156	—	—
ringsvärde	8,170,300	13,719,990	15,978,500	7,384,100	9,115,580
täderna .	2,139	423	16	—	—
ringsvärde	6,214,870	8,060,590	1,146,590	2,239,190	1,476,060

	Personer.			R:dr.
på landet	403	med ett taxeringsvärde af		1,032,270
Städerna . . .	101	»	»	427,140
på landet . . .	1,221	»	»	7,889,670
i Städerna . . .	7,677	»	»	30,931,730
ned 1,000 R:dr				
m och derutöfver	46,881	»	»	87,309,180
ıder 1,000 R:dr	137,899	»	»	63,580,600
ssen i Städer .	7,482	»	»	4,239,190

illningen utgjorde för Rikets Embets- och Tjenstemän af
ıer och pensioner, äfvensom af handel eller annan rörel-
de belopp.

tjenst 1,456 personer med 46,217 R:dr bevillning; ur
st gångne med lön eller pension 34 personer 1,582 R:dr
illning.

Ståndspersoner med K. fullmakt och deras vederlikar i
st 2,263 pers. med 57,454 R:dr bevilln. Ur tjenst gång-
med lön eller pension 86 med 2,217 R:dr. Utan Kongl.
magt i tjenst 3,428 med 25,550 R:dr bev.; ur tjenst 55
l 406 R:dr bevillning.

Prester: Biskopar 12 med 2,716 R:dr bevillr. Kyrkoherdar 1,161 med 41,563 R:dr. Komministrar 882 med 4,660 R:dr. *Magistrats-personer*, 301 med 5,797 R:dr bevilln.

Bevilllning af handel och rörelse: Adeln å landet 305 R:dr, i Städerna 2,686; Borgare å landet 3,521 R:dr, i Städerna 205,300; Ofrälse Ståndspersoner å landet 3,758 R:dr, i Städerna 23,057; Bönder 10,590 R:dr.

När man med afseende å Representationens ombildning granskar de sifferförhållanden här ofvan blifvit anförde rörande de olika samhällsklassernas antal och förmögenhets-vilkor, varseblifver man tillräckligt, att någon jemkning emellan dem svårligen kan äga rum annorlunda, än att vi måste frångå ståndsvalen och underkasta oss allmänna val. Farhågan att Bondeståndet derigenom, i följd af sin talrikhet och den betydliga andel af Svenska jorden det äger, skulle få ett allt för stort inflytande på Rikets angelägenheter, är sannolikt öfverdrifven. Ty hvarföre skulle icke bildning, kunskaper, rättrådighet, oberoende och fosterlandskänsla kunna göra sig gällande äfven vid de allmänna valen framför afund, småsinne och parti-bemödanden? Census behöfver ju icke vara så låg som i 1840 års Representations-förslag. Om bildningens framskridande, i enlighet med historiens vittnesbörd innebär ett förbättradt tillstånd, då äro allmänna val icke så vådliga, som man afmåladt dem. Skulle deremot split och söndring inom de Ståndsklasser hvaraf samhället nu består ytterligare öka sig, då återstår oss icke annat än — anarki eller envälde.

Under Riksdagen 1823 upprättades, på Regeringens befallning, en tabell öfver de vid 1821 års slut gällande inteckningar i Fastigheter på landet. Denna tabell har blifvit meddelad af Herr Presidenten Skogman, och som desse uppgifter icke varit allmänt kände, har jag trott mig böra införa dem här nedan, helst man af dem kan i viss mon bedömma landets ställning.

Inteckningar	på landet 1821	för Enskilda Pers. räkn.	38,592,131.
d:o	d:o	för Publ. Verk o. kassor.	17,975,300.
d:o	d:o	i Städerna	16,836,040.
		Summa R:dr B:co	73,403,471.

Transport 73,403,471.

nligt de af Just.-Stats-Minist. Rosenblad och Törebladh utgifne berättelser om *Inteckningar och írsåld egendom på landet* under loppet af de sia 20 åren, har den årliga tillökningen af intecknad gäld, öfver beloppet af den dödade, utgjordt ,573,182 R:dr: och således utgör den tillökade ıuldsättningen på landet vid 1844 års slut mkring . . . . 49,165,910.

122,569,381.

Tillökningen för inteckningar i Städerna torde ckså böra ökas med hälften af det förut varande eloppet . . . . 8,418,020.

Således hela inteckningssumman R:dr 130,987,401.

Anmärkas bör att ett icke obetydligt antal inteckningar, i följd af prescription och utan anmälan hos domaren, förfaller; hvadan den intecknade gälden torde i verkligheten vara mindre ln hvartill den här, på grund af officiella handlingar, blifvit beräknad. Rikets hela uppskattningsvärde år 1842 (se pag. 239) = 409,225,147 R:dr B:co; Inteckningarne omkring 131 millioner, eller $\frac{1}{3}$ af värdet.

Hvad som deremot är mindre underkastadt tvifvel det är eloppet af årligen försåld fast egendom, samt till hvilka samällsklasser densamma blifvit förflyttad. I afseende på förmågan tt bibehålla eller förvärfva fast egendom visar sig Rikets första ånd i en särdeles ofördelaktig dager.

Af Ridderskapet och Adeln har egendom blifvit såld ifrån r 1821 intill slutet af år 1844 för 16,239,322 R:dr mera än ıdeln har köpt. Ståndspersonsklassen och Allmogen har deraf örvärfvat nära hälften hvardera.

Såsom medium af årligen intecknad och dödad gäld under ecennium från 1831 till 1841, belöper sig för:

Riddersk. och Adeln	inteckn.	2,621,684;	dödad	1,131,607	R:dr.
Ståndspersonsklassen	d:o	3,433,198;	d:o	1,565,721	„
Allmogen	d:o	3,215,497;	d:o	726,561	„

24

Köpt och såld egendom 1834 och 1841 inom hvarje klass.

År 1834.	Inom Riddersk. o. Adeln.	Inom Stånds-pers.-kl.	Inom Allmo-gen.	Summa.
Riddersk. och Adeln köpt .	1,627,713	689,833	94,999	2,412,546
d:o d:o sålt . .	1,627,713	1,194,402	338,779	3,160,895
Ståndspersonsklassen köpt .	1,194,402	2,249,559	473,886	3,917,848
d:o d:o sålt . .	689,833	2,249,559	631,900	3,571,292
Allmogen köpt	338,779	631,900	8,109,433	9,080,113
d:o sålt	94,999	473,886	8,109,433	8,678,320
1841. Riddersk. o. Adeln köpt	1,938,303	924,974	152,704	3,015,981
d:o d:o sålt .	1,938,303	1,752,730	926,950	4,617,983
Ståndspersonsklassen köpt . .	1,752,730	3,286,396	756,125	5,795,251
d:o d:o sålt . .	924,974	3,286,396	1,038,749	5,250,119
Allmogen köpt	926,950	1,038,749	11,273,131	13,238,830
d:o sålt	152,702	756,125	11,273,131	12,181,960

Tabell öfver frivilligt försåld och öfver utmätt egendom.

	1831.	1832.	1833.	1834.	1841.
Försåld egendom	14,279,709	14,257,537	14,327,658	15,410,507	22,050,065
Deraf frivilligt .	13,685,839	13,690,925	13 923,589	14,961,132	21,739,900
D:o utmätt . .	593,870	166,611	404,068	409,375	310,165

Enligt de tryckta Berättelserna, utgjorde beloppet af de beviljade Inteckningarne på landet från och med 1822 till och med 1841 i:

Ridderskapet och Adelns egendom . . . . 53,850,863.
Ståndspersonsklassens . . . . 56,633,907.
Allmogens . . . . 51,304,197.
Summa R:dr B:co 161,788,967.

För dem som icke utan oro betrakta att en så stor del af Svenska Folkets egendom blifvit under de senare åren intecknad och följaktligen mera rörlig, torde underrättelsen om jordbrukets skuldsättning eller rättare förmåga att bära skuld, i ett annat land, icke vara utan intresse. I Say's Economie Politique, 2 tom. pag. 59 står, att när en hypotheks-inteckningskassa skulle för få år tillbaka inrättas i Frankrike, och man gjorde sig underrättad hos Fredsdomarne och i Hypotheksbyråerna om jordens förut varande gravationer, befanns hon vara till 60 pr.c. skuldsatt. Ett annat faktum torde deremot synas mången vida be-

tänkligare, neml. om Rikets första Stånd, som bör föregå de öfriga Samhällsklasserna med storsinta och värdiga föredömen, i det stället skulle genom en oförståndig och flärdfull lefnad årligen förminskar sin egendom, sitt anseende och sitt oberoende!

Om Finanserna.

Avec de l'ordre et de l'économie dans les finances on vient à bout de bien des choses.
CATHARINE II.

Principen för all financiell förvaltning, så väl hos Stater som hos Individer, är ganska enkel och innefattas uti den sanningen: att *man måste ställa sina utgifter i förhållande till inkomsterna.* Den som icke härmed är nöjd utan sträcker sig deröfver, straffas förr eller sednare för denna svaghet eller lättsinnighet, med ekonomiska bekymmer, som gemenligen sluta med en ohjelplig bankrutt.

Uti hvarje Samhälle utgör myntets stadga ett väsendtligt villkor för all verklig förkofran; det har derföre alltid varit Lagstiftarens förnämsta syfte att förhindra hastiga eller stora fluctuationer i dess värde. Af denna anledning hafva Banker blifvit inrättade, hvilkas ändamål icke endast är att utgifva och sätta i omlopp sedlar, eller hvilket är det samma, förbindelser, i stället för det metalliska myntet, utan äfven att göra den förmögenhet, som redan finnes i landet, så frugtbärande som möjligt för den produktiva rörelsen. När en sådan Bank skötes med klokhet och försigtighet, och dess kredit, eller det förtroende den äger hos allmänheten, icke öfverskrides, så lockande än detta vid många tillfällen kan vara för Styresmännen, — måste den vara gagnelig för landet och bidraga till ökandet af rörelse-kapitalet, liksom till stadgandet af myntets värde.

Omständigheter kunna emellertid inträffa som föranleda penningebrist och silfrets utskickande ur Landet; huru skall då myntvärdet upprätthållas? Mången vill påstå att detta kan ske genom ett i sednare tider uppfunnit medel som medfört de vigtigaste

följder för Staters existens, och som ännu i dag lika högt prisas af somlige, som det fördömmes af andra. Detta medel är Fondsystemet.

Till dagens läror hörer att predika nyttan och nödvändigheten af Statsskuld, och man anförer såsom bevis att England icke skulle vara i det välstånd det är om det icke ägde sin stora nationalskuld *), och att blott genom *den*, man må kalla den kommande generationers skuldsättning eller hvad annat namn man vill, har England förmått bära de ofantliga kostnaderna af sina krig, hvilka genom direkt beskattning varit omöjliga att underhålla. Det må visserligen vara en fördel för en Nation att

*) Se Engelska Statsskulden, dess inflytande och förvaltning, af Grefve Björnstjerna, med ett företal om Statsskuldssystemets allmänna grunder af Biskop Agardh. — Stockholm 1833. Enligt samma författare, pag. 15, dödas ett 3, 4 och 5 procents lån på följande antal år:

						Nemligen 3 pr.cts lån.		4 pr.c.	5 pr.c.
à	3	pr.ct.	amortissement	dödas på	. . .	$23\frac{1}{2}$	år.	$21\frac{1}{4}$	20 år.
„	2	„	d:o	„	. . .	30	„	28	26 „
„	1	„	d:o	„	. . .	47	„	41	37 „
„	$\frac{1}{2}$	„	d:o	„	. . .	66	„	57	49 „
„	$\frac{1}{10}$	„	d:o	„	. . .	116	„	94	80 „
„	$\frac{1}{20}$	„	d:o	„	. . .	139	„	112	100 „

Närmaste följden af Engelska nationalskulden är den mängd af taxor, som äro lagda på nästan alla de första lefnadsbehofven, såsom malt, dricka, thé, tobak, ljus m. m., och som äro så tryckande att mer än en betänklig förening uppstått, som nekat att erlägga dessa skatter. Det synes som alla dessa afgifter till förmon för ett obetydligt — i jemförelse med Englands hela folkmängd — antal innehafvare af Fonder måste nödvändigt höja dagsverksprisen, och således i samma mon tillverkningskostnaderna på alla de produkter med hvilka Engelsmännen konkurrera på verldsmarknaden. När andra Nationer, som icke hafva så tryckande taxor att betala, hinna förvärfva samma kapitalstyrka, samma fullkomlighet i machinerier och skicklighet i tillverkningen, så måste de i en måhända icke långt aflägsen framtid komma i tillfälle att undersälja Engelsmännen, och då nödgas dessa sednare att nedsätta arbetslönerna så mycket, att hela den talrika arbetande klassen i England icke förmår, oaktadt all ansträngning, förvärfva sin bergning. Att slutliga resultatet af ett sådant förhållande kan blifva vådligt, nekas af ingen. I England emottager hvar 10:de person fattig-underståd, i Sverige icke fullt hvar 33:dje.

på flera år kunna fördela ett ögonblickligt behofs kostnader, men icke gäller Englands exempel här såsom ett bevis. Detta lands rikedom härrörer icke deraf att det har en oerhörd nationalskuld, utan det är Engelska folkets arbetsamhet, drift och ihärdighet som haft den verkan att industrien och national-rikedomen utvecklat sig så hastigt och stigit till den förvånande höjden, att England långt ifrån att vara i betryck och förlägenhet med ökad lätthet afbördar sig räntorna på sin stora skuld, under hvars börda andra nationer skulle dignat. En högst betydlig del af detta lands statsbidrag, neml. 30,495,498 pund sterling eller 540 millioner R:dr R:gs åtgår årligen endast till betalande af räntan på skulden, hvilket tyckes vara en nog dyrköpt glädje, då man tager i betraktande att kapitalet, för hvars ränta denna skatt nu erlägges, längesedan är förtärdt. Skuld så väl för Stater som enskilde, den må vara gjord under hvilken förledande form som helst, medför likväl alltid skyldigheten att förr eller sednare återbetala kapitalet. Den kan vara mer eller mindre tryckande i mon af de billigare eller hårdare vilkor, längre eller kortare betalningsterminer, hvarunder den blifvit beviljad; tryckande är den dock alltid. Den innebär i sin princip en börda hvälfd på framtiden, och hvar dag har likväl redan förut sin egen omsorg. Ingen klok man synes af fri vilja böra kasta sig in på skuldsystem-banan, utan att dertill vara tvungen af en för tillfället erforderlig ansträngning, som öfverstiger dess förmåga för ögonblicket. För Stater utgör en sådan ansträngning krig, förstörande natur-händelser (öfversvämning, allmän missväxt, jordbäfning, pest, eldsvådor, m. m. eller allmänt nyttiga företag af större beskaffenhet), som icke kunna eller böra fördröjas.

Man har sagt till förmån för Statsskulder, att de äro såsom skulder från högra handen till den venstra, och att kroppen derigenom på intet vis känner sig försvagad. Detta är falskt, ty sedan det lånta kapitalet är förstördt, måste ju ränta derå erläggas, och den kan ej af Staten lemnas om icke den tages från någon annan inkomst, eller med andra ord om icke folket betungas med någon ny skatt.

Man har äfven yttrat i samma afsigt, att härigenom blifva kapitalisterna i tillfälle att förvandla sina penningar uti räntebärande fonder, utan att behöfva skicka dem utomlands. Att

förskaffa sig en nationalskuld blott för detta ändamål, synes icke vara ett tillräckligen giltigt skäl. Tvärtom, ifall dessa kapitaler sändas utomlands för att förräntas, är det ju utlänningen som betalar räntan, och kapitalet måste förr eller sednare återvända till landet.

Den enda synpunkt ur hvilken Fondsystemet kan betraktas såsom välgörande för ett Land, är att den någon gång vore en kraftig häfstång för lifvandet af industrien. De genom Fonder uppkomna kapitaler användas nemligen till publika arbeten samt andra allmänt nyttiga företag, af hvilka en framtid endast drager nytta och således äfven bör bidraga att dem bekosta. Näringsidkaren erhåller derigenom hvad han egentligen behöfver, nya arbets- och afsättnings-tillgångar, utan att öka sin skuldsättning. Så väl i England som Förenta Staterna göras stora kanal- och jernvägs-anläggningar genom bolag, som bedrifva företaget medelst lån i utgifna räntebärande papper; men äfven der, isynnerhet uti den sistnämnda Staten, hafva de ofta vid uppkommen penninge-krisis, varit förstörande för mången som oklokt nog satt hela sin egendom uti sådana fonder. Försigtigheten bjuder derföre Lagstiftaren att äfven i detta fall vara sparsam med ett system, som *någon enda gång* kan vara nyttigt, men som *alltför ofta* är motsatsen *).

*) Det är i synnerhet i de uppgifter kostnadsförslagen till flere af våra kanalanläggningar samt publika byggnader som den största opålitlighet blifvit röjd. Att sådant verkar ofördelaktigt och ingifver misstroende och ovilja mot dylika framtida förslager är påtagligt. Det första officiella förslaget till Göta kanal, (för att icke räkna det af år 1807, som angaf blott 833,000 R:dr) af år 1810, upptog 1,600,000, 1815 ökades det till 6 millioner. Vi veta nu att han har kostat något öfver 9, ehuru på grund af obetalade räntor hans rätta kostnad utgör 12,159,779 R:dr. Med Wäddö kanal är förhållandet ännu sämre, flere andra att förtiga. Såsom ursägt har blifvit åberopadt, att om man med ens framlagt för nationen tablåen öfver de erforderliga kostnaderna, så hade arbetet aldrig blifvit begynt eller också afstadnat. Ett bedrägligt förhållande häruti, som i allt annat, ogillas af förnuftet och moralen. Att man, när man vill, kan uppgöra tillförlitliga kostnadsförlager, bevisar Öfverste-Lieut. Nordevalls förslag, till Trollhätte Slussverk och General Sparres till våra fästningsbyggnader.

Vådan af dylika låne-operationer har England på ett varnande sätt visat. Från 1797 till 1815, under då påstående blodiga och ihärdiga kamp med Frankrike, utsträcktes detta lånesystem till den grad, ett de Engelska fonderna föllo 30 pr.c. emot guld och silfver. När detta missförhållande skulle efter vunnen fred rättas, år 1816, och man icke ville afvakta tiden, utan genom en våldsam krisis med ens bringa papper och reelt mynt till pari, då uppkom stor nöd och villervalla i England, och upproriska folkrörelser utbrusto på flera ställen *).

Något dylikt, hvad villervallan angår, tilldrog sig äfven i Sverige 1817, då diskonterna genom missbruk af deras låneoperationer hade utfärdat vida större sedelmassa än de förmådde honorera. Förlusten drabbade dock icke här såsom i England innehafvarne af diskontpapperen, utan Staten mellanträdde med sin kredit vid utredningen af Göta kanals, Malmö och Göteborgs diskonter och öfvertog på sin räkning de förluster, som innehafvarne eljest ofelbart hade fått vidkännas.

Väl ordnade finanser äro lika oumbärliga för Staters, som för Individers lycka och trefnad. Man bör icke förgäta att Franska revolutionens grymma och blodiga dater voro förnämligast framkallade genom oreda i finanserna. Att nödgas, såsom England och Frankrike, årligen afsätta många millioner till att betala räntor på ett redan användt kapital, innan en skilling till de curanta statsutgifterna får anordnas, är icke någon afundsvärd belägenhet. Detta oaktadt fortgå de flesta Europeiska Stater på fondsystem-banan, nästan i en jemn progression med det stigande missnöjet öfver de redan förut nog dryga skatterna. Förgäfves hafva de utmärktaste Statsekonomer, Smith, Ricardo, Say, Parnell, m. fl. höjt sina varnande stämmor emot all statsskuld, och påstått att den borde anses blott som en *nödhjelp*, hvilken man i behofvets stund må tillgripa, men sedan, så fort sig göra låter, döda. De betrakta henne icke såsom något önskvärdt eller godt att eftersträfva, och Say tillägger i sin resumé om Statslån: "qu'on ne s'imagine pas travailler à la posterité publique en empruntant". Också hafva Nord-Amerikanerne, som otvifvelak-

*) Fattig-understöden i England och Wales år 1817 utgjorde 9,320,000 P. St., eller efter nuvarande kurs mer än 112 millioner R:dr B:co se pag. 20 i Statistical Illustrations etc. — London 1825.

tigt äga många i dessa ämnen praktiskt kunnige och insigtsfulle män, skyndat att döda sin nationalskuld, så snart Unionens stats-inkomster gjort detta möjligt.

Under det att vår närmaste granne Danmark sträfvar med icke mindre än 53 millioner *) R:dr Hamburger B:co skuld, hvaraf årlig ränta och amortissement utgör 5,736,000 Riksbankdaler (se Journalen N:o 86, 1833), d. v. s. omkring 10 millioner R:dr R:gs, är Sverige i den lyckliga belägenhet att icke äga *någon* Statsskuld. Detta land är snart sagdt det enda i Europa, som icke betungas af någon sådan, och har således det vida fältet öppet för sig, att inträda på denna bana *när omständigheterna så skulle fordra, för stora och vigtiga nationalangelägenheters utförande.* Många personer anse likväl den efter Realisationen bestämda skillnaden emellan silfver och sedlar såsom statsskuld; det var den ock år 1809, då sjelfva lånet gjordes, men som icke någon ränta betaltes och ingen fond fans för detta lån, så, i och med det samma handeln och allmänna rörelsen hunno varseblifva myntets försämring och derefter rätta kursen emellan silfver och sedlar, i samma ögonblick var också bankrutten gjord. Den långa tid som förflutit och de många transactioner som ägt rum sedan 1809, hafva fullkomligt jemnat det missförhållande, som då uppstod genom det ur kapitalisternas fickor och allmänna kassor forserade lån. Hvad som då var en uppenbar orättvisa emot dem, skulle vara det ej mindre, om nuvarande innehafvare af bankosedlar kunde påräkna att få realisera efter pari, och således är icke den genom realisationen stadgade skillnaden emellan silfver och sedlar någon statsskuld.

Ett tiotal af år är nu förflutet sedan denna realisation tog sin början eller d. 1 October 1834, hvarigenom En Silfver-riks-

*) Den inländska skulden		=	71,481,000	Riksbankdaler.
„ utländska	d:o	=	58,324,000	d:o
	Summa		129,805,000	d:o

rs värde bestämdes till 2⅔ R:dr i sedlar *). Under de för-åren visade sig de vackraste resultater: utländska kapitaler to i landet, Privatbanker inrättades och penningar utbjödos flera håll; men det var naturligt att detta penninge-öfver-skulle alstra stegring å alla priser och uppmuntra till före-mer eller mindre väl beräknade. En stark täflan uppstod genom de många spekulationerna och deraf följande hastiga

---

Att realisations-épokon, d. 1 Oct. 1834, icke begagnades till att fördela myntet decimalt och derigenom underlätta införandet af decimalräknesättet i Rikets penningeväsende, likaväl som i det föreslagna nya Mått, Mål och Vigtsystemet, bevisar tillräckligt att Vederbörande icke hade något allvar med antagandet af denna förbättring. Det kan icke bestridas att det nya Mått, Mål och Vigtsystemet är snillrikt uttänkt samt af en för de lärde serdeles vig och lämplig beskaffenhet; ty det är så till vida fullkomligare än det så mycket omtalade franska decimalsystemet, som det egentligen är och bör kallas icke decimal utan centesimal-system. Enligt K. Vet.-Akadem. förslag af år 1822, skulle Torrvarumålet i stället för tunna och kappar utgöras af *Foting* = 10 kannor, fördelad i 100 mått; Våtvarumålet skulle utgöras af *kanna* fördelad i 100 *tummingar;* Vigten af *Centner* = 100 ℔ vict.vigt, hvarje skålpund fördeladt i 100 *ort* och hvarje ort i 100 *korn*. Längdmåttet skulle bibehålla den indelning det redan äger på landtmäteri-skalorna, neml. *en fot* i 10 tum och hvarje tum i 10 linier. Af Foting, kanna och skålpund skulle inga underafdelningar med sjelfständiga namn finnas mellan ett och hundra. I bokföring och kalkyler måste detta genialiska system, medföra bestämda fördelar, ehuru att dess antagande sannolikt skall fordra större ansträngningar hos massan af folket än man vid ett hastigt påseende kan ana. De gamle ägde, som vi alla veta, en synnerlig förkärlek för tolftalet, hvilket ännu qvarstår i åtskilliga af våra institutioner, såsom tolfmanna-nämnden m. fl. Om tolftalet anses som enhet i det tvådeliga (binära) räknesättet, likasom 10 i det decimala, så äger 12 fyra faktorer, neml. 2, 3, 4 och 6, när det tiodeliga har blott 2 och 5.

Emedlertid hafva Rikets Ständer såsom vanligt icke kunnat förena sina åsigter om myntenhetens beskaffenhet. En del önskade den nuvarande silfverriksdalern riksgäld, under namn af Riksdaler kurant, fördelad i 100 skillingar såsom enhet, andra (Friherre Wredes förslag) den nuvarande 24-skillingen under namn af krona, fördelad i 100 styfver, till enhet. Vi hafva således qvar vår gamla riksdaler silfver, som är en allt för stor mynt-enhet i ett folk- och produktfattigt land.

förökning i produktionen, — afsättningen blef trög, — varorna föllo i pris, — och de låfvande företagen motsvarade icke de sanguiniska förhoppningarne. Lånen som blifvit gjorde för dessa företags drifvande, måste emedlertid omsättas, och räntorna betalas, — och då spekulationerne ej gåfvo någon vinst, var man tvungen att göra nya lån. Detta blef likväl icke så lätt, ty både Privatbankerne och sjelfva Statsbanken hade kommit i trångmål och fått vidkännas reaktionens svåra följder. En indragning var nödvändig, förskotten måste betalas och silfret uttogs ur Banken för att skickas utomlands. Från alla landsändar hördes blott klagan och jemmer öfver penningebrist, nöd och misströende. Så var äfven förhållandet i Förenta Staterna vid 1837 års krisis: från öfverflöd på silfver blef en total brist derå, alla varor föllo till vanpris, förtroende fans icke mera, men liksom denna krisis der, hade en öfvergång, så skall den äfven i Sverige småningom hjelpa sig sjelf och öfvergå till ett bättre skick. Detta skall åstadkommas hos oss medelst förbättring i våra bristfälliga kreditlagar, och ett ändamålsenligare reglemente för Riksbanken, hvarigenom denna sättes i tillfälle att uppfylla sitt ändamål, och ej, såsom nu är fallet, oaktadt sitt stora kapital-öfverskott, genom sättet hvarpå dess sedlar utkommit, genom beskaffenheten af dess utlåningar och deras långsamma återbetalning, befinner sig i ett tillstånd som förorsakar oro och bekymmer vid uppfyllandet af dess förbindelse till myntvärdets upprätthållande *). Realisationen skall sålunda skyddas och vidmagthållas, och detta utan att behöfva tillgripa Fondsystemet, som omärkligt undergräfver Samhällsbyggnaden och på kommande slägter kastar tyngden af den närvarande generationens ögonblickliga behof. I Sverige saknas ett allmännare välstånd; Svensken måste vara sparsam om han vill draga sig fram och förblifva sjelfständig. Fordna tiders erfarenhet har visat att ett enda missväxtår har medfört hungersnöden i alla dess bittra former; vore det *vist* handlat af Lagstiftaren, att i ett *sådant* land draga vexlar på framtiden? **)

Alla Staters finanshistoria intygar, att deras Bankers guld och silfver tidtals genom inträffade ofördelaktiga handels-konjuk-

*) Se Banko-Utskottets Betänkande om Bankens Lånerörelse, inlemnadt till Ständerna under nu pågående Riksdag.

**) Meddeladt af Hr Konsul C. D. Arfvedson.

turer, eller också af andra skäl, såsom ett ovanligt behof af ädla metaller i närgränsande stater m. fl. varit på vägen att tömmas. Engelsmännen kallar dessa silfveruttömningar *drains*, och en sådan tilldrog sig sednast i Londons bank 1838. En regnig väderlek förstörde skörden i England, och utländsk spannemål fick fritt införas. Då utgick från Londons Bank 6 millioner pund sterling i guld och silfver för spanmål; och Bankens silfvertillgång nedgick från 8,500,000 pund till 2,500,000. Tio millioner pund utgingo inom 15 månader, så att banken för att icke göra bankrutt nödgades öppna kreditif med Frankrike samt på allt sätt indraga eller minska sin lånerörelse tills krisen var öfverstånden. (Se *Alison* on the principle of population, and their connection with human hapiness. London 1840, 2 del. pag. 450).

Enligt officiella rapporter var Riksbankens ställning vid 1844 års slut sålunda:

Sedel- och Depositions-skulder:

1:o. Utelöpande Sedlar	B:co R:dr	19,750,285: 9. 11.
2:o. Riksgälds-sedlar och Koppar-skiljemyntspolletter	„	361,801: 29. 6.
3:o. Inneстående medel på Räkn. uti Depositions-afdelningen:		
a. Depositionsmedel för Låne-afdelningen	„	80,000: — —
b. Behållningar på Bankens Upplånings räkning .	„	750: — —
c. d:o på öfrige räkningar, sedan de obegagnade andelarne af de åt flera Inrättningar anvisade kreditiver blifvit afdragne, hvarigenom behållningen tillhörig Allm. Verk o. Inrättningar samt Bolag och enskilde personer . . . Dukater 1961.	„	3,391,865: 39. 10.
Dukater 1,961.	B:o R:d	23,584,702: 31. 3.

		Transport	23,584,702: 31. 3.
hvarifrån afgå nedanstående i Sedel och Depositions-skulderne inberäknade poster:			
Vexlings-förskott till Landsorterna	B:co R:dr	71,000. — —	
Inlöste otydlige Transportsedlar		8,874: 45. 4.	
d:o Sedlar af nya slaget . .		2,583: 16. —	
Metalliska värdet i Riksgälds-Kontorets utelöpande Kopparskiljemynts-polletter . .		55,616: — 2.	138,074: 13. 6.
Saldo såsom Sedelstock beräknadt	B:co R:dr		23,446,628: 17. 9.

Guld- och Silfver-tillgångar.

	Dukater.	R:dr Silfver.
1:o. Myntadt, gångbart, i kassa liggande	19,292.	1,085,882: — —
2:o. Utländskt mynt, efter evalvation	——	1,342,119: 32. 10.
3:o. Omyntadt, efter prof och uträkning	$188,407\frac{77}{100}$.	275,920: 18. 7.
4:o. Hos Kongl. Myntet, m. fl. .	——	25,459: — 3.
5:o. På Utrikes ort deponeradt .	——	140,000: — —
Summa, guld- och silfver-tillgång	$207,699\frac{77}{100}$.	2,869,381: 3. 8.
Härifrån afgår motstående Depositions-skuld	1,961.	—— ——
hvarig. Bankens tillhörighet blir	$205,738\frac{77}{100}$.	2,869,381: 3. 8.
Dukatsumman förvandlad á 102 sk. silfver gör		437,194: 42. 6.
Silfver-tillgång således af		3,306,575: 46. 2.
motsvarande efter myntbestämn.grunden B. R.		8,817,535: 43. 1.
Den öfriga Sedel- och Depositionsskulden utgör		14,629,092: 22. 8.
Summa B:co R:dr		23,446,628: 17. 9.

För denna sistnämnda skuld B:co R:dr 14,629,092: 22. 8, äfvensom för Låne-afdelningens alla skulder, motsvara Bankens säkra fordringar, dels emot rörliga och fasta panter samt i diskontväg, och dels hos Staten emot Riksgälds-Kontorets obligationer samt åtagna förbindelser, icke allenast fullt, utan lemna

Bankens Fastigheter och Inventarier oberäknade, derutöfver, enligt öfversigten af Bankens ställning vid 1843 års slut, följande behållning, n. m.

Grundfond	B:co R:dr	5,000,000:	— —
Reservfond	„	1,000,000:	— —
Behållning derutöfver	„	3,404,475:	18. 6.
Tillsammans	B:co R:dr	9,404,775:	18. 6.

Lånebeloppen som år 1816 utgjorde B:co R:dr 4,472,010, stego under de påföljande 27 åren till B:co R:dr 6,343,295; de uppgå för alla dessa år sammanräknade till B:co R:dr 156,103,183. Efter afdrag af alla omkostnader, afskrifningar, m. m. blir Bankens behållna vinst B:co R:dr 7,180,997, hvartill likväl bör läggas den af influtna räntor bildade reservfonden, utgörande vid 1843 års slut B:co R:dr 162,889, så att hela vinsten å utlåningen uppgått till B:co R:dr 7,343,887, motsvarande mer än $4\frac{1}{4}$ procent å de utlånta summorna.

Såsom ägande nära samband med Statens låneanstalter höra slutligen äfven Privatbankerne, hvilka i närvarande stund äro sex till antalet, neml. den Skånska, Smålands, Östgöta, Örebro, Wermlands och Stora Kopparbergs Läns och Bergslags enskilde Bank. Deras ställning vid 1844 års slut är som följer:

Den förnyade Skånska Privat-Banken.

Tillgångar:

Kontant i kassan och hos Bankens Invexlings-Ombud	B:co R:dr	500,940:	32. —
Säkerhets-handlingar för 60 proc. af aktie-fonden	„	811,200:	— —
d:o d:o för beviljade kassa-kreditiv till belopp B:co R:dr 501,200, hvarå blott äro upptagne . . .	„	376,450:	— —
Summa	B:co R:dr	1,688,590:	32. —

Skulder:

Utelöpande kreditsedlar	B:co R:dr	1,636,464:	— —
Saldo till ytterligare sedel-emission	„	52,126:	32. —
Summa	B:co R:dr	1,688,590:	32. —

Diskont-Rörelsen år 1834 och 1844.

Vid Lånekontoren i:	Lån på Reverser mot Borgen, 1834.								Diskont-Lån, 1834.					
	Landtmanna-Näringar.		Stadsmanna-Näringar.		Tjenstemän och Diverse.		Total.		På Reverser mot Borgen.		Med Hypothek af Publika Papper.		Från Handels- och Närings-Diskonterne.	
	Antal.	Summa R:dr.	Antal.	Summa R:dr.	Antal.	Summa R:dr.	Antal.	Summa R:dr.	Utestående vid årets slut.	Afkastn. till Banken.	Uteslående vid årets sl.	Afkastning till Banken.	Utestående vid årets slut.	Afkastning till Fondens förstärkande.
Stockh.	1,414	1,392,760	705	1,062,870	1,033	907,350	3,152	3,362,980	5,345,288	237,430	160,756	9,318	481,150	23,723
Göteb.	982	432,790	461	559,970	475	321.930	1,918	1,314,690	2,006,911	90,440	250,130	12,730	354,334	19,130
Malmö	1,622	504,500	524	222,018	832	290,673	2,978	1,017,195	1,017,195	43,898	4,900	253	64,600	2.697
Summa	4,018	2,330,050	1,690	1,844,858	2,340	1,519,953	8,048	5,694,865	8,369,394	371,768	415,786	22,301	900,084	45,550
1844. Stockh.	2,449	2,020,140	658	858,390	911	702,320	4,018	3,580,850	6,221,727	291,412	201,568	9,367	2,261,640	94,790

Ofvannämnde uppgifter om Diskontrörelsen 1834 äro meddelade af Banko-Sekret. Helsingius; de för 1844 af Ombudsmannen, Assessor Carlqvist. Uppgifter från Lånekontoren i Malmö och Göteborg för 1844 voro icke inkomna när detta skrefs.

Af *Göteborgs Låne-Kontor* voro vid 1834 års slut utestående fordringar: Göteborgs Stad 375,170; Göteborgs Län 229,200; Mariestads Län 237,570; Wenersborgs 321,670; Halmstads 155,000 R:dr.

Af *Malmö Låne-Kontor* vid 1834 års slut utestående Lån-fordringar, belöpte sig på Malmö Län 745,867. Christianstads 111,901. Carlskrona 159,427. Summa 1,017,195. Hvaribland hos personer af allmogen 411,890.

1334 års förvaltningskostnad för Diskonterna i Stockholm 31,787, i Göteborg 14,914, i Malmö 10,441. Summa 57,145.

1834 d:o för Banko-Verket belöper sig till 250,090. Hvaribland dock inga välgörenhets- och andra anslag af Rikets Ständer beviljade för förvaltningen främmande 12,210. Egentlig förvaltningskostnad sedan 371 R:dr afgått 237,880. Serskilda anslag för Diskontering. Åt Fabriker och Manufakturer, Förlags-Summa . . . . 1,000,000.

Deraf vid årets slut användt 905,383. Afkastning till Banken 26,497. Åt Jernhandteringen . . . . 600,000.

D:o d:o d:o [illegible] D:o d:o 15,153

Smålands Privatbank.

r:

i kassorna, silfver Riks-ar	B:co R:dr	520,575:	32. 4.
le obligationer	„	172,862:	18.—
ra Privatbankers sedlar . .	„	97,320:	28.—
för 60 proc. af aktie-fonden	„	890,880:	— —
för beviljade kassa-kreditiv	„	540,374:	37. 3.
konträkningen	„	724,875:	47. 5.
Summa	B:co R:dr	2,946,889:	19.—

kreditsedlar	B:co R:dr	1,464,361:	32.—
på upp- och afskrifnings-	„	247,380:	— —
. . . .	„	1,235,147:	35.—
Summa	B:co R:dr	2,946,889:	19.—

Östgöta Privatbank.

r:

af Riksmynt i kassorna .	B:co R:dr	330,000:	22.—
le obligationer	„	13,500:	— —
af Riksmynt hos Ombudet lm	„	109,875:	— —
andlingar förvarade i Låteri	„	525,000:	— —
för utlåning i diskontväg .	„	1,058,280:	35. —
d:o i kreditiv-väg	„	8,920:	— —
Summa	B:co R:dr	2,045,576:	9. —

kreditsedlar	B:co R:dr	912,536:	32. —
medel	„	210,686:	32. —
d:o	„	42,697:	43. —
de tilgångar	„	879,654:	46. —
Summa	B:co R:dr	2,045,576:	9. —

3:o *Hof-Rätt*, 3:dje Domstols-Instansen, utgöres af President, Vice President, Råder och Assessorer, hvilka alla nämnas af Konungen. Sådana Hof-Rätter finnas 3: i Stockholm Svea Hof-Rätt, i Jönköping Göta Hof-Rätt, och i Christianstad Hof-Rätten för Skåne och Blekinge. Under dessa Hof-Rätter dragas både tviste- ock Brottmål från de lägre Domstolarne såväl i Städerna, som å landet.

4:o *Konungens Högsta Domstol* utgöres af 12 medlemmar som benämnas Justitiæ-Råder, 6 af Frälse (adeln) och 6 af Ofrälse Stånd: Dessa tjenster sökas icke, ej heller upprättas förslag till dem, utan Konungen väljer dem han till Embetet anser skickligast. Högsta Domstolen, lika med Höiste Ret i Norrige, har sitt säte i Stockholm, och är gemensam högste instans både för städerne och landet.

B. *I Städerna.*

1:o 1:ste Stads-Domstol är *Kämners-Rätt*, med lagfaren Ordförande och 2:ne bisittare, som kallas kämnerer. Denna Stads-Domstol svarar i det närmaste mot Härads-Rätt å landet. 2:o *Rådstufvu-Rätt* är andra Domstol i Städerna, der Kämners-Rätt finnes, eljest den förste. I Rådstufvu-Rätt är Stadens Borgmästare Ordförande. Denna Embetsman väljes af Städernas Borgerskap på det sätt, att de trenne, som fått flesta rösterne, uppsättas på förslag, och Konungen nämner. Bisittare i Rådstufvu-Rätt äro Rådmän, som väljas af Borgerskapet. Denna Städernas domstol svarar i allmänhet mot Lagmans-Rätt å landet. Ifrån Under-Rätterna i Städerna fortgå målen till den gemensamma Öfver-Rätten, Hof-Rätt, och derifrån till Konungens Högsta Domstol.

Det är enligt lag tillåtet att *i under-rätt* göra så väl *muntelig* som *skriftelig* framställning; praxis har dock infört den sed, att vid Härads. och Kämners-Rätt talan föres, vanligtvis mundteligen, vid Lagmans- och Rådstufvu-Rätt deremot hegagnas vanligen skrifteligt utförande af målet. Deremot är för Öfver-Rätt stadgadt, bestämdt att skrifteligen skall käras och svaras. Såsom vi redan antydt, har Lagen velat bereda den rättsökande tillfälle att sjelf utan, lag- och skrifkunnigs biträde, göra sina anspråk inför Domstol gällande. Derför finnas icke heller i Sverige några offentligen antällde Advokater, hvilka uteslutande hafva

Stora Kopparbergs Läns och Bergslags enskilde Bank.

Tillgångar:

Odisponerade af fonden, förvarade i Länets Ränteri	B:co R:dr	438,200: — —
Kassakreditiv emot säkerhet af inteckningar uti fastigheter	„	78,300: — —
Behållning af Riksmynt i kassorna .	„	412,394: 44. 11.
Summa	B:co R:dr	928,894: 44. 11.

Skulder:

Utgifna kreditsedlar	B:co R:dr	643,352: — —
Saldo till ökad sedel-emission . . .	„	285,542: 44. 11.
Summa	B:co R:dr	928,894: 44. 11.

Att Privatbankerna icke sällan årligen utdela 12 à 15 pr.c. och deröfver å de insatte penningarna, föranleder till den billiga önskan, att Staten, om icke till hälften, åtminstone till någon del borde vara medinteressent i denna vinstgifvande penningerörelse. I England och Norra Amerika har den grundsatsen börjat göra sig gällande, att vid utfärdandet af privilegier eller tillståndsresolutioner för hvilken slags anläggning som helst, det vare sig Banker, Kanaler eller Jernvägar, föreskrifves såsom vilkor: att derest Bolaget eller Associationen vinner mera än 8 pr.c. skola afgifterna nedsättas, eller öfverskottet användas till något annat allmänt nyttigt ändamål.

England hade 1836 öfver 800 privatbanker; Amerika 704 med 231 millioner dollars kapital (Svenska Minerva N:o 47) — och att de underlätta och befordra penningecirculationen och den allmänna rörelsen, samt följaktligen äro nyttige, är utom allt tvifvel. Huru välgörande man föreställer sig verkningarne af enskilde banker i Frankrike, och huru enkel man anser deras stiftelse vara, kan inhemtas deraf, att i Revu Encyclopedique föreslås till bildande af en provinsbank: att hvarje 1000 innevånare borde insätta 1000 francs i skedar, ringar eller små pretiosa. En provins med 200,000 innevånare skulle på detta sätt samla en fond af 200,000 francs; härefter lånas mot 5 pr.c. från banken i Paris 200,000 fr. och med denna grundfond diskonteras sedlar för 800,000 fr. Efter 5 för 100 blir bankens årliga inkomst 40,000,

föredragas inför Kongl. Maj:t i Stats-Rådet, af Justitiæ-Stats-Ministern, som är Chef för Justitiæ-Departementet, och nu mera jemväl för den Nedre Justitiæ-Revisionen: en Auctoritet, af hvilken judiciella mål beredas till föredragning och afgörande i Konungens Högsta Domstol. De Embetsmän, som verkställa en sådan beredning och föredragning, kallas Revisions-Secreterare. Äfven stadgar Grundlagen, att två af Högsta Domstolens ledamöter skola öfvervara Justitiæ-måls föredragning i Stats-Rådet, men detta bör, genom sammanställande af Grundlagarnes hithörande stadganden så förstås, att dessa Justitiæ-Råder endast böra närvara vid verkeligen judiciella och icke vid administrativa justitiæ-måls afgörande i Stats-Rådet, d. v. s. i mål, hvarom 25 §. Reger.-Formen handlar, o. s. v.

I ett fall skall, enligt Grundlagarne, Konungens mening alltid inhämtas och Hans tvenne röster beräknas uti Högsta Domstolen, neml. i alla frågor om förklaringar öfver Lagen, änskönt Konungen icke uti Högsta Domstolens öfverläggningar derom deltagit.

En vigtig klass af rättsförhållanden utgöra de s. k. förmynderskaps-målen. Med få undantag saknas en serskild institution, som har vård om omyndigas medel. Deremot har lagen anförtrott en sådan omvårdnad åt de allmänna Domstolarne på det sätt, att desse, som förmedelst ingifne Bouppteckningar underrättas om inträffade dödsfall och hvilka sålunda tarfva förmyndarevård, skola förordna pålitliga anförvandter eller andra tjenliga personer till förmyndare, tillse att desse behörigen redovisa medlen o. s. v. Att Domstolarne, öfverhopade af ständigt ökade rättegångs-ärender, svårligen kunna med noggrannhet, som vederbör, fullgöra detta sitt öfverförmyndare-åliggande, är en erkänd sak; vådan af de omyndiges förlust är dock mindre, så länge omyndigs tysta företrädesrätt till betalning ur förmyndares gods fortfar, men vigtiga skäl framställa sig deremot, och i följe deraf för behofvet af lagstiftningens närmare bestämmelser till förvarande af de omyndigas rätt.

Korteligen hafva vi sålunda antydt *) det allmännaste, som rörer Domstolarne och rättegångsväsendet. Väsendtligen olika

*) Uti en nyligen utgifven Skrift "Rättegångssättet i Sverige": 2:dra uppl. utredes ämnet fullständigare.

former äro deremot stadgade för de administrativa målens behandling inför behöriga myndigheter. Dessa äro af tvenne slag, neml. 1) *Kommunala* såsom, Sockenstämma, Socknenämnd, Kyrkoråd och Skol-District-Styrelse, eller 2) *Offentliga* (Embetsmyndigheter) af hvilka i Städerna Magistrat, och å landet Konungens Befallningshafvande, eller dess underordnade s. k. Kronobetjening, står i närmaste och omedelbar beröring med folket. I allmänhet kan härvid anmärkas, att någon sträng serskiljning icke äger rum emellan Municipal- och offentlig verksamhet i afseende på målens vidare utveckling, ty ifrån de förra fullföljes klagan till de sednare. Så t. ex. anföres besvär öfver Kyrkoråds och Skol-Styrelses beslut i Domkapitlet, öfver Socknenämnds hos Konungens Befallningshafvande, öfver Socknestämmas beslut i vissa fall hos Domkapitlen, i vissa hos Kon. Befallningshafvande o. s. v. Sålunda har man sökt införlifva den kommunala och publika verksamheten med hvarandra, för att ernå bådas *gemensamma* syftemål.

Inom Kyrko-Lagstiftningens område har det sätt, hvarpå Sveriges lagar bestämma sambandet mellan verldslig och andelig myndighet, med rätta ansetts för högst syftesenligt, serdeles i fråga om äktenskaps-rätten. De för dessa måls behandling af ecclesiastik och allmän judiciell auctoritet stadgade former hafva äfven påkallat utländska rättskunniges uppmärksamhet, och af dem ansetts förtjenta att tagas till föresyn i andra länder af Evangelisk trosbekännelse.

Ibland speciella eller privilegierade Domstolar förekomma de, som under fredstid upptaga mål rörande krigare-ståndets medlemmar och afgöra dem enligt serskildta lagar, de s. k. krigsartiklarne. Dessa domstolar benämnas Krigs-Rätt och Krigs-Hofrätt, den sednare med säte i Stockholm och svarande emot den Allmänna Öfver-Rätten, Hof-Rätt. Då vidare dessa mål från krigsdomstolarne dragas under Konungens pröfning, d. v. s. i högsta Domstolen företagas och afgöras, förordnar alltid Konungen, enligt Reg.-formens föreskrift, tvenne militairpersoner af högre grad, att dessa mål öfvervara, och deröfver rösta. De *Administrativa* ärender, som röra krigsväsendet, förekomma hos förvaltningsmyndigheter såsom Krigs-Kollegium, Förvaltningen af Sjöärenderna, de båda dithörande Stats-Departementerna o. s. v. — Att

här ingå i vidare detaljer förbjuda oss de för denna summariska uppsats bestämda gränsor *).

Mera än 10 år äro förflutna sedan Justit.-Stats-Ministerns första underd. Berätt. om de *Civila Rättegångs-ärenderna samt Brottmålen i Riket* från trycket utkommo; och det är onekligen en af Styrelsens mest förtjenstfulla handlingar att låta samla, ordna och allmängöra en mängd med vigtiga upplysningar, som fordom dels saknades helt och hållit, dels endast meddelades till några få af Statens högsta myndigheter. Det kan icke gerna fela att den nära bekantskap som nationen derigenom vinner om, så väl dess brister och fel som förmåner och goda egenskaper, skola verka fördelaktigt, lugnande och följdrikt på det allmänna omdömet. Af en sådan beskaffenhet synes de sakrika och ganska omständliga berättelser vara om Lagskipningen i Riket, som här ofvan blifvit nämnde, och af hvilka en kort öfversigt samt ett medium för alla 10 åren här efteråt skola blifva meddelade **).

Antalet af de Civila mål och ärenden vid Öfver- och Underdomstolar samt verkställande myndigheter utgjorde, år 1841, 322,598, af hvilka 19,938 tillhörde det föregående året. Af dessa voro konkurs- boskillnads- och urarfvamål 1,064; skuldfordringsmål

*) Denna korta öfversigt är meddelad af Professor Doct. Jur. C. O. Delldén i Upsala.

**) Månne icke dessa alla år utkommande digra och voluminösa Embets-Berättelser (den sista af år 1841 innehåller icke mindre än 250 sidor i stor qvart, förnämligast bestående af en stor mängd tabeller) borde inskränkas till hvart 5:te eller rättast till hvart 10:de år? På samma sätt som Landshöfdingarnes och Tabell-Kommiss. Berätt., hvilka affordras blott hvart 5:te år, kunde det äfven vara alldeles tillräckligt om Kommerce- och Bergs-Kollegii årliga redogörelser allmängjordes blott hvart 5:te år. Af de till K. M. för *hvarje år ingående Berätt.* kunde ganska väl ett utdrag sändas till det officiella bladet Post- och Inrikes Tidning hvarifrån dessa underrättelser om Lagskipn., handeln, fabrikers och näringars tillstånd, m. m. kunde med lätthet spridas öfver hela Riket genom aftryck i de flesta öfriga Tidningar. Besparingen vore icke så obetydlig och exemplet är af ännu större värde.

140,158; skiftesmål 1,431; tvistemål i allmänhet 28,913; genom vad eller besvär från lägre till högre rätt fullföljda mål 6,953; öfriga mål och ärenden 124,141.

Hos Öfver-Ståthållare-Embetet och Landshöfdingarne voro samma år anhängiggjorda 218,212 mål. Vid Häradsrätterne 73,605; Ägodelningsrätterne 1,694; Grufve- och Bergstingsrätterne 391; Lagmansrätterne 5,131.

	Svea.	*Göta.*	*Skånsk.*	*Summa.*
Konkursmål under Hof-Rätterne:	202.	192.	62.	456.
Skuldfordringsmål	23,493.	11,092.	2,499.	37,084.
Andra Tvistemål	12,698.	9,662.	3,718.	26,078.

Från Härads- till Lagmans-Rätterne vädjade 4,837 mål.

Inalles vid Lagmans-rätterne handlagde 5,131 mål.

Från Städernas under-domstolar m. fl. inkomne 10,951 mål, af hvilka 5,008 från Kämners-Rätterne och 5,188 från Rådstufvu-Rätterne.

Hos Hof-Rätterne anhängige civile mål 9,837; afgjorde 8,316.
„ Kammar-Rätten . . . . 797; „ 642.

Tio års medium af antalet af Civil. rätteg.-ärender utgör 87,678, af hvilka medeltalet för konkursmålen blir 1,496; af skuldfordringsmålen 48,350; af tvistemål i allmänhet 35,522.

Af de genom Öfver-Ståthållare-Embetet och Konungens Befalln.hafvande afgjorde 211,995 mål hafva 2,199 varit Kongl. remisser; 88,770 handräckningsärenden, inkomna från domstolar, kollegier och embetsmän; 96,898 skuldfordringsmål; 1,036 till verkställighet inkomne domar och utslag i civile mål; 17 utslag i lifssaker; 5,233 utslag i andra brottmål; 17,373 ekonomi- och politi-mål; 199 balance- och restantie-mål.

Utsökningsmålen 56,780 till belopp af 3,810,143 R:dr hafva bestått uti 577 mål mot Ridderskapet och Adeln till ett skuldbelopp af 218,852 R:dr; 8,764 mot Ståndspersoner till en summa af 1,223,779 R:dr, samt 33,332 mot Bondeståndet till ett belopp af 2,131,717 R:dr; äfven mot Torpare och Tjenstefolk hafva 14,107 utsökningar varit anhängige till belopp af 235,794 R:dr.

De angifne *Brottmålens* antal år 1844 hafva utgjort 28,835, rörande 25,664 män och 4,561 qvinnor; deraf sakfällde 24,315 personer, neml. 21,131 män och 3,184 qvinnor. Frikände 4,473

män och 1,365 qvinnor. För fylleri sakfällde af Landshöfdingarne 974 män och 19 qvinnor.

Antalet af de i kronans och Stockholms Stads häkten år 1841 förvarade fångar, af alla slag, har utgjort 17,816 män, och 3,158 qvinnor, summa 20,970 personer, hvartill komma 328 barn, som varit sina föräldrar följaktiga i fängelse.

För gröfre brott anklagade 582; för stöld 4,119; för andra förbrytelser 3,209. Till vatten och bröd dömde 4,302; lösdrifvare och försvarslöse 3,351; transportfångar 4,899; bysatte 512.

Af 100 angifna brott hade 68 varit begångna mot person och 32 mot äganderätt. De oftast förekommande brott emot person ha bestått i slagsmål (4,059), oqvädinsord (1,223), och 998 snatterier. Tjufnadsbrotten 3,278. Bland stölderna voro 714 mål angående mindre penningebelopp än 5 R:dr.

Så vidt af de inkomna uppgifterna kunnat utrönas voro, i afseende på åldern, af 100 anklagade 1 under 15 år, 11 emellan 15 och 20, 28 emellan 20 och 25, 36 emellan 25 och 35, 20 emellan 35 och 50 år.

Af de sakfällde personerna hade 15 pr.c. utgjorts af korrektionister och lösdrifvare, 45 pr.c. af tjentehjon, 2 pr.c. af stattorpare, 7 pr.c. jordtorpare, 10 pr.c. ägare och brukare af hemman, 17 pr.c. andre till allmogen hörande personer, 4 pr.c. ståndspersoner.

Vid Domstolar och Poliskamrar voro 17,250 personer tilltalade, och sakfällde 12,421.

De gröfre brotten ha varit af följande beskaffenhet:

Smädelse mot Gud *); 1 brott.

Mord; 3 brott af 2 män och en qvinna.

Förgöring genom förgift; 2:ne fullbordade, ett försök dertill.

Dråp å föräldrar, maka eller barn, 5 brott, af 3 män och 1 qvinna.

Dråp å husbonde eller förman, 2, af 2 män.

Annat dråp med vilja, 16 brott, begångna af 22 män.

Dråp af vållande, 52, begångna af 66 män och 9 qvinnor.

---

*) I de föregående berättelserna rubricerades detta brott *hädelse mot Gud*. Kan någon dödlig smäda eller häda det Högsta Väsendet? Ursinnig, eller vansinnig kan mången vara, äfvensom man kan begå gäckeri med eller störa den allmänna Gudstjensten, men häda Gud kan ingen göra.

Barnamord 12, begångna af 12 qvinnor.
Tidelag 1 brott.
Rån, 6 brott.
Mordbrand 1 brott.
Sjelfmord 193*), bland hvilka 165 af män och 28 af qvinnor.
Försök till sjelfmord 24; 16 män och 8 qvinnor.

På landet har öfverhufvud hvarje 109:de person varit tillalad, och hvarje 233:dje sakfälld. I Städerne hvarje 18:de tillalad och hvarje 23 sakfälld.

I Sverige är det Domare-Corpsens skyldighet att söka förlika de tvistande parterna innan lagens mellankomst anlitas. Af de inkomna berättelserna synes att nära $\frac{1}{5}$-del af de instämde målen blifvit vid Härads-Rätterne förlikte. Ett helt annat resultat vore dock ganska säkert att förvänta, derest en förlikningskomité vore att tillgå inom hvarje Pastorat, eller må hända inom hvarje Socken, ifall de äro vidsträckta. Man skulle då sannolikt finna samma tillfredsställande erfarenhet i Sverige, som i begge Brödra-Rikena Danmark och Norrige, hvarest enligt officiella med-

*) Den förklaring öfver anledningarne till *sjelfmordens* högst betydliga antal i Maj månad framför alla de öfriga månaderne af året som Hr General-Direkt. Ekströmer afgifvit till Sundhets-Kolleg. (se dess tryckta berätt. pag. 35) är af en så egen beskaffenhet, att den väl förtjenar att anföras till mina landsmäns eftersinnande. Han säger neml. "Efter inbergad skörd har den torftigare arbetsklassen minsta bekymren för sin utkomst; derföre förekomma sjelfmorden i allmänhet på landsbygden mindre under hösten och vintermånaderna, än under den öfriga delen af året, och minst i December, då Julhelgen, äfven i de torftigas boningar, bringar en viss grad af välefnad. Det ökade antalet i Januari torde i icke ringa mon bero af delirium tremens efter Jul-rusen; — ju närmare våren nalkas, desto mera ökas bekymren för den fattige landtbrukaren, och de hafva nått sin höjd, då i Maj såningstiden är för hand och det medtagna förrådet visar sig otillräckligt både till utsäde och till uppehälle under de stundande sommarmånaderna intill nästa skörd. Kommer nu härtill medvetandet, att genom dryckenskap och misshushållning sjelf hafva orsakat en sådan belägenhet, så blir det mindre förvånande, att just den månad, då annars *i menniskans hjerta vaknar lefnadslust och mod och hopp*, inom den ifrågavarande samhällsklassen räknar de flesta sjelfmorden".

delanden, minst ⅘-delar af alla instämda tvistemål blifva före inställelsen förlikte *).

Sedan år 1830 då den första berättelsen om Lagskipningen afgafs och till 1840 hade brotten ökat sig från 19,984 till 25,686.

Uti Justitie-Revisions-Expeditionen förekomma årligen omkring 1,400 mål. De voro år 1840, 1,412 och 1841, 1,340.

Af Domkapitlen voro år 1841 utfärdade 267 skiljobref, genom hvilka 113 äktenskap blifvit upplösta, 36 trolofningar, och 118 för fästehjon, hvars lysningar till äktenskap blifvit inställde.

Verkställde dödsdomar under loppet af året 6. De voro för blott få år tillbaka tre gånger så många **).

Af Chefen för Fångvårdsstyrelsen, General-Direktören, m. m. Herr Emil v. Troil har benäget blifvit meddelad en Förteckning å antalet af *Fångarne* i Riket d. 31 Decemb. 1844.

Uti Länshäktena befunnos insatte: I Stockholms Stad 253 mankön, 87 qvinkön; Stockholms Län å Smedjegården 65 m. 11 qv. Upsala 31 m. 13 qv. Nyköping 49 m. 16 qv. Westerås 48 m. 9 qv. Örebro 59 m. 11 qv. Nora 3 m. Linköping 98 m. 22 qv. Norrköping 19 m. 2 qv. Jönköping 48 m. 15 qv. Mariestad 107 m. 11 qv. Göteborg 48 m. 7 qv. Halmstad 24 m. 2 qv. Warberg 34 m. Christianstad 89 m. 6 qv. Engelholm 8 m. 3 qv. Malmö 55 m. 7 qv. Landskrona 15 m. Carlskrona 89 m. 11 qv.

*) Den Danska förordningen om inrättandet af Förliknings-komiteer öfver hela Riket är utfärdad d. 10 Julii 1795, således jemnt 50 år gammal. Se vidare härom från pag. 325 till 334 uti de af Författ. år 1839 utgifne *Anteckningar och Statistiska Upplysningar öfver Sverige.*

**) I England och Wales aflifvades (enligt Porter, 2:dra del. pag. 196) från 1805 till 1841 2,190 personer, eller 59 årligen. Deraf för mord 484, eller 13 per annum; således spilldes i England under denna tidrymd 1,706 lif, som i kraft af de mildare och rättrådigare åsigter hvilka i senare tider blifvit rådande möjligen kunnat sparas.

Under loppet af 200 år har på Island blott 2 eller 3 dödsstraff ägt rum. Det sista kort före 1810, då fången måste öfverföras till Norrige för att der undergå sin dödsdom, emedan ingen fanns på ön som kunde förmås att vara skarprättare. (Se pag. 264 ibidem).

Kalmar 102 m. 12 qv. Wisby 17 m. 5 qv. Wexiö 43 m. 8 qv. Wenersborg 58 m. 9 qv. Alingsås 45 m. 4 qv. Carlstad 53 m. 8 qv. Falun 26 m. 1 qv. Gefle 31 m. 1 qv. Hernösand 21 m. 2 qv. Medelpad 12 m. 4 qv. Östersund 15 m. 1 qv. Umeå 10 m. 3 qv. Piteå 7 m. 4 qv. Summa 1,589 män och 295 qvinnor.

Lifstidsfångar, mankön; Marstrand 179; Nya Elfsborg 132; Landskrona 189; Christianstad 25; Malmö 175; Carlskrona 156; Waxholm 1; Summa 857. Qvinkön: Norra Korrekt.-Inrättn. i Stockholm 74; Norrköping 46; Göteborg 8; Summa 128. *På viss tid dömde*, mankön: Landskrona 34; Christianstad 54; Malmö 559; Carlskrona 1; Korrektionister å Långholmen 63; Summa 711. Qvinkön: Norra Korrekt.-Inrättn. i Stockholm 115; Norrköping 63; Göteborg 24; Summa 202. Bekännelsefångar i Malmö 6, på Långholmen 6.

Korrektionister: Långholmen i Stockholm, mankön 437; dito i Malmö 174; Qvinkön: Norra Korrekt.-Inrättn. i Stockholm 144; i Norrköping 114; i Göteborg 75. Summa 611 mankön och 333 qvinkön.

Krono-Arbetskarlar: Soldatklassen, 1:sta kompagniet vid Strömsholms Slussverk 171; en afdelning i Gefle 26. *Fästningsklassen:* 2:dra kompagn. 160; 3:dje dito 194; 4:de dito 194, alla å Carlsborg, 5:te dito 122; 6:te dito 119, begge i Carlskrona; 7:de å Kungsholmen vid Carlskrona 97; äfvensom det 8:de à 98 man; 9:de 170 och 10:de 178, begge å Rindön vid Waxholmen; en afdelning i Linköping 51 man; Summa 1,580.

Sammandrag.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Länshäktena	1,589.	295.	1,884.
Lifstidsfångar	857.	128.	985.
På viss tid dömde	711.	202.	913.
Korrektionister	611.	333.	944.
Kronoarbetskarlar	1,580.	—	1,580.
Summan jemte 12 bekän.fångar utgör	5,348.	958.	6,318.

År 1834 utgjorde antalet af fångar i hela Riket, enl. till Justit.-Kanslern insände fånglistor, 4,415, och 10 år senare 6,318. De hafva således på denna korta tid ökat sig med icke mindre än 50 pr.c. Att brottmålen också tilltagit, ehuru icke i så stark progression, upplyses af de om dem utgifna berättelser. Det bör

dock icke lemnas ur sigte, att oaktadt Svenska Folket, på grund af de om detsamma i sednare tider allmängjorda offentliga handlingar, blifvit stämpladt såsom ett af de i moraliskt hänseende mest sjunkna folk i Europa, så är detta dock en stor villfarelse. Om Författarne af Sveriges Brottmåls-Statistik hade behagat förklara, att det ojemnförligt största antalet brott, som i alla andra länder kallas för det de verkligen äro, neml. fel och förseelser mot polisförfattningar och de ekonomiska lagarne, och om de som sådane blifvit rubricerade, så skulle dessa oroande tabellariska uppgifter antyda ett helt annat förhållande än det hvartill man nu ledes. Fylleri- och slagsmål, skogsåverkan, öfverträdelser af tullförfattningar, bränvinsbrännings- och seglations-förordningar, försummad väglagning, stängselskyldighet, skjutsning och snöplöjning, underlåten inställelse vid skogseldar och skallgång, försvarslöst folks hysande, kreaturs lössläppande, bruk af okrönta målkärl, jemte en mängd dylika, äro alla i författningarne med penningböter belagde, och borde följaktligen anses af en mindre svår beskaffenhet, men nu rubriceras de som brott och som sådane tynga Sveriges brottmålstabeller *). Herr Laing, som i dess bekanta *Tour trough Sweden 1838*, sätter Svenskarne i afseende på antalet brott under de så illa beryktade Irländarne, begår

*) Det är en sedan hedenhös grundlagd egenhet hos Svenska allmogen, att anse luften, vattnet och skogen, såsom en gemensam tillhörighet och således tror han sig knappt begå en olaglighet när han om vintern antingen på kronoallmänningarne eller enskild mark hugger ett lass ved. För icke längesedan blefvo i ett enda län öfver 300 personer på en gång instämde till Lands-Kansliet och pliktfällde för skogsåverkan. Förliden höst blefvo 400 bönder instämde till en Häradsrätt i Elfsborgs Län för försummad grusning af deras vägstycken. En annan gång blefvo 12 qvinnor och 1 mansperson instämde till Tinget för det att de vid barnsbörd hjelpt i nöd stadde qvinnor utan att skicka bud på den af Socknen antagna jordegumma. För få dagar sedan (detta skrefs i slutet af Mars månad 1845) instämde Fiskalen i Malmö ett betydligt antal personer, som begagnat isbryggan och utan pass besökt Köpenhamn. En annan gång instämdes af en kittslig Länsman en stor mängd hemmansägare till Tinget, som sändt deras *barn* i vall med kreaturen, enär författningarne innehålla att det bör vara *vuxne personer*. På sådant sätt ökas Svenska brottmålsstatistiken till ett oerhördt belopp utan att laglydnad och sedlighet kunna sägas vara i ett betänkligt aftagande.

ruti ett stort ehuru hos en utlänning ursägtligt misstag. Han iger sjelf sid. 133, i sin eljest i många hänseenden intressanta sebeskrifning: *att hvad helst bristen af sedlighet i detta land träffar, är der likväl ingen brist på seder. Man ser der ga gemena pöbelstreck, ingen råhet, inga känslan upprörande ndlingar.* Sid. 140. *Den anmärkningsvärda säkerheten till erson och egendom man åtnjuter i Sverige måste tillskrifvas oraliteten och hederskänslan hos folket.*

Enligt uppgift å pag. 25 i Just.-Stats-Minist. Berätt. hade r 1841 hvarje 124 person blifvit sakfälld för brott eller förelse; för slagsmål 1 af 671; tjufnad 1 af 922: lägersmål 1 af ,539; förfalskningsbrott 1 af 13,326; rån 1 af 108,051, barnaord 1 af 201,696; mord 1 af 432,206; mordbrand 1 af 605,088; örgöring genom förgift 1 af 756,360, o. s. v.

I anledning af ofvanstående korta öfversigt af lagskipningens lag jemte verkningarne af densamma, i synnerhet hvad det ora antalet fångar beträffar, hvarmed det såkallade försvarslösets-systemet står i nära samband, vore mycket att säga, helst ssa förhållanden synas antyda, att föråldrade och mindre väl räknade lagstiftningsåtgärder blifvit skonlöst tillämpade. Också gör, näst Representationens ombildning, våra lagars förenkling h förbättring Sveriges vigtigaste angelägenhet, Denna lagarnes arbetning har i fem och trettio år varit föremål för Sveriges nnigaste och mest lagfarne mäns eftersinnande och pröfning: och är sent omsider hunnen så långt att den nya Strafflagen hvilar på ndernas bord. Meningen är att den skulle kunna promulgeras 47, men fara är att det går med denna såsom med så många dra förhoppningar!

Denna nya lag, ett barn af tiden, bär pregeln af de mildaåsigter som under loppet af de sista decennierna gjort sig gällde, och följaktligen hafva dödsstraffen blifvit afskaffade för ra än hälften af alla de brott och förbrytelser der det förut lämpades; äfvenledes hafva de ohyggliga spö- och risslitningar-, hvilka icke tjenat till annat än att förvilda och i grund förrfva dem som voro offer för desamme, blifvit helt och hållit

bannlyste. I det stället har ett vidsträckt fängelse- eller inspärr-ningssystem blifvit föreslaget. Dödsstraffen äro bibehållne för · *Förräderi; våld,* som medför döden, mot Kongl. familjen, mot med-lemmarna af Riksstyrelsen, mot Riksdagsmän i ändamål att stör- friheten i deras öfverläggningar; *dråp* å den som vill stilla upp-ror; *spridandet af pest*; *uppsåtlig förgiftning,* så att döden deraf följer; *uppsåtligt mord*; *dråp å skyldeman i rätt upps-gande led*; *våldtägt* hvaraf döden följer; *falsk angifvelse,* för domstol, så att den tilltalade derföre ljutit dödsstraff; *mordbrand,* så att någon på stället deraf ljuter döden; *den som uppsåtligen föranleder skeppsbrott,* så att lif dervid spilles; *Rån* der den rånade i följd af våldet förlorar lifvet.*) Alla andra förbrytelser kunna försonas dels med *fängelse* dels med *böter.* Fängelsestraffet är fördeladt i 7 grader, nemligen: *första* grad på lifstid; *andra* grad från 8 till och med 10 år; *tredje* grad från 6 till och med 8 år; *fjerde* grad från 4 till och med 6 år; *femte* grad från 2 till och med 4 år; *sjette* grad från 6 mån. t. o. m. två år; *sjunde* grad från och med 30 till och med 128 dygn.

Författaren till den upplysande skriften om *Straff och Straff-anstalter,* ett arbete som helt visst icke är obekant för någon bildad Svensk, säger redan på första sidan, *att ett folks lagstiftning kan med skäl anses som en säker måttstock på den bildning och sedlighet, hvartill detsamma hunnit. Och att Brottmåls-lagstiftningen samt penitentiär-systemet äga sins emellan ett*

---

*) Det var den ädelsinnade *Romilly* som allt sedan 1810 sökte i Engelska Parlamentet genomdrifva dödsstraffens mildring. Han dog 1818. År 1813 och 1816 biföllls hans vackra förslag i Underhuset, men afslogs af Lorderna i Öfverhuset. *Wilberforce* och *Sir James Mackintosh* fullföljde *Romillys* ädla bemödanden; och slutligen hafva *Robert Peel och John Russel* lyckats, att afskaffa dödsstraffet för 15 olika brott, der den gamle lagen stadgade detsamma.

I Englands lagstiftning återstår sedan 1837 endast 9 händelser i hvilka dödsstraff tillämpas, neml. 1:o högförräderi; 2:o onaturlig otukt; 3:o mord och försök till mord med farlig sargning; 4:o inbrott med rån; 5 stråtröfveri med sår å person; 6:o mordbrand der menniskolif sättes i våda; 7:o Sjöröfveri; 8:o mordbrand å Kronans skepp och förråder; 9:o falska eldar till sjöfarandes förvillande. (Se Post och Inrik. Tidn. den 16 Januari 1845).

ett obestridligt samband; de lemna hvarandra inbördes understöd, och det sednare kan anses som den förres fulländning.

Att antagandet af det nya lagförslaget och i följd deraf ett förändradt fängelsesystem, med dervid erforderlige nya byggnader och större bevakningspersonal, m. m. skall ådraga landet icke obetydliga ökade kostnader, är redan förut tillräckligen ådagalagdt. De kunna icke undvikas, så att oss återstår blott att göra dem så litet betungande som möjligt, och för ett land som ingen statsskuld äger bör sådant icke vara något svårt problem att lösa. År 1816 utgjorde underhållet för alla fångarna i hela Riket 108,325 R:dr; 1821 111,928; 1824 153,924; 1831 363,539; 1837 464,478; 1841 562,471 R:dr. Rikets Ständers stat utgjorde sistnämnde år 345,380 R:dr, hvadan en brist uppstod af 217,091 R:dr (se Rikets Stånd. Revis. Berätt. för 1840 och 41 pag. 254).

Fångarnes arbetsförtjenst år 1841 vid Södra Korrekt.-Inrättn. = 27,067 R:dr, kostnaden för densamma 118,499 R:dr, vid den Norra (för qvinnor) 12,483 R:dr, årsomkostnader för samma inrättn. 33,868; I Norrköping 9,376 och 16,213; Göteborgs 1,968 och 8,254; Malmö arbetsförtj. 1,078, årsomkostn. 22,238. Skillnaden emellan hvad fångarne med sitt arbete kunna aftjena och hvad de kosta i underhåll kommer förmodligen att alltid i Sverige bli ganska stor. Blott bevakningen af hvarje korrektionist kostar årligen i aflöning åt Soldaten omkring 40 R:dr B:co (pag. 148 Om Straff och Straffanstalter). Uti en liten i Mars 1845 tryckt brochure: *Om Enskildt Fängelse af Moreau-Christophe*, förekommer pag. 25 den oväntade upplysningen, att en Hr Guillot, som i 25 år varit entreprenör af fångarnes vid Evreux industriella arbete, vill åtaga sig att förse alla fångar i hela Frankrike med arbete, och ansvara för, att alla omkostnaderna skola på få år betäckas genom inkomsten af deras arbetsförtjenst, med vilkor *att fångarne skola arbeta icke gemensamt, utan skilda, hvar och en för sig.*

Fångarnes årliga underhåll, deruti inräknadt mat, beklädnad, sängkläder, m. m. hade stått lägst i Landskrona, neml. till 63 R:dr och högst på Södra Korrekt.-Inrättningen i Hufvudstaden, neml. 160 R:dr; dernäst å Carlsborgs fästning 139; Nya Elfs-

borg 66; Malmö 82; Norrköping 84; Norra Korrekt.-Inrättn. i Stockh. 98; Göteborg 86; Carlsten 80; o. s. v. Medium af hvarje fånges årliga underhållskostnad utgör, enl. Gener.-Direkt. Levijns uppgift, 109½ R:dr.

Det kan icke bestridas att brott, förbrytelser, och i synnerhet fångpersonalen, beroende i betydlig mon på den hos Svenskarne egna företeelsen medelst det så kallade försvarslöshetssystemet, (hvarom mera i nästa artikel om fattigvården) ökat sig till ett, i jemförelse med fordna tider, ingalunda likgiltigt förhållande. Men Svenskarne dela i detta afseende samma öde som andra vida lyckligare Nationer. I England hafva t. ex. brotten ökat sig, från år 1800 till närvarande tid, 5 gånger: i Scottland, från 1815 till 1839, eller på 24 år, 6 gånger *).

I Norrige utgjorde fångantalet år 1835, 2,611 och, 1838, 5,404; de hade således mera än fördubblats blott på 3 år **).

Oaktadt att vi, i anledning af ofvannämnde föga hugneliga data, icke synas vara berättigade att vänta oss en lugn och bekymmerfri framtid, är det dock sannolikt att de gröfre och våldsammare brotten, såsom mord, rån och dråp, eller förgripelse mot person, beroende af en försummad uppfostran, okunnighet och råhet skola minskas, men deremot stölder och förbrytelser mot ekonomiska författningarne ökas, i synnerhet om missvexter eller andra ogynsamma omständigheter inträffa. Man torde icke misstaga sig om man, såsom ytterligare skäl för benägenheten att föreställa sig brott och förbrytelser vara i tilltagande, betraktar nedannämde orsaker:

1:o Den större offentlighet alla brottmål och tvister nu för tiden erhålla, så väl genom tidningarne, som genom administrationens eget föranstaltande.

2:o Genom en oupphörligt ökad produktion till fyllande af så väl verkliga som inbillade behof, med deraf hos äfven de torftige samhällsklasserne följande väckelse af begären samt retelse att tillfredsställa dem.

---

*) Porter: On the progress of the Nation, London, 1843, 2:dra del. pag. 172.

**) Om Straff och Straffanstalter, öfversättn. af Henr. Wergeland, pag. 71.

3:o Från de ökade kommunikationerne, hvarigenom en mängd odukter äro i beständig forsling och följaktligen underkastade skådning, tillgrepp och förskingring.

4:o Genom civilisationens allmänna framskridande erhålla ökade behof, och beröringen af alla intressen mångdubblas, arvid ett mera vidgadt begrepp om alla slags rättsförhållanden ödvändigt måste göra oss ömtåligare om våra rättigheter.

5:o Administrationens större uppmärksamhet och lagarnes ggrannare handhafvande måste också bidraga till att öka de ilade förbrytelsernas antal, måhända i en starkare progression i den stigande folkmängdens, utan att detta är något ojäfaktigt vis på en försämrad moralitet.

Samhällslifvets utveckling föder en mängd nya behof, som, r att tillfredsställas, drifva till brott, förbrytelser och förseelser. n mångdubblar alla förhållanden. Hon är själen i all handel, och rörelse; hon skapar således mellan individerne tusende ledningar och tillfällen till list och bedrägerier, som icke fins hos en okunnig, isolerad och obildad befolkning. Det synes ledes ligga i den närvarande upplysningens natur, att snarare t än minska brottens antal, utan att upplysningens värde dernom förringas. Omöjligt kan det högsta mål hvartill vårt slägsträfvar, neml. *förädling genom upplysning*, endast tjena att fördelaktigt inverka på det materiella välståndet under att det moraliska undergräfves och försämras. Vi böra an- t för gifvet, att en sann upplysning, genomträngd af en lef- de gudsfruktan, måste, i förening med vetenskapernes fram- t, på samma gång befordra Statens ekonomiska välstånd, som grundlägger en större sedlighet och sann humanitet.

Ännu innan denna artikel om Lagskipningen i Sverige af- :as har Författ. trott sig böra yttra några få ord om Dom- arne i Norrige, emedan de synas honom vara organiserade ett enklare sätt än de Svenska. I Bloms Statist. 2:dra delen, ;. 14 förekommer följande: "Lagskipningen förvaltas af 3:ne nstolar, hvilka bilda lika många instancer. Första instancen Landet förestås af Sorenskrifveren (edsvuren skrifvare), och i

Städerna af Byfogden; från dessa begge underrätter sker app[illegible] till Stifts-Öfverrätten, en i Christiania, en i Bergen, en i Chr[illegible] stiansand, och en i Trondhjem. Stifts-Öfverrätten består af Justitiarie och 2 Assessorer (i Aggerhus Öfverrätt af 3). [illegible] dennes dom kan åter, om saken angår 100 spec.thaler eller [illegible]re eller något brott, val äga rum till *Höjeste Rätt*, som har sitt säte i Christiania och består af en Justitiarie och 6 Assessorer. Allt vidare vad upphör derifrån, endast att konungen kan begagna sin benådningsrätt".

"Målens handläggning sker vid de tvenne lägre instancerna skriftligen, men vid Höjeste Rätt, med undantag af några speciella fall, muntligen. Lagskipningen är vid alla domstolarne offentlig, utom om sådane mål förekomma som såra den moraliska känslan. Det står hvar och en fritt att vid hvarje Rätt sjelf utföra sin sak, men vill han icke det, finnes officiella advokater som kunna dertill begagnas. De indelas i 3 klasser, neml. 1:o Underrätts-advokater, som blott få befatta sig med processer vid första instancen; 2:o Stifts-Öfverrätts-advokater, och 3:o Höjeste-Rätts-advokater. De begge sistnämnde få öfvertaga utförandet af alla slags rättegångar äfven vid underrätterna. Alla Advokater tillsättas af Konungen och måste vid Universitetet hafva undergått juridisk examen".

"Domstolarnes vanliga sessioner uti Landsdistricterna hållas 3 gånger om året; i några i anseende till vidlyftiga resor blott 2 gånger. Utom dessa ordinarie ting hålles i de flesta districter en gång i månaden ett så kalladt månadsting, i hvilka blott civila mål förekomma. I Städerna sitter rätten en gång i veckan. I brottmål finnes, då sakens beskaffenhet sådant fordrar, en serskild Rätt, och är det högre domstolarnes pligt att hafva uppsigt öfver den criminella lagskipningens verksamhet och att i händelse af någon försummelse genast pliktfälla den felande. Stifts-Öfver-Rätterna sitta en gång i veckan, och Höjeste Rätt hvarje dag med undantag af måndagen".

"Mål, som angå militairiska förbrytelser, höra i de två första instancerna till krigsrätter med en Auditör till Ordförande. I Höjeste Rätt förökes Assessorerne med 2:ne officerare, då sådane mål afhandlas. På samma sätt afdömas mål, som angå ecclesiastikstaten, i de 2 första instancerna af en serskild rätt

ammansatt af andlige män, dock måste en juridisk Assessor bivida. Fordom afdömdes alla bergsmål af en Öfver-Berg-Amtsrätt, men enligt en Kongl. Förordning af d. 13 Sept. 1830 är denna Rätt upplöst och bergsmål ha nu samma instancer som alla andra civila mål".

Om Fattigvården, Lazaretterne och flere andra Offentliga Inrättningar.

Menskligbetens behof, Civilisationens önskningar, Samhällsordningens intressen påkalla, i enlighet med kristendomens anda, att de bättre klasserne bilda ett vidsträckt system af beskydd och omvårdnad till förmon för de ringare och vanlottade.

Baron de Gerando, Pair af Frankrike, i dess stora arbete: de la Bienfaisance publique.

Enligt Tabell-Kommiss. d. 6 Maj 1844 utgifna Qvinqv.-Berättelse skulle antalet af fattige (se pag. 76) öfver hela Riket utgöra 94,194 personer. Om man dividerar detta antal i Rikets folkmängd blir quoten 33, hvilken således utvisar att minst hvar 33:dje person kan med säkerhet anses vara ett fattighjon. Men en klass som står närmast intill fattighjonen, neml. Backstugusittare och inhyseshjon, utgöra icke mindre än 270,000 personer, hvilka vid hvarje missvext äfventyra att falla församlingarnes fattigvård till last. Uti denna summa är dock icke inräknad deras hemmavarande barn öfver 10 års ålder. Största antalet af dessa 270,000 proletärer förekomma i Malmö Län, till belopp 24,860 personer, dernäst i Wenersborgs Län 21,803; Kalmar Län 21,361; Linköpings 18,913; Christianstads, Mariestads och Carlstads Län hafva hvardera omkring 17,000; Gefle Län 13,000; Westerås, Falu, Piteå, Hernösands, Wisby och Upsala Län, hvardera 5 à 6,000; samt Östersunds Län minst, neml. blott 2,764.

Att de fattiges antal i senare tider ökat sig i en vida starkare progression än Rikets folkmängd i allmänhet, tror jag kan bevisas. Huru många af elände och uselhet, d. v. s. fattigdom

döda och döende hafva icke jemförelsevis mot fordom under nu tilländalupne vinter (detta skrefs i slutet af April 1845) funnits ute på Hufvudstadens gator? Och dock är vården om våra fattigare likar ett ämne som med största skäl synes påkalla våra omsorger, vårt kristliga deltagande, våra bättre känslor och fosterländska bemödanden. Af denna anledning hoppas Författ. att det ej anses olämpligt, om han häråt egnar några blad i denna Statistik.

Uti Wexiö Domkapitels underd. utlåt. tryckt i Jönköping 1833, förekomma åtskilliga upplysningar om orsakerna till den ökade fattigskaran, hvilka visserligen egentligen angå de begge Småländske Höfdingedömena, som stå under konsistorium i Wexiö, men i flere afseenden äro tillämplige till en stor del af det öfriga Sverige, hvarföre jag trott mig böra lemna dem ett rum här. Det säges neml. pag. 51:

"Orsakerna till fattigdomens tilltagande kunna vara mångahanda; men den närmaste och verksammaste tror Konsistorium sig böra söka i en öfverhöfvan lättad delning af jorden, i minskade anspråk på besutenhet hos allmogen, och framför allt i den omständighet att man, helst på de sista tio åren, upphäft eller mildrat de gamla välbetänkta stadgarne om laga försvar. I sammanhang härmed har man äfven på allt sätt sökt uppmuntra och underlätta giftermålen, utan att kontrahenterna behöft eller kunnat lemna församlingen någon annan garanti för sin och de sinas försörjning i framtiden, än fattigvården. Med biträde af freden, vaccinen och potäterna, har man också i hög grad lyckats stegra folkmängden: men då man icke i samma mon kunde eller ville öppna nya näringskällor för en sålunda förökad och i drifhusväg tillkommen generation, så ha följderna af ett så ensidigt och illa beräknadt system, öfver allt börjat att visa sig. Landet öfverfylles af Backstugor, bebodda af ett slägte, som icke har någon annan förmögenhet än sin arbetskraft; och om denna äfven kan lifnära dem i goda år, då arbetsförtjenst ej saknas, så inträffar med hvarje missvext för dem ovillkorligen näringslöshet och elände. Den vinst för landets odling, som man af denna befolkning tyckes ha påräknat, har äfven för det mesta uteblifvit; ty den inskränker sig naturligtvis till upphackning af några kappland för potatisodling, och skadar i allmänhet mer

skogarne än den förbättrar jorden. På detta sätt har folkmängden stigit och stiger årligen; men i samma förhållande, och i ett vida högre stiger äfven armodet, och Tabellverket förvandlas efter hand till en fattiglista. Landets *numerära* styrka tilltar, men dess *verkliga* som ej kan tänkas utan välstånd, åtminstone ej utan belåtenhet, undergräfves derigenom att ett slägte uppväxer, hvars hela bergning beror på potatisafkastningen för året; och Sverige är i fara att få, hvad åtminstone på landsbygden hittills ej funnits, en pöbel, betänklig för hvarje samhälle, men i synnerhet för ett sådant som vårt, der lagstiftningen till en väsendtlig del hvilar i allmogens händer".

Bland bidragande orsaker räknar konsistorium *öfverflöd, lättja* och *dryckenskap,* och säger derom, pag. 56: "*Öfverflöd* och *vällefnad* kunna icke med skäl tillvitas Småländska allmogen. Han äter tarfligt och befinner sig väl af en kost, som i mången annan landsort skulle anses som en nödfallshjelp. Han kläder sig i allmänhet utan flärd och af egen tillverkning; och på många ställen bibehålla sig i detta afseende fädernas seder, oförändrade sedan århundraden. Hans enda, men också så mycket förderfligare öfverflöd, är bränvinet. Deremot finner man ofta ett helt annat förhållande hos handtverkare och näringsidkare. Ingen näringsidkare i Europa tyckes ha så litet sinne, som den Svenska, för en stilla, småningom stigande, borgerlig förkofran, som grundar sig på måttlig, men besparad vinst, och går med långsamma, men säkra steg till välmakt och rikedom. Svenska näringsidkaren deremot, äfven Handlanden, vill icke blott vinna hastigt och öfverdrifvet, utan äfven genast omsätta sin vinst i njutning och vällefnad. Han vill bli rik, för att lefva stort, och förmögen för att lefva väl: och långt innan han är någotdera, ställer han sig som han vore det. Det är icke heller nog, att han sällan tänker på att bespara något af dagens vinst, utan han anticiperar äfven på den väntade förtjensten och lefver i allmänhet öfver sina tillgångar. Mången nybörjare förer ett lefnadssätt, som kunde anstå en rik Grosshandlare: och om vi kunde ha Grosshandlare i Landsorterne, skulle de troligtvis anse sig böra lefva åtminstore som Rikets Herrar. 'Det obestånd som härigenom ofta yppar sig i de högre Borgarklasserna, för väl sällan personligen till fattighuset; det skickar endast kreditorerna dit. Men i

de lägre leder ett sådant öfverdrifvet lefnadssätt slutligen icke blott till armod, utan äfven till fattigvård, som i Städerna till betydlig del betungas af handtverkares barn. — Grunden till denna förvillelse ligger dels i bristen på hushållsanda, som är en af de många orsaker, hvarför fabriker och näringar sällan trifvas i Sverige: dels äfven i fåfängan eller kanske rättare i afundsjukan, som från uråldriga tider blifvit ansedd som ett stående drag i Svenska Nationallynnet. Denna tål ingen öfverlägsenhet, och den lägre samhällsklassen vill ej vara sämre än den som står närmast öfver honom. Då nu afdelningarne, enligt vårt Statsskick, äro många, så uppkommer en mångfaldig täflan om hvem som först skall ruinera sig. Detta onda häfves icke genom öfverflödsförordningar eller förmaningar, men väl kunde det häfvas genom ett efterdöme till anständig tarflighet och flärdfrihet, som utginge från de högre, äfven de högsta samhällsklasserna. Deraf kunde man vänta sig det bästa; men det är möjligt, att man ännu torde få vänta någon tid".

"*Lättja* och *Sysslolöshet* höra ingalunda till massan af folket i Wexiö Stift. Tvertom torde på få ställen i Riket finnas en mera idog och sträfsam allmoge. Ett icke ovanligt undantag härifrån utgöra likväl de redan omtalta *Backstugusittarne*, hvilkas antal årligen tilltar. Hos dessa finner man ofta en lättja, som är oerhörd äfven hos den fattigaste Bonde. Orsaken är lätt att finna. Den som är utkastad på samhällets yttersta gräns, och vet förut att han ingen behållning kan förvärfva, förlorar äfven snart lusten att göra försök dertill. Socknen måste i allt fall sluteligen försörja honom, och han finner likgiltigt om det sker några år förr eller sednare. Derföre är det icke sällsynt att en sådan vägrar erbjuden arbetsförtjenst, neml. då potäterna lyckats för året. Han förtjenar då genom en dags arbete hvad han och hans hushåll kunna lefva på i tre eller fyra: och att bespara något för framtiden, anser han af nyssnämnde skäl för onödigt. Derföre är det hans grundsats, att sofva så mycket han kan i de goda och tigga så snart han får i de svåra åren. — Man klagar äfven här som annorstädes, öfver tilltagande lättja hos tjenstefolket: dock torde detta väl mest gälla för städerna och den närgränsande trakt af landsbygden, som de hunnit förgifta. Men vill man se lättjan i sin vederstyggligaste, ehuru visserligen

priviligierade skepnad, så bör man endast betrakta skarorna af våra dagligen kringströfvande Gesäller. Hos dem mötes hvarje anbud om arbete med undanflykter, och hvarje vägran af understöd med otidigheter. Botemedlet mot detta oskick vore lätt funnet, om det endast finge begagnas. Det bestode deruti att hela denna lösa svärm sattes, icke på tukthusen, som i allt fall icke kunde rymma dem, utan under Tjenstehjonsstadgan. Detta har också vid flera Riksdagar varit yrkadt, men blifvit med tapperhet afslaget, såsom ett ingrepp i Städernas välfängna privilegier. Dessa, den svenska näringsflitens irrande Riddare, stryka ännu derföre alltjemt omkring, obehindrade och förpassade. Från stad till stad, från krog till krog kringföra de i all maklighet sin arbetsföra lättja, och föreställa, på sitt vis, en del af den lagstiftande makten, väl icke vid Riksdagen, men på landsvägarne mellan Torneå och Ystad".

"Hvad slutligen angår *Dryckenskapen*, så är det en beklaglig sanning, att den i detta stift är likaså allmän bland allmogen som annorstädes, och att denna last är i hög grad gängse. Utan att deltaga i de nu på en tid vanliga deklamationerna häremot, som åtminstone ingenting uträtta, är konsistorium på det fastaste öfvertygadt om fylleriets förderfliga inflytande, både på nationens fysik och moral, och derjemte på dess ekonomiska välstånd, som sanning ej har någon farligare fiende på landet. Om allt detta r och har egentligen aldrig varit bland tänkande män någon fråga. Frågan är endast den, huru detta onda skall motarbetas. Dryckenskapslasten har visserligen i vårt land många tillfälliga anledningar, men den har derjemte *en*, som är grundad i menniskans medfödda behof af förströelser och vederqvickelser, helst under vår polhöjd, med ett strängt arbete och bekymmersamma vilkor. Detta behof kan icke tillintetgöras: men väl kan och bör det ledas i en annan rigtning, och derigenom förädlas. Det har fordrats mansåldrar för att vänja Svenska allmogen till fylleriet, och göra det till en herrskande nationallast: man kan icke med skäl hoppas att det på en gång skall upphöra. Nykterhetsföreningarne åsyfta otvifvelaktigt ett godt ändamål: men så vidt de söka afskaffa allt bruk af bränvin, är det fara värdt att de åstadkomma detsamma som införselförbud i handeln, nemligen: Lurendreijeri. Så länge ännu husbehofsbränningen får fortfara, och

Statsverket deraf årligen påräknar en betydlig inkomst: så länge allmogen icke lärt sig att sjelf bereda, eller har tillgång på någon annan mindre skadlig dryck: så länge tänkesättet fortfar att vara så obildadt, att mängden ej har sinne för någon annan njutning än den rent materiella: — så länge allt detta förblifver oförändradt, fruktar Konsistorium att dryckenskapen icke kan utrotas. Under sådana omständigheter lär man också kunna hoppas mesta framgången af det bemödande som användes för a rädda åtminstone det *uppväxande* slägtet från förderfvet."

"Utom det redan antydda, torde äfven finnas ett och annat som verkar ofördelaktigt på förmögenheten. Exempelvis kan nämnas allmogens benägenhet för rättegångar, som i synnerhet på vissa orter är öfverdrifven. Konsistorium tror dock att inflytandet häraf och af några andra likartade omständigheter, ingalunda är jemförligt med de förut uppräknade." —

"Fattigvården är och bör vara en municipalangelägenhet. Den enda grundliga förbättringen deraf vore tillfälle till arbetsförtjenst, och detta kan på de aldra fleste ställen ej beredas. Konsistorium delar deras mening, som tro att de fattigas nöd ingalunda afhjelpas genom tillfälliga gåfvor, det må nu vara en allmosa för ögonblicket eller en donation till Fattigkassan. *Ju mera man ger, ju mera begäres det: och att i stället för att fattigförsörjningen skulle rätta sig efter behofvet, rättar sig behofvet efter fattigförsörjningen.* De rika gåfvorna, gjorda i välmening men vanligtvis utan allt vilkor, skada derföre ofta mer än de gagna; ty de öka de hjelpsökandes antal, utan att förminska de fattigas. Visserligen behöfves i hvarje Församling en fattigfond, för att underhålla spädare barn, utlefvade, vanföre och sjuklige: men dessa utgöra ingenstädes pluraliteten af fattighjon. Hvad den återstående och talrikaste delen angår, så är den rätta och den enda tillräckliga fattigförsörjningen för dem — *arbete.* I Städerna bör det vara möjligt att finna medel till inrättande af *Arbetshus.* För landsbygden åter är förhållandet svårare. Arbetshus i Länen, eller om man heldre vill, för underordnade fattigdistricter, kunna aldrig anläggas i så stor scala att de på något sätt svara mot behofvet. Det rätta arbetshuset på landet är åker och äng, skog och mark, berg och sjö: men äfven detta har visat sig otillräckligt."

"I Wexiö Län utgör det årliga bidraget till fattigvården omkring 8 kappar säd på hvarje helt förmedladt mantal; och i Jönköpings Län 12½ kappe.

Om man, med anledning af den sednaste lösdrifveriförfattningen, utfärdad d. 29 Junii 1833, granskar verkningarne af densamma i händelse hon i hela sin vidd tillämpades, så skall man finna, att en ganska ansenlig del af Svenska Folket skulle kunna lagenligen hemfalla till hvarje Kronofogdes, Länsmans, Stadsfiscals eller Fjerdingsmans nära nog godtyckliga behandling. Der står neml. redan i 1:sta §., *att hvar och en som icke ingått uti vår och kronans eller annan allmän tjenst, eller idkar med behörigt tillstånd fria konster och studier, eller handel, fabriksrörelse, handtverk, sjöfart eller annat lagligt näringsfång, jord- eller bergsbruk, antingen såsom arrendator eller brukare, eller bevisligen af föräldrar, anhörige eller andra personer underhålles, eller enligt Församlingens uti Sockenstämma yttrade omdöme, är känd såsom den der ärligen sig försörjer, antingen genom egna medel, eller genom arbete eller annan loflig sysselsättning, eller af allmän barmhertighets-anstalt njuter vård och understöd, vare pligtig att antaga sådan tjenst hos Husbönder å Landet eller i Städerna, som gällande Legohjonsstadga samt Handels-, Fabriks- och Handtverkare-Reglementen föreskrifva. Den det ej kan ställe för sig sjelf, hustru och barn vederhäftig borgen för det kommande årets utskylder, hvilken borgen vid hvarje mantalsskrifning bör affordras.* På grund häraf skulle hvarje man eller qvinna, som intet så kalladt försvar äger och som icke velat eller, efter viss tids förlopp, icke kunnat förskaffa sig årstjenst, äfventyra att som lösdrifvare föras i fängelse och derifrån till Korrektionsinrättningarne *). Detta är ju att rent

*) Äfven i Danmark är det föreskrifvet, att en hvar, som ej kan styrka det han förmår lefva af egna medel, måste tjena eller eljest hafva en jemn sysselsättning. Kan han icke vinna sin bergning måste han anmäla sig hos församlingen två månader före tjenstefolkets flyttningstid. Söndagen derpå blifver hans tjensteanbud offentligen kungjordt i kyrkan. Finnes för honom ingen tjenst eller sysselsättning, så förfares efter 14 dagars förlopp på samma sätt i en af de närliggande Socknarne. Den som icke rättar sig härefter anses och bestraffas såsom *lösdrifvare*. Se pag. 71 i *Duchatel och Naville om Fattigvården i alla dess rigtningar såsom Statsanstalt och Privatinrättning*, Stockholm 1842.

af uppfostra ett slägte af brottslingar, genom sammanblandning i ett och samma fängelse af försvarslöse personer, hvilka icke sällan äro åtföljde af sina barn, med förhärdade bofvar och utlärde skälmar?

Framlidne General Direkt. Livijn uppgifver i dess *Pro Memoria angående Sveriges Försvarslöshets-System*, att lösdrifvarnes antal utgjorde i Junii 1844:

vid Kronoarbetskompanierne	1,161 man.
samt inom Korrektionsinrättn. förvarade af mankön 905, och af qvinkön 308. Summa.	1,213.
qvarsittande inom länshäktena	251.
Tillsammans	2,625.

Det årliga underhållet af dessa 2,625 fångar belöper sig à 109½ R:dr för hvarje, till icke mindre än 287,437 R:dr. Samme förtjenstfulle Författ. säger, pag. 30 i ofvannämnde Pr. Mem. "att till länshäktena i Riket införpassas och qvarhålles längre eller kortare tid årligen mellan 5 och 6,000 försvarslöse personer, och att antalet af dem som undgå kronobetjeningens uppmärksamhet ej torde vara betydligen mindre. Häraf kan slutas till den mängd af menniskor, som, dels med, dels utan tillstånd, kringstryka i landet, utan säker bostad, utan hem, och till en stor del, utan lofliga medel att sig försörja. Hvilket under fördenskull om brotten tilltaga och fångantalet år efter år tillväxer?" Herr Livijn har gjort en beräkning grundad på Tabell-Kommis. uppgifter, att i hela Riket funnos, år 1840, 936,064 personer som voro skyldige att förskaffa sig laga försvar — en i sanning allt för stor skara för rekryteringen af landets häkten och korrektionsinrättningar!

Utom ofvannämnde anledningar till pauperismens förökande, härflytande dels från våra vanor, seder och bruk, dels från våra politiska institutioner, förekomma ännu andra af en djupt ingripande och mera oafvislig beskaffenhet, såsom t. ex. klimatets hårdhet och landets ofruktbarhet i allmänhet, som i alla tider gjort det svårt, åtminstone för flere trakter deraf, att försörja sina inbyggare. Också, när utlänningen hörer talas om Sverige, har han svårt att skilja sig från tanken på björnar och vargar, snö och is; och, hvad de begge förstnämnde angå, händer icke sällan att deras rofgirighet vållar månget fattigt hushålls nöd och ofärd. Redan i de föregående upplagorne af denna Statistik har en tabell varit

anförd utvisande länsvis antalet jemte värdet å de af dem fällde kreatur *).

År 1827 förstördes genom rofdjuren 502 renar, 714 hästar, 4,025 nötkreatur, 28,617 getter och får, och 2,755 svin. De fleste i Mariestads Län, dernäst i Wennersborgs, Jönköpings, Stockholms, Upsala, Nyköpings, o. s. v. till ett sammanräknadt värde af minst 200,000 R:dr R:gs.

De *dödade rofdjurens* antal förhålla sig nära lika alla år. De utgjorde 1839: Björnar 125, Vargar 558, Loar 219, Räfvar 8,466.
D:o 1842:**) „ 133, „ 426, „ 223, „ 7,898.

Af *Björnarne* hade det sistnämnda året 42 blifvit fällde i Piteå Län, 22 i Falu och 21 i Östersunds; af *Vargarne* 85 i Carlstads Län, 76 i Wenersborgs, 34 i Östersunds och 33 i Mariestads; af *Loar* 52 i Carlstads, 34 i Gefle, 23 i Upsala Län; af *Räfvar* 684 i Mariestads Län, 654 i Linköpings, 639 i Carlstads Län, o. s. v.

Anledningarne till fattigdomens och brottens förökande, under det att Civilisationen i alla andra afseenden förkofrar sig och går framåt, må i öfrigt vara hvilka som helst, flere eller färre än de här blifvit uppgifne, så är och blir detta faktum samhällets största olycka — som det tillkommer hvarje vältänkande att så vidt det står i dess förmåga söka minska och motarbeta. Här ofvan har blifvit sagdt (se pag. 406) att jordens sönderstyckning i allt för små lotter samt minskade anspråk på allmogens besutenhet voro bidragande orsaker till arbetsklassens obestånd. Väl medgifver Kongl. Maj:ts nådiga förordning af d. 19 Dec. 1827, *angående grunderna och vilkoren för Hemmansklyfning, samt afsöndring af jord eller andra lägenheter från hemman*, uti 2:dra kapitl. 1 §., att ägare af all slags jord må af hemmanets jordrymd till en eller flere upplåta till och med en tiondedel, vare sig för alltid under full ägande rätt, eller till besittning på viss tid, hvilken tid dock icke får sträckas öfver 50 år, *utan att*

*) Sammandragen ur Hof-Jägmäst. Ströms Skogs- och Jagt-Arkif, utgifvet 1832.

**) Stats-Tidningen 1844, N:o 74.

besutenhet dertill erfordras. Att vara besaten kallas den åbo, enl. 1:sta kapitl. 2 §. af samma nådiga förordning, "som af sin hemmansdels afkastning i vanliga år kan påräkna bergning och jemväl deraf utgöra de med hemmansdelen förenade utskylder; och ty erfordras till besutenhet, under benämning af hemman, att till hemmansdel finnas så goda ägor af åker, äng och betesmark, att, med begagnande af tillgänglige odlingslägenheter, ett hushåll af minst tre arbetsföra personer må kunna af ägornes behållna afkastning underhållas: börande ängen och betesmarken ovilkorligt vara af den vidd och godhet, att, med tillhjelp af halmfodret från åkern och löftägt, en häst eller ett par dragoxar, två á tre kor och fem a sex får eller getter deraf kunna vinter- och sommarfödas, allt efter hvarje orts serskilda beskaffenhet."

I 2:dra kapitl. 3:dje §. stadgas, "att lägenhet, som från hemman afsöndras, efter hvad i 1 §. tillåtit är, skall i Gefleborgs, WesterNorrlands, Jemtlands, Westerbottens och Norrbottens Län innehålla minst sex, samt i öfrige delar af Riket, minst fyra tunland duglig jord; dock må från hemman, beläget inom en mil från Stad eller Köping, sådan lägenhet af minst ett halft tunland, under besittning på viss tid som i 1 §. sägs, kunna afsöndras. Lägenheten skall till sina gränsor noga bestämmas i en enda formlig, till afhägnad beqväm, samt från hemmanets egen åbyggnad afskiljd lott; och må odalåker eller äng icke dertill användas. Uti sistnämnde stadgande om ett halft tunlands afsöndring har den förändring under d. 14 Nov. 1829 blifvit utfärdad, att sådane hemman, hvarifrån dylik afsöndring sker, må vara belägne *inom en mil* från Stockholm, Göteborg samt Städerne af första och andra klasserne, men blott en half mil från alla öfrige Städer cch Köpingar, alltid räknadt från Städernes eller Köpingarnes stakett."

Hvar och en inser genast, att Regeringens afsigt med stadgandet om afsöndring af smärre jordlotter, samt att besutenhet medgifves på blott ett halft tunland, om det är beläget nära Stad eller Köping, varit rigtad på bemödandet att förskaffa den i alla delar af Riket tilltagande folkmängden en möjlighet att vinna sjelfbestånd och oberoende, äfven med mindre tillgångar. Arbetsamhet och idoghet är också ett kapital, som mången skulle kunna göra gällande, blott tillfälle dertill yppades.

Om inga andra nya bosättningar tillkomme än sådane hvartill 1827 års jordafsöndringsförfattning gifver anledning, så skulle helt visst inhyses och backstugupopulationen icke öka sig så hastigt och oroande som nu sker. Men der, hvarest stattorparesystèmet, näringslösheł och bristande arbetsförtjenst tillsammans med den snart sagdt allmänna seden, att hvarje jordegare eller arrendator, som dertill finner sig hågad, anser sig oförhindrad att när som helst mot afgift af några riksdaler eller motsvarande antal dagsverken, upplåta en liten plats till en backstuga, ett potatisland och en kålläppa, der kan man icke vänta annat än att förr eller sednare öfversvämmas af en proletär-befolkning, som i sinom tid icke lärer underlåta att förorsaka bekymmer. Man synes hittills icke ha fästat tillräckligt afseende på att ett redan förut varande obesutet och utblottadt hushåll, och som således icke förmår lemna åt församlingen den ringaste säkerhet, att det icke för egen del framdeles faller fattigvården till last, dock det oaktadt tillåter ännu ett annat hushåll, att till sig inflytta i egenskap af inhyseshjon. Sådant kunde gå an i fordna dagar då hvarje slägt utgjorde ett helt för sig, der krigskontingenten, underhållet åt de behöfvande, sjelfhämnden, offren, m. m. ombesörjdes af slägtens äldste och vise, och der klostren och hospitalerne upptogo en mängd fattige, bräcklige och orkeslöse personer. Så är det icke nu mera. Hvarje församling är ålagd att ensam föda och herbergera sina fattige.

Huru angelägne voro icke våra förfäder om att motarbeta framkallandet af den population, som, oaktadt sin slöhet, lättja och uselhet, icke desto mindre har en stor både benägenhet och lätthet att föröka sig, men föga lust till arbete och sparsamhet. I Islands lagsamling, kallad *Grågåsen*, var strängt förbudet att blott hysa en person, åt hvilken legotjenst förgäfves blifvit erbjuden. De som dermed beträddes skulle böta, men icke den motvillige. En sådan motvillig person blef husvill och ansedd för lösker man.

I samma lagsamling var stadgadt, att den som vill ingå äktenskap och afla barn, redan på förhand borde äga så mycket, att han nödtorfteligen kunde underhålla sitt hus och att hvarken slägten eller samhället sattes i fara att dermed blifva be-

lastadt *). Ett minimum af förmögenhet var föreskrifvet. Om man och qvinna, utan att äga detta minimum, ingingo äktenskap skulle de gå i landsflykt. Lika sträng var lagen i *Grågåsen* mot giftoman till en så fattig qvinna, mot den i hvars hus bröllopet skett, samt mot hennes slägtingar om de icke hade formligen protesterat mot giftermålet. Man ville i sjelfva roten förekomma förökandet af fattigskaran. I samma anda äro stadgarne, om barns skyldighet att underhålla fader och moder, framför egna barn, ehvad de hade förmögenhet eller icke; ty saknade barnen en sådan, skulle de för föräldrarne arbeta, och erhöllo de ej arbete, skulle de låna och sedan aftjena skulden med arbete hos borgenären **). En så sträng. lagstiftning, ehuru af Skandinaviskt ursprung, skulle icke vara verkställbar i våra dagar ***). Den skulle vara af ett alltför starkt ingrepp i den personliga friheten. Man hörer alla dagar den satsen predikas, att hvarje menniska bör äga rättighet att opåtaldt föda sig på hvad sätt som helst, blott han är laglydig och icke förnärmar någon annan. Men man förgäter att samhället är af en ojemförligt ädlare och betydelsefullare skapelse än individen. För samhällets fördelar måste och bör den individuella friheten vika. Att vara född inom ett lagbundet samhälle är redan i och för sig sjelf en så stor fördel, att hvar och en synes böra vara förpligtad, att i och för denna fördels åtnjutande, sjelf eller genom andra, så vidt det låter sig

göra,

---

*) Så väl i Bäyern som Würtemberg är giftermål icke tillåtet emellan tvenne personer som ingenting äga, utan att de dertill erhålla Församlingens och Fattigvårdens tillåtelse. Den prest, som utan denna tillåtelse sammanviger dem, åligger att underhålla dem i händelse de skulle falla fattigvården till last. Också är ingen ytterlig fattigdom i dessa länder synlig och befolkningens tillväxt hålles inom tillbörliga skrankor. (Se Porter 1:sta del. pag. 96).

**) Se härom Bidrag till den Svenska Samhälls-Författningens historia, af J. J. Nordström. Tryckt i Helsingfors 1839.

***) Ännu en lång tid efteråt sedan Grågåsen var såsom lagbok införd på Island, var lagstiftningen mot tiggare och vagabonder eller lösdrifvare lika sträng om icke strängare i de fleste af Europas Stater. Henric d. VIII i England, samtidig med Gustaf Wasa, lät hänga många tusende af sina undersåter som icke ville eller kunde skaffa sig tjenst, borgen eller laga försvar.

göra, lemna en fullgiltig garanti att han icke skall falla samhället till last. Förmår han icke det, upphör han att anses *som en man för sig*. Innan denna åsigt gör sig mera allmänt gällande och sättes i utöfning, skola vi förgäfves bemöda oss om att minska fattigskaran *).

Författaren, som mycket tänkt öfver detta ämne, har redan för 15 år tillbaka i de då från trycket utgifna Statistiska Tabeller, hörande till kartan öfver Skandivavien, i 9 blad, yttrat den åsigt, att derest Folkets egen omtanka och försigtighet icke lägga band på den snabba folkökningen, så måste hungersnöd, brott och elände göra det. Ingen ting låter både naturligare och vackrare, än att det är både lofligt och berömligt att uppfostra barn till Konungens tjenst och landets försvar; men om dessa barn tillkomma från föreningar, ingångna utan något annat stöd än Guds omedelbara försyn, eller utan ringaste beräkning på en sannolik förmåga att kunna tillbörligen föda och uppfostra dem, då är det förtjenstfulla häruti af en betänklig art; ty om sjukdom eller saknad tillgång på arbete inträffar, så står nöden vid dörren och de arma barnen måste omkomma af brist och elände, eller också falla församlingens fattigförsörjning till last. Författ.

*) I en Socken i medlersta Sverige, hvarest fattigvården ökades ganska hastigt och väckte de besutne Hemmansägarnes bekymmer, öfverenskommo Domaren, Presten och Kompagni-Chefen, alla tre inom Socknen boende, att på allmän Socknestämma anmäla hvarje husfader som genom fylleri, oförstånd, lättja och misshushållning icke vårdade sig om sig sjelf och sitt hus såsom han borde, *för att sättas under förmyndare*. Detta verkade. Redan första året sattes 16, dels egna bönder, dels torpare under förmyndare, hvilket hade till följd, att Socknens fattigafgift efter ett par tre års förlopp minskades till hälften af hvad den förut varit. En synbar ordning och bättre anda blef snart rådande inom församlingen, ty hvarje husbonde måste taga vara på sig och sitt uppförande för att undgå skammen att blifva ansedd såsom den der icke kunde sköta sig sjelf utan borde ställas under förmyndare. Det är på sådant sätt som en enda, med kraft och ädel vilja begåfvad, inom Socknen bosatt person kan verka vida mera godt än han sjelf anar.

har alltid ansett såsom högst oeftertänksamt, förkastligt och omanligt, att inleda en qvinna i giftermål, utan att med någon sannolikhet vara försäkrad om tillgångar att underhålla henne, d. v. s. tillbörligen föda sitt hushåll.

Om skyldiga försigtighetsmått vid nya bosättningar blefvo iakttagne, så ginge det visserligen icke så fort med folkökningen, som det nu gör, men enligt all sund statskonst är det oändligen mycket bättre, att landet äger en mindre folkstock, bergad och nöjd, än en stor som kräfver all ansträngning för att blott lifnäras och hållas inom laglydnadens skrankor; *och den dag synes icke vara aflägsen, då Styrelsen skall nödgas använda samma omtanka att tillbakahålla den kastiga folkökningen, som hon nu har användt att framkalla densamma.*

Såsom ett lämpligt medel att inverka på Svenska folkets sedlighet, sätt att sköta sig, belåtenhet och välstånd, har Författ. föreställt sig att om en Socknenämnd, nära liknande våra bröder Norrmännens Förmanskaper, utsedd och vald bland Socknens dugligaste män, bildades inom hvarje Pastorat, och denna Nämnd uppdrogs att vaka öfver Socknens alla kommunala angelägenheter, skulle sådant verka fördelaktigt till befrämjande både af allmänt och enskilt väl. Också afser K. M. nådiga Författningar af d. 29 Augusti 1843 om *Socknestämma, Kyrko-Råd* och *Socknenämnder,* reglerandet af denna för massan af Svenska Folket vigtiga angelägenhet. De bägge förstnämnde om Socknestämma och Kyrko-Råd innehålla blott i tydligare och bestämdare ordalag, i enlighet med tidens ökade fordringar, ett upplifvande af de äldre författningarne rörande samma ämnen, som redan i sekler varit i norden gällande; men den tredje, *om Socknenämnder* är ny och innefattar formen och rättigheten för den kommunala autoritet, som inom hvarje församling blir vald, att taga vård om och gifva en lagenlig ledning åt utvecklingen af Socknens angelägenheter.

I 2:dra §., 1 mom. af Förordningen om Socknenämnder säges: *Socknenämnd tillkommer att, hvar inom sitt samhälle, hafva inseendet öfver allmänna helsovården, hvilken hittills ålegat Kyrko-Rådet. Den äger tillika att handhafva och tillämpa de öfverenskommelser till befordrande af allmän ordning och sedlighet, som i Sockenstämma blifvit fattade; men ej må Sock-*

nenämnd befatta sig med egentliga lagbrott, eller sådane mål, som till Domstols handläggning höra.

I 2:dra mom. *Om Menighet vill, utöfver hvad nu är förordnadt, åt Socknenämnd uppdraga sådane gemensamma ekonomiska angelägenheter, hvilka icke tillhöra Embets- och Tjenstemäns befattning, må derom å Sockneslämma beslutas, och då tillika förordnas om hvad nämnden dervid har att iakttaga.*

I 3:dje mom. *Det ankommer på Socknenämnden att, efter den olika beskaffenheten af de nämnden tillhörande ärenden, dem på mindre inom nämnden valda afdelningar behandla.*

År 1840 organiserades både i Storkyrkoförsamlingen och i S:t Jacobi och Johannis församling i Hufvudstaden en så beskaffad Socknenämnd, under namn af Ordnigsnämnd, som Kongl. Maj:ts nådiga Författning afser. Dylika nämnder äro nu mera inrättade i hvar och en af Rikets församlingar. Att dömma af den verksamhet och nytta dessa nämnder tillvägabringat i de bägge församlingar der de längst varit i gång, så synes det som man på dem, åtminstone till en början, icke får hafva stora anspråk; ty på tiggeriet och uselheten har icke försports den ringaste förminskning. Möjligtvis torde dock ett annat resultat vara att påräkna när, efter några års förlopp, man får se verkningarne af Stads-, Ordnings- och Fattigvårds-Nämndernas gemensamma bemödanden.

Att det kan låta sig göra att icke blott hämma, utan rent af afskaffa det förnedrande och hjertskakande tiggeriet, derpå förete Norrköping, Jönköping, Malmö, Göteborg och (jag tror) Örebro, praktiska bevis. Sådant åstadkommes likväl icke blott med att vi beklaga oss och stå med korslagda armar och se derpå. Nej, ett medborgerligt sinne, som icke skyr hvarje litet besvär, måste vi först och främst förvärfva oss. I den förstnämnda Staden hafva alla qvarter, hvart och ett sin valde Ordningsman, som, så snart någon beträdes med tiggande, följer honom eller henne till arbetshuset, hvarest mot arbete mat och tak öfver hufvudet erhålles. Föreståndaren för arbetshuset underrättar sig om den tiggandes ställning och rätta hemvist samt anmäler förhållandet för Fattigvårds-Direktionen, som antingen återsänder tiggaren dit han egentligen hörer, eller också söker bereda honom bostad och arbete i Staden hos någon som har behof af och kan begagna honom.

Englands fattiglagstiftning befann sig före år 1834 på en

mycket felaktig fot. Också öfversvämmades landet denna tid af en mängd lättjefulla, trotsige och pockande proletärer. Fattigtaxorne utgjorde år 1817 blott för England och Wales, (d. v. s. Scottland och Irland voro deruti icke inbegripne) icke mindre än 9,320,000 pund sterling, eller omkring 112 millioner R:dr B:co. Många jordbrukare och arrendatorer måste öfvergifva hus och hem, emedan fattigtaxorne voro för stora. Då antogs i Parlamentet den nya fattiglagen, genom hvilken en öfverstyrelse bestående af några få personer bildades, som gemensamt med flera församlingars fattigvårdsstyrelser inrättade arbetshus distriktvis öfver hela England *). I dessa arbetshus emottages hvem som anmäler sig höra till distriktet; han undfår der föda, värme och bostad mot arbete, men ordningen och arbetet handhafves med allvar och stränghet, så att man och hustru få icke arbeta tillsammans, utan skiljas åt under den tid de vistas på arbetshuset, och om de hafva barn med sig blifva de vårdade i en afskiljd lokal. På detta sätt blir arbetshuset ingalunda ett önskvärdt tillhåll, utan en nödfallshjelp som blott vid verkligt behof tillitas. De som önska blifva intagne på dessa tillflygtsorter måste förut undergå en noggrann läkarebesigtning till utrönande af om de äro så orkeslöse, som de icke sällan föregifva. Dessa arbetshus, som år 1844 voro till antalet 587, lära icke vara med godt öga sedde af de lättjefulle och håglöse; men tiggeriet och fattigtaxorna hafva emedlertid öfverallt minskats icke obetydligt.

Stockholm äger såsom bekant är, ovanligt rika donationer och anslag till de fattige, till pensioner och välgörenhets-inrättningar,

*) Dessa så kallade Poor Law Commisioners äro till antalet nio. England och Wales med 13,761,577 invånare är indeladt i 9 Unions eller större fattigvårdsdistrikter, af hvilka hvart och ett har sin Commissioner. Ett arbetshus finnes således för hvarje 23,445 invånare. I hvarje vecka hade dessa arbetshus år 1844 varit besökta af 108,898 fattige, således i medeltal hvarje arbetshus af 200. Helsovården står i nära samband med dessa arbetshus, så att Läkarnes antal i England och Wales utgjorde 2,825, och deras aflöning af Staten 1,560,000 R:dr B:co (Se Berätt. till Parlamentet, dat. Aug. 1844.)

Utom ofvannämnde 108,898 inom Arbetshusen upptagne personer, erhöllo 323,873 fattigunderstöd hemma i sina boningar. Medelbeloppet af underhållskostnaden per vecka för hvarje i Arbetshusen vistande individ = 2½ shill. eller 1 R:dr 12 sk. banko. (Se Journal of the Statist. Society in London, Augustihäftet 1843.)

årligen omkring 500,000 R:dr B:co (se Öfv.-Ståth. Berätt.) och det oaktadt finnes knappt någon stad i hela Europa hvarest råder så mycken uselhet som hos oss. Utlänningarne kunna icke nog förundra sig öfver eländets bistra beskaffenhet i Sveriges hufvudstad. Om de nya Ordningsnämnderna skulle kunna något uträtta, böra de, gemensamt med policemyndigheterna, icke blott vara berättigade till utan pligtige att, så fort någon med bettlande beträdes, låta föra honom genast till arbetshuset. Det förstås af sig sjelf att ordningsmannen icke blott bör vara underrättad om, utan personligen känna hvar och en, som är boende inom dess qvarter, jemte hvarje husägares eller hyresgästs ställning på utkomstens vägnar, huru vården om barnens uppfostran ombesörjes, jemte mycket mera som kan räknas till sedlighetens vård. På annat sätt handhafd, skall denna nya institution förfela sitt åsyftade ändamål *).

Uti Sveriges Stats-Tidning förekom år 1840 af en känd

---

*) Vid Ordningsnämndens stiftelse i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm i Maj månad 1840, säges i stadgarnes 12:te §.: *Framför allt är det angeläget, att Ordningsmännen besöka, efterhöra och taga en noggrann kännedom om de arbetande, de nödställde, de ringare och de fattige, samt att de noga underrätta sig om deras yrken, vilkor och omständigheter. Ett sådant deltagande är för den vanlottade och behöfvande en verklig hugsvalelse, som inom sig kan bära fröet till en välsignelserik frukt. Endast den omständigheten att icke föraktas och försmås, utan med ömhet och välvilja omfattas af bättre likar, kan beveka och förbättra äfven ett redan förhärdadt hjerta. Också är här Kommunalvårdens rätta, oändliga fält. Ty i sjelfva verket är Kommunalvården icke annat än familjevård, utsträckt till kommunen. Det torde i sammanhang härmed böra erinras, huru maktpåliggande det är, att Ordningsmännen iakttaga nödig grannlagenhet i sina förhållanden till de personer, med hvilka denna befattning förer dem i beröring. Första vilkoret för att kunna verka, är att vinna förtroende. Ett förtroende, som aflägsnar äfven den ringaste misstanke om en uppsyningsman, hvilken obehörigen söker inträngа på det husliga området, för att blotta dess svagheter och brister. Den betryckte, den vanlottade, ja till och med den vilseförde bör vara förvissad att han i ordningsmannen ser en vän, som ömmar för hans belägenhet och uppriktigt önskar att förbättra densamma.*

Författare följande sanna och vackra yttrande om kommunal-styrelsen: *För att kunna bilda en kraftfull och verksam Municipal-styrelse, måste man äga den samfundsanda och den värma för menigheternas angelägenheter, som fordras att i dem ingjuta lif och rörelse; man måste kunna påräkna, att nitiska och sakkunniga män vilja ställa sig i spetsen för rörelsen framåt, uppgöra verkställbara och gagneliga förslag till kommunens moraliska och ekonomiska utveckling, samt egna tillräcklig kraft och verksamhet åt deras tillämpning. Det är derföre Regeringens och hvarje redlig medborgares pligt, att söka uppväcka den slumrande känslan för offentliga värf och motarbeta den mycket rådande egoistiska liknöjdheten för medmenniskors väl och upplysning*.

Skulle vi om ett eller par tiotal af år finna, att egoismen och likgiltigheten lyckats undertrycka Konungens och Ständernas afsigter med organiserandet af ifrågavavarande kommunalnämnder, under förespegling af att hvad som hittills varit ändamålsenligt och tillfyllestgörande för samhällets bestånd och förkofran, äfven kan vara det hädanefter, och att inga nya krafters framkallande är af nöden, då få vi underkasta oss att fattigdom, sedeslöshet, brott och elände ännu allt jemnt skola öka sig och att proletärernas antal skall fördubblas inan vi tro oss behöfva vidtaga några försigtighetsmått, någon repressif åtgärd mot dessa folkklassers tanklöshet, lättja och fattigdom. Vi böra besinna, att Naturens Herre har i sjelfva vår organism nedlagt såsom vilkor för vår sällhet, att derest vi icke äga något bestämdt mål för vår tankeförmåga, vår inbillning och vår verksamhet, nedtryckas vi af tomhet och ledsnad. Detta gäller i synnerhet de högre och de i välstånd lefvande samhällsklasserne. Det är de, som böra föregå deras mindre lyckligt lottade likar, deras i armod och bekymmer sträfvande talrika medkristne, med ädla och oegennyttiga föredömen. Göra de det icke, utan blott ha till föremål för alla sina bemödanden, för hela sin tillvaro, huru de i flärd och yppighet, vällefnad och nöjen, sysslolöshet och förströelser bäst skola fördrifva tiden, då få de skylla sig sjelfve om framdeles en annan samhällsklass uttränger dem från den hedersplats som, i kraft af deras bildning och förmögenhet, tillhörde dem, och som

de, om de rätt förstått sin ställning, aldrig bordt låta gå sig ur händerna.

Ännu innan denna korta öfversigt af pauperismen och de arbetande klassernas förmåga att berga sig afslutas, torde några få ord om deras årliga lefnadskostnad vara på sitt ställe. Det är en i Statshushållningsläran erkänd sats, att ju ringare en arbetares lefnadskostnad är, ju lägre äro dagsverkspriserna och ju förr äfventyrar han att vid inträffande ogynsamma händelser, såsom missvexter, sjukdom eller saknad arbetsförtjenst, blifva utarmad samt nödgas tillgripa tiggarstafven. Enligt officiella uppgifter kostade 1835 en fullvext persons underhåll vid Korrektions-inrättningen i Norrköping 4 skill. 9¼ rst. per dag, och i Stockholm 5 sk. 5⅐ rst. b:co.

Ett Torparefolk, bestående af man, hustru och 3 barn, undfår i medlersta Sverige, nedan specificerade stat, hvilken enligt de priser som år (1835) voro gängse utgjorde 146⅔ R:dr. Mannen är då sysselsatt hela året om och hustrun har så tillräckligt med göromål för att sköta barnen och hushållet, att hvarken hon eller mannen kunna påräkna någon biförtjenst.

Staten utgöres af 2½ tunna råg, eller i penningar 16 R:dr 32 sk.; 1 tunna korn 5: 16; ½ tunna ärter 3: 16; ½ tunna malt 2: 32; 2 tunnor potatis 2; 1½ L㏈ salt 32 sk.; 4 L㏈ sill 2: 16; 1 L㏈ smör 4: 16; 3 ㏈ humle 1; 1 L㏈ gråsidor 1: 24; 1 L㏈ fläsk 3; ½ slagtko 10; ½ stop söt mjölk om dagen 10: 6; 1 stop sur mjölk om sommaren 4: 16; 12 kannor bränvin 5: 16; husrum och vedbrand 16: 32; lön 44; städsel 3: 16; kontributioner 3: 16; diverse 6: 34; summa R:dr B:co 146: 32. Detta är per medium på hvarje person om året 29 R:dr 16 sk. samt per dag 3 sk. 10⅓ r:st.

På en Herregård nära Stockholm gafs innevarande år följande Stat: Lön 33 R:dr 16 sk.; ¼ tunna hvete 2: 32; 4 tunnor råg 24; 2 tunnor korn 9: 16; 2 tunnor potatis 2; 10 hufvuden hvitkål 32 sk; ½ tunna sill 4: 32; 1 L㏈ salt 21 sk; 2 L㏈ kött 2 R:dr; 1 L㏈ fläsk 2: 32; 1 ㏈ humla 16 sk.; 2 par skor 3: 16; söt mjölk 10; diverse 5; rum, vedbrand, städsel, kontribu-

tioner 25 = 123 R:dr 21 sk. Detta gör, fördeladt på 5 personer, 24 R:dr 29 sk. årligen: och 3 sk. 3 r:st. per dag på hvar person.

Ett Torparefolk under ofvannämnde Herregård, belägen ⅝ mil från Stockholm, var enligt skriftligt 10-årigt kontrakt förbundet att utgöra följande skyldigheter till herregården, nemligen:

Karl-dagsverken 208 à 21 sk. 6 r:st.	93: 8.
Qvinno-dagsverken 40 à 10 sk. 8 r:st.	8: 42.
14 resor till staden à 1 R:dr	14: —
Slå och berga 14 tunland äng	10: 32.
Hugga och framföra 5 sågstockar	2: 32.
dito d:o 4 famnar kastved	5: 16.
dito d:o 100 par stör	2: —
Sätta ut ½ katsa	3: —
Underhålla Herregårdens vägstycke på stora landsvägen	2: —
Dito dito dito sockenvägen .	6: —
Spinna för arbetslön	2: —
Plocka bär	— 32.
Diverse tillfälliga onera	3: —
Summa R:dr B:co	143: 18.

Enligt Thaers uppgift fordras för en mindre Landtbrukarefamiljs årliga underhåll i Brandenburg och Preussen 102 R:dr Preussiskt courant, eller 255 R:dr svenskt banko.

Enligt Sinclairs Report of Scotland, 11 vol. pag. 249 fordras för en dagsverkarefamiljs årliga underhåll i Scotland, 31 £ 10 sk. eller 407 R:dr B:co.

En Handtverkarefamilj i London bestående af man, hustru och 4 barn förtjenar vanligtvis i veckan 30 sh. sterl. eller 78 £ om året, som efter 12 R:dr kurs gör 936 R:dr. En dylik familj i Paris förtjenar 28 francs i veckan eller 1,456 på året, som à 25 sk. cours gör 756 R:dr. I Stockholm kan en mindre Handtverkarefamilj (enligt de underrättelser som af flere sådana blifvit inhemtade) bestående af man, hustru och 4 barn svårligen berga sig under en summa af 546 R:dr B:co om året, hvilket uti nedanstående tablå är tydligare specificeradt.

	London.		Paris.		Stockholm.
ill Bröd, mjöl, grönsaker, potatis, rotfrugter	150	—	280	—	120.
„ Kött, smör, ost, sill, fiskvaror	165	—	140	—	160.
„ Mjölk, dricka, bränvin, ell. spirituosa	55	—	30	—	66.
„ Caffe, the, socker	72	—	30	—	26.
„ Ljus, stenkol, ved	65	—	40	—	24.
„ Kläder	110	—	60	—	60.
„ Hyra och möbler	244	—	120	—	66.
„ Kontributioner, medicam , diverse	75	—	50	—	24.
Summa R:dr B:co	936	—	756	—	546.

Häraf synes, att husbonden uti en dylik familj måste daggen, hela året om, förtjena nära 2 R:dr B:co, och således kun-
a hvarken murare, timmermän, smeder m. fl. räknas till den-
a klass. Om en längre sjukdom inträffar för mannen, hustrun
ller barnen, så är en sådan familjs belägenhet på utkomstens
ignar vida beklagansvärdare än Sveriges Jordbrukande allmoges.

Lefnadskostnaden i Hufvudstaden för ett mindre Tjenste-
iannahushåll, bestående af tre personer, neml. man, hustru och
n piga torde för jemförelse skull icke sakna intresse, och på den-
a grund hafva nedannämnde uppgifter fått en plats här *).

Iushållet à $33\frac{1}{3}$ R:dr per månad	400: —
ön för en piga jemte julgåfva, m. m.	30: —
'em famnar ved à 10 R:dr famnen	50: —
'em Lispund ljus à 6 R:dr L🙰	30: —
Iyra för 3 rum och kök	140: —
ironontlagor	20: —
'ill inköp af Smör och Saltvaror om hösten	66: 32.
åkarearfvode för året	33: 16.
'ensions- och andra afgifter	30: —
läder och diverse	200: —
Summa R:dr B:co	1,000: —

Mången ung man skall helt visst draga på munnen och tvif-
a på möjligheten att en Tjensteman kan såsom gift lefva med
ett 1000 R:dr inkomst. Det finnes så många, för hvilka denna
umma icke ens förslår för deras ensamma person, mycket min-
r hustru och domestik. Hvad man kan säga om den upp-

*) ...ddeladt af Hr Löjtn. R . . . . . n.

vexande generationen, icke är beräkningsförmåga, sparsamhet och anspråkslöshet dess utmärkande karaktersdrag. (Se pag. 119 i Förra afdeln. af denna Statistik).

Författaren har måhända varit omständligare i detta ämne än han bordt vara; men hans öfvertygelse är, att en icke så ringa del af de bättre klasserna veta verkligen icke huru högst sparsamt den arbetande klassen lefver, och huru stor ansträngning den nödgas använda för att berga sig. Det är likväl de bättre, upplyste och förmögne i samhället, som för det mesta bestämma de ringares arbetsskyldighet, onera och allmänna besvär, och om således de upplysningar och reflexioner här ofvan finnas anförde skulle förmå mildra anspråken eller ingjuta välvilja för dem som genom deras mödosamma släp bereda vårt välstånd, så vore mitt syftemål fullkomligen uppfyldt. Rikedomen behöfver ingalunda vara ett rof från fattigdomen, utan rikedom och välstånd trifvas väl tillsammans, samt ådagalägga alltid ett jemnare afvägdt förhållande emellan de olika samfundsklassernes pligter och rättigheter, än der, hvarest ytterlighet i rikedom och ytterlighet i fattigdom allmännast förekommer.

Om Lazaretterna och Hospitalerna *).

I få af administrationens grenar hafva så många förbättringar under de senare 15 à 20 åren ägt rum som i sjukvårdsinrättningarne. De hafva i allmänhet blifvit centraliserade, utvidgade och förbättrade, och ett icke obetydligt antal läkare hafva med lön på stat i flera delar af Riket blifvit tillsatte. Att Lazaretterna icke destomindre ej öfverallt svara mot behofvet är en sanning, men det är i de fleste hänseenden bättre än det varit har, och dessutom bör icke förgätas, att de stora afstånden och den glesa befolkningen komma i alla tider att lägga stora hinder i vägen för en ändamålsenligt ordnad och fullt tillräcklig sjukvård.

---

*) Dessa upplysningar äro hemtade dels från Öfv.-Ståth. Femårs-Berättelse för år 1837 till 1842, dels från General-Direkt. Ekströmers Tal i Vet.-Akad. d. 7 April 1838, samt dess underd. Berätt. om Läns-Lazaretterne, Kurhusen och Hospitalerne i Riket, tryckt år 1840.

Stockholms Stads sjukvårdsanstalter, som i vissa fall äro gemensamma för Staden och Länet, hafva i senare tider vunnit en betydlig utvidgning. Från 1829 till 1832 användes 120,000 R:dr B:co till nybyggnader, reparationer och förbättringar å Seraphimer-Lazarettet, som år 1842 ägde i fonder och gåfvomedel 276,849 R:dr. Dess årliga inkomster, bestående dels i 10,000 R:dr Tolagsmedel, dels, i räntor, uppgingo till 47,568 R:dr och utgifterne till 43,895. De sjukes antal utgjorde för året 2,697, och i medeltal dagligen 247. Hvarje sjuks dagliga kostnad går till 20 sk. och den årliga till omkring 150 R:dr.

Stockholms Stads och Läns Kurhus. Qvarliggande patienter 76; under årets lopp anmälte 1,153; utgifter 15,054 R:dr, inkomster 12,508. Hvarje patient har kostat 12 R:dr.

Allmänna Garnizons-Sjukhuset. Dagliga sjuknummern 163, årsomkostnaden 31,522 R:dr.

Upsala Län, har sin offentliga sjukinrättning i Upsala på ett afstånd af omkring 9 mil från Länets mest aflägsna gräns. Sängantalet 33, gemensamt för Lazarett och Kurhus, således en sjuksäng för 2,517 invånare. Antal sjuke å Lazarettet 54 och å Kurhuset 58 i medeltal.

Mariestads Län. Lazarett och Kurhus förenade i Mariestad. Sängantalet är bestämdt till 75 (50 för Lazarettet och 25 för Kurhuset), och således en sjuksäng för 2,238 invån. I medeltal hafva å dessa bägge ställen 368 sjuke årligen varit till vård intagne.

Wexiö Län, har 50 sjuksängar i Länets enda Stad Wexiö; d. v. s. en sjuksäng på 2,144 invån. Å Lazarettet ha varit årligen intagne 121 personer och å Kurhuset 92.

Jönköpings Län, med en enda offentlig sjukinrättning i Staden Jönköping för 50 sängar, således 1 för 2,737 invånare. Å Lazarettet ha varit intagne 115 och å Kurhuset 101 i medeltal årligen.

Westerås Län, med en sjukinrättning i Westerås för 71 sängar, således 1 för 3,613 invånare. Å Lazarettet ha årligen varit intagne 106, och å Kurhuset 77, tillsammans 183 personer.

Linköpings Län har 3:ne sjukinrättningar, neml. Läns-Lazarettet i Linköping, Kurhuset i Wadstena samt Norrköpings

Länens Namn.	I medeltal årligen.							På hvarje sjuk dagligen.
	Intagne sjuke.			Antal Underhållsdagar.			Under-hålls-kostnad.	
	På Lazarettet.	På Kurhuset.	Summa.	På Lazarettet.	På Kurhuset.	Summa	R:dr.	sk.
Stockh. Stad o. L.	2,697	1,229	3,926	——	——	——	58,949	20
Upsala	54	58	112	3,853	5,213	9,066	3,639	19
Mariestads . . .	288	80	368	12,775	3,990	16,765	6,050	17
Wexiö	121	92	213	6,098	6,017	12,115	4,027	16
Jönköpings . . .	115	101	216	3,666	7,281	10,947	4,130	18
Westerås	106	77	183	4,622	6,862	11,484	5,563	23
Linköpings . . .	331	135	466	18,851	12,602	31,453	12,936	21
Nyköpings . . .	128	160	288	6,940	10,177	17,117	7,851	22
Wenersborgs . .	96	140	236	3,091	13,608	16,699	6,700	19
Kalmar	39	229	268	2,718	16,175	18,893	6,049	18
Falu	200	30	230	8,362	1,627	9,989	4,340	21
Örebro	111	91	202	6,262	6,911	13,173	4,611	17
Carlstads	52	170	222	3,063	14,983	18,046	6,515	17
Gefle	110	99	209	5,900	4,543	10,443	5,737	25
Hernösands . . .	88	47	135	5,881	4,913	10,794	4,981	22
Umeå	18	16	34	1,301	1,948	3,249	2,140	34
Wisby	55	57	112	1,964	5,272	7,236	3,015	20
Malmö	244	187	431	10,798	12,925	23,723	10,167	21
Christianstads .	242	216	458	5,846	13,831	19,677	5,889	14
Carlskrona . . .	40	119	159	1,555	8,382	9,937	4,115	32
Göteborgs	167	182	349	10,482	12,840	23,322	9,247	20
Östersunds . . .	11	36	47	368	1,812	2,180	1,158	26
Piteå	23	10	33	1,365	793	2,158	1,848	41
Halmstads	71	64	135	3,009	4,112	7,121	3,739	25
Summa	5,407	3,625	9,032	128,770	176,817	305,587	124,458	22

Stads serskildta sjukhus, med tillsammans 166 sjuksängar, så att för 1,124 innevånare öfverhufvud en sjuksäng finnes. Å Linköpings Lazarett hafva 180 sjuka i medeltal årligen njutit vård.

Nyköpings Län med 2:ne sjukinrättningar, neml. i Nyköping och Eskilstuna, som bägge tillsammans äga 84 sjuksängar och intaga 288 sjuka i medeltal årligen; således en sjuksäng för 2,830 invånare.

Wenersborgs Län har 2:ne sjukvårdsinrättningar, en i Wenersborg för 30 sjuksängar och en i Borås för 34. Årliga sjuknummern har utgjort 236; således en sjuksäng på 3,294 invånare.

Kalmar Län med 3:ne sjukinrättningar, neml. i Kalmar 45 sängar, Westervik 23 och Borgholm 16. Sjuksängarnes antal

ł, de årligen vårdade 268, således en sjuksäng på 2,127 innare.

Falu Län, äger ett enda Lazarett i Staden Falun med 50 ngar, hvaruti i medeltal årligen varit intagne 230 sjuka; sålees en sjuksäng för 2,712 af Länets invånare.

Örebro Län, med sjukhus i Staden af samma namn, för 50 ngar, eller en för hvarje 2,320:de invånare. Det årliga sjuktalet har utgjort 202.

Carlstads Län, med tvenne sjukvårdsanstalter, en i Carlad och en i Filipstad; den förra med 64 sjuksängar, den senare med 12. Årliga antalet af vårdade sjuke 222; en sjuksäng r hvarje 2,580 af Länets invånare.

Gefle Län, med 3:ne sjukinrättningar, neml. i Gefle, Södermn och Hudiksvall, med tillsammans 69 sjuksängar. Det årgen vårdade antalet har utgjort 209; en sjuksäng för hvarje ,550 af Länets invånare.

Hernösands Län med en enda sjukinrättning i Staden af mma namn; sjuksängarnes antal 35; de årligen vårdades antal 35. En sjuksäng för 2,800 invånare.

Umeå Län. Dess sjukhus i Umeå Stad har 12 sjuksängar, h det årligen derstädes vårdade antalet har utgjort 34 persor. En sjuksäng för 4,500 invånare.

Wisby Län, med Lazarett och Kurhus i Wisby Stad. Sängtalet 42; de årligen vårdades medeltal 112. En säng för 923 Länets invånare.

Malmö Län har en enda offentlig sjukinrättning, neml. i Lund, farest sängantalet är 71 och de derstädes årligen vårdade sjuke ppgår till 431; således en sjuksäng för 2,908 af Länets invånare.

Christianstads Län, med en sjukinrättning i Staden, af sama namn för 69 sängar. Årliga medeltalet 458. En sjuksäng r hvarje 2,101 invånare.

Carlskrona Län har också blott enda sjukinrättning i Carlsrona, med 60 sängar, eller en för 1,428 invånare. Medeltalet : vårdade sjuklingar årligen 159.

Göteborgs Län har 2:ne sjukvårdsinrättningar, neml. Länszarettet och Kurhuset i Uddevalla, jemte Kurhuset i Göteborg, ed tillsammans 90 sjuksängar. Det årliga medeltalet vårdade uka belöper sig till 349 personer. En sjuksäng för hvarje 2,183 ıvånare.

Östersunds Län med en enda sjukinrättning i Länets enda Stad. Sängantalet 18, d. v. s. en på hvarje 2,500:de invånare. Det årliga medeltalet af vårdade sjuke 47.

Piteå Län. Dess sjukinrättning, bestående af blott 10 sängar, befinnes i Piteå Stad; således en sjuksäng för 4,000 invånare. I medeltal hafva 33 personer årligen varit intagne å detta sjukhus.

Halmstads Län med 2:ne sjukinrättningar, en i Halmstad och en i Warberg med tillsammans 40 sängar. Årligen vårdade 135 personer. En sjuksäng för hvarje 2,490 invånare.

Hospitalerne, hvarest egentligen vansinnige vårdas och underhållas, äro en lemning sedan katolska tiden i Sverige. Deras underhåll är grundadt på testamenten, donationer och fastigheter, som afkasta årligen öfver 12,000 tunnor spanmål. Alla deras inkomster utgjorde år 1842, 135,141 R:dr och utgifterne, enligt ett medelpris af 120 R:dr för hvarje vansinnigs underhåll, 128,025 R:dr. En komité bestående af Hrr Ekströmer, Tauvou och Sondén, har uti ett d. 14 Oct. 1844 ingifvit underd. Betänkande tillstyrkt, att följande Hospitaler borde bihehållas, neml. det i Upsala, beräknadt för 175 sinnessjuka; Wadstena 250; Wexiö 150; Malmö 250; Göteborg 110; Hernösand 50; hvarförutan på Gottland skulle underhållas 15 sjuke, tillsammans 1000.

Det nu varande antalet dårar kan i medeltal beräknas utgöra 800. År 1833 befunnos qvarliggande, sedan 1832, 694; under 10 år, neml. mellan 1832 och 1842 tillkomne 1,436, så att summan af vårdade utgjorde 2,130, af hvilka såsom botade, obotade och döde afgått 1,214, hvadan antalet af de vid 1842 års slut qvarliggande utgjorde 916. Den årliga tillökningen dårar, utöfver det förut befintliga antalet, har sedan 1832 utgjort 22. Mellan år 1832 och 1837 ha varit vårdade i Upsala Hospital 123 dårar; i Gefle 55 och i Nyköping 82 (de bägge sistnämnde ämnade att indragas) i Wadstena 419; Wexiö 170; Wisby 17; Malmö 337; Göteborg 141; Hernösand 37. Af dessa hade blif-

vit utskrifne som friska 150, obotade 43, döde 361, qvarliggande 827, summa 1,381 *).

När en person på allmän Socknestämma anmäles såsom vansinnig, insändes han till Närmaste Hospital, för att undergå en månads profkur, blir han då icke bättre, intages han för beständigt, efter anmälan hos Serafimer-Ordens-Gillet, som har sig öfverstyrelsen af Hospitalerne i Riket anförtrodd. För att kunna intagas såsom permanent hospitalshjon skall en summa af 33⅓ R:dr erläggas, som, i händelse den vansinnige är fattig, utgår af sockne-kassan.

Utom ofvannämnde Hospitaler finnes ännu ett, för Stockholms Stad och Län serskildt, benämndt Danviken, som står under en serskild Direktions styrelse. Med detta Dårhus och Hospital är förenadt en donation för civile Embetsmäns fattiga Enkor och Barn.

Från och med år 1827 till 1832 emottogos vid Danviken 54 personer, af dem utskrefvos såsom alldeles friska 171, förbättrade 139, qvarliggande 144.

År 1833 vårdades vid denna inrättning, enl. uppgift af framlidne Medicinal-Rådet Trafvenfeldt, 164 dårar, 41 enkor och 330 personer på Hospitalet, summa 535. År 1842 utgjorde de 408, hvaraf 178 män och 234 qvinnor.

Danviken är en rik stiftelse. Dess fastigheter, utgörande extra 100 hela hemman, äro uppskattade till 536,238 R:dr Banco, dess byggnader och qvarnar äro dessutom brandförsäkrade till ,338 R:dr jemte en kapitalfond af 56,992 R:dr. Dess årliga inkomster utgöra 49,054 R:dr och utgifterna 46,885 R:dr.

Om Sparbankerne. Den första inrättades i Göteborg 20, den andra i Stockholm 1821, och sedan dess hafva de spridt sig — fastän ganska långsamt — till flere delar af Riket. Stockholms Sparbank fanns vid förlidet års utgång 1,364,604 R:dr B:co; Göteborg 608,052; Carlstad 273,407; Christianstad 4,387; Malmö 164,987; Ystad 149,199; Norrköping 116,463; Vexiö 100,289; Jönköping 100,000; Helsingborg 85,220; Gefle

*) Vid Bedlam i London anses 28 pr.c. af dårarne blifva till helsan återställde; vid Bicêtre i Paris 32 procent.

63,359; Carlshamn 61,448; Kalmar 49,940; Örebro 52,278; Landskrona 52,095; Falun 53,000; Nyköping 48,380; Wisby 41,877; Filipstad 23,023; Sala 18,911; Nora 10,000; Summa 3,678,925 *) R:dr. Utom ofvannämnde Sparbanker måste helt visst flere andra finnas, om hvilka inga officiella berättelser inkommit. Författ. vill minnas, att i Carlskrona, Upsala, Linköping, Mariestad, Wenersborg, Christinehamn, Borås, Södertelge, Borgholm, m. fl. äro sådane, och en försummelse är det om någon enda Landshöfdinge-Residensstad saknar sin Sparbank. Den lilla Staden Nora med blott 700 invånare har dock sin egen sparbank, som alla år förkofrar sig.

Mången skall helt visst anse för en obetydlighet i frågan om ett helt land, om en sparbank mer eller mindre blifvit stiftad, och så är det onekligen också i afseende på den större eller mindre nyttan en sådan stiftelse i materielt hänseende åstadkommer. Men hvad som icke är af någon obetydlighet, det är den hos Nationen inpreglade och antagne grundsatsen, att det såsom en skyldighet tillkommer hvar och en duglig och omtänksam individ, att söka betrygga sin framtid så vidt det i dess förmåga står. Och under denna synpunkt är det i moraliskt hänseende af ett vida större inflytande än den pekuniära vinsten, om, i ett af naturen fattigt land finnes ett stort antal med förtroende och liflighet begagnade sparbanker. Alla så beskaffade inrättningar som Sparbanker, Ränteförsäkringsanstalter, alla slags Brandstodsföreningar, Assurans- och Uppfostringsanstalter, det vare sig för fader- och moderlöse eller vanvårdade barn, såsom Prins Carls inrättning och Råby, äro deremot af ett väsendtligt värde; så mycket mer som dessa inrättningar för det mesta utan arfvode handhafvas af de bättre och förmögne samhällsklasserne till de ringares och mindre lyckligt lottades fördel.

Stundom får man höra berättas om, eller i allmänna Tidnin-se, att den eller den Possessionaten inrättat en sparkassa vid sin

*) Meddeladt af Kamereraren vid Stockholms Stads Sparbank Hr H. F. Spak.
I Englands Sparbanker ägde 841,204 delägare, vid 1841 års slut, insatte 24,474.689 pund sterling, d. v. s. nära 300 millioner R:dr B:co. (Se Porter, pag. 144, 2:dra delen).

sin egendom, hvarest hvarje underhafvande tillförbindes, att till framtida behof, afsätta något af sina inkomster hvilket förräntas; men allt sådant hörer till undantagen och är ingalunda hvad det borde vara — *en allmän sed.* Huru långt vi äro skiljde ifrån erkännandet af ofvannämndē princip, neml. att det är vår skyldighet spara och samla något *den goda dagen* för att hafva något att trygga sig vid när *den onda kommer*, kan bäst bedömas deraf, att för ett tiotal af år tillbaka föreslogs på allmän Sockenstämma i Jemshögs församling af Blekinge ett fattigvårdsreglemente, i hvilket var stadgadt, att hvarje torpare och tjenstehjon borde afsätta 8 sk. i månaden, och hvarje lejd arbetare 6 runstycken om dagen af sin arbetsförtjenst, hvilka medel genom FattigvårdsDirektionens försorg skulle förräntas. Detta förslag förkastades likasom en i samma anda af Professor Geijer vid 1840 års riksdag väckt motion, om nödvändigheten af att hvarje arbetare afsatte en ringa del af sin dagspenning, hvilken borde förräntas, och om arbetaren flyttade till en annan Socken eller annat Län, ägde han rättighet att lyfta sina besparingar både till kapital och ränta.

Vid 1843 års slut ägde deponenterne, till ett antal af 10,000, i Stockholms Sparbank följande summor:

4,655	delägare ägde	under	25	R:dr insatte		23,506.
1,082	„	från och med	25	till och med —	50 R:dr	39,720.
1,416	„	öfver	50	„	100 „	100,213.
2,361	„	„	100	„	300 „	391,282.
758	„	„	300	„	600 „	318,815.
209	„	„	600	„	1000 „	158,646.
67	„	„	1,000	„	„ „	70,505.
				Summa	R:dr B:co	1,102,689.

Hela den årliga förvaltningskostnaden af Stockholms Sparbank uppgår blott till 3,265 R:dr.

Prins Carls Inrättning för fattige, vanvårdade och vanartiga barn, är en af Stockholms mest behöflige och gagneliga institutioner. Den är stiftad för omkring 15 år tillbaka

af framlidne Erke-Biskopen Wallin och Under-Ståthållaren Wanquist. Dess fastigheter och fonder uppgå till 137,000 R:dr, och dess årliga inkomster i räntor, anslag och gåfvor till 32,000. De fattige och vanvårdade barnens antal utgjorde, år 1843, 108; omkostnaderna för desamma 10,957, således för hvarje barn årligen något öfver 100 R:dr. Uti afdelningen för vanartade och straffade barn ha blifvit vårdade 30 gossar med en kostnad af 4,426 R:dr, på hvarje således 147. Kapitaltillvexten 1843 belöpte sig till 8,734 R:dr.

Institutet för Döfstumma och Blinda äger i statsanslag årligen 10,000 R:dr, dess inkomster utgjorde 1842, 13,382 R:dr, och utgifter 11,767. Institutet har en samlad fond, bestående i fastigheter, inventarier och utlånte medel af tillsamman 79,592 R:dr. Elevernas antal utgjorde 1833, 42, och för det närvarande 70, således den årliga omkostnaden å hvarje elev 168 R:dr. Rikets nu församlade Ständer hafva ökat det årliga anslaget för de döfstumma med 1000 R:dr och för de blinde med 5,000 R:dr B:co.

Stockholms Stora Barnhus är, likasom Danviks Hospital, en rik stiftelse. Deraf följer dock icke att det tillfyllest svarar mot behofvet. År 1812 utgjorde Barnhusets fond 62,217 R:dr och nu öfver 500,000 R:dr B:co. Årsinkomsten 1840, 120,964 R:dr, (se Rikets Ständers Revis. Berättelse af d. 11 Dec. 1843, pag. 243), utgifterne 104,531 R:dr. År 1842 vårdades inom Stora Barnhuset 274 gossar, 197 flickor och 541 späda barn, summa 1,012 barn. Understödstagande barn utom huset utgjorde samma år 2,491, således samfäldt vårdade barn inalles 3,503. Till fosterföräldrar som vilja åtaga sig barnens vård utbetalas årligen: för barn under ett års ålder 52 R:dr, för barn från ett till två års ålder $34\frac{2}{3}$ R:dr, från 2 till 3 år 26 R:dr, från 3 till 6 år $17\frac{1}{3}$ R:dr, från 6 till 14 års ålder, då underhållet för dem upphör, 12 R:dr. Jemte underhållet lemnas äfven till barnen nödvändiga klädespersedlar och böcker. För de barn som vistas hos fosterföräldrar i aflägset belägna orter, och hvilka ej kunna årligen infinna sig till kläders undfående, är underhållet sålunda bestämdt:

För ett barn under 6 års ålder betalas 24 R:dr om året.
d:o från 6 till fyllda 14 år — 20 d:o d:o

Af de utackorderade barnen vis[illegible] i Lunds

Stift, 66 i Wisby Stift, 93 i Wexiö, 61 i Kalmar, 94 i Hernösands, och 353 i Linköpings Stift.

Hvarje barn inom Barnhuset kostar årligen emellan 64 och 70 R:dr, samt de i landsorterna 21 à 24 R:dr.

Den årliga summan, för hvilken barn inlösas på barnhuset, à 100 R:dr för hvarje, uppgår vanligtvis till omkring 50,000 R:dr. Af de 1,012 år 1842 vårdade barn hade 235 dött, således 23½ pr.c. Af de späda barnen, som till antalet voro 541, hade 430 varit sjuka och 186 dött, d. v. s. 34 pr.c. Mortalitetsprocenten har tillförene uppgått ända till 47 pr.c.

Att vidare fortsätta dessa underrättelser om åtskilliga offentliga inrättningar och deras större eller mindre inflytande på nationens allmänna förkofran, skulle inleda oss i en större vidlyftighet än denna statistik, såsom omfattande hela Riket, tillkommer. Af hvad som blifvit anfördt om Fattigvården, Sparbankerne, Lazaretterne m. fl., synes tillräckligt, att den public spirit som röjer sig genom ett oegennyttigt deltagande, utan all annan ersättning än den inre tillfredsställelsen, är i ett märkbart tilltagande, hvarom alla slags Directioner, Styrelser, Associationer och Välgörande Sällskaper för befordrandet af allmänt och enskildt väl bära ett ojäfaktigt vittnesbörd. När så är, hvarföre skulle vi icke hoppas, att Regeringen med sitt mäktiga stöd skall bidraga till utvecklingen af denna anda? Hon är ju dess bästa bundsförvandt; ty hon är omisskänligt af fosterländsk syftning. I fordna dagar följde Svenska Folket med förtroende och gladt mod sina Konungar och anförare kring halfva Europa. Den fiende vi nu hafva att bekämpa är så mycket farligare som han bor midt ibland oss — jag menar pauperismen. Om vi blott hade mod och vilja, så är denna nya fiende icke svårare att öfvervinna än andra; och tiden får utvisa om vi vanslägtats från våra förfäder.

Som det icke sällan händer att personer, som läsa denna statistik, gerna skulle, vid förekommande tillfällen, vilja veta huru Svenska Mått, Mål, Vigter och Mynt förhålla sig till andra Länders, så hafva nedanstående korta noticer om dem blif-

vit samlade. De fleste uppgifterna äro grundade på A. W. Lavéns förlidet år utgifna tabell öfver Svenska och Utländska Mått, Vigter och Mynt.

Norrige och *Danmark*, d. v. s. i Christiania och i Köpenhamn, är en fot = 1.057 Svenska Fot. En aln = 2.114 Sv. fot. Ett maal = 0.213 af ett Svenskt Tunland. Ett Svenskt Tunland = 1.219 af ett Norskt, samt = 0.83 af ett Danskt. Ett Danskt plogland = 0.28 af ett Sv. Tunland. En korntönde = 53.153 Sv. kannor. En kanna = 0.738 af en Sv. kanna. En Pott = $\frac{1}{2}$ kanna = 0.369 Sv. kanna, eller = $11\frac{4}{5}$ Sv. jungfru. Ett Pund i Christiania = 1.172 Sv. Vict. ℔; i Köpenhamn = 1.176 Sv. Vict. ℔. En Norrsk eller Dansk Specie Riksdaler = 47 skill. 5 r:st. af en Svensk.

Preussen, Berlin. En Rhenländsk fot = 1.057 Sv. En Berliner-Elle = 2.246 Sv. fot. En Morgen = 0.517 af ett Sv. Tunl. En Metze = $\frac{1}{16}$ Scheffel = 1.312 Sv. kan. En Scheffel = 21 Sv. kan. Ett Pfund = 1.100 Sv. ℔ Vict. V. sedan år 1816. En Preussisk Riksdaler kurant (silfver) = 31 sk. 2 rst. af en Sv. Silfver-Riksdaler.

Ryssland, Petersburg. En fot = 1 Engelsk fot = 1.026 Sv. fot. En Arschin = 2.395 Sv. fot. En dessätina = 2.213 Sv. Tunl. En Wedro = 10 kruschka = 4.699 Sv. kannor; En kruschka = 0.469 Sv. kan. En Tschetwert = 80.203 Sv. kannor. En Funt = 0.963 Sv. ℔ Vigt.v. Ett Pud = 38.534 Sv. Vict.v. En Silfverrubel = 32 sk. 11 rst. af en Svensk SilfverRiksdaler.

Holland, Amsterdam. En fot (äldre mått) = 0.953 Sv. fot. En Vlaamsk eller Flandersk Elle (aln) = 2.393 Sv. fot. En Elle (nyare mått) = 3.368 Sv. fot. En Bunder = en Fransk Hectare = 2.026 Sv. Tunl. (äldre mått). En morgen = 1.647 Sv. Tunl. En Mudde eller Zak = 1 fransk hectolitre = 38.208 Sv. ℔ V.v. En Kan = 0.382 Sv. kan. Ett Pond = 2.353 Sv. ℔ antogs år 1820. En Holländsk ducát = 1 R:dr 45 sk. 7 r:st. Sv. Silfver-riksdaler. En Holländsk gulden = 17 sk. 11 rst. af en Sv. Silfv. riksdaler.

Österrike, Wien. En Fuss Wiener duodec. = 1.064 Sv. fot. En Wiener Elle = [illegible] Sv. fot. En Joch eller Jauchert = 1.166 Sv. Tunl. En [illegible] Sv. kan. En Metze =

23.484 Sv. kan. Ett Pfund = 1.317 Sv. Vict. ℔. En Riksgyllen kurant (vexelmynt) = 21 sk. 10 rst. af en Sv. Silfverriksdaler.

England, London. En foot = 1.026 Sv. fot. En Yard = 3 feet = 3.079 Sv. fot. En Acre = 0.819 af ett Sv. tunl. En Gallon = 1.736 Sv. kan. En Bushel = 13.888 Sv. kan. Ett Quarter = 111.105 Sv. kan. Ett Pound Avoir dupois weight = 1.067 ℔ Sv. Vict.v. (sedan år 1824). Ett Pound (kungsvigt) = 1.600 ℔ Sv. Vict.v. En Ton = 5.973 S℔. Sv. Vict.v. eller 5 S℔ 19 L℔ 9$\frac{1}{8}$ ℔ Vict.v. eller 7 S℔ 9 L℔ 6$\frac{2}{8}$ ℔ Stapelst.vigt. Ett Pund Sterling = en Sovereign = 4 R:dr 3 sk. 4 r:st. Silfver.

Frankrike, Paris. En Piéd du Roi = 1.094 Sv. fot. En aune = 4.002 Sv. fot. En Métre = 3.363 Sv. fot. En Hectare = 2.026 Sv. tunl. En Arpent (äldre mått) = 1.035 Sv. tunl. En Litre = 0.382 Sv. kan. En Hektolitre = 38.208 Sv. kan. En Stère = 382 Sv. kan. = en kub. mètre. Äldre mått för torra varor: En Sétier du Paris = 59.664 Sv. kan. En kilogramme = 2.352 ℔ Vict.v. En Livre poids de marc = 1.151 ℔. En Franc = 8 sk. 2.7 r:st. och en Louisd'or = 4 R:dr 8 sk. i silfver.

Spanien, Madrid. En Spansk fot = 0.952 Sv. fot, (enl. Jäckel). En Castiliansk aln eller Vara = 2.855 Sv. fot. (enl. Mac Culloch). En Libra = 1.080 ℔ Vict.v. En Arroba Majore = 6.018 Sv. kannor. En Fanega = 21.836 Sv. kan. En Mexikansk Piaster = 45 sk. 10 r:st. af en Sv. Silfverriksdaler.

Portugal, Lisabon. En Palmo = 0.741 Sv. fot. En Vara = 3.704 Sv. fot. En Alqueir de Senteio = 0.115 Sv. Tunl. En Canada = 0.543 af en Sv. kanna. En Fanga = 76.545 Sv. kanna. (Dessa begge sista tal äro icke fullkomligt säkra). En Libra eller Arratel = 1.079 ℔ Sv. Vict.v. (sedan år 1835).

Italien, Neapel. En Palmo = 0.891 af en Sv. fot. (sedan 1840). En Canna = 10 palmi = 8.910 Sv fot. En Carafe = 0.277 Sv. kan. En Barile = 60 Caraffe = 16.668 Sv. kan. En Tomolo = 21.223 Sv. kan. En Libra = 0.754 ℔ Vict.v. En Rottolo = 2.096 ℔ Vigt.v.

Turkiet, Constantinopel. En Pic (mått för ylle) = 2.300 Sv. fot. En Dazèh, mått för siden och bomullstyger = 2.199 Sv.

fot. En Fortin = 50.678 kannor. En Rottolo = 1.331 ℔ Vict.v. En Pung = 244 R:dr 43 sk. $7\frac{7}{10}$ rst. silfver specie.

En Svensk □ mil är = 23.142$\frac{4}{7}$ tunland = 2.08 Tyska eller Geografiska □ mil à 15 på en grad. En Norsk □ mil = 1.124 Sv. En Fransk □ Lieue = 0.173, och en Engelsk □ Landmil = 0.022 af en Svensk □ mil. En Sv. kanna = 100 kub. dec.tum.

En Riksdaler Hamburger Banko är = 47 sk. 5 r:st. af en Svensk Silfverriksdaler af gammalt skrot och korn; I enlighet med Myntbestämnings-lagen af d. 1 Oct. 1834, utgör en Riksdaler Silfver à 128 sk. kurs till Hamb. Bank. $2\frac{2}{3}$ R:dr Banko i sedlar, eller 4 R:dr Riksgäld. Svenska Myntet består af 3 delar silfver mot 1 del koppar. Ett ℔ eller 100 ort myntsilfver utmyntas till jemt 50 fjerdedels R:dr specie eller 50 R:dr R:gs eller till 100 st. 24 sk. r:gs. Således väger hvarje 24 sk. r:gd jemnt en ort. En half R:dr specie väger 4 ort, och en hel 8 ort.

Ett ℔ finsilfver utmyntas till $16\frac{2}{3}$ R:dr specie eller $66\frac{2}{3}$ R:dr R:gs. Ett ℔ fint guld utmyntas till 125 ducater. En ducat väger 82 korn af hvilka 80 äro fint guld och 2 koppar.

Ett S℔ stapelstadsvigt koppar utmyntas i 2-sk.-stycken till 300 R:dr B:co, i 1 sk. och $\frac{2}{3}$ sk. till 250 R:dr och uti $\frac{1}{3}$ och $\frac{1}{6}$ skillingar till 200 R:dr B:co. (Meddeladt af Öfver-Direkt. vid Myntverket Hr Almroth.)

Om Konungariket Norrige.

I Norden vara skall *en* kraft *en* enig vilja,
hvad Gud förenat må ej menskor skilja.
Nore, af Es. Tegnér.

Sedan detta land blef förenadt med Sverige under en gemensam Konung och dessa begge Rikens politiska tillvaro således vunnit en af deras belägenhet påkallad öfverensstämmelse, är det alltid af värde för en Svensk att veta hvad man i farans stund kan påräkna för medverkan och stöd hos våra nya bröder Norrmännen. I detta afseende äro de få sammanträngde upplysningar, för det mesta hemtade ur Amtman Bloms Statistik öfver Norrige, utgifven i Leipzig 1843 i 2:ne delar, här nedan anförde.

Norriges Landtrupper utgöra väl icke mera än 12,000 man och dess flotta (se pag. 303 här framföre) är icke heller betydlig; men det finnes väl knappt någon enda Norrman som icke inser, att om Sverige skulle falla för utländsk härsmakt, vore Norriges öde i och med detsamma afgjordt. Likaså skulle förhållandet med Sverige blifva, om, hvad som knappt är tänkbart, en fiende skulle landstiga på Norriges kuster för att eröfra detsamma. Svenskar och Norrmän äro således af en ren naturnödvändighet tvungne att i nödens stund till ömsesidigt beskydd och säkerhet bistå hvarandra. Också börjar den obenägenhet och motvilja, som Svenskarne tyckte sig hos Norrmännen bemärka i början af föreningen, att med hvarje dag allt mer och mer utplånas och försvinna.

Norrige är ett herrligt land, hvars ofantliga bergmassor, snöbetäckta fjell, trånga och djupa dalar, branta forssar och dånande vattenfall gifva åt det hela ett vildt men storartadt utseende. Omgifvet som Norrige är af verldshafvet — af den oroliga böljan, manar det sina invånare, hvart de vända sig, till kamp och strid och mod och beslutsamhet. Också är det Norrska Folket ett dugligt, raskt, gladt och trofast folk; och få äro de, det vare sig främlingar eller naboer, som återvända från Norrige utan att medföra behagliga minnen.

År 1815 var Norriges folkmängd 885,431 personer och 30 år senare 1,340,000. Den har således sedan föreningen med Sverige ökat sig med icke mindre än 455,000 individer, d. v. s. med mera än 50 pr.c. Huru denna folkmängd är fördelad inom Amten, äfvensom inom hvar och en af Städerne, jemte areal-innehållet af hvarje Amt i geografiska □ mil, synes af den på nästa sida förekommande tablå. I Norrige födes årligen 1 af hvarje 31.2, och dör 1 af hvar 51:sta lefvande person. Ett giftermål ingås för hvarje 138 person. De oäkta barnen förhöllo sig år 1820 till de äkta, som 1 : 13.57.

Anklagade för gröfre förbrytelser 1830, 1,034; 1837, 1,634.

Den i bruk varande jorden uppskattas till $\frac{1}{133}$ af Norriges hela areal. På hvarje jordlott belöper sig $5\frac{7}{10}$ tunland (ett Norrskt tunland = 10,000 □ alnar), eller $22\frac{4}{5}$ maal åkerjord. Den besådda vidden utgör 917,973 tunland, eller 29.04 geografiska □ mil. Deraf tillkommer Aggerhuus Stift 270,000 tunl.; Christiansands 35,000; Bergens 36,500; Trondhiems 62,500; Nordland och Finmarken 13,973 tunland. Dess upphöjning öfver hafvet, se noten å pag. 2 af denna Statistik.

Jordens uppskattade värde år 1665 = 13 millioner species; 1802, $25\frac{1}{2}$ million, och 1839, 64 millioner R:dr silfv.specie.

I Norrige sås i medeltal årligen: 1,322 tunnor hvete; 8,600 dito råg; 82,248 tunnor korn; 53,285 d:o blandkorn och 265,195 d:o hafre. Ärter sås på 6,492 tunland; och potatis sättes på 75,761 d:o. Skörden af potatis anses utgöra 2,024,941 tunnor. Hvarje person, stor eller liten, beräknas behöfva $1\frac{17}{20}$ tunna korn och $1\frac{7}{10}$ tunna potatis.

År 1838 infördes till Norrige 709,739 tunnor spanmål.

Stats-inkomsterne utgöra 3,514,200 R:dr silfver specie, och utgifterna 2,242,300. Enligt Stor-Thingets beslut år 1816, betalade Städerna då ännu årligen i direkta statsafgifter 120,000 species, och Landet 480,000 dito; men sedan 1836 hafva de upphört, och det gifves icke nu mera några direkta skatter hvarken på städerne eller på jorden.

Handelsflottan 1837 = 2,373 fartyg om 79,278 kommersläster *).

*) År 1806 var medium af hvarje Norrskt skepps drägtighet 45 läster och 1837 endast 33.

Kalkulerad Folkmängd i Norrige 1845.

Geograf. □ mil.	Amt.	Städer.	Folkmängd. i Städerne	Folkmängd. på Landet.
76.5	*Smaalehnens Amt*	*Fredrikshall* . .	5,503	61,598
		Fredriksstad . .	2,673	
		Moss	3,689	
92.25	*Aggerhuus Amt* .	*Soon*	435	78,532
		Hölen	201	
		Dröbak	1,476	
		Christiania . . .	26,141	
472.5	*Hedemarkens A.* .	. . . .	. . . . .	89,810
445.5	*Christians A.* . .	. . . .	. . . . .	106,840
218.25	*Buskeruds A.* . .	*Drammen*	8,095	74,083
		Kongsberg . . .	3,935	
40.5	*Jarlsbergs & Laurvigs A.*	*Holmestrand* . .	1,746	54,870
		Aasgaardstrand	434	
		Tönsberg	2,196	
		Sandefjord . . .	793	
		Laurvig	3,827	
247.5	*Bradsbergs A.* . .	*Skien*	2,958	67,090
		Porsgrund . . .	1,747	
		Brevig	1,308	
		Stathelle	266	
		Langesund . . .	587	
		Osebacken	718	
		Krageröe . . .	1,819	
198.0	*Nedenæs A.*	*Österiisöer* . . .	2,074	47,608
		Tvedestrand . .	377	
		Arendal	2,186	
		Grimstad	712	
		Lillesand	571	
94.5	*Mandals A.*	*Christiansand* .	8,548	48,937
		Mandal	2,336	
		Farsund	1,032	
		Fleckefjord . .	1,471	
164.25	*Stavanger A.* . .	*Soggendal* . . .	380	69,200
		Egersund	1,262	
		Stavanger . . .	5,518	
319.5	*S. Bergenhuus A.*	*Bergen*	25,611	96,366
353.25	*N. Bergenhuus A.*	. . . .	. . . . .	79,447
279.0	*Romsdals A.*	*Aalesund*	557	77,542
		Molde	861	
		Christiansund .	2,634	
326.25	*S. Trondhiems A.*	*Trondhiem* . . .	13,818	75,653
393.75	*N. Trondhiems A.*	. . . .	. . . . .	67,351
652.5	*Nordlands A.* . . .	*Bodöe*	309	65,990
1197.00	*Finmarkens A.* .	*Tromsöe*	901	36,854
		Hammerfest . .	416	
		Wardöe	108	
5571.00	Folkmängd i hela Riket	1,340,000	142,239	1,197,761

Af utförseln år 1838 synes bäst hvaraf Norriges produkter bestå.

Stockfisk 100,000 S🝆	i värde	800,000	species.
Klippfisk „	„	320,000	„
Tran 30,000 tunnor	„	360,000	„
Rogn (caviar) „	„	80,000	„
Sill 400,000 „	„	800,000	„
Sommarsill, 20,000 tun.	„	100,000	„
Hummer 600,000 st.	„	20,000	„
		2,480,000	„
Trädvaror „	„	1,685,000	„
Bergverksprodukter *)	„	530,000	„
Andra mindre varor **)	„	65,000	„
		4,760,000	„
Tillkommen fraktförtjenst	„	1,470,000	„
	Summa	6,230,000	specier.

I slutet af Januari månad infinna sig alla år vid Lofoden omkring 124 större fartyg; 50 jagter och 2,916 öppna båtar, bemannade med 16,000 fiskare. Då fångas vanligen 16½ millioner stycken kabiljo, 43,000 tunnor lefver som gifva 21,000 tunnor fiskolja eller tran samt 6,000 tunnor caviar. Långs vestra kusten af Norrige fångas förnämligast under vintermånaderna 600,000 tunnor sill.

Såsom slutmening erbjuder sig sjelfmant den reflexionen, att ett folk som nödgas förvärfva sin bergning *på hafvet, inom polcirkeln, under de stormiga vintermånaderna*, måste för sitt bestånd vara och förblifva ett härdadt, raskt och hurtigt folk.

---

*) I fråga om Norriges Bergverks-produkter har Kongsbergs silfververk varit underkastadt stora vanskligheter. Det har vid flera tillfällen drifvits med förlust, och man har velat nedlägga detsamma. År 1830 ville man sälja verket, och det utbjöds af Stor-Thinget till 73,000 species; från början af 1827 till slutet af år 1829 erhölls blott 1552 marker, men med 1830 förbättrades det och 1834 afkastade det 35,690 marker, och har sedan dess fortfarit att vara gifvande, så att det varit för Statskassan en rik inkomstkälla. Från 1830 till 1840 2,305,691 specie riksdalers öfverskott. År 1832 erhölls genom ett enda skott 2050 marker silfver.

**) Jerntillverkningen år 1833 = 53,218 S🝆.

Kort underrättelse om några af de utaf Rikets nu församlade Ständer fattade och till Kongl. Maj:ts sanction öfverlemnade beslut.

1:o Att i 4 §. Regeringsformen orden *"frälse och ofrälse"* böra utgå.

2:o Att Konungens Högsta Domstol skall bestå af tolf lagkunnige män, utan afseende å hvad Stånd de tillhöra.

3:o Att Stats-Minister eller Statsråd väl må innehafva, men icke tillika utöfva annat embete eller deraf uppbära några inkomster.

4:o *Att Riksdagar hädanefter skola hållas hvart tredje år.*

5:o *Att till Riksdagsman af Bonde-Ståndet kan väljas äfven Egare af Säteri, Rå- och Rörs hemman.*

6:o Att då vald Riksdagsman utnämnes till Talman, annan person i hans ställe bör i behörig ordning utväljas.

7:o Att vid pröfningen af Utskotts afgifna förslag Riks-Stånden ega att, utan föregången återremiss, uti dessa förslag göra de förändringar, som kunna vara af nöden.

8:o *Att den Justitiæ-Stats-Ministern medgifna rättighet, att af förekommen anledning genast låta inställa utgifvandet af ett Dagblad eller Periodisk Skrift skall upphöra.*

9:o Att vissa särskilde Landskap från äldre tider åliggande Skatter, såsom Ollongäld och Sölfskatt, skola upphöra.

10:o Att den för Tackjernstillverkningen till Staten ingående Tionde-afgift må från innevarande års början och tills nästa Riksdag erläggas med hälften af det belopp, hvarmed samma afgift nu utgår.

11:o Att såvida Directionen för ett af Konungen stadfästadt Brandstods-bolag före den 1 Augusti låter tillställa vederbörande Härads-skrifvare Debiterings-längd å bolagsmännens bidrag, det skall åligga Häradsskrifvaren att å de vanliga Debet-sedlarna uppföra dessa bidrag, hvilka sedermera af Kronofogden, jemte Kronouppbörden, indrifvas och redovisas.

12:o Att 3 § i 2:dra Kap. Giftermåls-Balken bör upphäfvas, neml. att Syskonebarn kunna äkta hvarandra, utan att dertill begära Konungens lof.

13:o *Att Qvinna bör ärfva lika med man och att hustru må taga lika stor lott i bo, som mannen.*

14:o Att den så kallade Kurhus-afgiften äfven hädanefter må utgå.

15:o Att räkneenheten hädanefter benämnes endast *Riksdaler.*

16:o Om undanrödjande af nu varande hinder för Adelsmåns befordran till Stads-tjenster.

17:o Om inrättande af 8 Stamholländerier, hvartill 70,000 R:dr B:co för en gång blifvit anslagne.

18:o Att Kongl. Maj:t täcktes förordna om en sådan förändring af Elementar-Läroverket, att nuvarande Apologist- och Lärdomsskola samt Gymnasium komme att utgöra en enda fullständigt sammanhängande Skola med tvenne bildningslinier.

19:o Om vidtagande af åtgärder till befordrande af Lifränte- och Lifförsäkrings-anstalter.

20:o Att den personliga skydds-afgiften skall nedsättas och ett mot denna nedsättning passande belopp, dock ej högre än 12 sk. för man och 6 sk. för qvinna, skulle till folkundervisningens befrämjande inom hvarje församling anslås och utgå. Hvad sålunda inflyter, förslagsvis upptaget till sammanlagdt 280,000 R:dr, ingår till landtränterierna, hvarifrån genom vederbörande Skol-styrelser, hvar för sig, medlen utrequireras och förvaltas.

21:o Antagandet af grunder till den nya Strafflagen, och

22:o Om 500,000 R:dr B:co anslag till uppbyggande af ett Riksmuseum.

Stockholm den 3 Maj 1845.

REGISTER.

A.

G.

H.

T.

Rättelser och Tillägg.

Sid. 104, Piteå Lappmark om 199,6 quadr. mil är nu mera tillagdt Westerbottens eller Umeå Län.
— 126, sista raden, står: 2,991, bör vara: [illegible].
— 127, d:o „ 3,906, Hem. i Jönköp. Län „ [illegible].
— 128, d:o „ 3,558, „ [illegible].
— 280, d:o 3,928,648. Denna summa uppkommer när man tillägger 14,319 R:dr för Haparanda, 1,460 för Grisslehamn och 449 R:dr för Dalarö tullplats.
— 301, står: att Stockholms Stad underhåller 100 Båtsmän, men enligt Rikets Ständers beslut vid Riksdagen år 1840, blef Hufvudstaden ålagd att hädanefter underhålla 437 Båtsmän.
— 306, 16:de rad. uppifr. står: blifvtt bör vara: blifvit.
— 367, 6:te „ „ ordet Personer under rubriken Arfvingar och Bolag bör utgå.
— 402, 3:dje rad. uppifr. står: Levijn bör vara: Livijn.
— 405, nedersta raden, „ ech „ och
— 411, 3:dje rad. uppifr. felar " citationstecken.
— 415, 8:de „ „ står nägra „ några.
— 438, 8:de „ „ „ 47 sk. 5 rst. „ 47 sk. 2¼ rst.

Med afseende på noten å sid. 377 om mynt-enheten, hafva Rikets Ständer beslutat, att räkneenheten hädanefter under namn af *Riksdaler* skall utgöra ¼del af en Riksdaler silfver specie. Riksdalern delas i 48 skillingar och hvarje skilling i 4 styfver, så att runstycken helt och hållet försvinna.

Enl. Rikets Ständers beslut har Statsregleringen intill nästa riksdag blifvit fastställd till följande belopp, neml. se sid. 233 och 242 för jemförelse.

Utgifter.

1:sta	Hufvud-Tittela:	Hof- och Stallstaterne	R:dr B:co	686,700.
2:dra	dito	Justitie-Departementet	„	811,[illegible].
3:dje	dito	Utrikes-Departementet	„	225,650.
4:de	dito	Landtförsvars-Departementet	„	4,118,240.
5:te	dito	Sjöförsvars-Departementet	„	1,414,100.
6:te	dito	Civil-Departementet	„	860,740.
7:de	dito	Finance-Departementet	„	1,705,600.
8:de	dito	Ecclesiastik-Departementet	„	1,038,200.
9:de	dito	Pensions- och Allm. Indragn.-Staten	„	524,460.
			Summa R:dr B:co	11,384,790.

Inkomster.

Ordinarie Statsinkomster		4,448,430.
Sjötullsmedel	3,700,000.	
Salu-Accis	11,000.	
Postmedel	575,000.	
Chartæ-Sgillatæ-afgifter	500,000.	
Bränvinsbränningsafgifter	670,000.	
		5,456,000.
Restantiemedel		155,000.
Brist, som fylles genom Bevillning		325,360.
	Summa	11,384,790.

Härigenom uppkommer en besparing af 275,000 R:dr i den bevillningssumma som utgick år 1843 och 1844.

STOCKHOLM. Hörbergska Boktryckeriet, 1845.

